

Svenska kyrkan

Kyrkomötet 2001

Anföranden

Innehållsförteckning

Tisdagen den 15 maj	1
1 § Inledningsanförande	1
ORDFÖRANDE: 1	
2 § Hälsningsanföranden	3
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR: 3	
GENERALSEKRETERARE THORD-OVE THORDSON: 6	
MISSIONSFÖRESTÅNDARE KRISTER ANDERSSON: 7	
KYRKOMÖTESSEKRETERARE KARI VENTÄ: 7	
PASTOR DARIUS PETKUNAS: 8	
BISKOP DR FELIX CHINGOTA: 8	
PASTOR TORD STRÖM: 9	
5 § Meddelande	10
ORDFÖRANDE: 10	
13 § Hänvisning av skrivelser och motioner till utskotten	10
LARS JOHANSSON: 10	
BISKOP BENGT WADENSJÖ: 10	
YNGVE KALIN: 10	
Fredagen den 18 maj 2001	11
17 § Förslag om Kyrkomöte i mars 2002	11
THOMAS SÖDERBERG: 11	
TORGNY LARSSON: 12	
MICHAEL MARTINSON: 12	
BRITT LOUISE AGRELL: 13	
KERSTIN KEDVALL: 13	
BENNY JÖNSSON: 14	
Anförande utanför protokollet: Generalsekreterare Leni Björklund:	15
Tisdagen den 18 september 2001	17
22 § Hälsning	17
ORDFÖRANDE: 17	
29 § Svar på fråga 2001:1 om kyrkoherdarnas semester	17
GÖRAN WAHLSTRÖM: 17	
ULLA CARLSON (REPLIK): 18	
GÖRAN WAHLSTRÖM (REPLIK): 18	
30 § Svar på fråga 2001:2 om användningen av Kyrknätet	18
ERNA ARHAG: 18	
31 § Svar på fråga 2001:3 om rikskollekter 2002	18
EVERT JOSEFSSON: 18	
BENGT LINVALL (REPLIK): 19	
EVERT JOSEFSSON (REPLIK): 19	
32 § Svar på fråga 2001:4 om avtalet mellan Ansgarsliden och Amica	19
BENGT OLOF DIKE: 19	
BRITAS LENNART ERIKSSON (REPLIK): 20	
BENGT OLOF DIKE (REPLIK): 20	
BRITAS LENNART ERIKSSON (REPLIK): 21	
BENGT OLOF DIKE (REPLIK): 21	

GÖREL BOHLIN:	21
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	22
33 § Svar på frågorna 2001:5 om kyrkan efter skiljandet från staten och fråga 2001:7 om utvärdering av relationsändringen	22
BENGT OLOF DIKE:	22
BRITT LOUISE AGRELL (REPLIK):	22
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	23
BRITT LOUISE AGRELL (REPLIK):	23
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	23
BÖRJE FINNSTEDT:	24
BRITT LOUISE AGRELL (REPLIK):	24
BÖRJE FINNSTEDT (REPLIK):	24
BRITT LOUISE AGRELL (REPLIK):	24
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:	24
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	25
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	25
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	25
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	26
DAG SANDAHL:	26
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	27
DAG SANDAHL (REPLIK):	27
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	27
DAG SANDAHL (REPLIK):	27
BRITT LOUISE AGRELL:	28
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	28
BRITT LOUISE AGRELL (REPLIK):	28
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	28
BISKOP RAGNAR PERSENIUS:	29
BISKOP CLAES-BERTIL YTTERBERG:	29
FREDRIK SIDENVALL:	30
BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):	30
ESKIL JINNEGÅRD:	30
ANDERS REINHOLDSSON:	30
34 § Svar på fråga 2001:6 om Skeppsholmskyrkan	31
35 § Svar på fråga 2001:8 om policy för uttalande å Svenska kyrkans vägnar	31
BENNY JÖNSSON:	31
LEVI BERGSTRÖM (REPLIK):	31
BENNY JÖNSSON (REPLIK):	32
LEVI BERGSTRÖM (REPLIK):	32
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:	32
BENNY JÖNSSON (REPLIK):	33
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	33
37 § Svar på fråga 2001:9 om nomineringsgruppernas utbildningsbidrag	33
MARIANNE UPMARK:	33
DAG SANDAHL:	34
MARIANNE UPMARK (REPLIK):	34
DAG SANDAHL (REPLIK):	34
MARIANNE UPMARK (REPLIK):	34
DAG SANDAHL (REPLIK):	34
KERSTIN HESSLEFORS PERSSON:	34

38 § Svar på fråga 2001:10 om villkor för anställning.....	35
DAG SANDAHL:	35
ROBERT SCHÖTT (REPLIK):	35
DAG SANDAHL (REPLIK):	35
39 § Svar på fråga 2001:11 om LVF-representationen i FN	36
DAG SANDAHL:	36
CURT FORSBRING (REPLIK):	36
DAG SANDAHL (REPLIK):	36
URBAN GIBSON:	37
DAG SANDAHL (REPLIK):	37
URBAN GIBSON (REPLIK):	37
DAG SANDAHL (REPLIK):	37
URBAN GIBSON (REPLIK):	37
BENGT OLOF DIKE:	38
DAG SANDAHL (REPLIK):	38
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	38
DAG SANDAHL (REPLIK):	38
40 § Svar på fråga 2001:12 om kyrkan och Sveriges Radio	39
BÖRJE HENRIKSSON:	39
STINA ELIASSON (REPLIK):	39
BÖRJE HENRIKSSON (REPLIK):	40
STINA ELIASSON (REPLIK):	40
41 § Svar på fråga 2001:13 om stöd till forskarstudier	40
YNGVE KALIN:	40
CURT FORSBRING (REPLIK):	40
YNGVE KALIN (REPLIK):	40
CURT FORSBRING (REPLIK):	41
SUZANNE FREDBORG:	41
42 § Svar på fråga 2001:14 om religions- och yttrandefrihet	41
STAFFAN HOLMGREN:	41
43 § Svar på fråga 2001:15 om digitala signaturer i Kyrknätet	42
STAFFAN HOLMGREN:	42
CHRISTINA HJERTÉN (REPLIK):	42
STAFFAN HOLMGREN (REPLIK):	42
44 § Svar på fråga 2001:16 om vart Svenska kyrkan är på väg	42
BRITTA OLINDER:	42
MARGARETHE ISBERG (REPLIK):	43
45 § Svar på fråga 2001:17 om barn- och ungdomsverksamheten.....	43
STEN JOHANSSON:	43
BIRGITH WIKLUND MOLBERG (REPLIK):	44
JENNIE NORDIN:	44
STEN-ÅKE ENGDAHL:	44
ÅSA INGÅRDA:	45
BIRGITH WIKLUND MOLBERG (REPLIK):	45
BRITTA OLINDER:	45
BIRGITH WIKLUND MOLBERG (REPLIK):	46
CATARINA AGRELL:	46
DAG SANDAHL:	46
CATARINA AGRELL (REPLIK):	46

46 § Svar på fråga 2001:18 om framtida kollektintäkter	47
STEN JOHANSSON: 47	
ANDERS REINHOLDSSON (REPLIK): 47	
49 § Vigsels av homosexuella.....	48
ÅKE BLOMQVIST: 48	
50 § Diakoners medverkan i gudstjänsten	48
BENGT NILSSON: 48	
52 § Ekumeniskt nattvardsfirande	48
URBAN GIBSON: 48	
BISKOP RAGNAR PERSENIUS: 49	
URBAN GIBSON (REPLIK): 50	
BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK): 50	
URBAN GIBSON (REPLIK): 51	
GLENN HÅKANSSON: 51	
53 § Gudstjänst- och församlingskriterier	51
ANDERS ÅKERLUND: 51	
MARTIN CRUCE: 51	
FREDRIK SIDENVALL: 52	
LENA PETERSSON: 52	
THOMAS SÖDERBERG: 53	
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR: 53	
ALLAN LEWIN: 54	
ANDERS ÅKERLUND: 54	
GUNNAR PRYTZ: 54	
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK): 55	
ESKIL JINNEGÅRD: 55	
INGRID JOHANSSON FJELKMAN: 55	
HERBERT SJÖDIN: 55	
LENA PETERSSON (REPLIK): 56	
HERBERT SJÖDIN (REPLIK): 56	
LENA PETERSSON (REPLIK): 56	
BISKOP BENGT WADENSJÖ: 56	
BISKOP RAGNAR PERSENIUS: 57	
MARTIN CRUCE: 58	
LENA PETERSSON (REPLIK): 58	
FREDRIK SIDENVALL: 58	
54 § Alla helgons dag	59
IRÉNE PIERAZZI: 59	
GLENN HÅKANSSON: 60	
55 § Organisationen på nationell nivå	60
GUNVOR TORSTENSSON: 60	
GÖREL BOHLIN: 61	
BIRGITTA JOSEFSON HULTGREN: 61	
BRITTA OLINDER: 62	
ÅSA INGÅRDA: 63	
BÖRJE HENRIKSSON: 64	
BIRGITTA JOSEFSSON HULTGREN (REPLIK): 64	
BISKOP JONAS JONSON: 64	
EVERT JOSEFSSON: 65	
HANS-OLOF HANSSON: 65	

56 § Församlingstillhörighet	66
SUSANN TORGERSON:	66
BISKOP RAGNAR PERSENIUS:	66
NILS GÅRDER:	67
HENRY SVENSSON:	68
SUSANN TORGERSON (REPLIK):	69
HENRY SVENSSON (REPLIK):	69
SUSANN TORGERSON (REPLIK):	70
BISKOP CAROLINE KROOK:	70
CHRISTINA ÅKERLUND:	70
NILS GÅRDER (REPLIK):	71
HANS ULFVEBRAND:	71
FREDRIK SIDENVALL:	71
BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):	72
LARS ÖHLÉN:	72
HENRY SVENSSON:	72
ESKIL JINNEGÅRD:	73
EVERT JOSEFSSON:	73
57 § Unga i kyrkoråd och stiftsstyrelse	73
ÅKE BLOMQVIST:	73
58 § Ersättare och beslutförhet i Valprovsningsnämnden och Överklagandenämnden ..	74
ROBERT SCHÖTT:	74
59 § Biskoparnas ställning och antalet ledamöter i Kyrkomötet	74
URBAN GIBSON:	74
ALF G JOHANSSON:	75
BISKOP RAGNAR PERSENIUS:	75
EIVOR HULTÉN:	76
EVA FORSELL ARONSSON:	76
BÖRJE HENRIKSSON:	77
EVA FORSELL ARONSSON (REPLIK):	78
BÖRJE HENRIKSSON (REPLIK):	78
URBAN GIBSON (REPLIK):	78
BISKOP CAROLINE KROOK:	78
BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):	78
KERSTIN HESSLEFORS PERSSON:	78
STAFFAN HOLMGREN:	79
URBAN GIBSON (REPLIK):	79
STAFFAN HOLMGREN (REPLIK):	79
URBAN GIBSON (REPLIK):	79
STAFFAN HOLMGREN (REPLIK):	79
MARTIN CRUCE:	79
LARS JOHNSON:	80
URBAN GIBSON:	80
EIVOR HULTÉN:	80
LEVI BERGSTRÖM:	80
TORGNY LARSSON:	81
BRITTA OLINDER:	81
URBAN GIBSON:	81
BRITT LOUISE AGRELL:	81
MATS JOHANSSON FLYGG:	82

EVERT JOSEFSSON:	82
URBAN GIBSON (REPLIK):	82
EVERT JOSEFSSON (REPLIK):	82
60 § Fältprostens och militärdistriktspastorernas rösträtt	83
EVERT JOSEFSSON:	83
63 § Dövkyrkan	83
INGER DAFGÅRD:	83
KERSTIN ZETTERBERG:	83
ANNA LUNDBLAD MÅRTENSSON:	84
CATARINA AGRELL:	85
LENA PETERSSON:	85
BRITAS LENNART ERIKSSON:	86
EVERT JOSEFSSON:	87
KERSTIN ZETTERBERG (REPLIK):	87
65 § Kyrkliga val	87
JAN ANDERS EKELUND:	87
DAG SANDAHL:	88
Onsdagen den 19 september 2001	90
68 § Behörighetsprövning av pastorsadjunkter m.m.	90
ERNA ARHAG:	90
ROBERT SCHÖTT:	90
69 § Tillsättning av domprost m.m.	90
ÅKE BLOMQVIST:	90
BISKOP BENGT WADENSJÖ:	91
70 § Offentlig kungörelse av lediga befattningar som församlings- och stiftspräster samt diakoner	92
ELISABETH ENGBERG:	92
HANS-OLOF HANSSON:	92
71 § Domkapitlets delegationsrätt	93
CHRISTINA ÅKERLUND:	93
72 § Inrättande av tjänst som kyrkoombudsman	93
BÖRJE DAHLVID:	93
DAG SANDAHL:	94
LISEN RIDNE:	95
NILS GÅRDER:	95
DAG SANDAHL (REPLIK):	95
BISKOP BENGT WADENSJÖ:	96
CHRISTER MOHLIN:	96
MATS JOHANSSON FLYGG:	96
BISKOP RAGNAR PERSENIUS:	97
DAG SANDAHL (REPLIK):	97
BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):	98
KERSTIN HESSLEFORS PERSSON:	98
TORGNY LARSSON:	98
BISKOP BENGT WADENSJÖ (REPLIK):	99
JENNIE NORDIN:	99
DAG SANDAHL (REPLIK):	99
BIRGER SJUNGARGÅRD:	99
ESKIL JINNEGÅRD:	100

LEVI BERGSTRÖM:	100
MATS JOHANSSON FLYGG:	101
ELISABETH ENGBERG:	101
DAG SANDAHL:	101
FREDRIK SIDENVALL:	102
BÖRJE DAHLVID:	102
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	103
LEVI BERGSTRÖM:	103
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:	103
DAG SANDAHL (REPLIK):	104
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	104
DAG SANDAHL (REPLIK):	104
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	105
CHRISTER MOLIN:	105
BÖRJE DAHLVID (REPLIK):	105
BISKOP ANDERS WEJRYD:	105
73 § Svenska kyrkan och homosexualiteten.....	106
SVEN HÅKANSSON:	106
DAG SANDAHL:	106
BISKOP CAROLINE KROOK:	108
DAG SANDAHL (REPLIK):	108
BISKOP BIÖRN FJÄRSTEDT:	108
74 § Redovisning av Överklagandenämndens domar	109
NILS GÅRDER:	109
76 § Lika arbete och likvärdigt arbete inom Svenska kyrkan.....	109
GUNBORG ENGMAN-ERICSSON:	109
GERD GULLBERG-JOHNSON:	110
GUNBORG ENGMAN-ERICSSON (REPLIK):	110
BRITAS LENNART ERIKSSON:	111
77 § Förhandlingar om prästlöner m.m.	111
GUNBORG ENGMAN-ERICSSON:	111
GÖRAN WAHLSTRÖM:	112
CARINA ETANDER RIMBORG:	112
ESKIL JINNEGÅRD:	112
GÖRAN WAHLSTRÖM (REPLIK):	113
ESKIL JINNEGÅRD (REPLIK):	113
GÖRAN WAHLSTRÖM (REPLIK):	113
ESKIL JINNEGÅRD (REPLIK):	113
LISEN RIDNE:	113
JOAKIM SVENSSON:	114
ÅKE BLOMQVIST:	114
STAFFAN BEIJER:	115
MATS JOHANSSON FLYGG:	115
BISKOP RAGNAR PERSENIUS:	116
ESKIL JINNEGÅRD:	116
MATS JOHANSSON FLYGG (REPLIK):	116
CARINA ETANDER RIMBORG (REPLIK):	117
ÅKE BLOMQVIST (REPLIK):	117
ESKIL JINNEGÅRD (REPLIK):	117
GÖRAN WAHLSTRÖM:	117

BRITAS LENNART ERIKSSON:	118
LISEN RIDNE:	118
JOAKIM SVENSSON:	118
ORDFÖRANDE:	118
78 § Livstestamente och dödshjälp	118
ELISABETH ENGBERG:	118
CARINA ETANDER RIMBORG:	119
MARGARETA APPEL:	119
BÖRJE FINNSTEDT:	120
MARGARETA APPEL (REPLIK):	120
NILS GÅRDER:	120
ELISABETH ENGBERG:	120
MARGARETA APPEL (REPLIK):	120
STINA ELIASSON:	120
79 § Demokrati och delaktighet.....	121
ERNA ARHAG:	121
BISKOP MARTIN LIND:	121
80 § Handläggning av ärenden om obehörighet att utöva kyrkans vigningstjänst ...	122
BERTIL PERSSON:	122
ANN LARSSON:	122
81 § Domkapitlets partsställning i överklagade beslutsprövningsärenden.....	122
NILS GÅRDER:	122
82 § Uppgiftsskyldighet till kyrklig arbetsgivare.....	123
HANS-OLOF ANDRÉN:	123
STAFFAN HOLMGREN:	124
83 § Regelsystemet för kyrkofonden.....	124
CHRISTER MOHLIN:	124
JOAKIM SVENSSON:	124
BERTIL PERSSON:	125
84 § Kyrkoantikvarisk ersättning.....	125
STEN-ÅKE ENGDAHL:	125
85 § Särskilda utjämningsavgiften	126
REIDAR GUSTAFSSON:	126
BÖRJE FINNSTEDT:	127
REIDAR GUSTAFSSON (REPLIK):	127
STEN-ÅKE ENGDAHL:	128
KENNETH ÅBERG:	128
BERTIL PERSSON:	128
BARBRO PETTERSSON:	129
86 § Tjänstebostäder	129
REIDAR GUSTAFSSON:	129
VIVIANNE WETTERLING:	129
REIDAR GUSTAFSSON (REPLIK):	130
VIVIANNE WETTERLING (REPLIK):	131
87 § Kyrkoavgiften	131
BORIS OLSON:	131
STAFFAN HOLMGREN:	131
NILS FREDRIK AURELIUS:	132

88 § Utjämningsystemet m.m.	133
BARBRO PETTERSSON:	133
GÖRAN WAHLSTRÖM:	133
89 § Stiftelser och egendom vid församlingssammanläggningar	134
ANN-MARIE HALLIN:	134
BERIT MÖLLEBÄCK:	134
90 § Clearing	135
BERIT MÖLLEBÄCK:	135
LENNART TILDEMYR:	135
SONJA GRUNSELIUS:	135
STEN JOHANSSON:	136
91 § Guds vägar – judendom och kristendom	136
FREDRIK SIDENVALL:	136
KERSTIN BERGMAN:	137
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	137
KERSTIN BERGMAN (REPLIK):	138
LARS EDVARDSSON:	138
BISKOP BIÖRN FJÄRSTEDT:	138
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	139
BISKOP BIÖRN FJÄRSTEDT (REPLIK):	139
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	139
BISKOP BIÖRN FJÄRSTEDT (REPLIK):	139
ANGELA BOËTHIUS:	140
BISKOP ANDERS WEJRYD:	140
CURT FORSBRING:	140
FREDRIK SIDENVALL:	141
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:	141
LARS EDVARDSSON:	142
92 § Församling i Moskva	142
HELGA KERO:	142
INGER KRANTZ:	143
JAN-ERIK ÅGREN:	143
93 § Klyftan mellan fattiga och rika	143
SVEN JANSON:	143
HENRY SVENSSON:	144
SUNE HOLGERSSON:	145
FREDRIK SIDENVALL:	145
HENRY SVENSSON (REPLIK):	146
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	146
HENRY SVENSSON (REPLIK):	146
BENGT OLOF DIKE:	146
BISKOP ANDERS WEJRYD:	147
ANDERS ÅKERLUND:	148
BÖRJE HENRIKSSON:	148
NILS FREDRIK AURELIUS:	148
94 § Minoriteternas fortsatta ställning i Svenska kyrkan	149
KATARINA WEDIN:	149
YNGVE KALIN:	150
DAG SANDAHL:	151
LARS EDVARDSSON:	152

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:	152
YNGVE KALIN:	153
BIRGER PALO:	154
BISKOP RAGNAR PERSENIUS:	155
URBAN GIBSON:	155
YNGVE KALIN (REPLIK):	156
URBAN GIBSON (REPLIK):	156
LARS EDVARDSSON (REPLIK):	156
URBAN GIBSON (REPLIK):	156
YNGVE KALIN (REPLIK):	156
URBAN GIBSON (REPLIK):	157
BIRGER PALO (REPLIK):	157
YNGVE KALIN (REPLIK):	157
BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):	157
KATARINA WEDIN (REPLIK):	157
DAG SANDAHL (REPLIK):	157
FREDRIK SIDENVALL:	158
BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):	159
ESKIL JINNEGÅRD:	159
KRISTIAN NYLUND ARNETZ:	159
95 § Mission	160
FREDRIK SIDENVALL:	160
JAN-ANDERS EKELUND:	160
JOAKIM SVENSSON:	161
LARS EDVARDSSON:	162
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	162
ANDERS ÅKERLUND:	162
HENRY SVENSSON:	163
ANGELA BOËTHIUS:	163
LENA PETERSSON:	163
FREDRIK SIDENVALL:	164
ÅSA INGÅRDA:	164
Torsdagen den 20 september 2001	165
99 § En konfliktförebyggande helhetssyn: Svenska kyrkans helhetssyn vad gäller vapenhandel, bistånd och konfliktförebyggande	165
URBAN GIBSON:	165
DAG SANDAHL:	166
URBAN GIBSON (REPLIK):	168
DAG SANDAHL (REPLIK):	168
URBAN GIBSON (REPLIK):	168
DAG SANDAHL (REPLIK):	168
FREDRIK SIDENVALL:	168
URBAN GIBSON (REPLIK):	170
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	170
URBAN GIBSON (REPLIK):	170
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	171
HANS-OLOF ANDRÉN:	171
URBAN GIBSON (REPLIK):	172
HANS-OLOF ANDRÉN (REPLIK):	173

CHRISTINA SCHNACKENBURG:	173
MARIANNE KRONBERG:	173
ÅSA INGÅRDA:	174
OLOF LÖNNEBORG:	175
HANS-OLOF ANDRÉN (REPLIK):	176
CHRISTINA SCHNACKENBURG (REPLIK):	176
BIRGER SJUNGARGÅRD:	176
DAG SANDAHL (REPLIK):	177
BIRGER SJUNGARGÅRD (REPLIK):	177
DAG SANDAHL (REPLIK):	177
BIRGER SJUNGARGÅRD (REPLIK):	178
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	178
BIRGER SJUNGARGÅRD (REPLIK):	178
BRITTA OLINDER:	178
BISKOP CLAES-BERTIL YTTERBERG:	179
DAG SANDAHL (REPLIK):	180
BISKOP CLAES-BERTIL YTTERBERG (REPLIK):	180
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:	180
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	181
LARS EDVARDSSON:	182
FREDRIK SIDENVALL:	182
MARIANNE KRONBERG:	182
JAN-ERIK ÅGREN:	183
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	183
JAN-ERIK ÅGREN (REPLIK):	184
MARGARETHE ISBERG:	184
ÅSA INGÅRDA:	185
URBAN GIBSON:	185
FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):	186
URBAN GIBSON (REPLIK):	186
100 § Svenska kyrkans ekumeniska arbete	186
YNGVE KALIN:	186
STEN LUNDGREN:	187
101 § En Kyrkomötets förtjänstmedalj	188
ÅKE BENDIX:	188
BENGT GUSTAFSSON:	188
102 § Friskolor med kristen profil	189
LARS RYDJE:	189
SIGVARD HÄRRING:	189
MARIANNE KRONBERG:	190
MARIANNE UPMARK:	190
SUSANN TORGERSON:	191
MARIANNE KRONBERG (REPLIK):	192
SUSANN TORGERSON (REPLIK):	192
MARIANNE KRONBERG (REPLIK):	192
SUSANN TORGERSON (REPLIK):	192
MARIANNE UPMARK (REPLIK):	193
STAFFAN HOLMGREN:	193
MARIANNE UPMARK (REPLIK):	193
STAFFAN HOLMGREN (REPLIK):	193

BISKOP ANDERS WEJRYD:	194
BÖRJE HENRIKSSON:	194
LARS RYDJE:	194
MARIANNE KRONBERG:	195
KRISTINA LUNDGREN:	195
MARIANNE UPMARK:	196
103 § Svenska kyrkans församlingsstatistik	196
GUNVOR JOELSSON:	196
STAFFAN HOLMGREN:	197
SVEN HÅKANSSON:	197
ROLAND JOHANSSON:	198
GUNVOR JOELSSON:	198
104 § Idémateral med inriktning på verksamheter för pojkar och män	199
LARS-IVAR ERICSON:	199
105 § TV-sända gudstjänster på söndagar	199
ROLAND JOHANSSON:	199
ERNA ARHAG:	200
BRITT LOUISE AGRELL:	201
ROLAND JOHANSSON:	202
106 § Församlingens grundläggande uppgift	202
GERD GULLBERG-JOHNSON:	202
HENRY SVENSSON:	203
108 § Stöd till förnyad evangelisation.....	204
GERD GULLBERG-JOHNSON:	204
LARS EDVARDSSON:	204
109 § Handlingsplan för Svenska kyrkan	205
PER-ÅKE AXELSSON:	205
DAG SANDAHL:	206
PER-ÅKE AXELSSON (REPLIK):	207
DAG SANDAHL (REPLIK):	207
BENGT OLOF DIKE:	208
PER-ÅKE AXELSSON (REPLIK):	209
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	209
PER-ÅKE AXELSSON (REPLIK):	209
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	210
BISKOP LARS-GÖRAN LÖNNERMARK:	210
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	211
BISKOP LARS-GÖRAN LÖNNERMARK (REPLIK):	211
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	211
GÖRAN WAHLSTRÖM:	212
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	212
GÖRAN WAHLSTRÖM (REPLIK):	212
BISKOP LARS-GÖRAN LÖNNERMARK (REPLIK):	213
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	213
DAG SANDAHL (REPLIK):	213
FREDRIK SIDENVALL:	213
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	214
INGRID EMANUELSON:	214
LENA GUSTAVSSON:	214
BÖRJE DAHLVID:	215

ELISABETH ENGBERG:	215
BENGT OLOF DIKE:	216
ROLAND JOHANSSON:	216
BISKOP CHRISTINA ODENBERG:	216
DAG SANDAHL (REPLIK):	217
BENGT OLOF DIKE (REPLIK):	217
PER-ÅKE AXELSSON:	218
111 § Pastoral program för andlig vård	218
ÅKE UTTERBERG:	218
STEN LUNDGREN:	219
MARGARETA HOLMBERG:	220
CATARINA AGRELL:	221
112 § Svenska kyrkans kommunikation	221
SIGVARD HÄRNRING:	221
CARINA ETANDER RIMBORG:	222
RUNE ENTELIUS:	222
BISKOP TONY GULDBRANDZÉN:	223
BRITTA OLINDER:	224
SIGVARD HÄRNRING:	224
113 § Målskrivning för Svenska kyrkan	224
ROLAND JOHANSSON:	224
CARINA ETANDER RIMBORG:	226
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:	226
GERD GULLBERG-JOHNSON:	226
114 § Ökad tillgänglighet av Svenska kyrkans material i olika frågor	227
EVA FORSELL ARONSSON:	227
GERD GULLBERG-JOHNSON:	228
EVA FORSELL ARONSSON (REPLIK):	228
115 § Användande av alkohol vid representation	228
ALF G JOHANSSON:	228
116 § Åtgärder beträffande ungdomars alkoholvanor	228
SIGVARD HÄRNRING:	228
ULLA CARLSON:	229
ESKIL JINNEGÅRD:	230
MARIANNE UPMARK:	230
HERBERT SJÖDIN:	231
TIMMY LEIJEN:	231
117 § Satsa på och värna om Svenska kyrkans personal.....	232
STEN ELMBERG:	232
LISEN RIDNE:	232
118 § Etiska frågor	233
LARS RYDJE:	233
BRITTA OLINDER:	234
KERSTIN HESSLEFORS PERSSON:	234
BISKOP ANDERS WEJRYD:	235
119 § Kyrkostyrelsens verksamhetsberättelse och årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå år 2000	235
BIRGER PALO:	235
SUZANNE FREDBORG:	235
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:	236

SUZANNE FREDBORG (REPLIK):	237
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	237
BIRGER PALO (REPLIK):	237
120 § Redogörelse för Kyrkostyrelsens behandling av Kyrkomötets och SFRV:s ombudsmötes ärenden	238
SUZANNE FREDBORG:	238
121 § Om öppen redovisning av Svenska kyrkans åtaganden i lånefonderna Oikocredit, ECLOF m.fl.	238
GUNNAR PRYTZ:	238
Fredagen den 21 september.....	239
126 § Mål och rambudget för Svenska kyrkans nationella nivå åren 2002-2004	239
SUZANNE FREDBORG:	239
DAG SANDAHL:	240
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:	241
PER-ÅKE AXELSSON:	241
SUZANNE FREDBORG (REPLIK):	241
PER-ÅKE AXELSSON (REPLIK):	241
ANN BERG:	242
BIRGER PALO:	242
YNGVE KALIN:	242
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:	242
SUZANNE FREDBORG (REPLIK):	243
ÅKE BENDIX:	244
LARS EDVARDSSON:	244
LEVI BERGSTRÖM:	245
ESKIL JINNEGÅRD:	245
BERTIL PERSSON:	246
JOAKIM SVENSSON:	246
ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):	247
JOAKIM SVENSSON (REPLIK):	247
STEN JOHANSSON:	247
BENGT OLOF DIKE:	248
SUZANNE FREDBORG:	248
127 § Avskaffande av lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan.....	249
URBAN GIBSON:	249
LARS EDVARDSSON:	250
NILS GÅRDER:	250
URBAN GIBSON (REPLIK):	251
NILS GÅRDER (REPLIK):	251
URBAN GIBSON:	251
BISKOP RAGNAR PERSENIUS:	252
URBAN GIBSON (REPLIK):	253
RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):	253
URBAN GIBSON (REPLIK):	253
RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):	253
THOMAS SÖDERBERG:	253
URBAN GIBSON (REPLIK):	254
THOMAS SÖDERBERG (REPLIK):	255
LARS EDVARDSSON (REPLIK):	255

SUSANN TORGERSON:	255
THOMAS SÖDERBERG (REPLIK):	256
TORGNUY LARSSON:	256
URBAN GIBSON (REPLIK):	256
BIRGER SJUNGARGÅRD:	256
URBAN GIBSON (REPLIK):	257
ESKIL JINNEGÅRD:	257
130 § Utvärdering av kyrkoordningen.....	258
DAG SANDAHL:	258
GÖSTA ÄNG:	258
LARS EDVARDSSON:	259
ROBERT SCHÖTT:	259
132 § Arvode och annan ersättning till förtroendevalda på nationell nivå.....	260
GÖSTA ÄNG:	260
KERSTIN KEDVALL:	260
BÖRJE HENRIKSSON:	260
BENNY JÖNSSON:	261
GÖSTA ÄNG (REPLIK):	261
LENA PETERSSON:	262
LARS JOHNSON:	262
133 § Begravningsverksamheten i församlingsinstruktionen.....	263
STAFFAN HOLMGREN:	263
ANDERS ÅKERLUND:	263
LARS EDVARDSSON:	264
LISEN RIDNE:	265
STAFFAN HOLMGREN:	265
ANDERS ÅKERLUND (REPLIK):	266
135 § Särskild konsumentombudsman för begravningsfrågor	266
STAFFAN HOLMGREN:	266
BRITAS LENNART ERIKSSON:	267
LISEN RIDNE:	267
BRITAS LENNART ERIKSSON (REPLIK):	268
LISEN RIDNE (REPLIK):	268
STAFFAN HOLMGREN:	268
LARS RYDJE:	269
136 § Kyrkomötets arbetsformer	269
KERSTIN HESSLEFORS PERSSON:	269
BÖRJE HENRIKSSON:	270
CARINA ETANDER RIMBORG:	271
BENNY JÖNSSON:	271
TORGNUY LARSSON:	272
KERSTIN KEDVALL:	272
SIGVARD HÄRNRING:	273
KERSTIN HESSLEFORS PERSSON (REPLIK):	273
137 § Församlingar utan beslutsmässiga organ.....	273
EVERT JOSEFSSON:	273
LARS JOHNSON:	274
EVERT JOSEFSSON:	274
Personregister.....	275

Kyrkomötet
2001:1, anföranden

Tisdagen den 15 maj

1 § Inledningsanförande

ORDFÖRANDEN:

Valda ledamöter av Kyrkomötet! Vördade biskopar! Ärade gäster! Jag ber att få hälsa er alla varmt välkomna till 2001 års kyrkomöte.

När vi i dag samlas har Svenska kyrkan bakom sig det första arbetsåret som fritt trossamfund. Många kyrkotillhöriga hade med förväntan men kanske också med oro sett fram mot relationsförändringen, och det är därför en stor glädje att kunna konstatera att vi klarat övergångstidens svårigheter, att få saker har gått galet men att många uppgifter har kunnat lösas bättre än vi förväntade. Jag tycker man ser en initiativkraft och en arbetsglädje ut över stift och församlingar som ger förhoppningar inför framtida arbetsuppgifter.

Raden kyrkomöten med historiska beslut i anledning av ändrade kyrka-statrelationer ligger nu bakom oss. Årets kyrkomöte har att behandla mera vardagsbetonade ärenden. Även om våra arbetsformer är relativt oförändrade gäller det nu att fylla formerna med ett innehåll avpassat för framtiden. Men ligger inte i samtal och beslut kring vardagens bestyr ett växande som hör framtiden till.

När Kyrkomötet överlägger och fattar beslut i så relativt många ärenden av skild art, tror jag att det finns anledning att aktualisera några av de principer som varit vägledande vid kyrkoordningsarbetet.

I arbetet med den nya kyrkoordningen framhölls principen att inga beslut bör fattas på högre nivå än nödvändigt – subsidiaritetsprincipen. Med inspiration från Aristoteles formulerades subsidiaritetsprincipen första gången av Thomas av Aquino på 1200-talet. Idén är alltså att ett ”högre” organ i samhället är till för att stödja det ”lägre” organet och inte tvärtom. I Thomas värld har människan vissa ”naturliga” rättigheter. Häri ingår att hon kan ingå i ”gemenskaper” med andra människor. Dessa gemenskaper utgör inte delar av helheten utan är helheter i en större helhet. Han gör även en distinktion mellan ”det allmänna bästa” och ”det gemensamma bästa”. Det allmänna bästa är en utomstående idé, det gemensamma bästa bestäms av de personer som ingår i gemenskapen.

Det är viktigt att framhålla att detta inte är en decentraliseringsprincip. Decentralisering förutsätter att det finns befogenheter som kan flyttas nedåt från högre till lägre organ. Enligt subsidiaritetsprincipen är bara den omvända vägen möjlig. Lägga märke till att när man beslutar på vilken nivå en arbetsuppgift skall skötas, räcker det inte med att den ”högre” gemenskapen kan sköta något lika bra som den ”lägre”, utan det avgörande är att den kan sköta den bättre.

Jag tror att det kan vara till nytta för våra vardagliga beslut att reflektera vidare kring vad begreppen decentralisering och subsidiaritet betyder i ett trossamfund som framträder som församlingar och stift.

En ytterligare princip som varit vägledande i kyrkoordningsarbetet har varit den inbördes solidariteten. I kyrkoordningen uttrycks att församlingens grundläggande uppgift är att fira gudstjänst, att bedriva undervisning samt att utöva diakoni och mission. För att kunna fullfölja den uppgiften fordras naturligtvis även ekonomiska resurser.

Olika geografiska och demografiska förhållanden innebär att församlingarnas möjligheter i det här avseendet är väldigt olika. På det ekonomiska området gestaltas solidariteten mellan församlingarna i utjämningsystemet.

Det förefaller mig självklart, att gemenskaperna i en kyrka har naturligare att förverkliga den inbördes solidariteten än många andra sociala gemenskaper ute i samhället. Det måste ju också gälla på det internationella planet. Låt oss därför reflektera vidare kring solidariteten i en kyrka som bedriver en rikstäckande verksamhet.

Kyrkostyrelsen framlägger tio skrivelser till Kyrkomötet. Det egna språket har grundläggande betydelse för förståelsen av vår egen identitet. Det är därför viktigt för den enskilde att kunna nås av evangeliets tilltal på det egna språket. Enligt 18 kap. 8 § i kyrkoordningen beslutar Kyrkomötet vilka översättningar som får användas i Svenska kyrkan. Kyrkostyrelsen föreslår i en skrivelse att den av Svenska Bibelsällskapet publicerade översättningen av Nya testamentet till lulesamiska och den av Norska Bibelsällskapet publicerade översättningen till nordsamiska får användas vid läsning av texter i församlingens gemensamma gudstjänster och kyrkliga handlingar.

Under förra årets kyrkomöte hölls ett seminarium kring dokumentet *Guds vägar – judendom och kristendom*. Kyrkostyrelsen framlägger, efter en smärre bearbetning, dokumentet ånyo och föreslår i skrivelse att det antas som grund för Svenska kyrkans fortsatta reflektion och samtal med företrädare för judisk tro och bekännelse.

För mer än tre decennier sedan aktualiserades frågan om närmare samverkan mellan Svenska kyrkans mission och Lutherhjälpen. Kyrkostyrelsen föreslår nu i skrivelse tillskapande av ett samlat styrorgan för Svenska kyrkans internationella mission och diakoni – Nämnden för internationell mission och diakoni. I samma skrivelse föreslås även revidering av instruktionerna för Nämnden för kyrkolivets utveckling.

Kyrkostyrelsen återkommer i några ärenden som förut varit under behandling i Kyrkomötet, nämligen rörande Kyrkofondens kapitalförvaltning, Bistandsarbete och vapenhandel och Behörighetsprövning av pastorsadjunkter.

Kyrkostyrelsen föreslår i skrivelse vissa ändringar i kyrkoordningen rörande omval. Kyrkostyrelsen förelägger i skrivelse Kyrkomötet förslag till mål och rambudget för Svenska kyrkans nationella nivå åren 2002-2004, samt avger verksamhetsberättelse och årsredovisning för år 2000 samt redogörelse för Kyrkostyrelsens behandling av Kyrkomötets ärenden.

Som ett uttryck för ledamöternas intresse och ansvarstagande föreligger till årets Kyrkomöte 108 motioner i skilda ärenden.

Från skilda håll har man fäst min uppmärksamhet på förhållandet, att det under 2001 nyvalda Kyrkomötet efter gällande regler inte kommer att sammanträda förrän efter ett år. En möjlighet att lösa det demokratiska problemet med eftersläpningen av valresultatet kunde vara ett extra sammanträde med Kyrkomötet i mars 2002. Det enda sättet att ge ledamöterna möjlighet att ta ställning i frågan om ett extra kyrkomöte ligger i ordförandens rätt att föreslå avvikelse i Kyrkomötets arbetsordning. Jag avser därför att föreslå Kyrkomötet en extra session i mars 2002 för att välja presidium, styrelser och nämnder.

Kyrkoordningens inledningstext uttrycker att varken trosbekännelserna eller läran är föremål för tro, men att de redovisar vad kyrkans övertygelse består i och utlägger tron. I varje tid är det däremot den enskilde kristnes och kyrkans uppgift att på ett nytt sätt leva sig in i trons djup och klargöra dess innebörd. För den enskilde kyrkokristne är det med all säkerhet handbokens formuleringar som främst uttrycker kyrkans bekännelse och utgör utgångspunkten i reflektionen över vad tron innebär.

Under det gångna året har såväl i media som i stift och församlingar pågått ett samtal om kyrkohandboksgruppens förslag till reviderad kyrkohandbok. Remisstiden har

gått ut, arbetet med remissammanställningen pågår och dess resultat emotses med intresse. För alla som följt debatten om förslaget framstår det klart, att kyrkfolket har givit uttryck för skilda uppfattningar kring förslaget. Jag har vid tidigare tillfällen i Kyrkomötet framhållit vikten av att representanter för skilda synsätt ger varandra tid och visar lyhördhet för motpartens argumentering. Detta borde i särskilt hög grad gälla arbetet att ge kyrkan förnyade former för gemensam tillbedjan.

Kära vänner! Jag önskar er alla varmt välkomna till årets arbete.

Därmed förklarar jag 2001 års kyrkomöte öppnat.

2 § Hälsningsanföranden

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:

Ordförande! Kyrkomötesledamöter! Biskopar! Ärade gäster! Nåd och frid åt er i rikaste mått!

Så står det i inledningen till Första Petrusbrevet. Jag vill dela med er en aha-upplevelse jag gjorde nu under påsktiden. Inledningen av Första Petrusbrevet finns i en av texterna för söndagarna efter påsk. Paulus säger ju ofta ”nåd och frid”, och vi använder också så att säga starka uttryck, ofta så att vi känner att det kanske inte betyder någonting när vi hör dem. Det var det som gjorde att jag blev mer nyfiken på det där ”i rikaste mått”. Det är som om Första Petrusbrevets författare vill skaka om sina lyssnare och säga: ”Nu menar jag det verkligen den här gången.” Så jag gick in och tittade på de där orden ”i rikaste mått”. På latin heter det *gratia vobis et pax multiplicetur*, och så mycket latin kan vi att vi förstår vad de sista orden betyder, alltså att friden skall multipliceras. På grekiska står det faktiskt ”i växande grad”. Nåd och frid åt er i växande grad.

Och den där aha-upplevelsen trängde sig på mig, eftersom vi nu är samlade i veckan efter den söndag som handlar om att växa i tro. Att leva i påskens tid handlar om att växa, i växande grad.

Det står i uppdraget från presidiet att jag skall hålla ett anförande. Det är ju det mest uppmuntrande som finns att bli ombedd att hålla ett anförande, och det måste tolkas varje gång. Jag har försökt tänka efter: Vad gör jag när jag håller ett anförande? I min barndom och ungdom fanns det någonting som hette ärkebiskopens maningsord. Det lästes upp på nyårsdagen i böndagsplakatet. Det var när statskyrkans företrädare tyckte det var lite svårt att tala gudligt, så då överlät man åt ärkebiskopen att säga de här maningsorden till folket. Och det har legat i huvudet på mig, lite skrämmande, det här med maningsorden.

Men då var det tänkt att maningsorden skulle riktas ut till folket. Det var ju den gamla tanken. I dag känns det kanske mer som om vi riktar maningsorden inåt mot oss själva. Så har jag nog försökt tänka med de här anförandena.

Nu begär jag inte att någon av er skall komma ihåg mina anföranden eller maningsord, men jag försöker ändå själv komma ihåg dem. 1999, när vi kom laddade för att besluta om kyrkoordning, kände jag att maningsorden skulle handla om allt som inte kyrkoordningen kunde reglera. Och det visade sig egentligen att det var det mesta, och kanske också det viktigaste. Jag betonade då att vår relation inte är till staten utan till folket och att det var viktigt inför beslutet att vi hade det som fokus. Jag minns också att jag betonade vår kyrka som de många mötenas kyrka och därmed också de många möjligheternas.

För ett år sedan var pilgrimsmotivet så väldigt aktuellt. Det gick en pilgrimsvandring genom hela Sverige som skulle börja i Uppsala domkyrka på påskdagen, alltså en

månad efter vårt kyrkomöte här – det var sen påsk det året. Och då kände jag behovet av att resa frågan om hur vi skall vandra in i framtiden med en lättare packning. Hur skall vi hantera skuggorna, de mörka sidorna, de svarta hålen i vår historia? Och jag kände ett behov av att lyfta fram försoningens hemlighet. Vi minns nog alla att när vi möttes för ett år sedan var vi präglade av en viss nervositet. Hur skulle vi hantera friheten? Det hade hänt saker tidigt på året 2000, som gjorde att man kanske inte brydde sig så mycket om de här gemensamma spelreglerna, och vi kom hit och var lite laddade och diskuterade hur vi skulle liksom klubba till dem som inte ställde upp på lojalitet och spelregler. Vilka sanktioner skulle vi hitta?

Nu ett år senare kommer vi hit med en gemensam erfarenhet, som Kyrkomötets ordförande redan har hänvisat till. Jag tror att vi bär på en gemensam erfarenhet som visar att vi har tagit ett steg framåt i vår kyrka på alla plan. En viss tydlighet är ändå märkbar. Det handlar om, som jag tolkar det, att frihet och ansvar har fått sin koppling, sin naturliga koppling. Ansvar betyder svar på någonting, på en situation. Där ofrihet råder är det ju alltid en annans ansvar, men där frihet råder är det alltid mitt ansvar, vårt ansvar. Och jag tror att vi ändå delar den erfarenheten att det är någonting som sker i växande grad i vår kyrka, att den här insikten slår rot.

Det är på oss det beror, på oss som kyrkomöte. Vi skickar inte i väg beställningar eller förhoppningar till regering och riksdag längre. Det är vi själva som fattar beslutet. Det är likadant i stiftet och i församlingarna. Ingen fattar beslutet åt oss. Och kanske ansvaret har nått ända tillbaka till var och en av oss. Ingen fattar beslutet för mig heller. Det är på mig personligen det beror. Ibland kan det kännas som om allting runt omkring oss håller andan för att se: Vad bestämmer du dig nu för? Vad väljer du? Vem är du? Och när du väl har bestämt det kan vi andra stötta dig, subsidiariteten, som Carl Gustaf von Ehrenheim talar om.

I växande grad – det här lilla ordet som gömde sig i Första Petrusbrevets inledning – i växande grad inåt, neråt mot djupet. Om jag känner ansvaret, att det är på mig det beror, så blir det ju i växande grad en fråga om min egen tro, min egen övertygelse, min egen livsgrund. Nu lever vi i en kyrkotradition som väldigt starkt i alla lägen betonar tro som gåva, och det måste vara riktigt. Men om vi tror att det inte betyder att vi spelar någon roll eller att det inte betyder arbete, så bedrar vi oss själva, därför att det också är ett arbete att ständigt fråga sig: Hur blir kyrkans tro synlig i mitt liv? I mitt individuella liv, mitt personliga liv, i mina prioriteringar? Hur blir kyrkans tro synlig i vårt liv tillsammans som församling och som kyrka? Det handlar om arbete.

När våra församlingar nu arbetar med församlingsinstruktionen och försöker hantera det rätt svårtolkade ordet undervisning, så handlar det egentligen om det här perspektivet i växande grad. Hur blir våra församlingar en lärande gemenskap, *a learning community* som engelsmännen säger, så att det händer någonting med oss om vi är en del av den gemenskapen? Det handlar om tid, tid för bön, tid för reflektion, tid för samtal. Frågan ”hur växer vi?” är en fråga om arbete, tid, prioritering. Och så växer det fram en fråga för oss som beslutsfattare på alla plan i kyrkan, det här med lekmannaskola, den gamla drömmen, hur hjälper vi varandra att växa i församlingen, i stiftet, i Svenska kyrkan? Hur hanterar vi det?

Det andra ”i växande grad”, utåt och framåt, handlar om att se ansvaret gentemot de människor som befinner sig i kyrkans marginal eller utanför den. Då handlar det om öppenhet i växande grad. Men jag skulle vilja ge en tolkning av ordet öppenhet som inte skulle kunna släppa dig i framtiden. Vi talar om öppenhet och tillgänglighet och offentlighetsprincip på ett sätt som ibland inte riktigt pekar in mot den öppenhet som måste vara kyrkans öppenhet, nämligen att människor som ser oss som kyrka får tillgång till det som är kyrkans centrum, ser vad det ytterst handlar om, ser var hjärt-

pulsen slår någonstans. Kyrkans öppenhet handlar till sist om, kan människor utanför se ända in i centrum, eller håller vi på med saker som döljer, som skymmer, som blockerar? Syns – syns inte, är den stora frågan. Det handlar om en genomskinlighet. Vad är det som driver mig, var är jag förankrad? Det handlar om våra strukturer, om vår organisation, om vår apparat. Det handlar om att minska självgången i den kyrkliga apparaten, detta att vi förser varandra med arbete och belastning på ett sätt som kanske skymmer, tar bort genomskinligheten, gör att människor kanske inte ser vad det ytterst handlar om.

Det är klart att här har vi ett arv från en genomreglerad stats- och kommunkyrka. Det handlar om att resa frågorna om förvaltare på ett sådant sätt att människorna förstår varför vi förvaltar. Att förvalta betyder att inte äga själv utan att ha till läns något som någon annan äger. Öppenhet i växande grad. Det var det andra perspektivet.

Det tredje är perspektivet åt sidan, mot systrar och bröder i vår egen kyrka. Min bön och dröm är – och jag vet att jag delar den med många – att Kyrkomötet 2001 skall innebära ett trendbrott när det gäller främlingskapet mellan olika tolkningstraditioner och åsiktsgemenskaper i vår svenska kyrka. Tänk om vi kunde ta några små steg i annan riktning, mot ökad förståelse, ökad värme. Vi har länge nog illustrerat vår oförmåga att visa på att det finns en djupare enhet, trots olika tolkningar och olika åsikter. Vi vet väldigt väl att detta hindrar människor att se. Det är hindret mot genomsläppligheten. Det hindrar människor att tro. Vi vet att Gud vill att vi skall försöka. Vi vet att människor förväntar det, att de hoppas, att det är en del av deras livsförhoppning att livet kan innehålla ett grundläggande förenande mönster trots att vi är så skilda, så olika. Att all splittring som utmärker inte bara vår kyrka utan hela vårt liv och vår tillvaro, att all fragmentering inte är sista ordet, utan att det finns något därunder som är viktigare och som förenar.

Jag tror inte det finns någon enkel väg bort från skilda tolkningar, men jag tror det finns en väg bort från att man låter dessa vara splittrande och att man låter dem leda till främlingskap. Det här är ju en erfarenhet som vårt ekumeniska engagemang hela tiden målar fram för oss. Vår kyrka bär på ett ekumeniskt arv som förpliktar. Den ekumeniska huvudfrågan i dag hela världen över och alla kyrkor emellan är just, hur finna den rådande splittringen i stället som möjlighet, som uttryck för rikedom? Hur finna enheten under olikheterna? Vi vet också i växande grad att de traditioner vi har vuxit fram inom på olika håll i vår kyrka kommer att bestå. Vi måste bara lära oss att se dem som en del av rikedomen, inte i första hand som problemet.

Hur uttrycker vi då enheten, den skänkta enheten, den vi har i Kristus, oberoende av våra tolkningar? Det är frågan. Inom Lutherska världsförbundet frågar sig lutherska kyrkor över hela vårt klot: Hur skall vi i dag i gudstjänstens form finna uttryck för att vi i relation till den romerska kyrkan ändå har hittat någon slags ny enhet? I gudstjänstens form, i nattvardens form, *in communio*, i kommunion? Dessa frågor, denna brottnings, i våra internationella ekumeniska relationer tvingar oss hem på vår egen arena, i vår egen kyrka. Hur hindrar vi att vi fortsätter att gräva ner oss, hur hämtar vi i stället kraft ur olikheterna och det som trots allt förenar?

Om vårt kyrkomöte kunde börja med små steg, om vi kunde lära oss att känna igen en broder och en syster, även när hon uttrycker sig annorlunda, även när hon påstår sig tro någonting väldigt annorlunda! Känna igen längtan, känna igen kärleken till Gud, viljan att efterfölja Herren Jesus, även där jag inte känner igen mig själv i hans eller hennes vägval. Det beror på oss. Ingen annan fattar de besluten åt oss. Vågar vi röra oss i växande grad inåt, utåt och åt sidan? Det beror på oss. Men jag tror att friheten ligger i detta att det inte beror på oss. Där vi vågar, visar sig någon som bär.

Nåd och frid åt er alla, i växande grad!

GENERALSEKRETERARE THORD-OVE THORDSON:

Kära kyrkomötesdeltagare! Systrar och bröder i Kristus! ”Om vi skall vara trogna mot Kristi bön om enhet, kan vi inte vara nöjda med den rådande situationen. I stället måste vi sträva efter att övervinna de uppdelningar som ännu existerar ibland oss, så att vi tillsammans på ett trovärdigt sätt kan förkunna evangeliets budskap.” Det var ett citat ur inledningen av den *Charta Ecumenica* som för några veckor sedan överlämnades som ett nytt ekumeniskt instrument till kyrkorna i Europa för gemenskap, dialog och fördjupande. Tillsammans på ett trovärdigt sätt förkunna.

Nyss presenterades på Ekumeniska centret i Stockholm ett arbete som Svenska kyrkans forskningsavdelning har gjort, *Sverigeräkningen 2000*, en bred undersökning av gudstjänstdeltagandet i Sverige under en helg i september 1999. Det var över en miljon svenskar som på olika sätt deltog under den här helgen i gudstjänster eller andakter.

Besöksfrekvenser säger ju inte allt, men de belyser en central funktion i alla samfunds liv. Naturligtvis återspeglas därför Svenska kyrkans centrala ställning som dominerande samfund i Sverige. Men omvärlden och proportionerna förändras, och det framgår också. Det är numera inte svårt att finna stora kommuner i Sverige där ortodoxa och österländska kyrkor eller muslimer eller ibland katolska kyrkan hade betydligt fler besökare den här helgen än både Svenska kyrkan och frikyrkan. I en stor kommun gick fem gånger så många till ortodox gudstjänst som till gudstjänst i Svenska kyrkan. I Sveriges tredje stad, Malmö, var det fler som sökte kontakt med Gud i moskéerna än i Svenska kyrkans kyrkor.

De här bilderna är inga sensationer. De bekräftar en verklighet som vi känner, men som de flesta i kyrkorna ännu inte har tagit in i bearbetningen av sin bild av sig själva. Det finns många skäl, i den nya förändrade situation vi lever, för kyrkorna att orientera sig tillsammans i en förändrad verklighet. Svenska kyrkan spelar en central roll i all ekumenik i Sverige, nationellt i Sveriges Kristna Råd och lokalt. Också på stiftsnivå pågår nu en intressant utveckling, där allt fler Svenska kyrkans biskopar och stift tar initiativ till nya ekumeniska samråd.

Sverigeräkningen 2000 påminde oss om att Europa och den övriga världen har kommit närmare. Också i kyrkornas gemenskap blir vi mer medvetna om att vi är Europa och att Europa är hos oss. Gränsen mellan östlig och västlig kristendomstolkning går nu tydligt rakt i vår egen mitt. Också i den globala ekumeniska rörelsen pågår en omprövning och ett sökande efter nya gemenskapsmodeller som kan överbrygga de här gränserna mellan öst och väst, mellan nord och syd, och bygga djupare gemenskap. I det sökandet finns vi med också ifrån kyrkorna i Sverige.

I Sveriges Kristna Råd talar vi ofta om kyrkorna tillsammans som en modell. Sveriges Kristna Råd är inte, kan aldrig vara och får aldrig bli någonting vid sidan av kyrkorna. Vi är inget annat än kyrkorna tillsammans, men inte heller någonting mindre. Vi håller på att lära oss att ekumeniken handlar mycket om den rikedom som vi har tillsammans i mångfalden och inte om minsta gemensamma utslätade nämnare. Och vi börjar lära oss, att ju närmare vi kommer Kristus och trons centrum desto närmare kommer vi också varandra.

Så är vi i rörelse mot varandra, som ett av kapitlen i *Charta Ecumenica* heter. Det kapitlet avslutas med att undertecknarna förbinder sig att övervinna känslan av självtillräcklighet i varje kyrka, att utplåna fördomar, att söka ömsesidiga möten och att vara beredda att hjälpa varandra. I den ekumeniska andan är det som vi försöker mötas och utveckla gemenskap i Sveriges Kristna Råd. Och i den gemensamma ekumeniska andan vill jag önska – mana är väl inte min uppgift – att ni i Kyrkomötets alla gudstjänster, samtal och beslut vill be för systrar och bröder i de andra kyrkorna och tänka in alla oss

andra, katoliker, ortodoxa, frikyrkliga, som värda ert stöd och er omtanke, men också som era nära medarbetare och som resurser som står också till ert förfogande i den gemenskap av kyrkor som Svenska kyrkan är en så central och omistlig del av.

MISSIONSFÖRESTÅNDARE KRISTER ANDERSSON:

Ordförande! Valda ledamöter! Svenska kyrkans biskopar! Att hävda en sanning i ett postmodernt samhälle är som att svära i kyrkan, har någon sagt. Påståendet är inte särskilt välputsat eller anpassat. Det saknar egentligen hyfs, takt och ton. Ändå är verkligheten välfångad. För att hävda en sanning i dag är att gå i närkamp med tidsandan genom att utmana individuellt tyckande och självcentrerade känslor.

Att bekänna att Jesus Kristus är Herre, levande, uppstånden, alla människors frälsare, det är den sanning som burit den kristna församlingen under ett par millennier. Ömt har sanningen vårdats från generation till generation. Orden har viskats från själ till själ, ropats från taken, förkunnats i katedraler och kapell. Bröd har brutits, dopvatten ställts i ordning, välsignelser uttalats i den treenige gudens namn. Så har människor förlöst i jublande, uppriktig glädje när ordet blir människa. Ty sanningen gör en människa fri.

Och det är i denna sanningens och kristusbekännelsens tydliga tradition som Svenska kyrkan som en av flera kyrkor och samfund i vårt land nu samlas till kyrkomöte. Utan bekännelsen till en levande, uppstånden Kristus funnes inte någon större anledning att samlas i dag. Men just därför, därför att det finns en sanning om Kristus, har vi som kristenhet i vårt land ett gemensamt men svårt uppdrag att hävda att Jesus Kristus är levande och uppstånden i dag.

Enheten är en förutsättning för denna bekännelse. Och vi värnar om riktningen på väg mot en djupare enhet. De närmaste åren behöver vi nu ta tydligare steg i lite mera takt och med något större övertygelse. Ekumenik är vår gemensamma kallelse. Men strävan efter synligare enhet sker inte för sin egen skull. Ekumenikens berättigande tydliggörs i det gemensamma uppdraget vi har, att bära sanningen om Jesus Kristus till världen.

Vid samtal i Genève i den helg som gick med bland andra generalsekreterare Konrad Raiser vid Kyrkornas världsråd sades bland annat: När enheten blir ett mål i sig, då har vi hamnat fel. Målet i Joh. 17 är inte en synlig manifesterad enhet och sedan punkt, utan en enhet därför att världen skall tro att Gud har sänt Kristus. Guds rike blir då viktigare än enheten, missiologin viktigare än ekumeniken. Jag tror att ett tydligt gemensamt missionsuppdrag förlöser ekumeniken också i vårt land. Det är sanningen som skall göra oss fria också i relation till varandra, och där finns vårt uppdrag som kyrkor och samfund att föra dialog om tron, att erbjuda tron på Kristus, i ett postmodernt samhälle. Det fordrar mod, strategi, uthållighet och kärlek. Men främst krävs en närhet till Kristus och en beredskap att vittna om sanningen, vilken kostnad som än avkrävs oss.

Jag vill hälsa Kyrkomötet från Svenska Missionsförbundet och önskar er arbetsglädje i Jesu namn.

KYRKOMÖTESSEKRETERARE KARI VENTÄ:

Herr ordförande! Ärade kyrkomötesombud! Jag har färskta hälsningar från Finlands kyrkomöte som hölls i Åbo förra veckan, där ärkebiskop Jukka Paarma och kyrkomötesombuden sänder sina hjärtligaste hälsningar till er. Min angenäma uppgift är att för er, bästa ombud, och för vår systerkyrka berätta om de viktigaste ärendena som behandlades i Finlands kyrkomöte.

En viktig fråga var utvecklandet av stiftsförvaltningen. Frågan har länge varit aktuell i kyrkomötet. Finska staten deltog i kostnaderna för domkapitlen ända till år 1997. Efter

det har kyrkan ensam svarat för domkapitlen. Enligt kyrkostyrelsens framställning till kyrkomötet skall stiftens verksamhetsbetingelser förbättras genom att deras självständighet ökas. Förslaget är att ett nytt förvaltningsorgan, ett stiftsrepresentantskap med 21 medlemmar, inrättas för att administrera stiftets ekonomi och verksamhet.

Ett annat ärende i kyrkomötet var att Finlands myntenhet, marken, nästa årsskifte går till historien och att vi övergår till euron. Detta föranleder vissa tekniska ändringar i kyrkolagstiftningen. Bestämmelserna om mark och penny ska bytas till euro och cent.

Av större betydelse än dessa tekniska ändringar var att kyrkomötet i samma sammanhang beslöt att mera än tidigare utjämna de stora stadsförsamlingarnas skatteintäkter, till förmån för församlingarna i glesbygden. De ekonomiska verksamhetsförut-sättningarna för dessa församlingar har under de senaste åren försvagats.

Kyrkomötet gav även ett utlåtande om ett kommittébetänkande gällande religionsfrihetslagen. Förslaget till ny religionsfrihetslag anses vara tämligen hovsamt, och kyrkomötets utlåtande om det var allmänt taget positivt.

Bästa kyrkomötesombud! Dessa hälsningar från kyrkomötet i Finland berättar om att de nordiska kyrkorna kraftfullt tar del i livet i våra samhällen. Kyrkans kallelse är att i samhället framhålla Guds ord och det hoppets perspektiv som ingår i Ordet. För dens skull inleder ni nu ert kyrkomöte. Jag önskar er Guds rika välsignelse i ert arbete!

PASTOR DARIUS PETKUNAS:

Most Reverend Archbishop! Bishops! Moderator! Governing Council! Priests and people of the Church of Sweden! It is with great joy that I bring you greetings from Lithuania, from our bishop, Jonas Kalvanas Jr, the members of the Consistorium, the priests and parishoners of our parishes. I deem it a great privilege to have been invited to attend on behalf of our bishop this synod of the Church of Sweden.

Through the centuries we in Lithuania have enjoyed a pleasant and cordial association with the Swedish people and the Swedish church. We have derived great benefits both economic and spiritual from this association. Suddenly our mutual relationship was abruptly terminated by a foreign intervention in our nation during and after the world war second. It was with great joy that our ancient relationship was restored after our nation declared its independence of foreign domination early in the decade just passed. In addition, our mutual association in Porvoo has further served to strengthen the ties between us.

Today our Lutheran Church in Lithuania represents only a small minority of the Lithuanian people. But yet, like your much larger and more influential church, we seek to do the work that lies before us: To proclaim the gospel of Christ's resurrection, to contribute to the creation of peace and a just society, to deal with an openness and trustmaking use of every means available to impact modern society significantly and to promote the highest ideals of love and its implementation, both at home and abroad.

We ask for your prayers and we assure you of ours on your behalf, and we look forward to many years of fraternal association with you and our other ecumenical partner churches. May the Lord grant to us all a strong trust and confidence in Him that together we may serve Him faithfully to His glory and the good of all. Thank you.

BISKOP DR FELIX CHINGOTA:

The Moderator! Brothers and sisters! Firstly I would like to thank God Almighty that I have been invited to attend the opening session of the current synod meeting of the Church of Sweden. One feels comfortable and some kind of warmth of belonging to the universal church. Or belonging to the communion of sense, if you can put it that way.

I come from Malawi, that small land-locked country in the central and eastern part of Africa. Comparatively Malawi is small, maybe one quarter of Sweden, and has a population of about nine million people. Just last year, in November, I was elected to be the leader, or the moderator as we call it, of the Church of Central Africa Presbyterian, and therefore I bring to you greetings from the nine million Malawians whom I have left at home. And again, special greetings from your brethren who also confess Jesus Christ.

I have brought with me a small document written by the General Synod of the Church of Central Africa Presbyterian. It reflects the efforts that the church is trying to contribute to the social, economic and political developments in Malawi. It has been addressed to the government and it has also been addressed to international friends who care about the plight of the development in the developing world. I would like to leave this document with you, so that you, the Synod of Church of Sweden, can look at it and, if anything at all, see what you can do with it.

Lastly, on behalf of your brethren in Malawi, I wish this meeting God's blessing and fruitful deliberations. Tack.

PASTOR TORD STRÖM:

Ärade kyrkomötesdeltagare! Jag beklagar att jag står här, eftersom mitt trossamfund redan för över hundra år sedan började att sända ut kvinnliga förkunnare och jag trodde att den här raden av män skulle brytas. Men nu står jag här som representant för mitt sammanhang, och jag ser det som en förmån att få frambära en hälsning ifrån det samfund jag representerar, Nybygget Kristen Samverkan. Det känns för mig lite ovant att på nytt axla den här manteln att hälsa från mitt samfund, eftersom jag under ett antal år arbetat i ekumeniska sammanhang. Men egentligen är inte steget så stort, för ekumeniken tillhör oss alla och vi tillhör alla ekumeniken och varandra.

I det första anförandet av hälsningarna anknöt Thord-Ove Thordson till den Sverigeräkning som gjordes 1999, och jag vill knyta an lite till den jag också. Vi har ju sett hur relationerna mellan trossamfunden och staten har förändrats, och inte minst gäller det då Svenska kyrkan. I dag arbetar de olika trossamfunden och kyrkofamiljerna under i stort sett samma villkor. Jämställdheten har ökat. Det innebär att vi har gemensamma frågeställningar att brottas med, och en av de viktigaste är hur vi presenterar evangeliet i dagens samhälle och till dagens människor. I den så kallade Sverigeundersökningen som Svenska kyrkans forskningsråd gjorde, fick man fram att drygt en halv miljon människor en specifik helg i slutet av september 1999 var besökare i olika gudstjänster. Ungefär lika många tittade och lyssnade på TV och radio, alltså omkring en miljon besök i gudstjänster ett vanligt veckoslut.

Men vi är ju fler än en miljon i vårt land. De andra då? Ja, nu vet vi att med statistik kan man få olika bilder. Jag är lite statistikbiten och tycker att det är intressant att läsa de här uppgifterna. Och att en miljon människor i vårt land under ett veckoslut engagerar sig i religiösa sammanhang vittnar ju om, att det finns ett engagemang och ett intresse för trossamfundens arbete och det budskap som man vill förmedla.

Visst har de här statistiska siffrorna förändrats under åren och förändras fortfarande. Antalet medlemmar i frikyrkorna minskar. Besöken i Svenska kyrkans gudstjänster och högmässor på söndag förmiddag minskar. Men ändå finns det ett stort engagemang och intresse. Som kyrkor kommer vi med Guds nådeserbjudande, och det skall människor ha tillgång till för att leva inom hörhåll för Guds ord och väckas och förbli i ett kristet liv. Och detta nådeserbjudande är det inte någon kyrka som har monopol på, och ingen ensam kan förmedla det här, utan här behövs vi allesammans som Jesu vänner för att evangeliet skall förmedlas till allt fler i vårt land. Vårt gemensamma missionsland är Sverige.

Så vill min och Nybyggets hälsning till det här Kyrkomötet vara en påminnelse om vårt gemensamma uppdrag att arbeta för mission och evangelisation. Jag önskar Guds välsignelse över Kyrkomötet och dess arbete.

5 § Meddelande

ORDFÖRANDEN:

Alldeles nyss har det inkommit en hälsning till oss ifrån Metodistkyrkan som jag vill läsa upp.

”Metodistkyrkan i Sverige, som samlats till årskonferens i Stockholm den 23-27 maj under temat *Se människan*, sänder varma hälsningar med bön om Guds rika välsignelse över er och ert arbete. En bibelhälsning från Första Johannesbrevet 4:10-11: Detta är kärleken: inte att vi har älskat Gud utan att han har älskat oss och sänt sin son som försoningsoffer för våra synder. Mina kära, om Gud har älskat oss så, måste också vi älska varandra.

För Metodistkyrkan i Sverige
Øystein Olsen och Ralf Engstrand”

13 § Hänvisning av skrivelser och motioner till utskotten

LARS JOHNSSON:

Herr ordförande! Ledamöter av Kyrkomötet! Kyrkostyrelsens skrivelse nummer 9 behandlar frågan om omval och förslaget innebär ju ett förslag till ändring i kap. 38, dvs. nionde avdelningen i kyrkoordningen. Enligt arbetsordningen för Kyrkomötet, och där 4 kap. 7 §, skall organisationsutskottet bereda ärenden som berör kyrkoordningens nionde avdelning. Det är ju så att kyrkorättsutskottet också borde få behandla ärendet, om nu organisationsutskottet skulle tycka att vi skall genomföra de här förändringarna. Jag yrkar alltså att skrivelse nummer 9 hänvisas till organisationsutskottet.

BISKOP BENGT WADENSJÖ:

Herr ordförande! Jag tycker att Yngve Kalins motion nummer 9 inte i grund och botten är en tillsynsfråga. Den handlar om inomkyrklig ekumenik, och jag tycker att den ur den aspekten är så viktig att den bör hänföras till ekumenikutskottet.

YNGVE KALIN:

Ordförande och vänner i Kyrkomötet! Precis som ordföranden redogjorde för har det blivit en praxis att de motioner som är väckta med anledning av skrivelserna har hänvisats och det har i allmänhet blivit till budgetutskottet. Jag tror att det bygger på ett missförstånd. En verksamhetsberättelse består ju av olika delar. Det är inte blott och bart ekonomi, utan texterna är en viktig del av verksamhetsberättelsen. Vad som händer i budgetutskottet är ju att vi regelmässigt tar emot den. Den studsar hos oss, och så går den på remiss till ett fackutskott. Och för att undvika den rundgången föreslår jag att motion 107 direkt hänvisas till gudstjänstutskottet och motion 108 till ekumenikutskottet. Sedan, om de får ekonomiska komplikationer, skall de ju gå på remiss till budgetutskottet. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 9.

Kyrkomötet
2001:2, anföranden

Fredagen den 18 maj 2001

17 § Förslag om Kyrkomöte i mars 2002

THOMAS SÖDERBERG:

Herr ordförande! Låt mig först säga att det känns bra att ordföranden tar ett initiativ när det gäller Kyrkomötets arbetsformer på det här sättet och ger möjligheten till samtal. Det är också sådant som vi tror vi skall kunna ha nytta av längre fram, att man kan se att det är möjligt att också hitta vägar fram och att man på det här sättet i god ordning får samtala om ett förslag från ordföranden, oavsett vad resultatet blir. Det känns bra att den här frågan har fått komma upp.

Skälet för ett extra sammanträde med Kyrkomötet är alltså utsagt demokratiskt. Resultatet av valet i september 2001 bör få genomslag vid val av kyrkostyrelse, så att en ny kyrkostyrelse kan utarbeta det budgetförslag som skall behandlas under 2002. Och det här är ett viktigt skäl. Det skälet gör sig främst gällande i en parlamentarisk situation med majoritetsstyrelse. Där skall en ny parlamentarisk sammansättning omgående resultera i en ny regering, eftersom denna är beroende av parlamentets förtroende.

Men för Svenska kyrkan och Kyrkomötet kan väl ändå situationen ses något annorlunda. Visserligen avspeglar Kyrkostyrelsens sammansättning nomineringsgruppernas andel av Kyrkomötets ledamöter, men ända sedan tillkomsten av den kyrkliga organisationen på nationell nivå 1983 har Centralstyrelsen och Kyrkostyrelsen varit en vad vi skulle kunna kalla samlingsregering, och frågan om ett snabbt valgenomslag har därför inte aktualiserats någon gång tidigare. Som jämförelse kan nämnas att efter val i september ena året, alltså kyrkofullmäktigevalet, dröjde det en lång period, till augusti året därefter, innan ny Centralstyrelse utsågs. Detta har inte ansetts som något negativt och borde inte heller nu vara det med den sammansättning som en kyrkostyrelse har.

I förslaget om extra sammanträde förutsätts att valet av kyrkostyrelse skall kunna genomföras på en dag med en förberedande dag. Nu finns det en erfarenhet som säger oss att arbetet med att utse kyrkostyrelse och andra nämnder behöver en god tids arbete för processen inom och mellan nomineringsgrupperna. Och den nomineringsgrupp som jag i den här stunden nu också företräder befarar, att den arbetssituation som uppstår om förslaget går igenom kan leda till att besluten hastas igenom, vilket kan få negativa konsekvenser på sikt.

Och så det här, att samla Kyrkomötet över en helg för ett extra sammanträde beräknas kosta en miljon. Jag har inte hört exakt siffra, men någonstans där kan det vara. Det är i alla fall den siffra som har nämnts. Mot bakgrund av vad jag tidigare har sagt kan det inte vara rimligt att behöva lägga ut den kostnaden. Det kanske inte heller är riktigt lämpligt att använda en söndag för Kyrkomötets sammanträde, eftersom bara en del av dagen utöver gudstjänsttid kan användas för samtal och beslut. Att det dessutom är vasaloppssöndagen kanske bara berör några få.

Mot den här bakgrunden föreslår jag att förslaget från Kyrkomötets ordförande om extra kyrkomötessammanträde i mars avslås. Ett alternativ som annars varit möjligt var att förlänga övergångsbestämmelsen om Kyrkomötets sammanträdestider, innebärande att Kyrkomötets första session 2002 skulle hållas i maj. Det skulle i så fall ha svarat mot behoven av såväl något snabbare valgenomslag som en rimlig arbetssitua-

tion, och det skulle också ligga inom ramen för Kyrkomötets ordinarie kostnad. Men jag har förstått att det inte är möjligt att lägga ett sådant förslag.

Därför, herr ordförande, måste jag yrka avslag på ordförandens förslag.

TORGNY LARSSON:

Ordförande! Jag yrkar bifall till det av ordföranden framförda förslaget om att Kyrkomötet skall sammanträda i mars 2002. Jag tycker skälen är starka. Det är inte rimligt att den avgående Kyrkostyrelsen och nämnderna sitter kvar ett helt år efter kyrkovalet. I alla andra sammanhang, och det är inte bara i politiken utan nästan överallt annars, är det regel med snabbt valgenomslag.

Utredningen av kyrkoordningen föreslog ju indirekt val till Kyrkomötet, att kyrkomötesledamöterna skulle utses av stiftsfullmäktige. Då hade ledamöterna inte valts förrän en bra bit in på 2002. Nu väljs de redan i september 2001. När sedan Centralstyrelsen 1999 i stället föreslog direktval glömde man väl förmodligen av konsekvenserna. Inte heller något av de båda utskott i Kyrkomötet som beredde ärendet kom att uppmärksamma detta. Det var väl förmodligen ingen som tänkte på det i tid.

När förslaget nu ifrån något håll har väckts – formellt är det från ordföranden, men det har ju förts samtal innan ordföranden lade fram det – tycker jag det var ett bra initiativ och en bra tankegång med ett extra kyrkomöte. Varför det? Jo, det kommer att göra arbetet i september nästa år smidigare och kanske till och med kortare. Även utskottsvalen kan ju förberedas i mars, även om utskotten inte väljs förrän i september. Valberedningen hinner sammanträda i god tid, för jag utgår från att valberedningen kommer att väljas vid marsmötet.

Sedan är det då det här med kostnadsskäl, som anförs som ett skäl för att man inte skall ha ett marsmöte. Det är viktigt att spara pengar, men då skall naturligtvis mötena vara effektivare. Och det som är viktigt är ju den totala sammanträdestiden på ett år, under en mandatperiod, om den tiden förkortas och om det sparar pengar. Vi bör komma ihåg att tidigare sammanträdde Kyrkomötet tolv, och så vart tredje år, och ända upp till femton dagar. Nu är vi nere i åtta, eller det står väl kanske högst tio dagar. Jag menar att målet bör vara en ytterligare förkortning. Kanske kan vi om några år komma ner till fem, sex dagar. Det har till det här Kyrkomötet väckts flera motioner, som har behandlats mycket välvilligt av kyrkorättsutskottet, om arbetsformer och det är viktigt att vi beaktar det. Men därför skall vi se det här marsmötet i det sammanhanget. Korta och effektiva möten.

Än en gång bifall till ordförandens förslag.

MICHAEL MARTINSON:

Ordförande! Vänner i Kyrkomötet! Demokrati mot ekonomi. I den grupp som jag företräder har vi fört samtal, liksom i era andra grupper. I vår grupp är vi inte enade, men det finns en majoritet som vill yrka bifall till ordförandens förslag.

Vi i Kyrkomötet gör misstag ibland. Torgny nämnde alldeles nyss om ett misstag i hanteringen, och det står vi inför. Nu kan vi rätta till det. Demokratiska skäl säger att vi skall ha ett tidigare kyrkomöte. Genomslaget kan inte dröja ett år innan det träder i kraft, innan vi ser ett nytt presidium och innan vi väljer ny kyrkostyrelse och nämnder. Och det här föranleder ju förstås nomineringsgrupperna att snabbt komma igång med sitt förberedande arbete. Ekonomiska skäl har anförts mot detta. En fördyring kommer det kanske att bli. Vår grupp utgår ifrån att vi då kortar höstens sessioner, kanske den andra, i motsvarande grad. Då har vi framför oss en fördyring av resekostnader. Det tycker vi är rimligt, en rimlig kostnad för att få ett genomslag av det nya valresultatet.

Bifall till ordförandens förslag.

BRITT LOUISE AGRELL:

Herr ordförande! Självklart tycker också vi i vår grupp att det är viktigt att demokratin skall slå igenom så snart som möjligt. Därför ville också vi i första hand ha en prolongering av övergångsbestämmelserna med en kyrkomötesvecka i maj och en i september också nästa år, precis som vi har i år. Och det här vet vi alla, att det har inte visat sig vara möjligt.

När man talar om demokrati måste man för att vara trovärdig vara beredd att ta en dialog. Att vid ett extra kyrkomöte på en eller två dagar tänka sig att det skall vara möjligt att kommunicera valberedningsarbetet i grupperna är inte realistiskt. Valberedningens arbete är inte statiskt utan förutsättningarna kan förändras under arbetets gång. Att det då bara skall vara några få som fattar beslut är inte demokratiskt. Dessutom kan vi räkna med ett stort antal nya ledamöter som behöver få vara med i diskussionerna, och för dem är hela det här systemet dessutom nytt.

Det är därför betydligt bättre och mer demokratiskt att kommunikation kan ske i grupperna och i valberedningen under en hel kyrkomötesvecka. Dessutom är det ju inte så lätt som att bara säga att det här är någonting som vi har missat. Det kan vi inte ursäkta oss med, utan vi var medvetna om det när vi fattade beslutet med den nya kyrkoordningen. Och därför tycker jag inte att vi bara kan säga att det har vi missat och nu får vi göra någonting åt det. Vi får väl ändå se till att vi har så stort ansvar för våra beslut, att vi tar ansvar för vad vi bestämde. Det har vi bestämt i en kyrkoordning, och de ändringar som skall genomföras – och det är klart att det är nödvändigt att göra förändringar för framtiden för detta är inte bra – de bör ske i en demokratisk process och inte genom en tillfällig ändring i arbetsordningen.

Mot den här bakgrunden, inklusive kostnadsaspekten och att det faktiskt är så att det är det nya Kyrkomötet som ändå tar budgeten nästa år, tycker vi att av två dåliga alternativ är det minst dåliga att vänta med valen till första kyrkomötesveckan i september.

Jag yrkar därför att Kyrkomötet avslår hemställan från Kyrkomötets ordförande om ett extra kyrkomöte.

KERSTIN KEDVALL:

Ordförande! Att det dröjer ett år för ett val att få genomslag är ju ingen bra ordning. Det kan vi vara ense om. Vi har ändå tillsammans fattat beslut om att det skulle vara på det sättet, och vi måste tillsammans så småningom rätta till det genom en översyn av valsystelet. Men att försöka rätta till detta genom ett endagsmöte i mars är ingen bra lösning. Av flera skäl vill jag då som företrädare för den partipolitiskt obundna nomineringsgruppen avstyrka ordförandens förslag.

Jag tror nämligen inte det blir bra utförda val. Den här tilltänkta söndagen skall vi samlas, fira gudstjänst, öppna Kyrkomötet, välja valberedning. Och valberedningen skall sedan väga samman förslag från nomineringsgrupperna och få fram ledamöter till inte mindre än tio organ, om jag har räknat rätt, och det skall bli en allsidig sammansättning vad gäller kompetens, kön, ålder och hemvist – allt, ni vet. De som tidigare har arbetat i valberedningen säger samstämmigt, att detta tar mycket tid och att det är ett grannlaga arbete. Valberedningens förslag skall sedan förankras i grupperna och Kyrkomötet skall fatta beslut. Ledamöterna skall på samma korta söndag hinna resa hem, och detta på söndagen som ju är vår vilodag. En del skulle visserligen kunna förberedas genom informella kontakter mellan grupperna före mötet, men långt ifrån allt. Och det finns, precis som Britt Louise Agrell sade, stor risk att några garvade kyrkomötesledamöter tar över hela spelet och de nya ledamöterna får i realiteten ing-

en chans att påverka valet. Det är ju inte vidare demokratiskt det heller. Risken att vi då får tio illa sammansatta, hafsigt hopsatta organ är stor och det kommer att påverka kyrkan i fyra år framåt.

Den ekonomiska aspekten är ju också viktig, och jag har väldigt svårt att förklara för till exempel syföreningsdamerna där hemma hur vi kan lägga en eller en och en halv miljon på ett onödigt sammanträde. De skulle säga: Lägg pengarna till ett lutherhjälpprojekt i stället. Eller för de här studenterna som inte får stipendier på sitt sista profilmå under den kyrkliga utbildningen. De kanske också tycker att vi kunde använda pengarna på ett annat sätt.

För övrigt kan vi ju då inte jämföra Kyrkostyrelsen med Sveriges regering. Kyrkostyrelsen utgör ju, som Thomas sade, en samlingsregering och det finns ingen opposition mot. Det troliga är väl att styrkepositionerna efter valet förskjuts lite grand i en eller annan riktning, precis som det har varit förut, men inte i så avgörande grad att Kyrkostyrelsen skulle behöva lägga om kursen helt och hållet och till exempel börja stuva om helt i budgeten. Så av den orsaken ser jag heller inget skäl till ett marsmöte.

Sedan handlar det ju till slut om respekten för kyrkoordningen. Vi har sagt att vi inte i onödan skall ändra på kyrkoordningen, och därför tycker jag inte vi kan börja med att göra en avvikelse. Jag tycker inte i så fall att Kyrkomötet självt visar respekt mot kyrkoordningen. Och också av detta skäl har jag svårt att bifalla förslaget.

Alltså, av dessa skäl yrkar jag avslag på ordförandens förslag.

BENNY JÖNSSON:

Tack herr ordförande! Nästa år är det som bekant riksdagsval. Ponera att de fyra borgerliga partierna vinner majoritet. Det skall till en ny regering. En del blir ledsna, en del blir glada. Nils Gårder blir säkert glad, Eskil Jinnegård blir säkert glad, Berit Möllebäck blir säkert glad. Demokratin fungerar.

Men när det gäller kyrkan skall vi ha en annan ordning. Redan detta med tillträde 1 mars tycker jag är ett märkligt sätt, och Torgny har ju förklarat att det blev lite fel här när man ändrade förslaget från indirekta till direkta val. Och jag hävdar fortfarande att det var ett misstag. Det var många saker som gick igenom, där man inte hade tid att tänka efter vad konsekvenserna blev. Men om man har gjort ett misstag behöver man inte göra ett till.

Varför är det så att vi alla beträffande de lokala organen och stiftsorganen är överens om att de skall tillträda fortast möjligt, dvs. vid årsskiftet, och när det gäller Kyrkomötet är det då en annan ordning. Det högsta beslutande organet skall samlas ett år efter det att det har valts. Jag tror inte det finns någon annan jämförelse i något organ över huvud taget inom stat, kommun eller landsting i något av de europeiska länder som jag just nu har studerat, eftersom jag utreder valfrågor i vårt landsting. Och varför är det så att en del av oss som är kommunalpolitiskt aktiva har en demokratisyn hemma i kommunen eller landstinget och en annan demokratisyn när vi arbetar i kyrkan?

Det är den ena aspekten, det här med demokrati. Den andra är trots allt att vi har en kyrkostyrelse, med all respekt för att den kallas församlingsstyrelse – nu vet vi ju att där finns en hel del opposition i Kyrkostyrelsen också – att de skall sitta i sju månader och arbeta fram en ny budget och verksamhetsplan som de sedan inte kommer att ta ansvar för, eftersom vi vet att en hel del av de nuvarande ledamöterna i Kyrkostyrelsen inte kommer att vara kvar efter det här valet. Det här med att det tar tid att processa, det behöver det inte göra. Det finns så många andra sammanhang – låt vara att jag jämför med t.ex. landstingsförbund och kommunförbund där man samlas en dag och gör betydligt fler val än vad Kyrkomötet skulle göra – där man kan föra in-

formella samtal nomineringsgrupperna emellan i mycket god tid. Om det fungerar där, varför kan det då inte fungera i kyrkan?

Det är klart att det här med kostnadsaspekterna kan vara ett argument. Det kan jag förstå, men ibland får demokrati kosta. Och dessutom är det så att kyrkorättsutskottet i dagarna har behandlat ett förslag till nya arvodesbestämmelser, där man går in och drastiskt sänker sammanträdesarvodena för Kyrkomötet och för alla nämnder i kyrkan. Så jag vågar påstå att totalkostnaderna under 2002 för Svenska kyrkans förtroendemannaorganisation inte kommer att bli mycket dyrare med de här föreslagna två dagarna.

Det enda tunga argument som jag har hört mot detta, och som Thomas Söderberg antydde, var det här med Vasaloppet, och Reidar Gustafsson har under flera dagar försökt få mig att inse vikten med Vasaloppet som går den helgen. Då har jag löst det problemet genom att jag själv kommer att betala hans anmälningsavgift till "tjevvasan".

Jag ber att få yrka bifall till ordförandens förslag.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 12.

GENERALSEKRETERARE LENI BJÖRKLUND:

Jag är glad att jag extraordinärt har fått möjlighet till ett kort inlägg här i dag. Men ämnet är också lite extraordinärt. Det gäller det stundande kyrkovalet.

Vi är alla medvetna om att valet är viktigt men också att proceduren i en kyrka med många medlemmar är komplicerad. Nu står vi mitt uppe i att genomföra den här uppgiften. Valet skall äga rum den 16 september och nu måste vi alla göra vårt yttersta för att det skall kunna genomföras korrekt och så som är beslutat.

Från min utgångspunkt här i Uppsala följer jag naturligtvis förberedelserna noga och vad jag hittills har kunnat se har allt gått efter planerna. Men vi har de senaste dagarna till kyrkokansliet fått lite oroande rapporter som tyder på att stiftens arbete med att handlägga och registrera anmälningar av nomineringsgrupper och kandidater ligger efter, i några stift allvarligt efter, och det är därför jag tar till orda.

Jag tror att de här förseningarna har åtminstone tre orsaker och nu gäller det att vi hjälps åt. Den ena är att nomineringsgrupperna inte med tillräcklig snabbhet har lämnat in sina anmälningar och att anmälningarna när de väl kommit in i många fall varit ofullständiga. Den andra orsaken är att flera stift inte har kunnat dimensionera den personal tillräckligt som skall arbeta med de här frågorna. Och den tredje är att vårt inmatningssystem har begränsad kapacitet och förutsätter att inmatningen till Uppsala sker regelbundet, för annars hade vi behövt införskaffa ett datasystem som skulle blivit mycket, mycket dyrbart. Och i någon mån samverkar nog de här tre orsakerna. När anmälningarna inte är kompletta fordras ytterligare personal för att bringa ordning i sakerna, och om datasystemet sedan inte är direkt tillgängligt för inmatning är det lätt att bli stressad.

Jag vill därför allvarligt be er, när ni nu i dag reser hem, att på hemmaplan göra allt ni kan för att underlätta valarbetet de närmaste kritiska veckorna. För era nomineringsgrupper gäller att ni bör skynda på arbetet med att lämna in anmälningar av kandidater, och ni måste också verka för att anmälningarna är så kompletta som möjligt. De skall vara helt kompletta.

Ni som arbetar på stiftsplanet bör arbeta för att tillräckliga resurser kan läggas på valarbetet i stiftskansliet, och det betyder naturligtvis att andra arbetsuppgifter måste läggas åt sidan de närmaste veckorna. Särskilt gäller det att de personer på stiftskans-

liet som skall arbeta med att handlägga grupp- och kandidatanmälningar och kontrollera att allt är med omedelbart frigörs från andra arbetsuppgifter. Och nästa steg är att se till att de här anmälningarna blir registrerade. Men det arbetet kan, om det är personalbrist i stiftet, skötas av inhyrd personal från något bemanningsföretag. Men om allt inmatningsarbete från varje stift då blir koncentrerat till en kort period, kanske inte datasystemet klarar av det, och eventuellt måste då en del av registreringsarbetet i stiftet ske nattetid så att belastningen på datasystemet utjämnas.

Alltså, prioriteringar, extrapersonal och eventuellt nattarbete är vad som nu kan behövas. Den största risken om vi inte klarar av den här registreringen inom utsatt tid är att det inte blir möjligt att trycka och leverera valsedlar.

På den nationella nivån är uppgiften att stödja stiftet i deras arbete också när det gäller valet, och vi överväger därför hur vi bäst skall utforma det nationella stödet just nu och tänker strax återkomma till stiftet om det. Det är en mycket stor uppgift att förbereda vårt första val efter den nya kyrkoordningen och den kräver att vi alla, nomineringsgrupperna, företrädarna för stiftet och vi på den nationella nivån, agerar snabbt och kraftfullt. Om vi lovar varandra nu att vara mycket uppmärksamma, göra omprioriteringar av det arbete som löper och vara hjälpsamma, skall vi klara av den här uppgiften, precis som vi tillsammans klarade övergången vid relationsförändringen.

Tack för att jag fick ordet.

Kyrkomötet
2001:3, anföranden

Tisdagen den 18 september 2001

22 § Hälsning

ORDFÖRANDEN:

Vi har fått en hälsning från Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen och jag vill läsa upp den för er.

”Till Kyrkomötet! Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen samlad till årskonferens i Jönköping önskar Guds välsignelse över er och ert viktiga arbete. Vi ber om Guds vägledning i ert arbete för att vår kyrka skall stå väl rustad inför framtidens utmaningar i evangeliets tjänst.

Jönköping den 28 juni 2001

Rey Råwall och Bertil Johansson.”

29 § Svar på fråga 2001:1 om kyrkoherdarnas semester

Frågan och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, del 2.

GÖRAN WAHLSTRÖM:

Fru ordförande! Ulla Carlson och jag brukar för det mesta ha samma åsikter och det smärtar mig att behöva säga att jag inte alls har samma åsikt som Ulla i det här fallet. Jag vill börja med att titta på 2 kap. 5 §, där det står att kyrkorådet skall ha omsorg om församlingslivet och ha ansvar för att församlingens grundläggande uppgift blir utförd. Jag vill också säga att det här som jag tar upp nu inte är min egen erfarenhet på något sätt, men däremot är det saker som har framförts till mig och det är enligt deras önskemål som jag har ställt den här frågan.

Man kan säga att kyrkoherden i det administrativa skedet är underställd kyrkorådet. Teologiskt är det däremot inte så. Sedan säger Ulla att det är normalt att cheferna själva beviljar sin semester, men det är det ingalunda. Om vi tar t.ex. förvaltningscheferna i kommunala nämnder beviljas de semester av ordföranden. När jag var rektor beviljades jag semester av skolstyrelsens ordförande, osv. Så det påståendet är fullkomligt felaktigt.

Sedan är det på det här sättet att det i svaret inte står ett ljud om samråd, inte ett ljud, och det förvånar mig verkligen, därför att det borde väl åtminstone vara så att man samråder med ordföranden eller med kyrkorådet när man vill ta semester. Det är inte bara att meddela att nu tar jag semester. Jag tycker det där är en nedsättande syn på de förtroendevalda. Och man kan alltså fråga sig: Vad händer nu om kyrkoråd och kyrkoherde inte är överens? Kyrkorådet tycker att verksamheten inte fungerar bra om semestern tas just då. Vad händer då? Då skall alltså kyrkoherden säga: Jag tar semester i alla fall.

Jag tycker sålunda det här är en källa till att man kan bli oense. Och det är faktiskt så att Församlingsförbundet säger precis motsatsen, att det alltså skall vara kyrkorådet eller kyrkorådets ordförande som beviljar semestern. Så jag tror att problemen kommer att kvarstå och jag tror att sista ordet i den här frågan ännu inte är sagt.

ULLA CARLSON (REPLIK):

Ordförande! Nej, sista ordet är inte sagt. Jag har lite till att säga. På kyrkokansliet får ju tjänstemännen ofta frågor, har jag hört, om kyrkoordningens innebörd på olika punkter, och då har också frågan om kyrkoherdens ställning varit med vid olika tillfällen. Det svar som du har fått nu, Göran, har utformats i samråd med Församlingsförbundets centrala kansli. Jag är ju själv kyrkoherde och agerar så som jag har berättat om här, och det har fungerat väl. Är det så att det inte fungerar väl med semesterar kan det ju också finnas andra problem som ligger bakom.

GÖRAN WAHLSTRÖM (REPLIK):

Det sista är förvisso sant. Men faktum kvarstår alltså att vi inte har samma åsikt här, och vad Församlingsförbundet säger i Östergötlands län stämmer inte med vad man säger i Stockholm tydligen. Så, Ulla, jag tror att diskussionen kommer att fortsätta, kanske inte i den här lokalen men i andra lokaler.

30 § Svar på fråga 2001:2 om användningen av Kyrknätet

Frågan och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, del 2.

ERNA ARHAG:

Fru ordförande! För mig är det viktigt att Kyrkomötet får ta del av hur man kan utnyttja datanätet för egna suspekta syften. Massmedialt har bland annat i Kyrkans Tidning framförts bildandet av nomineringsgruppen Gabriel som ett käckt initiativ. Filen för meddelandet var på drygt en megabyte, och det innebär en uppkoppling i cirka fem minuter för varje mottagare. Med tiotusen mottagare i Kyrknätets adresslista innebär det stora kommunikationskostnader samt en total arbetstid för berörda mottagande tjänstemän som kan mätas i veckor. Jag delar helt Kyrkostyrelsens syn att Kyrknätet är ett verktyg som den anställde genom sin arbetsgivare får tillgång till för sin tjänst och det skall inte nyttjas för privat bruk. Tyvärr delar inte alla anställda den uppfattningen.

De nämnda anställda har genom sitt handlingssätt orsakat merarbete och kostnader för andra användare och detta sker utan att någon reagerar. I riktlinjerna som utfärdas på tjänstemannanivå framgår att den som inte följer riktlinjerna kan avstängas från vidare användning av Kyrknätet. Berörda prästers agerande för att starta en nomineringsgrupp är tydligen inte av så allvarlig art att en avstängning eller annan åtgärd är aktuell.

Det inger mig mycket stor oro, när dataanvändare på ett grovt sätt bryter mot allmän vedertagen dataetikett och rekommenderade riktlinjer utan att någon åtgärd vidtages. Det är bra och det är ett steg i rätt riktning att i förslaget till mål och rambudget resurser finns upptagna för nationell samordning av utbildning i datafrågor för att höja kompetensen och datamognaden för Kyrknätets samtliga användare. Berörda prästers initiativ visar på mycket stora brister i datakunskap och dataetikett. Tack.

31 § Svar på fråga 2001:3 om rikskollekter 2002

Frågan och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, del 2.

EVERT JOSEFSSON:

Fru ordförande! Jag ber att få tacka för svaret och säga så här, att Lekmannaförbundet naturligtvis är medvetet om det trånga utrymmet. Däremot ser vi det olyckligt att

lekmannaorganisationerna behandlas olika, t.ex. när det gäller kollektfrågor och t.ex. när det gäller remisser och deltagande i utredningar av olika slag. Vi har under alla åren klarat vår ekonomi på egen hand, det är inte det det gäller egentligen. Vi är dessutom, tror jag man kan säga, en stor grupp inom Svenska kyrkan som tillhör Lekmannaförbundet och som svarar för mycket stora, frivilliga bidrag till mission, luthersk hjälp och SKUT där vi är aktiva. En höjning av medlemsavgiften, som Kyrkostyrelsen här pekar mot, befarar jag kommer att innebära att man kanske inte får så mycket i insamlingsresultaten och det är negativt för Svenska kyrkan. Många av våra medlemmar är ju inga rikemän av något slag utan många är fattigpensionärer och lägger mycket stor andel av sina inkomster just till kyrkans verksamheter. I några stift blommar Lekmannaförbundet, det gläder vi oss åt, men i något befarar vi nedläggning, och det tror jag finns anledning för den stiftsledningen att fundera över.

Kollektfrågan har genom de här svaren både i år och förra året gett Lekmannaförbundet negativa signaler. Vi hoppas att ledningen för Svenska kyrkan inser allvaret när det gäller lekmannaorganisationerna och deras utveckling, och självklart kommer vi inom Svenska Kyrkans Lekmannaförbund att kämpa vidare efter vår förmåga med våra ideella insatser för ett levande lekmannaförbund. Tack.

BENGT LINVALL (REPLIK):

Det här med utredningar, där vet jag inte hur du menade. Är inte Lekmannaförbundet med som remissinstans för utredningar? Det vågar jag väl nästan stå här alldeles ensam och säga att det kunde man väl ordna i fortsättningen, det är ju en enkel sak. När det gäller kollekt till lekmannaorganisationer är det lite olika vilken typ av lekmannaorganisation det är. När det gäller barn- och ungdomsverksamheten finns där ju ingen inneboende egen ekonomi bland dem som hör till de rörelserna. Samma sak gäller kanske också studentrörelser som vi ger rikskollekter till nu. Jag har ju sagt så tydligt att det inte handlar om att inte Lekmannaförbundet är bra och att inte Kyrkostyrelsen tycker det, utan det här är ett sätt att se mellan olika organisationer och vi har tyckt att Lekmannaförbundet är en vuxen rörelse som skulle kunna klara ekonomin.

Får man vara väldigt personlig till sist, jättekort. Jag skulle bara vilja säga det att personligen har jag en väldigt stark känsla för Lekmannaförbundet. Min pappa kraschades av överhetskyrkan i sin ungdom och kom långt bort från kyrkan. Men han kom tillbaka till tron och till kyrkan tack vare Svenska Kyrkans Lekmannaförbund.

EVERT JOSEFSSON (REPLIK):

Då vill jag bara också vara personlig, fru ordförande, och säga så här att jag tror det är många människor som har haft den här glädjen av Svenska Kyrkans Lekmannaförbund. Det är därför vi kämpar så hårt för att det skall bli en levande del av Svenska kyrkan i Svenska kyrkan.

32 § Svar på fråga 2001:4 om avtalet mellan Ansgarsliden och Amica

Frågan och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, del 2.

BENGT OLOF DIKE:

Ja, fru ordförande, man skulle med en litterär klassiker göra travesteringen ”från Ansgarslidens och Kyrkostyrelsens front inget nytt”. Var det någon här i salen som hörde något svar på de konkreta frågorna som jag hade ställt? Jag hörde det inte och såg det inte i den här texten som jag fick innan. Är det rimligt, riktigt och acceptabelt att kyr-

kans högsta beslutande organ, alltså Kyrkomötet, skall vägras insyn i det aktuella avtalet? Det var en fråga. Den andra var: Om svaret är nej, är då Kyrkostyrelsen beredd att omgående verka för att avtalet delges ledamöterna vid sittande bord?

Nu ber jag igen Britas Lennart Eriksson svara på dessa båda konkreta frågor, och sedan har jag ställt en fråga till som är konkret: Vilka möjligheter finns nu att fullfölja dokumenterade intentioner om ökad kyrklig satsning i form av den betonade profileringen, verksamhetsutvecklingen osv.? Och för att göra en lång historia kort skall jag också då citera ur den skrivelse som Britas Lennart Eriksson tog några ord ur. ”Punkt 8, rekommendationer av Kyrkostyrelsen. I sin egenskap av ägare av SKUAB och en av stiftarna i SKUC bör Svenska kyrkan aktivt driva frågor om verksamhetsinnehåll, utveckling och profilering. Ett fortsatt utvecklingsarbete bör ske avseende distansutbildningens utformning och anpassning till olika behovsområden. Punkt 9. Den nationella nivån bör ta ansvar för att säkerställa ett för Svenska kyrkan pedagogiskt utvecklingsarbete.”

Jag vet inte om en utarrendering där nästan all personal har tagits över av ett kommersiellt företag som är baserat på chokladtillverkning kan inrymmas i den här texten. Möjligen kan Britas Lennart Eriksson förklara hur den kopplingen finns. Jag kan inte se att det finns någon sådan koppling. Men den principiella frågan är ju om ni alla här, som har sett till att Ansgarsliden kan fortleva, som har gett Ansgarsliden i sista beslutet 35 miljoner – om man tar både SKUC och SKUAB – vägras all insyn i detta avtal. Nej tack till ägaren. Var det riktigt så det var tänkt? Är det någon av er som i andra sammanhang vill ge pengar till något där ni inte får känna till någon verksamhet, där ni inte får känna till vad pengarna skall användas till? Jag tycker detta är en självklar fråga. Avtalet skall och bör läggas på bordet omedelbart, och jag undrar nu om Britas Lennart Eriksson å Kyrkostyrelsens vägnar kan utlova att vi får detta.

BRITAS LENNART ERIKSSON (REPLIK):

Som jag sade tidigare och som jag tror att i alla fall de flesta ledamöter i det här rummet hörde skulle alltså inte, även om man ändrade de här offentlighetsförhållandena, ett sådant här avtal lämnas ut på det sättet som Bengt Olof Dike önskar. Jag hänvisade som du också hörde till kyrkoordningen. Det måste väl vara en självklarhet på något sätt när man bedriver affärsverksamhet, att de som man gör affärer med skall känna en trygghet för att deras uppgörelse som de gör med en partner inte lämnas ut i offentligheten, där då konkurrenter osv. kan gynnas eller missbruka sådana här avtal. Jag tror att det är vanlig hederlighet i affärsvärlden.

När det sedan gäller personalen som entreprenören har tagit över sysslar de med den speciella verksamhet som man skulle kunna kalla för stödverksamhet, som alltså gäller kök, matsal och hotelldel. Det gör att man faktiskt kan koncentrera sig på ett helt annat sätt på själva verksamheten, det som Ansgarsliden skall vara till för. Det ökar ju den koncentrationen och de resurserna när en personal som skall arbeta med verksamhet slipper hålla på med stödverksamhet som att städa, laga mat och bädda sängar.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Nu skall jag berätta för Britas Lennart Eriksson att det inte alls föreligger det här förbudet att lämna ut några uppgifter. Jag tror det var i början av augusti, under semestern, som jag talade med Lars G. Ståhl, som är ordförande i både SKUC och SKUAB om jag inte är felunderrättad. Så fort jag får ett besked av ägaren att det är okej lämnar jag ut avtalet, sade han, det är inga problem för mig. Och han gav mig faktiskt också lönen för Klas Hansson som är direktor och som inte heller hade lämnats ut. Det var en bifråga i sammanhanget. Så är det bara så att Kyrkostyrelsen som ägare,

och då underförstått Kyrkomötet här som markerar detta, säger till Lars G. Ståhl, så lämnas avtalet ut. Jag tycker än en gång det är en nonchalans mot Kyrkomötet, mot ägaren, att vi inte skall få se det här avtalet.

Låt mig bara slutligen, fru ordförande, läsa upp en platsannons ur Dagens Nyheter den 25/8 där man söker kursgårdschefer till Skytteholm och Ansgarsliden. Kursgårdschef trodde jag Klas Hansson var, men så är det inte enligt den här annonsen. ”Vi söker Dig som har ett stort intresse för att driva och utveckla hotell- och konferensverksamheten. Du skall ha lätt för att leda och entusiasmera osv. Du kommer att rapportera till den av Amica utsedda regionchefen.” Alltså ingen rapport till kyrkan och inget krav på att den anställda kursgårdschefen skall tillhöra Svenska kyrkan eller ha ett kristet intresse. Det säger allt här, tycker jag, om att nu har vi kommersialiserat detta med hjälp av stora subventioner.

BRITAS LENNART ERIKSSON (REPLIK):

Bengt Olof Dike! Kyrkostyrelsen har ingen som helst avsikt att bryta mot kyrkoordningen, och jag vill också säga att den har fullt förtroende för den ledning och för de representanter som sitter i SKUAB-bolaget och den ledning som själv avgör vilka handlingar som skall lämnas ut eller inte lämnas ut.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Men käre vän i Kyrkostyrelsen! Det är väl inte att bryta mot kyrkoordningen att förelägga ägaren avtalet. Det är bara att lägga ut avtalet. Då bryter man väl inte någonting. Det är ju ägaren här, som jag sade ni och vi alla, som har subventionerat verksamheten, som med detta lån på 35 miljoner räntefritt årligen subventionerar Ansgarsliden med – har jag då räknat ut efter 5 procent ränta – ca 1,8 miljoner. Jag tittade också på de kurser som har varit, under hösten ca 30 dagar och under våren mycket färre dagar. Räkna ut, mina damer och herrar, hur mycket pengar det blir som den subventioneras med på varje dag. Och när hela den stora byggnaden är uthyrd privat för annan verksamhet, vad är det som säger att dessa kurser som det fanns annons om i Kyrkans Tidning nyligen inte kan läggas någon annanstans. Jag ber om ett svar av Britas Lennart Eriksson.

GÖREL BOHLIN:

Fru ordförande! Jag begärde ordet därför att jag sitter i Svenska kyrkans utbildningscentrums styrelse och jag tycker det fanns anledning att säga några saker. Bengt Olof Dike slåss ju enligt den här frågan för offentlighetsprincipen, och det tycker jag att han skall ha beröm för. I det här fallet är det så att det är frågan om aktiebolag och då är det aktiebolagslagen som styr, men dessutom också kyrkoordningen i det här fallet. Jag är dock lite förvånad över att Bengt Olof Dike i sina uttalanden låter så förfärligt negativ till det som är kommersiellt. Det är ju faktiskt så att många väljer att bjuda ut en del av verksamheter av olika slag, olika aktiebolag, på entreprenad därför att man i dessa fall också skyddar huvudverksamheten. Det är ett skydd för Ansgarsliden att man har en specialist på hotell- och restaurangverksamhet.

Den profilering på den kristna verksamheten som Bengt Olof Dike efterlyser och som det ändå andas mycket av i frågan finns redovisad i svaret, att det pågår en ökad profilering. Men vad som fattas, och som jag hoppas vi får återkomma till, är ju den översyn av hela kyrkans utbud av utbildning som är alldeles nödvändig för att Ansgarslidens roll i hela det systemet skall finna sin plats.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Min partivän Görel säger att jag är negativ till det som är kommersiellt. I vissa fall är jag naturligtvis det, om det är destruktiv kommersialisering. Men vem var det som slogs för att Ansgarsliden skulle försäljas så att kyrkan kunde använda sina pengar ännu bättre? Jo, det var faktiskt undertecknad och många i min grupp och andra också. Och vem är det som hemlighåller inte bara som jag sade, avtalet, utan också tertialrapporter om ekonomin? Nu får man inte ut kvartalsvisa uppgifter om hur Ansgarsliden går ekonomiskt. Tycker verkligen Görel Bohlin som styrelseledamot och ägare här, kyrkomötesledamot, att detta är rätt och riktigt och acceptabelt mot oss alla som har möjliggjort Ansgarsliden, att vi inte ens kan få rapporter en gång i kvartalet om hur det går? Jag upprepar den frågan. Är detta rimligt?

33 § Svar på frågorna 2001:5 om kyrkan efter skiljandet från staten och fråga 2001:7 om utvärdering av relationsändringen

Frågorna och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, del 2.

BENGT OLOF DIKE:

Ja, fru ordförande, också där undveks den konkreta frågan, som gäller just om skilsmässan har lett till en bättre statistik som kan utläsas när det gäller kyrkibesök, konfirmation, dop och så vidare. Den frågan undviker Britt Louise Agrell helt och hållet att besvara. Fast egentligen vet vi ju alla som sitter i den här salen att det är minus-siffror praktiskt taget över hela fronten. Vi vet också att intresset för kyrkovalet på sina håll inte var större än att det saknades kandidater. Sedan har en ledamot här som sitter nere i salen, Börje Henriksson, skrivit en mycket intressant motion, eller en fråga, varför de kristna programmen i media är färre nu än tidigare och vad kyrkan har gjort för att kunna påverka att det blir fler. Nu säger Britt Louise Agrell här att kyrkan syns mer i media. Det är ju lite motsägelsefullt, så vi skall väl inte strida om vem av ledamöterna som har rätt där.

Dessutom saknar jag en ekonomisk analys i det svar som Kyrkostyrelsen genom svararen här ger. Har ekonomin blivit bättre eller sämre efter skilsmässan? Och var finns denna andliga vitalisering som många av er ledamöter som ville ha en skilsmässa då utlovade och förutspådde, som om den nästan skulle komma automatiskt? Jag måste säga att jag inte kan märka den i alla fall.

I själva verket har jag också erkänt i min fråga att det kan vara lite tidigt att ställa den, men eftersom mandatperioden snart är över tycker jag det är rimligt att vi tar tag i den, inte därför att vi så att säga skall hänga ut några som drev en linje men ändå för att vi skall kunna gå tillbaka i historien och se vad som var klokt och inte klokt. Jag står fast vid den åsikt som ni vet att jag hade här, och som många av oss med en förkrossande majoritet av församlingarna hade, att det var mycket olyckligt att skilja kyrkan från staten och att vi går mot sämre tider ekonomiskt och dessvärre också andligt. Men den förhoppningen som Britt Louise Agrell ger uttryck för kan jag tyvärr inte se några exempel på. Därför upprepar jag frågan som är konkret till henne vad gäller just de här siffrorna: Har den skilsmässa som drevs igenom mot församlingarnas vilja avspeglat sig i ett större antal dop, konfirmationer, vigslar och en kraftigare mission så att säga från kyrkans sida?

BRITT LOUISE AGRELL (REPLIK):

Först skulle jag vilja ta upp frågan om ekonomin, och det vet ju alla vi som sitter här att Svenska kyrkans ekonomi är beroende av hur många medlemmar vi har. Där tror

jag för det första att det som har störst betydelse, för framtiden åtminstone, är det beslut som fattades om dop och kyrkotillhörighet. Det har ännu inte börjat slå igenom men det är ändå det viktigaste beslutet, mycket viktigare är relationsförändringen i det avseendet.

Sedan är det också på det sättet att just när det gäller detta med antalet medlemmar vet vi, att det har varit en del utträden i samband med att man har fått skattsedeln och man har sett exakt hur mycket man betalar. Det har inte heller med relationsändringen i sig att göra. Men vi skall också veta att det förekommer ganska många inträden. Detta om ekonomin.

Sedan tycker jag nog inte att man kan säga att det jag säger om att Svenska kyrkan syns i media är samma sak som att vi har tillräckligt antal gudstjänster i TV. Vad jag menade var att man märker av Svenska kyrkan som en kraft i samhället i press, radio och TV. Men däremot när det gäller frågan om antalet gudstjänster får vi återkomma till den under Kyrkomötet.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Fru ordförande! Det finns ju egentligen inte anledning att förlänga den här debatten, eftersom man mellan raderna i Britt Louise Agrells replik också kunde utläsa det bekymmer som finns och som alla vi som ville ha kvar sambandet med staten kunde sagt till henne innan man drev igenom skilsmässan. Det finns alltså en oro nu, en eftertankens kranka blekhet, vågar jag väl ändå tolka i Britt Louise Agrells inlägg här om ekonomin osv., som börjar komma fram. Och det är naturligtvis vår uppgift nu att gilla läget, som man säger på det militära språket, och försöka göra någonting, men vi skall inte inbilla oss att det har blivit bättre. Vi skall inte förespegla oss någonting som inte stämmer och vi skall inte gå och tro att ekonomin blir bättre för att vi skiljde kyrkan från staten. De krafter som arbetade då och som sade att det skulle bli en kraftig andlig vitalisering får nog finna sig i att ha gjort felaktiga spådomar.

BRITT LOUISE AGRELL (REPLIK):

Jag är alldeles övertygad om att för det ekonomiska läget hade det inte alls varit någon skillnad om det hade varit en statskyrka eller inte. Men däremot är jag alldeles övertygad om att den andliga vitaliseringen, om vi nu skall uttrycka oss på det sättet, är av den arten att jag känner, och det tror jag vi gör allihopa här, att vår kyrka är någonting för oss, någonting som vi engagerar oss i. Det visar ju inte minst det att man exempelvis här i Uppsala hade ett 20-procentigt valdeltagande här i söndags. Människor värnar om sin kyrka och det är vår sak att gå ut i samhället och berätta om vad Svenska kyrkan står för och att sprida kunskap om kristen tro. Då ökar dopen, då ökar människors önskan och vilja att delta i Svenska kyrkans arbete.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Nu blir jag lite förvånad och lite förundrad när Britt Louise igen kommer in på att ekonomin hade varit densamma som tidigare. Det är ju egendomligt, därför att då fanns ju skatteuttaxeringen, då hade vi ju statens trygga ekonomiska hand att göra investeringar att satsa våra andliga resurser på. Nu har vi inte det heller eller kommer att få i framtiden. Och valdeltagandet tror jag inte kopplas till att vi har skiljt kyrkan från staten. Det har ju givits helt andra förklaringar till att valdeltagandet blev större, det vet Britt Louise Agrell också. Så jag står fast vid min slutsats att de bekymmer som jag ger uttryck för här nog också finns hos Britt Louise Agrell och Kyrkostyrelsen, men ibland kan det ju vara lite svårt att öppet deklarera dem om det går lite prestige i frågorna.

BÖRJE FINNSTEDT:

Fru ordförande! Jag tackar för svaren på de frågor jag har ställt, och jag ser här och gläder mig också med dem som har svarat att på den nationella nivån och när det gäller media har kyrkan syns mer och hörts mer. Men vi har också konstaterat i Kyrkomötet att den viktigaste nivån för Svenska kyrkan inte är det som sker nationellt och inte medialt, utan det viktigaste som sker i Svenska kyrkan är på församlingsnivån. Vad jag skulle vilja är att vi får en utvärdering av hur den här relationsändringen har påverkat arbetet i församlingarna. Har engagemanget i församlingarna blivit större? Det var det vi hoppades på när vi fattade beslutet. Och har det blivit så att uppslutningen kring mässan och gudstjänsten har blivit bättre? Det var ju det som var avsikten när vi fattade beslutet. Jag skulle vilja att vi fick en utvärdering av det som hände vid relationsändringen och inte väntar alltför länge med det. Jag ser fram emot att få en sådan utvärdering. Vad har hänt i våra församlingar sedan vi gjorde den här relationsändringen?

BRITT LOUISE AGRELL (REPLIK):

Jag kan inte svara på om det kommer att göras någon formell utvärdering just i det avseendet, men jag är övertygad om att man på alla områden kommer att se: Vad händer i vår svenska kyrka nu och framöver? Och om det sedan hör till relationsändringen eller inte, eller är effekten av den eller inte, kanske spelar mindre roll. Det viktigaste för oss är ju att vi får en kyrka som lever i det svenska samhället, och det är jag alldeles övertygad om att vi redan har och kommer att få.

BÖRJE FINNSTEDT (REPLIK):

Vi har ju varit med om en kyrkohistorisk händelse när vi gjorde den här relationsändringen, och då tycker jag att det är viktigt att vi får veta hur den här ändringen påverkade församlingsarbetet, gudstjänstlivet, engagemanget i församlingen osv. Det måste ju vara en väldigt viktig fråga. Vad hände och var det positivt, eller gjorde vi någonting som inte var bra?

BRITT LOUISE AGRELL (REPLIK):

Jag lovar att ta med mig den frågan tillbaka till Kyrkostyrelsen.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:

Ordförande! Det går inte att låta bli att uttrycka sin stora glädje över att vi är där vi är just vid det här tillfället. För mig som på 60-talet började argumentera för en fri kyrka och trodde att jag skulle hinna dö innan det blev aktuellt känns det faktiskt ganska underbart att veta både att jag lever och att det är en fri kyrka som vi har.

Det är ju inte så att vi har rätt eller fel i den här frågan, utan det är olika perspektiv. Det viktiga är att se vad vi har för historiesyn. Jag tror inte att de flesta av oss som arbetade intensivt för en fri kyrka argumenterade utifrån att det då skulle bli så mycket bättre. Åtminstone i mitt fall handlade det om att det då skulle bli så mycket sannare. Det här är inte vårt eget beslut, men samhällsutvecklingen, pluralismen och allt det där gjorde att det kändes riktigare att vi hade en kyrka som var skild ifrån statsapparaten och den kommunala apparaten. Och därför har vi arbetat för det. Man kan hitta bitar i detta som givetvis kan vara problematiska nu, men vi kan ju aldrig veta vad vi skall jämföra med. Skall vi jämföra läget 2005 med det som var 1999, som om det inte skulle ha hänt någonting om vi hade behållit statskyrkan? Det där kan vi ju aldrig

veta, och därför kan vi ju inte riktigt utvärdera om det blir bra eller dåligt. Men vi får se om det är bra eller dåligt i Svenska kyrkan i det läge vi befinner oss.

Jag tycker också att det är en märklig demokratisyn att säga att nästan alla var emot, men folk blev manipulerade i kyrkan. Det var faktiskt så 1995 att nästan alla var för det. Var ni bara manipulerade allihop? Så upplever inte jag det. Och vad är då demokrati om inte debatt, diskussion och beslut efter det att man har diskuterat? Jag menar att det kan vara demokrati även om Dike är emot det, det kan ju inte vara beviset för att det är demokratiskt.

Jag menar att man ändå i två avseenden kan känna att det finns positiva drag i detta. Det första jag vill säga är att det är en mental förändring 2000. Den organisatoriska har skett på svenskt vis, långsamt och så, och den är mental. Man kan se en frihet hos samhällets representanter. Det känns liksom lite rättare och friare att vända sig till kyrkan nu när hon inte är en del av samhällsapparaten. Jag kan bejaka mycket av det Bengt Olof säger, att det också finns en vånda och en ängslan, men det finns också ett ansvarstagande. Nu måste vi själva ta ansvar för att kyrkan finns och lever här på platsen, ingen annan fixar det åt oss. Och det är väl i alla fall en positiv utgångspunkt för fortsättningen.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Ja, då skulle man ju också kunna säga att det kan vara demokrati om alla församlingarna är emot en skilsmässa men ärkebiskopen är för den. Det är på samma sätt då demokrati. Demokratin hänger ju inte på ens vilja i det här sammanhanget. Men vad ärkebiskopen inte heller går in på, i likhet med Britt Louise Agrell, är ju just den statistik som visar minus över hela linjen, och den är faktisk allvarlig. Sedan delar jag inte den uppfattningen här som KG Hammar ger uttryck för, att det inte var så många eller knappast någon som argumenterade utifrån perspektivet att det skulle bli en andlig vitalisering. Jo, det var väldigt många, det var nästan alla, alltifrån synodens anhängare i den mån de finns kvar till många andra ute i samhället, som då inom kyrkans ram ville ha skilsmässa. Nu skulle det bli så mycket aktivare, nu skulle kyrkan bli kyrka osv., och vi andra hävdade att det inte fanns några som helst censurband från staten. Om ärkebiskopen kan ge ett enda exempel på att någon statsrepresentant har stått över hans axel och refuserat hans predikan blir jag mycket, mycket förvånad.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Svårigheten med det här att titta på statistik är ju hur det skulle ha blivit med konfirmandsiffrorna om vi hade fortsatt att vara statskyrka. Jag ser inte de sambanden. Om man frågar ungdomar om de skall gå och konfirmeras eller inte säger de inte: Eftersom det nu inte är en statskyrka längre tror jag att jag avstår. Det är ingen som har hört en sådan tanke. Vi lever i den situationen. Jag tycker dessutom det är otroligt skönt att det inte väldigt drastiskt sker någonting. Så dåliga var vi ju inte på din gamla tid, Bengt Olof, att det liksom måste bli helt perfekt efter det att vi har avlägsnat oss från det. Vi har gjort vårt bästa under hela vår livstid i denna kyrka och förändringen blir mental, det vill säga andlig. Den kan bara växa långsamt. Om man överhuvud taget skall tala om andlig växt, så handlar det om långsamhetens växt, och låt oss komma igen när jag är pensionerad, Bengt Olof, och se om det har hänt någonting.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Nej, käre KG, vi kommer nog att komma igen inom en eller två dagar, därför att det finns en motion av en viss ledamot om en andlig vitalisering och en offensiv hand-

lingsplan för biskoparna. Så att visst har jag gillat det nya läget, men det visar ju att biskoparna inte har gjort det eftersom han, eller utskottet, säger nej till den motionen. Kan den inställningen förändras på två dagar skall jag vara den förste att välkomna detta, och då slipper vi kanske en lång debatt i en fråga. Tänk om vi kunde bli eniga i det beslutet att vi skall få en offensiv handlingsplan, med KG Hammar som ledare, som går ut för en andlig vitalisering som han vill ha den, utöver allt det arbete han redan nu gör. Då kan vi kanske vända de negativa siffrorna till plussiffror, och då är vi helt överens, KG, och behöver inte mer träta från denna talarstol om detta utan arbeta på fältet.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Det var så viktigt det han sade, så jag skall tänka på saken. Jag kommer igen.

DAG SANDAHL:

Fru ordförande! Bengt Olof Dike har ju så rätt och han har samtidigt så fel, och så föga förstår han egentligen av sambanden. Hur kommer sig detta? Ja, sannolikt därför att vi inte har några analysinstrument för att förstå kyrkans läge i Europa.

Förra veckan kom beskedet att de kristnas antal i Storbritannien minskar med en miljon per år, en miljon kristna varje år i Storbritannien. Där finns en statskyrka, Church of England, och där finns romersk-katolska kyrkan. En miljon kristna bort. Varför det? De dör och några nya kommer inte. Detta är kyrkans läge i Europa, det är också Svenska kyrkans läge, och vi talar sällan om det. Men att då koppla den frågan till statskyrkofrågan är befängt. Det var inte så att staten öste över Svenska kyrkan resurser, så att vi alltid kunde göra precis som vi ville. Tvärtom! Svenska kyrkan levde under 50-talet, när folkhemmet byggdes som mest intensivt, under bestämd ekonomisk statskontroll och fick inte bygga kyrkor där folket bodde. Alla vet det. Vi som är födda i Stockholms stift mest av alla. Och statskontrollen, visst bedrevs den. Somliga biskopskandidater sorterades bort och därmed i förlängningen somliga andliga traditioner. Och den kontrollen är inte statskontroll längre, men visst är det en koll av vilka andliga traditioner vi släpper fram i kyrkan. Och det kan förstås påverka missionen.

Det sägs ofta att det viktigaste sker på församlingsnivå. Det är på ett sätt sant för där är kyrkan. Jag är inte alldeles säker på att det är sant så som det sägs, för hela kyrkans samtliga nivåer skall ju samspela på något sätt. Det kan inte vara oviktigt det som sker på nationell nivå, så att man alltid måste säga att det viktigaste sker någon annanstans. En kyrka måste kunna hålla ihop sina olika nivåer och ibland ägna sig åt stabil och handfast mission. Där tror jag att Bengt Olof Dike har rätt.

Men varför fungerar det inte då? Ett svar är ju kyrkoarbetarnas uppgivenhet, den går aldrig att tala om. Jag har i sommar varit elakare än vanligt. Jag har frågat präster: Hur mycket jobbar du? Rekordet var en präst som sade: Ja, jag jobbar nog fem timmar i veckan för heltidstjänst. Han jobbar i stad, han var bara så trött, dysforisk. Han fann det meningslöst. Han gjorde vad han blev tillsagd. En präst sade: Ja, jag jobbar rätt mycket, men jag åker frihjul nu de närmaste fem åren och sedan får vi se. Så kan vi inte ha det.

Att vi kopplade loss från staten var inte problemet. Men om de entusiastiska i Svenska kyrkan känner att Svenska kyrkan kopplat loss från själva kyrkan, då har vi ett problem. Och det är nog det problemet vi har. Då blir det inte just nu särskilt mycket bättre än vad det är. Så rätt och så fel av Bengt Olof Dike. Då tänker jag: Kanske Ansgarshjälten skulle vara platsen för stora samtal på allvar om det som är Svenska kyrkans verkliga problem.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Ja, fru ordförande, jag är ledsen att säga att jag inte kan säga samma sak om Dag Sandahl, för han har på de här punkterna fel och inte rätt. Han går in på den internationella kyrkoutvecklingen och börjar tala om den engelska kyrkan när det är den svenska kyrkan som vi diskuterar, den svenska kyrkans ekonomi och den svenska kyrkans medlemstal och antal förrättningar som har varit, och alla de antal förrättningar som har gått ner här. Och sedan börjar han tala om att det har varit kontroll genom att biskopskandidaterna såväl tidigare som efteråt har varit kontrollerade, så att vissa inte har kunnat bli det. Men där är ju ingen skillnad alls, det är ju inte det frågan gäller, så man kan ju undra i vilket syfte Dag Sandahl gick upp här egentligen. Han sa att han hade varit elakare än vanligt i sommar när han hade frågat någon präst hur mycket vederbörande arbetar, och då kan väl jag också säga att det kan förefalla lite elakt att ställa de här frågorna. Men det är ju angeläget att få ett svar, och av dem som går upp i debatten – och Sandahl tillhör dem som hävdar att det skulle bli andlig vitalisering – så kan man faktiskt få ett svar på det. Varför har det inte blivit det då?

DAG SANDAHL (REPLIK):

Fru ordförande! Jag försökte förmå Bengt Olof Dike att förstå att frågar man fel så blir det inga bra svar, och det är ungefär där vi befinner oss. Om man jämför med den europeiska situationen kan man lära sig någonting om den svenska. Om man tittar på den kyrkohistorien från 50-talet och framöver kan man förstå teologier och strategier som släpptes fram och vilka som petades bort. Det är klart att sådant påverkar. Att siffrorna går ner har inte ett endaste dugg med själva relationen kyrka–stat att göra. De hade gått ner ändå, och det vet vi allihop. Det ser vi av det europeiska exemplet.

Nu återstår en annan fråga: Vad gör vi då åt saken? Där kan vi vara konstruktiva. Nej, en del av uppgivenheten var det svar jag gav, och det, Bengt Olof Dike, är ett så allvarligt svar att det kan du gå hem och fundera över.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Frågar man fel får man inga svar, säger Dag Sandahl, och det är det klassiska sättet att inte kunna besvara en fråga eller att glida undan en fråga. Det är väl ändå frågeställaren som har rätt att fråga vad han eller hon vill och hoppas på att få ett svar i sådana sammanhang. Nu gällde det alltså frågan om den andliga vitaliseringen, och eftersom Sandahl var en av de skilsmäsoanhängare som särskilt påpekade i artikel efter artikel och i uttalande efter uttalande hur viktigt det var att skilja kyrkan från staten, och att detta skulle följas av en vitalisering, hoppas jag och utgår ifrån att han då stöder den motion som en viss ledamot från Linköpings stift har skrivit om en offensiv handlingsplan i andligt vitaliserande syfte från biskoparnas sida, när den så småningom kommer att behandlas i detta möte. Annars är han inte konsekvent, och konsekvent skall man ju vara i kyrkofrågor, har Sandahl sagt tidigare.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Fru ordförande! Jag tror inte Bengt Olof Dike hittar de där artiklarna som jag har skrivit i sådan mängd. Jag ville skilja kyrka och stat, men jag gjorde aldrig den andliga förnyelsen beroende av relationen kyrka–stat. Jag är ju inte helnykterist, så jag kan möjligtvis misssinna mig på någon punkt. Det vore intressant att få se den artikeln i så fall, och då skall jag ta en vit vecka, det lovar jag.

Den metod vi annars har i kyrkan för att hantera gemensamma frågor är ju till sist inte den ensamme profetens metod, utan sannolikt seminariets. Vi talar och lägger pussel tillsammans. Om Svenska kyrkan hamnar där kan vi komma lite grand längre. Jag tror att vi har olika erfarenheter av Svenska kyrkan, ibland bättre, ibland sämre och ibland vet vi också vad som skall göras. Men det är väl bristen på det samtalet som gör att debatten blir just nu så förvirrad. I ett seminarium lär man varandra att ställa frågor på ett mer konstruktivt sätt också. Alltså, bara för att jag frågar är det inte säkert att jag frågar rätt, och då kanske de medkristna kan bispringa mig med några synpunkter.

BRITT LOUISE AGRELL:

Jag tycker att man blir beklämd när man lyssnar på det här samtalet. Det handlar om att se bakåt, det handlar om allt som är negativt och det handlar om att inte på något sätt se vad vi kan göra, att vara konstruktiv. Jag tror det var Dag Sandahl som sade någonting om att vi måste se konstruktivt på det här.

Lite grand illustrerar det vårt sätt att vara i Svenska kyrkan, tyvärr. Vi ser gärna lite bakåt, vi jämför utan att tänka på, som KG sade, hur det hade varit om vi inte hade gjort på det ena eller det andra sättet. Det finns ju också andra faktorer som påverkar kyrkans liv. Jag skulle önska att vi här i Kyrkomötet hade ett långt och innehållsrikt samtal om hur vi tillsammans kan hjälpas åt för att få en andlig vitalisering i vår kyrka. Då skulle det vara en meningsfull debatt.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Fru ordförande! Nu förstår jag inte Britt Louise Agrells ord beklämd, med darr på rösten. Det var ju för framtiden vi diskuterade också, och hur många gånger har inte jag, som detta ordet var riktat emot, använt orden andlig vitalisering från talarstolen här. Jag nämnde till och med att vi måste gilla läget. Jag har dessutom igen skrivit den här motionen och sagt att vi måste göra någonting, och då är det väl viktigt att vi får ett samtal just med rötterna bakåt, där vi kan göra jämförelser och se vad vi har gjort fel och vad vi kan göra bättre. Men ordet beklämd både förvånar mig och förstår jag inte hur Kyrkostyrelsens ledamot kan använda, för så har inte jag uppfattat debatten. Jag tycker att det har kommit fram mycket positivt av den.

BRITT LOUISE AGRELL (REPLIK):

Det kanske är så att vi ser väldigt olika på saker och ting, Bengt Olof Dike och jag. Och det är väl bra det, för då kan man ju utifrån olika utgångspunkter komma fram till hur vi gemensamt skall arbeta för Svenska kyrkan.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Ja, förvisso såg vi olika på den stora principfrågan när den då drevs igenom. Men då skall man också i debatten efteråt, faktiskt – och det måste jag säga med en liten pekpinne, hur illa det än kan låta, till Britt Louise Agrell – använda rätt ord vid rätt tillfälle. För ordet beklämd här tycker jag var helt felaktigt i de här sammanhangen. Vi sitter alla här för att arbeta för en andlig vitalisering för att stärka kyrkans ställning i vårt samhälle, för att låta kyrkan ta tillbaka förlorad terräng, och om vi har haft olika åsikter tidigare när det har gällt kyrka-stat-frågan har vi ju den gemensamma åsikten, utgår jag från, att vi alla skall arbeta för den här vitaliseringen nu. Men låt oss hålla oss med de riktiga orden och inte göra ner våra motståndare genom att säga att man blir beklämd av en debatt.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS:

Fru ordförande! Det sista meningsutbytet visar ju att den grundläggande frågan snarast är frågan om kyrka och folk. Kyrkan och folket har inte skilts. Relationerna mellan Svenska kyrkan och staten har ändrats. Och även om man som jag har sysslat mycket med kyrkorättsliga frågor måste man ändå se de rättsliga frågornas begränsning. Jag tycker man kan gå tillbaka till dop- och kyrkotillhörighetsreformen som ju föranleddes av olika saker: den förändrade familjesituationen, vårdnadsfrågorna, teologiska skäl, men också hela samhällsutvecklingen. Då handlade det om att ändra ett regelsystem. Det fanns en kyrkotillhörighetsberedning, brett sammansatt, och det var ju en gemensam insikt där att det inte bara handlade om ett regelverk utan att det var nödvändigt att just i den samhällssituationen och den situation som kyrkan befann sig i stärka samhörigheten mellan kyrka och folk. Därför utarbetades också pastorala program, och då är vi inne på vad det egentligen handlar om. Så låt oss ta en diskussion om förutsättningar för vitalisering och för att stärka samhörigheten mellan kyrkan och folket.

BISKOP CLAES-BERTIL YTTERBERG:

Fru ordförande! Vi har en olycklig tendens i Svenska kyrkan att betrakta andliga problem som om det i huvudsak handlade om organisatoriska lösningar. Och när man skall titta på den här vitaliseringen, som vi väl alla längtar efter, tror jag inte alls att man kan relatera den till några speciella organisatoriska beslut vare sig nu eller i framtiden. Jag har ju till skillnad ifrån ärkebiskopen länge tyckt att det var bättre eller var ganska bra som det var, men har insett att vi nu befinner oss i ett läge då vi behöver göra det bästa möjliga av situationen. Och faktiskt är det så att det var ju inte bättre förr, men kanske var det sämre på ett bättre sätt, om man säger så.

Vad jag tror att det handlar om framåt, i den relation som vi har till folket och som ju faktiskt inte har förändrats genom det organisatoriska beslutet, är att kvalitetssäkra folkkyrkans mötesplatser, nämligen de punkter där vi står i naturlig relation till det svenska folket, de punkter där det svenska folket faktiskt fortfarande mitt i sekularisering och mitt i den pluralistiska kultur som vi lever i tar kyrkan på allvar. Då måste vi också ta människor på allvar i de sammanhangen. Och det finns sådana här genuina mötesplatser.

För det första: behovet av helighet och helg, upplevelsen av att livet är mycket större än det kortsiktiga här och nu. När människor kommer utan att kanske ha språk för detta måste vi möta dem och ge dem detta. Vi ser det vid de stora kyrkliga högtiderna, där vi ibland ifrån kyrkans sida säger så här på julnatten: Kommer ni inte på 23:e söndagen efter trefaldighet, så kan ni väl stanna hemma på julen också. Detta är kyrklig idioti.

Det andra är de mötesplatser som handlar om det som ibland sägs vara "bara" förrättningar. Till exempel när man tar emot ett nyfött liv i sina händer känner varje normal människa två saker: dels en otrolig känsla av tacksamhet över livets mysterium dels också, när man lägger handen på fontanellen på barnet och känner blodets puls, hur skört ett liv är. Då har man ett behov av att lägga sitt liv i starkare armar än sina egna. Där har kyrkan ett språk och vi möter människor där, i dopet. På samma sätt i andra änden, när det gäller att formulera känslan av sorg, saknad men också tacksamhet över ett liv som man har fått dela och tryggheten inför resan in i det okända.

Krisen, för det tredje. Det vanliga livet kan gå sönder, det är skört och man kan snabbare än man fattar det befinna sig i ett mörker, inför vilket den vanliga vardagen kan förefalla som ett paradiset. Där har kyrkan också ett förtroendekapital. Tar vi vara på

de här mötesplatserna, går till offensiv med det som är det centrala i vårt evangelium, tror jag inte alls vi behöver frukta framtiden. Och vi behöver framför allt inte relatera det till organisatoriska förhållanden på ett plan som egentligen är ganska pseudoartat.

FREDRIK SIDENVALL:

Fru ordförande! Jag vill inte på något sätt polemisera emot det som har sagts här utan bara dela det engagemang och den nöd som vi känner inför kyrkans stora utmaning. Men jag vill ändå bara be att få lite reflektion ifrån biskoparna nu, Persenius och Ytterberg, som har haft viktiga inlägg här. Vad menar vi med ordet folk? Visst ville vi gärna tänka så att det finns ett folk, ett kollektiv att nå ut till – men gör det det? Alltså, det är ett ord som har brukats på ett viktigt sätt, ett ord som också har missbrukats. Hur träffande är det idag? Är det kanske inte en del av den analys vi måste göra? Finns det där kollektiva vi:et att nå ut till? Föreställer vi oss det, eller är det så att vi har en mängd individer som inte riktigt kan fångas upp i ett enda vi och som vi måste nå ut till på ganska olika sätt?

BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):

Med folk avser jag alla människor som i det här landet lever och verkar, och vi är naturligtvis också ställda i ett internationellt sammanhang. Varje människa är skapad till Guds avbild och vi har därför ett ärende till varje människa, oberoende av alla mänskliga indelningar och bakgrunder. Det är just det mötet som är det viktiga, och vi tror att vi har en vän när vi riktar oss till var och en i vårt folk och andra folk.

ESKIL JINNEGÅRD:

Ordförande! Jag tror att Svenska kyrkan har en större roll i det svenska samhället efter relationsförändringen mellan kyrkan och staten. Jag deltog i en konferens där rubriken var *Svenska kyrkan, en resurs i krishantering*, och där mötte vi alla samhällets olika organ som var med och talade om Svenska kyrkan som en resurs. Man förväntar sig helt enkelt att Svenska kyrkan skall göra en insats, och det är ju det vi gör. Där radade man då upp alla exempel, alltifrån katastrofen i Norge till Orrefors, och konstaterade att det var Svenska kyrkan som har gjort sådana stora insatser. Och det fortsätter undan för undan. Så kyrkans roll är ju större i dag än den var tidigare.

ANDERS REINHOLDSSON:

Fru ordförande! Det jag skall säga är väldigt enkelt, men jag kanske ändå kan få säga det. Jag tycker det är spännande att en sådan här frågeställning kan leda till detta, som jag tror, väldigt viktiga samtal. Och jag vill säga, låt oss fortsätta i alla sammanhang med sådana här samtal. Jag skulle vilja flagga för att vi och på församlingarnas nivå, överallt, förde framtidssamtal om vår kyrka. Jag kan tänka mig två väldigt enkla frågeställningar.

Den första är att vi skulle samtala om vår kärlek till vår svenska kyrka. Claes-Bertil har sagt det i sammanhang som jag minns och som jag tänker på nu. Jag tror att vi där skulle hitta en gemensam utgångspunkt. Det finns en sådan kärlek, den ligger bakom vårt engagemang, och den är också en kärlek till folket i vårt land. Vi skulle också, menar jag, tala mycket mer om våra bekymmer för kyrkan, för de finns. Inte för att göra någon mer deprimerad, men därför att det också är vårt gemensamma, att få tala om våra bekymmer för kyrkan på ett förtroendefullt sätt. Och utifrån dessa två frågor tror jag att vi också skulle kunna tala med en ny kraft och glädje: Vad gör vi nu tillsammans?

34 § Svar på fråga 2001:6 om Skeppsholmskyrkan

Frågan och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, del 2.

35 § Svar på fråga 2001:8 om policy för uttalande å Svenska kyrkans vägnar

Frågan och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, del 2.

BENNY JÖNSSON:

Tack fru ordförande! Jag skall först be att få tacka Kyrkostyrelsens kansli för det svar som Levi Bergström läste upp. Jag skall återkomma till det.

Bakgrunden till min fråga är i första hand några uttalanden som gjordes här i mars månad angående Lundin Oil och Carl Bildts medverkan i företagets styrelse. Jag och många med mig blev ytterst förvånade när vi kunde höra, och läsa också, att två tjänstemän uttalade att Svenska kyrkan tyckte att Carl Bildt skulle vara kvar i bolagets styrelse. Bortsett från vad nu Svenska kyrkan har med Carl Bildts privatliv att göra ställer jag mig själv frågan: Med vilken rätt kan två tjänstemän göra ett sådant här tvärsäkert uttalande? Jag frågade någon ledamot i Kyrkostyrelsen om det fanns någon policy överhuvud taget, och jag fick då ett svar att förmodligen fanns inte det, och därför ställde jag denna fråga.

Men nu handlar det inte bara om det här uttalandet. Man kan läsa eller har kunnat läsa om företrädare och anställda som t.ex. uttalat sig om organisationen Attac på ett sådant sätt, att det verkar som om Svenska kyrkan helt står bakom denna organisation och dess metoder. Det finns också ibland exempel från lokalplanet, där kyrkoherdar uttalar sig i kommunalpolitiska frågor på ett sätt som om det skulle vara Svenska kyrkans uppfattning. Nu är Svenska kyrkan inte bara Kyrkostyrelsen eller ärkebiskopen eller generalsekreteraren eller andra anställda på nationell nivå. Svenska kyrkan är också tiotusentals förtroendevalda och frivilligarbetare och Svenska kyrkan är också miljontals medlemmar i Sverige. Det säger sig självt att i en sådan här organisation finns det också väldigt många uppfattningar och väldigt många olika uppfattningar, och därför är det, tycker jag, extra viktigt hur man då använder ordet Svenska kyrkan när man gör ett uttalande. Det skall vara ett uttalande som verkligen kyrkan kan stå för. Man skall skilja på sin egen personliga uppfattning och sin roll som anställd i Svenska kyrkan.

När det sedan gäller kyrkokansliets svar, bakom vilket man nog kan ana en kyrkosekreterares diffusa penna, tycker jag inte det skapar något klarläggande. Tvärtom blir man rätt förvirrad. Till exempel står det här, att eftersom en mängd personer på nationell nivå kan uttala sig öppnar detta för olika svar och att detta då skulle vara helt i sin ordning. Jag tycker detta är helt felaktigt. Jag vill inte uppleva att ärkebiskopen uttalar en uppfattning, generalsekreteraren en annan och kanske någon annan anställd en tredje. Det skapar förvirring och oklarheter. Likadant, uttalandena har karaktären av vägledning. Vad är det för nonsens! Den som tror att ett uttalande att Carl Bildt skall sitta kvar i en bolagsstyrelse är en vägledning och inte ett uttalande i en kontroversiell fråga är naiv.

LEVI BERGSTRÖM (REPLIK):

Ordförande! Jag tycker det är viktigt att man tar det här ansvaret var och en som skall uttala sig och sedan att vi poängterar att vi inte har en påve i Svenska kyrkan utan att vi har en viss mångfald, en ärkebiskop och andra. Däremot finns det när det gäller lärofrågor en enhetlig bedömning, men där kommer också det som jag påpekade i svaret, ansvaret för vad man säger.

Det är klart att de som har erfarenhet – tag exemplet med arbetet i Sudan – är de som uttalar sig om det och de som kan det. De som har erfarenhet av andra områden gör alltså motsvarande uttalanden.

Sedan skall jag bara konstatera för Benny Jönsson hur det går till när vi svarar på de här frågorna. Vi tar upp dem gemensamt i Kyrkostyrelsen och har en lång, lång diskussion. Därefter begär vi underlag för att vi sedan själva skall kunna formulera svaret. Bara som en upplysning.

BENNY JÖNSSON (REPLIK):

Jag håller helt med, och det är väl det som är lite grand punkten när jag tar upp det här, att de som uttalar sig för Svenska kyrkan i Svenska kyrkans namn också måste känna ett ansvar och ta ett ansvar. Man måste kunna skilja på sin roll som företrädare för Svenska kyrkan i sin ambition ibland att vara med i ett, kan man säga, politiskt påtryckningsarbete.

Det här med att det diskuteras i Kyrkostyrelsen hade jag tänkt ta upp också, sist. Jag ställde en fråga till Kyrkostyrelsens ordförande, och jag tycker ibland att det kan finnas skäl att man just ställer en fråga till Kyrkostyrelsens ordförande. Därför hade jag ju gärna sett – men det kanske jag borde vetat att någon annan än ordföranden svarar. För ibland, som sagt var, kan det finnas skäl till att det just är ordföranden som svarar.

LEVI BERGSTRÖM (REPLIK):

Man kanske skall konstatera slutligen att vi i Svenska kyrkan inte har åsiktsgemenskap i alla stycken. Däremot har vi en gudstjänstgemenskap, och det måste få finnas olika åsikter. Sedan är det bara hur vi hanterar det när vi säger å vilkens vägnar vi nu gör detta uttalande, i vilket syfte jag gör det. Och innan vi säger något, oavsett till vem eller till vilka, bör vi kanske ställa oss frågan: Är det nu korrekt det jag säger? Vad har jag för vinning av det här, och vad kommer det här att leda till för den jag tilltalar? Vi kanske skall hålla en viss återhållsamhet i vissa stycken. Dock är det oerhört viktigt att vi för fram det budskap som är kyrkans budskap.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:

Ordförande! Det var en nyhet för mig att Benny har ställt en fråga till Kyrkostyrelsens ordförande. Det har jag inte läst någonstans, och det är väl antagligen för att den ordningen inte finns i Kyrkomötets arbetsordning utan frågan skall ställas till Kyrkostyrelsen. Men det har inte nått fram till mig, så det är ingen feighet att jag inte besvarar dig, Benny, utan det är helt enkelt så att vi delar på det.

Jag vill säga en sak om din kritik, och det var om uttalandena i mars. Du har rätt i kritiken. Det var fel, och det har vi tagit upp i Kyrkostyrelsen och diskuterat, och vi har också låtit meddela Internationella avdelningen att ingen skall uttala sig på det sättet och säga, ”Svenska kyrkan tycker att”. Så det var en riktig ryggradsreaktion. Granska vad jag försöker säga. Jag säger aldrig att ”Svenska kyrkan tycker att”, för det vet jag från början att det gör den inte. Så är det. Men det är en del av vårt lutherska arv att det är på det sättet, och jag försöker att inte tycka att jag är mycket viktigare än vad du är när det gäller att tala i det ena eller det andra, utan ta det ena för det andra. Däremot har jag väldigt svårt att låta bli att säga att ”jag som ärkebiskop tycker att”, för det tycker jag är korrekt. Jag menar att den kyrka som har gett mig det här jobbet får ju stå sitt kast, och det är inte min uppgift att så att säga mäta ut vad vi tillsammans tycker. När vi talar om vad Kyrkostyrelsen tycker, vilket också kan vara min uppgift, får jag ju se till att vi verkligen tycker det. Och så är det egentligen med oss

allihop, att om vi bara känner efter var vi är någonstans kan vi nöja oss med den plattformen och verkligen undvika det här att säga "Svenska kyrkan tycker att". Den formuleringen skall över huvud taget egentligen inte användas. En enskild kristen i vår kyrka kan alltså ha samma legitimitet för sitt uttalande som någonsin Kyrkostyrelsen eller ärkebiskopen. Det skall bara botten i den egna reflektionen av vad tron får för konsekvenser i olika sammanhang. Det är inte enkelt, men det är svårt att se något annat sätt.

BENNY JÖNSSON (REPLIK):

Vi är egentligen ense, men det finns ändå ett problem i detta när ärkebiskopen säger att han aldrig uttalar sig på det sättet att vi skall tycka si eller så. Vi här kan väl skilja på ärkebiskopens roll som ärkebiskop, ordförande i Kyrkostyrelsen osv. Och vi kan många gånger skilja på biskoparnas roller, kyrkoherdarnas roller och alla anställdas roller. Men för gemene man är det ju ibland lite svårt att se denna skillnad, och det är därför det är väldigt viktigt att man är klar och tydlig när man uttalar sig. Jag skall inte dra en parallell med en annan höghet, men vi har en kung i Sverige som upplever samma problem. Han kan ju inte yttra sig om en busslinje i Stockholm utan att det blir diskussion om monarkins framtid. Han har fått lära sig detta att vara väldigt försiktig med vad det är man skall uttala sig om. Men därmed, som sagt, inga likheter mellan en Gustav och en annan.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Ja, i det där sista håller jag med dig också. Inga jämförelser. Jag menar att vill ni ha en representativ figur får ni bestämma det, men än så länge har vi ju inte hamnat i det läget.

En sak till vill jag säga, och det är att vi också måste genomskåda det politiska spelet. Det finns ju intresse av att liksom nita dit ärkebiskopen i ena fällan och rycka ut uttalanden och så, men då är det inte egentligen därför att man är kritisk till vad ärkebiskopen uttalar utan därför att man har nytta av att måla in honom i ett hörn och sedan i en politisk debatt använda det. Det har jag rik erfarenhet av och det gäller också att folk genomskådar det, inte minst kyrkans eget folk.

37 § Svar på fråga 2001:9 om nomineringsgruppernas utbildningsbidrag

Frågan och Kyrkostyrelsens utdelade svar återfinns som bilaga i Kyrkomötets protokoll, del 2.

MARIANNE UPMARK:

Fru ordförande! Sedan 1997 kan ombuden i Kyrkomötets nomineringsgrupper få utbildningsanslag, som utbetalas med 5 000 kronor per ombud och år. Tidigare betalades det bara ett mindre belopp. Syftet med det här utbildningsanslaget är att grupperna skall beredas möjligheter att träffas för utbildning och för förberedelser. Pengarna betalas ut på rekvisition till respektive nomineringsgrupps postgirokonto.

Dag Sandahl har ställt två frågor med anledning av det här. Den ena är hur det här beloppet redovisas och den andra vilka utbildningssatsningar som har gjorts. Kyrkostyrelsen anser det inte nödvändigt att de här pengarna redovisas och har således inte krävt någon redovisning. Därför har det heller inte förts någon förteckning över de utbildningssatsningar som har gjorts. Däremot har ju Kyrkostyrelsen ändå kännedom om vad de olika grupperna gör, och vi anser härmed att frågan är besvarad.

DAG SANDAHL:

Fru ordförande! Det är väl ingen stor sak att det svar som avgavs inte är det svar jag har fått i text, för kanske överensstämmer det i sak. Det sker alltså ingen redovisning av ekonomin. I det till mig överlämnade svaret pekar man på att det är riksdagspartiernas kanslier som på postgirokonto får medlen och posk får det då till sin kassa, vilket betyder – jag noterar det – att en ledamot av Kyrkomötet sköter pengarna för en grupp medan de andra sköter dem för de andra nomineringsgrupperna.

Men nu ställde jag egentligen en direkt fråga: Kan Kyrkostyrelsen redogöra för vilka utbildningssatsningar som genomförts under mandatperioden? Och den frågan är besvarad med ja, för styrelsen har en direkt insyn i respektive nomineringsgrupps verksamhet. Då undrar jag varför vi inte får veta det? Man kan väl inte bara svara ja på en fråga. Vad är det för utbildning som grupperna har genomfört, när nu styrelsen har en direkt insyn? Eller har styrelsen en direkt insyn? Om det sitter människor från olika nomineringsgrupper i styrelsen och de olika personerna vet vad som händer, vet styrelsen därmed vad som händer? Men så är det väl ändå inte riktigt, så jag blev mer förbluffad nu än vad jag var när jag författade frågan. Vad är det för utbildning som bedrivits? Kan vi få svaret när styrelsen nu har en direkt insyn i arbetet?

MARIANNE UPMARK (REPLIK):

Som jag uppfattar Dags inlägg handlar det om hur man tolkar begreppet direkt insyn. Med det avser inte styrelsen, att vi vet exakt vad varje grupp har gjort, men att vi kan bedöma, eftersom samtliga grupper ingår i styrelsen, i stort att grupperna träffas och fullgör sitt uppdrag enligt det sätt de skall göra.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Fru ordförande! Förlåt att jag är så nyfiken, men jag tror att det är en mänsklig dygd i somliga lägen. När ni nu bedömer det här, vad är det ni ser då? Vad är det styrelsen ser när man bedömer den utbildning som är gjord? Det är frågan.

MARIANNE UPMARK (REPLIK):

Som det står i svaret anser inte styrelsen att det är vår uppgift att granska exakt vad varje grupp gör, men att styrelsen ändå vet att man har förberedelser inför Kyrkomötet t.ex. Utbildning kan ju se väldigt olika ut såväl till innehåll som form. Men som väl framkommer av svaret kan vi inte skriva någon exakt förteckning över hur varje grupp har använt de här pengarna.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Fru ordförande! För att nu vara riktigt exakt var det ju inte en förteckning jag frågade efter. Jag undrade bara vad för slags utbildning som äger rum och att det kanske ändå är av intresse för oss tillsammans att få samtala om det. Kyrkostyrelsen fick alltså frågan vad som händer, och det är ju på många sätt en mycket enkel fråga, eftersom styrelsen har direkt insyn i det här arbetet, tydligen, som styrelse. Krångligare än så är det inte. Nu börjar det bli lite krångligt, och varför blir det det?

KERSTIN HESSLEFORS PERSSON:

Den andra av frågorna tycker jag är intressant, om att redogöra för utbildningssatsningarna, och min fundering är utifrån intresse. Kyrkostyrelsen kan på det sättet visa intresse för vad nomineringsgrupperna gör och vi i de olika grupperna kan visa intresse för varandra. Och det andra jag ser av en sådan här redogörelse är att det skulle

kunna bli ett kunskaps- och erfarenhetsutbyte. Jag skulle gärna få tips från andra grupper på bra utbildningar för att kunna jobba vidare, och kanske vi gör någonting i vår grupp som kan vara bra för någon annan. Så ett sätt att se på det här är intresse och erfarenhetsutbyte.

38 § Svar på fråga 2001:10 om villkor för anställning

Frågan och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, del 2.

DAG SANDAHL:

Fru ordförande! Kyrkostyrelsens svar är att inget annat förhållningssätt än det som gäller för kyrkan i övrigt gäller för SKUT, SKM och Lutherhjälpen. Jag undrar det, jag.

Ett missionärspar hälsades med öppen famn. Det faktum att kvinnan i familjen hade konverterat till romersk-katolska kyrkan var inget problem och det fanns två tjänster i Afrika, varav mannen hade haft den ena ett antal år tillbaka, som var av intresse. Frågan om ämbetet kom att ställas och därefter var paret ointressant för SKM. Men detta var ju ingen kyrkoherdetjänst. Då blir man lite fundersam.

Jag drack kyrkkaffe i en västsvensk stad. Den pensionerade kyrkoherden, som stod på sina två fötter, var pigg och vital och hade en ännu vitalare hustru, hade velat ha ett SKUT-vikariat en sommar. Han avvisades med hänvisning till ämbetsfrågan, paragrafen i kyrkoordningen, och det var ändå ingen kyrkoherdetjänst utan en prästtjänst såvitt han uppfattade det.

Så är det inte så att man har gått ett steg vidare? Kyrkoherdeförordningen arbetar vi med i Kyrkomötet efter utskottsbehandling, men vem fattar besluten att denna policy skall gälla andra tjänster i Svenska kyrkan? Och att det skall gälla SKM kanske till sist kan visa sig lite ödesdigert, om man funderar på vilka det är som brukar ge SKM-kollekter så att det märks i kollektlåvarna. Det är ju ändå inte någon alldeles obetydlig minoritet som kan hävda kyrkans gamla uppfattning.

Det görs en helhetsbedömning, det är möjligtvis sant, men den avgörande frågan är ju uppenbarligen någon annan. Är detta läget på samtliga nivåer? Vad är det alltså för förhållningssätt som gäller för kyrkan i övrigt? Vem fattade det här beslutet med ett giltighetskrav för hela personalen, eller fattades det bara som en automatik att tjänstemännen bestämmer att så här skall det vara numera, utan att Kyrkomötet får fastställa var gränserna i hanterandet skall gå?

ROBERT SCHÖTT (REPLIK):

Som Dag Sandahl väl vet går det ju inte här att diskutera i Kyrkomötet i plenum enskilda fall. Sedan, rent generellt, är det ju så att ämbetssyn är av betydelse beroende på den anställning som kommer i fråga och där vi kan nämna exempelvis att det ingår en prästutbildning och utbildning av kvinnor, och i det läget är ämbetssynen avgörande.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Fru ordförande! Vi kan bara tala i generella termer, och generellt måste väl gälla om man skall arbeta i Egypten att inget av de här problemen föreligger. Alltså, vem fattar besluten? Eller fattar besluten sig själva med en slags automatik? Det är min fråga, och jag förmodar till sist att de fattar sig själva med viss automatik, för tjänstemännen tolkar det som man tycker var den dominerande kyrkopolitiska viljan. Men då har Kyrkomötet faktiskt inte fått fatta ett beslut vars räckvidd Kyrkomötet kan överblicka. Det är ett problem.

39 § Svar på fråga 2001:11 om LVF-representationen i FN

Frågan och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, del 2.

DAG SANDAHL:

Fru ordförande! Detta svar var en lustifikation. Jag frågade: På vilket sätt använder Svenska kyrkan denna kanal till FN, och svaret blir: Svenska kyrkan kan använda sig av detta kontor och skulle kunna använda det i högre utsträckning. Det är ifall du talar lutherskt: *Das lässt tief blicken*. För egen del är jag inte nöjd med att LVF representeras i arbetet mot FN av amerikaner och uteslutande amerikaner. Det beror inte på någon slags antiamerikanism, fastän jag hör till de som upprörs över att USA inte bidrar till FN:s arbete så som det stipulerats, det tror jag upprör de flesta. Men det kan inte vara riktigt rimligt att man i mötet med en internationell organisation av ohygglig betydelse använder företrädare för en enda kyrka och ett enda land, det land där det internationella organet finns.

Vi befinner oss i krig, säger president Bush. Då kanske den krigförande partens representanter inte skall föra allas vår talan, för att illustrera med dagsaktuella frågor. Det vore bättre för Lutherska världsförbundets arbete mot FN om vi hade fler som arbetade i det hela. Sedan är jag också då frågande inför hur känt det här arbetet är. Om saken alls är känd, här är den inte särskilt välkänd. Och är den känd i FN? Jag har frågat den svenska representationen, alltså ambassaden som vi har för att arbeta i FN, och där tycks det här kontoret inte spela någon större roll.

Det blir så lätt att våra uttalanden blir pappersuttalanden. Att bygga organisationer som samlar information och som påverkar är en mer produktiv väg att gå för kyrkans politiska ansvar. Jag tycker att det verkar som om vi frånhänder oss en arbetsmöjlighet här. Jag har aldrig uppträtt i någon ekumenisk delegation som företrädare för Svenska kyrkan. Jag tror att de som är sådana företrädare skulle fundera över hur vårt arbete i relation till FN bedrivs. Och när jag säger det slår det mig, att i dag är det väl 40 år sedan Dag Hammarsköld dog.

CURT FORSBRING (REPLIK):

Dag, jag tycker det är mycket bra att du lyfter fram den här frågan i Kyrkomötet. Den behöver verkligen lyftas fram. Och som jag sade från Kyrkostyrelsen kan det här användas mera och kanske på ett bättre och tydligare sätt också, men vi har ju också att ta hänsyn till ekonomiska realiteter. Då måste vi pumpa in mera pengar och följaktligen ta bort någonting annat.

Sedan måste jag ju säga, apropå president Bush och USA:s regering, att ELCA inte har samma syn som USA:s regering.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Fru ordförande! Om det här kostar pengar, ja, så får det väl göra det då! Om vi gör saker och ting i Lutherska världsförbundet kanske vi står stadigare tillsammans om det är våra pengar som är med och betalar. Det sades i svaret att det finns en finansiell verklighet bakom arrangemanget. Jag tycker inte heller att amerikanerna skall behöva betala för vårt politiska ansvar i relation till FN. Jag kan vara naiv och ha en dröm och tycka att vi gott skulle kunna betala detta FN-kontor, så att det såg sådant ut att det var en sammanträdesmiljö där människor gärna vill träffas. Jag skulle gärna se att vi skeppade över och gjorde ett vackert svenskmöblerat rum i stället för dessa eländiga plaststolar som amerikanerna älskar att stapla upp i hörnen och sedan tycka att det är en trevlig sammanträdeslokal. Vi skulle kunna bidra till att det här kontoret faktiskt

blev en plats för möte och dialog. Det kostar lite pengar, men väldigt lite pengar faktiskt.

URBAN GIBSON:

Fru ordförande! Jag är mycket glad att vi får chans att informera lite om vad det här Lutherska världsförbundets kontor i New York gör. Det har nog aldrig skett i Kyrkomötet förut och det kan vi tacka Dag Sandahl för. Men jag tycker Dag är ganska oförsämnd som antyder eller påstår att chefen på detta lilla kontor, Dennis Frado, som är amerikan, skulle gå i amerikanska ledband, det är helt orimligt. Han är anställd av Lutherska världsförbundet och företräder kyrkornas röst på den platsen, på samma sätt som Lutherska världsförbundet internt i USA också har representation i Washington. Varje sådan person har naturligtvis att kommunicera med sin ledning och i det här fallet då Lutherska världsförbundet i Genève.

När Dag sedan kommer in på hur det här kontoret ser ut kan jag inte undvika att också berätta om, att hela det huset mitt över gatan ifrån FN-kontoret är uppbyggt på frivilliga medel. Egentligen var det metodistkvinnorna i USA, eller möjligen hela världen, det vet jag inte, som samlade in pengar på ett tidigt stadium för att få en mötesplats för ideella organisationer alldeles intill FN. Och hela huset är fullt med ideella organisationer, som lever under mycket små förhållanden och på små bidrag, men det är en verklig ekumenisk mötesplats. Om ni är i New York någon gång i framtiden, gå gärna upp på det kontoret och hälsa på olika människor i olika organisationer. Tack, fru ordförande.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Fru ordförande! Jag har inte en sekund talat om den person som arbetar där nu, bara ifrågasatt om vi alltid skall behöva företrädas av företrädare från en enda nation. Och pengarna till den mannens lön, vem som nu har anställt honom, kommer ifrån ELCA. Skulle vi inte stå stadigare med ett internationellt kontor för vår internationella representation? Det var frågan, den var inte särskilt oförsämnd.

URBAN GIBSON (REPLIK):

Jag kan instämma i Dags synpunkter att vi borde internationalisera det här ännu mer och hjälpa Lutherska världsförbundet. Men du sade faktiskt att han var amerikan och gick i amerikanska ledband, om vi lyssnar på bandet som vi kan göra här så småningom. Det var i alla fall andemeningen utav vad du sade.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Det är väl inget dåligt kristet om det finns en andemening att lyssna på, men då är det nog inte min andemening utan någon annan andemening vi skulle lyssna efter. Det är klart att jag inte är särskilt lycklig över en situation där USA mobiliserar, att vi då bara företräds av amerikaner när Amerika inte bara är *under terror* utan *at war*. Då gäller att vi håller ihop rejält i det internationella samfundet. Och det är inte något konstigt att konstatera detta. Jag tror att vi egentligen är överens.

URBAN GIBSON (REPLIK):

Vi arbetar ju här i Kyrkomötet nu på att avge vår uppfattning i den fråga som Dag nu drar upp. Jag vet för jag har läst det – visserligen som ett e-mail men ändå – att både Lutherska världsförbundet och Kyrkornas världsråd har gjort mycket balanserade uttalanden just när det här gäller framtiden och att man inte bara ska slå tillbaka utan

verkligen söka rötterna, straffa dem som skall straffas, ställa dem inför domstol. Men också gå vidare i en försoningsgärning med temat icke-våld.

BENGT OLOF DIKE:

Det finns som i de flesta fall när Dag ställer frågor säkert en avsikt bakom, och jag blev ju både förvånad och lite förskräckt när han citerade några aktuella ord av den amerikanske presidenten efter det fruktansvärda som hade skett och kopplade detta till den fråga han har ställt. Min fråga blir därför till Dag Sandahl om dessa amerikaner, som har representerat kyrkan, på något sätt i hans ögon har röstat fel, fattat felaktiga beslut eller fört fram någon annan åsikt än huvudmannen står för.

Jag ställer den frågan därför att det finns som jag sade innan någon avsikt, och jag tänkte också på detta när han var uppe förra gången och ställde en fråga gällande utbildningsbidragen. Då kom jag att tänka på att Dag själv har suttit i Centralstyrelsen fram till för ett par tre år sedan, och då kunde han ju passat på och efterhört hur de utbildningsbidragen hade gått då. Ibland får man intrycket, och jag tror att jag inte är ensam om detta, att som tysken säger, *mann merkt die Absicht*. Alltså, Dag Sandahl, har amerikanerna på något vis fattat någon felaktig ståndpunkt i den representation de har där? Eller vad ligger bakom orden ”alltid kommer att ske genom amerikaner”?

DAG SANDAHL (REPLIK):

Fru ordförande! Det handlar inte riktigt om vad man har gjort utan hur indragen i en process man blir. Om det nu pågår ett uppbåd där USA tar en rejäl ställning och hela nationen står samlad, måste det internationella samfundet hålla emot och balansera. Då går det inte att i nationalistisk eufori utan vidare jaga de fattiga länderna såsom Pakistan eller utsätta dem för den typ av hot som vi i vanliga fall betraktar som krigshot. Det vore lättare för Lutherska världsförbundet att ha en bredare internationell representation för att kunna vända och vrida på frågorna än att bara företrädas av det landets egna företrädare som skall företräda oss. Det är den enda saken. Om det finns någon avsikt bakom detta, kan jag säga att den här frågan skickade jag in långt innan terrorhandlingarna i New York inträffade.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Men det är ju ett faktum, fru ordförande, att Dag citerade president Bush, vars kommentar i sin tur har den förklaring som Dag redan vet. Om inte det fruktansvärda terrordådet hade ägt rum för en vecka sedan, hade president Bush inte sagt så. Och så säger då Dag Sandahl att USA är indraget i en process där det internationella samfundet måste hålla ihop och vara en balanserande kraft. Ja, Dag, det internationella samfundet måste hålla ihop för fred, demokrati och frihet. Det är precis det som är det internationella samfundets uppgift och också kyrkornas uppgift.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Ja, fru ordförande, så är det ju. Och när statscheferna klär sig i militärjackor finns det anledning för folket över hela jorden att bli lite nervöst.

40 § Svar på fråga 2001:12 om kyrkan och Sveriges Radio

Frågan och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, del 2.

BÖRJE HENRIKSSON:

Fru ordförande! Först och främst skulle jag gärna vilja ta upp en ren procedursak. Varför skall man ställa frågor i Kyrkomötet? Är det för den privata delen, alltså mig själv, eller är det för att man får uppgifter utifrån som man så att säga vill lyfta upp i frågedebatter?

Först tack, Stina, för som vanligt bra svar och det sista om budgetskrivningen var ju bra. Sedan skulle jag också vilja säga det, att jag från de här åren jag varit aktiv i Kyrkomötet minns framför allt tre ord jag har försökt få fram. Det ena är predikan, där jag hade en motion om predikans renässans. Sedan är det psalmerna. Jag menar att man skulle försöka påverka sjungandet i våra kyrkor och jag ställde också en fråga om det nu till Kyrkomötet, men den fick av principiella skäl inte ställas. Jag är suppleant i en nämnd och jag vet mycket väl om svaret. Jag har ingen anledning att få ett privat svar. Det jag egentligen ville ha att diskutera var denna del av gudstjänsten, den tycker jag också har med Kyrkomötet att göra. Det tredje ordet på p är påverkan. Jag menar att det är vår uppgift att påverka samhället, och då måste vi ha hjälp av massmedia. Det har nämnts bl.a. av Britt Louise Agrell att vi har fått bra massmediagenomslag. Jag vet inte om det är sant, möjligtvis i rikstidningarna. Men på det lokala planet har jag mött t.ex. synpunkten från journalisterna att de inte har någon anledning att lägga sig i detta. ”Vi är inte själva medlemmar av kyrkan”, ”det är ointressant”, ”det är för lite konflikter”. Och man använder ord – kanske bagateller – i referat från kyrkliga evenemang: balkong i stället för läktare, kyrkokören sjunger från balkongen i kyrkan. Vi hörde t.ex. att publiken stod upp under trosbekännelsen. Det finns ju dock en församling som står upp under en trosbekännelse, osv. Det är bagateller kanske, men det är viktigt att vi också håller oss till ett någorlunda kyrkligt språk som ändå är ganska centralt för vår del.

I massmediautredningen som jag var med och skrev en remiss på finns idéer. Jag hoppas att nu Kyrkostyrelsen med flera för upp dessa idéer. Och jag vill avrunda med Ivar Lo Johanssons bok *Gårdfarihandlaren*. Där möter Ivar Lo en besviken person som kommer inifrån ett skogsbyn och säger så här: ”Det var bara en källa, men den har alltid funnits.” Vi har inga problem med vår källa. ”Här en källa rinner” (sjungs) – den källan har vi, vi som sitter här och är fasta i vår svenska kyrka. Men skall vi på något vis kunna förmedla denna kontakt utåt måste vi se till att vi inte blir källvatten-distributörlösa. Tack för ordet.

STINA ELIASSON (REPLIK):

Ordförande! Det är väldigt viktigt det Börje Henriksson säger, att man skall vara med och påverka, och här har ju Börje Henriksson själv varit med och påverkat. Men frågan handlade om vad vi skall göra för att hävda vikten av de kristna programmen i TV och radio, och jag vill påminna om vilket fantastiskt genomslag det hade när alla människor – ja, kanske minus några – åstadkom en folkstorm när TV kom med upplysningen att det nu inte blir några direktsända TV-gudstjänster på söndagarna. Och vi i kyrkan, dvs. alla vi som är medlemmar i kyrkan, det är ju vi som är kyrkan – hävdade vår rätt och vår önskan att här skall det vara gudstjänst varje söndag direktsänt i TV. Då tycker jag att man verkligen har varit med och påverkat, och på det sättet kan vi allihopa hävda vikten av de kristna programmen i TV.

BÖRJE HENRIKSSON (REPLIK):

Ja, vi är väldigt överens, Stina och jag. Jag tog ju chansen naturligtvis att vidga svaret lite grand till att inte bara gälla Sveriges Radio. Det har också med det här frågestillet att göra. Tack för ordet.

STINA ELIASSON (REPLIK):

Tack för kompisskapet, Börje Henriksson! Vi fortsätter och påverkar i Kyrkostyrelsen och också du på din kant och alla vi här i Kyrkomötet. Detta är viktigt för oss alla.

41 § Svar på fråga 2001:13 om stöd till forskarstudier

Frågan och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, del 2.

YNGVE KALIN:

Fru ordförande! Jag tror att förra året sumpades av budgettekniska skäl den enda fråga som skulle haft någon medial genomslagskraft här i Sverige i referaten från vårt kyrkomöte. Tänk er rubriken *Svenska kyrkan anslår 18 miljoner till stöd för teologisk forskning*. Det hade varit något. Svenska kyrkan är aktiv. Svenska kyrkan bedriver och vill stödja teologi nu när humanioran är ifrågasatt vid de svenska universiteten.

Nu får vi höra att det här är svårt. Vi tog ett snabbt initiativ i budgetutskottet. Vi anvisade medel. Nu skall det utredas. Det är bara att beklaga vår svenska kyrkas oförmåga att hantera ärenden och framför allt nysatsningar av denna karaktär. Vi som satt i budgetutskottet menade att pengar finns. Vi tog ett initiativ för att stötta en viktig motion. Jo, det var olika meningar om budgettekniken, men enigheten var stor att något måste göras. Vi måste finna vägar att inte fastna i utredande. Det finns forskningsstiftelser. Det finns mönster för ett sådant stöd. Och nu får vi lämna stafett-pinnen vidare till kommande kyrkomöte. Men detta stöd till forskningen är absolut nödvändigt för att förhindra kyrkans marginalisering i Sverige. Tack.

CURT FORSBRING (REPLIK):

Fru ordförande! Det här sista som Yngve sade vill jag livligt instämma i. Men jag pekar åter igen på att det inte bara är att ösa ut pengar utan man måste ha en tanke bakom användningen av pengarna också. Vad skall vi ha de här doktorerna till? Vad skall de forska på? Som jag sade pågår arbete från kyrkosekreterarens sida om inriktningen av det här.

Jag kan ju nämna några diskuterade inriktningar av den här forskarskolan. En tänkbar inriktning skulle gälla ekumeniken och bekännelse-teologin. De här ämnesområdena är ju för närvarande tydligt eftersatta vid fakulteterna, samtidigt som de onekligen är väsentliga för en kyrka som förstår sig själv som både ett evangelisk-lutherskt trossamfund och en del av den världsvida kyrkan. Jag återkommer med ytterligare inriktningar.

YNGVE KALIN (REPLIK):

Egentligen blir jag lite betänksam när jag hör att vi talar om våra doktorer. Jag ser detta som ett stöd till en fri teologisk forskning. Man skall kunna söka medel, man skall kunna presentera vad man vill använda forskningen till. Men det är ju inte det att vi skall kunna producera egna doktorer. Detta är ett stöd till den akademiska forskningen vid universiteten i Sverige.

CURT FORSBRING (REPLIK):

Jag har förvisso inte, fru ordförande, talat om våra doktorer. Men att Svenska kyrkan som en väldigt stor avnämare måste kunna ha rätt att ställa krav och uttrycka önskemål är ju alldeles självklart. En annan inriktning som skulle kunna ligga i förlängningen av det här är ju demokratiutredningens frågor om en gemensam värdegrund i ett mångkulturellt samhälle och förhållandet mellan livstydning och livshållning t.ex.

Jag vill alltså åter igen säga att det pågår ett intensivt arbete på det här området, och så sent som den 12 september kom det ett förslag från kyrkosekreteraren med synpunkter på hur det här arbetet skall bedrivas i detalj.

SUZANNE FREDBORG:

Ordförande! Ledamöter! Det går inte att bara ösa ut en massa pengar utan att ha en linje, sade Curt Forsbring. Det var någonting som vi i budgetutskottet noterade redan förra året i fråga om den stora informationssatsningen, att det inte fanns någon klar linje vad man ville använda alla dessa pengar för. Men man ville ha väldigt många miljoner till information. Och det var i det läget vi tog initiativet till att använda sex miljoner gånger tre år för något som vi såg som en mycket väl motiverad och riktad informationssatsning om vad Svenska kyrkan vill, nämligen att stötta den fria forskningen i ett läge där det just hade tillkännagivits att doktorandutbildningen i Lund skulle dras in med X antal platser inom humaniora och även teologi. Studenterna måste finansiera sin forskning på egen hand, och där tyckte vi det var läge att ge möjlighet att söka de här pengarna inom den fria forskningen. Jag beklagar att man så fullkomligt feltolkat det beslut Kyrkomötet fattade förra året.

42 § Svar på fråga 2001:14 om religions- och yttrandefrihet

Frågan och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, del 2.

STAFFAN HOLMGREN:

Fru ordförande! Yttrandefriheten måste ständigt försvaras som varande en av grundbultarna i det svenska demokratiska styrelseskicket, precis som religionsfriheten är ett omistligt inslag i vår demokrati. Det finns i den allmänna debatten och i visst etablissemanget en tendens att man vill inskränka yttrandefriheten för att så kallade obekväma åsikter inte skall få uttalas. Det här är mycket allvarligt för yttrandefriheten på lång sikt. Det kan ju röra sig om väldigt olika frågor som man skulle vilja belägga med någon form av inskränkningar.

Yttrandefriheten är för mig överordnad i stort sett allt annat i en demokrati och ett skydd bl.a. för religionsfriheten. Att inte alla delar detta kan man se av det jag har redogjort för i frågan. Diskrimineringsombudsmannen tycker att en eventuell sådan här inskränkning skulle vara ganska problemfri. Det tycker inte jag den skulle vara.

För nu ganska länge sedan fanns det ett begrepp i Sverige som hette hädelse. När den paragrafen avskaffades var det många, både inom Svenska kyrkan och andra samfund, som upplevde detta som svårt och väldigt negativt. Numera tror jag inte det skulle vara många som skulle vilja återinföra hädelseparagrafen. Avskaffandet av den får ses som en naturlig del av demokratiutvecklingen och stärkandet av yttrandefriheten.

Svenska kyrkan har som trossamfund att bevaka att religions- och yttrandefrihet inte inskränks. Därför anser jag det vara en självklarhet att Bibeln skall få citeras oavsett om citaten för vissa kan upplevas som obekväma. Givetvis får man aldrig utnyttja detta till att angripa en enskild person, det vill jag starkt understryka. Men jag tror att det är i en fri debatt och inte med munkavle i form av yttrandefrihetsbegränsningar

som vi bäst främjar de olika värden som vi står för, både i samhället och de kristna värden som vi står för i Svenska kyrkan.

Svaret från Kyrkostyrelsen tycker jag därför är bra, men jag vill särskilt stryka under det som Kyrkostyrelsen säger, att det självklart också i fortsättningen skall vara möjligt att citera bibeltexter utan att det får anses vara hets mot folkgrupp. Jag tackar således för svaret.

43 § Svar på fråga 2001:15 om digitala signaturer i Kyrknätet

Frågan och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, del 2.

STAFFAN HOLMGREN:

Fru ordförande! Tack för det utförliga svaret som i det här fallet, tycker jag, är positivt. Syftet med min fråga var att vara med och påverka arbetet med avbyråkratisering och förenkling av administrationen i Svenska kyrkan. I det här fallet har den blivit komplicerad genom att Kammarkollegiet ställer krav på att ha en pappersdokumentation när man rapporterar in i organisationsregistret, vilket jag måste säga att jag tycker är väldigt överdrivet. Man borde kunna lita på dem som inrapporterar i det här systemet. Och då finns möjligheten till digital signering eller elektronisk signatur som också framskymtar här i svaret. Jag vill då understryka att jag tycker det är viktigt att Kyrkostyrelsen och kyrkokansliet jobbar skyndsamt med det här och gärna påverkar Kammarkollegiet att ha lite större förtroende för Svenska kyrkan, och åtminstone inte avvakta tills organisationen i sin helhet har infört detta utan till största delen. Det vill jag skicka med till Kyrkostyrelsen. Tack.

CHRISTINA HJERTÉN (REPLIK):

Fru ordförande! Vi har försökt att påverka detta. Kammarkollegiet kräver alltså att vi skall göra det möjligt med digital signering. Men det arbetet förutsätter också att Kyrkomötet ställer medel i erforderlig utsträckning till Kyrkostyrelsens förfogande. Tack.

STAFFAN HOLMGREN (REPLIK):

Det sista var ju väsentligt, och då tycker jag det är viktigt att Kyrkostyrelsen tar med sig detta och ser till att det kommer in i budgetförslag kommande år, så att vi verkligen påskyndar det här arbetet.

44 § Svar på fråga 2001:16 om vart Svenska kyrkan är på väg

Frågan och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, del 2.

BRITTA OLINDER:

Ordförande! Vänner i Kyrkomötet! Det var i och för sig inte det här med sammanläggningen av utrikesnämnderna som jag hade ställt en fråga om, utan det var arbetsätten. Och det är ju utmärkt att man säger sig vilja ta till vara det engagemang och intresse och den kunskap som finns, men vad innebär det? Jo, man vill satsa på att erbjuda s.k. mötesplatser på nationell nivå med fler ombud än tidigare. Ja, fler sammanlagt men färre i varje fall för Lutherhjälpen. Ett i stället för tre från vardera organisation och stift, dvs. en tredjedel av tidigare representation. Det är riktigt att representantskapen i Uppsala och Växjö arbetat med dokumentet *Frivillighetens Former*. Men vad som inte sägs i det svar jag har fått är att det var starka lutherhjälpsprotester mot dokumentet, både i Uppsala och Växjö, som man inte har tagit hänsyn till. Det

fanns inte tid att diskutera färdigt och vi har fått en rad motsägelsefulla besked om att det här redan var beslutat uppifrån, det var ingenting att göra åt och en massa sådana resonemang, dvs. en rent skendemokratisk process utan like. Det räcker inte med att få lov att yttra sig och få lov att framföra kritik om ingen hänsyn tas till det man säger. Vad vi får tillbaka är vackra fraser som inte har någon realitet för ombuden.

Jag måste tala om att vid senaste representantskapet kom ungefär hälften av lutherhjälpsrepresentanterna fram och sade uppgivet, att nu vill jag inte vara med längre. Nu finns inget utrymme här för oss. Och då skall man tänka på att det inte är många år sedan man såg Lutherhjälpen och dess ombuds engagemang som en förebild för hur en fri svensk kyrka skulle kunna arbeta. Nu äventyras Lutherhjälpens ombudsverksamhet när kraften och musten tas ur den. Och min fråga är fortfarande: Vart är Svenska kyrkan på väg?

MARGARETHE ISBERG (REPLIK):

Svenska kyrkan är på väg framåt, tror jag, och djupare in i sin identitet som kyrka. Jag förstår här ifrån Britta Olinder att det finns en frustration hos många lutherhjälpsombud, där man känner att man tidigare har ägt de här frågorna. Man har kunnat besluta om dem själv men de övergår nu till kyrkan för ett hanterande och ett ägande. Och det är en stor skillnad. Detta måste vi naturligtvis arbeta väldigt mycket med allihopa.

Jag tror att det finns stor risk för oss alla i Kyrkomötet att det upplevs som att vi kör över människor, om vi då alltså inte är personligen engagerade i just de frågorna vi beslutar om. Men så ser demokratifrågan lite grand ut i våra kyrkor. Sedan måste vi ju jobba med att öka samförståndet, prata mer med varandra, och jag lovar att lyssna på lutherhjälpsombud.

45 § Svar på fråga 2001:17 om barn- och ungdomsverksamheten

Frågan och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, del 2.

STEN JOHANSSON:

Fru ordförande! Birgith, tack för ditt goda svar. Du är alltid noggrann och utförlig. Barn- och ungdomsverksamheten är ju kyrkans framtid, och jag vill tillrättalägga eller utveckla ett par saker. Jag skriver hur många barn som är med i gudstjänstdeltagande. Det ser ganska bra ut, men där är i kyrkans statistik medräknade alla som går i kyrkans öppna förskola och hela den biten.

De facto är det på det sättet att det i Svenska Kyrkans Unga i dag finns 24 000 medlemmar. Och sedan beräknar man nå ytterligare 19 000, alltså sammanlagt 43 000 barn och ungdomar. När vi har så otroligt många som vi borde nå! Det går inte att komma med bortförklaringar om demografiska orsaker, som Birgith sade här. Jag känner igen ordet från andra yttranden här i dag, det är inte Birgiths ord, det tror jag knappt. Här finns barn som längtar, här finns föräldrar som längtar efter att komma med sina barn till verksamheten. Vi måste ta hand om dem och Kyrkostyrelsen har naturligtvis sitt stora ansvar vid sidan om Svenska Kyrkans Unga.

I församlingarna bedrivs arbetet och det är självklart. Det är där det skall ske. Ibland funderar jag som så: Tänk om kyrkorådet lade lika mycket tid på att fundera över barn- och ungdomsverksamheten som på att underhålla byggnader. Börjar det regna in är man snabb med att täta läckan, och för Kyrkostyrelsen är det väl tyvärr så att Svenska Kyrkans Unga inte längre har tak över huvudet, eller hur är det? Vad säger Kyrkostyrelsen om det? Jag har sett det omnämnt i Kyrkans Tidning.

Något som vi längtade efter var *Idétorg barn* som finns så fint i verksamhetsbeskrivningen, men det väntar på sig. Det händer ingenting. Vi minns den där liknelsen om honom med två söner. Den ene sade: Jag skall. Men han gick inte. Och den andre sade: Jag gör det inte. Men han gjorde det. Nu säger Birgith att den här programpunkten kommer framåt nyår. Det är bråttom. Lägg på ett kol, ni har resurserna. Det kan komma om några veckor, det vet jag. Det ligger färdigberett väldigt långt. Tack så mycket, fru ordförande.

BIRGITH WIKLUND MOLBERG (REPLIK):

När det gäller valet av arbete i Kyrkostyrelsen och Nämnden för kyrkolivets utveckling handlar det ju om att stödja, stärka och i samarbete med stiftens arbete. Jag tror att det är viktigt att vi fortsätter med kompetensutveckling, med metodutveckling, men vi skall ändå stimulera nya saker och ta initiativ. Jag vet att det finns en arbetsgrupp som arbetar just med det här *Idétorg barn*, och det arbete som sker sker i samarbete med Svenska Kyrkans Unga.

JENNIE NORDIN:

Jag tänkte ta upp frågan om ungdomar och delvis om Svenska Kyrkans Unga. Är det ungdomarna som sviker kyrkan eller är det kyrkan som sviker ungdomarna? Det är en vanlig fråga som jag tror att jag som ungdom brukar få och ni som också ses som kyrkorepresentanter brukar få. Men frågan är inte så enkel och jag tror att ingen vinner på den sortens motsatsförhållande.

I en relation mellan två parter finns ett ömsesidigt ansvar för dialog, tydlighet och eventuellt samarbete. Svenska Kyrkans Unga är mitt i en idéprocess, där diskussioner pågår i rörelsen om för vilka Svenska Kyrkans Unga skall finnas till och vad som är Svenska Kyrkans Ungas uppgift. Det kommer förhoppningsvis att leda till en ökad tydlighet varför och på vilket sätt Svenska Kyrkans Unga vill samarbeta med Svenska kyrkan. Samma process känns viktig i Svenska kyrkan. Det är inte en självklarhet i alla församlingar att prata med Svenska Kyrkans Unga eller att Svenska Kyrkans Unga skall finnas där, och jag tror att det delvis är en förklaring till att antalet barn och ungdomar i Svenska kyrkan skiljer sig från vilka det är som är medlemmar i Svenska Kyrkans Unga. Det är möjligt att det inte är önskvärt i församlingar att det skall finnas Svenska Kyrkans Unga, men det är viktigt att man får en tydlighet och att man uttalar ifall man vill ha Svenska Kyrkans Unga där eller inte. Och om Svenska Kyrkans Unga skall finnas, skall det vara så att man dubbelarbetar i verksamheten gentemot barn och ungdomar eller skall det delas upp på något vis?

Ytterst är det ju så att både Svenska kyrkan och Svenska Kyrkans Unga har ett gemensamt mål och en gemensam ambition att nå barn och ungdomar med evangeliet och att de får uppleva glädjen och gemenskapen i Svenska kyrkans församlingar. Där emot finns det en grupp som Svenska Kyrkans Unga inte har ett ansvar för, trots att de är ungdomar. Jag skulle säga att det är de ungdomar som känner att de inte längre vill vara medlemmar i Svenska Kyrkans Unga. De har haft sin tid. Det har varit en tid av glädje, men nu vill de gå vidare. Hur skall kyrkan och församlingarna nå dessa ungdomar som alltså vill finnas i församlingar som medlemmar i Svenska kyrkan?

STEN-ÅKE ENGDAHL:

Fru ordförande! Sten Johansson ställer en viktig fråga som rör kyrkans framtid. Barns och ungdomars delaktighet i vårt arbete är en angelägenhet som berör hela kyrkan, hela kyrkans arbete.

Vi brukar ju normalt lägga stor vikt vid att just det här arbetet bereds goda möjligheter att bedriva sin verksamhet. Att barn och ungdomar finns med i våra sammanhang är ju en symbolfråga. Det är nog därför med stor förvåning många av oss läser i Kyrkans Tidning att Svenska Kyrkans Unga inte längre bereds plats i Kyrkans hus i Uppsala. Man tänker osökt på orden ”det fanns icke plats för dem i härberget”.

Det är olyckligt, just därför att det handlar om symbolen, om delaktigheten, om möjligheten till engagemang också i den nationella nivåns arbete. Om vi tycker att barn och unga är viktiga i kyrkans arbete måste de ha en självklar plats i våra hjärtan, men givetvis också i våra lokaler.

ÅSA INGÅRDA:

Bröder och systrar! Vi är ju varandras möjliggörare. Vi skapar ständigt förutsättningar för varandra i det arbete vi står i, och det är en utmaning. Vad jag själv ofta känner frustration över är vår oförmåga att låta ord och handling bli ett. Vi har ett uppdrag och det uppdraget delar vi med många, oavsett ålder, kön eller hudfärg: att gå ut och göra alla människor till lärjungar. Vi har ett uppdrag som förtroendevalda att på församlingsnivå, på stiftsnivå och på nationell nivå skapa förutsättningar för varandra. Barn och ungdomar är en förutsättning för att kyrkan skall leva.

När vi kunde läsa i Kyrkans Tidning om vad som händer på Kyrkans hus just nu funderade jag över vad just det är för en symbolhandling, när vi säger att barn och ungdomar är viktiga – men de skall inte ha plats på Kyrkans hus. Och vad säger det till arbetet ute i stiftet? För det kommer signaler om att mindre och mindre resurser läggs på barn- och ungdomsverksamhet i stiftet, och Svenska Kyrkans Ungas unga ledamöter får ägna sig åt att göra avtal mellan stift och distriktsstyrelse med stiftens jurister, för att skapa möjligheter för att över huvud taget kunna finnas med och bedriva en verksamhet.

Jag vill uppmana oss alla att gå tillbaka hem och se, hur vi skapar förutsättningar för att barn och ungdomar faktiskt skall kunna vara en del av Svenska kyrkan. När man går in på Svenska kyrkans hemsida finns där ingen logga över Svenska Kyrkans Unga, man kan inte koppla sig vidare. Bara det tycker jag är märkligt. Men jag önskar att ord och handling skall vara ett, och förstås skulle jag ju önska att t.ex. beslutet om att ta ut Svenska Kyrkans Unga ur Kyrkans hus skulle ändras. Men framför allt måste vi arbeta framåt och skapa goda förutsättningar, var och en på sitt håll. Tack.

BIRGITH WIKLUND MOLBERG (REPLIK):

Ordförande och ledamöter! Jag har begärt replik på den här sista frågan om lokalerna, som egentligen inte var den inledande frågan, men ändå. Det är med ett beklagande som det har blivit på det här viset med lokalerna, och det jag kan informera om är helt enkelt att det har varit många problem med hanteringen av lokalfrågan och, som man säger modernt, vi har pusslat fram och tillbaka för att försöka att få alla att rymmas. Och det vi vill säga är att vi naturligtvis, på det sätt som bara går, skall hjälpa till och stödja verksamheten. Men frågan är en annan som skulle behöva beredas på ett lite bättre sätt än så här för att ge ett fullödigt svar.

BRITTA OLINDER:

Fru ordförande! En fråga: Från nyår införs maxtaxa på daghem. Hur många barn kommer vi då att ha i kyrkans barnverksamhet? Och hur skall vi nå den grupp barn som skulle ha kommit till kyrkans förskola om inte maxtaxan infördes? Vad har vi för planer? Vad gör vi? Vilken typ av barnverksamhet skall vi kunna ha? Hur skall vi nå barnen? Ja, det är frågor som jag anser behöver ställas. Det är ju detta med att kyrkan

alltid kommer för sent när det händer en förändring i samhället. Det är viktigt för oss att tänka på detta.

Och för övrigt anser jag att Svenska Kyrkans Unga skall vara i Kyrkans hus.

BIRGITH WIKLUND MOLBERG (REPLIK):

Ordförande! Ledamöter! Först vill jag säga än en gång att jag tycker det är väldigt viktiga frågor, det här med vår barn- och ungdomsverksamhet. En anledning till att satsa på nya arbetsformer i t.ex. *Idétorg barn*, men också de olika grunddokument som arbetas med, är att stärka och stödja församlingarna och stiftens i just metodutvecklingen i frågan, hur vi skall möta de nya förutsättningar som gäller bl.a. detta med allmän förskola för fyraåringar. Det är precis det det handlar om, att vi lägger detta i den allra yttersta utav våra skrivningar. Vi skall försöka stärka så att vi är ute i tid, som det heter.

CATARINA AGRELL:

Jag vill bara informera om att Nämnden för kyrkolivets utveckling naturligtvis har följt det här med maxtaxan och har en beredskap. Vi har så länge den frågan har varit under process också haft en process med stiftens. Vi räknar med att många barntimmesverksamheter kommer att upphöra med mindre antal barn, och det pågår ett arbete för att omskola den personalen, så att man har en möjlighet att arbeta mera på daghem och skolor. Kommer inte barnen till vår verksamhet får vi gå till deras verksamhet. Det viktigaste är att det kristna budskapet förs ut.

DAG SANDAHL:

Fru ordförande! Den här debatten hade jag bara tänkt avnjuta, men det sista var väl ändå alarmerande. Vi lever i ett mångkulturellt samhälle. Att skicka ut församlingspedagogerna på daghemmen för att undervisa barnen när det är en mångkulturell miljö, det är sannerligen inte näpet. Jag antar att det finns några på Kyrkans hus som har tänkt några djupare tankar kring det här. Ett alternativ vore ju att man sade, okej, vi har förlorat alla andra dagar, endast söndagen återstår, och att återföra den kristna undervisningen som en undervisning centrerad kring söndagens gudstjänst, ett slags högkyrklig modell.

Jag älskar att säga, vad var det jag sa, men det var sådant här vi skrev om på 70-talet, när vi sade att den barnverksamhet som vi nu har byggt upp i längden inte kommer att hålla. Att sedan Svenska kyrkan alltid har varit sent ute är ju glasklart. Alltså, katastrofen – om man får använda uttrycket – var väl när man slutade med kristendomsundervisning i skolan, politiskt styrt och politiskt önskat, när Svenska kyrkan därefter inte hade någon resurs att stoppa in. Vi hade haft varenda småskollärare och varenda folkskollärare som församlingsassistent och tappade resursen och började lite tvehåset inrätta ungdomssekreterartjänster i kontrakten, som det hette, för att dela på resurserna. Tiotusentals kyrkoarbetare, dvs. lärarna, blev vi av med och det har kyrkan aldrig hämtat sig ifrån. Men var finns de radikala nya modellerna som inte centreras kring den producerande kyrkan utan möjligtvis kring gudstjänstfirande och undervisande? Det måste man ändå fråga efter det senaste inlägget.

CATARINA AGRELL (REPLIK):

När det gäller det mångkulturella samhället bygger ju ändå vårt samhälle på en kristen grund, och det är självklart för mig att alla barn i Sverige skall få en grundläggande kontakt med kristen tro för att veta vad de tar ställning till. Jag har träffat ganska många muslimer som inte har någonting emot det. Jag har träffat en del mammondyr-

kare som har lite svårare för det här. Men för mig är det en självklarhet att om man skall ha en kulturell bakgrund måste man veta någonting om kristen tro, och det är kyrkans uppgift. Sedan får man skaffa sig sin egen identitet någon annanstans.

46 § Svar på fråga 2001:18 om framtida kollektintäkter

Frågan och Kyrkostyrelsens svar återfinns som bilagor i Kyrkomötets protokoll, del 2.

STEN JOHANSSON:

Fru ordförande! Tack för svaret, Anders. Det överensstämmer mycket med mina egna tankegångar och jag tycker det är väldigt viktigt att vi lyfter fram det här. Vi märker att summorna minskar. Vad är då en kollekt? Medel till något angeläget behov, men något mycket mer. Det är att bära fram sin gåva inför Gud, inför Gud i en gudstjänst. I den församlingskyrka där jag är döpt, konfirmerad och vigd och som ligger någon kilometer från där jag bor, känns det bra att komma och lämna över min gåva till Gud. Och så tänker kanske lilla Ida, 78 år: Tänk så skönt, jag får komma med min gåva, vad jag kan avstå från min pension, och lämna till Lutherhjälpen eller missionen eller till barnverksamheten eller till lekmanakåren eller vad det nu är för något angeläget ändamål. Men Ida vill inte åka bussen åtta kilometer. Det klart att hon kan gå på Konsum eller Ica om där finns bank, men när hon kommer med 50 kronor skall de ha 20 kronor i avgift. Det känns inte helt bra.

Och, Anders, det du säger om elektroniska bidrag är nog bra, men jag tror inte det ligger för Ida så mycket med elektroniska bidrag. Det är ju ändå väldigt många av den äldre gruppen som vi har i vår kyrka. Det skall vi vara tacksamma för.

Så tog Anders också upp en viktig sak, att kollektändamålen upplevs som relevanta och angelägna av den gudstjänstfirande församlingen. Javisst, det är helt rätt. Men när man inte håller gudstjänster där hjälper det ju inte. Och det är kanske en bit, som vi sagt tidigare, till närmaste kyrka.

Jag tror att Kyrkostyrelsen måste – och det hoppas jag på – med stort ansvar följa upp den här frågan, för kollektmedlen är ju viktiga för mission och lutherhjälpen och inte minst för olika diakonala uppgifter, barnverksamhet och ungdomsverksamhet också, hela biten.

Tack för att jag fick ställa frågan och tack för svar.

ANDERS REINHOLDSSON (REPLIK):

Ja, fru ordförande, jag tänker på lilla Ida. Jag antar att Sten menade att det har att göra med en äldre del av befolkningen, men det är ju som vi vet så att när det gått några generationer kommer namnen igen. Så lilla Ida är ganska ung nu och förstår precis detta med elektroniken.

Jag tror för min del, att det kanske viktigaste är just det som Sten nämner: undervisningen, den gemensamma erfarenheten av vad det är att ge kollekt som uttryck för den kristna tron. Det kanske är där som vi skall börja, och det kan vi hjälpas åt med. Det kan vi kanske göra nationellt men inte minst lokalt, öka detta medvetande. Jag tror att det faktiskt är en hemlighet här med givandet som vi vet, men som vi ändå måste få tag på på nytt.

49 § Vigsel av homosexuella

ÅKE BLOMQVIST:

Herr ordförande! Kyrkomötesledamöter! Den här motionen har blivit mycket aktuell. Det har hänt en hel del sedan vi träffades i våras. Jag har inget annat yrkande än det som utskottet här har lagt fram. Men det är många kyrkotillhöriga som under den här sommaren har engagerat sig och menar att det är helt klart, att Svenska kyrkan borde viga homosexuella. Vi har haft en enkät i Kyrkans Tidning som visar, att i den nomineringsgrupp jag tillhör, folkpartiet liberalerna, är majoriteten positiv. Men det finns också de som har svarat att vi avvaktar Teologiska kommitténs arbete och några säger nej.

Jag hoppas att vi får en snar och bred diskussion och en teologisk reflektion i det här ärendet och jag hoppas också att den rapport som utlovas i det här betänkandet från Teologiska kommittén verkligen kommer den här månaden. Den rapporten välkomnar jag, och den kommer precis i en tid då många kyrkotillhöriga inför valet har frågat företrädare för nomineringsgrupper: Var står Svenska kyrkan och vad anser enskilda kandidater? Man frågar efter det och man behöver också ett svar och vill ha ett svar. Där har vi alla var och en ett ansvar att inte skjuta den här frågan åt sidan men också ett ansvar att inte föra en sårande och uppslitande diskussion, utan att vi just med den här rapporten som grund och med generositet och förtroende och öppenhet i vårt förhållningssätt kommer till en samförstånds lösning där vi möter människa och människa.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 22.

50 § Diakoners medverkan i gudstjänsten

BENGT NILSSON:

Jag skall be att få tacka för behandlingen av motionen och de förtydliganden som utskottet har gjort angående diakonernas ställning. Problemet kvarstår dock att man uppfattar sig på väldigt olika sätt ute i församlingarna när det gäller diakonernas medverkan i gudstjänsten. Det måste komma ut till en bred diskussion att diakonerna inte har någon särställning i förhållande till övriga lekmän i församlingarna när det gäller medverkan i gudstjänsten.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 22.

52 § Ekumeniskt nattvardsfirande

URBAN GIBSON:

Herr ordförande! Jag har motionerat i det här ärendet i två år. I kyrkoordningen är det ju två olika paragrafer som reglerar de här frågorna, och rent generellt tycker jag alltså att vi har reglerat lite för mycket. Den första paragrafen, 26 §, handlar om den situation när kyrkoherde, eller också senare biskop i en annan del av paragrafen, vill inbjuda någon som är behörig att leda nattvardsfirande i ett annat kristet trossamfund att biträda i församlingen. Han skall då ha samråd med övriga präster och med kyrkorådet. Det diskuterade vi i fjol.

Men det jag nu har fortsatt med och som jag inte tycker jag fick något svar på i fjol gäller den andra situationen i 7 §. När en präst i Svenska kyrkan blir inbjuden att biträda vid en nattvardsgudstjänst i något annat kristet trossamfund måste han fråga

kyrkoherden i den svenska kyrkans församling där detta samfunds gudstjänstlokal finns om han medger detta. Och jag har väldigt svårt att förstå att vi skall behöva reglera det på det sättet.

Jag har stor förståelse för att man informerar varandra, att man talar om för den kyrkoherden att jag kommer att vara med om en gudstjänst inom din församlings territorium. Men jag förstår inte att det skall vara ett veto att kyrkoherden skall ha rätt att besluta. Man säger nu i utskottets utlåtande några självklarheter: Svenska kyrkan har inget tillsynsansvar för andra kyrkor och samfund. Nej, det har väl inte någon påstått. Och inte heller när man säger – man citerar Läronämnden att det ju finns en problematik, det sade man i fjol också – att där man har väldigt mycket kontakt mellan frikyrkoförsamlingar och Svenska kyrkans församlingar, många nattvardsgemenskapsfiranden, där bör man kanske hitta en ny reglering för det. Det är jag tacksam för, men det har inte kommit fram något på det här året.

Här noterar nu gudstjänstutskottet att Läronämnden också säger att det finns en problematik när det gäller en kyrkoherdes tillsynsansvar i förhållande till andra präster än den som ingår bland de anställda i pastoratet. Och det är ju det jag menar, det är en problematik men någon måste ta hand om det och återkomma med ett förslag på en lösning. Men utskottet säger också självt att Svenska kyrkans rätt att besluta om något i annat samfunds gudstjänstliv naturligtvis inte finns, och det har varken jag eller någon annan vad jag vet påstått. Man understryker också behovet av samråd, som jag säger, och det tycker jag är bra. Men i vilka fall skulle en kyrkoherde, när en präst i Svenska kyrkan ringer och säger ”jag kommer till din ort och vill vara med om ett nattvardsfirande”, stoppa honom? Vad innebär ett avslag och vilka skäl bör föreligga? Jag tycker nog att vi där behöver ha en diskussion. Behöver man verkligen ha en sådan stark restriktivitet att det måste vara ett veto? Räcker det inte om samråd föreligger och kyrkoherden kan förklara situationen om den är specifik på en ort för den person det gäller?

Med det yrkar jag, kanske mer formellt, bifall till min motion. Den har dock inte den kläm som den egentligen skulle haft om att jag skulle vilja ha en förklaring på det här nejdet och att man kan acceptera samråd. Så jag kan förstå att om den av formella skäl avslås är det kanske riktigt att göra så. Däremot menar jag att det måste komma fram någon förklaring på i vilka situationer en kyrkoherde skall kunna säga nej.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS:

Herr ordförande! I fjolårets kyrkomöte framhöll jag bl.a. att en präst alltid är relaterad till en församling och att man då behöver se församlingens gudstjänstliv som ett helhetsansvar. Här har då Urban Gibson i sin motion tänkt sig att det jag sade då skulle bygga på ett felslut, därför att det här inte gäller en tjänstgöring i kyrkoherdens lokala församling utan en annan kristen församling. Och det här som Urban Gibson tar upp aktualiserar ju väldigt stora frågor egentligen. Det aktualiserar dels en fråga om ämbetssyn dels också naturligtvis frågan om hur vi ser på församlingen. En församling är ju i vår kyrkoordning definierad utifrån tre aspekter, kan man säga. Dels utifrån ett territorium enligt territorialprincipen, för det andra också utifrån de människor som tillhör Svenska kyrkan och som är knutna till det området, dels inte minst också utifrån den grundläggande uppgiften. Så det är ju inte bara den territoriella dimensionen som finns i detta utan alla de här tre dimensionerna.

En huvudpöäng är ju att det inte bara handlar om en kyrkoherde och en präst som kommer på besök och vill tjänstgöra i ett annat samfunds gudstjänst, utan det handlar lika mycket om kyrkorådet och lika mycket om församlingen som helhet. Och då kan man påminna om, att tanken är att det skall finnas ett i hela församlingen – och då i

synnerhet hos dess beslutsorgan, kyrkoråd och kyrkoherde – förankrat pastoralt program. När det gäller kyrkoherdens ledarskap är det ju inte knutet enbart till dem som är anställda lokalt, utan det står faktiskt att kyrkoherden leder församlingens verksamhet såvitt avser gudstjänst, undervisning, diakoni och mission. Så den första aspekten på det här är ju ämbetsaspekten, nämligen att en präst alltid relaterar till en församling. Det blir väldigt konstigt och märkligt, och det är applicerbart inte bara på det här fallet utan även på andra fall som har varit under diskussion, om en präst fungerar i ett gudstjänstliv lokalt utan att vara relaterad till det som är Svenska kyrkans lokala församling, församlingsledning och styrorgan. Det är en huvudpoäng. En präst är en präst i och för församlingen, som man brukar säga i ekumeniska dokument, dvs. man har inte sitt uppdrag på delegation från församlingen. Man finns alltid i ett församlingssammanhang. I annat fall får vi en utomordentligt individualistisk ämbetssyn.

En annan aspekt som aktualiseras här är ju att vi har olika grader av kyrkogemenskap. Detta har bl.a. uppmärksammats före antagandet av den nuvarande kyrkoordningen. Då hade vi faktiskt problem, det tyckte också jag, när det gällde att vara ekumeniska exempel. När vi hade full kyrkogemenskap med metodisterna hade vi inte full utbytbarhet. Men det har vi ändrat på i nuvarande kyrkoordning. Vad vi talar om här är det som man skulle kunna kalla för ekumenisk gästfrihet, och det är uppenbart menar jag att detta är första graden, kan man säga, av ekumeniskt samarbete. Det är ju väldigt viktigt att det är en församling som är subjekt för den verksamheten, och prästen från Svenska kyrkan som går in där går in i relation till den lokala församlingen och inte som någon fristående satellit, eller vad man skall kalla det.

URBAN GIBSON (REPLIK):

Persenius talar väldigt klart och jag förstår vad han säger, men huvuddelen av argumentationen gäller ju det första förhållandet, att prästen som skall resa ut och besöka en annan församling på annan ort skall tala med sin egen kyrkoherde om den situationen. Och det tycker jag nog är riktigt att han skall göra. Det blir lite svårare att förstå argumentationen när det gäller kyrkoherden på den ort han kommer till. Men det kan ju bero på att vi har olika syn på de här frågorna. Jag tycker att man över huvud taget inte skall reglera så särskilt mycket, men jag har inte fått något svar på i vilka fall en kyrkoherde då skulle kunna säga nej. Att man kan avråda är en sak. Men jag tycker att våra regler här är väldigt, väldigt restriktiva.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):

Det är två saker. Det är att när prästen kommer till denna lokala församling har han ju inte lämnat sitt svenskkyrkliga sammanhang bara därför att han råkar vara t.ex. i en gudstjänst hos en frikyrka, utan han kommer in där som representant för hela Svenska kyrkan och även den lokala församlingen. Det är ju det som är grunden.

Och när det gäller i vilka fall han skulle säga nej är det väl bara att svara, att man hoppas det inte skall finnas sådana fall. Självklart vill också jag uppmana till stor ekumenisk generositet och öppenhet även vid gemensamt nattvardsfirande och övrigt gudstjänstfirande. Men det handlar dock om att det kan finnas lokala förhållanden som man måste väga in, och det kanske inte den präst har kunskap om som kommer in utifrån. I det här fallet som i andra fall har vi försökt se gudstjänstlivet i en lokal församling som en samlad helhet. Det kan inte vara rimligt att enskilda församlingar skall vara hänvisade till enskilda prästers godtycke, utan man skall pastoralt hålla samman en församling.

URBAN GIBSON (REPLIK):

Jag tackar för Ragnar Persenius stora generositet här när han talar om att man skall vara generös och att han hoppas på att det inte blir några sådana här fall med avslag. Tack.

GLENN HÅKANSSON:

Ordförande! Biskop Persenius har klart och tydligt uttryckt de motiv som ligger bakom utskottets skrivning, och jag vill alltså bara yrka bifall till utskottets hemställan.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 22.

53 § Gudstjänst- och församlingskriterier

ANDERS ÅKERLUND:

Ordförande! När man läser kyrkoordningen på den här punkten om församlingskriterier och gudstjänstfirande får man lätt bilden av en gammal situation, när man hade trofasta församlingsbor som regelbundet söndagligen var med om ett gudstjänstfirande hemma i sin församling. Den situationen finns ju inte längre och den bilden minskar mer och mer i relevans. Jag läste i en katolsk kyrkotidning en artikel under titeln *Från församlingsbo till vagabond* och det fenomenet finns alltså över hela kontinenten, den rörlighet och flexibilitet som vi nu har. Ökad rörlighet finns också under året. Det kan ju vara så att en församling nästan töms av människor under perioder av året och fylls på under andra, men det här förutsätter ett regelbundet söndagligt eller veckovist firande av gudstjänst i en enskild församling. Jag skulle också tycka det vara inte motbudande men rätt märkligt att fira en gudstjänst för att uppfylla kyrkoordningens kriterier. Det är helt andra skäl som driver mig att fira gudstjänst. Det är naturligtvis så att det finns en gräns när en församling upphör att vara församling, men det är viktigt att församlingen får vara subjekt och bas och att församlingen själv får vara med och utforma vad man menar med ett regelbundet gudstjänstliv just i den miljön. Det finns också en spärr mot godtycke i motionens hemställan, nämligen att det skall finnas med i församlingsinstruktionen och att det också skall fastställas av domkapitlet, vilket ju är en rimlig hållning i en episkopal kyrka.

Med andra ord, ordförande, yrkar jag bifall till reservationen i motion 2001:59 av Lars Rydje och Sten Johansson.

MARTIN CRUCE:

Ordförande! Ledamöter! Detta är en principiellt viktig fråga och det är inte första gången vi har ärendet uppe och sannolikt inte sista heller. När vi skall göra en varsam revision av kyrkoordningen framöver, hoppas jag verkligen att detta är en fråga där vi kommer att se till att det blir en liten ändring. Jag tycker att det har blivit en onödig fokusering kring gudstjänstfirandet i våra församlingar, särskilt i små församlingar. Små församlingar bärs upp av mycket mer än den söndagliga gudstjänsten. Det är diakonin, det är hembesöken, det är barntimmarna, det är utfärderna, det är syföreningarna, det är mycket kring julauktioner och annat som är signifikativt för en församling. Jag menar att det måste vi också kunna lyfta fram.

Det är därför tre saker jag vill säga som är väsentliga. Det första är att det är församlingskyrkoråden själva som är myndiga nog att fatta beslut om frekvensen av gudstjänster. Vi skall lita på att det är omdömesgilla personer som sitter i kyrkoråden. Naturligtvis skall det sedan, precis som Anders Åkerlund sade, sanktioneras av dom-

kapitlet när det gäller församlingsinstruktionen, hur många gudstjänster det skall vara och vad som menas med ett regelbundet gudstjänstliv. Men alltså inte varje söndag. Det var det ena.

Det andra skälet är, menar jag, att vi också måste lyfta fram diakonin lite tydligare i vad som konstituerar en församling. Jag är övertygad att ni liksom jag menar att diakonin fungerar bättre i mindre enheter, där det finns en möjlighet att lära känna församlingsborna, där det finns en ömhet och en omsorg mellan människorna på ett helt annat vis än i stora enheter. Därför skall vi måna om de små församlingarnas bevarande, för det är där diakonin fungerar som allra bäst. Alltså, lyft fram diakonibegreppet i församlingsinstruktionen!

Och det tredje är ett slags bygdeargument men som jag ändå menar är väsentligt att lyfta fram, därför att de små församlingarna som kämpar för att ha kvar sitt församlingsbegrepp också kämpar för att ha kvar sin affär, sin skola, sitt bibliotek, sin fotbollsklubb eller vad det nu är för någonting. Därför kan man inte bara se församlingsbegreppet ur religiös synpunkt. Man måste också se det ur social och sociologisk synpunkt. Samma människor kämpar på många olika fronter, och därför finns det skäl för att vi skall arbeta för att de små församlingarna skall finnas kvar och därmed ändra detta i kyrkoordningen om regelbunden och söndaglig gudstjänst.

Alltså, ordförande, bifall till reservationen i detta fall.

FREDRIK SIDENVALL:

Herr ordförande! Jag vill bara uppmärksamma Kyrkomötet på det oerhörda, skall vi säga laddade, uttalande som vi nyss hörde av Anders Åkerlund här, att begreppet att det finns en stadig grupp av gudstjänstfirande ute i församlingarna är föråldrat. Det är ytterst alarmerande. Detta skulle ju verkligen leda till allvarliga och stora krismöten för oss om det är sant. Jag upplever det inte så hemma, men det är möjligt att det är så runt om i landet. Men då kan ju lösningen inte vara att vi ändrar församlingsbegreppet utan att vi håller fast vid det som Kyrkomötet har fastställt i den nyss antagna kyrkoordningen och sedan sätter in alla klutar, allt av kreativitet, för att återupprätta en kristen församling på platsen som samlas till gudstjänst. Annars är det ju bara så att säga att försöka dölja ett allvarligt förhållande som är etablerat, att en gudstjänstfirande församling inte längre finns.

Med det vill jag yrka bifall till utskottets betänkande.

LENA PETERSSON:

Ordförande och ledamöter! Det här är ju en ganska känslig och stor fråga som berör oss på djupet, och trots det måste vi vara väldigt klarsynta när vi arbetar med den här frågan och säga att det egentligen handlar om två olika saker. Och jag vill då bara påminna om utskottets skrivning, där vi har försökt vara tydliga i detta.

Den första frågan handlar om kriterierna för församling. Jag tror det var förra veckans Kyrkans Tidning som berättade om forskningen kring folkkyrkan och där det mycket klart då också framhölls från den forskaren att i folkkyrkobegreppet just den gudstjänstfirande församlingen är en viktig och central punkt. Detta är den första punkten som vi har skrivit om. Gudstjänst är konstitutivt för det att vara församling. Och här talar vi inte om de små församlingarnas möjlighet att överleva eller strategier för att fira gudstjänst tillsammans, utan här talar vi om hur Svenska kyrkan vill definiera sitt församlingsbegrepp. Det måste vi då skilja från frågan om gudstjänstlivet i respektive lokal församling. Det är jätteviktigt, därför att annars blandar vi ihop begreppen och så försöker vi börja med ett problem som sedan på något vis skall definieras baklänges. Två frågor, och denna första handlar om gudstjänstens kriterier. Det

är det som är formulerat i kyrkoordningen och det som är vår uppgift här, som ledamöter i Kyrkomötet, är att också se de kriterierna.

Den andra frågan är sedan hur man skall fira gudstjänst i respektive församling, och där är givetvis också gudstjänstskottet för ett lokalt självbestämmande. Men i grunden för detta finns kriterier för att gudstjänsten hör till det som är konstitutivt för församlingen. Vi hade en lång och intensiv debatt i våras i utskottet, och det var också många som vittnade om hur positivt det kan vara när man hittar sätt att fira gudstjänst tillsammans med andra församlingar och att man gärna gick på det hållet alldeles självklart.

Men det viktiga är att säga att det handlar om två frågor och att man inte lockas med i viljan att lösa ett problem med få kyrkobesökare genom att ändra någonting som är konstitutivt för oss som kyrka, nämligen att gudstjänsten är central för oss i församlingen och konstitutivt för vårt församlingsbegrepp.

THOMAS SÖDERBERG:

Herr ordförande! Det kom så snabbt på att jag höll på att falla där, men fram kom jag. Lena Petersson säger alldeles klart här det som jag tror saken handlar om. Först frågan om kriterierna för församlingsbegreppet, och om detta enades vi i kyrkoordningsarbetet. Och när andra kyrkolagsutskottet bearbetade det här sade vi att det ändå måste finnas en flexibilitet i det, därför att också församlingar som inte orkar ha t.ex. gudstjänst varje söndag eller som sedan gammalt har delat gudstjänstgemenskapen med andra församlingar skall kunna ha möjlighet att fortsätta med det.

Jag tolkar den här motionen som en upplevelse av en verklighet som inte stämmer överens med det vi då i andra kyrkolagsutskottet trodde, nämligen att det här inte kommer att verka som en tvångströja på församlingarna utan var en del av samspelet mellan församling och stiftsledning. Men om man använder det som en uppifrån pålagd tvångströja kommer man att känna precis det som motionärerna har uttryckt och som innebär att man tycker att man tvångsvis kommer att upphöra som församling. Det är det som motionen talar om, och i enlighet med det som jag vet att andra kyrkolagsutskottet menade i diskussionen och som står i det betänkandet från 1999, yrkar jag bifall till reservationen. Och jag gör det därför att det inte kan vara så att kyrkoordningen skall användas på annat sätt än att lyfta församlingarna, hjälpa dem att se sig själva. Att kyrkoordningen på den här punkten i samspelet mellan stift och församling kan vara en spegel i vilken man ser vilken situation vi är i nu. Då kommer också sådana frågor som Anders Åkerlund tog upp till pass, nämligen att det kan vara olika från tid till annan på året t.ex., eller det kan vara så i ett rörligt samhälle att man är tvungen att titta efter om det är vid speciella helger och liknande som människor kanske finns mer i församlingen än annars.

Så bifall till reservationen.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:

Ordförande! Man skulle också kunna tolka situationen som en inbjudan till kreativitet när det gäller att tänka över vad gudstjänst kan vara. För det är ju faktiskt så att man inte behöver läsa detta så stenhårt som många har gjort. När broder Martin ifrån Dalby i Lund talade fritt ur hjärtat sade han det här med tvånget för söndaglig gudstjänst, och det är ju inte så det står. Om man firar gudstjänst gemensamt skall någon form av gudstjänst ske i den egna församlingen under veckan, och det är ju där vi skulle kunna önska lite kreativitet. Man behöver inte ha bilden av något som finns i handboken, man kan liksom växla ner det till den lilla ankakten, bönegruppen, bibelsamtalet, samtalsgudstjänsten. Det viktiga är att det är offentligt, att det är en inbju-

dan till alla i församlingen. Så i stället för att slåss mot paragrafer som man tycker uppifrån tvingar in en i ett system skulle vi ju kunna få en slags nyfödelse av ett gudstjänstliv, som inte börjar med att vi måste klara de yttre ramarna utan börja med den inre känslan och stillheten inför bibel, bön, gemenskap och sådant. Och då kan man vara hur få som helst. Om det inte finns i församlingen, då är det väl ändå frågan om vi inte måste definiera om var församlingen är någonstans. Så, kära vänner, var inte för snabba med att läsa paragrafer utan tänk också att det kanske är något helt nytt som skall fram. Jag går därför inte på föregående talare som ville reservera sig, utan jag tycker det är bra som utskottet föreslår.

ALLAN LEWIN:

Ordförande! Ledamöter! Jag kommer från Karlstads stifts näst minsta församling. Vi har 89 röstberättigade. Vi har alltsedan 1990 haft gudstjänst en gång i månaden, och det är inte bra. När vi fick den nya kyrkoordningen motionerade jag då för ett par, tre år sedan om just det här med bevarandet av de små församlingarna. Men någon ordning måste vi ju ha. Från och med 1 januari nästa år går vi ihop med moderförsamlingen igen, och detta beror på realiteten. En gång växte vi fram, våra småförsamlingar på Finnskogen, genom att människor vandrade in. Nu blir det glesare mellan stugorna, och vi måste följa utvecklingen. Och det här är ju bara organisatoriskt. Jag tror att också för ekonomins skull måste vi bli större enheter. Men detta betyder ju inte att vi ger upp det här ideella arbetet i småförsamlingar. Sockenbegreppet kan komma tillbaka på ett väldigt positivt sätt.

Det var litet om mycket. Jag bifaller alltså utskottets betänkande.

ANDERS ÅKERLUND:

Ordförande! Det är väldigt mycket som vi reglerar som kanske också följer mönster från tidigare perioder i vårt samhälle. Om vi går tillbaka till den agrara situationen var det så, att alla måste mjölka korna och var därmed absolut inte rörliga. De fanns hemma i sin miljö och måste ständigt vara på pass i ett regelbundet liv. Den situationen föreligger ju inte längre och den här rörligheten ökar, och ökar den i samhället så beskriver jag då en situation där människor utvecklas från församlingsbor till vagabonder. Det betyder inte att jag säger att så här skall det vara eller att det bör vara så, men så här ser det ut i dag, med en stor rörlighet också av enskilda individer till sommarstugor och sådant. Det måste ju också återspeglas i vårt sätt att reglera kyrkolivet, öka flexibilitet och öka kreativitet självklart också. Men det behöver inte betyda att man har en andakt en vecka just för att man skall uppfylla en kyrkoordning. Man kan ju ha flera gudstjänster en vecka vissa delar av året och kunna anpassa det på ett annorlunda sätt än vad som står här. Det viktiga är att domkapitlet är med i en process med den enskilda församlingen och ställer frågor kring vad det innebär att vara församling.

Jag vill fortfarande ge mitt bifall till reservationens hemställan.

GUNNAR PRYTZ:

Ordförande! När vi i utskottet har talat om den här frågan var det mycket så, som ni kan se i bakgrunden till beslutet, att vi talade om de positiva möjligheterna som det innebär att fira gudstjänst. Och det finns ju många slags gudstjänstmöjligheter. Det är möjlighet att också lekmän leder gudstjänsten och att se också kyrkliga handlingar som gudstjänster. Mycket av detta har legat bakom det ställningstagande vi gjort i utskottet. Att andra kriterier skulle vara mer typiska för en församling har jag svårt att tänka mig. Martin Cruce talar om diakonala aspekter som att man har en lokal

fotbollsförening eller lokal skola. Det är väl knappast något som konstituerar en församling, utan det är gudstjänsten som är det speciella för den kristna församlingen.

Om man vill gå på reservationens förslag – det måste ju vara ganska omöjligt eftersom det förutsätter att det då är en ändring av kyrkoordningen vi beslutar om – får det ju först behandlas i sedvanlig ordning. Så jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Herr ordförande! I våra officiella dokument blir det ju av naturliga skäl så att de som på ett särskilt sätt synliggörs i kyrkan är förtroendevalda, ämbetsbärare och kyrkliga anställda i övrigt. Det står inte riktigt i proportion till vikten av de lekmän som samlas till gudstjänst söndagligen. Den troende gemenskapen omkring ordet och sakramenten är ändå det som till sist bär upp kyrkan. Och någonstans måste det märkas en skillnad och bli en avgörande skillnad för oss om det finns en sådan gudstjänstfirande församling eller inte. När det inte gör det är det ju en stark kallelse till oss att bedriva mission och inte till att omdefiniera själva församlingsbegreppet. Tack.

ESKIL JINNEGÅRD:

Ordförande! Enligt vårt tidigare beslut om kyrkoordningen finns det ju en övergångsbestämmelse som säger att det är oförändrat till 2005. Därefter tar domkapitlet ställning till om den här församlingens verksamhet skall fortsätta eller om man skall göra någon form av ändring, någon sammanläggning av olika församlingar. Det är ju det som gäller i dag, så jag tycker för min del att man får vara lite försiktig. Men är det så att man inte har ledamöter i kyrkoråd eller kyrkvårdar upphör ju församlingen automatiskt. Då blir det ju ingenting. Samtidigt måste man tänka till när det gäller det internationella arbetet. Ju mer vi minskar våra gudstjänster, ju mindre insamling till Lutherhjälpen, missionen och SKUT kommer att ske. Det är på många ställen ofta så när det är gudstjänst i en liten församling att kollekten är betydligt större än vad som är normalt. Så man bör verkligen tänka till innan man driver frågorna alltför mycket.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

INGRID JOHANSSON FJELKMAN:

Herr ordförande! Jag vill nu tala som lekman i den vanliga församlingen. Ta som ett exempel: Jag befinner mig på en av våra stora öar varje sommar. Nog är det väl rimligt om man bor och är i en församling att man som vanlig kyrkomedlem minst en gång varje vecka skall få tillfälle att be tillsammans och sjunga tillsammans. Det är det det handlar om. Det står inte att vi skall fira mässa. Det står inte att det skall vara en prästledd gudstjänst. Det står att vi skall samlas till bön och lovsång i princip, att det skall finnas förbön. Om det då är få eller många som samlas tror jag förbönen har samma kraft. Det är det handlar om och inte om vad kyrkorådet tycker. Det handlar om vad vi som enskilda kristna har rätt att få i en folkkyrka.

Herr ordförande, jag yrkar bifall till utskottets betänkande.

HERBERT SJÖDIN:

Herr ordförande! Kyrkomötesombud! Det är självklart att det är gudstjänsten som är det viktiga i en församling. Hur ofta skall då gudstjänst firas? Vad säger den heliga skrift om detta? Jag har för mig att det där står att vi ständigt skall åkalla. Vi skall leva i ständig åkallan och bön, och då räcker inte en gång i veckan.

Jag har sagt flera gånger och upprepar frågan: Har Svenska kyrkan råd att avstå från det lokala engagemang som finns i de små församlingarna? Gagnar det Svenska kyrkan i stort att avliva de små församlingarna därför att de inte fyller detta kriterium

som man har ställt upp för församlingen enligt kyrkoordningen? Jag undrar om förspåkningarna för utskottets hemställan har erfarenhet ifrån livet i den lilla församlingen. Den lilla församlingen kan ha regelbunden verksamhet och har ett tydligt engagemang även om det inte är gudstjänst varje söndag. Och i den här frågan tycker jag man skulle ha förtroende för kyrkoherden i pastoratet. En sådan här liten församling torde inte i något fall ha en egen kyrkoherde, utan den ingår i ett pastorat, en samfällighet av flera församlingar, där en kyrkoherde har ansvar för gudstjänstverksamheten i de olika församlingarna.

Jag yrkar bifall till reservationens hemställan.

LENA PETERSSON (REPLIK):

Precis som Herbert säger är det ju så att vi jämt och ständigt lever i bön och lovsång. Det är det som gör att vi konstituerar oss som en kristen församling och som en kristen kyrka, att vi träffas till bön och lovsång. Och det är det som den här frågan gäller, att uttala detta: att vara en kristen församling är att samlas till bön och lovsång och att göra detta så ofta som vi orkar, så ofta som vi kan, åtminstone en gång i veckan. Kan vi inte göra det måste vi överväga om vi kan kalla oss en kristen församling just där vi är. Det handlar inte om att köra över eller köra ut eller lägga ner församlingar. Det handlar om att hålla det som är centrum klart och tydligt för oss alla och för alla människor som längtar efter att få be och lovsjunga tillsammans med oss. Det är detta som gör oss till kyrka, att vi samlas till bön och lovsång, och det måste vi tydligt och klart tala om.

HERBERT SJÖDIN (REPLIK):

Ja, då måste jag konstatera att många av våra församlingar i Svenska kyrkan inte har varit församlingar på flera hundra år, därför att där har man haft regelbundna gudstjänster, dock inte varje vecka. Och samtidigt kan man ju då fråga sig hur det kan komma sig att de ändå har kallats för församlingar?

LENA PETERSSON (REPLIK):

Jag är själv nerifrån Österlen och har gjort praktik och varit tjänstebiträde ute i de små församlingarna på Österlen, och det är mycket riktigt så att där firades inte huvudgudstjänst och där firades inte mässa varje vecka. Men det firades gudstjänst i alla de församlingarna jag var varje vecka, genom att arbetslaget samlades, genom att konfirmandgruppen och konfirmandledarna samlades och inbjöd till musikgudstjänster, genom att man hade de kyrkliga handlingarna ganska regelbundet i alla församlingarna. Jag vågar nog påstå att i alla de församlingar där jag har varit runt har man samlats till bön och lovsång och gudstjänst varje vecka.

BISKOP BENGT WADENSJÖ:

Herr ordförande! Det vi talar om är ju befolkningsomflyttningen i Sverige, och vi har bygder där det utglesas snabbt, vi har bygder där det förtätas snabbt. Jag råkar vara biskop i ett stift där det utglesas snabbt. Det gjordes en utredning i somras som refererades i Dagens Nyheter. På 40 år beräknar man att folkmängden i norra Värmland kommer att minska med ungefär 30 procent. Det här innebär väldiga svårigheter naturligtvis för oss från stiftsledningshåll, att se till kulturvärden, den andliga vården och annat sådant. Då är frågan, vad gör man?

Allan Lewin har berört det här med Nyskoga. Han har i elva, tolv år varit entusiastisk över fenomenet med en gudstjänst i månaden i Nyskoga. Nu ser han att det inte håller och har själv tagit initiativ till att slå samman Nyskoga med Norra Ny. Det är

en utveckling som vi måste bejaka och som vi ser kommer. Det smärtar naturligtvis, men kyrkan rivs ju inte och kyrkogården rivs inte och sockengemenskapen upphör inte. Det är bara det att församlingen blir större och man återtar en struktur som har funnits tidigare.

Och ni som känner det här smärtsamt, kom då ihåg att vi har en gammal tradition i Sverige av bygudstjänster. Det faktum att Nyskoga nu upphör att vara egen församling innebär inte att gudstjänst inte firas. Det kommer naturligtvis att finnas bygudstjänster eller motsvarande där. Det här är en process. Vi har under tio till tolv år följt inte bara Nyskoga utan också Gustav Adolf och andra liknande församlingar. Vi har från domkapitlets sida tillämpat kyrkolag och kyrkoordning med varsamhet och individuell hänsyn, och så kommer vi att göra i fortsättningen också. Det primära syftet – där tror jag att jag kan tala för alla domkapitel och alla biskopar i landet – är att befrämja det andliga livet hos det svenska folket också ute i glesbygden.

Bifall till utskottets hemställan.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS:

Ordförande! Meningens med församlingskriterierna liksom med arbetet med pastorala program var självfallet inte att lägga ner församlingar, utan avsikten var ju att arbeta med innersidan och vad vi som kristen kyrka är. Det genomfördes ingen strukturreform i samband med ändrade relationer, men det bedömdes ändå viktigt att uppställa kriterier på vad en församling är. Om man vänder på det här och ställer frågan om vi har en kristen församling om vi inte regelbundet firar gudstjänst, så är det väl knappast någon som vågar säga att det har vi.

Då vill jag gå tillbaka och peka på att genom 1989 års reform och det sammanlysta som har ägt rum långt före denna kyrkoordning har en de facto urholkning skett av församlingsbegreppet i Svenska kyrkan. Syftet med de här kriterierna var väl ändå att vi lokalt, utifrån lokala perspektiv och förutsättningar, skulle spegla oss i frågan, vad är vi? Har vi folk som ställer upp? Finns de resurser som behövs? Firar vi gudstjänst? Jag ser mycket väl att vi har en väldigt svår pedagogisk uppgift. För det första att man ofta tolkar det som att man ser bara huvudgudstjänst och man ser bara sön- och helgdag. Men det står ju, som KG Hammar påpekade, att det handlar om ett vidare gudstjänstbegrepp. Och det handlar om varje vecka. Det behöver inte vara prästlett, det behöver inte vara handboksbundet, det skall bara vara ett gudstjänstliv som finns i församlingens mitt. Det är egentligen ett oerhört generöst kriterium! Och till det kommer att domkapitlet om särskilda skäl föreligger får medge undantag, vilket jag personligen anser att man skall göra, just därför att man inte skall använda detta för att avskaffa församlingar utan i stället inifrån få en reflektion om vad en församling är. Om man då har en struktur som ser sådan ut att man inte ens med bästa vilja i världen kan uppfylla det här, är det väl skruvt, höll jag på att säga, om inte domkapitlet kan medge undantag. Dessutom kan det bli så att förutsättningarna i precis likartade församlingar kan bli olika beroende på hur situationen är och vilka förutsättningar man har. Därför ligger verkligen den här frågan i församlingens händer.

Men det är inte nog med att vi har ett väldigt generöst kriterium, vi har också undantagsmöjligheter. Och syftet måste ju vara att vi börjar i det pastorala programmet och utifrån lokala förutsättningar reflekterar. Sedan tittar man på om vi lokalt vill fortsätta som egen församling eller gå samman med grannen och på annat sätt behålla sockengemenskapen. Det är viktigt att börja i rätt ände för att se var vi är och inte att uppfylla paragrafer. Men det finns stora förutsättningar med den reglering som jag menar finns, och därför är jag också positiv till utskottets hemställan.

MARTIN CRUCE:

Jag är inte mycket för principer i det här sammanhanget, måste jag säga. Jag tycker mer vi skall se det rent praktiskt. Vad är det för någonting som för människor samman? Jo, det är naturligtvis att de vill komma samman. Jag har tidigare tjänstgjort tio år i östra Skåne. Där hade jag fem församlingar och alla ville vara sin egen församling. Det var fullständigt omöjligt att hålla gudstjänst i varje församling, så mycket tid hade jag inte. Men en dag åkte jag på utfärd, en annan dag hade vi auktion, en tredje dag hade vi barn gudstjänst, någon dag hade vi en begravning och en femte dag hade vi en gudstjänst i pastoratets fem olika församlingar. Och kyrkorådet var alldeles utmärkt nöjt med detta. De såg det praktiskt att vi fick tillfälle att träffas, dock inte direkt under en form av andakt, men vi fick ha skoj tillsammans, kanske sjunga en psalm, göra en utfärd tillsammans. Och det är så jag menar, detta vidgade gudstjänstbegrepp, om det är det Ragnar Persenius är ute efter och som också herr Prytz är ute efter. Han sade till och med att en kyrklig handling, tydligen en begravning, skulle kunna räknas som att konstituera församling under en vecka. Men då måste ju någon dö först. Det är lite besvärande kanske.

Är det så att det är Kyrkomötets uppfattning att praktiskt taget vad som helst kan kallas för en gudstjänst – och det lutar ju nästan åt det hållet – då behöver vi inte ändra i kyrkoordningen. Men ser ni, de människor som sitter och läser kyrkoordningen runt om i landet tolkar det inte så, utan de tolkar det som att det skall vara någon av de sex gudstjänster som står i nuvarande handbok. Och det är det som är det besvärliga. Därför menar jag att vi skall ändra det från gudstjänst varje vecka till regelbunden gudstjänst. Sedan är det upp till det myndiga kyrkorådet att självt besluta vad som är regelbundet. Vi måste lita på människors omdöme. Tack.

LENA PETERSSON (REPLIK):

Martin, jag tror att du har helt rätt i det sista du sade, att det vi har är ett pedagogiskt problem. Pedagogiska problem skall lösas med pedagogiska metoder, och därför tycker jag att vi då får jobba på att lösa dina pedagogiska och säkert mina och allas våra pedagogiska problem genom att tala om vad en gudstjänst är. Vem får leda en gudstjänst? Vad innebär det att samlas till gudstjänst? Men att på grund av ett pedagogiskt problem säga att vi skall ändra någonting som för mig, och jag vet för många, är så grundläggande viktigt som att tala om att en församling konstitueras av att vi firar gudstjänst, det tycker jag är fel angreppspunkt. Då försöker man så att säga att lösa ett problem med att rucka på någonting här. Nu får vi hjälpas åt att hitta pedagogiska lösningar och tala om vad gudstjänst är, och jag tror det dessutom kunde befrämja det teologiska och andliga klimatet. Men inte ändra det som är grundläggande för vår kyrka och vad som konstituerar oss som församling.

Bifall till utskottet fortfarande.

FREDRIK SIDENVALL:

Herr ordförande! Nu håller den andra villan på att bli värre än den första. Vi var inne på församlingsbegreppet nyss och det är viktigt att värna det. Nu är vi inne på gudstjänstbegreppet och nu håller det på att omdefinieras, och det är något av det allra mest centrala som vi har. Inte minst reformationen utgick ju just från en djup reflektion omkring, vad är gudstjänst? Vad är det att fira gudstjänst? Och då är jag inte ens nöjd med att höra att det är bön och lovsång. Det är en viktig del men inte den viktigaste, för det är vad vi så att säga gör i riktning mot Gud. I en luthersk nådemedels-

kristendom är det centrala och konstitutiva i gudstjänsten det som kommer från Gud till oss, Guds nåd i nådens medel, i ordet och sakramenten. Det får vi inte tappa bort.

Detta åter igen då med församlingsbegreppet. Jag tror inte det främsta problemet är lekmän som upphör att fira gudstjänst i små församlingar på landet, utan det är fres-telsen för oss präster på landet att vilja vara rädda om våra söndagar och inte alltför mycket jaga omkring. Och så börjar man sammanlysa, varannan vecka, en gång i månaden, och så ger lekmännen upp att komma till sin kyrka och det blir en ond cirkel. Det här att hålla fast vid det församlingsbegrepp som finns i kyrkoordningen är ju en uppmaning och inbjudan både till lekmän och präster att värna den söndagliga guds-tjänsten.

När glöder, så att säga, har börjat spridas ut och när de håller på att kallna och slockna kanske tiden kommer, då man måste skrapa ihop dem för att tända elden på nytt. Missionen har en gång bedrivits historiskt sett i vårt land, att den har kommit hit med hängivna människor. Guds ord har mött genklang, blivit mottaget i trogna hjärtan och det har uppstått en gudstjänstfirande församling. Upphör ordet att tas emot, samlas människor inte genom Guds Andes ledning kring ordet och sakramenten, måste man liksom dra sig tillbaka i enheter där man kan fira gudstjänst på ett fungerande sätt, för att när tiden så på nytt är mogen för det gå ut och sprida kristendomen.

Alltså bifall till utskottets betänkande.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 23.

54 § Alla helgons dag

IRÉNE PIERAZZI:

Ordförande! Ledamöter! Gudstjänstutskottet har avslagit min motion om att upp-märksamma riksdag och regering om möjligheten att låta den 1 november åter igen blir allmän helgdag. Utskottet hänvisar inledningsvis i sitt svar till Läronämndens yttrande från 1994, där det bl.a. betonas att kyrkoåret genomgår förändringar och att det är inte är givet att kyrkliga dagar skall vara arbetsfria. Det är viktiga skäl. Men på samma sätt som kyrkoåret genomgår förändringar förändras också samhället. Våra kyrkliga helgdagar skiljer sig från andra dagar. Det finns således andra bevekelsegrun-der som talar för att den 1 november borde blir allmän helgdag igen.

När kyrkoårsreformen genomfördes 1953 och dagen flyttades från sitt fasta datum den 1 november fanns det ett förståeligt skäl, att tillskapa en dubbelhelg på hösten. På den tiden var även lördagar arbetsdagar. Då blev en allmän helgdag som inföll på en lördag tillsammans med söndagen verkligen en långhelg. Men det är inget argument längre. Samhället har förändrats. Lördagen är inte längre arbetsdag. Det finns således ingenting som särskiljer lördagen alla helgons dag från andra lördagar än seden att tända ljus på gravarna till minnet av nära och kära, och söndagen har för många för-lorat sin betydelse som vilodag.

Nu är det i stället helgen som blivit vilodag för många. Därför är helgen viktig och dess innebörd tydliggörs. Än så länge är de kyrkliga och de borgerliga helgdagarna för det stora flertalet arbetsfria dagar. Om den 1 november vore allmän helgdag skulle människor i större utsträckning kunna kombinera helgdagen med egen ledighet för att besöka gravar som finns på annan ort än på hemorten och tända ljus, få tid att göra det som annars inte hinns med. Traditionen att besöka kyrkogården för att tända ljus på alla helgons dag är inte så gammal, men behovet av den symboliska handlingen ser ut att öka. Vi har här som kyrka en unik möjlighet att möta de människor som söker

sig till våra kyrkogårdar denna dag och möta deras behov av eftertanke och kontemplation, möta de frågor som är förknippade med symbolhandlingen, att tända ljus vid en grav eller i en kyrka. Det finns många sätt att forma detta möte. Ett kan vara minnesgudstjänster.

Jag delar därför inte utskottets synpunkter. Jag tror nämligen, till skillnad från utskottet, att om alla helgons dag alltid infaller den 1 november kan vårt gemensamma kulturarv och våra kyrkliga firingsdagar bli tydliga. Då kan till och med en ny sed som halloween fördras. Att klä sig till spöke eller häxa kittlar säkert många barns fantasi. För ett barn kan det också vara ett sätt att närma sig döden. Men jag delar utskottets bedömning att halloweenfirandet kan upplevas som besvärande för den enskilde. Jag tycker det vore olyckligt om allhelgonadagens ursprungliga betydelse glöms bort och månadskiftet oktober/november utvecklas till ett kommersiellt jippo.

Att få stöd för en ändring av det kyrkliga och det borgerliga helgdagsåret är en process som kan ta mycket lång tid. När det gäller det borgerliga helgdagsåret finns det många som arbetar för att det skall förändras. I februari i år avtog riksdagen ett antal motioner om att göra den 6 juni till allmän helgdag. En av motionärerna ansåg dessutom att i gengäld annandag påsk eller annandag pingst kunde få bli arbetsdag.

Om vi skall förändra det kyrkliga helgdagsåret bör initiativet komma från Svenska kyrkan. Som jag ser det finns det ingenting som hindrar att enskilda företrädare för Svenska kyrkan uppmärksammar riksdag och regering på möjligheten att göra den 1 november till allmän helgdag. Jag kan således inte hitta något i utskottets svar som skulle vara skäl för ett avslag.

Jag yrkar därför bifall för min motion 2001:93.

GLENN HÅKANSSON:

Ordförande! Jag vill hänvisa till utskottets betänkande men vill lyfta fram det vi skriver mot slutet, alltså det med halloweenfirandet, att utskottet ser det som en angelägen uppgift för Svenska kyrkans medarbetare och församlingar att i möten med människors existentiella frågor tydliggöra innebörden i den kyrkliga allhelgonahelgen. Vi vill alltså hålla fast vid den ordning som vi har och tycker det är värdefullt med denna dubbelhelg.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 24.

55 § Organisationen på nationell nivå

GUNVOR TORSTENSSON:

Ordförande! Kyrkomötesledamöter! Det gäller det särskilda yttrandet angående organisationen på nationell nivå och förslaget till Nämnden för internationell mission och diakoni. Först skulle jag vilja be att ni rättar ett språkligt fel. Längst ner på sidan 4 finns det särskilda yttrandet, och där står det på tredje raden "... Kyrkomötet. De lokala ombuden ...". Efter Kyrkomötet skall det alltså vara kommatecken och så fortsätter meningens och det blir mer begripligt.

Syftet med det här särskilda yttrandet är att ytterligare accentuera två områden i utskottets skrivelse, där vi då skriver om att bevara de två verksamheternas särart. Vi menar att mission och diakoni är två olika saker. Mission är ett medvetet arbete att vinna människor för den kristna tron och också med kristen förkunelse. Diakoni är att hjälpa förutsättningslöst utan direkt omvändelseavsikt och inte som Kyrkostyrelsen

har skrivit i sitt övervägande att det teologiskt sett är två sidor av samma sak. Härmed menar vi att det skall ses till att de nödvändiga kompetenserna finns i nämndens sammansättning.

Den andra delen, det andra syftet, i det särskilda yttrandet är att vi i utskottet skriver att det måste finnas en kontinuitet där man värnar om såväl mission som diakoni. Och hur gör man det? Jo, man måste se till, som vi skriver här, att när de lokala ombuden som är valda på hemmaplan sedan med sitt representantskap eller motsvarande för fram personer som är lämpliga att ingå i den nya nämnden, är det oerhört viktigt att nomineringsgrupperna verkligen fångar upp de här förslagen. Och, som vi säger, detta är avgörande för att den sammanslagna nämnden skall lyckas med sitt uppdrag.

I övrigt hemställer jag om bifall till utskottets betänkande.

GÖREL BOHLIN:

Herr ordförande! Jag har en motion angående ledningsnivån och förhållandet mellan Kyrkostyrelsen och Kyrkofonden, som jag har upplevt som lite oklart, och inte så lite heller. Min motion är uppenbarligen för tidigt väckt. Det framgår av texten att man vill se den här organisationen som är fastlagd under en längre period för att kanske också kunna ta upp och se över flera områden i ett och samma paket. Jag är övertygad om att den här frågan kommer tillbaka på något sätt och hoppas då på några av de yngre ledamöter som kommer att vara kvar i Kyrkomötet nästa kyrkomötesperiod. Jag har inte något särskilt yrkande utan ville bara tacka för motionssvaret.

BIRGITTA JOSEFSON HULTGREN:

Herr ordförande! Utskottet benämner i sitt betänkande den förestående sammanslagningen som en organisatorisk förändring på nationell nivå. Det låter som det är ett litet formellt beslut bara som vi skall fatta, utan någon större betydelse, men det är det ju inte. Det är ett beslut som i mycket, mycket hög grad berör alla våra ombud för SKM och Lutherhjälpen ute på församlings-, kontrakts- och stiftsnivå.

På nationell nivå kan vi känna oss redo att fatta det här beslutet nu. Förberedelserna har gjorts och vi har mer och mer arbetat gemensamt i kansliet med möten och olika sammankomster och på senare tid även med nämndernas sammanträden. Men vi bör vara medvetna om att detta inte i önskvärd grad är förankrat i ombudsorganisationen, vilket jag tror ni, om inte förr, har förstått av den diskussion vi hade under frågestunden på Britta Olinders fråga om hur man hanterar ombudsorganisationen. Representantskapet har haft sin chans. Men ändå var det som skedde på representantskapet under våren lite omvälvande, som verkligen visar att vi inte har med ombudsorganisationen. Inför de här besluten är det mycket, mycket viktigt att vi tänker på ombudsorganisationen och slår vakt om den. För det är den som bär hela verksamheten.

Min och Lars Öhléns motion handlar om storleken på den nya nämnden. Kyrkostyrelsen har föreslagit 11 ledamöter och vi föreslår en utökning till 13, samma antal som vi tidigare även i yttrande från lutherhjälpsnämnden föreslog. Det förslaget avvisas av utskottet samtidigt som man skriver i texten: "För att den föreslagna nämnden skall kunna ta det övergripande ansvar och utöva den styrning av det internationella arbetet som förväntas av den bör ersättarna ges reell möjlighet att närvara vid sammanträdena." Då ställer jag frågan: Vad är reell möjlighet? Som det har varit tidigare har ju vi som ordinarie ledamöter i lutherhjälpsnämnd och SKM-nämnd avstått arvoden för att ersättarna skulle ha möjlighet att närvara på sammanträdena. De har då fått ersättning för resekostnader och uppehälle. Det är en modell som har mött mycket kritik under den gångna perioden, att vi inte skall sätta oss över de beslutade arvodesbe-

stämmelserna som skall gälla för hela rikskyrkan. Det skall gälla samma regler för alla nämnder på riksnivå, etc. etc. Alla signaler vi har fått anger att detta är en modell som man inte accepterar inför framtiden. Men trots det skriver ju utskottet här som om det vore okej. Sedan kan man också ställa sig frågan, är det rimligt? Den här sammanlagda nämnden blir en tung nämnd med ett ännu mycket större verksamhetsområde. Är det då rimligt att de ledamöter som är aktiva skall delta utan någon rätt till arvode? Rätten har man, men att det skall bygga på det systemet.

Det kan låta mycket med att man skulle vara 13 ledamöter i nämnden för diakoni och mission jämfört med 9 i t.ex. Nämnden för kyrkolivets utveckling. Men då skall man komma ihåg att där är en stor skillnad när det gäller vem man jobbar mot. Kyrkolivets utveckling har en klar samarbetspartner på stiftsnivå, väl förankrad hela vägen ner i organisationen, medan Lutherhjälpen och SKM jobbar mot ombuden, alltså personer som finns ute i församlingar, kontrakt och stift, men man är inte förankrad i organisationen eller på stiftskanslier t.ex. Det ställer stora krav, och vi måste ha ombudsorganisationen med oss. Det är ju det vi jobbar med, med frivillighetens former, med stiften i fokus för att få det internationella arbetet att landa på stiftsnivå. Så på sikt kan jag också tänka mig att man kan gå till en mindre nämnd, t.ex. den här föreslagna 11.

Det handlar alltså om representation och arbetsbörda. Slå vakt om ombudsorganisationen! Bifall till motion 105.

BRITTA OLINDER:

Herr ordförande! Först vill jag instämma i Gunvor Torstenssons syn på skillnaderna mellan SKM och Lutherhjälpen och peka på att det förutom den här teologiska skillnaden också är en stor skillnad mellan arbetssätten som råder både i Sverige och ute i världen.

Jag har reserverat mig mot ekumenikutskottets yttrande. Först därför att jag menar att vi inte har haft en allsidig diskussion. För kanske ett halvdussin år sedan är det någon som nämner att det sägs något om att man skall slå ihop nämnderna. Följande år är det någon som säger, ja, förra året sade vi någonting sådant. Och så är det en glidande skala av uttalanden och till slut sägs det, ja, men förra året bestämde vi ju att vi skulle tala för det här. Och så här rullar det på utan någon diskussion egentligen.

Nu när vi skulle diskutera det i maj hade jag lagt in en motion som kom bort av formella skäl. Den skulle levereras till ekumenikutskottet men kom aldrig dit. Sedan var det så ont om tid och så blev det ingen ordentlig diskussion. Jag menar att vi inte har penetrerat det hela ordentligt och att de yttranden som vi har här är en samling fagra ord, alla tänkbara plusord. Till exempel det här med att det internationella arbetet måste vara ett uttryck för hela Svenska kyrkans engagemang och därför bäras av demokratiska processer. Vad betyder det? Jo, det betyder att slopa representantskapet och förminska ombudens möjligheter och kännedom om verksamheten. Det finns ju olika syn på demokratibegreppet. Å ena sidan har vi den partipolitiskt representativa demokratin, å andra sidan har vi tillvaratagande av människors engagemang, det Lutherhjälpen beskriver som lokal resursmobilisering när det sker i tredje världen. Det vill säga att man lyssnar till dem det gäller, till dem som arbetar med det, till dem det berör. Men det använder vi inte här i Sverige, inte när det gäller ombuden. Det är det som i EU kallas subsidiaritet. Men det har kommit bort.

Sedan står det här i yttrandet om integrerat samarbete inom hela kyrkokansliet. Vad betyder det? Det betyder en väldig byråkrativering. Och när det sedan står dynamiskt samarbete mellan anställda, förtroendevalda och frivilliga är det ju så hela tiden att det är så mycket att göra i Kyrkans hus, att när man behöver kompetens från

kansliet för något lokalt eller regionalt seminarium eller någon konferens finns det ingen som har tid. Det är husvecka eller det är omflyttning mellan avdelningarna, det är allt möjligt annat. Det är det dynamiska samarbetet vi för närvarande har.

Integrering har ju också blivit ett honnörsbegrepp som inte får ifrågasättas, och förutom byråkratisering har det alltså inneburit en försämrad kontakt med ombuden och en likriktning mellan två organisationer som fungerar på delvis helt olika sätt, som jag sade tidigare. Tidigare fick jag svar att lutherhjälpsombuden menade sig äga lutherhjälpsverksamheten, och det beskriver en inställning som är helt främmande i lutherhjälpskretsar. Det man älskar vill man inte äga utan det vill man ge sig hän åt, och det är en helt annan sak att vilja påverka det man har direkt erfarenhet av och som man vet något om.

ÅSA INGÅRDA:

Vi fick tillfälle som sagt att i ekumenikuskottet göra ett yttrande över skrivelsen angående vissa frågor rörande Svenska kyrkan på nationell nivå, och i ekumenikuskottet välkomnar vi den nya nämnden för internationell diakoni och mission. Det här är någonting som ekumenikuskottet har efterlyst under flera år, en samordning på nationell nivå, också som en konsekvens av det arbetet som pågår i våra församlingar, där man på många håll har ett gemensamt arbete i internationella grupper.

Jag tror också att det är viktigt, åtminstone för mig själv, att påminna mig om att kyrkoordningen och församlingsinstruktionen ännu tydligare än tidigare talar om vårt gemensamma uppdrag. På församlingsnivå skall vi jobba med mission och internationell diakoni, och det gör vi utifrån perspektivet hur det ser ut hemmavid, hemma i Enhörna eller i Uppsala. Utifrån det skall vi formulera vad mission och internationell diakoni är, men det skall också göras i ett perspektiv att vi är en del av den världsvida kyrkan.

Det gör, tycker jag, att ombuden i dag har en ännu tydligare koppling till kyrkans eget arbete på lokal nivå. Ombuden är ombud från församlingarna in i arbetet med mission och internationell diakoni, och det är inte tvärtom. Men, det ställer stora krav på oss att tydligare än tidigare knyta band mellan anställda på kyrkokansliet och i våra stift, mellan förtroendevalda och våra ombud. Och det här måste få tydliga konsekvenser, så att när den nya nämnden tillsätts måste där finnas god representation av de kunskaper som just Britta pekar på, kunskaper ifrån ombuden av vad arbetet innebär här hemma och i världen. Och där måste finnas god representation av förtroendevalda på kyrkomötesnivå, så att banden knyts tydligare, och det innebär att vi här i Kyrkomötet måste ha en god representation av ombud ibland oss, som får vara med och göra sin röst hörd.

Det är oerhört viktigt, och detta måste vi arbeta aktivt med, för detta är vårt gemensamma uppdrag. Det kommer att innebära nya sammanhang, där vi tillsammans möts för att tydliggöra vad mission och internationell diakoni är. Repskapen finns inte längre men nya sammanhang kommer att växa fram som kommer att innebära nytt arbete och nya spännande metoder, och jag hoppas att Britta och alla andra ombud som har ägnat så mycket kraft och så mycket energi tidigare vill fortsätta och var med i det här arbetet, ett arbete som mycket tydligare än tidigare är kopplat direkt till kyrkans eget arbete och till våra församlingar. Det är ingenting vi lägger ut på någon annan. Tidigare har vi kunnat säga att det där sköter SKM och Lutherhjälpen – trodde vi. Tidigare var det vårt uppdrag i församlingarna, och i dag är det ännu tydligare vårt uppdrag i våra församlingar. Så jag och vårt utskott välkomnar den riktning som arbetet nu har tagit. Tack.

BÖRJE HENRIKSSON:

Ordförande! Två saker. För det första om det här särskilda yttrandet som är lagt. Yttranden och protokollsanteckningar och dylikt ställs ju inte under propositionen. Det är bara ett förtydligande från en grupp. För just den frågan om, så att säga, de lokala ombudens medverkan i arbetet var vi ju väldigt tydliga med i utskottet, att vi verkligen skulle slå vakt om våra ombud. De är livsviktiga för oss. Där var en fullständig enighet i utskottet.

För det andra, på sidan 3, en tolkning av reell möjlighet. Det var jag som lade det yrkandet eller fick in det i skrivningen på utskottet, och vi hade en väldigt lång, intressant och gemensam diskussion med gemensam värdegrund. Det var ett väldigt intressant möte, det också. Med reell möjlighet menar vi att det skall finnas, kan vi säga, ekonomiskt praktisk möjlighet att delta, och det sätter då de här ersättarnas funktion i allmänhet för alla nämnder i fokus. Vi har alltså lite olika syn på hur vi kallar in ersättarna och om ersättarnas möjligheter att vara med på sammanträdena, och jag efterlyser, om det inte redan är gjort, en gemensam hantering av suppleantsidan i nämnderna. Men det vi i alla fall var eniga om i utskottet var att det skulle vara en praktisk, ekonomisk, alltså en reell möjlighet även för ersättarna att kunna vara på sammanträdena, att kunna delta i dem och få ersättning för det.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets skrivning.

BIRGITTA JOSEFSSON HULTGREN (REPLIK):

Tack för det svaret, Börje. Fortfarande står vi i det här önsketänkandet, känner jag lite grand att det är. Det är inte ett rejält svar vi har, och det gör ju att vi inte heller riktigt kan behandla den här frågan hur stor nämnden skall vara, 11 eller 13. För innebär det 22 som blir kallade och får möjlighet att närvara på sammanträdena ekonomiskt praktiskt, eller blir det 12, alltså om man räknar med förste ersättaren också? Det är helt klart att skillnaden mellan 11 eller 13 ledamöter avgörs av den reella möjligheten, alltså arvodena. På den frågan finns det inga beslut och jag har inte hört något klart svar på om det finns någon grund för den här förhoppningen som uttrycks från utskottet, även om jag är väldigt tacksam att ni uttrycker den och jag förstår att behovet finns i nämnderna.

BISKOP JONAS JONSON:

Ordförande! Det här är en diskussion som började i Kyrkomötet 1874 och som torde fortsätta framöver, därför att vi talar om organisationer som i hög grad representerar en kyrka i förändring och en kyrka i relation till omvärlden. Sedan jag blev ordförande i SKM-nämnden för tio år sedan har frågan ständigt varit aktuell om olika förändringar av organisationen. Svenska kyrkans mission har alltså varit en integrerad del och under Kyrkomötet ända sedan 1874. Lutherhjälpen kom in senare. Det här är ett uttryck för hela församlingens och hela kyrkans ansvar för missionen och diakonin hemmavid, men också ute i den större världen och vi har fullföljt det teologiska tänkandet i uppdragsbestämningen för församlingarna. Det är alltså teologiskt motiverat att Svenska kyrkan har valt att driva de här verksamheterna som en naturlig aspekt av hela kyrkans liv och inte som separata frivilligorganisationer. Det har också varit ett önskemål från våra partner i olika delar av världen och uttryckt mycket tydligt ända sedan 1970-talets början, att diakoni och mission är två sidor av samma mynt – de kan inte skiljas åt – och bör också i organisatoriskt avseende komma till uttryck som just det.

Nu har vi en situation där administrationen i Kyrkans hus är integrerad och där våra partnerrelationer i stort sett är integrerade. Det som fattas är mellanledet, näm-

dens arbete, beslutsstrukturen, och förslaget är att få en lösning på den frågan. Men det vore förhastat att se det här bara som en organisatorisk förändring, det är ett ytligt betraktelsesätt. Det rör någonting mycket djupare. Det speglar den teologiska och ekumeniska insikten att mission, ekumenik och diakoni är oskiljaktliga och att mission och diakoni verkligen är två sidor av samma mynt och som alltid måste gå hand i hand. Men jag ser att det finns en mycket stor pedagogisk uppgift, och den kommer vi att ha framför oss, att få också människor i våra församlingar att se denna helhet och med samma entusiasm som förr både frivilligt engagera sig och stödja och utveckla det här arbetet. Men frivilligheten och dess former är åtminstone till en del en annan fråga än det som motionen behandlar.

EVERT JOSEFSSON:

Herr ordförande! Det har sagts mycket här, och det är en väldigt viktig fråga. Vi har arbetat mycket med den i utskottet, och jag känner igen väldigt mycket av vad som har sagts. Det jag skulle vilja komplettera med är det som Börje Henriksson tog upp här från talarstolen, det som står på sidan 3, att ersättarna bör ges reell möjlighet att närvara vid sammanträdena. Och då uppfattar jag att utskottet tänkte sig att 11 plus 11 skall ha möjligheter att regelbundet finnas med i arbetet här till en början, så att det verkligen blir en bra start för det nya organet.

Utskottet har alltså anslutit sig enligt till det av Kyrkostyrelsen föreslagna nya styrorganet, och när vi kommer till beslutssidan är där en del rättelser att göra. I sista uppsatsen, alltså på sidan 4, skall det skjutas in två ord: "Kyrkomötet antar Kyrkostyrelsens förslag till ändring i instruktionen för Nämnden för kyrkolivets utveckling", alltså skjut in två ord. Vidare, i det särskilda yttrandet fick vi en del rättelser, men där var något som inte fanns med. På andra raden saknas ett m, "fackområden". Lägg till det. Sedan skall det lyda: "Den valda nämnden bör till exempel representera olika fackområden, Kyrkomötet, kön, ålder samt stift." Där sätter vi punkt. "De lokala ombuden" har alltså upprepats mitt i den här texten, som ni ser. De tre orden kan ni stryka. Sedan börjar vi ny mening: "De lokala ombuden som arbetar ideellt..." och i näst sista raden finns det ett att som inte syns: "... kommer att vara avgörande". Sätt över streck där, så stämmer det.

Bifall till hemställan från utskottet.

HANS-OLOF HANSSON:

Herr ordförande! Jag har inga invändningar mot utskottets betänkande eller Kyrkostyrelsens skrivelse. Jag vill bara för mig själv och kanske några andra förtydliga att detta är något av ett led i en trestegsraket. Det första steget var när vi fick en ny organisation, en samordning på kyrkokansliet, en praktisk rationell förändring även om den smärtade. Nästa steg var en samordning av organisationen, och nu kommer – anar vi av skrivningen från Kyrkostyrelsen och också av biskop Jönsons uttalande – en teologisk tolkning och motivering. Och vi undrar: Vad blir resultatet av det?

Jag vill alltså vädja, när nu tredje steget tas och vi med tiden utser ledamöter i en ny nämnd och denna gemensamma utrikesnämnd börjar arbeta, att man är medveten om att diakoni och mission kanske inte är två sidor av samma mynt, men två händer i samma kropp. Jag hoppas att vi inte får en enarmad kyrka utan en kyrka som möter människor med öppen famn och där det sträcks emot dem två händer på olika sätt och de blir en god, varm famn: diakoni och mission.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 25.

56 § Församlingstillhörighet**SUSANN TORGERSON:**

Herr ordförande! Kyrkomöteskollegor! Med det här betänkandet från organisationsutskottet tas ett viktigt steg i vår kyrka och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Ett enigt utskott tillstyrker en utredning om möjlighet att under vissa förutsättningar få välja församlingstillhörighet. August Blanche sade för mer än hundra år sedan: "Fördomar har granitens styrka och bildningen kan inte verka på denna mur med annat än vattendroppens kraft på klippan, långsamt men säkert." Det sade jag faktiskt 1993 i Kyrkomötet och det verkar som om det som August Blanche sade stämmer och inte det som Alexander Dumas den yngre en gång sade: "Diskutera aldrig. Man omvänder ingen. Åsikter är som spikar. Ju mer man hamrar på dem desto hårdare sitter de." Det var en pessimist som inte fick rätt.

Det här är ett genombrott att ett enigt utskott föreslår att man skall tillsätta en utredning, och det hade jag svårt att föreställa mig 1992 när jag som nyvald kyrkomötesledamot för första gången lämnade en motion i den här frågan. En titt i protokollet visar att motionen avvisades efter votering. Men redan året därpå återkom jag med en liknande motion och då hade jag repat nog mod att begära rösträkning. Med 164 röster och 4 nerlagda mot 50 röstades motionen ner. Sedan har det rullat på, och ibland har det känts ganska hopplöst.

Men nu har det hänt något i alla fall. Förra året blev det någon typ av genombrott, för då gällde motionen en utredning och inte ett snabbt och radikalt ställningstagande. Och nu är signalen tydlig. Det nu existerande sambandet mellan boende och församlingstillhörighet är ifrågasatt som den enda metoden att knyta människor samman i församlingar, om man inte räknar med de exempel som redan nu finns på icke-territoriella församlingar: hovförsamlingen, tyska församlingen, finska osv.

Organisationsutskottet talar ju om en förutsättningslös utredning, jag är mycket medveten om det, och inte med ett glasklart sikte inställt på förändring. Men man ber ju inte om en utredning om man inte ifrågasätter någonting i det nuvarande regelverket. Det är viktigt också att vi mitt i vår reformiver ser att vårt beslut innehåller teologiska implikationer, inte komplikationer. Kyrkan är kyrka och inte en förening vilken som helst och om det är vi eniga. Den teologiska sakkunskapen har ju fått yttra sig i form av Läronämnden varje gång, och de har i ungefär tio år sagt att territorialprincipen innebär en lokal samhörighet, men att den inte är detsamma som skatteteknisk folkbokföring. Det kan handla om andra anknytningar – arbetsplats, fritidsboende eller studier.

Det känns bra här inne i dag – nu pekar jag mot hjärtat för att protokollet skall veta det – att vi nu i Kyrkomötets beslut om en utredning om församlingstillhörighet bejakar att regler faktiskt kan ändras, att kyrkan alltid är på väg, att den inte är stillastående, konserverande och består av en färdigbyggd hierarki. Vi finns för människors skull och vi är alltid beredda att variera sättet vi använder när vi kommer med ett erbjudande. Men erbjudandet är detsamma och handen är utsträckt. Tack.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS:

Herr ordförande! Ibland talar man om territorialprincipen som om det vore en för kyrkan främmande, rent av okristlig, princip. Men det är uppenbart att redan i nytestamentlig tid var ansvarstagandet på en ort väldigt viktig. Dessutom har ju i ekumeniska sammanhang det här med kristna på en ort varit en väldigt viktig enhetsstanke. Att ta ansvar för att evangelium förkunnas i ord och handling på en ort är alltså mycket

viktig och kan också kopplas till territorialprincipen. Nu är det ju bakom vårt församlingsbegrepp flera saker än bara territorialprincipen som är aktuella, bl.a. de människor som tillhör församlingen och församlingens grundläggande uppgift.

Jag konstaterar då att det fanns en beställning från Kyrkomötet att bevara territorialprincipen, och i utredningen om kyrka-stat drevs det inte minst från statligt håll att territorialprincipen borde bevaras. Samtidigt kan man konstatera att det som gjordes i de kyrkliga utredningarna och som blev resultatet var en mycket strikt tolkning av territorialprincipen. I lagen om Svenska kyrkan talas faktiskt om bosatt, och det är Svenska kyrkan som själv får definiera vad som ligger i begreppet bosatt. Vi har ju också infört vistelsebegreppet när det gäller ansvarstagande. Jag tycker det är positivt att vi får en allsidig belysning av de här frågekomplexen som ett underlag för ett ställningstagande. Det är väldigt viktigt att kyrkan inte framstår som en åsiktsgemenskap så att det blir kriteriet för församlingstillhörighet, eller att det blir plånboken som avgör vilken församling man tillhör.

Det som anförs på sidan 3 i organisationsutskottets betänkande, där jag har varit en av två biskopar, är väldigt viktigt. Det utskottet efterlyser är således inte en utredning som skall syfta till ett regelsystem som möjliggör en fri församlingstillhörighet, utan det handlar om en utredning som ger en allsidig belysning av allt vad häri ligger. Jag vill dock anmärka, att det har varit en väldig debatt i Kyrkomötet just om fri församlingstillhörighet. Men förutom att vi har tolkat territorialprincipen i kyrkoordningen som folkbokförd, medan det finns många andra sätt att definiera begreppet bosatt, kan man ju också konstatera att vi inte har gått in på det som vi faktiskt förfogar över, nämligen valbarhetsfrågorna. Innan man börjar tala om tillhörighetsfrågorna kan man mycket väl diskutera valbarhetsfrågorna. För de flesta människor är det förmodligen inte relevant i vilken kassa man betalar sin kyrkoavgift, utan frågan är mer aktuell om man kan vara företrädare där man också är engagerad, vilket inte minst i städerna är en viktig fråga. Vi måste alltså naturligtvis möta de behov som en tid av större rörlighet ställer. Samtidigt är det väldigt viktigt att vi får det allsidigt belyst, så att man inte urholkar den folkkyrkostradition som också ligger i territorialprincipen.

NILS GÅRDER:

Herr ordförande! Jag skall inte tala så länge som pappren ger intryck av, det är att jag har bundit samman dem. Jag skulle nu känna mig tvungen att genast bemöta något av Susann Torgersons sätt att tolka utskottets ställningstagande. Som jag uppfattar det eftersträvar utskottet att få till stånd en belysning, en utredning, av denna fråga som vi ju diskuterat länge. Däremot menar jag att det inte kan vara rätt att tolka utskottet så att detta skulle vara ett annorlunda sätt att uttrycka att utskottet tagit ställning i den kontroversiella frågan. För mig är det snarast tvärtom, att utskottet understryker att det inte tagit ställning. Och jag kan mot den bakgrunden inte annat än tillstyrka utskottets förslag.

Det jag skulle vilja ta upp här är då denna utrednings direktiv. Det framgår av betänkandets sista del att utskottet utgår från att Kyrkostyrelsen skall, i de direktiv som skall ges till utredningskommittén, beakta vad utskottet har skisserat. Och då uppfattar jag bara vad utskottet skriver på sidan 3 i betänkandet, nämligen att man skall belysa dels praktiska frågor såsom kyrkoavgift, rösträtt och valbarhet men också frågor av mer grundläggande betydelse, som man säger, teologiska och pastorala frågor. Det att jag är beredd att tillstyrka utskottets förslag här är just att utredningsarbetet skall innefatta dessa överväganden, de pastorala och de teologiska.

Jag skulle vilja säga något om detta och då anknyter jag lite till förmiddagens, eller om det var den tidigare eftermiddagens, samtal om församlingarna och församlings-

kriteriet. Vi konstaterade då att våra församlingar inte alltid är i så gott skick, i den betydelsen att många församlingar har svårt att bedriva sin verksamhet. Många församlingar firar inte gudstjänst varje vecka och uppfyller därför inte kraven. Och jag har ingen annan uppfattning än den som Kyrkomötet gav uttryck för i beslutet i förmiddags, eller om det nu var i eftermiddags. Däremot måste man utvidga det perspektivet till att också ha insikt om att det inte bara är församlingarna som helhet som lider av dessa problem utan att vår kyrka har många medlemmar som inte aktivt deltar i församlinglivet, som inte deltar i gudstjänsterna. Det betyder inte att man inte deltar varje vecka, för det vet vi ju naturligtvis att det mera undantagsvis är så, utan det innebär att man deltar väldigt sällan, inte ens varje år. Jag tror att när man skall bestämma frågan om församlingsbegreppet i Svenska kyrkan måste man ha i sikte inte bara de kanske 5 procent som regelmässigt deltar i församlingarnas liv. Till dem hör vi ju alla här, och därför är det så lätt att vi begränsar vårt perspektiv till denna, om jag så får säga, minoritetsgrupp, utan perspektivet måste vidgas till att omfatta konsekvenserna för resten av de ungefär 80 procent som tillhör Svenska kyrkan och som tillhör en församling.

Därför skulle jag vilja framhålla, om jag får säga så, missionsperspektivet eller evangelisationsperspektivet i det här arbetet. Det handlar alltså om arbetet i ett land där 80 procent av befolkningen tillhör en kyrka och huvuddelen av dessa är döpta men lever utanför församlingsgemenskapen. De är församlingstillhöriga. De har ett medlemskap i en församling. Men det betyder för dem ofta inte så mycket. Och det jag är väldigt angelägen om är att det inte får bli så, att vi på något sätt underkänner deras församlingstillhörighet som är församlingstillhöriga just på grund av att de tillhör Svenska kyrkan och bor i ett visst område. Om vi framhåller ett fritt valt församlingsbegrepp som en, om jag så får säga, bättre form, en mer medveten form av församlingstillhörighet än den församlingstillhörighet som man vinner genom att bara vara bosatt i ett område, tror jag att vi inte förbättrar utan tvärtom försvårar arbetet med evangelisationen och arbetet för att öka intresset för de församlingstillhöriga att göra något av sin församlingstillhörighet.

Jag är alltså väldigt rädd för att det fria församlingsbegreppet skall kunna tas till intäkt för att den passive medlemmen, om man så får säga, den som bara är medlem på grund av att man bor i området, känner sin församlingstillhörighet som mindre värdefull, som en typ av, om jag får använda uttrycket, kollektivanslutning. Så ser jag inte på det nuvarande församlingsbegreppet. Jag tycker det är ett fullvärdigt och bra sätt i många avseenden att hålla folkkyrkan på ett sådant sätt förstådd av människor, att man vet att man alltid tillhör en församling utan krav på ett personligt ställningstagande om man skall tillhöra den ena eller den andra.

Tiden medger inte att jag utvecklar det mer och jag tror att ni nu har nöjt er. Tack.

HENRY SVENSSON:

Herr ordförande! Utskottet vill ju tillsätta en utredning, och jag tycker det är bra och yrkar redan nu bifall till utskottets hemställan.

Ja, Susann Torgerson, jag tror att det nog behöver droppa ett tag till i alla fall. I bakgrundsmaterialet hänvisas ju till fjolårets betänkande i samma ärende. Man pekar på förändrad situation. Det blir delvis kanske lite upprepning av vad som har sagts förut kanske, det här med boende, arbetsplats, kyrkobokföring, kyrkoavgift osv. Sammantaget krånglar det till tillämpningen av territorialprincipen och det finns all anledning att se över det hela.

Men när man hänvisar till att många känner sig ha sin andliga hemvist i en annan församling hamnar man på hal is. Då är man på väg att offra på den här populära

personliga valfrihetens altare: gör som du känner för! Åk med i samhällsutvecklingen, så justerar vi kyrkoordningen sedan. Jag delar en del av det som Nils Gårder sade och även det som biskop Persenius var inne på. Alltså, var finns det här gemensamma ansvaret som jag menar ingår i folkkyrkotanken? Här finns, som man skriver på sidan 3, grundläggande teologiska och pastorala frågor som behöver belysas.

Det blir alltså förhoppningsvis en utredning, och det är värt att notera, som flera har gjort här förut, vad utskottet skriver på 3 där det framgår att det inte blir en utredning om skall syfta till ett regelsystem som möjliggör en fri församlingstillhörighet utan att man ska analysera, klargöra och visa på tänkbara konsekvenser. Och det är ju så det bör vara.

Låt mig avsluta med att citera Kyrkans Tidning nummer 6, ledaren, där man hänvisar till före detta ärkebiskopen John Wikström i Finland. Han har noterat att folkkyrkan knyter an till de naturliga livsformerna, både i årets och veckans rytm och i samhällets och institutionernas liv. ”Ett uttryck för gemenskapsformerna är territorialförsamlingar. Församlingstillhörigheten är beroende av ens geografiska bosättningsområde. Tillsammans med nationalitetsprincipen utgjorde territorialprincipen grunden för folkkyrkan. I dag är detta ingen given sanning. Det nationella håller inte som referensram i integrationens Europa och en global värld, och en kongregationalistisk strävan att välja församling efter andra premisser är tydlig. Det kan utläsas ur den enkät som denna tidning gjort bland kandidaterna till Kyrkomötet. Frågan inställer sig om kandidaterna är medvetna om territorialförsamlingens betydelse för folkkyrkotanken.”

Alltså bifall till utskottet.

SUSANN TORGERSON (REPLIK):

Jag kände att det var dags att gå upp och säga någonting i sakfrågan. Jag gjorde medvetet inte det faktiskt i mitt första inlägg, därför att jag är helt medveten om att vi har olika uppfattningar och kommer från olika håll och har samlats, ni som har suttit i organisationsutskottet, i det här eniga yttrandet. Men jag måste ändå gå upp när jag i det förra inlägget hörde, att man talar om att vi nu skall gå över till att göra som vi känner och att vi skall överge territorialprincipen. Det är ändå någonting som står helt klart både i utskottets yttrande, utskottets betänkande i Läronämndens yttrande, och i mitt tidigare inlägg, likadant som i biskop Ragnar Persenius inlägg – Persenii kanske det heter. Det handlar inte om att överge territorialprincipen utan att tolka den, och det handlar om tillhörighet till en församling och att vara bosatt där eller att ha sin verksamhet. Det handlar inte om att överge den men att detta inte är detsamma som där man erlägger sin skatt bara, skattskrivningen.

Och det handlar om en liten grupp av människor. Jag tror inte alls att det här kommer att gälla särskilt många. Det kommer att handla om t.ex. en liten grupp av människor som på grund av bostadsbrist är tvungna att flytta ett par kvarter i ena eller andra riktningen och då hamnar utanför sin gamla församling. Eller det kan handla om unga människor som studerar kanske ett år eller ett par och som skall kunna vara kvar och behålla sitt engagemang därför att de kanske kommer tillbaka. Och det kan handla om gamla människor som, därför att de behöver vård eller annat boende, måste kunna ha rätt att vara kvar i den församling där de har bott i hela sitt liv och känt sig hemma. Och den rätten tycker jag det är vår uppgift som kyrkomöte att värna.

HENRY SVENSSON (REPLIK):

Herr ordförande! Jag läser alltså direkt innantill här nu: ”Många känner sig ha sin andliga hemvist i annan församling. Valfriheten ökar.” Jag bara läste innantill.

Tack.

SUSANN TORGERSON (REPLIK):

Vi är många i vår herres hage, och det går ju inte att garantera att det inte finns olika åsikter i den här frågan. Men dem företräder inte jag, och jag tror inte att organisationsutskottet företräder de åsikterna heller. Sedan finns det säkert människor som tycker att det här är fullkomligt självklart att det är en helt förlegad princip med territorialprincipen, men det ankommer på oss, tycker jag, att förklara den. Förklara vad den innebär, att den handlar om tillhörighet och där man har sitt engagemang och där man är bosatt, men att det inte bara har att göra med där man är folkbokförd och betalar sin skatt.

BISKOP CAROLINE KROOK:

Herr ordförande! Jag skulle vara väldigt glad om den här utredningen kom till stånd. Jag tror faktiskt att det var jag själv som var den förste som väckte tanken i Kyrkomötet med att man skulle kunna välja församlingstillhörighet när jag var ung präst i Lund. Nu har det runnit mycket vatten under broarna sedan dess och jag har blivit äldre och klokare, men jag skulle verkligen vilja att en allsidig och god utredning kom till stånd, där man vågade tänka kreativt.

Då menar jag att man inte bara tänker på att antingen låta det bli som vi har det nu eller att man fritt får välja församlingstillhörighet efter vissa kriterier. Jag tror nämligen att vi måste hitta en helt annan väg, och den vägen tror jag är att man tillhör Svenska kyrkan. Det är där man har sin tillhörighet. Många människor, i varje fall i storstaden, är inte så medvetna om i vilken församling man bor, men man vill gärna tillhöra kyrkan. Väldigt många ringde till oss under valkvällen och valdagen och sade: Jag vill väldigt gärna rösta, men var då? Jag vet inte, har ingen aning var. Man tillhör Svenska kyrkan, man betalar likadan skatt i hela landet överallt och den fördelas ut efter vissa nyckeltal, hur många kyrkor man har, hur många som bor i församlingen, efter vistelsebegreppet osv. Men grundprincipen är att man röstar och är valbar i den församling där man bor, men att man sedan också kan anmäla sig till en annan församling att vara valbar och aktiv i och rösta i den församlingen.

Att vi är lite rädda att bryta upp hela församlingsbegreppet beror ju väldigt mycket på ekonomin – en ryckig ekonomi är ingenting vi eftersträvar, att man inte vågar tillsätta prästjänster, att man inte vet, hur blir det nästa år och hur blir det nästa år? Att det kunde få förödande konsekvenser för verksamheten med att man bara har projektarbeten och inte vågar tillsätta. Men med den här lösningen eller att utreda den här tanken, att man tillhör Svenska kyrkan i hela landet, betalar lika mycket avgift och fördelar avgiften efter behoven och att man är aktiv i den församling där man själv väljer att man vill vara aktiv är det grundprincipen, om man inte vill vara aktiv där man bor. Tack.

CHRISTINA ÅKERLUND:

Herr ordförande! Ni som ständigt satsar på det här att ändra reglerna för församlingstillhörighet, har ni över huvud taget tänkt på att det är ungefär som att sätta en spik i kistan för vårt rikstänkande och vår folkkyrka? Vi har ju en gång varit med allihopa här och beslutat att vi skulle ha den både rikstäckande och att det skulle vara en folkkyrka. Hur kommer det att gå med ekonomin för de avlämnande församlingar som skall ta ansvar om dem som vistas i församlingen, även dem som inte är kyrkoskrivna utan alla som vistas.

Jag hälsar en utredning med tillförsikt, men jag kan ändå inte låta bli att hoppas annat än att nuvarande regler i stort sett kommer att gälla. Och därför tillstyrker jag utskottets hemställan och vädjar till dem som skall syssla med det här, att de tänker på folkkyrkan och rikstäckningen.

NILS GÅRDER (REPLIK):

Herr ordförande! Min replik avsåg inlägget från biskop Caroline Krook. Jag reagerar så här, att jag känner oro för en sammanblandning av frågan om församlingstillhörighet, eller församlingsmedlemskap kanske är rätta uttrycket, och kyrkotillhörighet. För mig är det i grunden två ganska skilda frågor. Det är helt uppenbart att vår kyrkotillhörighet till sin natur inte är territoriell. I en strängt rättslig mening tror jag egentlig kyrkotillhörig betyder döpt, döpt i Svenska kyrkans ordning, och vi menar i och för sig inte att den svenska kyrkotillhörigheten i någon kvalitativ mening skulle skilja sig från annan kyrkotillhörighet, tillhörighet till andra kyrkor. Det är inte ens betingat av att man är bosatt i landet. Kyrkotillhörigheten är giltig livet ut oavsett vart man flyttar på jorden.

Det är viktigt att inte, som jag ser det, sammanblanda denna fråga, kyrkotillhörighet som egentligen är en bekännelsefråga, med den enligt min mening långt mer praktiska frågan om församlingstillhörighet, som är att tillhöra en viss kyrka där gudstjänst firas i en viss församling, där diakoni utövas och där man har, om man så får säga, ett namn känt oavsett om man inte har varit där någonsin kanske eller i vart fall sällan, men att man tillhör någonting på ett mera näraliggande plan och där en mänsklig verksamhet bedrivs. Jag tror inte man kan säga att det skall ersättas av kyrkotillhörighetsdiskussionen, som jag uppfattar som en bekännelsefråga och av en helt annan natur. Och frågan om huruvida man skall ha en centralt fastställd kyrkoavgift eller en lokalt fastställd kyrkoavgift och utjämningsystemet tror jag heller inte passar in i den här diskussionen.

HANS ULFVEBRAND:

Ordförande! I den församling i Stockholms innerstad där jag är präst firar människor från hela Stockholms stift gudstjänst varje söndag. Det är naturligt att ha sin gudstjänstgemenskap i min församling, liksom människor som bor i min församling finner naturligt att fira gudstjänst i en annan kyrka inom Stockholms stift. Jag tycker att den här möjligheten att få tillhöra den församling där man känner sig hemma är självklar, i den miljö där jag verkar i alla fall.

Jag tycker också det är viktigt det Nils Gårder säger här om skillnaden mellan att ha gudstjänstgemenskap och symbolgemenskap med kyrkan, och det tycker jag var det som kom fram i det viktiga inlägget som biskop Ytterberg hade på förmiddagen. Det gäller för oss att kvalitetssäkra alla möten med människor i olika kyrkliga handlingar, för alla som vill ha symbolgemenskap med kyrkan. Och vi kan göra skillnad på de två orden, symbolgemenskap och gudstjänstgemenskap, men utan att värdera. Jag tror det är viktigt att vi ser de här två begreppen som två likvärdiga tillhörigheter i kyrkan. För den som vill ha symbolgemenskap gäller det viktiga skeden i den människans liv, och för den som vill ha gudstjänstgemenskap låta den ha det i den församling där han eller hon känner sig hemma.

FREDRIK SIDENVALL:

Herr ordförande! Till biskop Persenius vill jag bara först säga att det finns belagt redan från två-trehundratalet, åtminstone från Konstantinopel, att det fanns en mängd olika församlingar utan territorieförsamlingsprincip som definierades av sin bekännelse. Det finns en historia om en katekumen som gick runt i de olika församlingarna och lät sig döpas och samlade dopgåvor, tills han blivit döpt fjorton gånger och avslöjades vara en judisk trosbekännare från fornkyrkan. Jag vet inte om det är argu-

ment för eller emot någonting här, men det är ett exempel på att territorialprincipen inte var rådande i städerna i alla fall.

Jag tycker annars att det är värt stor respekt att man värnar om detta i vår kyrkas gamla arv med territorialprincipen. Det finns många skäl för det. Dock tycker jag att det är viktigt att vi måste se att den historiskt sett alltid har varit kombinerad med en annan viktig princip, och det är enhetligheten i bekännelsen. Församlingsborna har varit garanterade att när man kommer till kyrkan och firar gudstjänst känner man igen religionen, nämligen den som finns i kyrkans gemensamma bekännelse. Och skall territorialprincipen hävdas måste vi också på ett tydligare sätt hävda den gemensamma bekännelsen, så att församlingsbor som firar gudstjänst känner igen bekännelsen till den ende Herren och Frälsaren, Jesus Kristus, till treenigheten Fadern, Sonen och den Helige Ande, får höra evangeliet om rättfärdiggörelse genom tron allena. I dag håller detta på att bryta samman, och det är då, inte minst, som den här frågan också måste ställas i ny belysning.

Jag yrkar bifall till utskottets betänkande.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):

Det är Svenska kyrkan som har sin tro, bekännelse och lära. Vad jag kan konstatera är ju det att inte bara, som Nils Gårder säger, mera trosmissigt utan även rent kyrkorättsligt och tidigare rättsligt är kyrkotillhörigheten primärt en kyrkotillhörighet till Svenska kyrkan och därmed i en församling. Sedan finns då det här undantaget när det gäller dem som är bosatta utomlands. Det finns en problematik naturligtvis med att bara räkna med kyrkotillhörighet och inte en församlingstillhörighet, och det är att man fjärrar sig från att det ändå är den lokala gemenskapen kring ord och sakrament som är grundläggande för kyrkan, och jag tror inte det är i den riktningen vi bör gå.

Sedan finns det en problematik, och det visar ju behovet av en allsidig belysning, att man talar om en gemensam kyrkoavgift till Svenska kyrkan. Vad kommer det att innebära då för lokal självstyrelse och möjligheten att ta ansvar på den ort man bor? Alltså måste man vara medveten om att det både finns teologiska och sociologiska konsekvenser av vilket alternativ man än här går in i, och därför är det naturligtvis jättepositivt med en allsidig belysning.

LARS ÖHLÉN:

Ordförande! Ledamöter på väg till sen afton! Det här utskottsbetänkandet är framarbetat i en samsyn. När det gäller församlingsbegreppet grundas det i alla fall historiskt på sockenfunktionen, socknen som var där församlingen skapades och där arbetet fungerade. Låt oss för allt i världen inte flyga iväg i tankar som handlar om fritt val, fritt över alla gränser. Det finns stora områden i vårt avlånga land där det här fungerar alldeles utmärkt. Men vi har sagt så här: Vi bär ansvar för helheten, för Kyrkomötet, för hela Sveriges avlånga land. Därför skall vi göra det som står i utskottsbetänkandet för att ge alla möjlighet att se vad det finns att göra. Vad går det att göra utan att vi spräcker Svenska kyrkan som en öppen folkkyrka i sin tanke?

Bifall till utskottet.

HENRY SVENSSON:

Jag tänkte närmast på Hans Ulfvebrand förut. Det är inte bara gudstjänstgemenskap det gäller. Det är ju allt det som händer under veckans lopp. Hur har vi det med de övriga fyra dimensionerna i församlingens uppgift? Alltså den här gemenskapen i form av det dagliga mötet med människor i olika typer av verksamhet i den trakten man bor. Det är ju det här ständiga spelet mellan människor i församlingen som gör gemenskapen i en

församling dit man kommer då och då. Jag tänkte alltså bara på det övriga utanför gudstjänstgemenskapen.

ESKIL JINNEGÅRD:

Ordförande! Svenska kyrkan är den största folkrörelse vi har, och där är ju grunden för verksamheten i församlingen. Det är där vi förkunnar budskapet, det är där vi skapar resurser för vårt gemensamma arbete. Det är viktigt att betona just detta. Den utredning som nu har framförts här kan jag bejaka även om jag tidigare har varit emot detta, med tanke på vad som står i utskottets utlåtande här att man skall göra en analys, kan man säga, av problemen. Om man skulle genomföra något sådant när det gäller tänkbara konsekvenser, exempelvis. Utredningen skall vidare utreda begreppet bosatt i lagen om Svenska kyrkan. Och det är ju viktigt att man gör en sådan utredning för att tillgodose alla, men det är ändå församlingen som är det väsentliga i vår kyrka. Men jag har ingenting emot att vi gör den här undersökningen, analysen, som har föreslagits av utskottet, så jag yrkar bifall till organisationsutskottets förslag.

EVERT JOSEFSSON:

Herr ordförande! Som framgår av vad som har sagts här tidigare i kväll är ju det här en av våra långa följetonger under 90-talet och kanske även dessförinnan. Det vi i ett enigt utskott har skrivit oss samman om är att vi vill att konsekvenserna skall utredas – de juridiska, de ekonomiska, de praktiska, de teologiska och de pastorala – att de belyses och att de analyseras. Och det gäller inte en utredning som syftar till ett nytt regelsystem utan en allsidig utredning med deltagare från de grupper som finns i Kyrkomötet, så att den rikstäckande och kära folkkyrkan kan bibehållas i vårt land. Det är också en viktig bit i det hela, och jag tror att det är bra om vi kan få denna allsidiga utredning som vi varit eniga om.

Bifall till utskottet.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 26.

57 § Unga i kyrkoråd och stiftsstyrelse

ÅKE BLOMQVIST:

Herr ordförande och kyrkomötesledamöter! När jag skrev den här motionen visste jag inte hur det skulle gå i söndags. Men jag var med om en uppmaning före det här Kyrkomötet. Det fanns en sådan här klisterlapp som hette "Rösta ungt!". Det var en uppmaning till många inför kyrkovalet och också för att få 16-åringarna att gå och rösta. Det var en kampanj av Svenska Kyrkans Unga, och den kampanjen har vi också kunnat se lite av på webben. Vi har glädjande nog fått aktiva ungdomar i skolorna, och under tiden före Kyrkomötet fanns det soffor lite här och var.

Det är lite för tidigt ännu att uttala sig om hur många unga som kommit in i de beslutande organen, och vi skall ju snart besluta utse styrelser på församlingsnivå och också på stiftsnivå. Men om man får tro Svenska Kyrkans Unga på webbsidan har vi, de flesta av nomineringsgrupperna, misslyckats när det gäller rekrytering av unga till våra listor i den utsträckning vi nog hoppades på. Ett skäl som jag då har mött har varit att de unga har sagt: Ja, men jag vill inte binda mig för fyra år. Man har studier, eller man bildar familj. Man är rörlig, man kanske inte får bostad just i den församlingen. Och därför tänkte jag på när vi hade försöksperiod tidigare med närvarorätt för anställda i kyrkan, när de fackliga organisationerna kunde utse företrädare och

vara berikande vid sammanträdena i kyrkorådet. Vi var en av de försöksförsamlingarna hemma. Då såg jag en möjlighet att, om det är så att ungdomar inte kom in i våra fullmäktige eller kyrkoråden, vi skulle få ett sätt att lyssna på dem i olika skeden och kanske permanent varje kyrkoråd eller på en stiftsstyrelse och då låta kyrkans unga eller den ungdomsgrupp som finns i församlingen utse en representant för ett år, så man inte behövde binda sig längre.

Nu förstår jag att utskottet inte är förtjust i den idén utan säger så här: Det är upp till varje kyrkoråd att själv bestämma från gång till gång. Jag vill uppmana er, gör det inte bara från gång till gång! Ta tillfället i akt och ha en dialog. Det behöver vi, för att det är några som skall ta efter oss nästa mandatperiod.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 26.

58 § Ersättare och beslutförhet i Valprovsningsnämnden och Överklagandenämnden

ROBERT SCHÖTT:

Ja, herr ordförande! I går meddelade Svenska kyrkans överklagandenämnd sitt 49:e och 50:e beslut under den gångna 12-månadersperioden, en period då man har haft 15 sammanträden. De särskilda problem som kan och har uppkommit på grund av de beslutsförhetsregler som gäller för Överklagandenämnden är väl dokumenterade i nämndens verksamhetsberättelse, och den har ju också kommit att behandlas av tillsyns- och uppdragsutskottet och har i en motion som behandlades i organisationsutskottets betänkande nummer 4, alltså motion nummer 81 av Erna Arhag, också belysts.

Utskottet vill inte tillmötesgå motionen. Jag för egen del känner mig övertygad om att Kyrkostyrelsen kommer att se på den här frågan vid en genomgång av de nödvändiga förändringar som behöver göras av kyrkoordningen efter den här tidens utvärdering. Därför har jag inget annat yrkande än utskottets.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 26.

59 § Biskoparnas ställning och antalet ledamöter i Kyrkomötet

URBAN GIBSON:

Jag ber om ursäkt, men jag talade med herr ordförande om att vi skulle kunna dela upp de här två frågorna. De är ju lite olika. Vi får i alla fall beslutsmoment, så det är jag tacksam för.

Det är ju så att den här frågan som jag talar för, biskoparnas ställning i Kyrkomötet, med yrkande om att de skall ges rösträtt, har jag föreslagit ända sedan det nya Kyrkomötet infördes 1983. Utskottet säger nu att inga nya omständigheter har anförts och så yrkar man då avslag på motionen. Jag tycker att när allt fler delar min mening, och det kan vi ju se i statistiken från kyrkomötena här, är det faktiskt nya omständigheter. I längden är det ohållbart att biskoparna skall vara ledamöter men inte kunna fatta beslut.

Vad jag vet finns det ingen annan kristen kyrka som hindrar sina biskopar att delta fullt ut i kyrkornas beslutande församlingar. Vårt förhållande är mycket svårt att förklara internationellt. Biskoparna är ju ledamöter av Kyrkomötets läronämnd, och det

har angetts av många som skäl för att man inte vill ge dem rösträtt här i Kyrkomötet. Men det är ju inte samma sak att delta i ett beredande organ, även om det har stor saklig tyngd, som att delta i själva beslutsorganet.

I den utredning som föregick framläggandet av nya kyrkoordningen föreslogs att biskoparna skulle ha rösträtt och vara fullvärdiga ledamöter. Det tycker jag också är en ny sak på senare år. Men Centralstyrelsen gick emot, med skälet att man inte ansåg det vara demokratiskt att ha ledamöter i Kyrkomötet som inte var valda, och Kyrkomötet följde styrelsen på den punkten. Jag kan inte anse att det argumentet är riktigt hållbart. Inom kyrkan är vi i stort sett överens om det vi kallar den dubbla ansvarslinjen, att den är riktig och nödvändig, och ett exempel på det är ju att kyrkoherden har en obligatorisk plats i kyrkorådet och självfallet tycker vi att kyrkoherden skall utöva sin rösträtt där, trots att han inte är vald till kyrkorådet. Jag tror inte någon i Kyrkomötet skulle komma på idén att ifrågasätta det. Och biskopen i stiftsstyrelsen har ju också rösträtt. Det diskuterades visserligen under utredningsarbetet, men vi har kommit fram till att det är riktigt. Biskopen är naturligtvis självskriven. Det gamla argumentet här håller inte. Jag tycker att det är dags nu att ge biskoparna i Kyrkomötet en jämbördig ställning med den som kyrkoherdar har i kyrkorådet!

Så jag yrkar nu bifall till reservanternas hemställan. Den sammanfaller i sak med mitt eget motionskrav, och jag hoppas att vi i kväll tar ett beslut så att vi inte behöver komma tillbaka till det här på något mer Kyrkomöte utan att vi nu är framme. Tack, herr ordförande.

ALF G JOHANSSON:

Herr ordförande! Kyrkomötesvänner! Organisationsutskottet skriver, med anledning av min motion om utredning av antalet ledamöter i Kyrkomötet, i sitt betänkande under rubriken Utskottet: ”Mot bakgrund av att frågan ingående behandlats vid 1999 års Kyrkomöte finner utskottet att motionen bör avslås.” Det är den korta motivering som finns i betänkandet.

I min motion i år, liksom tidigare motion i ärendet, har jag argumenterat för fördelarna med en minskning av antalet ledamöter i Kyrkomötet. Utvärdering av Kyrkomötet gjordes av en utredning 1989. Utredningen fann att kostnaderna för Kyrkomötet blivit alltför stora och arbetet i Kyrkomötet tungrovt. Samma argument gäller fortfarande och i ännu högre grad. Jag är övertygad om att Kyrkomötet skulle bli mer effektivt med färre ledamöter och en förändring av arbetsformerna. Jag föreslår i min motion att Kyrkomötet ger Kyrkostyrelsen i uppdrag att låta utreda frågan avseende antalet ledamöter i Kyrkomötet. Jag tror att Kyrkomötet i framtiden måste reformeras. Att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att se över både arbetsformer och antal ledamöter är en viktig fråga. I framtiden kan vi komma att få ett färre antal kyrkotillhöriga och därmed en försämrad ekonomi. Det är därför viktigt med framförhållning.

Ordförande! Detta blir mitt sista tillfälle att här i Kyrkomötet framföra min uppfattning i frågan, och därför yrkar jag bifall till min motion 2001:63.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS:

Herr ordförande! Utan att i övrigt kommentera Urban Gibsons inlägg får jag då konstatera att den episkopala United Methodist Church dock har samma ordning.

Vi har ju varit två biskopar i utskottet med kanske lite olika betoning i de här frågorna, och jag kan väl konstatera att det här inte är en fråga om biskoparna personligen eller ens en maktfråga. För min egen del kan jag mycket väl leva med nuvarande ordning. Det handlar ju om Kyrkomötets ställning och auktoritet och vad Kyrkomötet är. Jag skulle kunna misstänka att många ute bland kyrkans folk tror att biskoparna

fullt ut är ledamöter. Det handlar om den frågan, symbolfrågan och möjligtvis auktoritetsfrågan, och därför är det ytterst en fråga för Kyrkomötet självt. Sedan kan jag väl ge några kommentarer också ytterligare, som att det naturligtvis finns demokratiproblem såväl med nuvarande ordning, där man deltar i hela processen utan att rösta, som det finns demokratiproblem med att ha biskoparna som självskrivna i Kyrkomötet. Detta behöver naturligtvis övervägas. Det vore ju skönt att slippa ha den här frågan ständigt återkommande på dagordningen i Kyrkomötet.

Det handlar om Kyrkomötet självt. Biskoparna har ju alltid tagit ställning för att man inte vill ha en ordning där några biskopar deltar i ett utskott och där man väljer ut de biskopar som passar, utan man menar att endera bör alla biskopar tillsammans delta eller ingen. Därför har man också, när man ställts inför valet, prioriterat Läro-nämnden framför rösträtt i Kyrkomötet.

Jag tror att det är viktigt att se skillnaden mellan det lokala kyrkofullmäktige, stiftsfullmäktige och Kyrkomötet. Rent principiellt har Kyrkomötet en ställning som snarast svarar mot kyrkoråd och domkapitel eller stiftsstyrelse på stiftsnivå. Det är ett organ som behandlar lärofrågor, gudstjänstfrågor, hela vidden av kyrkliga frågor, och därför kan man inte dra en omedelbar parallell mellan Kyrkomötet och övriga beslutsinstanser.

Med detta inlägg har jag velat fokusera på att det är innehållsfrågor och inte maktfrågor som bör vara avgörande, och jag har inte med det här inlägget velat tillstyrka varken utskottet eller reservationen.

EIVOR HULTÉN:

Ordförande! Jag har begärt ordet för att yrka bifall till reservationen från moderater och samverkandegruppen i det här betänkandet. Reservationen innebär ju att vi vill att biskoparna i den episkopala kyrka vi har skall vara med och ta ansvar fullt ut för alla frågor som vi behandlar här på Kyrkomötet. Vi tycker alltså att biskoparna skall vara självskrivna ledamöter av Kyrkomötet.

Bifall till reservationen.

EVA FORSSELL ARONSSON:

Ordförande! Övriga kyrkomötesombud! Rubriken på detta utskottsbetänkande är lite olycklig. Huvudfrågan när det gäller biskoparnas deltagande i Kyrkomötet handlar inte huvudsakligen om biskoparnas ställning utan om Kyrkomötets ställning som Svenska kyrkans högsta beslutande organ, precis som Ragnar Persenius sade alldeles nyss.

Svenska kyrkan är en episkopal luthersk kyrka. I de allra flesta episkopala kyrkor i världen deltar både biskopar och andra företrädare för ämbetet och lekmän i respektive kyrkas högsta beslutande organ. För Kyrkomötets legitimitet både inom Sverige och vid ekumeniska kontakter är det väsentligt att biskoparna deltar fullt ut i Kyrkomötets arbete. För en episkopal kyrka är det alltså naturligt att de högsta beslutande organens sammansättning speglar samverkan mellan ämbetet och lekmän/förtroendevalda. Det är en viktig symbolfråga att biskoparna deltar fullt ut i Kyrkomötet och har möjlighet att ta ansvar fullt ut i Kyrkomötets arbete.

Att låta biskoparna bli fullvärdiga ledamöter i Kyrkomötet innebär inga stora ändringar i kyrkoordningen, och detta konstaterar även kyrkorättsutskottet som inte har någon erinran mot den tekniska lösning som redovisas i reservationen. – Och här är lite konstigt tryck även i utskottets betänkande, så skall ni hitta reservationens förslag till ändring finns den efter kyrkorättsutskottets yttrande. – Kyrkomötet kan alltså redan nu fatta beslut i detta viktiga ärende. De smärre justeringar som sedan krävs i Kyrkomötets arbetsordning får därför Kyrkostyrelsen i uppdrag att ta fram förslag på.

Ett skäl som ibland framförs mot att låta biskoparna delta fullt ut i Kyrkomötet är att det är emot demokratiska principer att ha självskrivna ledamöter som inte är demokratiskt valda. Men dessa fjorton personer som det nu handlar om är inte vilka personer som helst. Biskoparna är ju valda enligt de demokratiska principer som anges i kyrkoordningen och som Kyrkomötet fastställt. Biskoparna har också ett speciellt ansvar för Svenska kyrkans lära och har det yttersta ledaransvaret i kyrkan. Biskoparna har ansvar för tillsyn, vilket innebär att in till Kyrkomötet belysa aktuella frågor utifrån Svenska kyrkans grundläggande dokument. Biskoparna skall också bidra med överblick över Svenska kyrkans liv, liksom stå för samhörigheten inom Svenska kyrkan. Med dagens system är biskoparnas ställning och ansvar på den nationella nivån otydlig och så bör det inte förbli. Biskoparna bör vara fullvärdiga ledamöter i Kyrkomötet för Svenska kyrkans skull.

Jag yrkar därför bifall till reservationen.

BÖRJE HENRIKSSON:

Ordförande! Först och främst vad gäller det här med lagligheten. I bilagan till kyrkorättsutskottets yttrande står mycket tydligt – jag får läsa innantill här nu för Eva Forssell Aronsson: ”Enligt utskottet är det inte möjligt att utan ett grundligare underlag med säkerhet fastslå vilka ytterligare ändringar som kan vara nödvändiga.”

Jag vill därmed yrka bifall till utskottets skrivning och göra det med följande argumentering. I stort sett är det samma kända argument som jag hade förra året och förra året och förra året igen. Det här är alltså en följetong. Jag läser inte innantill ur förra årets anförande, utan jag nöjer mig med uppräkningslistor. Biskoparnas inflytande är redan mycket starkt: domkapitel, stift, styrelser, massmedialt genomslag, visitationer, tradition, gedigna kunskaper, överblicksförmåga och mycket annat positivt.

Den här kvällen vill jag framför allt ta två omtankefrågor som argument, och det är omtanken om den svenska folkkyrkan och det är omtanken om biskopen både som person och som företrädare för vår kyrka. 1) Om biskopen tar ställning för en nomineringsgrupp tror jag att biskopens ställning kommer att ifrågasättas på ett helt annat sätt. Då kommer den oenighet som man blott kan ana eller gissa sig till från biskopsmötet att komma fram i massmedial öppenhet. Den läronämnd som Kyrkomötet har det största förtroende för kommer att minska i betydelse. Den gemensamma teologiska tolkningen, hur blir det med den? 2) Vi har nu nomineringsgrupper som jag tror åtminstone hittilldags fungerat. Om biskoparna har full rösträtt, sitter hos sitt stift och hejar på stiftets åsikt i en specialfråga, hur går det då med jämlikheten inom svenska folkkyrkan? Blir det då inte en kamp mellan stiftet? Jag hörde biskop Caroline en gång säga i ett anförande i Sigtuna, att det vore skönt att sitta med sitt stift och heja på. Stockholms stift är det största med många ledamöter. Då skulle biskop Christina sitta med oss i Lunds stift, det är också rätt många, och heja på oss. Och skulle vi ha en skillnad mellan stiftet i stället för som vi nu har en allmän genomgång där alla nomineringsgrupper försöker se till hela svenska folkkyrkans bästa?

Jag vill avrunda med några ord från morgonmässan i dag på morgonen. Det finns en psalm som jag citerade som avslutning förra gången, och det misslyckades på det sättet att det i protokollet från förra mötet står ”lämmarna”! Nu vill jag gärna få hoppas att det blir rätt i protokollet! Jag hoppas att gåvorna är många, lågorna är många, känslorna är många, lemmarna är många. Men tillsammans är vi ganska starka. Och det tycker jag vi skall förbli. Och det blir vi lika bra, om inte bättre, om vi har kvar den nuvarande ordningen.

Jag yrkar bifall till utskottet. Tack.

EVA FORSSELL ARONSSON (REPLIK):

Biskoparna tar ju inte ställning varken till stiftsgrupper eller nomineringsgrupper. Det är inte så vi arbetar här i Kyrkomötet. Och förhoppningsvis behandlar vi inte frågor efter vilken grupp eller vilket stift som gett förslag, utan vi behandlar alla frågor sakligt. Biskoparna deltar i debatten i utskotten i alla sakfrågor, och då är det märkligt att biskoparna inte är med och även fattar besluten när de ändå har deltagit redan i förarbetet.

BÖRJE HENRIKSSON (REPLIK):

Förstår inte Eva Forssell detta, att är det så att biskoparna går in i beslutsprocessen blir det inte längre den rättvisa vi har mellan stiftet.

URBAN GIBSON (REPLIK):

Att biskoparnas ställning redan är stark kan ju inte vara ett argument för att vi skall få ett kyrkomöte som fungerar i sin helhet. Det förstår jag inte riktigt. Och vi sitter ju redan stiftsvis här. Jag tycker inte det är så mycket hejande på oss i stiftet i alla fall, och jag tror inte det skulle bli ett dugg skillnad.

Det är naturligtvis frågan, som Persenius sade också, om att Kyrkomötet skall vara fullt ut kyrkans representativa organ. Där har vi ett system med biskopar och då måste de ju också kunna få rösta. Persenius är i varje fall i kväll en försynt person och säger att han inte stöder något yrkande här, men ni hörde ju vad han sade. Klart att biskoparna skall ha rösträtt enligt Persenius mening också. Jag tycker det är alldeles klart att vi i kväll skall besluta på det här sättet. Det var någon annan som sade att vi måste få slut på det här nu.

Jag yrkar bifall till reservanternas förslag, och det hittar ni ju på två ställen men det är samma reservation.

BISKOP CAROLINE KROOK:

Ordförande! Det var om replikskiftet bara. Det jag har sagt var, att det vore roligt att få sitta med mitt stift för att kunna heja på dem. Hej!

BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):

Nej, det är faktiskt så att jag menar vad jag säger, Urban. Jag yrkar varken bifall till utskottet eller till reservationen av principiella skäl. Jag vill bara lyfta fram ett antal perspektiv och de behöver värderas. Så tolka mig inte längre än så.

KERSTIN HESSLEFORS PERSSON:

Ordförande och alla andra! Jag letade snabbt efter en psalm och det jag hittade var "Ge oss din blick för dolda möjligheter". Jag vet inte om det var det bästa. Jag vill också tala i den här frågan och har då en annan uppfattning än Börje.

Ansvar och befogenheter bör följas åt liksom uppgift och redskap. Våra biskopar har rätt att göra sina röster hörda. Då finner jag det också logiskt att deras röster skall räknas. Dessutom, alla som har suttit som ersättare i Kyrkomötet vet att det är stor skillnad på att ha yttranderätt och att ha beslutanderätt. Att biskoparna inte räknas med i beslutsfattandet är slöseri med resurser.

För Kyrkomötet är det en viktig funktion och en viktig symbolfråga att vi har ett kyrkomöte där biskoparna är ledamöter fullt ut, och med detta vill jag yrka bifall till reservationen.

STAFFAN HOLMGREN:

Herr ordförande! Den här debatten har vi haft många gånger och de flesta argumenten är sagda. Jag tycker ändå det finns anledning att åter igen peka på den principiella frågan ur demokratisk synvinkel. Urban Gibson ville påstå att vi hade en jämförelse med hur det var i församling med kyrkofullmäktige. Men där är det ju så att kyrkoherden är självskriven i kyrkorådet men i kyrkofullmäktige beslutar inte kyrkoherden, och det tycker jag är en bra ordning. Jag delar mycket av det som Börje Henriksson tog upp här som motiv för att biskoparna inte skall vara fullvärdiga ledamöter i Kyrkomötet. Det ena är alltså demokratiaspekten. Det andra är att Läronämnden får en mycket starkare ställning om biskoparna är ledamöter där och inte har rösträtten i Kyrkomötet. Jag förstår inte varför ansvaret som biskoparna har skulle vara så väldigt beroende av om man får delta i en votering eller inte. Det tycker jag är en ganska märklig ståndpunkt egentligen. Men demokratiaspekten tycker jag är den allra viktigaste i det här sammanhanget, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

URBAN GIBSON (REPLIK):

Jag är fullt medveten om skillnaden mellan kyrkofullmäktige och kyrkoråd och jag talar om kyrkorådet. Men den ena frågan är var vi kan ha obligatorisk närvarorätt, och då är det väl alldeles klart att i ett kyrkofullmäktige skall inte kyrkoherde och inte annan ledande tjänsteman heller väljas in. Men i de fall där vi har bestämt att det skall finnas personer som i kraft utav sitt ämbete eller på annat sätt skall vara ledamöter, som i kyrkoråd och som jag tycker då i Kyrkomötet och som i stiftet med biskopen som ordförande i stiftsstyrelsen, skall det finnas rösträtt.

STAFFAN HOLMGREN (REPLIK):

Ordförande! Jag tycker att parallellen är väldigt bra, att vi i vare sig stiftsfullmäktige eller kyrkofullmäktige har biskopar eller kyrkoherdar som beslutande, och det tycker jag inte vi skall ha i Kyrkomötet heller. Dessutom, fast det hör inte till dagordningen, så tycker jag principiellt att det är fel att biskopen är ordförande i stiftsstyrelsen också. Det tycker jag i och för sig skulle avskaffas, men det finns inget om det uppe på dagordningen i dag.

URBAN GIBSON (REPLIK):

Men är du konsekvent, så betyder ju det att vi inte skall ha några biskopar i Kyrkomötet obligatoriskt heller. Då blir det ju likvärdigt med kyrkofullmäktige och stiftsfullmäktige. Eftersom vi ändå har bestämt oss för att biskoparna skall vara här, och självklart tycker jag det är riktigt, måste vi alltså få jämföra de organ där de finns. Men ditt argument, om man jämför de här organen med varann, innebär ju att biskoparna skulle bort ur Kyrkomötet.

STAFFAN HOLMGREN (REPLIK):

Nej, det tycker jag definitivt inte. Deras roll är väldigt betydelsefull i det här sammanhanget, men de skall inte vara med och fatta beslut.

MARTIN CRUCE:

Vi har ju det tvåledade synsättet med de förtroendevalda och ämbetsbärarna, och det slår igenom på den lokala nivån och på stiftsnivån, och jag menar att det också skulle slå igenom här på den nationella nivån fullt ut. Vi skulle få höra biskoparna lite mer och deras ställningstagande skulle tydliggöras i Kyrkomötets plenarsammanträden om de fick full rösträtt också. Dessutom är det ju så att vi egentligen har en stifts kyrka.

Det är tretton biskopar som tillsammans ansvarar för kyrkan, men varje biskop har sitt eget ämbetsansvar utifrån sin vigningstjänst i sitt stift. Och då menar jag också, att det stiftets biskop skall få lov att fullt ut få komma fram på den nationella nivån.

Dessutom tror jag det skulle vara en styrka, faktiskt, om biskoparna inte alltid uttalade sig consensus utan att det blev lite spridning. Här finns ju olika kyrkliga traditioner i vårt land, och jag är alldeles övertygad om att de traditionerna bättre skulle kunna komma fram från de olika stiftet om biskoparna fick lov att rösta och inte tala med en enda tunga. Jag tror det skulle bli mer spännande debatter och ett mer livfullt kyrkomöte.

Alltså bifall till reservationen och till att biskoparna skall få rösträtt fullt ut i vårt kyrkomöte.

LARS JOHNSON:

Herr ordförande! Ledamöter av Kyrkomötet! Kyrkorättsutskottet har ju behandlat den här frågan, och Eva Forssell valde att bara läsa en mening. ”Utskottet kan dock konstatera” – jag läser innantill ur yttrandet – ”att den ändring som reservanternas förslår är en ändring i sak av sådant slag, i enlighet med de principer för sådana ändringar som Kyrkomötet beslutade förra året, att det torde kräva en mer grundlig utredning än vad som finns möjlighet att göra nu.” Vi konstaterar också att det sannolikt, med den översikt vi kan göra vid det här tillfället, finns flera ändringar som behöver till än de reservanternas förslår. Och de behöver göras för att regelsystemet skall bli konsekvent. Man kan alltså inte bara ta det här förslaget nu enligt kyrkorättsutskottets mening och klubba igenom det. Då har vi en kyrkoordning och en arbetsordning som inte hänger ihop.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

URBAN GIBSON:

Jag avstår mitt andra anförande just nu och ber att få anteckna mig sist på listan igen.

EIVOR HULTÉN:

Vi har i samråd nu kommit fram till att vi behöver göra ett tilläggsyrkande i den här reservationen som skall lyda så här: ”Vi yrkar att Kyrkomötet beslutar att ändringarna i kyrkoordningen i enlighet med bilaga 2, som hör till reservationen, skall träda i kraft den 1 mars 2002.”

LEVI BERGSTRÖM:

Herr ordförande! Kyrkomötesledamöter! I sitt första inlägg nämnde Urban Gibson om hur Centralstyrelsen hade agerat. Centralstyrelsen hade ett tvådagarssammanträde när vi lade förslag till Kyrkomötet om den nuvarande kyrkoordningen, och vi hade en lång diskussion om just den här frågan. Det som då vägdes var frågor kring en läronämnd som i förslaget hade fått en väldigt stor betydelse. Det var så att Läronämnden hade möjlighet att ”lägga in veto”, dvs. om ett förslag i Kyrkomötet inte följde det som Läronämnden tyckte skulle ärendet omedelbart tillbaka till Läronämnden. Och vi tyckte, en stor majoritet i Centralstyrelsen, att det var ett tillräckligt skäl till varför man inte skulle ha rösträtt för biskoparna i Kyrkomötet.

Vidare reflekterade vi över hur biskoparna då kommer att förhålla sig när det gäller valfrågor till utskott och till annat. Kommer de att vara en egen nomineringsgrupp eller kommer man att ingå tillsammans med någon annan grupp som, ska vi säga, vi andra nomineringsgrupper funderar på när vi nominerar folk till utskott?

Och sedan reflekterar jag efter den här dagen över ett sätt. Vi vet alla nu att ett uttalande har gått ut från Biskopsmötet. Hur reagerar människorna då om kyrkans ställning och vem som är företrädare för kyrkan i Sverige?

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

TORGNY LARSSON:

Herr ordförande! Jag tror att vi kan varandras argument vid det här laget. Vi har ju debatterat den här frågan vid flera tillfällen. För min del är det demokratiaspekten, som exempelvis Staffan Holmgren utvecklade, som gör att jag menar att man bör bifalla utskottets hemställan.

Men jag begärde ordet av två skäl. Dels det som Levi Bergström var inne på om Läronämndens ställning i lärofrågor, där man har vad man kan kalla suspensivt veto. I praktiken har vi alltså infört ett slags tvåkammerssystem, och det är inte oviktigt. Där i Läronämnden har ju biskoparna en ställning. Men, och det är det viktigaste tycker jag, det är ju självklart att under den kommande mandatperioden kommer det att göras en bred översyn av kyrkoordningen. Låt oss ta den diskussionen då och låt oss inte hasta igenom ett beslut vid det här tillfället.

Bifall till utskottets hemställan.

BRITTA OLINDER:

Ordförande! Jag tycker det är viktigt i den här debatten att vi ser på kyrkans identitet som en episkopal kyrka, och då följer som en logisk konsekvens att biskoparna har full ledamotsrätt i Kyrkomötet. Därför vill jag stödja reservationen. Jag vill också säga att jag tycker det är nödvändigt med en utredning av antalet ledamöter i Kyrkomötet. Det har nästan kommit bort i den här debatten, och där ställer jag mig också bakom motionen.

URBAN GIBSON:

Herr ordförande! Jag tillstyrker första utskottsreservanternas tilläggsyrkande, alltså ikraftträdande när den nya mandatperioden börjar den 1 mars.

Sedan sade någon här från talarstolen för en liten stund sedan, att tar vi det här i kväll stämmer det inte med arbetsordningen. Men då får man väl när man kommer till nästa Kyrkomöte se till att vi gör det arbetet och ändrar det som behövs i arbetsordningen.

Levi Bergström talade också om den situation som har uppstått att biskoparna nu har gjort ett uttalande. För att det inte skulle bli för sent, så har det tydligen gått ut i den här viktiga frågan om hur vi ställer oss till det som hände i New York och Washington. Jag vill bara berätta om att företrädare för ekumenikutskottet har samrått i den situationen, och vi kommer i morgon att förelägga grupperna en möjlighet att göra ett uttalande också från Kyrkomötet.

Sedan skall jag säga att Torgny talade om hasta – någonting som vi har hållit på med i snart tjugo år. Låt oss inte sjabbla bort det här utan låt oss ta ett beslut nu i kväll. Sedan får vi fila på detaljer om det behövs.

Alltså bifall till reservanterna.

BRITT LOUISE AGRELL:

Det är intressant att sitta och lyssna på den här debatten, för jag vet inte riktigt vilken gång i ordningen. Men jag skulle bara vilja poängtera några få saker, och det är ju som någon sade här tidigare att i utredningsarbetet hade biskoparna full rösträtt. Att sedan Centralstyrelsen inte fattade samma beslut när man lämnade över ärendet till Kyrkomötet är en sak, men jag tror inte att vi skall uttala oss om vilka majoriteter det var i Centralstyrelsen den gången.

Jag yrkar bifall till reservationen.

MATS JOHANSSON FLYGG:

Ordförande! Kyrkomötesledamöter! Det finns två aspekter på det som har sagts hittills i kväll. Det ena är det exklusiva tänkandet, som för många av oss rimmar lite illa. Exklusiviteter tycker vi inte om. Det motsatta ordet är inklusivt tänkande, och det är något som de flesta av oss ser som något positivt. När jag tittar på det här som har hänt i Kyrkomötet, som jag då har följt som ersättare under tre mandatperioder, ser jag att det exklusiva tänkandet kanske har varit dominerande.

Fram till 1983 fanns det i den dubbla ansvarslinjen två delar. Ungefär 45-46 procent var ämbetslinje och resten var lekmanastött. I dag när vi har gått till val ser vi att ämbetslinjen företräds av mellan 8 och 10 procent i det här Kyrkomötet, och det handlar inte om att jag själv då tycker att ämbetslinjen är det viktigaste. Men jag ser på något sätt att det exklusiva tänkandet kanske också kan exkludera, exkludera det som har med identiteten av en episkopal kyrka att göra och en kyrka där det skall finnas en samverkan mellan de förtroendevalda och dem som är ämbetsbärare. Detta tycker jag är något som vi skall ta med oss också inför det här beslutet. Det handlar om att vi skall få vara inklusiva, alltså föra in också, tycker jag, biskoparna i den här gruppen av personer som nu har ansvar för att få välja.

Sedan ser jag också att 251 ledamöter är en demokratisk framgång utan tvekan, men frågan är om 251 är det heliga talet.

Jag yrkar då på reservationen att den skall få röster här.

EVERT JOSEFSSON:

Herr ordförande! Jag tror att det mesta är sagt i den här frågan och jag vill bara sammanfatta kort vad som varit grunden för utskottets ställningstagande, alltså majoriteten av utskottet. Det har varit att vi tog ett beslut om kyrkoordning 1999, vi tog ett beslut om att vi inte skulle gå in och ändra under föregående års kyrkomöte och vi har också med i bakgrunden att de ändringar som kan dyka upp skulle komma under en utvärdering av kyrkoordningen.

Dessutom vill jag fästa uppmärksamheten på kyrkorättsutskottets yttrande. Det tycker jag väger väldigt tungt, att man där pekar på att det inte är tillräckligt utrett det som vi har förslag om när det gäller reservationen.

Bifall till majoritetens förslag.

URBAN GIBSON (REPLIK):

Jag ber om ursäkt, men när det sägs en sak som inte är fullt korrekt måste man ändå påtala det. Vi hade ett förslag ifrån Kyrkostyrelsen som löd som talesmannen för utskottet här sade. Vi skulle absolut inte göra några ändringar i kyrkoordningen. Det blev inte så. Ni kommer ihåg att vi ju gjorde en ändring i kyrkoordningen förra året. Vi skall visserligen försöka vara försiktiga med det och samla upp saker och ting, men det förbud, om vi kan kalla det för det, som Kyrkostyrelsen föreslog blev inte vårt beslut i fjol.

EVERT JOSEFSSON (REPLIK):

Herr ordförande! De absolut nödvändiga förändringarna arbetade vi vidare med föregående år, och det tycker jag var riktigt att vi så gjorde. Men det som kan skjutas över till en utvärdering där vi kan jobba med det i lugn och ro, där finns de allra flesta ändringarna.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 28.

60 § Fältprostens och militärdistriktspastorernas rösträtt

EVERT JOSEFSSON:

Det är en rättelse som finns på sidan 2 i betänkandet och det är helt enkelt ett ord som är fel där. I andra stycket, som börjar ”Med anledning av Centralstyrelsens skrivelse”, tredje raden står det ”stabsprosten”, skall vara ”stabspastor”.

I övrigt bifall till utskottet.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 29.

63 § Dövkyrkan

INGER DAFGÅRD:

I dag på morgonen började vi andakten med temat *våra ord*, och det är också en grund i teckenspråkets arbete. Vi har lärt oss våra ord genom att föräldrar har pratat med oss, syskon och omgivning har gett oss vårt tal. När ett barn föds dövt får föräldrarna lära sig teckenspråk, ja hela familjen, för att ge sitt syskon, sitt barn ett språk. Ett språk är mycket viktigt för att kunna uttrycka sig och förstå sitt liv. Vi som i dag arbetar i dövkyrkan har också beretts möjlighet att lära teckenspråk.

1981 blev dövas teckenspråk ett erkänt språk i Sverige. Detta gjorde att de som tidigare arbetat i dövkyrkan fått fortbildning för att lära sig dövas teckenspråk och inte tecknad svenska, som det var tidigare. Denna språkförtbildning fortsätter och är på gång just nu. Att möta döva måste ske på dövas villkor. Vi måste tillägna oss deras kultur och förstå deras språk. En glädje för oss i dövkyrkan är att vi nu i höst får ta emot Markusevangeliet på teckenspråk. På samma sätt som vi i hörande kyrka och församling har arbetat med gudstjänstutveckling gör vi det även i dövkyrkan och arbetar med visuell gudstjänst för döva. All text måste tolkas till teckenspråk.

Det nationella ansvaret för dövkyrkan har varit utlagt på Strängnäs stift sedan fem år tillbaka. Genom Anita Hellöre, som själv är döv, och Kjell Wiklunds arbete har ett stort samordningsansvar för dövkyrkans demokratisering och utveckling skett, så att döva får vara med och påverka i sin kyrka på teckenspråkliga grunder. Motionen ville visa på att döva, som ofta är en eller bara några få i en församling eller ett pastorat, måste åka över många gränser för att få känna församlingens gemenskap. Man kan säga att ett stift utgör en församling. Motionens syfte var inte att se på om församlingstillhörigheten skulle ändras, utan den syftar till att tänka på ett annat sätt när det gäller en språkminoritet.

Jag förstår i dagsläget att det inte går att göra något av det som var motionens syfte, och jag yrkar alltså bifall till det utskottet har kommit fram till och tänker återkomma ett annat år.

KERSTIN ZETTERBERG:

Herr ordförande! Ledamöter! Jag kanske inte är riktigt så hovsam som föregående talare. Jag har också arbetat med döva under min verksamma period som lärare på Birgittaskolan i Örebro. I den här motionen, 2001:71, har vi begärt en utredning av dövkyrkans framtida struktur och organisation. Vi har också skissat ett förslag till framtida organisation av dövkyrkan, nämligen att dövkyrkan skulle bilda en egen icke-territoriell församling och genom detta lyfta ut ansvaret för det teckenspråkiga arbetet från församlingsinstruktionen. Genom detta skulle man kunna uppnå en de-

mokratisk organisation för den teckenspråkiga minoriteten i Svenska kyrkan, med eget ansvarstagande och en förenande gemenskap för kristna döva.

Vi vet naturligtvis inte om en sådan lösning som jag nyss beskrivit skulle vara det resultat som en utredning skulle komma fram till. Utskottet skriver i sitt betänkande att man inte kan lösa problemet på det sätt som vi skissat i motionen och att en utredning inte behövs. Jag förstår inte hur utskottet kan uttala sig med sådan säkerhet i denna fråga. Det är, trots vad utskottet skriver i sitt betänkande, ett problem för församlingarna att få med det teckenspråkiga arbetet i församlingsinstruktionen. Antingen vet man inte i församlingen om det finns några döva, eller så blundar man för problemet, eftersom man inte har resurser att klara det. Det är ju oftast ett litet antal döva i församlingen, om det över huvud taget finns några. Hela gruppen döva i Sverige är endast 10 000. Språkminoriteten döva bor inte inom ett visst område utan är spridda över landet. Några starka fästen för döva finns det, och det är bl.a. Örebro.

Det är visserligen sant att det ligger på stiftens bord, vilket har påpekats i betänkandet och också i vår motion, att hjälpa till med detta ansvarstagande för de döva, att anställa personal osv. Men inte alla stift klarar det. Som tidigare talare påpekade är det Strängnäs stift som i dag har ett nationellt ansvar för dövkyrkan genom ett avtal. Vi anser att det skulle vara önskvärt att dövkyrkan i stället organiserades direkt under rikskyrkans tydliga ansvar för att uppnå en effektivare samordning kring idé- och policyarbetet och för en tydlig styrning och ledning och ett praktiskt ansvar för resurserna.

Möjligheten att fritt få välja sin församlingstillhörighet kommer nu att utredas. Det har vi beslutat alldeles nyligen. Vilken möjlighet skulle inte det innebära för döva att få välja en dövförsamlingstillhörighet eller den församling där de bor!

Jag vill också säga någonting om den teckenspråkiga minoriteten. För döva är teckenspråket den förenande faktorn. Döva vill inte och kan heller inte integreras i den hörande församlingen. Döva känner gemenskap med andra döva eftersom man använder samma språk, teckenspråket. Och språket har en central plats, det är den gemensamma faktorn som skapar sammanhållning och är den bärande delen av dövulturen. För döva är teckenspråket det första språket, och svenskan är ett inlärt skriftspråk och som de dövas andra språk. Det bör också påpekas att döva är en språklig minoritet, inte en handikappgrupp.

Dövkyrkans gudstjänster är i dag visuella, dvs. gudstjänsten är direkt riktad till döva på deras villkor och tar andra sinnen i bruk än hörseln. Döva har inte samma möjlighet till inflytande över sin verksamhet i dövkyrkan som vi hörande har i våra församlingar. Döva är inte heller jämställda med hörande vad gäller demokrati och ansvarstagande. Det finns i dövkyrkan inte demokratiskt valda kyrkoråd med reellt ansvarstagande. Den demokratiska organisationen inom Svenska kyrkan fungerar alltså inte jämställt.

Med detta skulle jag vilja yrka bifall till motionen 2001:71.

ANNA LUNDBLAD MÅRTENSSON:

Herr ordförande! I utskottets betänkande har vi en bakgrundstext, där vi konstaterar att församlingen har det grundläggande ansvaret för alla som vistas där, att alla har rätt att bli delaktiga av de kyrkliga handlingarna i sin församling, att stiftsnivån ger tillräckligt stort underlag för att anställa någon för verksamheten, att territorialprincipen utgör grund för församlingsindelningen och att församlingstillhörigheten grundar sig på den församling där den tillhörige är folkbokförd.

Utskottet säger att församlingens ansvar för de teckenspråkiga skall redovisas i församlingsinstruktionen, att verksamheten bland teckenspråkiga är otillräcklig i alltför

många församlingar, och det här vet vi allesammans. Utskottet finner det angeläget att församlingarna får stöd i detta sitt arbete och att stiftet här har en viktig främjande-uppgift. Och så här långt är vi överens, utskottet och motionärerna.

Utskottet anser inte att en utredning som får i uppgift att granska dövkyrkans framtida struktur är en lämplig väg. Frågan hur vi skall skapa förutsättningar för att vidareutveckla dövkyrkans arbete kvarstår. Hur gör vi? Om Kyrkomötet beslutar att inte utreda frågan kan vi i våra församlingar ändå göra det. Hur ser den faktiska situationen ut för dem som betjänas av dövkyrkan och för dem som har till uppgift att verka där? Vet vi det?

Handen på hjärtat, vänner, kyrkomötesombud och biskopar. Vet du hur många det är i din församling eller i ditt stift som har teckenspråk som sitt modersmål? I min hemförsamling är det ca 15 av 23 000. När vi inte vet får vi ställa frågor och undersöka, söka efter svar. Får jag rekommendera att vi i vår egen församling gör en intervju som ett led i arbetet med att ta fram församlingsinstruktionen. Nämnden för kyrkolivets utveckling har tagit fram det här hjälpmedlet, *Teckenspråkigt arbete*. En ökad kunskap om den faktiska verkligheten som dövkyrkan lever i är nödvändig för att vi skall kunna söka efter framkomliga vägar för att stödja denna förhållandevis lilla och marginaliserade grupp i vår kyrka.

Jag yrkar bifall till motionen.

CATARINA AGRELL:

Jag kan säga redan nu att jag inte har något yrkande, men att jag vill passa på och informera lite grand om vad Nämnden för kyrkolivets utveckling arbetar med när det gäller dövkyrkan.

Jag har följt dövkyrkans arbete i ungefär tjugo år, och på den tiden har det hänt ganska mycket när det gäller demokratifrågor. Det har skett en klar svängning från tecknad svenska till teckenspråk, och det har skett en demokratiutveckling. Vi betraktar ju det här som ett minoritetsspråk, så klart, och tittar på hur man har organiserat arbetet i annat minoritetsspråksarbete. Vi tittar på finska arbetet och ser om vi kan ha någon liknande delegation för teckenspråkiga som vi har med finskspråkiga. Oberoende av om motionen avslås kommer nämnden att arbeta vidare med demokratifrågorna, inte minst utifrån att det här avtalet med Strängnäs stift dels är tidsbegränsat, dels bygger på en del personliga relationer, och där måste ske någon förändring. Vi håller på att titta på hur vi bäst skall lösa detta.

Som nämndes här pågår det också ett översättningsarbete, så nu finns det så många delar av huvudgudstjänsten på teckenspråk, dvs. på video, att man kan fira en hel huvudgudstjänst. Den har varit ute på remiss och man håller på att ställa samman den, och den kommer väl till Kyrkomötet nästa år för att fastställas. Likadant med de kyrkliga handlingarna som nu också finns på video. Som nämndes här finns också Markusevangeliet. Det är Bibelsällskapet som har tagit fram det på video och det är en ekumenisk översättning. Den kommer att tas emot i Filadelfiakyrkan den 29 november i närvaro av hennes majestät drottningen.

LENA PETERSSON:

Ordförande! Det som Catarina säger är ju bra och viktigt. Det har hänt mycket de senaste tio åren inom det teckenspråkiga området.

Det finns en risk som jag skulle vilja påminna om i det här sammanhanget. Det är att vi som inte är teckenspråkiga och som är hörande tror att om vi bara fixar så många tolkar som vi har råd till och om vi bara identifierar alla i våra församlingar kommer det att ordna sig, och då blir det bra för de teckenspråkiga i våra församlingar.

Det grundläggande felet med det är att vi kanske då glömmer bort att tala med och lyssna på de teckenspråkiga och de döva själva. Jag tror att det är många som i likhet med mig har träffat Anita Hellöre och Kjell Wiklund, som har rest runt och vad jag förstår träffat en tredjedel, kanske bortåt hälften av alla stiftsstyrelser för att diskutera situationen för de teckenspråkiga.

När vi gjorde det i Lunds stift var också kyrkvårdar och representanter för de teckenspråkiga själva närvarande. En sak var mycket tydlig. När vi frågade dem: Var känner ni i ert hjärta att ni tillhör? Om vi verkligen ansträngde oss och fixade tolkar på varenda gudstjänst i varenda verksamhet i den egna territoriella församlingen, skulle ni ändå inte kunna känna er tillhöriga där, eller var har ni ert hjärta? Då sade man mycket, mycket tydligt: Vi har vårt hjärta där vi kan tala med varandra. Det är inte samma sak att tala med en präst som jag måste ha en tolk för att tala med som själasörjare. Det är inte samma sak att i konfirmandverksamhet eller i barnverksamhet vara hänvisad till att hela tiden gå omvägen via en tolk. Det är en helt annan sak att få träffas i barngrupp, i konfirmandgrupp, i vuxenverksamhet och inte minst i gudstjänst när det är på våra egna villkor och med andra som talar samma språk som vi.

Jag lärde mig mycket under det samtalet, och jag tycker det är viktigt att ha med de här aspekterna när vi på något vis kanske tror att vi kan fixa det på andra sätt. Vi måste också lyssna och tala med de döva och teckenspråkiga själva. Det är väldigt spännande det som nu händer, där man håller på att bygga upp någonting som liknar någon form av delegation, där man kommer att få en demokratisk organisation och en representation. Då menar jag att då får vi inte bara sitta och säga, att det här måste varje församling fixa och tänka på, utan vi måste också se att det mänskliga och att önskemålen från de teckenspråkiga själva kanske motsäger våra strukturer. Då måste vi vara beredda att fatta sådana beslut i framtiden.

Därför beklagar jag att man inte har sett sig villig att göra den här utredningen, som på något vis är initierad på många sätt av det som ändå händer och där det händer väldigt mycket som skulle kunna ligga i linje med vad den här utredningen begär, även om man kanske inte gjorde exakt så som motionärerna önskade. Frågan är viktigare än att viftas bort efter en lång debatt, och jag tycker att man gott kan begära den här utredningen och se det som ett led i det myckna arbete som faktiskt är på gång och där de döva och teckenspråkiga själva är representerade.

Bifall till motionärerna.

BRITAS LENNART ERIKSSON:

Herr ordförande! Jag tycker det är bra att höra att det tas så mycket initiativ på rikskyrkan just när det gäller dövkyrkan och den teckenspråkiga verksamheten, och jag vet ju att det görs en hel del lovvärt arbete både från rikskyrkan här i Uppsala och från Strängnäs stift.

Men mitt perspektiv är då utifrån stiftet. Det är oerhört svårt att hantera dövkyrkan som en främjandeuppgift. Förklaringen är ganska enkel. Om man har 15 döva i en församling på 23 000, eller vad Anna pratade om, så har vi i vårt stift ca 500 döva som vi känner till i Västmanland, Örebro-delen av stiftet och hela Dalarna. Förmodligen finns det ett mörkertal som vi inte känner till.

Jag menar att det inte bara är det här med demokratin som behöver utredas och förbättras utan också de arbetsförhållanden som de som arbetar i dövkyrkan arbetar under. Jag höll på att säga, det är ju inte klokt egentligen att vi har en kyrkoherde för döva som åker omkring i två stora stift. Man har alltså en regional uppdelning när det gäller dövkyrkan som jag tror man absolut måste titta över, för att det skall bli mänskliga arbetsförhållanden och för att arbetet bland de teckenspråkiga och i döv-

kyrkan över huvud taget skall kunna bedrivas på ett för de döva bra sätt. Det vill jag skicka med till rikskyrkan och alla andra när man funderar vidare i det här.

EVERT JOSEFSSON:

Herr ordförande! När vi har lagt det här yttrandet har vi utgått ifrån att vi 1999 tog kyrkoordningen och i den fanns då utredningen som ledde fram till vad församlingsinstruktionen skulle innehålla. Av den anledningen skriver vi också att en utredning nu inte skulle vara aktuell. Vi är i utskottet som ni ser klara över att det här är mycket, mycket viktigt men medvetna om att det är otillräckligt. Men det som har sagts i debatten talar ju för att den här inventeringen i församlingarna vore värdefull, att man fick med sig den i ett fortsatt arbete för att förbättra för de teckenspråkiga. Och likaså det som Britas Lennart kom med nu om tjänsterna, att här finns också någonting på stiftsnivå.

Men vi har från utskottets sida i vårt yttrande och förslag då sagt, att detta måste ligga på stiftet med tanke på att rikskyrkan håller igång ett utvecklingsarbete som är mycket, mycket värdefullt. Det är stiftet som måste arbeta med det här, så att det blir bättre för de teckenspråkiga. Personligen kan jag väl säga så här att jag har ett barnbarn som är dövt, tio år i dag, och jag har också fått uppleva hur det här upplevs, hur inte bara familjen lär sig språket utan också farfar och farmor får vara med och studera språket. Det allra finaste tycker jag var när jag fick uppleva vid min mors begravning att kyrkan ställde upp med tolk, så att Matilda fick chansen att vara med och följa vad som hände vid själva jordfästningen. Det var mycket, mycket fint.

Någonting som jag har uppmärksammat hemma är att intresset på gymnasienivå är mycket, mycket stort. Min dotter som på grund av det här handikappade barnet har skaffat sig utbildning och är i dag gymnasielärare med, jag höll på att säga, mer än full tjänst. Det är ett väldigt intresse och stort val, så jag tror det kommer att hända mycket på teckenspråkssidan.

Bifall till utskottets förslag.

KERSTIN ZETTERBERG (REPLIK):

Det är bara en kort replik. Jag vill bara påminna om att när första skrivningen kom kring församlingsinstruktionen stod det faktiskt "Arbetet bland teckenspråkiga". Det var ju väldig tur, tycker jag, att vi var så mogna allihopa att vi förstod att det skulle stå "På teckenspråk". Men det är alltså så sent som för några år sedan som man helt omyndigförklarade gruppen. Arbetet bland teckenspråkiga, ja, det är ju uppifrån sett.

Jag yrkar fortfarande bifall till min motion.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 30.

65 § Kyrkliga val

JAN ANDERS EKELUND:

Ordförande! När nästa kyrkomöte samlas kommer även sverigedemokraterna att vara representerade. Detta parti kommer självklart inte att ha något reellt inflytande över det beslut som kommer att fattas av Kyrkomötet, men rent symboliskt är det mycket allvarligt för vår kyrka. Vi är alla här överens om att sverigedemokraternas invandrarfientlighet strider mot den bibliska människosynen. Vi var många som varnade för det nya valsystemet med direkta val på stifts- och kyrkomötesnivå.

En av de starkaste invändningarna mot direktval var att nomineringsgrupper utan kyrklig förankring kunde bli invalda. Nu har vi fått facit. Med det gamla valsystemet hade det aldrig inträffat att sverigedemokraterna skulle komma in på Kyrkomötet. Systemet med indirekta val byggde på att församlingarna sände sina representanter till Kyrkomötet. Det gav en legitimitet för Kyrkomötet ute i församlingarna. Det är oerhört viktigt att församlingarna känner förtroende för Kyrkomötet. När förtroendet minskar, minskar också viljan att följa de beslut som fattas i Kyrkomötet. Förtroendet för Kyrkomötet rubbas allvarligt när man har ett system där grupper kan väljas in som står helt utanför församlingslivet. Vi måste få ett valsystem där församlingen är basen. Nomineringarna måste ske i församlingen. Systemet med att nomineringarna sker i de politiska partierna är inte tillfredsställande för ett kristet trossamfund. Denna insikt växer sig allt starkare bland folk. De politiska partierna är satta att styra i samhället och är mycket viktiga för att upprätthålla demokratin i vårt samhälle. Men de politiska ideologierna är dåliga styrinstrument i kyrkan, eftersom kyrkan redan har en fastslagen ideologi i sin lära och bekännelse.

En annan sak som vi också måste våga tala om är vilka som blir nominerade i det nuvarande systemet. Är det trovärdigt att delta i kyrkans beslutande organ om man inte lever med i kyrkans gudstjänstliv? Tyvärr finns det alltför många nominerade människor som inte finns med i gudstjänsterna. Kan vi i längden fortsätta med det? Är det trovärdigt?

Ett annat trovärdighetsproblem är kostnaderna för valet. När vår motion skrevs var kostnaderna för valet uppskattat till 80 miljoner kronor. Kostnaderna har nu skenat iväg till 150 miljoner kronor. Förhoppningsvis stannar kostnaderna här. Detta är gigantiskt mycket pengar. Jag möter ett mycket starkt ifrågasättande från många medlemmar i vår kyrka, om kyrkan verkligen förvaltar sitt pund på bästa sätt när man har så stora kostnader för ett val. Vi måste ha ett valsystem som ligger på en rimlig kostnadsnivå.

Det finns många fler frågor som måste lyftas fram i den utredning som skall ske kring valet. Hur har brevröstningen använts? Hur mycket tid och kraft går åt för valet i förhållande till det vanliga församlingsarbetet? Den demokratiska aspekten på det mycket låga valdeltagandet i relation till direkta val?

Jag har inget eget yrkande utan ser fram emot den utredning som skall göras och hoppas att ovanstående beaktas.

DAG SANDAHL:

Herr ordförande! Låt mig bara redovisa en återläsning av Gustav Wingrens bok *Evangeliet och kyrkan* från i somras. Den kom 1960. Gustav Wingren och jag tänkte i teologiska frågor inte riktigt det samma, men så här säger han – och det är alltså egentligen dryga 40 år sedan han skrev det: ”Ett ouppgivbart minimum av konkret delaktighet i församlingens liv borde vara villkor för val till och innehav av alla ställningar, i vilka beslut och avgörande träffas av vital vikt för församlingens andliga liv. Situationen blir abnorm om folkkyrkorna innesluter minoriteter som på grund av sin fåtalighet saknar möjlighet att prägla besluten om kyrkan samt majoriteter som permanent står utanför gudstjänstgemenskapen men dock med sin numerära styrka regerar över församlingens interna förhållanden. Detta är i vår tid ett kyrkotuktsproblem av första ordningen.”

Ett kyrkotuktsproblem när man fattar beslut utan att vara hemma i gudstjänstförsamlingen, det är av Svenska kyrkans store folkkyrkoteolog ändå ett ord att fundera över. Och den här debatten har vi inte tagit. Hade man för 40 eller 45 eller 50 år sedan tagit debatten om socialietiken i Svenska kyrkan, om demokratimodellerna, då

tror jag faktiskt inte att sverigedemokraterna hade suttit här, vilket valsätt vi än hade haft. Fast jag tycker vi skall påminna om vilka två stora partier det var som blåögt eller rödögt inte begrep vad som skulle hända när vi andra varnade.

Inget yrkande, men jag är fullständigt övertygad om, herr ordförande, att vi måste börja utreda och tala teologi om de kyrkliga valen.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 30.

Kyrkomötet
2001:4, anföranden

Onsdagen den 19 september 2001

68 § Behörighetsprövning av pastorsadjunkter m.m.

ERNA ARHAG:

Fru ordförande! I betänkande TU 2001:1 behandlas Kyrkostyrelsens skrivelse 2001:10 om behörighetsprövning av pastorsadjunkt samt anpassning av kyrkoordningen med anledning av att datalagen upphör att gälla den 1 oktober 2001. Kyrkostyrelsens förslag innebär att 34 kap. 10 § i kyrkoordningen ändras vid behörighetsprövning, så att den som tjänstgjort som pastorsadjunkt i ett år eller minst nio månader kan behörigförklaras, om det kan antas att prästen vid tillträdet till den sökta tjänsten har tjänstgjort som pastorsadjunkt i minst ett år. Genom denna bestämmelse elimineras uppehåll i anställningar och eventuell arbetslöshet i avvaktan på möjlighet att ansöka om tjänst som komminister, kontraktsadjunkt eller stiftsadjunkt.

Utskottet föreslår en ändring i 34 kap. 10 § genom att ordet präst tillförs, för att ingen skall behörigförklaras som inte är prästvigd. När det sedan gäller datalagen är förändringarna i 56 kap. 27–31 §§ konsekvenser av att datalagen upphör att gälla och utskottet föreslår därför att 27 § förses med en notering att paragrafen är upphävd och inte gäller förrän den 1 januari 2001. Tillsynsutskottet har remitterat förslaget till kyrkorättsutskottet för yttrande och svaret finns som bilaga 1 i handlingarna. Utskottet har inget att erinra mot föreslagna ändringar, men i sista stycket ifrågasätts behovet av formuleringen i 34 kap. 10 § andra stycket där domkapitlet får medge undantag från villkoren i första stycket, moment 1, om det finns särskilda skäl. Vi har i tillsynsutskottet läst detta, men det föranleder inte att vi föreslår någon förändring eftersom bestämmelsen kan avse andra situationer, t.ex. när präster återvänder efter utlandstjänst. Så ordförande, jag yrkar bifall till utskottets hemställan att Kyrkomötet antar Kyrkostyrelsens förslag till ändringar av kyrkoordningen med de justeringar som utskottet föreslår enligt bilaga 2.

ROBERT SCHÖTT:

Fru ordförande! Erna Arhag har redan varit inne på vad kyrkorättsutskottet har anfört och bemött detta. I sak vill jag nog ändå påpeka att den tveksamhet som kyrkorättsutskottet hade att behålla den här dispensmöjligheten, utifrån att det innebär en saklig ändring i förhållande till den nuvarande ordningen med tanke på den förändring som nu föreslås från utskottets sida. Men eftersom jag utgår från att också den här bestämmelsen kommer att granskas i den fortsatta översynen bl.a. från Kyrkostyrelsen, så lägger jag inte fram något särskilt yrkande.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 31.

69 § Tillsättning av domprost m.m.

ÅKE BLOMQVIST:

Fru ordförande och ledamöter av Kyrkomötet! Jag har fått uppdraget att föra utskottets talan i det här ärendet och börjar med att yrka bifall till utskottets förslag. Vi har haft ett gott samtal i utskottet, en god stämning har det varit, och vi har haft lyckan

att ha företrädare i utskottet från olika stift där just domprosttillsättning har varit aktuell. Det har gjort att också exempel som vi alla känner till med Härnösand har funnits med på ett väldigt påtagligt sätt under den överläggning vi har haft. Jag vill för er betyga att det har varit ett stort lyssnande i utskottet inför de situationer som kan uppstå i samband med ett domprostval. Då har vi lyssnat på Härnösand, men också på andra stift som har stått inför ett val respektive nyligen genomfört ett domprostval.

Både Kyrkostyrelsen och utskottet har den grundläggande synen att kyrkoordningen inte skall ändras nu om det inte är absolut nödvändigt, utan samla på eventuella ändringsförslag i någon typ av idébank eller bank för att prövas i ett sammanhang.

Det som vi särskilt har pratat om har varit det särskilda uppdraget som vi tycker att domprosten har, till skillnad från en kyrkoherde. Dvs. den knytning som vi uppfattar att domprosten har till stiftet, dvs. att domprostens uppdrag är ett uppdrag som angår fler än dem som bor i domkyrkoförsamlingen. Det gäller ju då stiftets olika organ, och det gäller också hur stifts kyrkan eller domkyrkan fungerar som domkyrka i sitt uppdrag i samband med prästvigningar, eller som spjutspets när det gäller gudstjänstlivets utveckling. Vi har pratat mycket kring goda exempel, hur samtal skulle kunna föras och har förts vid domprosttillsättningar, och har varit väldigt tydliga när vi har sagt att den ärliga viljan och omsorgen om hela Svenska kyrkan och stiftet har varit viktigare än att fokusera på misslyckanden. Ser ni i slutet på vårt betänkande i utskottet, så är just samverkan och samtal det som vi pekar på. Vi tycker inte att det för dagen skall göras någon ändring i kyrkoordningen, men vi negligerar inte de upplevelser som finns i motionerna. Vi ser att Kyrkostyrelsen i sina överläggningar med företrädare för domkapitlen pratar om det här. Hur är det? Vilka upplevelser har ni? De överläggningarna, har vi fått veta, äger nu rum i november. Vi har den uppfattningen att då får Kyrkostyrelsen en uppfattning och en bild över läget, just om domprosttillsättningar och hur man kan lösa det. Kanske också kring finansieringsfrågan, för att utifrån att bestämma sig för att domprosten verkligen har ett uppdrag för hela stiftet, så kan man ifrågasätta om det då är bara domkyrkoförsamlingen som skall betala detta. Bifall till utskottets förslag.

BISKOP BENGT WADENSJÖ:

Fru ordförande! Jag tycker att utskottet har en avvägd och balanserad skrivning och att det goda samtal Åke Blomqvist talar om återspeglas i texten. Ni har en medvetenhet om hänsynstagandet till olika intressen och olika roller och olika funktioner, som klart framgår i den här skrivningen. Jag delar också uppfattningen att det är viktigt, och nyttigt, med fler erfarenheter innan vi börjar ändra texten i kyrkoordningen. Samtidigt är det viktigt att lyfta fram de principfrågor som växer under tiden fram till bearbetningen av kyrkoordningen, och det var syftet med vår motion. Vi som skrev den här motionen är för vår del nöjda med att motionens synpunkter och frågans komplexitet har fått lyftas fram och finns med i en kommande utvärdering av kyrkoordningen, och vi yrkar bifall till utskottets hemställan.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 31.

70 § Offentlig kungörelse av lediga befattningar som församlings- och stiftspräster samt diakoner**ELISABETH ENGBERG:**

Ordförande! Det här betänkandet behandlar motion 89 av Hans-Olof Hansson där domkapitlets tillsynsuppdrag och förutsättningar att fullgöra det står i centrum. En viktig uppgift inom ramen för det uppdraget är att yttra sig över behöriga sökande till ledigförklarade befattningar inom kyrkans vinningstjänst. En förutsättning för att göra det är att känna till vilka tjänster som är ledigförklarade och vilka sökande som har anmält sig till tjänsterna. I motionen uppmärksammas en tendens från församlingars sida att se domkapitlets uppgift i samband med tjänstetillsättningar som en ren formsak. Som någonting man inte behöver bry sig om eller kan sätta sig över. Det kan också ta sig uttryck i att tjänster inte utannonseras, vilket får konsekvenser för domkapitlets möjlighet att fullgöra sitt tillsynsuppdrag så som det var tänkt. För att undvika sådana situationer och ytterst för att värna Svenska kyrkans episkopala karaktär, föreslår motionären att ett tillägg införs i kyrkoordningen, som föreskriver att ledigförklarade befattningar inom kyrkans vinningstjänst skall ledigförklaras offentligt, kungöras offentligt. Utskottet delar motionärens mening att det är viktigt att de uppdrag inom ramen för kyrkans vinningstjänst som är ledigförklarade kungörs offentligt. Det gör också de fackliga organisationerna. I en protokollsanteckning till kyrkans löneavtal 2000 kan man läsa: "De centrala parterna konstaterar att som ett led i att tillvarata arbetstagares kompetens är informations spridning om lediga anställningar av betydelse. Detta kan ske på olika sätt: genom anslag på anslagstavlan, anmälan till arbetsförmedlingen, annonsering i tidningar och/eller hemsida."

Trots att utskottet helt och fullt delar motionärens mening så är vi inte beredda att föreslå någon ny bestämmelse i kyrkoordningen. Vi har resonerat och vägt samman fördelar och nackdelar med en sådan bestämmelse och kommit fram till att det kan finnas situationer, t.ex. vid omplaceringar, när en offentlig kungörelse inte är lämplig. Vi har också vägt in den gemensamma vilja som är uttryckt i protokollsanteckningen, och vi tycker att den bär väldigt långt.

Så till det som är motionens egentliga huvudfråga: värnandet om domkapitlets möjlighet att fullgöra sitt tillsynsuppdrag. Vi tror att det är möjligt att finna former för dialog mellan domkapitel och församling utan att införa en ny bestämmelse. Vi tycker det är angeläget och viktigt att vi tar tillvara de erfarenheter som har gjorts hittills i samband med tjänstetillsättningar och yttranden, och i våra stift fortsätter processen att utveckla ett gott samspel mellan domkapitel och församlingar. Och slutligen: offentlighet är huvudregeln. Samspelet får vi arbeta på.

Bifall till utskottets hemställan.

HANS-OLOF HANSSON:

Fru ordförande! Jag tackar varmt för detta betänkande. Bakom min motion ligger inte bara konkreta fall, som i föregående ärende, utan en allmän omsorg dels om präster och diakoner att få tillfälle att pröva sin kallelse genom att veta var det önskas nya befattningshavare, dels en omsorg om församlingar. Det är alltid väl att behandla tillsättningar ingående, också utifrån ett antal sökande, veta vad man vill och vad man skall göra. En omsorg om inte minst samspelet stift-församlingar och därmed i respekt för det paket som vi faktiskt hade bakom oss, när vi formade kyrkoordningens bestämmelser om t.ex. prästtjänster och arbetsgivaransvar. Det framgår av kyrkoord-

ningen att det skall ske ett samspel här mellan stift och församling, och det förutsätts också ett offentligt ledigkungörande.

Nu har motionen begravts här med en vacker krans, som vi har brukat säga här. Nu är min önskan bara att doften från de blommor som ingår i kransen skall spridas ut på lokalplan, till de ansvariga, att den doften skall kännas på stiftskanslier och i stiftsledningar, men också i Svenska kyrkan som helhet. Det kan inte vara meningen att det är upp till enskilda tidningars goda vilja om tjänster ledigkungöres, utan är kanske ett ansvar som åvilar kyrkan som helhet. Alltså, sug in doften från blommorna i kransen!

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 32.

71 § Domkapitlets delegationsrätt

CHRISTINA ÅKERLUND:

Ordförande! Tillsynsutskottet har alltså i sitt betänkande nummer 4 behandlat motionen från Karl-Johan Nilsson angående delegationsmöjligheterna för domkapitlet, eller delegationsrätten, rättare sagt. Sammantaget kan man ju säga att Karl-Johan Nilsson vill få fram ändringar som gör att domkapitlet skall kunna arbeta mera rationellt, och framför allt då i samband med tillsättningsärenden och befogenhetsprövningar, där tidsaspekten ibland kan vara väldigt viktig. Utskottet anser att det här är mycket viktigt, men anser att Kyrkomötet i dag inte kan fatta några beslut i motionärens anda. Vi anser att ett beslut bör föregås av en utredning – och då gärna i samband med när man gör en allmän översyn av kyrkoordningen, vi skickar detta till den där idébanken – som då får belysa domkapitlets arbetsmöjligheter. Men vi anser också att det faktiskt redan i dag finns väldigt stora möjligheter att råda bot på de problem som Karl-Johan Nilsson framför, genom att ha en bättre sammanträdesplanering. Kanske vi just genom det kan få komma till rätta med de här problemen.

Ordförande, jag instämmer alltså i utskottets hemställan, att Kyrkomötet skall ge Kyrkostyrelsen till känna vad vi har anfört i utskottet.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 32.

72 § Inrättande av tjänst som kyrkoombudsman

BÖRJE DAHLVID:

Fru ordförande! Ledamöter! I motion 2001:16 hemställs om inrättandet av en tjänst som kyrkoombudsman. Tillsyns- och uppdragsutskottet finner ingen anledning att tillstyrka motionen, med hänsyn till en uppsjö av ombudsmän som samhället ställer till förfogande. Här kan nämnas jämställdhetsombudsmannen, diskriminerings- och handikappombudsmannen och därutöver finns arbetsmiljöinspektionen för att tillvarata den enskildes eller anställdas intresse. Denna lista kan naturligtvis utökas med pressombudsman, barnombudsman osv. Det finns alltså olika instanser, om man uttrycker det på det viset, att vända sig till vid eventuella problem. Dessutom finns det en ganska stor juridisk kompetens på olika nivåer, både centralt, regionalt och på vissa orter, på de större i alla fall, så finns det också lokalt.

Jag vill därmed alltså yrka bifall till utskottets betänkande. Tack!

DAG SANDAHL:

Fru ordförande! Det är sant att kvinnliga präster blir trakasserade. Men det är inte sant att det är de som inte tror ordningen med kvinnor som präster som är gärningsmän. Gärningsmännen, mobbarna, de är förtroendevalda med position att lägga sig i det dagliga livet i församlingen. Inte medelålders så mycket som äldre män. Och här finns ett mönster. Jag gjorde en snabb undersökning i två fall, från Luleå stift och Växjö stift, och när jag berättade vad jag sett för två präster så bidrog de omedelbart med ytterligare två fall där de kvinnliga kyrkoherdarna menade att "gubbarna" gärna ville ha kvinnor som kyrkoherdar. Men det var också allt. "Kuttersmycke" var den ena kvinnans omdöme om sin situation, och hon sökte sig snart bort från tjänsten. I de fall som jag undersökte, slutade det hela med katastrof. På annat sätt kan jag inte beskriva situationen.

Självfallet hördes den i de här sammanhangen vanliga repliken, att det på något sätt ändå var kvinnans fel. Det kan vi inte veta. Men vi kan veta att Svenska kyrkans organisation inte klarade att hantera konflikten. Nog känner vi igen mönstret och repliken lite till mans, och inte minst lite till kvinnns.

Nu föreslog jag en kyrkoombudsman för att vara en ny resurs att hantera konflikter. En tidigare anställd på Jordbruksdepartementet, senare generalsekreterare i Svenska kyrkan, lärde mig någonting viktigt. Han hade en gång fått i uppgift att hantera en skrivelse från en rättshaverist. Departementstjänstemannen var inte arbetstygnd, så han tog fram mannens samtliga ärenden genom åren till departementet, och fann att första gången den mannen klagat hade han rätt – men fick inte rätt. Så blev det som det blev, en konflikt som aldrig upphörde. Konflikter och ogräs skall man ta så fort som möjligt. Det sker inte nu.

Utskottet avslår och säger, att "det finns möjligheter att på formell väg lösa eventuella konflikter". Eventuella! säger jag. Utskottet säger, att "med säkerhet" leder inte förslaget som jag gett till att problem och oroshärdar minskar. Det är sant. I sak är det ett idiotiskt påstående. Vad är det vi med säkerhet vet om framtiden, mer än att vi skall dö? Utskottets svaga betänkande kan bara bero på okunskap, jag vägrar tro att det är illvilja. Vi talar uppenbarligen icke tillräckligt, och tillräckligt öppet, om den här sortens problem. Jag skulle gärna se understöd från några biskopars sida, de som vet att våra vanliga kyrkliga instrument inte räcker till.

Jag skulle gärna se understöd från de församlingsbor, präster och andra, som har sett det här på nära håll. Kanske några kontraktsprostar har något att bidra med – vi vet ju några av oss precis hur eländigt det är. Jag vidhåller min uppfattning, att en kyrklig resurs med möjlighet inte bara att ta emot klagomål och krissignaler, utan också att samla till rådslag, skulle hjälpa i konkreta fall. Underlätta för myndigheter som hanterar den här sortens frågor, och i bästa fall visa på en ansvarskännande kyrka. Om inte, då kommer människor att stampas ut. Det kostar i personligt lidande, det drabbar församlingarna skoningslöst, det betyder arbetsuppgifter för myndigheter som inte kan hantera dem och det betyder arbetsuppgifter för våra egna styrelser. Det urholkar, på ett förödande sätt, förtroendet för Svenska kyrkan. Jag har en känsla av att det sista hör till sådant vi, om inte med säkerhet så dock med en hög grad av visshet, kan veta. Det gäller att beslutsamt ta itu med verkliga problem. Det finns ett konstruktivt förslag. Det finns ett enda konstruktivt förslag just nu.

Jag ber att få yrka bifall till motionen.

LISEN RIDNE:

Fru ordförande! Kära kyrkomötesledamöter! Utskottet har i det här ärendet ambitiöst och noggrant redogjort för en lång rad mer eller mindre statliga ombudstjänster avseende förvaltningsapparaten, jämställdhet, diskriminering, handikapp, sexuell diskriminering, barns rättigheter samt ett publicistiskt handhavande. Utskottet hänvisar sedan till kyrkliga hjälp- och stödresurser i form av kyrkoherdars, biskopars, domkapitels tillsynsfunktioner och menar att detta ger de möjligheter som behövs för att nå rättelse.

Men Dag Sandahls intentioner, som jag upplever hans motion, har gått djupare. Även att Dag pekar på det faktiskt mest väsentliga: att lösa problem, konflikter etc. när de är i sin linda och ej hunnit ge svåra och förstörande konsekvenser för samarbete och för enskilda individer. Konflikter har ofta gått till outhärdlighet, när man söker hjälp på de nivåer där de då dessutom har blivit intressanta för media, och därmed ofta ytterligare ger en bild av Svenska kyrkan som en konfliktladdad och prestigefylld räckta arbetsplatser. Nu tror jag tyvärr inte att en speciell ombudsman för kyrkan är lösningen. Men jag är viss om att vi måste se mycket seriöst på behovet av att, på alla sätt, medverka till att varje kyrklig enhet är en god arbetsplats. Och jag är helt inne i att vår gemensamma arbetsgivarorganisation, Församlingsförbundet, har ett delansvar i att medverka till en sådan utveckling på de olika sätt som står till buds, som redan har radats upp, men även söka nya vägar i samförstånd med kyrkostyrelse, stift, församlingar och tänker mig nog även ett gott samtal med Dag Sandahl.

Därför måste jag tillstyrka utskottets hemställan. Tack.

NILS GÅRDER:

Fru ordförande! I utskottet var det alls inte så att vi på något sätt underskattade, tror jag, de problem som Dag i sin motion har velat framhålla att man skall arbeta med. Jag skulle vilja fästa uppmärksamhet på en liten mening i betänkandet, där vi skriver att en anledning till att vi inte anser att vi kan tillstyrka motionen och föreslå att den bifalles är, att det finns en del kompetenskonflikter som vi tycker är svåra att hantera. En ombudsman är ju egentligen en del i en tillsynsfunktion. En ombudsman, om vi jämför med justitieombudsmännen som riksdagen tillsätter, eller med justitiekanslern, har ju en särskild tillsynsfunktion och en särskild talerätt. Om en kyrkoombudsman skulle inrättas med en motsvarande ställning, innebär det att man skulle på ett, tycker jag, ganska genomgripande sätt ändra tillsynsfunktionen inom kyrkan, den tillsynsfunktion som nu ankommer på biskoparna och på kyrkoherdarna. Det är självfallet inte uppenbart att den tillsynsfunktion vi har är den enda rätta, men jag vill på något sätt framhålla att man måste, om man skulle gå in på linjen att inrätta en särskild ombudsman med talerätt, vilket jag förutsätter för att det skall vara till någon nytta, att vi då noga måste tänka igenom hela tillsynsfunktionen och hur den skall vara organiserad.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Fru ordförande! Om man förstärker tillsynsfunktionen där den uppenbarligen inte fungerar, så kan man möjligtvis hamna i en kompetenskonflikt, men det är inte det övergripande hotet. Det övergripande hotet är konflikterna. Ibland när jag hör jurister tala, då längtar jag efter Olof Palme. "Politik är att vilja", och när han ville sa Palme till Calle Lidbom: "Det här ordnar du, Carl!" Och ibland måste vi använda juridiken som ett verktyg för det vi faktiskt vill. Vill vi bli av med konflikterna, eller vill vi inte? I det som har sagts hittills lägger man märke till att det inte finns någon som helst konkretion, till någonting som skall göras – det bekymrar mig.

BISKOP BENGT WADENSJÖ:

Fru ordförande! Problemet som Dag Sandahl lyfter fram, det finns, och det är många av oss medvetna om. Att människor känner sig kränkta, kyrkligt anställda känner sig kränkta, beskyllda på oklara grunder, och tvingas sluta på oklara grunder. Vi är också medvetna om att det finns konflikter i många församlingar och att det kan vara svårt att sätta fingret på vad det egentligen är som är roten till den här konflikten.

Jag hade i slutet på augusti en kurs för de kyrkoherdar som finns i de största församlingarna i stiftet och vi ägnade sista två dagarna åt att diskutera: Vad skall vi nu vidta för konkreta åtgärder efter den här kursen? En av de åtgärder som rann upp i mitt sinne var att vi skulle behöva, vad jag då kallade, en människorättsombudsman i kyrkan. Vad jag lägger in i det, det är en utomstående, fristående, granskande instans, och jag upplever inte det som en kompetenskonflikt. Jag tycker att det kan vara en trygghet också för en biskop och ett domkapitel att det finns en fristående granskning, också av biskop och domkapitel i det här sammanhanget. Jag tycker att det är en del av den kyrkliga renhållningen. Yrkesinspektionen, den fyller en del av den funktionen, men inte hela, och jag tycker att det skulle vara av värde att vi själva hade något organ som utför den här granskningen. Jag är osäker på formerna och jag är osäker på namnet, men jag tycker att intentionen i Dag Sandahls motion är god och därför vill jag gärna yrka bifall till den.

CHRISTER MOHLIN:

Fru ordförande! Kyrkomötesledamöter! Flera har sagt att problemet finns. Skall vi då inte reagera? Jag tycker att Dags förslag faktiskt är mycket bra. Har vi råd i Svenska kyrkan att vänta tills de här kriserna hamnar i arbetsdomstolar, eventuella andra rätter, där vi får skadestånd på oss, där vi får ett medieuppbåd på oss, där vi får en massa av våra medlemmar som tappar förtroendet för oss och lämnar Svenska kyrkan? Förtroendevalda är faktiskt i dag juridiskt ansvariga för de beslut man fattar. Vi är ingen statlig instans eller kommunal inrättning längre. Jag tror att det är många som inte har funderat på det, faktiskt. Jag tycker att Dags förslag är mycket bra. Jag yrkar därmed bifall till motionen.

MATS JOHANSSON FLYGG:

Fru ordförande! Kyrkomöte! Detta är en av de kanske viktigaste trovärdighetsfrågorna som vi har inför framtiden och även samtiden. Det är inget stift i vår svenska kyrka som står utan de här ledsamma rubrikerna på olika sätt, där anställda inom Svenska kyrkan, förtroendevalda m.fl., utsätts för något av klappjakt ibland. Det är på det sättet att argumenteringen när det gäller pressetik är, att det nog inte finns någon rök utan en eld bakom och därför kan man fortsätta och sätta åt människor som man tror har begått något fel.

Den här frågan, den är ytterst viktig för oss att se som ansvariga, att det här måste vi göra någonting åt. I Karlstads stift har vi tyvärr, och det måste erkännas, många pastorer där det finns konflikter. Själv är jag facklig förtroendeman och regionalt skyddsombud sedan 15–20 år tillbaka här, och det jag har sett är en utveckling som är del av en sekularisering, men där det har blivit mer legio än tidigare att lyfta fram det som sker, också inom kyrkan. Vi har gått ifrån att vara en frivilligorganisation, och 40–50 år tillbaka var det väldigt få anställda. Nu är vi en av Sveriges 20–25 största arbetsgivare med ca 25 000 anställda, och det här betyder att vi måste hämta tillbaka den kulturella, skall vi säga, förlust som vi har gjort när det gäller att också vara arbetsgivare. Jag hör att Lisen pratar om det, och Bengt Wadensjö har tagit upp det, och det här är något som är viktigt.

Jag ställer mig inte bakom motionären eller utskottet, men jag vill ändå lyfta fram just saken som väldigt viktig. Mitt fackförbund, Akademikerförbundet, har sett med stor oro på det här, och det har att göra med kyrkans trovärdighet framåt. Här är det någonting som måste göras. Jag stöder inte helt tanken på en kyrkoombudsman, men jag uppmärksammar er alla på det behov som finns av att göra någonting inför framtiden, för annars får vi en kyrka som mer och mer kommer att granskas och fler och fler strukturella och andra typer av konflikter kommer att lyftas fram. Fru ordförande, jag yrkar ingenting, men jag ser att det här är viktigt att lyfta fram för framtiden.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS:

Fru ordförande! Det är väl alldeles uppenbart att det som det här i sak handlar om, det är någonting som är ett stort problem för Svenska kyrkan. Man brukar ju säga att ett av våra största problem som kyrka är att vi har svårt att ta konflikter och att gå in i konflikter. Om möjligt är det också så att vi använder det man brukar kalla det kristna kärleksbudskapet på fel sätt och att vi också går in i ett för sent läge. Men jag vill säga att alla resurser primärt måste inriktas på att få dem som har ett ansvar att ta tag i en samarbetsituation att fungera, vare sig det gäller lokalt eller i ett stift. Det finns arbetsgivarorganisation, det finns tillsynsorgan, det finns lednings- och styrningsorgan och där måste arbetet göras. Det går inte att göra på annat sätt, och här finns naturligtvis oerhört mycket mer att göra, men när man går in och skall föreslå ändringar, och t.ex. införa en ombudsman, så måste man ju göra en genomlysning av hur det förhåller sig till de organ vi redan har. Dessutom aktualiserar det också en fråga om var ansvaret ligger. Jag menar att det här ändå är en fråga för våra grundläggande pastorala enheter, församlingar och stift. Den nationella nivån har till uppgift att stödja stiftet i deras främjande och tillsyn, så om man skulle ta ställning till detta, positiv ställning till motionen, skulle det behövas en mycket kraftig genomlysning.

Sedan finns det ett par andra principiella aspekter som jag tycker är viktiga, och den ena är att det inte finns någon anledning till att vi inte skall använda oss av de granskningsmöjligheter som finns i samhället. Vi är också som kyrka en del av samhället, och det tror jag är en styrka, som en del av det offentliga. Sedan är det också så att både lokala församlingar och stift använder sig av externa resurser för att göra granskningar, belysningar och få hjälp på mera konsultativ basis. Det gör att Dags motion, som i sak tar upp någonting som vi måste ta tag i, först och främst borde tjäna som en allvarlig uppmaning att vi måste ta tag i konflikter och arbeta med dem, och det på ett tidigt stadium. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Fru ordförande! Om nu nationalkyrkan, kyrkan på nationell nivå, har i uppgift att stödja stiftet, så är det ju precis det som jag föreslår: ett stöd till stiftet och till pastorn. Om man har en kyrkoombudsman som också arbetar konsultativt, som skaffar erfarenheter och som ser mönster i konflikterna, då är det lättare att hantera. Jag delar inte Ragnar Persenii tanke att samhällets granskningsorgan är så värdefulla. Jag har följt ordförande Mao Zedongs uppmaning. "Utan undersökning, ingen rätt att tala", säger han. När jag plockade fram materialet på JämO, då skämdes jag. Det var en fullständigt katastrofal läsning. Inte om ämbetskonflikten, det handlar om persontrötter bland organister och kyrkogårdsarbetare, på ett sätt som säger att det vi nu har som normalfall, det fungerar faktiskt inte. Jag menar, ingen kvinna som säsongarbetar på kyrkogården skall utsättas för det som den kvinna som JämO-anmälde sin situation utsattes för. Det är så fullständigt självklart på nationell nivå, och borde vara

självlklart också i det lokala. Men det fungerar inte. Fram med konkreta förslag som är bättre än det som jag har föreslagit, då!

BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):

Skulle vi behöva en genomlysning också av vad en ombudsmans roll är? Det är klart att hela den rollen innebär ju att man kan få sin rätt eller få sin situation belyst, man kan få upp hela rättsfrågan och man kan så att säga få det på tapeten. Men det är inte i sig en konfliktbearbetning. För att ta tag i de svåra situationer vi har, så är det här att göra saker och ting hörda bara en del. Det handlar ju om ett spektrum av åtgärder som krävs för att komma till rätta med det här som ni så riktigt, och du Dag, så riktigt påpekar.

KERSTIN HESSLEFORS PERSSON:

Ordförande och alla andra! Ämnet i Dags motion är viktigt. Jag går på utskottet, jag ser inte att lösningen är en kyrkoombudsman. Jag vill ändå betona vikten av ämnet. I Ordspråksboken står det, ”bättre öppen kritik än dold kärlek”, och det visar ju att det här inte är något nytt fenomen, utan det hör till vad det är att vara människa. Jag tror inte att vi kan lösa eller bli av med alla konflikter, utan måste lära oss att leva med att konflikter hör till livet.

Däremot tror jag att vi kan bli bättre på att hantera konflikter, det vi behöver mer av är utbildning och förebyggande resurser. Dag tog exemplet om ogräset som skall plockas snabbt, precis som konflikter, och jag tror att det är alldeles riktigt att börja tidigt. Jag ser bilden av ett sår: först informerar vi och skyddar för att skador inte skall uppstå och om de uppstår så gäller det att göra rent snabbt, så att inte såret varar sig. Vi talar om den delen som är att det inte skall gå varhärdat, men vi skall också sätta in jättemycket på att informera. Så mera resurser där, och det ser jag inte direkt hur vi skulle kunna lösa från Kyrkomötet, utan det måste vi jobba med hemma – utbilda kyrkoherdar, alla andra arbetsledare, kyrkoråd, i konflikthantering.

Bifall åt utskottet.

TORGNY LARSSON:

Ordförande! I anslutning till föregående talare vill jag säga att jag tror inte så mycket på utbildning. Utbildning är bra, men det behövs också kurage, för i kyrkliga sammanhang möter man också mycket feighet från personer som man inte hade förväntat sig det av. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan, men jag vill ha sagt att det ligger oerhört mycket i motionen. Det behövs någon fristående person och det är därför jag inte tycker att utskottets skrivning är så väldigt lyckad. Man talar bl.a. om att ett förslaget organ, med ett sådant skulle nya kompetenskonflikter kunna uppstå. Poängen med en ombudsman är ju att den personen skall vara fristående. Det tog mycket lång tid för justitieombudsmannen, för det ämbetet, att finna sina former. Jag kan nämna att under ett år väcks det numera lika många frågor som under hela 1800-talet. JO inrättades 1809. Det tog lång tid, långt in på mitten av 1900-talet, i mitten på århundradet, innan antalet började komma.

Jag är övertygad om att det behövs något organ som är helt fristående, utanför den vanliga kyrkliga organisationen, som kan påpeka fel. Men samtidigt är jag övertygad om att det inte går att fatta beslut om detta nu, likaväl som då det gäller översyn av kyrkoordningen. I övrigt så menar jag att det måste anstå till nästa mandatperiod. Därför anser jag inte att man kan yrka bifall till motionen nu, utan avslå den så länge och yrka bifall till utskottets hemställan.

BISKOP BENGT WADENSJÖ (REPLIK):

Fru ordförande! Det är intressant att höra debatten. Talare efter talare har talat om att motionen är viktig och pekar på något väsentligt, men vi måste arbeta vidare på ett annat sätt och undersöka noggrannare, och någon har talat om tillsyns- och konfliktlösningsproblemet. Jag skulle vilja säga att om man bifaller motionen, så ligger ju i det att en utredning måste vidtas om formerna och namnet och allting sådant i ett angeläget ämne, och tiden går fort. Det viktiga här är att enskilda kyrkligt anställda känner trygghet att kunna gå någonstans till en oväldig, utanförstående instans, och det vill jag tala för.

JENNIE NORDIN:

Jag skulle bara vilja lämna lite upplysningar när det gäller det perspektiv som har kommit upp. Vad skall en anställd göra när en förtroendevald utsätter honom eller henne för sexuella trakasserier eller övergrepp? Med anledning av sexuella trakasserier och övergrepp i Svenska kyrkan finns det ett nätverk, initierat av kyrkokansliet. Det nätverket består av två personer från varje stift, som ansvarar för att kunna ge stöd och råd till personer som har råkat ut för det här problemet. Detta började egentligen för att kunna ge medlemmar i Svenska kyrkan och församlingsbor stöd och hjälp, när de har blivit utsatta för övergrepp från anställda. Men det omfattar också relationen anställda som har blivit utsatta för övergrepp från förtroendevalda. Jag har pratat med ansvarig handläggare på kyrkokansliet och hon har meddelat att de kommer att dela ut information till oss ledamöter i våra fack efter lunchen.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Fru ordförande! Det material jag hittade handlade faktiskt inte om situationen med sexuella övergrepp av kvinnliga kyrkoherdar, utan här gäller nog det problem som på italienska formuleras så: *Commandare è meglio di fottere* – och det är problemet.

BIRGER SJUNGARGÅRD:

Fru ordförande! Kyrkomöte! Det är ett viktigt problem som Dag Sandahl tar upp. Det tog han upp redan 1985, och vi biföll faktiskt då en motion av Dag Sandahl – att Centralstyrelsen skulle låta utreda frågan om varför präster lämnar sina tjänster och sitt ämbete i Svenska kyrkan – som då berörde just den här frågan. Det som blir problemet om man inrättar ett nytt organ, det blir dess ställning i förhållande till andra organ. Utskottet skriver då att ”med föreslaget organ skulle nya kompetenskonflikter kunna uppstå”. Erfarenheterna från pressombudsmannen visar ju på detta, den som följer med den diskussionen. Pressombudsmannen är tillsatt utav tidningarna själva, utav ägarna, ungefär som det skulle vara tänkt här för Svenska kyrkan. Pressombudsmannen kan då avge ett yttrande och klandra en tidning eller något sådant. Sedan tas det upp i en särskild nämnd vad påföljderna skall bli. Debatten där visar just på komplexiteten. Det blir frågan om nya kompetenser – skall alltså den här få en sorts myndighetskaraktär? Det är här som det blir ett problem med Dag Sandahls motion, för vi kunde ju besluta i Kyrkomötet att det inte skall finnas några personalproblem i kyrkan, och då hänvisa till det. Då vore det formellt korrekt. Men Dag Sandahl går den andra vägen, nämligen att inrätta en ombudsman. Det är också ett formalistiskt sätt att försöka ta upp de här problemen. Man kan då säga ”Ja, vi har klarat av dem genom att inrätta en ombudsman”. Då blir frågan om detta blir ett överprövningsorgan i praktiken, gentemot församling, gentemot domkapitel etc. Det torde vara bakgrunden till utskottets skrivning i det här hänseendet.

Däremot bör en annan sak kanske tas upp, som biskop Persenius gjorde, nämligen att man utnyttjar de vägar som finns. Att man inte skäms över att saker och ting som sker i kyrkan prövas utav JämO, eller på alla sätt försöker att undanhålla det här från offentlig prövning – den inställningen måste förändras! Här talar jag utifrån att jag har varit Svenska kyrkans första regionala skyddsombud över huvud taget, blev det för tjugofem år sedan, och har arbetat med det här och varit med och arbetat ut just reglerna för kränkande särbehandling, som nu börjar prövas. Det är bättre att man prövar om det föreligger och får klara och enkla bud att reda sig efter. Inrättandet av ett sådant här organ skulle alltså onekligen skapa mera problem, och vi skulle formalisera konflikterna. Ju diffusare krav och från ju fler håll de kommer, desto sämre arbetsmiljö – det var den första regeln vad gällde organisationshygien. Jag är övertygad om att man i dag tittar på sådana här saker med öppna ögon. Som det sades, man tar in hjälp utifrån med detta. Man gör också etiska revisioner. Det finns i dag andra sätt att gå till väga. Det berör ju heller inte bara personal utan så vitt jag förstår alla som tillhör Svenska kyrkan, som på det här viset skall få sina rättigheter tillgodosedda. Intentionen med det här, den är alldeles utmärkt! Men, jag yrkar just av den anledningen bifall till utskottets förslag. Tack.

ESKIL JINNEGÅRD:

Fru ordförande! Jag tror att utbildningsfrågorna trots allt är viktiga för både kyrkoherdar och övriga präster, och förtroendevalda. Det är en väg där man ändå kan försöka att underlätta och ta bort de här spänningarna och de här konflikterna. Driver man frågorna på ett bra sätt, tror jag att det finns stora möjligheter att minska antalet konflikter. Och vi måste väl ändå säga att i de flesta fall fungerar det bra i våra församlingar och samfälligheter, men undantag finns ju givetvis på många ställen och kanske i varje stift, att det inte fungerar. Vi måste ha klart för oss att den lokala arbetsgivaren har ansvar här också, och jag tycker att man skall ordna fortbildning också för ordförandena i våra kyrkonämnder, liksom det skall vara för kyrkoherdar. Man måste tala med varandra. Det är en viktig del i samarbetet. Gör man inte det, utan man bara pratar om varandra bakom ryggen, då blir det ingen god gemenskap alls. Jag tror att det är viktigt att vi uppmärksammar de här frågorna. De finns ju i pressen ständigt, om hur illa det sköts på många olika sätt, och det är inte bra för kyrkan. Definitivt inte. Så det här kräver att vi gör åtgärder på det sättet som vi finner lämpligt. Vi har dessutom våra personalkonsulenter som jag tycker gör ett mycket bra arbete för att medverka till att lösa olika konflikter. Men jag förordar att man i de olika stiftet skall ha utbildning och fortbildning, både för kyrkoherdar och för de förtroendevalda, i första hand då kyrkonämndernas ordförande.

Tack. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

LEVI BERGSTRÖM:

Ordförande! Jag vill först yrka bifall till utskottets hemställan, och jag gör det av det skälet att ni har sett att i mål- och ramskrivelsen har vi tagit upp det här problemet, vi vill att Svenska kyrkan skall bli en bättre arbetsgivare. Vi har för avsikt i Kyrkostyrelsen att i och med denna skrivelse följa det här arbetet noggrant. När vi nu vet att det lokalt pågår en mängd projekt i det här syftet som verkar vara ganska lovvärda, så vill vi följa dem och dra erfarenheter av dem. Det är ju så att vi har en mängd nya regler på diskrimineringsområdet. Ett råd är: följ dessa regler! Där skall vi bl.a ha en årlig internkontroll av arbetsmiljön. Gör man detta, då kommer de här problemen, åtminstone en del, att uppmärksammas och då kan man alltså åtgärda dem. Jag tycker i det här läget inte att vi skall inrätta ett nytt organ, för det kan leda till, eller det leder auto-

matiskt till att vi får mera resurser till något nytt, men framför allt måste det inlemmas i det nuvarande systemet, så att vi inte får ytterligare ett styrorgan som verkar över vår verksamhet.

Därför ordförande, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

MATS JOHANSSON FLYGG:

Fru ordförande! Utifrån det tidigare inlägget vill jag precisera mig lite grand. Jag ansluter mig till utskottets skrivelse, men jag vill göra ett tilläggsyrkande och det är att en utredning av motionens intentioner skyndsamt tillsätts. Det var mitt budskap. Tack.

ELISABETH ENGBERG:

För ganska precis ett år sedan stod jag i den här talarstolen och talade om förtroendeskapande åtgärder mellan förtroendevalda och anställda. Visst behövs det! Vi har fått höra många vittnesbörd från den här talarstolen om hur situationen ser ut och jag tror att vi alla kan gå till oss själva för att komma på många exempel. Vi vet också att det är särskilt besvärligt när konflikterna har gått långt.

Hur förebygger vi då konflikter i Svenska kyrkan? Det är min bestämda övertygelse att vi måste börja så tidigt som möjligt. Därför tror jag att en kyrkoombudsman är för sent ute. Jag tror att vi hamnar i de här förtroendeskapande åtgärderna igen, att vi måste börja jobba på lokalplanet med varandras uppgifter, med att få en trygghet i vad som är mitt uppdrag, att även ge hjälp och stöd till dem som har uppgifter i församlingarna – till förtroendevalda, till anställda – och inte minst till domkapitel och stift, att kunna ta sitt ansvar på ett bra sätt. Vi måste få respekt för varandra och förtroende för varandra, och respekt för varandras uppdrag och varandras roller. Så vi hamnar i de här förtroendeskapande åtgärderna hur vi än vänder och vrider på oss. Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan skulle jag också vilja ställa frågan: Vad händer med Svenska kyrkans episkopala struktur, om vi inrättar en tillsynsfunktion som kyrkoombudsman? Det bekymrar mig.

DAG SANDAHL:

Fru ordförande! Det är inte säkert att man har rätt när man sitter på sin skrivbordsstol och skriver motioner, men det är lite bekymmersamt att vi har en beslutsstruktur som gör att utskottet egentligen inte kan bli konkret och säga att ”utskottet tycker att det här var ett viktigt problemområde och nu gör vi någonting av det”, för dit kom vi inte. Utskottet var bara nöjt med att det var som det var, på något underligt sätt. Jag har tydligen fått bifall av alla i beskrivningen av problemen, men inte i beskrivningen av vad vi skall kunna göra åt saken. Skall man lämna utan konkretion det som nu sägs? Det kan jag svårligen tänka mig. En utredning, ja, vi tillsätter en kommitté, för vi vet inte vad vi skall göra – vi har varit med om det så länge att det börjar bli lite tröttsamt, och nu handlar det ju om krissituationer. Jag skulle vilja lägga fram ett nytt yrkande, nämligen att Kyrkostyrelsen utarbetar ett förslag som syftar till att inrätta en tjänst som oberoende kyrkoombudsman. Att Kyrkostyrelsen utarbetar ett förslag, det betyder att det kommer någon gång under nästa mandatperiod. Men det har ett syfte, det syftar till att inrätta en tjänst som oberoende kyrkoombudsman. Det är ett sätt att göra någonting konkret, och därmed är vi inte alldeles låsta till strukturerna. Därmed kan man också ta hänsyn till ett antal klokare invändningar och frågeställningar. Men att bara lämna det här åt sitt öde, det känns för mig faktiskt rätt plågsamt.

FREDRIK SIDENVALL:

Fru ordförande! Vi har hört många kloka och välvilliga uttalanden här, och i den här församlingen vet vi ju vad vi anständigtvis bör tycka och tänka. Med erfarenhet från den halländska landsbygden, så vet jag att det mellan skål och vägg kommer fram andra synpunkter som kanske inte självklart är lika accepterade här, men där andas det ändå ett misstroende mellan olika delar av vår kyrka. Det är inte självklart i kyrkoråd och kyrkonämnder att man accepterar domkapitlet som en förtroendeingivande institution, vars personalkonsulenter och jurister man har förtroende för. Det är inte givet heller att präster känner förtroende inför arbetsgivarorganisationen. Jag har fått ägna ganska mycket tid åt att ge stöd och hjälp åt en kvinnlig kollega i ett grannpastorat som tillsattes med stor entusiasm och där man då kunde visa hur öppen och bejakande man var till hennes ämbete, men där hon fick absolut ingenting att säga till om. Hon frågade: ”Men vilken delegation har jag, vad kan jag besluta om vad gäller budget?” ”Ingenting”, var svaret. Det hjälper inte att det kommer folk från stiftet, för det finns ett gammalt ressentiment både mot myndigheter i stort ute i provinserna och mot gamla övergrepp från auktoritära präster, givetvis. Vi behöver en neutral funktion och när det nu talas om att det skulle vara så komplicerat organisatoriskt, så är det väl ändå så att det inte var så länge sedan Svenska kyrkan var i en sådan gemenskap med staten att JO hade någonting att säga till om, hade den funktionen. Nu har inte den viktigaste av ombudsmännen, justitieombudsmannen, längre det inflytandet och det skapar ju ett vakuum.

Med de här ytterligare synpunkterna vill jag yrka bifall till det yrkande som framställts av Dag Sandahl här under debatten.

BÖRJE DAHLVID:

Fru ordförande! Det har sagts många goda saker under den här stunden som har varit, både vad gäller utskottets betänkande och vad gäller Dag Sandahls motion, och vi har väl inte sett utskriften av det här tilläggsförslaget som Dag Sandahl kom med. Men man måste väl ändå reflektera lite grand över det som nu har sagts. En inomkyrklig ombudsman som så att säga får en ställning mitt emellan på något vis, vad kommer en inomkyrklig ombudsman att ha för problem när det gäller konfliktlösningen? Om man sträcker det ännu längre kan man ju ställa sig frågan: Vad händer om ombudsmannen säger en sak, och man rättar sig efter den, men den som är drabbad går vidare till en annan typ av ombudsman – ta då diskrimineringsombudsmannen eller någonting annat, där vi får en annan tolkning än vad vår egen ombudsman då har kommit fram till? Vi kan alltså få intressekonflikter i det här stycket som vore synnerligen olyckliga.

Sedan sade Torgny när han var uppe att det nog behövs mod och annat, alltså lite mer av att verkligen ta i saker och ting, och då i ett ganska tidigt stadium för att lösa konflikter. Jag tror att man i många stycken har varit konflikträdd och jag tror inte att man löser det med någon form av ombudsmannatjänst. Vi vet att det är problem inom kyrkan när det gäller relationer internt mellan arbetstagare, och mellan arbetstagare och chefer, osv. Det måste vi alltså våga göra någonting åt. Jag tror att det behövs mer av kompetenshöjning och lite grand – inte lite, utan ganska mycket – av det här ifrågasättandet och i frågan om att våga göra saker och ting. Det är ju så att kyrkan står för kärleksbudskapet, och det vore väl skam egentligen om vi inte skulle kunna lyckas klara de här interna problemen.

Det var en tanke som slog mig också i det här stycket – vi brukar säga att det finns auktoriteter som vi rättar oss efter. Svensken i gemen rättar sig gärna efter auktoriteter, av någon underlig anledning skulle jag vilja säga. Men man måste ändå ställa sig

frågan: Vilket förhållande kommer det att vara mellan den enskilde och den här ombudsmannen? Vilket förhållande kommer det att vara mellan den enskilde och det som vi i dag betraktar som auktoriteter? Vem rättar man sig efter? Kommer biskopar och domprostare och kyrkoherdar att lägga en större vikt vid ombudsmannens tyckande, än t.ex. ärkebiskopens?

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

De spännande svaren på de frågorna som Börje Dahlvid just har ställt kommer den här utredningen att ge, om vi bejakar den.

LEVI BERGSTRÖM:

Fru ordförande! Dag Sandahls nya förslag ligger ju delvis, till hälften, i de tankar som Kyrkostyrelsen har och som budgetutskottet har skrivit i sin budgetskrivelse. Därför håller jag fast vid utskottets förslag, där Kyrkostyrelsen får i uppdrag att se på det här med att vara en bra arbetsgivare. Sandahls förslag går ju ut på att vi skall ha inriktningen att inrätta en oberoende funktion, och det tycker jag är för tidigt i detta läge.

Därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:

Ordförande! Alexander den store blev känd för att han i stället för att försöka lösa en knepig knut tog sitt svärd och högg rakt igenom, och vi håller fortfarande på och talar om att lösa den gordiska knuten med ett enkelt yxhugg. Denna klassiska kunskap som många av oss har, åtminstone i själva begreppet, kommer för mitt sinne när Dag med den allra bästa välvilja och med en rätt beskrivning av verkligheten och alltihop säger, att eftersom ingen annan har något mera konkret att leverera, så är detta ändå det hittills bästa. Det där är alltid den stora frestelsen för oss när vi blir frustrerade: att försöka lösa någonting på ett enkelt sätt och med ett snabbt klipp. Det är ju inte så att vi inte har gjort någonting. Alla vi som har varit med i olika ledningsorgan de senaste femton åren vet att det inte finns någon fråga som har upptagit oss mer än just den här. Så det är ju inte det att vi inte försöker hela tiden, på alla nivåer. Det finns massor av forskning som pågår just nu, och som är inne i en fas där man skall leverera olika konkreta arbetsmodeller. Det finns förslag till olika insatser med de fackliga organen, Församlingsförbundet, Kyrkostyrelsen – de här idéerna passerar hela tiden.

Min hjärna är för trött för att jag skall kunna tala konkretion, så jag kan inte möta dig på det planet, men låt oss inte skuldbelägga oss i den bemärkelsen att vi inte försöker. Det är bara det att det är så svårt. Jag börjar tro att det har med arvsyndens att göra på något sätt. Det vore ju bra att bestämma att vi inte skall vara präglade av den. Det är mycket som visar att det egentligen handlar om djupgående frågeställningar och inte bara konflikter som ett organ skulle kunna lösa. Här har vi konflikter om generationerna, om äldre män, det patriarkala samhället och kvinnor i ledarskap – det kvittar om vi konstaterar vem som har rätt eller fel, det är liksom en mentalitet. Vi har ämbetsfrågan i botten här, och vi har en massa sådana känslor, där vi vet att det inte hjälper att något organ säger att det var rätt eller fel, för då är vi inte alls speciellt lagda för att följa auktoriteter. När Fredrik säger att det här organet skulle kunna vara bra för att det står utanför, men domkapitlets folk vill vi inte använda oss av – då är det fåfängt att tro att det finns några organ som står utanför. Det är bara att fråga Dag vad han tycker om JämOs oberoende granskning av situationer, så vet vi att den här neutrala plattformen finns inte att hoppas till. Vi måste knega på, på alla nivåer, och bearbeta detta. Tyvärr är det nog så att de enkla lösningarna inte finns. Jag tror att med all Dags välvilja – det har sagts så mycket om den så det behöver vi inte för-

länga – eller hans rätta analys, det handlar inte om välvilja, utan det handlar om vilja att göra någonting, så tror jag att det är alltför typiskt för vår kyrka att tro, att vi skall lösa problem genom ännu en organisatorisk förändring. Det är inte bara vad jag tror, det är min djupaste övertygelse. Däremot så kan jag ju säga Dag, att *om* – vi förenas nog alla i detta – *om* vi kände att det här förslaget verkligen var lösningen, då skulle ingen av oss tveka om att gå på det. Men frågan är nog svårare än så, och vi måste antagligen köra med de många små dellösningarna på det här stora, åtminstone så länge synden härjar i våra led. Jag är ledsen att behöva säga det.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Fru ordförande! Jag kan inte förstå att det är en enkel lösning i annan mening än att vi använder just den lösning som vi har provat sedan 1809, en ombudsmannainstitution, för att hantera problemen. Jag tror inte att det är särskilt enkelt som arbetsuppgift. Jag är ute för att få en resurs i arbetet som vi uppenbarligen inte har. Men det är bara att läsa på i papperna. Man behöver inte bli så desperat när man ser alltihop. Jag skäms över somliga ärendens behandling, och så undrar jag över hur länge folk skall stampas ut i den här kyrkoorganisationen, när alla säger att någonting skall göras, men vi vet inte vad. Jag är alltså fundersam också över hur vår beslutsapparat fungerar, när utskottet inte kan tröska materialet bättre så att det blir någonting konstruktivt av det, då är det bekymmersamt. För dagarna går, och varje dag som vi sitter här kostar den dryga miljonen. Till sist undrar man ju: till vad nytta? Det är bara att ta fram den publikation som i de elaka kretsarna går under namnet ”torsdagsdepressionen”, och läsa om hur det är i de kyrkliga personalfrågorna. Vi vet ju. Senast var det ett stockholmspastorat där kyrkoherden skulle sparkas, för någonting som antydde vara att hon hade gått utöver sina egna gränser för de ekonomiska medlen. Vi vet ju inte hur det är, men mönstret ser vi, mönstret ser vi, och det är det som bekymrar mig.

I botten ligger ämbetsfrågan, säger ärkebiskopen. Det tror jag inte en sekund. I botten ligger någonting annat. Och det här är problemet – att somliga av oss skall få ta ansvar för orättfärdigheter i Svenska kyrkan, som vi alls inte har något ansvar för. Där får väl var och en bekänna sina egna synder. Men säg vad ni vill om de så kallade kvinnoprästmotståndarna, men det här har de faktiskt inte gjort. Det är andra som gör det.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Ordförande! Dag! I sådana lägen så märker jag ord, för jag sa inte det du sa – jag tog som exempel. Jag menar att ämbetsfrågan ligger tillsammans med många andra frågor, jag tog bara exemplet om patriarkala, du använde själv ordet ”gubbar”, det är citat nu, som har svårt med kvinnligt ledarskap. Jag försökte visa och där skulle vara ”m.m., m.m.”, så det var inte så att jag lade skulden på er.

Sedan är det rätt det du säger och det är just det som är frestelsen, att vi har så svårt, vi lägger så mycket resurser på det och kan inte lösa det, och det är då frestelsen kommer – okej, låt oss göra ett klipp så att vi löser frågan. Jag hänger med dig ända fram till det här sista med att det skall vara en ombudsman som skall lösa problemet åt oss. Det blir kanske bara ett problem till, det är mitt tips.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Men fru ordförande, ärkebiskopens bild leder ju fel! För det är inget klipp, inget alexanderhugg jag har föreslagit utan det är en byråkratisk prövad metod för att hantera konflikter. Den fungerar i samhället. Och just nu så översköls den också av kyrkliga frågor, som de här samhällsorganen inte kan fungera. Jag är desperat över situationen,

men det är inte någon slags desperation som får mig att i desperation lägga ett förslag, utan där har jag faktiskt funderat: Hur gör andra med sina problem?

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Ja, beprövad må vara att den är. Det tog ju lång tid för den att finna sina former, hörde vi tidigare. Vi vet också att om man talar med dem som jobbar i de här institutionerna, att den har fått en ny roll i det moderna samhället, nämligen att när man just vill föra upp sin konflikt på det offentliga planet anmäler man folk. Jag vet, jag är själv anmäld i en uppsjö av sådana här organ, och det är inte därför att jag har varit i konflikt med någon, utan därför att någon tycker att vår så att säga mentala konflikt skall lyftas upp på ytan. Det är väldigt lätt att missbruka de här organen också, och då löser vi inte problemet utan tvärtom bidrar till det. Frågan är om våra ombudsmän egentligen har till uppgift att lösa konflikter. Är det inte snarare så att de skall fälla ett avgörande i konflikten? Men det är inte alls säkert att bara för att vi vet att den har gjort fel och inte den, så löser det konflikten. Det är en större frågeställning det.

CHRISTER MOLIN:

Fru ordförande! Kyrkomöte! Jag måste ställa några frågor. Hur lång tid får det ta för Svenska kyrkan att bli en bra arbetsgivare? Det har tydligen pågått under ett antal år, är det flera som säger. Börjar det inte bli dags nu att vi verkligen avslutar det här med att försöka bli en bra arbetsgivare? Det är nog att vi får ta tag i de här problemen lite bättre än vad vi har gjort hitintills. I annat fall så kommer de farhågor som jag speglade i mitt första anförande att bli mycket, mycket starkare än vad vi någonsin tror.

Sedan upplever jag lite grand ett bekymmer också, som bor långt ner i mörka Småland, när jag kommer ut på landet i små församlingar – ja, inte så små allihop, men en del små församlingar – där man då tar fram kyrkoordningen och säger: ”Ja, men det står ju i kyrkoordningen att vi får bestämma!”, alltså de förtroendevalda. Och det innebär ju att man fattar en del beslut som kanske är helt tokiga, beroende på, som någon sa, man har inte kompetens och man har inte utbildning. Jag förstår att vi måste ha mycket, mycket mera utbildning än vi har i dag. Men vi måste fatta någon form av beslut, så att vi får undan alla de här problemen som vi har med vår personal, för det är faktiskt på det sättet att de har ökat lavinartat under de sista åren! Frågan är: Vad kostar det Svenska kyrkan i längden om vi inte tar tag i dem nu? Vi har inte tid att vänta tills i morgon egentligen, vi borde ha tagit tag i de här problemen ett antal dagar bakom oss. Vi måste göra någonting nu. I annat fall så är det här en krissituation, som är mycket, mycket större än vad vi nog förstår i den här församlingen.

Jag yrkar alltså bifall på Dag Sandahls yrkande. Tack så mycket!

BÖRJE DAHLVID (REPLIK):

Ja, frågan ställdes alltså: Hur länge skall försöken nu med att bli en bra arbetsgivare fortsätta? Men mina vänner, det är ingenting som blir så bra att det inte går att göra någonting ytterligare åt det. Vi skall alltid fortsätta med den här processen att bli en bra arbetsgivare. Det kommer nya människor, både i chefsställning och som medarbetare och nya politiker, som måste läras upp och lära sig att fungera tillsammans och göra någonting bra. Den processen får aldrig avslutas!

BISKOP ANDERS WEJRYD:

Ett: För mycket och för lite skämmer allt. Visst har vi problem som arbetsgivare i Svenska kyrkan, men alla vi som också har erfarenhet av andra arbetsplatser och annat arbetsgiveri, vet att det är problematiskt på många håll, och det tjänar liksom

ingenting till att ägna all tid åt att säga ”vi är värst”, för det är inte sant. Men vi har stora problem.

Två: Börja i rätt ände. Dag pekar på väldigt viktiga saker. Men som jag har uppfattat en ombudsmannafunktion, så är det att man kommer in när allt annat är uttömt. Och jag tror inte att det är i den änden vi framför allt behöver nya resurser. Vi behöver börja i änden där det gäller att ta i grejor från början, förstå var gränserna går. Jag är tacksam för den här diskussionen i Kyrkomötet, att det också har sagts att det är oklart utifrån kyrkoordningen var beslutsgränserna går, och det leder många gånger till väldigt otrevliga konflikter. Då kan man efterlysa utbildning, men man kan också efterlysa reflektion. Det är mycket vi försöker balansera i kyrkan. Har vi egentligen tänkt igenom om det är möjligt med en sådan komplex organisation, och vad är det som är viktigt och vad är det som är mindre viktigt? *Den* diskussionen behöver vi ta. Jag har suttit med i utskottet. Jag stöder utskottets yttrande, därför att jag menar att det andas realism, men jag har ingen lust att stödja det, om det uppfattas som att det sopar problemen under mattan. Det gör det faktiskt inte. Men jag tror inte på *quick fix* i det här fallet.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 33.

73 § Svenska kyrkan och homosexualiteten

SVEN HÅKANSSON:

Fru ordförande! Tillsyns- och uppdragsutskottet har behandlat motion nummer 17, som är lämnad av Dag Sandahl. I den föreslås att Kyrkomötet skall fatta beslut om kyrkans förhållningssätt till homosexualiteten och dess konsekvens i kyrkans själavård, förkunnelse och undervisning. Den här frågan har ju också väckt ett betydande massmedialt intresse under kyrkovalet.

I utskottets betänkande erinras om att Teologiska kommittén av Kyrkostyrelsen och Biskopsmötet fått i uppdrag att fortsätta bearbetningen av de principiella frågorna rörande homosexualiteten. På begäran av föregående års kyrkomöte har Kyrkostyrelsen gett Teologiska kommittén i uppdrag att i september detta år ha en första version av ett dokument i frågan färdigt. Vi väntar alltså med spänning på att så småningom få ta del av det här dokumentet. Tillsyns- och uppdragsutskottet anser att innan vi får ta del av resultatet av Teologiska kommitténs arbete bör inget ställningstagande i sak göras.

Utskottet vill också framhålla att det handlar om en process där det måste ges utrymme för samtal på ett brett plan inom Svenska kyrkan. Under överläggningarna i utskottet så har vi också diskuterat behandlingen utav Teologiska kommitténs kommande betänkande, och vi har velat peka på att en bra modell vore att arbeta på samma sätt som vid behandlingen av dokumentet *Guds vägar*. Där gjorde vi ju så att vi diskuterade det i seminarieform och fick tillfälle till en fördjupad diskussion. Vi tyckte det var värdefullt och vi skulle gärna se att vi fick möjlighet att i seminarieform behandla den här frågan innan en skrivelse framläggs för Kyrkomötet. Ja, utskottet föreslår avslag på motionen.

DAG SANDAHL:

Fru ordförande! När samhället sagt ja till partnerskap genom ett riksdagsbeslut, och när det finns en politisk majoritet för adoptionsprövning för homosexuella, då finns det ingen möjlighet för en folkkyrka att göra någonting annat än att bejaka utvecklingen. Redan innan något kyrkomötesbeslut är fattat är saken avgjord, det är faktalaget. Men då skall vi inte heller låtsas att den utredning som ännu inte publicerats

skulle ha hjälpt oss att få klarhet. Opinionen var formad dessförinnan. Att utredningen var teologiteknic har nog alla klart för sig. I teologi, då söker man vägen – Guds väg. När det gäller teologiteknic, då söker man efter en utväg på ett problem som kyrkan ställts inför. Den tekniska uppgiften är att se till att minoriteten blir så liten som möjligt och i de sammanhang där homofobstämpeln visat sig användbar är det inte särskilt svårt. En radiojournalist frågade flera präster om en intervju, i tanke att de skulle vara tveksamma till en kyrklig välsignelse av partnerskap. Hon fick svaret ”jag vill inte bli förknippad med frågan”. Frågan är känslig, att säga någonting emot det politiskt korrekta kan visa sig ödesdigert, och i grunden är de flesta klokt nog inte intresserade av att diskutera hur folk har det i sängkammaren.

Nu har alltså det läget inträffat att också den teologiteknic utredningen visat sig vara obsolet, långt innan den framläggs. För den blir ju inte ens klar i september. Saken är klar. Då är det bättre att tillstå det, utan att blanda in Gud i sammanhanget. Som Jürgen Moltmann så träffande uttryckt: ”Folkkyrkor är oförmögna att stå emot.” En majoritet av Svenska kyrkans medlemmar har sagt hur det skall vara. Och hur skulle det kunna gå till när den just genomförda valrörelsen, utan att utredningen varit publicerad, har gett besked? Ett parti gick till val på frågan för att driva sina krav och skulle som det hette ”frysa ut den präst som inte följde partilinjén”. En gång till: utredningen förutan har ställning tagits.

Vi vet alltså hur det kunde bli. Det kunde vara enklare att slå fast det utan att invänta utredningen. Svenska kyrkan kan uppenbarligen inte låta Gamla och Nya testamentets skrifter vara den norm som lärare och lärare prövas mot. I stället anges närmast som en trosbekännelse att kyrkan ofta ändrat mening. Det är sant, men på ett mer komplicerat sätt än det sägs och utläggs. För det finns ju också områden där kyrkan aldrig ändrat mening, trots att frågor ställts och kulturer ändrats. Om detta kunde man samtala, men min insikt är – det är för sent. Saken är avgjord.

En fråga återstår: Hur kunde det bli så här? Att homosexualitet funnits är inget nytt, och inte särskilt upprörande eller upphetsande. På rätt få år framstår det som tidigare setts vara otänkbart, som önskvärt – att homosexuella parförhållanden skall välsignas. Vem har styrt omsvängningen? Vem har hanterat opinionen? Jag frågar efter det intresse, som aldrig eller alltid ljuger. För det är ju icke-teologiska faktorer som får Svenska kyrkan att ändra sin teologi. Det sker utan ett brett samråd och utan ett omfattande studiearbete, för i den remissomgång som var svarade ett fåtal och den samtalsomgång som nu väntar, den sker ju efter det att alla avgöranden egentligen är fattade.

För mig är patetiken storslagen. Svenska kyrkans skulle lämna en utredning om homosexualiteten för ett antal år sedan. Några veckor dessförinnan antog riksdagen partnerskapslagen. Kyrkan kom för sent. Svenska kyrkan skulle lämna en ny utredning i september detta år. Månaderna innan fanns det politisk majoritet för homooption. Det är, med Moltmann, uppenbart att en folkkyrka är oförmögen att stå emot. Men att hon heller inte lyckas leverera några bidrag till det teologiska eller samhälleliga samtalet.

När det inte kan handla om teologi och att finna Guds väg, utan det handlar om teologiteknic som söker efter utvägar, då tycker jag att vi lämnar Gud utanför frågans behandling. Vi behöver inte effektuera Guds vilja, och vi låter Gud slippa effektuera vår – det är väl i nuvarande läge bäst för båda parter. Och den tysta invändningen, hur vi kan veta vad Gud välsignar, den teologiska frågan som man nalkas genom bön och arbete, den behöver vi inte heller besvara oss om. För saken är redan avgjord i demokratisk ordning, och alldeles uppenbart utan att Svenska kyrkan hade något bidrag att lämna till diskussionen. Utredningen pågick medan tiden gick och frågan avgjordes. Inget yrkande, fru ordförande.

BISKOP CAROLINE KROOK:

Ordförande! Det är biskop Biörn Fjärstedt och jag som sitter i den teologiska kommittén från Biskopsmötet. Jag har ganska stor förståelse för att det finns en näst intill irritation, och i varje fall en trötthet, ”varför kommer inte det här dokumentet, varför skjuter man det här framför sig, har ni inte tillräckligt med resurser, varför blir det så försenat, nu blir det ytterligare någon månad försenat”. Och det beror på att saken inte är avgjord. Hade den varit det, som Dag säger, då hade det varit ganska lätt att en grupp i den här kommittén hade skrivit ihop ett ganska så bra dokument och levererat det, och det hade väl inte varit så svårt. Men eftersom Teologiska kommittén är sammansatt på samma sätt som Svenska kyrkan är sammansatt, med många olika åsikter, där vi i stor respekt för varandra lyssnar till varandras åsikter och försöker fördjupa oss, så tar det här sin tid. Vi hoppas ju på att vi skall kunna skriva oss samman till någonting som vi känner att det här kan vi stå för, vilken åsikt och vilken grupp vi än kommer ifrån i Svenska kyrkan. Det är den här respekten som är svår. Hade det varit så enkelt som Dag säger, att frågan är avgjord, då hade vi kunnat leverera dokumentet för länge sedan. Och då har vi menat, att då gör det inte så mycket att det tar längre tid i Teologiska kommittén, därför den tiden spar vi sedan i Kyrkomötet. För blir det så att vi inte får ihop dokumentet, där vi i respekt för varandras åsikter kan åtminstone beskriva dessa åsikter och hur det här finns i kyrkan, då kommer diskussionen att komma tillbaka till Kyrkomötet och vara väldigt länge här.

Det jag har begärt ordet för att säga nu, det är: ha överseende med oss att det tar tid. Det tar tid därför att frågan inte på förhand är avgjord i Teologiska kommittén, utan vi måste arbeta på ett sådant sätt att vi lyssnar på varandra. Nu hoppas vi på att vi skall kunna vara färdiga i oktober, men det vet vi inte. Det kanske blir som den här berättelsen om skraddarmästaren, ”det bidde en kostym, det bidde en väst, det bidde ett par byxor, det bidde en strumpa, det bidde en vante, det bidde en vanttumme, det bidde ingenting”. Jag måste också säga att den rädslan finns hos mig. Men hoppet har inte övergett mig.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Fru ordförande! Allt i den här kyrkan skall tydligen ta tid. Men att månaden innan betänkandet skall vara färdigt få beskedet att ”det kanske bidde ingenting”, det fyller mig med en viss skräck. Jag tror inte att frågan är avgjord i Teologiska kommittén, den är avgjord i samhället. Det samhällliga samtalet och positionerna har intagits utan att Svenska kyrkan kunnat ge något teologiskt bidrag. Det är ju det jag finner så patetiskt. Gustaf Wingren, en gång till, skrev boken *Tolken som tiger*, och det var beskrivningen av teologernas situation: de tiger i det längsta, de tolkar inte tillvaron, de tillför inga argument. Detta är ju tragedin för den här kyrkan. Men folkkyrkor är oförmögna att stå emot. Det finns ett enda beslut som är möjligt att fatta för den här folkkyrkan. Vi vet det allihop.

BISKOP BIÖRN FJÄRSTEDT:

Fru ordförande! Ledamöter! Jag tecknade ned när Dag Sandahl sade just de här orden om att få en så liten minoritet som möjligt i Teologiska kommittén. Då är det så att vi faktiskt gör ett mycket seriöst försök att se vad som är möjligt att säga utan några särskrivningar, eller någonting sådant. Det beror ju också på att den här kommittén, om vi nu skall diskutera den här, har i uppgift att säga vad som är teologiskt möjligt att hävda eller att framföra i den här frågan. Om det bara var så enkelt att vi skulle resonera lite och sedan rösta ungefär vad vi tycker och få en majoritet eller minoritet, det kunde, som

biskop Caroline redan har sagt, vara gjort i en handvändning. Jag vill gärna vittna om, efter denna långa tid – i och för sig så har det ju också varit lite besvärligt med byte huvudsekreterare från kansliet under den här resans gång – att det ur teologisk synpunkt sett är en väldigt svår fråga, att säga vad som ur skrift och tradition och nutida erfarenhet skulle kunna tänkas sägas. Det är i varje fall kommitténs bestämda målsättning att inte rätta sig efter vad som nu kan sägas vara tyckt allaredan, på andra håll, utan att koncentrera sig på frågan: Vad är möjligt att säga teologiskt gemensamt?

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 34.

74 § Redovisning av Överklagandenämndens domar

NILS GÅRDER:

Fru ordförande! Jag vill bara något kortfattat utveckla tankar i utskottet. Vi är alltså positiva till att Överklagandenämndens domar – förlåt, domar är kanske fel uttryck egentligen, beslut är nog det rätta uttrycket, men vi förstår vad vi menar – skall redovisas, inte bara som nu på Internet utan också i tryck. Vår tanke är att man till kyrkomötestrycket skulle kunna lägga de beslut som har meddelats under året, i vart fall de som av nämnden har bedömts ha allmänt intresse och på det sättet få en, skall vi säga, rättsfallssamling för kyrkan. Om den ges ut i en särskild volym tänker vi oss att den skall kunna finnas tillgänglig på stiftskanslierna, kanske på de juridiska fakulteterna, på större folkbibliotek och naturligtvis hos alla andra som är intresserade, och att man skulle kunna förvärva den här volymen, som är ytterligare en del av de gröna böckerna, antingen tillsammans med trycket eller som en särutgåva. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 34.

76 § Lika arbete och likvärdigt arbete inom Svenska kyrkan

GUNBORG ENGMAN-ERICSSON:

Fru ordförande! Kyrkomötesledamöter! Tillsyns- och uppdragsutskottet har i sitt betänkande nummer 9 behandlat motion 2001:37. Motionen handlar om lika och likvärdigt arbete för kvinnor och män inom Svenska kyrkan. I motionen hemställs att Kyrkomötet beslutar om att hos Kyrkostyrelsen begära att en person eller en grupp tillsätts för att belysa och initiera frågor inom Svenska kyrkans arbetsgivarled, alltså frågan om lika och likvärdigt arbete. Kyrkostyrelsen har emellertid i sin skrivelse till föregående års kyrkomöte och ombudsmöte redovisat en del frågor i detta ärende, bl.a. medellönen för kvinnor och män i olika grupper av den kyrkokommunala anställda personalen. Kyrkostyrelsen har också aviserat att återkomma med en ny redovisning till 2004 års kyrkomöte. Svenska kyrkans församlingsförbund, som är arbetsgivarorganisation för de kyrkliga arbetsgivarna, har samverkat både med SFRV:s styrelse och Kyrkostyrelsen, då det gällt att ta fram det statistiska materialet i jämställdhetskrivelserna. Vissa övergripande statistiska uppgifter om bl.a. löneförhållanden för kvinnor och män anställda inom Svenska kyrkan, har alltså redan redovisats i skrivelserna till Kyrkomötet och dåvarande Ombudsmötet. Utskottet förutsätter att motsvarande uppgifter kommer att lämnas även i fortsättningen.

Jag yrkar då bifall till utskottets hemställan att motion 2001:37 avslås.

GERD GULLBERG-JOHNSON:

Ja, tack så mycket för utskottets svar. Utskottet har svarat enligt jämställdhetslagen 1991, men i min motion i den första meningen hänvisar jag till den utökade jämställdhetslagen som kom 1 januari 2001. Vad jag förstår är det inte många som känner till den utökade jämställdhetslagen. Den säger att arbetsgivaren är skyldig att årligen göra en lönekartläggning i syfte att upptäcka, förebygga och åtgärda osakliga löneskillnader för alla anställda. Då är det att arbetsgivaren måste analysera de löneskillnader som finns mellan de som har lika eller likvärdiga arbeten. Jag kommer från Örebro län och som ni känner till har vi en dom i Kumla kommun där jag verkar, i lika arbete, där det var dom i Arbetsdomstolen mellan två ekonomichefer, där kommunen hade hanterat frågan fel. Man fick ge den kvinnliga lika lön som den manliga ekonomichefen.

Likvärdigt arbete har ni säkert också hört talas om. Det kommer från vårt län också. Det är Arbetsrättsdomstolen som säger så i det här fallet med barnmorskan och teknikern. Det är på vårt regionsjukhus i Örebro.

Detta är något som vi måste gå in i, alla arbetsgivarorganisationer i hela Sverige. För att kunna bedöma de här likvärdiga arbetena måste man tillämpa en metod, en s.k. arbetsvärdering. Ni kanske har sett det i massmedia, men man vet inte riktigt hur man skall hantera den här frågan. Arbetsvärderingen avser befattningen, inte befattningshavaren. Arbetsgivaren måste ta fram vilket innehåll och krav det är i de olika befattningarna som ställs. Jag tror att när vi hörde diskussionen före lunch och om vi gör detta blir vi bättre arbetsgivare. Vi bidrar till det. Lönen då, den skall baseras på de tre olika delarna i arbetsvärderingen: yrkesdelen, persondelen och efterfrågandedelen. Det här är en metod att se om man ligger rätt, yrkena emellan gentemot varandra.

Min kärnfråga och tanken i den här motionen är att det tar väldigt mycket tid och kraft att få fram en arbetsvärderingsmodell. Syftet med den här motionen är att väcka tanken att vi inom Svenska kyrkan på central nivå skall arbeta fram en sådan här modell, som man sedan kan arbeta med i de olika arbetsgivarleden. Jag tror att om vi får en samsyn i arbetsvärderingarna ute i stiftet och i våra pastorat, så minskar vi konflikterna mellan de anställda. Facken är väldigt medvetna om de här, jag jobbar i SACO bl.a. som förtroendevald i facket, och det arbetas väldigt, så det förväntas väldigt mycket av oss som arbetsgivare. Vi har tre år på oss att ta fram en sådan här arbetsvärderingsmodell och det behövs. Men det viktigaste med motionen är att jag vill belysa frågan för Kyrkostyrelsen och för kyrkomötesledamöterna, och speciellt de som sitter i Församlingsförbundet. Frågan är ju högaktuell hos alla arbetsgivare, men det är bara de som har över tio anställda det här gäller. De som har under tio behöver inte tänka på detta. Jag vet att JämO är väldigt intresserad av hur vi i Svenska kyrkan skall hantera detta, jag har själv hört det. Men JämO åker gärna ut och informerar om detta.

I utskottets svar skall Kyrkostyrelsen redovisa år 2004 för Kyrkomötet om jämställdhetsarbetet. Jag anser att Kyrkostyrelsen och Kyrkomötet har ett visst ansvar för att detta arbete i Svenska kyrkan görs på ett bra sätt, och jag ser fram emot den här redovisningen.

Men jag yrkar bifall till utskottets hemställan, och det är med tanke på att frågan ligger på Församlingsförbundet, men ändå har jag lyft upp frågan. Tack.

GUNBORG ENGMAN-ERICSSON (REPLIK):

Jag har en helt kort information, att den nya lagen har samma nummer som den tidigare. Tack.

BRITAS LENNART ERIKSSON:

Ordförande! Jag kan då berätta att det faktiskt finns ett sådant här arbetsvärderingsinstrument, som är framtaget ifrån Församlingsförbundets stiftsavdelning i Västerås stift tillsammans med Trygghetsfonden, som heter *Rätt lön på rätt sätt*, och som precis har de här utgångspunkterna som vi har hört motionären framföra. Det som nu händer, det är alltså att det kommer att ske, och pågår egentligen, en utbildningsinsats till alla stift och till alla arbetsgivare som är intresserade, att få del utav och lära sig den här modellen som vi har utarbetat. Den har också prövats, eller granskats, utav JämO och har fått ett bra betyg ifrån JämO. Det finns ett material. Det gäller nu bara att ta till sig det.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 35.

77 § Förhandlingar om prästlöner m.m.

GUNBORG ENGMAN-ERICSSON:

Ordförande! Kyrkomötesledamöter! I sitt betänkande 2001:10 har tillsyns- och uppdragsutskottet behandlat tre motioner: motionerna 2001:41, 2001:90 och 2001:94. Motionerna handlar om ordningen för förhandling av prästernas löner och regleringen i kyrkoordningen av Svenska kyrkans församlingsförbunds ställning som arbetsgivarorganisation. I 34 kap. finns det gällande bestämmelser när en församling, en samfällighet eller ett stift är arbetsgivare. Där finns det då en paragraf som säger att Svenska kyrkans församlingsförbund skall

1. företräda arbetsgivaren när det gäller att ingå eller säga upp kollektivavtal,
2. avgöra frågor om lockout eller andra stridsåtgärder vid konflikter, om sådana kollektivavtal,
3. företräda arbetsgivaren i tvister om sådana kollektiva avtal eller om påföljder vid konflikter om sådana avtal,
4. i anslutning till ingångna kollektivavtal företräda arbetsgivaren i fråga om sådana arbetstagare som inte är medlemmar i någon avtalsslutande arbetstagarorganisation.

Det här är en fråga som har behandlats i olika omgångar och på olika sätt. Utskottet har haft ingående diskussioner, har lyssnat och så småningom kommit fram till att genom att alla de som arbetar i en församling fullt ut har samma arbetsgivare, så gäller för alla samma grundläggande anställningsvillkor och avtal. Det är ju av väldigt stort värde. Kyrkoordningen reglerar endast frågan om vem som har uppgiften att som arbetsgivarorganisation företräda de kyrkliga arbetsgivarna. Redan innan kyrkoordningens bestämmelser trädde i kraft hade de lokala arbetsgivarna valt att tillhöra Församlingsförbundet, eller som det tidigare hette, Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund. Nu är det ju så, att det här avtalet har endast gällt under begränsad tid. Ordningen med löneförhandlingar på stiftsnivå för prästerna är ju en utav delarna i det s.k. prästpaketet som till viss del berördes men inte uttalades i förmiddags. När frågan om att man på en enda punkt skall göra förändringar i "prästpaketet", när det återkommer till Kyrkomötet, så har utskottet ansett att det finns skäl att det görs en utvärdering av hittills vunna erfarenheter. Däremot har inte utskottet varit berett att nu föreslå ändringar i kyrkoordningen i enlighet med motionärerna.

Det är väldigt viktigt, har utskottet ansett, att Kyrkostyrelsen i samverkan med Svenska kyrkans församlingsförbunds styrelse tar ansvar för en utvärdering av gällande ordning. En sådan utvärdering bör då belysa hur förhandlingsarbetet har fungerat och hur de lokala arbetsgivarna och stiftsförbunden ser på det. Det är ytterligare saker

som behöver belysas i en sådan utvärdering. Det är vilken betydelse löneförhandlingarna på stiftsnivå nu bedöms ha för den lokala prästanställningen, och konsekvenserna av en annan ordning.

Med anledning av det utskottet har anfört, hemställer jag om att Kyrkomötet bifaller utskottet hemställer att Kyrkomötet med anledning av motionerna 2001:41, 2001:90 och 2001:94 ger Kyrkostyrelsen till känna vad utskottet har anfört om en utvärdering av gällande ordning för förhandling av prästernas löner.

GÖRAN WAHLSTRÖM:

Fru ordförande, biskopar, ledamöter och övriga! Det är motion nummer 41 och det är en fyrenomineringsgruppsmotion, får man väl säga nu i dagens läge när man inte får säga partier här. En liknande motion avgavs förra året också och resultatet då blev avslag. I år tycker jag kanske man kan utläsa en viss skall vi säga förbättring, så till vida att utskottet föreslår en utvärdering av vad som har hänt under tiden. Det hälsar vi med tillfredsställelse! Även om jag kanske tycker att utskottet skulle ha sagt lite mer än "det finns skäl att förorda", jag tycker att utskottet skulle förorda, rätt upp och ned. Men det är en detalj. Jag hoppas då att en sådan här utvärdering kan ske ganska snart. Nu har vi visserligen ett yrkande i motionen, men när man ser att utskottet på det här sättet har gått oss till mötes, så finns det kanske anledning att tycka att det är tämligen bra.

Jag skulle bara vilja ha ett litet, inte ett tillägg, men ett påpekande här. Man skriver på sidan 4, mitt på sidan ungefär: "Utskottet menar att Kyrkostyrelsen i samverkan med Svenska kyrkans församlingsförbunds styrelse bör ta ansvar för en utvärdering av gällande ordning." Och det är väl okej. Men jag tycker också att det vore väldigt bra att när man gör denna utvärdering även inhämtar synpunkter ifrån några samfälligheter och även församlingar i detta stycket. Jag hoppas alltså att Kyrkostyrelsen verkligen fullföljer det som utskottet föreslår i sin att-sats.

Och med det, fru ordförande, så anser jag inte att det finns någon anledning annat än att instämma i vad utskottet har yttrat.

CARINA ETANDER RIMBORG:

Fru ordförande! Ledamöter! Det fanns vissa saker som inte blev så bra och lyckat när vi tog kyrkoordningen 1999. En av de sakerna som inte blev bra, tycker jag, var 34 kap. 6 § om att Församlingsförbundet skall vara arbetsgivarorganisation och företräda församlingarna. Därför yrkar jag bifall till motion 2001:90.

ESKIL JINNEGÅRD:

Fru ordförande! Som det står i handlingar så ingick det här i det s.k. prästpaketet, att det löstes på det här sättet, att vi hade lokal arbetsgivare och vi har samråd med domkapitlet och stiftsförbundet svarar för de förhandlingar som sker på stiftsplanet, baserat på de centrala avtal som förs mellan de olika fackförbunden och Församlingsförbundet.

När det gäller det här första året har åtminstone vi i Skara stift tillfrågat kyrkoherdarna i de olika pastoraten vad de har för synpunkter på sina medarbetare. Givetvis också att kyrkonämnden eller dess ordförande har haft synpunkter på kyrkoherden, hur han eller hon fungerar. Det har varit mycket bra. Vi har fått svar från alla, något undantag kanske inte har svarat. Det har fungerat, som sagt var, mycket bra. I förhandlingsdelegationen har det också gått bra med vår avtalssekreterare och en avtalssekreterare från Församlingsförbundet. Jag tycker för min del, som har lett de här förhandlingarna, att det har varit ett mycket gott arbetsklimat, mycket gott arbetskli-

mat får jag säga, med de fackliga representanterna och samrådet som vi har haft med domkapitlet och biskopen. Så jag förstår inte när man säger här att det inte fungerar. Det har fungerat mycket bra! Alla har ställt upp och varit nöjda och belåtna. Kanske inte med sina löner, det är ju en annan sak. Vi strävar ju efter differentiering av lönerna. En del har fått mer och en del har fått mindre, men det är ju baserat på de informationer som vi har fått från den lokala arbetsgivaren.

Det kan finnas skäl för att man gör någon form utav utvärdering av detta. Men som Göran Wahlström säger, att han tycker att man skall klara detta på samma sätt i samfälligheterna som man har med andra yrkesområden – ja, då måste man ändra kyrkoordningen och ta bort det här med samrådet med domkapitlet, eller ofta är det en företrädare för ett domkapitel som är med. Det är ju en del i ”prästpaketet” som vi har tyckt, att det skulle vara på det sättet. Men man skall ju inte ändra omedelbart, utan jag tycker att det borde vara så som vi har sagt i kyrkorättsutskottet, att skall vi göra ändringar så får vi göra alla ändringar på en gång. Då får det vara underbyggda argument för att göra förändringar.

Jag finner inte några skäl att göra några ändringar här, men jag ställer upp på utskottets hemställan, så jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

GÖRAN WAHLSTRÖM (REPLIK):

Fru ordförande! Eskil Jinnegård var uppe förra året och talade i samma riktning, och han tycker om att förhandla på stiftsnivå, så vitt jag förstår. Dock kommer han med felaktiga påståenden, att det här med samråd med domkapitlet inte skall vara möjligt om en samfällighet eller eventuellt enskild församling skulle förhandla i det här stycket. Det är inget som hindrar detta, jag förstår inte Eskil, var du får det ifrån? Jag har inget emot domkapitlet, jag kan mycket väl tänka mig att samfälligheten i Norrköping skulle kunna ha en sådan förhandling och samråda med domkapitlet – vad är det som säger att det inte skulle gå, Eskil?

ESKIL JINNEGÅRD (REPLIK):

Det blir alldeles för omständligt om man skall hinna med att ta kontakt med alla pastoraten i stiftet och gå igenom allt detta. Jag tror att det är mest rationellt att man har det på stiftsplanet på det sättet som vi har det i dag.

GÖRAN WAHLSTRÖM (REPLIK):

Ja, enligt mitt förmenande, utan att på något sätt vara elak, så tycker jag att Eskil Jinnegård har gjort sin egen utvärdering redan. Men nu har vi ju alltså gått med på, tyckt att det är bra med en sådan här utvärdering. Då får vi se vad den kommer fram till.

ESKIL JINNEGÅRD (REPLIK):

Jag har bara konstaterat att det fungerat mycket bra med förhandlingarna i Skara stift, och det måste jag väl kunna få säga, med fackets representanter, med representanter för domkapitlet. Jag har haft många förhandlingar, måste jag säga först, och detta är bland de mest angenäma förhandlingar som jag har haft. Vi avslutade förhandlingarna med att Församlingsförbundet bjöd på tårta, och det var hur bra som helst.

LISEN RIDNE:

Fru ordförande! Biskopar och ledamöter! Motionerna som är grunden för det här betänkandet vill, som det redan har sagts, ändra på kyrkoordningens reglering gällande vem som skall teckna kollektivavtal för Svenska kyrkan och företräda kyrkliga arbetsgivare vid lockout och kollektiva avtalstvister. Men man vill även förändra i det

s.k. prästpaketet. Utskottet har fört en, som jag har läst det, noggrann diskussion från början och till slut när det gäller prästlöneförhandlingarnas avslut för ett år sedan. Den förhandlingsrundan var turbulent, det är det minsta man kan säga. Men den är historia nu. Av historien så skall man lära sig, och det har skett. Jag tror att båda sidor upplever detta. Jag är väl viss om att det är två parter som förhandlar, men båda parter har ett ansvar – samma ansvar. Det är när man är införstådd och överens om detta, som man når till ett gemensamt bra resultat som kan kännas bra och motiverat för alla parter. Utskottet har tagit ställningstagande med innebörd att Kyrkostyrelsen och Församlingsförbundets styrelse skall ansvara för en utvärdering av nu gällande förhandlingsordning, inklusive arbetsgivarnas syn, stiftens, även avseende de stiftsvisa prästlöneförhandlingarna. Jag ser det här utskottets ställningstagande som mycket gott och vill varmt tillstyrka det.

JOAKIM SVENSSON:

Fru ordförande! Till kyrkomötena 1999 och 2000 så skrev jag eller var delaktig i motioner om Församlingsförbundets roll som obligatorisk företrädare för församlingarna i arbetsgivarfrågor och dessvärre så befann jag mig på minoritetssidan. Nu är det en situation som jag är ganska van vid, kanske någon säger, men det är ju inte något självändamål att befinna sig där. Därför var det roligt tycker jag, att läsa den här motionen från Suzanne Fredborg m.fl. som hade samma intentioner som jag hade då, nämligen att ta bort obligatoriet i kyrkoordningen.

Jag tycker inte det finns någon anledning att upprepa hela den här debatten en gång till, vi har talat om detta tidigare, men några punkter kanske man ändå bör upprepa. Jag tycker att i det här sammanhanget är det en frihet för församlingarna som bör gälla. Församlingsförbundet skall väl rimligen genom sin egen kompetens och hur arbetet utförs visa, att de är en lämplig part att föra de här förhandlingarna, och då bör församlingarna själva kunna välja om de vill vara med eller inte. Dessutom är jag motståndare till att det finns för många nationella organisationer inom Svenska kyrkan. Det är svårt nog som det är många gånger, att hålla ordning på vem som är vad. Det blir förvirrat och besvärligt för både kyrkomedlemmar och andra, när vi har för många nationella organisationer som säger sig representera församlingarna. Dessutom tycker jag att många av de argument som framförs för den här lösningen som nu är fallet, är ganska tunna och märkvärdiga på sitt sätt, t.ex. frågan om att det skulle vara ett sätt att försvara Svenska kyrkans episkopala struktur. Jag tycker det känns något långsökt. Dessutom har vi fått alla brev ifrån arbetstagarorganisationen Akademikerförbundet, som säger att de inte alls är där som en nödvändig lösning i det s.k. prästpaketet.

Nu är ju utskottets betänkande ett fall framåt i den här frågan, då man föreslår en utredning. Jag tycker dock att en sådan utredning skall vara oberoende, och jag tycker nog att Församlingsförbundet inte skall ingå i själva utredningsuppdraget så som det är formulerat i betänkandet, utan jag vill att det skall bli mer allsidigt, och yrkar därför bifall till motion 90 av Suzanne Fredborg m.fl. samt till reservationen 1. Tack!

ÅKE BLOMQVIST:

Fru ordförande! Det finns kanske skäl att förklara eftersom jag står bakom reservation nummer 2. Min grundsyn är ju den att det borde finnas ett förtroende, att de församlingar eller samfälligheter som vill göra en löneplacering skall kunna göra det. Däremot tycker jag också att det är riktigt att alla arbetsgivare i Svenska kyrkan tillämpar samma anställningsvillkor och samma avtal. Utifrån det bör Församlingsförbundet vara den som för vår talan i det här sammanhanget. Därför yrkar jag avslag på

motionen nummer 90. När det gäller synen på vad kyrkoordningen föreskriver, så kan man ju läsa den på olika sätt. Jag delar inte Eskil Jinnegårds uppfattning att det står någonting om samråd i de paragrafer som finns i kyrkoordningen, utan det står att det är Församlingsförbundet som är part, som företräder församlingarna. Som jag ser det hänger det mest på hur den delegation ser ut som kommer ifrån Församlingsförbundet. Medan förarbetena skriver och beskriver den här samrådsfunktionen och att prästlönen skall vara på stiftsnivå. Så har jag uppfattat det. Men att det skulle behövas egentligen då, någon formell ändring i kyrkoordningen, det kan jag inte se, utan det är bara en annan tolkning till de här förarbetena. I synnerhet tycker jag, som jag antar ni också har fått, när Kyrkans Akademikerförbund nu helt plötsligt säger att det här inte alls ingick i "prästlönepaketet"! De har hela tiden velat ha en annan ordning med de lokala arbetsgivarna. Men det vore intressant om Kyrkostyrelsen lämnade en beskrivning – hurdant var det egentligen med det här "prästlönepaketet"? Och det kanske finns fler som kan göra det än Kyrkostyrelsen, som satt på andra sidan. Jag har med min skrivning i reservation 2 tillsammans med Bertil Persson och Hans Ulfvebrand velat belysa, att den här frågan skulle vi kunna ge ett förtroende för parterna, dvs. Församlingsförbundet och de fackliga organisationerna, att klara ut själva i avtalshänseende när det är moget att gå vidare.

STAFFAN BEIJER:

Fru ordförande! Eftersom jag själv hanterar förhandlingar på stiftsnivå så tycker jag det är ganska självklart att det är församlingarna som skall hantera lönesättningsfrågor. Det är ju de som är arbetsgivare, och i alla andra sammanhang är det ju arbetsgivaren själv som i förhandling sätter löner, därför att de skall vara personliga och de skall utgå ifrån kompetens och ifrån kvalitet osv. Det är i pastoraten, i samfälligheterna, i församlingarna som man bäst känner den lokala situationen och känner sin anställda.

Dessutom skapar den här situationen vi har nu en massa konflikter mellan församlingar och Församlingsförbundet. Det är onödigt. Det har vi hört om tidigare i debatten här, att det finns alltför många konflikter i vår kyrka. Jag menar att vi måste undanröja den här konfliktungen. Ge församlingarna självbestämmande i den här frågan. Dessutom är det faktiskt en jämställdhetsfråga, på så sätt att alla anställda i Svenska kyrkan måste få behandlas på samma sätt. Att lämna ut detta till en utredning att se över det, det skulle ta för lång tid. Det handlar ju om att se över kyrkoordningen fram till 2005, och så skall det då behandlas, och så skall det verkställas, och då är vi borta tio år framåt i tiden. Det är för lång tid att ha konflikter i tio år till. Därför vill jag att vi löser det här snabbt.

Jag vill yrka bifall till motionerna 2001:41 och 2001:94. Tack!

MATS JOHANSSON FLYGG:

Fru ordförande! Ledamöter! Det är mycket som händer på några få år. Vi har nu genomfört de förhandlingar som har gällt "prästpaketet" under de senaste åren. Akademikerförbundet, som jag själv företräder i Karlstads stift, liksom vår riksorganisation hade från början en hel del frågetecken inför det som nu skulle komma, med vem som skulle vara arbetsgivare m.m. Jag skall inte ta upp tiden med att diskutera det. Fortfarande står vi fast vid den här synen att det måste vara stiftsvisa förhandlingar. Vi hänvisar tillbaka till det som fanns tidigare med en stiftsanställning, som vi fortfarande i och för sig tror på. Sedan vill jag säga att det också finns möjligheten genom förhandlingsavtalet och 4 § till speciella förhandlingar direkt med arbetsgivaren, så det är inte helt uteslutet.

Jag tar ändå fram den här möjligheten i dag att utvärdera det som jag tror kan vara riktigt och viktigt. För det är ändå så att vi som lagstiftande församling för kyrkoordningen, har ett ansvar inför vad som händer just på det här med lönefronten för en stor grupp av de anställda, som då är präster och som här är apostroferat.

Jag finns med bland dem som står bakom utskottets betänkande och yrkar på att utskottets hemställan skall vara det som är giltigt. Tack.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS:

Historieskrivning ändras fort ibland. Och argumenten byts snabbt ibland, i takt med vad man vill uppnå. Det gällde nu inte Mats Johansson Flygg, som var konsistent med vad han har sagt för några år sedan. Men jag tycker det kan finnas anledning att påminna om att Akademikerförbundets företrädare för några år sedan framställde frågan om lokal anställning som ett hot mot den dubbla ansvarslinjen. Och att detta med lokala förhandlingar skulle göra prästernas förkunnelse beroende av den som föder prästerna. Men nu är det en annan argumentation, och den har väl inte så mycket med teologi att göra, utan det handlar om pengar. Då vill jag bara påminna om, att det handlar om att inte spela ut fattiga och rika församlingar mot varandra. Man kan också anmärka att det här visar att frågan om den dubbla ansvarslinjen inte riktigt har med arbetsgivarfrågorna att göra.

ESKIL JINNEGÅRD:

Fru ordförande! Ja, det är ju riktigt som det sades här av Åke Blomqvist att det står i de utredningar vi har, att vi skall ha någon form av samråd med domkapitlets företrädare på det ena eller andra sättet, att vi måste göra det. Det gäller inte bara förhandlingar totalt, utan det gäller även vid varje tillsättning, ny tjänst, där vi skall fatta beslut om lön, då har vi ett samråd. Vi tycker det fungerar mycket bra.

Sedan vill jag säga att det är klart att i de stora samfälligheterna som kanske har tio präster att det skulle ni kunna klara själva, men hur skall det vara i det pastoratet där det är en präst – kyrkoherden? Skall han förhandla för sig själv då, tillsammans med kyrkonämndens ledamöter? Det är väl närmast så att vi måste se helheten i Svenska kyrkan som sådan, och det är väl därför man har gjort det här ställningstagandet i kyrkoordningen och Församlingsförbundet. Det är helheten alltså, som måste komma till stånd där. Detta är ju ingen nyhet. Vi kan bara konstatera att i många pastorat har de överlåtit åt stiftsförbundet att förhandla när det gäller Kommunalarbetsförbundet, när det gäller Kyrkomusikerförbundet eller Lärarförbundet, när det gäller Kommunaltjänstmannaförbundet och även en del andra förbund. Så stiftsförbundet förhandlar ju för de mindre enheterna kan man säga i Svenska kyrkan. För de större enheterna som har egen personal, egna personalchefer och personalsekreterare, de kan ju förhandla själva. Vi bara konstaterar det att vi har olika resurser på det här området, och då har vi en avtalssekreterare från Församlingsförbundet som har en sju-åtta stycken som kan de här sakerna, tillsammans med en lokal avtalssekreterare. Så vitt jag har förstått fungerar det mycket bra med de andra fackliga organisationerna, och som jag har sagt tidigare så tyckte jag att det fungerade mycket bra även med prästerna och Akademikerförbundet under de senast gångna förhandlingarna.

Jag yrkar bifall till det föreliggande förslaget.

MATS JOHANSSON FLYGG (REPLIK):

Fru ordförande! Repliken till Ragnar är att vi står kvar vid, precis som du säger, en syn på den dubbla ansvarslinjen som vi naturligtvis vill skydda här. Jag håller med dig om att i dag är vi i en situation där vi försöker att gilla läget, men det säger inte att det

inte har varit utan vissa problem i den handläggning som har varit av frågorna på lokalplanet. Det finns bekymmer, det är ingen tvekan, men vi står fortfarande kvar vid den grundläggande synen. Tack.

CARINA ETANDER RIMBORG (REPLIK):

Ordförande! Jag vill bara förtydliga. Det handlar inte om att ta bort möjligheterna att vara med i Församlingsförbundet, det handlar om att ta bort tvångsanslutningen. Det skall vara frivilligt att vara med, inte stå i kyrkoordningen!

ÅKE BLOMQVIST (REPLIK):

Men Eskil Jinnegård, du säger så här: ”Vi har givit kompetens till vissa samfälligheter och församlingar att föra lokala förhandlingar” – varför har de inte kompetens att göra det också för prästerna? Du talar emot dig själv här. Det som jag har skrivit i reservationen handlar om att detta får Församlingsförbundet avgöra, om man vill ge delegation eller inte. Det har man ju gjort i vissa fall, till de andra arbetstagarorganisationerna. Det andra är att det blir ju väldigt konstigt när de kyrkliga lokala arbetsgivarna fastställer en lönepolicy och gör sin lönebild för de övriga anställda, och sedan kommer stiftsförbundet med en annan lönepolicy.

ESKIL JINNEGÅRD (REPLIK):

I de gemensamma anställningsvillkor som vi har, anställningsförhållanden, så finns det också en del lönepolicy angivet i dem, så det är ju gemensamt för samtliga, så vitt jag förstår, yrkeskategorier inom Svenska kyrkan. Det är ju ett stort framsteg att vi har kommit så långt. Jag sade också att de större samfälligheterna har självklart större resurser, ni har personalsekreterare och personalchefer som kan göra detta. I de mindre enheterna så anlitar vi givetvis avtalssekreterarna på Församlingsförbundet och de egna krafter som vi har, men utgångsläget är hela tiden det här ”prästpaketet” som vi bestämde oss för. Det är det som fortfarande finns kvar och där är i förberedelsearbetet ett samråd med domkapitlet och det var den kompromissen, kan man säga, som vi gjorde vi det tillfället, att vi tog det så. Det kan tänkas framledes att vi kan lösa det på annat sätt, men nu skall vi göra den här utvärderingen som utskottet har redovisat.

Jag ber än en gång att få yrka bifall till det förslaget.

GÖRAN WAHLSTRÖM:

Fru ordförande! Jag hoppas att jag kan klara av det här på två minuter. Det är väl en ganska självklar princip tycker jag, att de som betalar pengarna, det är de som skall förhandla. Det tycker jag är en grundprincip. Sedan har vi ju märkt att det där med lönepolicy har blivit ganska besvärligt, genom att man har haft en lönepolicy för icke-präster och sedan har prästerna kommit och fått en helt annan lönepolicy, vilket har gjort att det har varit ganska väsentliga löneskillnader som kan väcka vissa tankar hos en del. Att sedan det här med ”prästpaketet” i bakgrunden, ja det vet vi att det var en kompromisslösning, och jag vet inte hur länge vi skall leva på detta paket, och med detta paket. Det kanske är möjligt att man skall gå vidare i historien. Sedan vidhåller jag alltså, att här håller vi på och utvärderar en massa saker redan och det är inte bra tycker jag. Vi får vänta med vad utredningen kommer att säga. Sedan i den mån som vi får möjlighet att förhandla själva, vill jag bara säga till Eskil, att även vi efter genomförda förhandlingar kan tänka oss en tårta.

BRITAS LENNART ERIKSSON:

Fru ordförande! Det är en ganska intressant debatt som vi har kommit in i, och det är också bra tycker jag att utskottet nu har sagt att, eller vill ge uppdraget att det skall göras en utvärdering. Hela diskussionen visar att man behöver belysa den här frågan ordentligt och göra det ganska snart, därför att jag tror att det är ohållbart med den här särbehandlingen av präster som har blivit, och som vi medvetet har gått in i från början. Det ger väldigt konstiga signaler tycker jag, gentemot övrig personal i församlingarna, att man hanterar just prästerna på detta sätt. Man behöver alltså titta över också vilka konsekvenser det har för övriga grupper, när man hanterar frågor på det här sättet.

Egentligen begärde jag ordet när Eskil Jinnegård tog upp det här med förhandlingsmandatet. Det finns ju ingenting som säger att man inte skulle kunna ha samma ordning för prästerna som för andra grupper, där en församling eller samfällighet själv inte vill förhandla, eller anser sig ha kunskap eller kompetens, resurser att förhandla, då lämnar man ju ett förhandlingsmandat. Det gör man för alla andra grupper, då borde det inte vara svårare att göra det när det gäller prästerna. Sedan finns det, precis som Eskil säger, i kyrkans avtal en viss lönepolicy som skall gälla alla anställda i kyrkan. Bl.a. står det där att man skall ha individuell och differentierad lönesättning och att lönerna skall sättas lokalt, därför att det är den lokala arbetsgivaren som kan bedöma arbetstagaren just utifrån de kriterier som man har ställt upp, när det gäller individuell och differentierad lönesättning. Jag har inget yrkande mer än utskottets, och ser fram emot den här utvärderingen.

LISEN RIDNE:

Fru ordförande! Mycket kort bara: det är ju så att det finns ingenting som heter ”en tvångsanslutning” till Svenska kyrkans församlingsförbund. Vad Svenska kyrkans församlingsförbund har fått i uppdrag, det är att sluta kollektivavtal, företräda vid lockouter, stridsåtgärder eller när det gäller kollektiva avtalstvister – det uppdraget har vi fått. Sedan är det en stor glädje för Församlingsförbundet att så otroligt många – alla – också är medlemmar.

JOAKIM SVENSSON:

Fru ordförande! Som jag upplever det står inte förslagen mot varandra på det sättet. De skulle ju kunna bifallas båda två, både motion 94 och reservation 1. Alltså måste vi väl fatta beslut i två moment på något sätt.

ORDFÖRANDEN:

Vi har tittat på det, Joakim Svensson, och enligt expertis skulle det inte vara så att det går. Vi kontrollerar.

Det vidhålls att det inte går att bifalla båda utan de måste ställas mot varandra.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 36.

78 § Livstestamente och dödshjälp

ELISABETH ENGBERG:

Ordförande! Vänner i Kyrkomötet! Har vi rätt att leka Gud? Det frågar man i TV-programmet *Debatt* i Sveriges Television i kväll. Underrubriken är *Vem skall sätta gränser för forskningen?* Nya framsteg, inte minst inom det medicinska och biologiska

forskningsområdet, föranleder och aktualiserar nya etiska frågor vi har att förhålla oss till. Hur många visste för några år sedan vad stamcells forskning var? Hade vi kunnat svara på frågan hur vi ser på stamcells forskning, när vi träffades här första mötet under den här perioden? Jag tror inte det. I dag är det en av de etiska frågor som står högst upp på samhällets dagordning, en väldigt brännande fråga. Inte minst genom media möter vi många av de här många gånger komplexa frågeställningarna, och vi förväntas ta ställning till dem, som enskilda, som församling och som trossamfundet Svenska kyrkan.

Börje Finnstedt aktualiserar i motion 43 en annan etisk fråga som också är aktuell, frågan om livstestamente. Är det förenligt med Guds ord och Svenska kyrkans lära, frågar han, att skriva ett livstestamente? Och motionären föreslår att en utredning tillsätts för att klargöra det här. En annan närliggande fråga berörs i motion 72 av Carina Etander Rimborg: Hur ställer vi oss till frågan om dödshjälp? Hon föreslår att Kyrkostyrelsen aktualiserar den frågan, om dödshjälp, dess användning och avskaffande.

De här två motionerna behandlas av tillsyns- och uppdragsutskottet i betänkande 11 med rubriken *Livstestamente och dödshjälp*. Utskottet menar att de frågor som berörs i motionerna är mycket, mycket viktiga. Det är angeläget och det förväntas att vi som kyrka deltar i det offentliga samtalet om vår tids nya etiska frågor och om forskningens gränser. Vi lever i en situation där kyrkan inte längre är en självklar auktoritet i livsåskådningsfrågor, där också många andra deltar i samtalet om liv och människovärde, inte minst filosoferna. Svenska kyrkans röst behöver höras vid sidan av många andra röster. Svenska kyrkan behöver ge sitt bidrag till samhällsdebatten.

Vi menar i utskottet att det behövs teologisk reflektion och en fortsatt bearbetning av de frågor som berörs i motionen. Utskottet föreslår därför att Kyrkostyrelsen tar initiativ till ett arbete, som syftar just till en fortsatt bearbetning av de frågor som aktualiserats. Frågor som ytterst berör kyrkans syn på livets helgd och okränkbarhet. Men vi kunde också i våra överläggningar konstatera att det här är ingen liten fråga. Det finns många infallsvinklar och många sätt att se på den, och vi kände inte att vi från utskottets sida ville komma med så strikta riktlinjer om exakt vilka frågor som det är viktigt att bearbeta och fördjupa sig i. Därför föreslår vi att de avgränsningar som behöver ske, och en vidare reflektion över vilka frågeställningar som måste bearbetas, måste avgöras av Kyrkostyrelsen.

Avslutningsvis vill jag, med förhoppning om att vi som kyrka får fortsätta att vara aktiv samtalspartner i samhällsdebatten i de här viktiga etiska frågorna, yrka bifall till utskottets betänkande.

CARINA ETANDER RIMBORG:

Fru ordförande! Ledamöter! Min motion om Svenska kyrkans hållning angående dödshjälp tangerar ett mycket angeläget ämne, som förr eller senare kommer att beröra oss alla på något sätt. Jag är tacksam över den behandling som motionen har fått av utskottet och ser fram emot en teologisk reflektion och ett underlag för fortsatt bearbetning som kan vara ett stöd för Kyrkomötet och för alla våra församlingsbor och medlemmar i Svenska kyrkan.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

MARGARETA APPEL:

Ordförande, kyrkoledamöter och biskopar! Det gläder mig mycket att vi börjar tala om att döden hör till livet, även i kyrkan. Vi har verkat för den här frågan om att få livstestamente juridiskt bindande länge. I den senaste utredningen som kom i början på januari, om att Döden angår oss alla, så har man stärkt livstestamentets styrka

genom att byta ut ordet ”bör” mot att man ”skall” ta hänsyn till livstestamentet. Jag tror att Döden angår oss alla kommer att gå vidare i en ytterligare utredning, där man kommer att få livstestamente juridiskt bindande. Jag tycker det är viktigt att det är självbestämmanderätten, att det är jag och ingen annan som skall bestämma över mig, hur jag vill ha det i livets slutskede. Jag vill också framhålla rätten att ha eutanasi, dvs. ”god död”, en värdig död i livets slutskede. Jag är mycket god vän med den holländske läkaren som är en av pionjärerna när det gäller att ge dödshjälp i livets slutskede. Han säger: ”Den sista goda medicinska behandling som jag kan ge min patient är eutanasi, god död.” Jag tycker det är glädjande att vi har tagit upp de här frågorna, för döden angår oss alla. Döden hör till livet. Tack.

BÖRJE FINNSTEDT:

Fru ordförande! Kyrkomötesledamöter! Staten har ett medicinsk-etiskt råd och där behandlar man den här frågan om man skall kunna skriva ett livstestamente. Då tycker jag att Svenska kyrkan skall tillfrågas: Kan jag som kristen, och på vilka grunder kan jag skriva mitt livstestamente? Det är en självårdsfråga för oss alla och vi behöver då hjälp att ta ställning. Är det rätt för mig att skriva ett livstestamente eller inte? Kan jag med Guds ord som grund och i Svenska kyrkans lära skriva ett sådant testamente? De här reflektionerna som har kommit fram i dag sätter jag stort värde på, och jag skulle vilja att kyrkan gav mig hjälp att ta ställning i denna fråga, om jag skall skriva ett livstestamente eller inte. Jag har inget eget yrkande.

MARGARETA APPEL (REPLIK):

Jag skulle bara säga att du är välkommen till mig, Börje. Jag har livstestamenten och kan ta med dem så att du får, så skall jag hjälpa dig.

NILS GÅRDER:

Fru ordförande! Med anledning av Margareta Appels anförande känner jag mig föranledd att säga, att jag uppfattade inte att detta var tillfället för att debattera själva sakfrågan. Därför yttrar jag mig inte i den heller. Men jag ville göra det klart.

ELISABETH ENGBERG:

Jag vill också betona vad vi sade i utskottet och vad jag försökte framhålla, att vi tycker att den här frågan inte bara handlar om livstestamente eller inte, utan det aktualiserar mycket djupare frågor kring vad som är liv, kring människovärde och kring livets helgd. Vi skulle vilja, jag hoppas att det framgår av betänkandet, vi skulle gärna vilja vidga uppdraget så. Det är inte enbart en juridisk fråga utan en fråga med många djupa teologiska implikationer.

MARGARETA APPEL (REPLIK):

Ja, jag skulle bara rekommendera Kyrkostyrelsen att bli remissinstans till statens offentliga utredning *Döden angår oss alla*.

STINA ELIASSON:

Ordförande! Det är så angående det här SOU-betänkandet 2001:6 *Döden angår oss alla – värdig vård vid livets slut*, att där har Svenska kyrkan beretts tillfälle att yttra sig, och vi har gjort det. Bara för någon timme sedan hade vi ärendet i Kyrkostyrelsen. Hur vårt remissvar ser ut, hur det är skrivet, det kan man få kanske här, man kan dela ut det, men i varje fall så finns det i Kyrkans hus på kansliet. Det är ett alldeles utmärkt yttrande där vi särskilt betonar sjukhuskyrkans roll, och vi anmärker på att

man i den här utredningen har negligerat, redan i direktiven, att samråd också skulle ske med sjukhuskyrkan. Men just detta lyfter vi fram i vårt yttrande över den statliga utredningen.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 37.

79 § Demokrati och delaktighet

ERNA ARHAG:

Ordförande! Två viktiga och aktuella motioner berör demokrati och delaktighet. Dels motion 13 av biskop Martin Lind m.fl. som framför ett uppdrag att utreda kyrkans styrelseskick för att kyrkotillhöriga skall få större inflytande på alla nivåer, dels motion 49 av Kerstin Bergman, där det framförs förslag om ett uppdrag att utreda principiellt frågan om kyrkan och demokratin.

Utskottet ser frågeställningarna om hur Svenska kyrkan som en demokratiskt organiserad folkkyrka erbjuder möjlighet till en bred delaktighet, som en viktig och angelägen fråga. Jag vill dock särskilt kommentera att i motion 13 skrivs att ”en förändring av kyrkans styrelseskick måste ta i beaktande de många medlemmar som inte regelbundet deltar i gudstjänstlivet men som medvetet önskar ta kyrkans tjänster i bruk vad gäller kyrkliga handlingar”. I utskottet vill vi peka på att Svenska kyrkan som folkkyrka inte bör ställa olika grupper mot varandra, utifrån att vissa är flitiga gudstjänstbesökare och andra besöker kyrkan mera sporadiskt. De betalar alla sin kyrkoavgift, och församlingar är beroende av båda dessa grupper för att kunna bedriva sin verksamhet. Döpet är grunden för all tillhörighet, inte graden av religiositet. Det finns plats i Svenska kyrkan både för den sökande och tvivlande och för den trosvisse. För den som har kommit långt på trons väg och den som knappt hunnit börja sin vandring.

De principiella frågor som tas upp i motion 49 finner utskottet vara angelägna. Demokratin är inte given på förhand, utan måste hela tiden återerövas. Det krävs kontinuerlig reflektion och samtal kring frågor om demokratins grund och dess former. Utskottet vill lyfta fram den 1997 tillsatta demokratiutredningen och det material som producerats för studier i demokrati, där ett avsnitt finns med som handlar om Svenska kyrkan och har rubriken *Demokrati i Svenska kyrkan*. Kyrkans valsysteem tas också upp för skärskådande i motionerna och där framhåller utskottet att de kyrkliga valen har genomförts, och i vilken utsträckning och hur de kyrkotillhöriga utnyttjar sin rösträtt, det skall utvärderas i särskilda former. Utskottet menar att det inte är rätta tiden att ta ställning till och påbörja utredningsarbete av det slag som motionärerna initierar. Utvärderingen av kyrkovalet 2001 bör först genomföras. Därefter kan det finnas skäl att pröva om det behövs ett bredare utredningsarbete om Svenska kyrkan och demokratin, styrelseskick och former för utökad delaktighet.

Med detta, fru ordförande, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

BISKOP MARTIN LIND:

Fru ordförande! Motion nummer 13 är en vacker motion! Dess skönhet består kanske inte i att den är tryckt på ett särskilt sätt, utan dess skönhet består i att samtliga 16 ombud från Linköpings stift har ställt sig bakom en och samma text. Det är lite speciellt och ganska unikt. Men skönheten består också i att dessa goda 16 ombud vill med mig verka för ökad delaktighet inte bara i Linköping utan i hela vår svenska kyrka. Vi står i motionen som företrädare för en längtan efter ett läge där våra medlemmar i Svenska kyrkan får större inflytande, både i valförfarandet och i styrorgan på lokal,

regional och nationell nivå. Det finns en hunger efter detta, det vet vi nästan alla tror jag. Det finns i våra dagstidningar ledarartiklar, som just ger uttryck för en otålighet inför den nuvarande ordningen. Den nuvarande ordningen som nästan är en blåkopia på samhällets sätt att hantera demokrati och inflytande.

Vår motion har väckt vissa emotioner – skönheten utmanar – och jag gläder mig åt att det har förekommit debatt om detta på många olika håll, men framför allt gläder jag mig åt utskottets betänkande som enkelt och klart säger: ”Vänta. Vänta, så får ni se.” Vi är kanske lite för tidigt ute, och det kan vi tåla. Vi återkommer från Linköpings stift, kanske från fler stift, frågan tror jag pockar på en nödvändig lösning. Det är nödvändigt att vi på sikt får en utredning till stånd om ett nytt styrelseskick och ett nytt valförfarande, som är billigare, enklare, mer kongenialt med kyrkans identitet, och som faktiskt innebär ökad delaktighet för våra kyrkotillhöriga. Fru ordförande, jag har inget särskilt yrkande.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 37.

80 § Handläggning av ärenden om obehörighet att utöva kyrkans vigningstjänst

BERTIL PERSSON:

Ordförande! Det här är fyra motioner som vi har klumpat ihop, tekniskt komplicerade, alla viktiga, och de är inte av den arten att ett utskott sitter och löser frågorna och kommer med någon färdig produkt – det krävs mera arbete och tid. Därför gör vi det enkelt för oss, kan man säga. Vi föreslår att de skall överlämnas till Kyrkostyrelsen och de får ta hand om det. Man skall väl inte krångla till sakerna i onödan, så jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

ANN LARSSON:

Ordförande! Ledamöter! Mitt anförande gäller min motion nummer 96, som handlar om brottsoffrets ställning. Jag tackar för utskottets behandling och förslag, som jag anser är i enlighet med min intention, nämligen den att Kyrkostyrelsen låter göra en analys och en bedömning av det rådande förhållandet – det förhållande att ett brottsoffer i vissa fall inte får överklaga domkapitlets dom. Motionen är föranledd av den händelsen att en flicka inte fick överklaga en dom, bara för att domkapitlet hade friat den präst det gällde, i ett ärende om ett eventuellt sexuellt övergrepp. Lagar och förordningar bör vara förenliga med det allmänna rättsmedvetandet. Frågan är då hur det allmänna rättsmedvetandet ser ut i den här frågan? Ja, jag tror att det blir ganska lätt att göra den analysen. Men det är minst lika viktigt att det inte får bli en rädsla för att vidga kretsen av överklagandeberättigade, som får stå hindrande i vägen för att brottsoffrets rätt att överklaga kommer fram. Ja, någonting som man i utskottet tycks vara rädd för. Jag ser fram emot denna analys och bedömning. Bifall till utskottet.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 37.

81 § Domkapitlets partsställning i överklagade beslutsprövningsärenden

NILS GÅRDER:

Utskottet tycker alltså här att det fortfarande finns fog för att se över bestämmelserna om partsställningen. Det kan tyckas som en teknisk fråga och det är det naturligtvis.

För den som möjligen inte har förstått av utskottsmotiveringen vad vi är ute efter, så är det att den som är motpart i första instans skall förbli motpart också i den andra instansen, om ett beslutsprövningsärende fullföljes dit. Ungefär så som vi är vana vid, om man får säga så, i vanliga rättegångar. Utskottet har möjligen utsträckt frågeställningen till att avse inte bara beslutsprövningsärenden som är aktualiserat i motionen, utan också besvärärenden, där vi tror att liknande frågor kan dyka upp – eller förlåt mig, det heter väl överklagandeärenden.

Jag tror inte vi skall orda mer om detaljerna här, men jag yrkar alltså bifall till utskottets förslag.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 38.

82 § Uppgiftsskyldighet till kyrklig arbetsgivare

HANS-OLOF ANDRÉN:

Fru ordförande! I motion 40 begär Staffan Holmgren en komplettering av kyrkoordningen, så att biskop och domkapitel skall vara skyldiga att informera en prästs eller diakons arbetsgivare, om förhållanden som kommit fram inom ramen för tillsynsverksamheten och som arbetsgivaren bör känna till.

I utskottet har vi fattat motionen så att den avser situationer av exempelvis följande slag. Någon gör en anmälan till domkapitlet om allvarliga förseelser som en präst eller diakon påstås ha begått. Förseelserna är av så allvarlig art att de om de kommer ut och senare visar sig vara grundlösa, allvarligt skulle skada prästens eller diakonens anseende. Det kan t.ex. gälla sexuella övergrepp. Anmälan sekretessbeläggs då troligtvis hos domkapitlet i avvaktan på utredning och en sådan utredning kan ta lång tid. Vid polisanmälan kan en förundersökning ta flera år. Under denna tid svävar alltså arbetsgivaren i okunnighet om anmälan och kan inte vidta några åtgärder för att t.ex. förhindra att förseelserna fortgår. I det här sammanhanget representeras arbetsgivaren väl närmast av prästens eller diakonens kyrkoherde, och om en kyrkoherde skulle vara föremål för anmälan så blir det väl kyrkorådets eller kyrkonämndens ordförande som skulle behöva bli informerad.

När ärendet slutligen är färdigberett och om anmälaren visar sig ha fog för sig, då får arbetsgivaren slutligen reda på situationen. Domkapitlet behandlar då ärendet och prövar om det är frågan om brott mot kyrkans lära eller vigningslöftena, och vidare om brottet är så allvarligt att vederbörande skall förlora rätten att utöva vignings-tjänsten. Men oavsett hur domkapitlet beslutar, kan arbetsgivaren behöva vidta arbetsrättsliga åtgärder mot arbetstagaren, t.ex. varning, omplacering eller uppsägning. Och då får arbetsgivaren mycket bråttom. De arbetsrättsliga reglerna säger att åtgärder måste vidtas inom två månader. Under denna tid måste också domkapitlet hinna behandla en framställning om befogenhetsprövning från arbetsgivaren.

Det är således två intressen som står emot varandra i den här frågan: skyddet av den enskildes integritet och arbetsgivarens behov av information för att kunna ta sitt arbetsgivaransvar. Utskottet menar då att det är eftersträvansvärt och värdefullt med en kontinuerlig dialog mellan biskop och domkapitel å ena sidan och arbetsgivaren å andra sidan, men att det är olämpligt att saken regleras i kyrkoordningen, för det är ju ändå ofta mycket grannliga överväganden mellan de här två intressena.

Fru ordförande, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

STAFFAN HOLMGREN:

Fru ordförande! Vi har haft en debatt tidigare i dag om vikten av en god personalpolitik i kyrkan. Den här motionen är skriven just med det syfte som en utskottets företrädare här på ett värtaligt sätt har föredragit. Det är viktigt att alla parter tar sitt ansvar. Kyrkorådet har ett stort ansvar att få frågor behörighetsprövade hos domkapitlet och lämna alla de upplysningar som finns i ärendet. Jag tycker att det är precis lika viktigt att man har en dialog åt andra hållet, så att kyrkorådet som arbetsgivare har möjlighet att vidta åtgärder tidigt, på ett snabbt och effektivt sätt, så att vi upplevs som en god arbetsgivare. Det har vi ju diskuterat väldigt mycket förut i dag.

Nu säger utskottet att ett sådant informationsutbyte bör ske på förtroendebasis, utan att reglering sker i kyrkoordningen. Jag är väldigt nöjd med att utskottet så klart markerar att en kontinuerlig dialog skall ske mellan biskop, domkapitel och arbetsgivare, och att det är viktigt med en öppenhet från alla parter sida. Jag kan som motionär inte annat än vara mycket glad över behandlingen av den här motionen, även om den inte föranleder några vidare åtgärder.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 38.

83 § Regelsystemet för kyrkofonden

CHRISTER MOHLIN:

Herr ordförande! Kyrkomötesledamöter! Ekonomi- och egendomsutskottets betänkande 2001:1 gäller regelsystemet för kyrkofonden. Vi har haft en skrivelse ifrån Kyrkostyrelsen och vi har haft en motion att ta hänsyn till. Motionen behandlar det som Kyrkostyrelsen också har behandlat, därför har utskottet sagt att vi sympatiserar med Joakim Svenssons motion, men vi vill avslå den. Sedan går vi på Kyrkostyrelsens förslag i skrivelsen 2001:7, att inte göra någon ändring i kyrkoordningen i fråga om kyrkofonden, eftersom man håller på att titta över regelsystemet och kommer att återkomma senare.

Alltså, yrkande med bifall till utskottets hemställan.

JOAKIM SVENSSON:

Herr ordförande! Min motion från 1999 om regleringen av kyrkofonden i kyrkoordningen har nu kommit tillbaka i form utav en skrivelse. Jag reagerade lite grand när jag läste den skrivelsen, varför jag formulerade om min motion och lämnade in den en gång till.

Det jag reagerar mot, är att jag på något sätt upplever det som om Kyrkostyrelsen har missförstått vissa av de motiveringar som angivits i den ursprungliga motionen, som var skriven av Hans-Olof Andrén och undertecknad. Man skriver ifrån Kyrkostyrelsen "att likna kyrkofonden redovisningsmässigt vid en stiftelse som motionärerna gör, innebär att kyrkofonden också kan komma att betraktas som en egen juridisk person, vilket den inte är". Detta har vi naturligtvis förstått, att kyrkofonden utgör en del utav Svenska kyrkans eget kapital, det är självklart för oss. Vi menar bara att de konsolideringsprinciper som gäller i stiftelser kunde stå som modell för hur vi har vårt regelsystem utformat i kyrkoordningen. Därmed menar vi också att själva principen om den här beskattningsproblematiken som står i skrivelsen faller. En juridisk person bildas ju inte genom hur man bokför i den egna bokföringen, utan en stiftelse bildas genom att man skriver en stiftelseurkund i enlighet med stiftelselagens regler. Sedan tycker jag personligen också att det här med etiska placeringar, som man då påpekar i

skrivelsen att det inte finns med i motionen, det är ju egentligen en annan fråga som vi i sig ställer oss helt bakom. Därför borde det inte vara ett skäl att avvisa förslaget om hur kyrkofonden skall redovisas.

Sammanfattningsvis kan man säga att kyrkofonden alltså är Svenska kyrkans eget kapital, men det borde finnas en klarare reglering i kyrkoordningen om hur detta skall redovisas. Ett tydligt minimikrav på hur konsolidering skall ske och hur det bundna egna kapitalet skall redovisas i årsredovisningen, att jämföra med den externredovisning som finns för bolag, eller stiftelser, eller ideella föreningar. Därefter kan naturligtvis ytterligare krav på konsolidering fastställas utav kyrkofondens styrelse, om detta är önskvärt. Men en minimiförordning bör framgå i kyrkoordningen.

Så har jag också en fråga till kyrkofonden. Min skrivelse är egentligen inte alls på något sätt riktad som någon kritik mot det arbete kyrkofondens styrelse utfört, men hur kommer det nu att bli med konsolideringsreglerna för kyrkofonden, när vi har en börsutveckling som vi haft under innevarande år, där börsen faller 40 procent, om man säger att konsolideringskravet skall vara 140 procent av marknadsvärdet? Dessutom skall man justera för inflationen, står det i kyrkoordningen. Jag upplever det som väldigt svårt att uppfylla de här kraven och skulle gärna se en diskussion om detta. Tack.

BERTIL PERSSON:

Ordförande! Jag vågar förutsäga att det finns ett utförligt underlag om detta i ärendet om mål och rambudget som kommer till nästa års kyrkomöte.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 38.

84 § Kyrkoantikvarisk ersättning

STEN-ÅKE ENGDAHL:

Ordförande! Med anledning av motion 2001:12 av Åke Blomqvist och Ulla Eriksson har ekonomi- och egendomsutskottet behandlat frågan om den kyrkoantikvariska ersättningen. Motionärerna hemställer att denna ersättning till Svenska kyrkan höjs väsentligt, så att ersättningen tidigare än planlagt når 2009 års nivå på 460 miljoner kronor.

Frågan har här varit föremål för diskussion vid såväl Kyrkomötet 1998 som 1999. I regeringens skrivelse till Kyrkomötet 1998 konstaterades att Svenska kyrkan är ansvarig för den största sammanhållna delen av vårt kulturarv. Det kyrkliga kulturarvet har byggts upp under närmare ett årtusende. Redan i 1993 års kyrkobyggnadsutredning framkom att våra kyrkobyggnader har en särställning i vad människor uppfattar som omistliga värden i sitt liv och i sin omgivning. Inte minst vid större katastrofer blir våra kyrkor självklara mötesplatser för stillhet och andakt. De överenskommelser som nu har träffats mellan staten och kyrkan innebär att bevarandet av de kyrkliga kulturvärdena är en angelägenhet för hela samhället. Det ansågs inte rimligt att den totala kostnaden för detta allmänintresse skulle bäras enbart utav Svenska kyrkan och dess medlemmar. Kyrkomötet 1999 behandlade frågan om en tidigareläggning av beloppstorleken, men konstaterade att riksdagen redan i april 1999 hade anslutit sig till regeringens bedömning kring de belopp som bör utgå fram till 2009. Utskottet anser här att det är för tidigt att frånga de bedömningar som Kyrkomötet gjorde 1999.

Kyrkofond och stiften är just nu inne i behandling av de bidrag som skall, för första gången då, utgå under 2002. Det gäller de 50 miljoner som skall fördelas mellan stiften.

I förarbetet inför kyrkofondens fördelningsbeslut har riksantikvarien gjort några noteringar och de kan vara värda att citera här i dag, när vi just nu är i fas med att hantera det här viktiga bidraget för första gången. Jag läser ifrån Riksantikvarieämbetets yttrande: "Den under år 2002 tillgängliga summan är 50 miljoner kronor. Vid de diskussioner som förts mellan Svenska kyrkan och Kulturmiljövården har det ansetts viktigt att ge utrymme för ytterligare ca 50 miljoner kronor från 2003 års ram. Efter den genomgång av inneliggande ansökningar som gjorts, anser Riksantikvarieämbetet dock att man inte kan åstadkomma största möjliga bevarandeeffekt med mer än de tillgängliga 50 miljonerna." Det här får ses som ett observandum till oss alla. Här gäller nu att leva upp till bevis, att Svenska kyrkan behöver ytterligare miljontillskott år efter år, så att de bidrag och ersättningar vi har efterfrågat verkligen kan komma till största möjliga nytta i de ändamål som dessa bidrag och ersättningar var tänkta att stödja.

Med hänvisning till det anförda vill jag därför å utskottets vägnar yrka bifall till utskottets hemställan.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 38.

85 § Särskilda utjämningsavgiften

REIDAR GUSTAFSSON:

Ordförande! Ledamöter i Kyrkomötet! Detta är en repris på fjolårets diskussion och skrivande runt omkring den särskilda utjämningsavgiften inom Svenska kyrkan. Ett besviket utskott konstaterade att det vi begärde av Kyrkostyrelsen i samband med förra årets kyrkomöte hade inte blivit uppfyllt. Desto mer glädjande var det vid hearingen att trots allt höra att man var beredd i det här läget, och man hade börjat se över ett utredningsalternativ och skriva direktiv. Den särskilda utjämningsavgiften har under det gångna året varit föremål för en hel del diskussioner mellan olika intressenter i den här verksamheten. Det har lett till att i samband med juni månads inträde så har Kyrkostyrelsen skrivit direktiv, tillsatt utredare, och under hösten i år kommer detta arbete att vara avklarat. Förhoppningen är att man efter den utredningen, och redovisningen av den, skall kunna hitta samtalsplatser där berörda intressenter inte behöver ifrågasätta varandras mandat.

Den särskilda utjämningsavgiften ingår som en del i hela utjämningsystemet och är av vikt och värde för kyrkans verksamhet och dess innehåll. Ingen part i denna organisation tjänar på att ifrågasätta vad andra gör i den situationen. Pengarna skall användas inom kyrkan, och det är för att solidariskt kunna ställa upp, och leva upp till den lagstiftning som finns omkring Svenska kyrkan och den särskilda lagen om Svenska kyrkan, som detta utjämningsystem skall finnas och denna särskilda utjämningsavgift är införd.

Det här systemet har varit igång i ett och ett halvt år, och det är inte med lite förundran som jag konstaterar att man inte var beredd att låta det pågå ens ett år, innan man ifrågasatte det hela. Herr ordförande! Skall vi kunna ha en trovärdighet när det gäller utjämnningen inom Svenska kyrkan, så vill det till att detta system får verka fullt ut, och att vi får en god ordning mellan dem som är berörda av den verksamhet som prästlönstillgångarna utgör bl.a.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

BÖRJE FINNSTEDT:

Herr ordförande! Ärade ledamöter i Kyrkomötet! Frågan om den särskilda utjämningsavgiftens konstruktion och verkningssätt har tidigare kanske inte intresserat andelsägarna ute i församlingarna i särskilt hög grad. Vi har trott att det mest var en angelägenhet för stiftet och inte tagit del i den problematik som utformandet av avgiften kan innebära. I början av året blev stiftets andelsägare emellertid informerade om hur kyrkofondens styrelse konstruerat, tillämpat och flera gånger ändrat på utformningen av avgiften. Vi har blivit informerade om vilka konsekvenser detta har fått för förvaltningen av prästlönetillgångarna, och nu insett att utformningen av avgiften har stor betydelse för stiftens möjligheter att bedriva en långsiktig effektiv förvaltning, med uthålligt hög och jämn utdelning till andelsägarna.

I maj 1999 beslutade styrelsen att höja den särskilda kyrkoavgiften 1998 för Växjö stift. Orsaken till detta var att Växjö stift överskridit den nivå på balanserat kapital som kyrkofondens styrelse tyckte var lämplig. Växjö stift var i slutet av en uppbyggnadsfas av sitt kapital och skogsavverkningarna hade under tre år legat över den långsiktigt uthålliga nivån. Efter kyrkofondens beslut minskade den balanserade vinsten med 35 miljoner kronor. Detta innebar att Växjö stift nu fick svårare att agera affärsmässigt rätt i olika konjunkturlägen och samtidigt hålla utdelningen på en jämn nivå.

År 2000 beslöt kyrkofondens styrelse ånyo att höja avgiften för Växjö stift. Denna gång ändrades praxis för medel som återinvesterats i prästlönefonden och dessa skulle nu utbetalas till församlingar och kyrkofond. Detta var för Växjö stift en nyhet och hade inte skett tidigare. Enligt ett återigen ändrat och nu gällande beslut skall förvaltning av fastigheter och prästlönefond bedömas var för sig. För fastigheterna gäller att högst ett års normalvinst får balanseras och för prästlönefonden att denna får växa till högst 140 procent av grundkapitalet. Möjligheten att öka prästlönefondens storlek utan fastighetsförsäljningar begränsades härmed ytterligare. Detta beslut har huvuddelen av stiftet protesterat starkt emot.

Under ett seminarium i Sigtuna om den aktuella frågan uttalade en auktoriserad revisor, att endast sådant överskott som redovisas i resultaträkningen kan delas ut om god redovisningssed skall följas. Detta innebär att skall regeln om högst 140 procent för prästlönefonden genomföras, mot stiftens vilja, måste kyrkofonden antingen tvinga stiftet att bryta mot god redovisningssed, eller ingripa direkt i förvaltningen och tvinga stiftet att realisera prästlönefondstillgångar före årsskiftet. Jag anser att detta är förkastligt. Med tanke på subsidiaritetsprincipens starka ställning i vår kyrka, kan det inte ha varit Kyrkomötets mening att 4 och 5 §§ i 44 kap. i kyrkoordningen skulle användas av kyrkofonden till att detaljstyra stiftets förvaltning av prästlönekapitalet och därmed avsevärt försvåra denna. Jag anser att kyrkoordningen skall ändras på dessa punkter, så att det klart framgår att det är stiftet som skall bestämma storleken av utdelningen från förvaltningen av prästlönetillgångarna – och att storleken på den särskilda utjämningsavgiften, det är en konsekvens härav. Jag hoppas att andemeningen i motionen får komma till uttryck i det fortsatta arbetet med kyrkoordningen.

REIDAR GUSTAFSSON (REPLIK):

Ja det är riktigt Börje, att det finns diskussioner runt detta. Nu har vi en utredning som ser över det här. Jag var kanske lite för snabb att säga att den blir klar under hösten, men till nästa års kyrkomöte skall en delrapport avges, när det gäller den här biten runt omkring den särskilda utjämningsavgiften.

Sedan är det lite grand skrämmande, det du säger Börje, om att stiftet suveränt skall bestämma det här. Då får vi tretton satelliter i kyrkofondens hägn som ägnar sig

åt att bedöma vad som skall lämnas till Svenska kyrkan på central nivå, och det är inte lyckligt. Det vore förödande för kyrkan och dess ekonomi.

STEN-ÅKE ENGDAHL:

Herr ordförande! Som en av många motionärer i detta ärende vill jag inledningsvis säga att vi har fått en fin, god behandling av en svår fråga i utskottet. Företrädare från kyrkofonden har beretts tillfälle att ge sina synpunkter till ärendets beredning. Genom sex motioner från olika delar av landet har nu utskottet noterat att det finns ett behov av att komma till en gemensam bedömning inom kyrkan, vad avser avkastningsdefinitionen kring prästlönetillgångarna. Det föreligger ett uppenbart behov att komma till rätta med de aktuella frågeställningar som ligger i luften, i hanteringen, den årliga hanteringen omkring avkastningen. Det är därför med stor tillfredsställelse som jag noterar att utskottet nu föreslår Kyrkomötet att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att genomföra en utvärdering och analys av särskilda utjämningsavgiften, med en delrapport till 2002 års kyrkomöte.

Som motionär ber jag därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

KENNETH ÅBERG:

Herr ordförande! Värderade ledamöter! Som motionär vill jag också rikta ett tack till utskottet för dess behandling av det problemkomplex som min och andra motionärer lyft fram, och där det krävs ändringar i kyrkoordningen. Av behandlingen och diskussionen konstaterar jag att det vi nu kan enas om är just utskottets förslag till beslut, och det är en god början. Jag vill ändå tillägga, som det också nämnts av andra tidigare, att utredningsarbetet måste komma igång – det är igång tydligen nu – men att det fortgår snabbt och väl, och ges en bred förankring, med andra ord involverar stiftet.

De ekonomiska förvaltningsfrågorna är ju också viktiga kyrkofrågor, frågor för kyrkans alla nivåer. Inte enbart utifrån folkkyrkoprincipen, kyrkosyn eller synen på bred demokratisk förankring, utan för att fullt ut åstadkomma bästa möjliga resultat i egendomsförvaltningen. Jag hävdar att det finns en hög kompetens ute i stiftet att förvalta såväl skog, jord som fondmedel. Ingen, vare sig andelsägarna, församlingarna eller kyrkan totalt, vinner på att stiftens affärsverksamhet beskärs och att förvaltningskompetensen som följd av det vingklippas. Jag vill påstå att aktiva, kompetenta stift i samarbete och förening med kyrkofonden är den optimala lösningen.

Om vi studerar de senaste årtiondenas utredningar som föregick relationsförändringen, och därmed kyrkoordningen, så kan vi konstatera att subsidiaritetsprincipen utgör en huvudlinje i de slutsatser som dragits. Jag kan därför inte se vilket stöd eller skäl kyrkofonden har eller åberopar för sitt förhållningssätt till stiftet i dessa frågor, som dessa motioner lyfter fram. Det vore i detta läge klokt och vist av kyrkofonden att avvakta den föreslagna utredningen. Visa därför stiftet respekt och fortsätt inte nu att överpröva stiftets egendomsförvaltning! Om kyrkofonden, mot många stift och församlingar där alla har sin hemvist, går på i ullsockarna, så skapas ny irritation, låsningar och en bred lösning försvåras.

Till sist, folkskolans läsebok har lärt många att ”lyss till den granens sus vid vars fot ditt bo är fäst”. Förgät icke detta!

Bifall med hänvisning till det sagda till utskottets hemställan. Tack.

BERTIL PERSSON:

Ordförande, jag har heller ingenting att invända mot utskottets förslag, att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att genomföra en utvärdering och analys. Jag begärde egentligen ordet bara för att göra det om möjligt något tydligare: vi utreder så mycket i kyrkan

nu på olika håll och kanter. Vi talar om en utredning, om en översyn av hela utjämningsystemet, vi talar om en utvärdering och analys av den särskilda utjämningsavgiften. Vi har uppfattat det så att uppdraget här nu är att göra en specialstudie på vad som har skett och hur reglerna om särskild utjämningsavgift. tillämpas. Det är en specialutredning med behov utav kanske både ekonomisk och juridisk expertis och det är en separat sak.

Sedan ser vi också fram emot att den stora översynen av hela utjämningsystemet börjar rulla igång, och där vet de flesta att Kyrkostyrelsen redan har antagit direktiv för en första etapp ett och en utredningsman, så den är på gång. Men det är två olika saker. Jag ville bara förtydliga det.

BARBRO PETTERSSON:

Ordförande! Ledamöter! Jag talar för utskottet och det har ju sagts ungefär det jag tänkte säga, men för säkerhets skull vill jag repetera. Bifall först till utskottets hemställan, och direktiven som det nu talas om för etapp ett, utvärderingen av dagens system, det har Kyrkostyrelsen i juni satt till en utredning för. Utredningsmannen är klar, kommer från Umeå, och tidtabellen innebär bl.a. att en avrapportering av utvärderingen skall göras både till Kyrkostyrelsen och till kyrkofondens styrelse i december 2001 och i mars 2002. Jag ville bara bekräfta det, så att det är helt klart.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 39.

86 § Tjänstebostäder

REIDAR GUSTAFSSON:

Ordförande! Ledamöter! När Kyrkomötet öppnade i maj, så höll vår högt värderade ordförande en betraktelse kring ett ord som är svårt att uttala men som ändå betyder närhet, och det är subsidiaritet. När det gäller tjänstebostadsfrågan så är den reglerad i kyrkoordningen och den är reglerad i avtal, med kyrkans löneavtal. Jag ser kyrkoordningen som ett ramverk, som drar upp ramarna för hur församlingar och stift och kyrkan centralt skall agera och hantera olika frågor. Närhetsprincipen innebär att inget beslut skall fattas på högre nivå än nödvändigt. Om en församling är innehavare av en tjänstebostad för kyrkoherde och en sökande kyrkoherde inte vill bo där av andra skäl, därför att det finns annat boende, så är det faktiskt så att arbetsgivaren över huvud taget inte kan tvinga någon att bo i denna tjänstebostad, för den församlingen skulle snart inte ha en enda präst anställd. Därför är det i nuläget så, att går vi in och ändrar i kyrkoordningen och skriver in frivillighet i det här, då faller skattefriheten när det gäller tjänstebostäder. Då blir det förmånsbeskattning på det hela, och det tror jag ingen av oss i den här församlingen vill medverka till.

Därför herr ordförande och ledamöter, bifall till utskottets hemställan.

VIVIANNE WETTERLING:

Herr ordförande och kyrkomötesdeltagare! Jag har tillsammans med Urban Gibson skrivit en motion, som innebär att vi vill att tjänstebostadstvånget skall upphöra. Vi vill att prästen skall erbjudas att bo i församlingens prästgård om en sådan finns, inte tvingas att bo i den. Jag menar att kompetensen hos den kyrkoherde eller komminister som söker en tjänst måste vara avgörande, inte om han eller hon vill bo i församlingens prästgård eller tjänstebostad. Billig hyra har man använt som argument, närhet till församlingen – det hjälper inte om prästen och dennes eventuella familj inte vill bo på

prästens arbetsplats dygnet runt. Många, bl.a. läkare, har uttalat att det inte är nyttigt för någon att bo på sin arbetsplats. Det finns de präster som tycker att detta är en bra boendeform, det finns de präster som t.ex. en kvinnlig kyrkoherde nyligen uttalade i dagspressen, som menade att man vänjer sig, och så finns det de präster som mår dåligt av att inte själva kunna påverka sin och sin familjs situation då det gäller val av bostad. Tänk er en kyrkoherde som tillsammans med sin familj flyttar in i församlingens prästgård, och som efter ett tag vantrivs och vill flytta. Situationen har förändrats för prästen. Ett oförstående kyrkoråd kan då, genom att hänvisa till kyrkoordningens paragraf, säga att prästen är tvungen att säga upp sin tjänst, eftersom det är förknippat med tjänsten att bo i prästgården.

Kyrkomötesdeltagare, det är år 2001. Det här är helt orimligt. Motionen handlar inte om vad som verkar vara bäst för församlingen. Motionen handlar inte om vad kollektivavtalet avser, eller kyrkoordningen. Motionen handlar om att också prästen är en människa av kött och blod, som tycker att det är viktigt att ha inflytande över sin situation och inte behöva känna sig livegen. Att ha frihet att välja sin och sin eventuella familjs egna bostad. Motionen handlar om omsorg om den enskilde. Visst, tänker kanske några av er, prästen kan avstå att söka en sådan här tjänst med tjänstebostadstvång. Men skall hon eller han verkligen behöva avstå av det skälet? De pastorala fördelar som utskottet menar är förknippade med att bo i en prästgård existerar inte om prästen inte trivs. En präst som önskar ett annat boende kan inte vara det bästa för församlingen. Att sammanblanda kompetens och boendetvång är inte tidsenligt, det är enbart en förlegad gammal kvarleva. Så låt oss ge prästen frihet att själv få välja sin boendeform. Det verkar mer sympatiskt tycker vi, att erbjuda prästen att få bo i församlingens eventuella prästgård. Snart kanske vi själva kan välja rätten till församlingstillhörighet, men prästen kan inte själv välja var han eller hon vill bo. Mina konfirmander hade nog sagt ”men hallå!”

Utskottet säger att Kyrkomötet endast kan besluta i ärenden som rör kyrkoordningen, men eftersom denna fråga också är reglerad i kollektivavtalet så kan Kyrkomötet inte besluta om en ändring. Det finner jag vara ganska märkligt. Innebär det alltså att Kyrkomötet inte kan ta beslut rörande tjänstebostäder? Den frågan skulle jag gärna vilja ha svar på. Det måste väl ändå vara så att Kyrkomötet beslutar om det som sägs i kyrkoordningen, och sedan regleras detta i kollektivavtalet? Jag har inget annat yrkande än utskottets, för jag tror ändå att det går i den här andan som motionärerna, vi, har skrivit. Men jag vill gärna ha svar på min fråga.

REIDAR GUSTAFSSON (REPLIK):

Ja Vivianne, svaret på din fråga är, att naturligtvis är varje präst en människa av kött och blod, och möjligheten att bo gäller även dem. Jag blir bekymrad när jag hör att det skulle vara så, att om man inte trivs i den bostad man har, skulle det inte finnas möjlighet att flytta därifrån. Tjänstebostadstvånget gäller i alla fall inte, vad jag kommer ihåg, annat än kyrkoherdar. En präst kan erbjudas att bo där, men det är kyrkoherdebostad det handlar om. Jag kan bara ta mitt eget exempel från församlingen hemma. Vi har en stor prästgård, men kyrkoherden bor i en annan kommun. Vi erbjöd ett annat prästpar att bo där, och de bor där. Men den dag de vill flytta kan vi ju inte tvinga dem att bo kvar. Det kan ingen göra. Då är man utan präst i församlingen, det kan jag garantera dig Vivianne. Så enkelt är det alltså. Men att ni är människor av kött och blod, det är helt klart. Vacker är du, dessutom! Tack.

VIVIANNE WETTERLING (REPLIK):

Tack! Jo, det är faktiskt så att församlingen kan avgöra denna fråga. Är det då ett kyrkoråd som verkligen vill att prästgården blir uthyrd, så kan de med hjälp utav kyrkoordningen säga att ”du får sluta din tjänst”. Sådant förekommer! Och kyrkoherden är ju också präst. Så att det förekommer.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 39.

87 § Kyrkoavgiften

BORIS OLSON:

Herr ordförande! I ekonomi- och egendomsutskottets betänkande angående kyrkoavgiften har vi berett två motioner. Det är 2001:38 av Staffan Holmgren om underlaget för uttag av kyrkoavgift samt motion 2001:61 av Gösta Äng m.fl. om kyrkoavgiften. I motionen 2001:38 hemställs att Kyrkomötet beslutar att uppdra åt Kyrkostyrelsen att initiera en översyn av beräkningsunderlaget för kyrkoavgift, och i motionen 2001:61 hemställs att kyrkomötet beslutar att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att komplettera kyrkoordningen, så att även enbart statligt skattskyldiga tillhöriga avlägger kyrkoavgift till vår svenska kyrka.

Bakgrunden till kyrkoavgiften finns ju i kyrkoordningens 42 kap. 1 § andra stycket, där kyrkoordningen uttalar att det i 4 § lagen (1999:291) om avgift till registrerat trossamfund framgår att kyrkoavgiften skall beräknas på samma underlag som den kyrkotillhöriges kommunala inkomstskatt skall beräknas på. Utskottet säger att systemen för debitering och uppbörd av skatt är mycket komplexa liksom de beskattningsregler som systemen skall hantera på ett korrekt och säkert sätt. Utformningen av både kyrkoordningens regler och de statliga systemen har föregåtts av ett omfattande utredningsarbete. Förändringar kan få mycket stora konsekvenser.

När det gäller motion 2001:61 uppfattar utskottet motionärernas målsättning som att den som endast erlägger skatt på inkomstlaget kapital också skall betala kyrkoavgift. Utskottet konstaterar att nuvarande regler i dessa delar tillkommit genom eniga kyrkomöten. Utskottet kan inte tillstyrka motionärernas hemställan om utredningar, med hänsyn till beslutet vid 2000 års kyrkomöte om att inte göra ändringar i sak vad avser kyrkoordningen (Kr 2000:1). Kyrkorättsutskottet uttalade att det är rimligt att anta att det är först genom ytterligare erfarenhet som det verkliga behovet av förändringar ger sig till känna.

Ordförande, med hänvisning till det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

STAFFAN HOLMGREN:

Herr ordförande! Avgiften som de kyrkotillhöriga betalar har inte ökat genom övergången från kyrkoskatt till kyrkoavgift. De reaktioner som vi har upplevt i år, dels när deklaraionsblanketterna sändes ut dels när slutskattsedlarna kom, är föranledda av att det nu tydligt finns angivet hur mycket i avgift och skatt man betalar till Svenska kyrkan. Då är det en ganska naturlig reaktion som många skattskyldiga har redovisat, att de reflekterar över hur mycket man betalar och ställer det i relation till vad man upplever sig få ut av den avgift man betalar till Svenska kyrkan. Givetvis är det vi inom Svenska kyrkan som behöver förbättra vår information om vad man får ut av sin kyrkoavgift. Men jag tror att även om vi skulle bli betydligt bättre på att redovisa detta för gemene man, så kvarstår att många kommer att uppleva att avgiften propor-

tionellt sett är för hög. Eftersom avgiften är frivillig, förutom den del som är begravningsavgift, så väljer förmodligen en ökad andel att lämna Svenska kyrkan.

Jag kan ta som exempel att i Göteborgs kyrkliga samfällighet har vi i långtidsprognosen noterat att skatteunderlaget för dem som inte tillhör Svenska kyrkan ökar tre gånger så mycket som de som tillhör Svenska kyrkan. Ökningstakten 2004 ligger på ungefär 15 procent på dem som har gått ur Svenska kyrkan, medan de som tillhör, där ligger ökningsprocenten på runt 5 procent. Av det kan man se att det är en ganska oroväckande utveckling. I debatten i går nämndes också att det finns tendenser på olika håll, att det är de som har den högsta inkomsten i familjen som går ur, och det kan ju ställa oss inför väldiga problematiska pastorala ställningstaganden i framtiden. Inom den kommunala sektorn har vi nu på de flesta håll infört maxtaxa. Det är kanske dags att införa maxtaxa i Svenska kyrkan också. Jag tycker att Kyrkostyrelsen verkligen borde fundera över om det är rimligt att avgiften är progressiv på det sätt som den är i dag, och att det inte finns något utgiftstak. Jag kan i dag inte beskriva hur ett sådant utgiftstak skulle konstrueras och var nivån skulle ligga, men jag tror att det är väldigt angeläget att en utredning kommer till. Vi kan inte längre ta för givet att kyrkotillhöriga betalar sin avgift oavsett hur hög avgiften än blir.

Sedan tror jag också att begravningsavgiften skulle skiljas ut ifrån kyrkoavgiften, så att man inte blandar samman det som är den obligatoriska delen och det som är den frivilliga kyrkoavgiften. Det där var ju ett önskemål från Kyrkomötet, och det tror jag faktiskt var ett ganska olyckligt önskemål.

Vi behöver alltså för att förebygga en fortsatt avtappning dels bli bättre på att informera om vad man får som kyrkotillhörig, dels begränsa uttaget. Nu tycker utskottet att frågan är för tidigt väckt. Tänk vad många gånger denna motivering använts vid årets och förra årets kyrkomöten! Jag tycker inte den är för tidigt väckt. Frågan är av mycket stor och allvarlig strategisk betydelse för Svenska kyrkans framtid. Det kan man också se av en PM som finns till mål och rambudgeten, där man ifrån kyrkokansliet just har med ökad utträdesfrekvens som en exemplifiering av förutsedda men ej specificerade utgiftsbehov, alltså att täcka in det avgiftsglapp som kommer att bli i framtiden. Då har man ju med det visat på hur allvarlig situationen faktiskt är.

Jag kan därför inte underlåta att yrka bifall till motion 2001:38. Jag utgår ifrån att den blir avslagen, men om jag inte är bortkryssad från kyrkomöteslistan, så kommer jag att återkomma nästa år i samma ärende. Tack.

NILS FREDRIK AURELIUS:

Herr ordförande! Jag instämmer i den bedömning som har gjorts från utskottets sida, att det inte nu går att fatta beslut om någon ändring. Däremot tror jag att vi alla har anledning att fundera lite över hur kyrkoavgiften fungerar praktiskt och principiellt på många sätt. Föregående talare nämnde några exempel här. Dock är den inte progressiv, avgiften, utan proportionell vill jag säga. Alltså den tas ut precis, som ni vet, som en kommunalskatt och före relationsändringen så var det helt enkelt en kommunalskatt, en av våra tre kommunalskatter. Nu finns det två kvar. Men visst är det något underligt i att underlaget för kyrkoavgiften helt och hållet följer riksdagens beslut om hur man skall ta ut kommunalskatt. Om man exempelvis tycker att många borde få lite mera kvar efter sin lön, så är ju ett enkelt sätt att höja grundavdraget. Jag tror att det kommer ett sådant förslag i morgon kanske, i riksdagen. Och andra partier har ännu mer långtgående förslag på den punkten. Då är det uppenbart att utan att Kyrkomötet gör någonting så påverkas också underlaget för kyrkoavgiften, och det är ju en lite speciell och lite underlig situation.

Det finns nog flera saker som man bör fundera på, inklusive frågan kanske om ett tak. I socialförsäkringssystem och på andra håll finns det ju tak ibland, sju och ett halvt basbelopp och liknande, som man i varje fall bör överväga. Sedan naturligtvis den här besvärliga frågan om det finns någon koppling, vilken kanske viss empiri då tyder på, mellan avgiftens konstruktion och utträdena. Så slutsatsen måste väl bli, inte något nytt beslut nu, men en viss fundersamhet från oss alla över hur den framtida utvecklingen skall gestaltas.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 40.

88 § Utjämningsystemet m.m.

BARBRO PETTERSSON:

Ordförande! Ledamöter! Det här med utjämningsystem vill jag ha upp för andra gången här nu. Vi hade i utskottet behandlat fyra motioner och det handlade dels om vistelsebegreppet, att man skulle få lite extra pengar för det, dels att betalningsansvaret för domprostarna skulle övertas av Kyrkostyrelsen, dels att vi skulle ha en avgift för kyrkobyggnader, klosterkyrkorna. Vi skulle ha 90 miljoner till klosterkyrkorna i Vadstena och Varnhem. Sedan var det då om ... över huvud taget handlade det om det allmänna utjämningsystemet, och det andra var det särskilda utjämningsystemet. Men jag utgår från att man kommer att titta på helheten av utjämningsystemen och det skulle påbörjas i början på år 2001. Strukturbidrag kommer då att behandlas, så vi har yrkat avslag på motionen.

Hemställan då: bifall till utskottets förslag. Vi avvaktar till ett kommande år att titta på vad som skall hända med de här frågorna.

GÖRAN WAHLSTRÖM:

Herr ordförande! Det gäller för min del motion 42, där jag tar upp frågan om hur man skall förfara i församlingar, pastorat, där det är mycket turism etc. och jag undrar om man har tagit tillräcklig hänsyn till detta. I utskottets betänkande skriver man bl.a. så här: "En viss utjämning sker här med hjälp av de s.k. strukturbidragen vilka kanaliseras genom stiftsstyrelserna." Stiftsbidrag, eller strukturbidrag, de utdelas ju varje år och skall sökas varje år, och det kan bli lite besvärligheter med kontinuiteten om det är så att man vet att vissa förhållanden uppträder årligen.

Sedan skriver man att man vill avslå motionen. Personligen måste jag säga att jag tycker att man har bifallit motionen, eftersom man nu skall göra en utredning om utjämningsystemet och då ingår ju det här i detta. Så i det här fallet är jag synnerligen nöjd med det avslag som man har gjort! Det står att den skall börja inom kort den här utredningen, och jag hoppas att det blir väldigt kortkort, så att det snabbt blir gjort. Men jag har en liten fråga. Det står också "att Kyrkostyrelsen initierar en utredning om hur resurser skall fördelas till stift och församlingar" osv. med hänsyn till det som framhålles i motionerna. Jag har bara en fråga här: Hur tänker man göra det där? Tänker man göra det genom att gå ut med en bred förfrågan: "Hur har ni det?" Då blir det ju mer en slags önskemål ifrån de olika församlingarna och stiftet. Eller hur är det där tänkt att göras? Nu vet jag inte om någon i dagens läge är beredd att svara på det, men det skulle vara intressant att veta, för man kan göra sådana här utredningar på många olika sätt. Jag är annars helt nöjd med utskottets behandling av min motion.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 40.

89 § Stiftelser och egendom vid församlingssammanläggningar

ANN-MARIE HALLIN:

I motion 2001:60 av Berit Möllebäck och Lars-Ivar Ericson hemställs att Kyrkomötet skall besluta att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att lämna anvisningar för praktisk hantering för stiftelser, gåvor och donationer vid församlingssammanläggningar. I samband med indelningsändringar är, förutom den enhet som skall upphöra och den nybildade enheten, flera instanser inblandade. Stiftsstyrelsen, som står för den utredning som krävs för indelningsändringen, Kyrkostyrelsen, som svarar för bl.a. framtagande av organisationsnummer för den nybildade enheten, och länsstyrelsen, som tillsynsmyndighet i de fall det blir aktuellt att ändra stiftelsers ändamål, föreskrifter m.m. Viss vägledning i arbetet med och i hanterandet av stiftelser och egendom vid indelningsändringar kan erhållas från länsstyrelsen utifrån dess tillsynsfunktion i boken *Stiftelselagen – handbok i praktisk stiftelseförvaltning för Svenska kyrkans församlingar* samt i Kyrkostyrelsens och Församlingsförbundets gemensamma informationsserie *Svenska kyrkan 2000*, nummer 29/1999. Utskottet delar motionärernas uppfattning att hanterandet av stiftelser och egendom vid indelningsändringar kan vara mycket omständligt, och anser det viktigt att det finns lättillgänglig kunskap att erhålla på de områden motionärerna berör. Kyrkostyrelsen och företrädare för Svenska kyrkans församlingsförbund bör därför diskutera dessa frågeställningar.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan att Kyrkomötet beslutar att med avslag på motion 2001:60 ge Kyrkostyrelsen till känna vad utskottet anför.

BERIT MÖLLEBÄCK:

Ordförande! Tidigare reformer på den lokala nivån i Svenska kyrkan hade övergångsbestämmelser till församlingsslagen vid samfällighetsförändringar. Något motsvarande finns inte i kyrkoordningen, då nu många församlingar läggs samman vid årsskiftet. Vid ändrad relation mellan kyrka och stat utgav då Svenska kyrkans centralstyrelse och Svenska kyrkans församlingsförbund nyhetsbrev om hur man skulle hantera stiftelser och kyrkliga egendomar.

Jag efterlyser nu motsvarande information som kan gå ut till de nuvarande kyrkoråden som upphör, så att man hanterar fonder och församlingarnas kyrkliga egendom lagligt. I Lunds stift fattade stiftsstyrelsen beslut om fonderna – och det är inte korrekt. Stiftelselagen som gäller, det är att länsstyrelsen då är tillsynsmyndighet till stiftelserna. I vissa fall borde kanske fonder läggas samman eller ändamålet ändras eller fonderna t.o.m. upplösas, om det gäller mindre belopp. Om donator eller anhörig finns i livet så skall den ge sitt medgivande, och det är troligtvis inte säkert att förtroendevalda känner till detta. Kammarkollegiet har också 1999 utgivit en promemoria om permutation av stiftelser och detta måste komma församlingarna till del, hur man kan gå till väga, så att det är juridiskt hållbart vid församlingssammanläggningarna. Därför är det viktigt att detta kommer tämligen snabbt ut till församlingarna och pastorat och även till stiften, så att man kan handlägga detta på ett bra och ändamålsenligt sätt med de urkunder som är satta en gång. Bifall till utskottets hemställan.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 40.

90 § Clearing

BERIT MÖLLEBÄCK:

Ordförande! I motion från Kerstin Bergman hemställs om clearing för alla kyrkliga handlingar och i motion från Lennart Tildemyr om obligatorisk clearing vid vigsel m.m. Under flera år har motioner väckts om obligatorisk clearing för olika kyrkliga handlingar. Kyrkomötet har då avslagit motionerna och hänvisat till den frivilliga clearing med taxor som Församlingsförbundet rekommenderat.

År 2000 fanns ånyo motioner om obligatorisk clearing. Ekonomi- och egendomsutskottets betänkande antogs av Kyrkomötet och innebar ett uppdrag åt Kyrkostyrelsen att till Kyrkomötet under kommande mandatperiod återkomma med utredning och förslag till avgifter och clearing mellan församlingar i samband med kyrkliga handlingar. Läronämnden har i sitt yttrande för 2000 och även i år skrivit: "Kyrkoordningen anger tydligt, att den som tillhör en lokal församling samtidigt tillhör trosamfundet Svenska kyrkan och därför har hemortsrätt också i andra församlingar, som hon/han vistas i eller på annat sätt har anknytning till. --- De pastoral svårigheterna som uppstår skadar kyrkans trovärdighet. Det uppfattas som stötande att kyrkoavgiften inte ens täcker sådana kostnader." Kyrkostyrelsen har i sin redogörelse för Kyrkostyrelsens behandling av Kyrkomötets ärende redovisat, att skrivelsen inte är slutbehandlad och kommer att redovisas kommande mandatperiod. Kyrkostyrelsen har gett Svenska kyrkans församlingsförbund i uppdrag att ge förslag till taxor för clearing av kyrkliga handlingar. Jurist på Församlingsförbundet har bekräftat att så är fallet. Avsikten var att Församlingsförbundet skulle förhandla clearingen i sommar, men stiftsförbunden var sena med att svara på remissomgången. Avgifter och clearing är således under utredning.

Bifall till hemställan att avslå motionerna 2001:50 och 2001:99.

LENNART TILDEMYR:

Herr ordförande! Som jag skrev i min motion så gäller det ungefär 8 000 vigslar ifrån 1999. Det är alltså en hel del av våra kyrkomedlemmar som berörs utav det här med att inte clearingsystemet fungerar. Jag är glad att utredningen redan är på gång, men är samtidigt lite besviken på att man skall lämna ett besked under kommande mandatperiod – den är fyra år! Vi har inte tid att vänta till slutet av mandatperioden att ändra kyrkoordningen. Då kommer det att vara många som begär sitt utträde. Därför vill jag påtala att man här skriver att utredningen kommer så snart som möjligt i början av mandatperioden, men det är inget yrkande utan bara en påminnelse.

SONJA GRUNSELIUS:

Ordförande! Jag upplever att frågan vad gäller clearing för vigsel är akut och att det sker en lösning fort. När jag står inför blivande brudpar och måste berätta att det innebär kostnad för ett brudpar som kommer utifrån, trots att man är född och uppväxt i församlingen, döpt och konfirmerad, man har familj och släkt kvar ... man tror inte att det kan vara på det här sättet, för man är ju medlem i Svenska kyrkan. Man betalar sin kyrkoavgift, man är delaktig. Det är ju så kyrkan uttrycker det så fint – att vara delaktig. Jag tror inte det handlar om så stort antal vigslar vad gäller det här. Den som blir den typiska vigselkyrkan, där bör de få ha en avgift som är skälig. Men för alla övriga så verkar det här med avgiften så sniket. För vi vill ju ha en öppen kyrka. En välkomnande kyrka. Jag vet fall där anhöriga i den församlingen där vigseln sker, väljer att gå ur Svenska kyrkan, för man vill visa en markering. Kyrkan visar ju

avstånd tycker de, och slutenhet. Vi här i vår församling, och de andra de får sköta sitt.

Jag yrkar bifall till motion 2001:99. Tack.

STEN JOHANSSON:

Herr ordförande! Jag har full förståelse för motionärens framställning. Jag vill bara tillägga och säga att i Lunds stift har detta varit genomfört i 20 år med vigselclearing. Det är inget konstigt och vi behöver inte vänta till nästa periods utgång, utan kom med ett snabbt förslag så att Kyrkomötet kan ta det redan nästa år!

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 41.

91 § Guds vägar – judendom och kristendom

FREDRIK SIDENVALL:

Herr ordförande! Kyrkomötesledamöter! Det är med viss bävan man talar i denna grannliga och viktiga fråga som vi nu har på vårt bord, mot den tragiska historiska bakgrund som vi har, inte minst det gångna århundradet. Det hindrar ändå inte att vi också måste vara mycket noggranna i det vi kommer fram till som teologiskt resultat. Där har jag i min reservation pekat på att det är olyckligt att man i ett och samma dokument för samman det jag har analyserat som åtminstone fyra olika problemområden.

Dels är det alltså just den uppgörelse, ett avståndstagande från det historiska brott som det judiska folket har utsatts för. Jag menar att den frågan kan behandlas på ett enkelt och klart och redigt sätt utifrån det grundläggande budet om kärleken till medmänniskan.

Sedan finns det frågan om förhållandet mellan gamla och nya förbundet, mellan lag och evangelium. Där menar jag att man i dokumentet inte har tagit riktigt på allvar det som finns i nytestamentliga texter. Man refererar till de viktigaste perikoperna i Nya testamentet, nämligen Romarbrevets 9–11 kapitel. Där är det ändå ganska klart och tydligt att Paulus, som är beredd att själv bli anatema för Kristus, förbannad för Kristus, om det kunde hjälpa hans folk, är klart medveten om att stora delar av hans folk, Israels folk, det judiska folket, lever utanför nåden när de har avvisat Kristus. Annars skulle Paulus inte uttryckt sig så. Han använder också bilden av olivträdet där ursprungliga grenar har blivit utbrutna ur det p.g.a. sitt nej till Kristus, till löftet, till nådens gåva, och där man i stället vill hålla fast vid lagens väg till frälsning som är villkorad med en rättfärdighet, som tar sig uttryck i gärningar och inte i tro i första hand. Där är det inte att göra Nya testamentet rättvisa, att inte klart visa på att Nya testamentet pekar på trons och nådens väg till frälsning, och inte på lagens väg. Men den frågan måste vi kunna hålla isär ifrån frågan om hur vi skall förhålla oss till det judiska folket. Vi skall också minnas att det judiska folket ifrån kyrkans allra första tid också har funnits med i den kristna kyrkan, i bekännelsen till Kristus. Det är ju så Paulus menar att löftena till folket har till en del förverkligats, genom den heliga rest som finns med som Kristusbekännare tiderna igenom.

Sedan är det naturligtvis för många judar i dag av allra största vikt, allt vad som sägs om staten Israel. Risker är att allt det som sägs om avståndstagande från historisk antisemitism kommer att döljas av att man i dokumentet inte entydigt ger stöd åt staten Israel. Jag säger inte att vi borde göra det, det är ingen självklarhet för mig, men jag tycker att det är så viktigt att inte blanda ihop de här frågorna. Jag är tveksam till om det är kyrkans uppgift över huvud taget att ha en mening om staten Israel. Vad vi

kan ha en mening om är förhållandet, inte minst mellan olika religioner i Israel, inte minst till den kristna minoritet som finns där.

Jag skulle med allvar vilja vädja till Kyrkomötet att inte bara nu snabbt försöka få ett dokument antaget, om man tycker att det är hyfsat, utan det här är så grannliga saker att det måste göras med stor precision och med stor omsorg, och i bästa fall i enighet. Jag tror att förutsättningarna för det är större om man enligt min reservation lämnar tillbaka uppdraget till fortsatt utredning, kanske med en ny sammansättning i kommittén, och delar upp de här delfrågorna i fyra olika dokument. Tack för ordet.

KERSTIN BERGMAN:

Ordförande! Jag skall helt kort presentera utskottets resonemang. Ekumenikutskottet föreslår att dokumentet *Guds vägar* som vi redan förra gången behandlade, eller som vi har haft ett seminarium om, antas som grund för vår fortsatta reflektion och samtal med företrädare för judisk tro. Avsikten med dokumentet är att finna andra tankemodeller än de traditionella. De har ju kunnat utnyttjas till att legitimera både mission gentemot judar, och övergrepp. I stället för att tänka som vi väl har lärt oss i söndagskolan, att Guds gamla förbund nu har ersatts av det nya, Nya testamentet, så tänker man sig nu två parallella vägar till samma mål för judar och för kristna. Rubriken, *Guds vägar*, är alltså mycket upplysande. Utskottet tar fasta på det sättet att tänka och menar att det kan användas och utföras även när det gäller andra religioner, främst då islam. Ett motsvarande dokument om islam har blivit så mycket mer angeläget efter den senaste tidens händelser. Noas förbund med Gud gällde inte bara ett visst folk eller folkgrupp, utan hela mänskligheten. En judisk rabbin, Jonathan Sacks, går vidare på det tänkesättet och framkastar förslaget om religiös pluralism som är grundad på Guds förbund med Noa, dvs. med hela mänskligheten. ”De olika religionerna är som mänsklighetens olika språk”, sidan 14 i dokumentet, ”precis som det efter Babel inte finns något allena rådande universellt språk, så finns det ingen universell tro.”

Dokumentet är ett teologiskt dokument, dvs. det handlar om judendom, inte om politisk sionism eller om staten Israel. Det innebär att utskottet avvisar den argumentation som anför historiska eller religiösa skäl som grund för anspråk på landområden. Utskottet noterar också att staten Israel och dess brott mot folkrätten som blivit allt grövre sedan i maj, får och måste granskas och kritiseras på samma sätt som andra stater. Utskottet föreslår alltså att anta dokumentet *Guds vägar* som grund för Svenska kyrkans fortsatta reflektion och samtal med företrädare för judisk tro.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Herr ordförande! Den framställning som Kerstin Bergman nu gjorde var långt mycket radikalare än vad det finns täckning för i dokumentet *Guds vägar*. Där avvisas ju just denne Sacks resonemang såsom inte tagande Kristusuppenbarelse fullt ut på allvar. Jag tror inte heller att vår dialog med just judendomen främjas av en allmän synkretism; alltså judendomens stora bidrag i världshistorien är ju det envisa och uthålliga värnandet av monoteismen.

Jag vill också då passa på att peka på det som är så oförytterligt för oss som kristen kyrka, nämligen den villkorslösa vägen till frid med Gud, som bara handlar om gåva och på intet sätt prestation. Det är det som man tappar bort i den här generella strävan efter synkretism. I dokumentet på sidan 9 står det om omvändelse: ”I denna situation innebär omvändelse både en uppfordran till sinnesändring och ett hopp om att denna med Guds hjälp är möjlig.” Det här kunde möjligen vara en rättvisande bild för den medeltida romersk-katolska kyrkans lära om omvändelse, men vår kyrkas lära om omvändelse, det är att man bekänner sin synd och tar sin tillflykt inte till eventuell

förmåga till sinnesändring utan till Guds gåva Jesus Kristus, och sätter allt sitt hopp till honom och vet att i tron på honom är jag, syndare som jag är, ändå fullkomlig och lika ren och helig som Jesus själv. Det är omvändelse i evangelisk mening och det får vi absolut inte till något pris tappa bort!

KERSTIN BERGMAN (REPLIK):

Jag vill bara säga det att jag refererade utskottets resonemang och tankar, och jag tänker inte gå i polemik i denna ytterligt svåra fråga. Det är inte platsen för det här, utan det är ju uppenbart att det finns två olika linjer: reservationen och utskottet. Bifall till utskottet.

LARS EDVARDSSON:

Guds vägar – judendom och kristendom är ett aktningvärt dokument som det naturligtvis ligger ett långvarigt arbete bakom. I det dokumentet uttrycks en tolerans och en sympati när det gäller judendomen, som är välgörande i en värld som är ganska full utav antisemitism, ibland ifrån muslimer, ibland ifrån kristna. Men jag skulle vilja gå steget vidare från toleransen till kärleken. Det finns en gammal tradition, som jag väl själv står i, en pietistisk tradition. Kanske handlar det om den pietistiska ortodoxin, med en kärlek till det judiska folket, till skriftens folk, profeternas folk, det folk som Kristus tillhörde som människa. Den kärleken har levt starkt i de evangeliska väckelserna i Sverige och det får för mig ett par konsekvenser.

Den ena, att det inte går att komma ifrån den förbindelse som finns mellan folket och landet. Israel är inte bara ett folk, utan står också för ett visst landområde. Det finns en stat, Israel, som man inte kan bortse ifrån. En stat som man f.ö. kan se på lite olika, beroende på hur dess aktuella ledning uppför sig. Kärleken utifrån väckelsetraditionen handlar också om att man inte kan låta bli att tala om vad man har sett och hört. Att själv ha fått ta emot tron på Kristus som frälsare är någonting som man inte kan låta bli att ge vidare, och det gäller enligt missionsbefallningen alla folk, också judafolket. Det är inte utan skäl som Jesus säger: ”Jag är vägen, sanningen och livet”. Det innebär för mig att för kärlekens skull försvinner aldrig missionsperspektivet när det gäller judarna. Det räcker inte med en dialog, hur välvillig den än är. Det finns ett fenomen i vår tid som är relativt okänt: messianska judar runtom i världen, minst 100 000. Alltså sådana judekristna som håller fast vid nästan allting i ett judiskt liv, men räknar Jesus som Messias. Det är svårt för både många judar och kristna att älska de messianska judarna.

Jag menar att för att vi skulle få fram någonting genomarbetat på de här och andra väsentliga punkter, så räcker det inte med det dokument som vi nu har framför oss. Jag vill därför instämma i Fredrik Sidenvalls reservation mot ekumenikutskottets hemställan.

BISKOP BIÖRN FJÄRSTEDT:

Herr ordförande! Ledamöter! När vi förra året talade om de här sakerna så klargjordes det, tror jag, väldigt bestämt att detta handlar om en positionsbestämning för Svenska kyrkans del, som naturligtvis är viktig i relationen till judiska folket, judiska trosbekännare, men inte minst för våra egna liturgiska texter, psalmer och böner och liknande. Det är inte en fullödig teologisk genomarbetning av hela denna problematik. Jag kunde själv i Teologiska kommittén kanske ha önskat mer i vissa avseenden, men här var det frågan om vad vi, som det ju blir i en teologisk kommitté, kan säga teologiskt gemensamt. Jag kan försäkra ledamöterna om att det finns mycket tyckande i den här frågan, för den berör ju också många gånger aktuella både kunskaper och

känslor vi kan ha. Därför vill jag säga att jag för min del tycker att det Kerstin Bergman föreslår om en fortsatt dialog, och då gärna eller kanske absolut tillsammans med judiska företrädare, är värt all uppmuntran. För mig kan det också vara viktigt att ha ett liknande dokument om islam. Men här handlar det ändå om en teologisk grundbestämning. Om någon säger att "det räcker inte", så kan det visst vara ett riktigt konstaterande, men då får man ta det i nästa steg. Det tror jag är nödvändigt.

När det sedan gäller frågan om landet, så är det en ytterligt komplicerad frågeställning, inte minst utifrån judisk självbestämelse i det här ärendet. Alltså denna möjlighet att egentligen inte kunna leva Guds lag fullt ut utom i landet. Där vet ju alla vilka komplikationer det är i att beskriva vad det är. Dessutom är det så att vi från kristen utgångspunkt för vår del inte gärna kan inta en sådan utgångspunkt, där en viss koppling till också vad vi numera kallar en nation är inblandad. Vi skulle behöva hitta former då för olika former av avståndstaganden. Även om jag kunde tänka att det fanns ytterligare frågor som skulle kunna behöva behandlas i en positionsbestämning, vill jag säga att jag själv känner mig väldigt glad över att utskottet nu har föreslagit att Kyrkomötet antar detta som en grundläggande positionsbestämning, med många möjligheter till att fortsätta detta arbete. Alltså: bifall till utskottet.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

De olika teologiska överväganden som finns i dokumentet tål en ordentlig och sansad debatt. Men vad jag ändå nu vill säga som det allvarligaste, det är både utskottets förstärkning av den politiska kritiken av staten Israel och det som finns i dokumentet. Vi måste förstå att för judenheten i stort så kommer de rader som finns där om staten Israel fullständigt överskugga allt annat. Därför menar jag att det är förödande och skadligt för den fortsatta dialogen och samförståndet med det judiska folket, att föra in de sakerna också. Det måste hållas isär, till varje pris.

BISKOP BIÖRN FJÄRSTEDT (REPLIK):

Då skall jag gärna säga att jag också var lite bekymrad över den kopplingen i utskottet. Jag tyckte när jag läste den sedan, att det inte var så farligt som jag möjligen först hade hört. I valet här nu att ändå få detta lagt som ett dokument från Svenska kyrkan, så kan vi kanske klara utskottets skrivning på något sätt ändå.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Ursäkta, jag vill bara då få läsa: "I utskottets resonemang om landet underströks, i anslutning till detta, att Svenska kyrkan måste starkt avvisa alla resonemang som innebär att anspråk på landområden motiveras med historiska eller religiösa argument." Det är alltså ett oerhört angrepp på hela den rörelse ifrån 1800-talets slut som ingöt hopp i det judiska folket som levde i diaspora i Europa, som led under pogromer och under förföljelser, som dog i Auschwitz och som med glädje till slut fick ett land att samlas i. Att starkt avvisa alla anspråk, det är ett oerhört kategoriskt uttalande. Mot bakgrund av tidigare förödande misstag, också i Svenska kyrkan, också bland präster och trons folk som borde vetat bättre, så måste vi vara försiktiga när vi ger oss in i politisk diplomati och inte låta det skada de konstruktiva teologiska satser som finns. Det här kan inte bara suddas ut. Tar vi dokumentet så tar vi alltså betänkandet här och det som finns med i detta.

BISKOP BIÖRN FJÄRSTEDT (REPLIK):

I den teologiska kommittén bestämde vi oss för att inte blanda ihop de saker som vi kan tycka om på olika sätt, om staten Israels eller judiska trosbekännares rätt att be-

stämman över sig själva. Jag har inte deltagit i utskottsarbetet, jag instämde i utskottets hemställan.

ANGELA BOËTHIUS:

Ordförande! Vänner i Kyrkomötet. Det är med viss bävan jag gör mitt första inlägg i den här stora och svåra frågan. Det är också en av mina hjärtefrågor. Som ledamot i Göteborgs stifts stiftsmissionsråd har jag dessutom ansvaret för kyrkan och judendomen, frågor där.

Den som tiger samtycker, heter det. Svenska kyrkan har förvisso med många lysande undantag tigit länge nog i sin officiella inställning till och relation med judendomen. Vi känner alla historien. Längre nog, får vi nu hoppas. Nu har vi äntligen fått ett dokument som skall heta *Judendom och kristendom – en grund för Svenska kyrkans fortsatta reflektion och samtal med företrädare för judisk tro och bekännelse*. Det här dokumentet må ha sina brister i flera avseenden, men det är en god början.

Vad beträffar Paulus, Fredrik Sidenvall, kan vi lugnt konstatera med en lätt travesti från annat håll, att han verkligen ”sliter med frågan”. Paulus var inte säker på hur han som kristen skulle se på sitt eget folk. Det var en gåta för honom på många sätt.

Många har stor förväntan på detta dokument. Bifall till utskottets hemställan.

BISKOP ANDERS WEJRYD:

Vad Kyrkomötet eventuellt gör i dag, är ju att anta dokumentet. Ett dokument som vi har arbetat på länge och som Kyrkomötet har varit indraget i tidigare. Jag tror det är viktigt att stryka under: utskottet har fört sina resonemang. Det vi antar är inte deras resonemang utan deras hemställan, nämligen att anta dokumentet.

CURT FORSBRING:

Herr ordförande! Jag vill ge några slutligen allmänna kommentarer till det här dokumentet *Guds vägar*, utan att ge mig in på några detaljer. Jag gör det som ledamot av Kyrkostyrelsen. Men först vill jag instämma i vad biskop Wejryd sade om vad det här gäller. Det här gäller dokumentet *Guds vägar* och utskottets hemställan i första hand.

Det dokument om judendomen och kristendomen som nu föreligger, det är ett betydelsefullt principiellt dokument, vars behandling i Kyrkomötet förtjänar all den uppmärksamhet det har fått. Vi vet alla att frågan om religionsdialog och ökad förståelse mellan de stora världsreligionerna kommit allt mer i förgrunden under senare år. Det som de allra senaste dagarna varit i allas vårt medvetande är förstås vår och västerlandets relation till islam och den muslimska världen. Men historiskt sett är det frågan om förhållandet mellan judendom och kristendom som följt kyrkan ända sedan urkristen tid, över reformationen in i vår tid. De första formuleringarna av hur de båda förhåller sig till varandra finns i nya förbundets skrifter i Nya testamentet.

Av såväl Kyrkostyrelsens skrivelse som ekumenikutskottets betänkande framgår ju bakgrunden till att det nu föreliggande dokumentet utarbetades inom Svenska kyrkans teologiska kommitté. Utifrån vissa enskilda frågor, t.ex. den om en ny lydelse av den liturgiska texten *Improperierna* och annat som kunde uppfattas som tendenser till antisemitism, vidgades frågeställningen till behovet av ett grundläggande dokument om Svenska kyrkan och det judiska folket.

I januari 2000 ordnades i Stockholm den internationella konferensen om förintelsen. I anslutning till den här konferensen, till det av regeringen initierade kunskapsprojektet om nazitidens illgärningar, aktualiserades många frågor om det svenska samhällets syn och agerande under 30- och 40-talen. Blickarna riktades då också mot Sveriges kristna och frågor ställdes i det offentliga samtalet om Svenska kyrkan och

kyrkliga företrädares hållning gentemot nazityskland. Det fanns förvisso anledning till självvranssakan. Från Kyrkostyrelsens sida upplevde vi då en tacksamhet för att arbetet med det här dokumentet hade kommit så långt att ett förslag var ute på remiss. Den nödvändiga grundläggande bearbetningen av frågekomplexet var gjord och efter ett seminarium som har nämnts här, vid förra årets kyrkomöte, har så det färdiga dokumentet kunnat föras till årets kyrkomöte.

Avsikten är nu – och det vill jag återigen understryka, det som andra har sagt – avsikten är nu att det skall antas som grund för Svenska kyrkans fortsatta reflektion och samtal med företrädare för judisk tro och bekännelse. Det är alltså ett grunddokument och en positionsbestämning. Dokumentet måste därför föras ut även i de lokala sammanhangen. Ty religionsdialogen kommer att bli än viktigare framöver. Det gäller judendomen, där vi nu har en god grund för fortsatta samtal, och det kommer förvisso också att gälla islam.

Fru ordförande, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

FREDRIK SIDENVALL:

Herr ordförande, jag är inte säker på att jag skall utnyttja hela den tiden, men vad jag tycker är av största vikt att vi reflekterar över som kyrka, som kyrkomöte, det är att vi talar på ett entydigt sätt och ett konsistent sätt. Det var inte så många år sedan vi antog ett viktigt dokument om rättfärdiggörelsen genom tron allena, genom den gemensamma deklARATIONEN. Där definieras vägen till frälsning på ett sätt och omvändelse på ett sätt. I det här dokumentet är det på ett annat sätt. Skall vi bli trovärdiga måste vi göra tillvaron så pass komplicerad att vi är *semper idem*, att vi är oss själva i mötet med olika parter och har med oss det som är vår tro och vår övertygelse, och utifrån det sträcker oss ut i dialog. För om våra olika samtalsparter börjar granska våra olika dokument, om de romersk-katolska samtalsparterna granskar vad vi säger nu till de judiska samtalsparterna och ser att det inte stämmer ihop – ja, då blir vi kanske inte så trovärdiga till slut. Det måste finnas en så pass stor integritet att vi kan hålla samman saker och ting. Jag menar att här finns det centrala trossanningar som undergrävs i det här dokumentet, kristna trossanningar. Evangeliet är inte tydligt framställt. Det sägs inte klart och tydligt att Jesus är Gud. Att han är den andre personen i den heliga treenigheten, det sägs inte klart och tydligt.

Sedan måste vi, apropå det Curt Forsbring framförde här nyss ... jag förstår naturligtvis det sociologiska, sociala behovet av religionsdialog, men vi måste till slut lära oss att vår kärlek till medmänniskorna, vår gemenskap med medmänniskorna inte kan behöva grundas på att vi betraktar alla trosövertygelser som sanna, som giltiga för frälsningen. Det måste grundas på den allmänna gemenskapen som medskapade och medåterlösta medmänniskor, som vi har att älska även om de så skulle råka vara gudsförnekare.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:

Ordförande! Det känns väldigt viktigt att vi nu antar det här dokumentet och också någonstans kan känna glädje över att vi kom så långt i den här första fasen. Samtidigt är det viktigt att än en gång säga att vi är inte färdiga på något sätt. Många av de frågeställningar som t.ex. Fredrik reser är sådana som behöver belysas i en mera positiv bestämning av vad vi som kristna tror och står för i vår dialog. Dokumentet syftar ju i första hand till att rensa bort ett tänkesätt som har lett till falska frukter på det kristna trädet i det förflutna. Det är inte bara att säga ”förlåt för att det blev fel”, utan vi måste också rannsaka utifrån vilka sätt att tänka det blev fel. Rubriken *Guds vägar* kan man ju läsa på olika sätt. Man kan tala om Guds *vägar* och betona att det givetvis

är många vägar. Man kan också säga *Guds* vägar och få fram någonting av det mysterium som ändå åvilar det här, och som Romarbrevet 9–11 ändå innehåller, som en tidigare talare påmint om. Vi är inte färdiga, vi vill rensa i det förflutna och ha det som en utgångspunkt för fortsatta samtal. De stora svåra frågorna om Kristus som vägen t.ex., och de handlar inte bara om relationen till judendomen utan i alla religioner, hur vi teologiskt uttrycker det och inte bara tror att traditionella tolkningar är givna en gång för alla, återstår. Det blir vi nog kanske aldrig färdiga med heller.

Jag tror också att ordet omvändelse måste tolkas olika i olika sammanhang. Den omvändelseförståelse som Fredrik talade om, var nog inte riktigt den som dokumentet handlade om. Där handlar det mer om att kunna bryta upp ur de givna synsätt som tydligt och klart har gjort att ett förbund har haft sin tid och sedan avlösts av ett annat. Vi måste lära oss att se att så enkelt är det nog inte om vi lägger märke till Guds mysteriösa sätt att handla med oss människor. Det är *Guds* vägar i första hand det handlar om, inte att vi har en massa olika vägar att välja mellan som kristna. Tror vi på Kristus som vägen men det inte är självklart vad det betyder i relation till människors många olika sätt att försöka förstå Gud och sin egen relation till Gud, återstår det och de samtalen kommer igen. Nu har vi lagt en grund och jag hoppas att vi känner glädje över att vi ändå har kunnat ta det steget.

LARS EDVARDSSON:

Man har talat ibland hånfullt om Paulus och oklarheter i hans budskap. Det är ju så att de paulinska breven ingår i Den heliga skrift, kanoniska skrifter, som man bör arbeta mycket varsamt med, och som exegeter har arbetat med under årtusenden. Jag skall inte gå in på någon mera djupgående tolkning av de kapitel i Romarbrevet som här har nämnts, men en utav de som gjorde en djupgående utredning av detta var professor Johannes Lindblom i Lund för längesedan – en mycket värdefull sådan. En sak som är utomordentligt tydlig om vi läser Nya testamentet är att varken Jesus eller Paulus skrämdes för att träda upp i synagogorna och framföra sitt budskap. Varför skulle det vara farligare i dag? Är Jesu sanning devalverad på något sätt?

Så tillbaka till frågan om staten Israel och kärleken till det landet, som jag tror att många utav oss känner väldigt djupt. Ett ”längtans land”, ”nästa år i Jerusalem” osv. Någonting som i hög grad är gemensamt för både judar och kristna. Man kan inte avfärda den saken så enkelt som med det här dokumentet. Jag skall bara slutligen säga det att det kan synnerligen väl kombineras med en utomordentligt kritisk hållning till aktuell judisk politik, och det är många gånger motiverat!

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 42.

92 § Församling i Moskva

HELGA KERO:

Ordförande! Ledamöter! Ekumeniska utskottets betänkande 2001:2 behandlar motionen av Mikael Börjesson som hemställer att Kyrkomötet ger Kyrkostyrelsen i uppdrag att verka för att inrätta en församling för Svenska kyrkan i Moskva, samt att Kyrkomötet ger Kyrkostyrelsen i uppdrag att verka för att Svenska kyrkan uppför en kyrkobyggnad i Moskva.

Svenska kyrkan finns i dag på ett 40-tal platser i världen. Många församlingar har vuxit fram med start tack vare lokala initiativ. Andra har tillskapats från Sverige p.g.a. olika behov, exempelvis stort antal svenskar, utsatta grupper av sjömän eller av eku-

meniska skäl. I Moskva finns f.n. drygt 100 registrerade svenskar. Det har vid ett par tillfällen firats gudstjänst på ambassaden, dop har förrättats i anglikanska kyrkan enligt Svenska kyrkans ordning, i anglikanska kyrkan firas också gudstjänst varje söndag inom Borgågemenskapens ram. Enligt Kyrkomötets beslut om instruktionen för Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet, har nämnden ett särskilt ansvar för verksamhetens omfattning och inriktning. Nämnden har också i uppdrag att samordna, planera och utveckla Svenska kyrkan i utlandets verksamhet på platser där det finns ett betydande antal svenska sjömän, svenska turister och utlandssvenskar.

Beträffande kyrkobyggnaden hyr man numera vanligen såväl kyrkolokaler som bostäder. Därför pratar vi aldrig just om att bygga en kyrka eller en kyrkobyggnad i Moskva. Förutsättningarna för att etablera en svensk församling i Moskva tycker i vi utskottet saknas, men möjlighet till delaktighet vad gäller gudstjänstliv och kyrkliga tjänster finns inom ramen för Svenska kyrkans fulla kyrkogemenskap med kyrkorna inom Lutherska världsförbundet och Borgågemenskapen, som är verksamma i Ryssland. Bifall till utskottets hemställan.

INGER KRANTZ:

Ordförande! Jag är vice ordförande i SKUT och jag vill tacka utskottet för det här väldigt bra betänkandet som ni har skrivit. Då det är motioner som läggs i Kyrkomötet så måste de ju röra en sådan fråga som Kyrkomötet kan besluta om, och jag tycker det är väldigt klargörande att det här är en sådan som SKUT beslutar om. För att det skall bli en SKUT-församling, måste församlingen vara konstituerad på platsen och man måste ha bestämt sig för att man vill vara en församling i SKUT. Då tackar vi Gud i SKUT-nämnden.

Nu vill jag bara tacka för utskottets betänkande och tillstyrka det.

JAN-ERIK ÅGREN:

Ordförande! Kyrkomötesdeltagare! Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan, men sedan vill jag också passa på att säga att genom mitt arbete i riksdagens utrikesutskott träffar jag många från ambassader runtom i världen. Jag har fått mycket lovord för det arbete som utförs genom SKUT, det vill jag säga. Sedan har det också kommit synpunkter på kyrkans verksamhet och var man bör utöka den eller vidta andra åtgärder, och det kan vi ta i ett annat sammanhang. Men de signaler som jag har fått, även när jag varit i Moskva, säger inte att det är det som är mest prioriterat, utan det tror jag ligger ganska långt nere. Sedan är det ju inte vår fråga egentligen heller.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 42.

93 § Klyftan mellan fattiga och rika

SVEN JANSON:

Herr ordförande! Henry Svensson har i sin motion yrkat på att Kyrkomötet skall uppdra åt Kyrkostyrelsen att, som han säger, ”ta itu med fattigdomsfrågorna genom att inbjuda till samtal med riksdagen, näringslivet, offentliga sektorn, fackförbund, idrottsrörelser m.fl.”. Från utskottets sida anser vi naturligtvis att det är en väldigt viktig uppgift för Svenska kyrkan, att arbeta med de här frågorna. Men samtidigt konstaterar vi ju att vi har en rad organ som har till uppgift att bl.a. arbeta med sådana här frågor. Dit hör naturligtvis SKM, Lutherhjälpen, dit hör nämnderna för de här två och Nämnden för kyrkolivets utveckling. På det nationella planet bedriver de en

mycket stark verksamhet på det här området och de samverkar i högsta grad med olika organ inom det svenska samhället. Vi kan bara nämna som ett exempel samverkan med Sida och Rädda Barnen. På den internationella nivån deltar Svenska kyrkan i olika samverkansorgan: vi har KEK, vi har Kyrkornas världsråd, vi har Lutherska världsförbundet bl.a. Regeringen har en samrådsgrupp med trossamfundet. Om jag inte minns fel så är den ganska ny, något år gammal bara, och den arbetar bl.a. med sådana här frågor och i den deltar vår generalsekreterare. Ärkebiskopen deltog förra året i en uppvaktning hos socialministern och det skedde strax före FN:s sociala toppmöte i Genève, och då fördes samtal just om den globala fattigdomsfrågan. Utskottet vill också peka på att det här är en uppgift för oss alla inom kyrkan, inom församlingar och stift, och det är en uppgift i samband med att vi arbetar med församlingsinstruktionen.

Slutligen kan vi sammanfatta med att det pågår och det finns en rad organ inom ramen för den kontinuerliga verksamheten med de här frågorna. Av den anledningen har utskottet beslutat att föreslå avslag på motionen och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

HENRY SVENSSON:

Herr ordförande och alla som lyssnar! Jag får tacka utskottet för en fyllig och bra redogörelse härifrån och även i själva skrivningarna. Fyllig och bra som sagt, och som visar att Svenska kyrkan för samtal kring fattigdomsbekämpning både nationellt och internationellt. I Kyrkostyrelsens skrivelse 2001:8 om vapenhandel, bistånd och konfliktförebyggande dryftas fattigdomsproblemet internationellt och behovet av fördelning av resurser. I ekumeniska utskottets betänkande 2001:5 i samma ämne konstaterar utskottet att man även har strukturellt våld att ta hänsyn till, alltså t.ex. genom ekonomiska orättvisor. I samband med planeringen av det stora frihandelsområdet, som ni kanske har läst och hört om, i Nord- och Sydamerika, hävdades från flera håll att projektet är praktiskt taget ogenomförbart, om man inte sätter fokus på och först löser den utbredda fattigdomen i Latinamerika. Förhållandet är naturligtvis det samma t.ex. på vår sida om klotet och på andra ställen med samma fördelningsproblem.

Det finns emellertid en annan sida av problemet. Tidningen *Sändaren* hade före jul en ledare om världens fattiga och jag skall läsa lite grand ur den. Den är i andra hand tagen från *Mediespegl*n. Några siffror först: "Nära 3 av jordens 6 miljarder lever på mindre än 20 kronor per dag och 1,2 miljarder av dem har inte ens hälften. Över 100 miljoner barn går inte i skolan och ytterligare 700 miljoner vuxna kan inte läsa." Så börjar det hela. Lite längre ned skriver man så här: "Somliga anser det fullt möjligt att fattigdomen i själva verket ökat, i synnerhet där man följt IMF, Världsbankens, modell för utveckling." så hänvisar man till en bok som heter *Fattigdom* av Gabriella Ahlström och Per Wirtén. De skriver att "det finns en tendens också i Sverige att skuldbelägga de fattiga för att själva vara orsak till sin fattigdom, i stället för att se att det handlar om strukturella problem och förtryck" och de talar om "de förmögna hänsynslösa girighet". "Mycket talar för att den analysen är riktig", skriver *Sändaren*, som undrar "om inte det strategiskt viktigaste i dag är att satsa på rikedomsbekämpning, på att angripa den rika girighetens allra mest grundläggande värderingar. Först då finns det chans att övervinna fattigdomen". Tidningen avslutar med orden "Eftersom inget parti vågar gå i spetsen för en sådan kampanj, är det en given uppgift för kyrkorna. Om de bara är profetiska nog".

Samma tankar har faktiskt, eller lite angränsande där, Bengt Olof Dike i sin motion 56, varur jag nu med författarens tillåtelse citerar: "Svenska kyrkans uppgift är givetvis inte politik i detta ords riktiga bemärkelse och inte att vara dömande eller fördö-

mande. Men kyrkan måste vara ett rättesnöre, våga gå till offensiv mot ondskan, nedbrytande krafter, giriga direktörer som med löner, arvoden och bonus i ofattbart höga mångmiljonsiffror skor sig på aktieägarnas bekostnad och utmanar såväl anständigheten som det goda föredömet – på samma sätt som många politiker beviljar sig stötande förmåner på skattebetalarnas bekostnad.” Själv lägger jag gärna till där t.ex. idrottsrörelsen med spelarköp och övergångsbelopp i flermiljonklassen.

Det är inte bara frågan om att försöka lindra fattigdomen. Det gäller också att den rika delen av mänskligheten tar sitt förnuft till fånga och inte fullständigt tappar sinnet för ekonomiska proportioner, om man nu kan uttrycka det så. Förblindade som man är av de framrusande marknadskrafterna. Utskottet placerar ansvaret för de här frågorna på Kyrkolivets utveckling och Internationell diakoni, Lutherhjälpen, och att man där formar arbetet på ett sätt som svarar mot utvecklingen i omvärlden. Snarare kanske som motverkar ökande fattigdom i omvärlden, skulle jag vilja skriva. Min vädjan och uppmaning är: ta med även rikedomsbekämpningen i framtida samtal kring fattigdomsbekämpningen! Tack.

SUNE HOLGERSSON:

Herr ordförande! Kyrkomötesombud! Jag blev lite ivrig här, när jag fick höra uppräkningsen av alla de organ, genom vilka Svenska kyrkan är med och påverkar klyftan mellan fattiga och rika. Jag saknade vårt engagemang i Föreningen för rättvisemärkt, som jag tror är mycket viktigt i det här sammanhanget. Inte för det att det är så många varor ännu som är rättvisemärkta, men genom att vi undan för undan ökar våra inköp av rättvisemärkta varor, så tror jag att det kommer att vinna respekt i världen, och vi kommer att få möjlighet att utöka det. Tack så mycket.

FREDRIK SIDENVALL:

Herr ordförande! Jag hade tänkt förskona er från mina inlägg i den här debatten, men nu kan jag inte göra det. Det är inte Kristi kyrkas uppdrag här i världen att bekämpa människor, vare sig fattiga eller rika. Kristi kyrkas uppgift är möjligen att bekämpa synden och att upplysa människor om synden, både den som finns bland rika och den som finns bland fattiga – så att de drivs till Kristus för att ta emot syndernas förlåtelse, vinna sin själs eviga frälsning och förvandlas inifrån! För vi kan inte få en bättre värld om vi inte först får bättre människor, som genom den Helige Andes nyskapande kraft i människan förvandlas. Vi kan inte skapa en bättre värld med politiska direktiv uppifrån. Sådana utopiska försök har gjorts under det gångna århundradet, och de har slutat i de mest fasansfulla blodbad. Det som har kommit till uttryck här i Henry Svenssons inlägg med citat ifrån olika källor, det är i bästa fall naivt, i värsta fall är det någonting annat.

Självklart är det ett problem, ett bekymmer med orättvisorna här i världen. Gud vill använda oss människor oavsett av tro eller övertygelse till att skapa en dräglig tillvaro för alla människor. Till det kan Gud använda både fattiga och rika. Kyrkans uppgift kan inte vara att följa marxismen i fotspåren på det viset, att man polariserar mänskligheten på ett förenklat sätt och spelar ut samhällsgrupper mot varandra. Vi måste ha en nyanserad syn på människan, att hon oavsett sin klasstillhörighet, etniska tillhörighet eller religionstillhörighet är en person med alla de komplicerande konnotationer som ligger i det begreppet. Personer som ställs inför en personlig Gud kan väckas till ansvarstagande, inte genom yttre tvång, utan genom inre övertygelse.

HENRY SVENSSON (REPLIK):

Jag kan inte påminna mig att jag någon gång sade att vi skulle bekämpa några människor. I så fall är det verkligen en felsägning. Det var alltså fattigdomen det rörde sig om, och eventuellt då rikedom, om vi nu tar med det i sammanhanget här. Att bekämpa fattigdomen t.ex. kommer ju av drivkraften precis som den du själv nämner om. Det är ju därför jag står här! Det är precis som du säger alltså, därifrån kommer kraften att arbeta mot fattigdomen, att försöka. Vi vet ju att det är hos de fattigaste, de eländigaste, det är ju där Gud framträder som klarast.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Herr ordförande! Jag är inte säker på att det är så enkelt. En fattig människa kan vara en förhärdat och förbittrad människa som inte alls är någon levande gudsbild. Och det finns rika människor som förvaltar sin förmögenhet på ett ansvarsfullt sätt, och gör det också på ett utgivande sätt, och som kan vara en bättre ikon av Kristus. Tillvaron är så komplicerad. Det kanske är ett grovt exempel, men det är möjligt att det är så att jordbruket i Zimbabwe är bättre utvecklat än i andra delar av Afrika och också har genererat välstånd för dem som annars hade haft en lägre levnadsstandard. Det kanske t.o.m. är så att levnadsstandarden i Sydafrika jämfört med Afrika i övrigt, är högre. Det har förekommit de mest fasansfulla övergrepp där, det är sant. Men det är också så i historien att människor som har haft kapital och vågat satsa det har kunnat skapa välstånd också för andra. Livet är så komplicerat och vi får inte för enkla det på de sätt som kommer till uttryck här i debatten.

HENRY SVENSSON (REPLIK):

”Där din skatt är, där är ditt hjärta.” Det finns naturligtvis grader i det här också. En som har gott om pengar kan vara väldigt givmild, men det är alltså den här måttlösa, som jag sa förut i sammanhanget, att de här sanslösa siffrorna som figurerar i olika sammanhang, som inte har någon sans, som sagt. Det är i den änden. Sedan de fattiga, men jag vill inte diskutera det mer, jag tycker det är så självklart ur vår synpunkt, att det är de fattiga, de lidande som vi skall försöka ge till och hjälpa till ett rikare liv.

BENGT OLOF DIKE:

Herr ordförande! Jag blev ju apostroferad, eller snarare citerad, och Henry Svensson var väldigt vänlig och kom fram och frågade mig om han fick göra det. Jag sa: ”Det behöver du inte fråga om, för det är ju offentlig handling, så du får citera precis vad du vill.” Men det har jag naturligtvis ingenting emot och jag står ju för det jag skrivit i den aktuella motionen som citerades, och som så småningom kommer att handläggas här. Jag hoppas då till lite bättre resultat än vad det utskottet har kommit fram till.

Den fråga som tas upp här är naturligtvis oerhört viktig. Jag undrar dock bara på vilket sätt bara samtal, som Henry Svensson föreslår här, mellan de olika organisationerna och företrädarna skall kunna resultera i några konkreta resultat. Jag vet inte om det bakom de här tankarna också finns några andra funderingar om att man skall ändra på saker och ting, t.ex. i den politiska ordningen som gör att förhållandena blir bättre för de fattiga, som Svensson mycket riktigt och mycket engagerat talar för här och som jag instämmer i.

Men låt oss erinra oss vad som har hänt på ett par ställen. Det är två konkreta fall. Det ena fallet nämnde Fredrik Sidenvall, och det var just Zimbabwe, som har utvecklats tidigare och var något av ett föregångsland och fick stöd från olika håll. Men vad har hänt de senaste åren, med en marxistisk diktator och ökad svält? Kyrkan har ju

några representanter där. Hur skall man komma till rätta med problemen där? Det är en fråga som man kan ställa till motionären, eller till någon annan som känner sig uppfordrad att gå upp här och tala om den här frågan. Hur skall man göra i Nordkorea, där svälten och fattigdomen är utbredd till följd av regimen? Det hjälper nog inte med samtal och det hjälper nog inte med, om avsikten är den, att angripa globaliseringen som det sägs, och den omfattande världshandeln, där nu Kina också har kommit med och insett betydelsen av den.

Jag personligen tror att en väg för att komma åt det här problemet är att försöka bidra till demokrati, frihet och fred genom en öppenhet i samhällena. Att försöka få de diktaturer av olika kulörer som finns – som Henry Svensson nämnde i Latinamerika, men som också finns i Afrika med en helt annan kulör, där vi nyss har nämnt en – att få dessa diktaturer ersatta av demokratier valda av folket. Precis som det har blivit i Sydafrika, även om förhållandena där faktiskt inte är så bra, ur materiell synvinkel i dag. Men det kan inte vara någon annan väg för kyrkan att gå, tycker jag, än att arbeta för den frihetliga demokratiska vägen. Att med öppenhet bekämpa de förhållanden som råder, men inte ge sig in på, som man nämnde här, någon form av bekämpning av dem som vill investera och de som vill satsa. Det blir ibland en överdrift när man ger sig på multinationella företag och anklagar dem för att hela tiden ställa till eländet. Så enkel är inte situationen. De bidrar ju ändå till en satsning i länderna, som gör att det blir en utveckling. Sedan att det kan bli en rad negativa konsekvenser av deras satsningar, det är vi väl medvetna om. Men kyrkan skall primärt arbeta för demokrati, frihet och öppenhet. Då tror jag att man har kommit väldigt långt på vägen. Som sagt, kyrkan måste med kraft reagera mot den typ av maktutövning som i dag utövas, exempelvis i de nämnda länderna Zimbabwe och Nordkorea.

BISKOP ANDERS WEJRYD:

Det är väl inte utan att en del utav de gammaltestamentliga profeterna skulle känna sig rätt överraskade över att få höra, att de saker de tog upp egentligen inte hör till sfären som rör en människa som lever i en gudsgemenskap. Nu är det naturligtvis så att Gud är inte bara verksam i kyrkan. Det är en liten avdelning. Den behöver vi för att kunna få se sammanhang, både var vi själva står och hur vårt samhälle ter sig i förhållande till de bilder och de ideal som vi kan hämta ur Bibelns berättelser. Det är inte så att kyrkan är allt, men i kyrkans sammanhang får vi ofta de tankar, den inriktning som vi har att bruka i hela vårt liv, när vi tar ansvar politiskt och i vårt arbetsliv. Inte minst det sista, för vi har väl ändå lämnat den tiden bakom oss då vi tror att allt bestäms av politiken? Politiken skall sätta ramar, men det skall finnas stor möjlighet till ett annat civilt samhälle, där människor får ta initiativ och finna sina vägar. Men naturligtvis måste en kristen gemenskap, utan att vara den som säger att ”så här skall det bestämmas”, vara den som kan säga ”de här idealen vill vi bilda opinion för”. Att då tala om att överdriven rikedom kan vara ett sätt att vända människor från Gud – jag kan inte se att det är något som helst fel i det. Det är väl kyrkans uppgift. Och det måste också vara kyrkans uppgift att säga att ”acceptera att människor lever under existensminimum, under fruktansvärda förhållanden” – ja, det är också kyrkans uppgift. Sedan är det givet att vi skall ha stor respekt för ett politiskt sammanhang och ett frihetligt sammanhang där sådant här skall få finna sina praktiska uttryck. Jag tycker att det är rätt lätt att stå här – nu skulle vi ju inte prata politik, men det har så många gjort här – jag är en hängiven frihandelsvän och tror att det är viktigt, men det hindrar ju inte att kyrkan har ett ansvar för att hävda moraliska värden. Det kan inte vara okristligt.

ANDERS ÅKERLUND:

Ordförande! Jag ger Dike rätt i att det finns mycket problem med demokratiutveckling i världen. Man kan se från den afrikanska horisonten att det ofta är så att det är ganska svaga regeringar, eller också kolossalt diktatoriska regeringar. Det beror ofta på att man saknar en demokratisk medvetenhet i länderna. Jag vill då upplysa om att det just nu pågår en utredning på Sida:s uppdrag, där man tittar på NGO:s, alltså frivilligorganisationernas, bidrag till demokratiutvecklingen ur sydperspektiv, och man tittar också på hur vi har bidragit till att lösa respektive skapa konflikter i de områden där vi samarbetar.

Sedan vill jag också, med anledning av vad Sune Holgersson sade här om Rättvisemärkt, säga att jag har bott många år i Afrika, och det var en oerhört stark upplevelse att få komma tillbaka nu en vecka och knyta relationer med Bukoba-stiftet utifrån Sackeus, där ju kyrkan är stor delägare. Där upptäcker vi att bönderna inte har fått betalt för sitt kaffe på åtta månader och är skyldiga dem som plockar bären. Bönderna är våra samarbetsparter i stiftet, och att nu kunna knyta en förbindelse och hoppas få Bukoba-stiftet och Tanzania som samarbetspartner för Rättvisemärkt och kravodlat kaffe är en oerhörd upplevelse. Jag förstår att det är genom deras arbete som det kan skapas en framtid där vi alla är vinnare. Ett alternativ till den multinationella företagssamheten med dumpade kaffepriser.

BÖRJE HENRIKSSON:

Ordförande! Det är redan sagt mycket i den här debatten. Jag vill alla fall upp och punktera, eller säga ett par punkter till. Kyrkan har ett ansvar. Det är viktigt att vi också stöttar de ungdomar som tror på ett ansvar, som tror på rättvisa. Vi har många av kyrkans ungdomar som ställer upp för rättvisa och frihet i världen. Demokrati, frihet och öppenhet är alltså tre ord som är sagda, och jag tycker också i den här debatten att motionären har fått ganska mycket felaktig kritik. Vi måste våga ställa upp för de idéer, som står i Amos, t.ex.: "Låt rätten flöda fram såsom vatten och rättfärdigheten skall aldrig sina" eller någonting sådant. Det är viktigt att vi ställer upp på detta. Det är också viktigt att vi läser innantill i utskottets skrivning. Det är mycket, mycket måttfullt, mycket klart skrivet och inga överord, utan det är fullständigt klart var Svenska kyrkan står om vi går på det här utskottsbetänkandet. Det vill jag till slut yrka bifall till. Tack för ordet.

NILS FREDRIK AURELIUS:

Herr ordförande! Jag vet inte om debatten här riktigt är så där lämpad för Kyrkomötet i alla avseenden, men jag vill ändå framhålla några saker som jag tycker vittnar om en ganska dålig verklighetsbeskrivning. Det hjälper inte att man citerar Lutherhjälpens programdokument, för det är fel ändå. Alltså, om man skriver att nya mönster av global fattigdom medför ökade klyftor, så undrar jag vad man har riktigt för uppfattning om hur det fungerar. Det måste ju vara så att, det är absolut så att de länder som har minst utbyte, minst frihandel, minst investeringar från andra länder, de har sämst utveckling. De har också ofta de sämsta ledarna, som förtrycker sitt folk. Det är sanningen. Det som är väsentligt är naturligtvis fattigdomsbekämpning, inte rikedomsbekämpning. Om man tror att man gör det bättre för de fattiga genom att försvåra eller bekämpa rikedomen, då tror jag att man är helt fel ute. Möjligen ligger det en sådan där i och för sig numera lite obsolet föreställning i bakgrunden, om att det är något slags nollsummespel som pågår, där man fördelar en given kaka. Så fungerar inte ekonomin. Allra minst den internationella ekonomin.

Sedan tror jag kanske inte heller att Kyrkomötet har anledning att ha synpunkter på om aktieägarna missgynnas av att vd eller ordföranden i styrelsen får en hög lön eller så. Det får väl det organet kanske hantera.

Däremot är det ju mycket riktigt som har sagts här av flera, bl.a. biskop Wejryd, att frihandel är en bra utvecklande kraft, och av Bengt Olof Dike, att det faktiskt är ett starkt samband mellan befintligheten av demokrati och den ekonomiska utvecklingen och bekämpningen av fattigdomen. Det finns nobelpristagare som har skrivit om detta. Det förekommer alltså inga svältkatastrofer i demokratiska stater – och det är ingen tillfällighet.

Sedan håller jag slutligen också med, nu har jag en sekund kvar här, Fredrik Sidenvall att det finns saker som är viktigare än materiellt välstånd och fattigdomsbekämpning, som i och för sig är viktiga nog, och som kanske Kyrkomötet i första hand borde syssla med.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 43.

94 § Minoriteternas fortsatta ställning i Svenska kyrkan

KATARINA WEDIN:

Ordförande! Systrar och bröder i Kyrkomötet! Jag skall tala för ekumenikuskottets betänkande 2001:6 angående minoriteternas fortsatta ställning i Svenska kyrkan, en motion av Yngve Kalin. Jag tycker detta är en av de viktigaste motionerna i det här Kyrkomötet, men det är svårt och känns som ett stort ansvar hur vi hanterar den här frågan. Så låt oss hjälpas åt och inte låsa några positioner mer. Jag tänker inte gå närmare in på bakgrunden, som jag tror att alla känner väl till.

Vid första anblick kändes det lite konstigt att det var ekumenikuskottet som fick motionen, men vid det samtal som fördes i utskottet växte det fram en förhoppning att fastän frågan inte handlar om ekumenik i egentlig mening, åtminstone inte än, så kanske de erfarenheter som finns från ekumeniska samtal och samverkan med andra kyrkor, kan vara till hjälp i de fortsatta samtal som vi hoppas och ber skall komma till stånd. I det ekumeniska arbetet fortsätter ju Svenska kyrkan faktiskt att föra samtal även om svåra skiljande frågor, bl.a. teologiska, med andra kyrkor som vi ändå lever i full kyrkogemenskap med, t.ex. inom Lutherska världsförbundet och Borgågemenskapen. Så visst borde vi kunna hitta en gemensam väg på något sätt. Utskottet nämner t.ex. EFS som en inomkyrklig modell som har sin egen traditionella särprägel, men lever i bevarad gemenskap inom Svenska kyrkan.

I utskottets samtal upplevde jag att det fanns en vilja och ödmjukhet att pröva olika modeller för fortsatt gemenskap inom Svenska kyrkan för olika andliga traditioner och bibeltolkningar. Samtidigt som det är en sorg och smärta att enheten i gudstjänsten i dag inte är en realitet. Det är oerhört viktigt att det blir fortsatta samtal och dialog. En dialog utgår från respekten för varandras ärliga vilja att leva tillsammans i samma kyrka. En dialog med ömsesidigt lyssnande och en beredskap att själv förändras.

Att utskottet avslår motionen beror på att vi inte tror på officiella, formella överläggningar, utan i stället vill betona vikten av att skapa mötesplatser för att bygga förtroende genom samtal. Vi understryker också det ansvar som varje biskop har i det egna stiftet för det här. Så, utskottet vill uppdraga åt Kyrkostyrelsen att på det sätt som Kyrkostyrelsen finner bäst ta initiativ till samtal som ett led i arbetet på fördjupad delaktighet. Det är nu ett stort ansvar för Kyrkostyrelsen och för ärkebiskop KG, att verkligen ta initiativet. Målet: en enhet i försonad mångfald inom den svenska kyrkan.

Eller som Läronämnden uttrycker det i sitt yttrande: "Svenska kyrkan måste som öppen folkkyrka eftersträva enhet i mångfalden och ge uttryck åt denna enhet i gudstjänsten." Låt oss hjälpas åt att se möjliga vägar!

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

YNGVE KALIN:

Ordförande! Det finns en brist i min motion som gör att den lätt missförstås. Jag använder ordet minoriteter i Svenska kyrkan, men lyfter man ögonen och anlägger ett allmänkyrkligt perspektiv, så blir saken annorlunda. Redan Hagge Geigert uttryckte det här på sitt mästerliga sätt när han avtackade Bertil Gärtner, när han sa: "Jag har aldrig förstått mig på din märkliga minoritetsuppfattning om kvinnliga präster, som du delar med miljontals kristna i vår värld." Det är detta min motion handlar om: att de trosuppfattningar som är en del av det allmänkyrkliga arvet och som delas och upprätthålls av grupper inom Svenska kyrkan och delas av ekumeniska partner också skall erkännas som legitima i vår kyrka. När tveksamheter om Svenska kyrkans sätt att hantera ömtåliga trosfrågor ger sig till känna, så möts detta numera mest med nedlåtande suckar. Debatten är ju avslutad och saken avgjord.

Men i det internationella perspektivet ser kartan annorlunda ut. Kring många frågor, som i Sverige anses avgjorda eller på väg att avgöras, pågår en mycket ömtålig och känslig debatt. Jag tänker inte bara på ämbetsfrågan, utan också på frågorna om utlevd homosexualitet och det inklusiva språket. Över hela världen brottas kyrkorna med hur de skall hålla samman med sådana kontroversfrågor på agendan. Kyrkornas världsråd upplever den största krisen i sin 50-åriga historia p.g.a. detta, som Bo Brander har visat i sin forskning. Specialkommissioner är tillsatta för att förhindra att Kyrkornas världsråd splittras, eftersom de ortodoxa kyrkorna med sympatisörer i många läger känner sig överkörda av den protestantiska majoriteten.

Ett viktigt möte ägde rum i Kairo i slutet av oktober förra året. Man trevar efter ett sätt att komma åt kärnfrågorna och förhindra splittring. En sak slogs fast vid detta möte: minoritetens rätt att inneha, framföra och leva sina åsikter. I § 4:11 slås det fast. Minoriteten har rätten att markera sin opposition till en praxis och få sin samvetsgrundade opposition respekterad. Den ortodoxa hållningen i de brännande frågorna framställs inte som ett alternativ, utan som en självklarhet i enlighet med kyrkans egentliga väsen. Den är förpliktande även för andra samfund och trostraditioner. Varje medlemskyrka utmanas att reflektera över hur den bevarar och uttrycker sin tillhörighet till den ena, heliga, allmänliga och apostoliska kyrkan. Hur besvarar vi den frågan, inte bara i ord utan i handling? Det är det min motion handlar om.

Det är bra att Läronämnden och utskottet hänvisar till *Charta Oecumenica* som uttrycker liknande tankar. Det som gäller mellan kyrkorna bör också råda i de inomkyrkliga relationerna. Vi gladdes åt ärkebiskopens tal i våras. Det visar att han har tagit förpliktelsen på allvar. Hans anförande är helt i linje med den ekumeniska ansatsen som är rådande, där mångfalden utgör den utmanande förutsättningen för verklig gemenskap, och där av makten påtvingad enhet utgör den sämsta förutsättningen för bestående gemenskap.

Det skär sig, mina vänner, mellan det ekumeniska synsättet och vårt svenskkyrkliga sammanhang. Vi kan inte tala med kluven tunga. Det borde vara självklart som medlemskyrka i Kyrkornas världsråd, att minoritetsgrupper möts med den i internationell ekumenik hävdade respekten och att dessa grupper ges handlingsutrymme. År 1993 formulerades dessa tankar i dokumentet *Kyrka-ämbete-enhet*. Där står att tanklös avsondring och utstötning är inte möjlig i en kyrka för teologiskt grundade uppfattningar, utan att samexistens är möjlig om viljan finns. Vår kyrka valde en annan väg.

Min förhoppning är därför att vi i ljuset av de ekumeniska strävandena stannar upp och besinnar oss. Jag har tagit intryck av ärkebiskopens ord. Jag har tagit intryck av utskottets seriösa arbete, så jag kommer inte att yrka bifall på min motion, men jag ber att få komma tillbaka i ett andra anförande och presentera hur världskyrkan kanske skulle formulerat ett svar på våra frågor. Tack.

DAG SANDAHL:

Herr ordförande! Yngve Kalin syftar till överläggningar och han får från utskottet ett svar att samtal *kan* ske. Jag vill ställa en annan fråga: Vad *måste* ske före samtal, eller i alla fall som förutsättning för ett konstruktivt samtal? Det går ju inte bra för Svenska kyrkan. Trots detta drar man en skarp gräns mot en kategori präster, som arbetat medvetet och inte sällan framgångsrikt, reflekterat teologiskt och byggt församlingar på ett konstruktivt sätt. Det borde vara ett problem om en kyrka som inte står stark, gör sig av med dissidenter som faktiskt bidragit till det gemensamma. Det är någonting som inte stämmer. Jag menar som ni nog vet, att de åtgärder som vidtagits visat sig kontraproduktiva. De övertygar ingen och skapar ingenting nytt.

Jag läser ärkebiskopen: ”I kyrkans historia finner vi många exempel på att strävan efter precision i formuleringarna av tron leder till en splittring av trosgemenskapen.” På den här punkten hade vi inte behövt det, tror jag. Om man nu skall reda upp den här kontroversen, så finns det ingen annan väg så vitt jag förstår, än att ta den upp till ytan och hantera den. På väg till den processen kan det finnas gemensamma regler för hur man umgås. Ett förslag till sådana i 17 punkter finns presenterat till Kyrkomötet 1995. Det blev aldrig diskuterat, men jag minns att Thomas Söderberg ville landa i dem för ett vidare samtal. Skall vi lära oss av några andra frågor, så tror jag att jag vill lära mig av Desmond Tutu, ärkebiskopen. Då vill jag säga: inga samtal med biskoparna. Det är inte det som behövs. Sådana kan vi ha ändå. Vi behöver det som Tutu ledde, en sannings- och försoningskommission. Det måste vara vägen framåt. En majoritet vann, när kyrkoordningen fastslogs, men Svenska kyrkan förlorade någonting som hör samman både med hennes kropp och hennes själ. Utskottet har fel, när det vill samtal som syftar till fördjupad delaktighet, när samtalet skall föras med dem som kyrkoordningen dragit en stenhård gräns mot. Vad finns att tala om, om vi inte skapar nya förutsättningar? Men nya förutsättningar kan vi skapa, och då använder man ekumeniska metoder, forskar kring konflikten, ser den som den var i 40- och 50-tal och därefter, undersöker hur teologier ställs mot varandra och försöker förstå brytpunkterna. Följer vad som händer med bibelkommission och samrådsregler. Analyserar hur en konflikt hanteras i det offentliga rummet, dvs. vad människor kunnat uppfatta via media.

På senare tid har jag dragit slutsatsen att en helt annan fråga också måste ställas. Ämbetsfrågan har varit en teologisk fråga, men har blivit, och var det kanske också hela tiden, en annan fråga: frågan om Svenska kyrkans plats och roll i det moderna Sverige. Som en profilfråga för Svenska kyrkan framställs den i en lärobok för gymnasiet. Det återstår att analysera materialet. Sakmaterial grundat på forskning att ta upp i överläggningar, det är möjligheten att komma vidare. Så skapas förståelse och så bedriver man ekumeniskt arbete. Att skapa förståelse och skapa nya insikter, för det hör också till processen – om man vill!

Nu kanske jag kommer att framstå som grälsjuk. Jag får väl bara försäkra att det är inte min avsikt. Jag tycker att det i Kyrkomötet, med den sammansättning som är och vi som har arbetat tillsammans under ett antal år, här finns människor man faktiskt kan föra öppna och rejäla samtal med. När jag då i Kyrkans Tidning ser att ledamöter i Kyrkomötet önskar skärpa kyrkoordningens regler när det gäller dissidenter, då vill

jag egentligen ha min nyfikenhet stillad. Ni som menar det, ja, Gösta Äng, för att ta en av vännerna, eller Ingrid Emanuelson, eller Jan-Erik Forsberg, eller Catharina Månsson, eller Urban Gibson eller Sven-Olof Karlsson, eller Christina Schnackenburg – hur vill ni att reglerna skall skärpas? Var går den andra gränsen, den som inte längre vill samtala, uppenbarligen? Vi måste väl inreda hela rummet för att se vad det är för fronter vi står i. Vad finns att samtala om som ett led i arbetet på fördjupad delaktighet, om man skall vidta ytterligare åtgärder? Det begriper jag inte. Jag frågar inte grälsjukt, jag frågar för att jag vill veta.

LARS EDVARDSSON:

Ordförande! Ledamöter i Kyrkomötet! Jag tror att vi allesammans som är samlade här älskar Svenska kyrkan och vill göra det allra bästa möjliga utav den kyrkan.

Några ord om minoritetsbegrepp. Det har framkommit under debatten i dag att de som tar sin kristendom på allvar på ett sådant sätt att de t.ex. deltar i kyrkans gudstjänst, deltar i val till Svenska kyrkan, är en försvinnande liten minoritet i sig. Det utgör redan det ett problem och skapar undran inför framtiden. I denna kyrka som i sig är en minoritet talas det ofta och välmotiverat om minoriteter som har det besvärligt – och det här säger jag ingalunda för att ironisera – såsom romer, samer, ibland asylsökande som många medlemmar utav Svenska kyrkan gömmer när myndigheterna är på jakt efter dem – då är man ömsint om minoriteterna. Men så finns då den minoritet som man vill ta avstånd ifrån, den som har en avvikande uppfattning i bibel- och ämbetsfråga. Hur skall man hantera den? I den minoritetssituation som Svenska kyrkan befinner sig i i dag och vilken torde komma att bli alltmera uttalad, tror jag inte att man har råd att göra sig av med den minoriteten. Jag hade i fjol intressanta kontakter med östlæstadianerna, i sommar med sådana som hör till Bibeltrogna vänner, och hur skall man då svara när det kommer fram en ung man som säger: ”Ja, jag skulle nog väldigt gärna vilja bli präst i Svenska kyrkan och jag har en halv teol.kand.-examen, men vägen är stängd.” Det är en överlevnadsfråga för Svenska kyrkan att ta väl vara på alla minoriteter. Nu talar jag inte bara om innehavare av vigningstjänst. Kan det t.o.m. bli på det sättet att det står ett vändkors i en framtid i Svenska kyrkan, där lekmän som inte accepterar den rådande ordningen inte blir insläppta?

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:

Ordförande! Det är så som vi alla vet att vår kyrka finns involverad i många ekumeniska dialoger världen över. Flera av oss har varit engagerade i samtalen med romersk-katolska kyrkan om rättfärdiggörelsen. Vi vet att en av huvudfrågorna nu i den lutherska gemenskapen är hur vi skall ge uttryck åt den fördjupade enhet, som vi nu har upptäckt att vi känner. Den diskussionen handlar nästan alltid om, var gudstjänsten blir av någonstans. Det är liksom enhetsuttrycket. Vi inser också mer och mer i dialogen världen över att det aldrig kan handla om att vi skall tycka likadant, eller dra samma slutsatser. Inte förstå dogmatiska formuleringar på exakt samma sätt och inte dra samma etiska slutsatser av dem. Det kommer aldrig att kunna bli på det sättet. Vi lever i för olika kontexter. Detta har man i den ekumeniska debatten i väldigt hög grad insett och därför handlar diskussionen nästan hela tiden om detta. Hur uttrycker vi den enhet vi påstår att vi har och tycker oss ha sett i Kristus? Det är en skänkt enhet, det är inte någonting som vi har så att säga förtjänat genom att vi har tolkat på rätt sätt. Hur uttrycker vi den i all denna mångfald? Då förs det diskussioner när det handlar om gudstjänst. Skall gudstjänstgemenskap, sakramental gemenskap, läggas i slutet på den långa resan som ett tecken på att vi nu har uppnått enhet, eller är det Guds gåva till oss under vägen? I Sveriges Kristna Råd diskuterar vi nu en koptisk

munks bok – han heter Mata Almiskin och *Enhet ger liv* heter boken – som handlar just om att det är i den sakramentala enheten vi skall börja och inte sluta. Det är så klart i den ortodoxa världen otroligt laddat.

När vi sedan kommer hem känner vi att hela det här samtalet det är ju non-existent, det är stumt. Vi faller genast in i gamla spår. Det jag har försökt att ge uttryck åt, det jag tänker, det handlar verkligen inte om några förhandlingar eller överläggningar, eller vilka beslut vi skall ändra och sedan skall allting bli vad det handlar om. Det handlar i väldigt hög grad om frågan: kan vi nystarta med nya utgångspunkter? Dels, kan vi överbrygga detta att vi faktiskt har bildat olika kulturer i kyrkan, att vi känner nästan ett fysiskt främlingskap inför varandra? Vågar vi lyssna på varandra, utan att kräva att vi skall uppnå det och det kyrkopolitiska resultatet? Vågar jag sitta stilla tills du har förklarat varför det är som det är? Vågar du lyssna på mig, varför jag känner mig sårad, när du påstår att jag är politiskt korrekt i stället för trogen mot min tro, t.ex.? Det är det samtalet som jag tror vi måste hitta former för. Det är helt rätt att det inte är biskopar som är viktiga här, utan vi måste hitta detta brett över, för att se om vi kan börja se på varandra på ett nytt sätt. Då blir frågan: Om vi nu känner att vi hör hemma i en och samma kyrka – hur ger vi då uttryck åt det? Det blir fråga nummer två, den första ligger mer på det personliga planet: Kan vi våga lyssna på varandra?

Men då måste vi ju ge uttryck för det. Vi kan inte leva i totalt skilda sammanhang, skilda kyrkor, skilda gudstjänster och bara komma samman t.ex. i Kyrkomötet eller någon annanstans i just förhandlingsformen, för då är det ju det som uttrycker enheten och så vill vi nog inte ha det.

Jag har blivit formad av högkyrkligheten på en punkt och det är att gudstjänsten är det centrala uttrycket för att jag som kristen är mottagare. Det betyder att den jag delar sakramenten med, den kan jag tåla hur mycket oenighet med som helst, därför att det är ganska oviktigt hur vi drar slutsatser. Men om jag inte får känna denna samhörighet, då är varje oenighet en smärta, en plåga att bära. Det har vi gjort en tid, vi har gjort det en lång tid och det kommer an på oss tillsammans om vi vågar pröva nya utgångspunkter. Inte bara försöka lösa de andra, de gamla konflikterna, med att säga, ”vi skulle ha gjort så och så i stället”, och så ändrar vi på det och så börjar vi om igen.

En besinning, en samtalstid och så får vi se. Det är möjligt att vår generation måste gå ur tiden och nästa som har växt upp under andra förutsättningar, utan strid, utan sår, utan plåga på det sättet, får börja från början igen. Men så länge vi lever, låt oss försöka.

YNGVE KALIN:

Herr ordförande! Vi har mycket att lära. Hur vi uttrycker vår tro, vår gemenskap och vår enhet. Jag känner det hoppfullt när jag ser ut över världen, att man försöker, att man försöker finna vägar att uttrycka det som vi har gemenskap i, utan att fastna, utan utstötning. ”Huvudet kan inte säga till fötterna: Jag behöver er inte.” Så säger sankt Paulus till oss och det är en oerhörd uppmaning. Ingen av oss kan säga till någon annan i Kristi kropp: ”Jag behöver dig inte. Du duger inte.” När jag tog intryck av det arbete som gjordes i utskottet och läste material från den internationella arenan tänkte jag: låt oss försöka finna deras språk. Därför, som jag sa i mitt förra anförande, så yrkar jag inte bifall till motionen, utan i stället försöker jag lyfta upp den här frågan och se att vårt lilla land bara är en liten fläck på den stora kartan. Jag yrkar därför:

1. att den ekumeniska förpliktelsen till dialog och samtal, då splittring hotar, också bör råda i de inomkyrkliga relationerna,

2. att de trosuppfattningar, som är en del av det allmänkyrkliga arvet och som delas och upprätthålles av grupper inom Svenska kyrkan och ekumeniska partners, erkänns som legitima också i Svenska kyrkan,

3. att Kyrkostyrelsen ges i uppdrag att lägga fram förslag till samarbetsregler som säkerställer dessa gruppers hemortsrätt och handlingsutrymme i Svenska kyrkan i väntan på och i arbetet för kyrkans synliga enhet.

Jag vet, mina vänner, att många känner situationen så förtvivlad i dag att de bara ber om rätten att få avstå att gå åt sidan och gråta. Tack.

BIRGER PALO:

Herr ordförande! Yngve Kalins motion lyfter fram samma frågor som jag ett antal gånger har uppmärksammat i Kyrkomötet, nämligen minoriteternas ställning i Svenska kyrkan. Det är omsorg om Kristi kyrka som driver oss att aktualisera den här frågan. Jag har tidigare fått uppleva ett positivt bemötande från Kyrkomötets och kyrkans sida när det gäller att föra samtal med inomkyrkliga väckelserörelser. Personligen har jag noterat att uthålligheten vid dessa samtal har varit dålig och att respekten för avvikelser i ordningsfrågor från kyrkans huvudfåra har lyst med sin frånvaro.

Det är många med mig som hävdar att det även i framtiden är och måste vara möjligt att leva tillsammans i en öppen folkkyrka, om viljan finns att acceptera varandras olikheter. Tyvärr har jag under åren i Kyrkomötet sett ganska lite av den viljan. En viss trötthet börjar emellertid göra sig gällande vad beträffar kyrkans behandling av inomkyrkliga väckelserörelser. Den västlæstadianska församlingen har bestämt sig för att ha egen sakramentsförvaltning. Däremot uppmanar den ännu inte sina medlemmar att lämna tillhörigheten till Svenska kyrkan. Vad gör kyrkan för att möta denna förändrade inställning till kyrkans verksamhet? Flera grupper känner att gränsen för det acceptabla snart är nådd. Utan möjlighet att få präster ur de egna leden kommer de till slut att gå i samma riktning som västlæstadianismen redan har gjort. Det finns också grupper som redan har tagit steget ut att lämna Svenska kyrkan.

Genom media och viss forskning har vi också fått veta att det f.n. är mellan 300 och 400 människor i Sverige som varje år lämnar Svenska kyrkan och konverterar till annan tro, bl.a. till den romersk-katolska kyrkan, judendomen eller islam. Man anger ofta som skäl att man söker en tro där Gud är en verklig och levande realitet och tas på allvar. Åter andra lämnar Svenska kyrkan efter en titt på sluskattensedeln, dvs. av ekonomiska skäl, och man tycker att dessa pengar kan användas till andra ändamål. Sanningen är att allt fler kyrkotillhöriga, speciellt unga människor, mentalt har redan lämnat Svenska kyrkan, även om de formellt är kvar som kyrkotillhöriga. Detta märker vi när vi ser på antalet gudstjänstbesökare, åldern på dem. Det finns också en utbredd likgiltighet för kyrkans verksamhet, som tveklöst kommer att vara negativ för kyrkans framtid. Det brinner alltså i knutarna hos Svenska kyrkan, men många låtsas inte ens känna av röklukten, utan fortsätter obekymrat att leva som om ingenting hände. Därför måste jag fråga: Finns det vilja och ambition inom Svenska kyrkan att låta inomkyrkliga grupper arbeta och forma sin verksamhet med bevarad identitet och särart? Bibeln, den heliga skrift, måste i så fall utgöra grunden för de samtal som skall föras med dessa människor. Det finns givetvis olika tolkningar av bibelordet, men då får man respektera varandras olikheter och arbeta vidare på Guds stora åkerfält. Där finns det uppgifter för oss alla och vi behöver inte strida med varandra. Eller finns det i stället en förhoppning att alla dessa oliktankande skall lämna kyrkan? Jag finner att den hemställan som ekumenikutskommittén framför i sitt betänkande är lika vag som tidigare förslag i liknande frågor. När får vi ett förslag från Kyrkomötet som är tydligt och klart? Därför yrkar jag bifall till Yngve Kalins särskilda yrkande under överläggningen.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS:

Ordförande! Biskopar och ledamöter! Jag tänkte reflektera vidare något i anslutning till vad KG Hammar sade. Jag tror att om man börjar hos oss själva och tittar på den s.k. ämbetsfrågan och tittar på våra konflikter som vi har haft i kyrkan, då konstaterar man att det är väldigt många män och kvinnor som är kränkta och såriga. Men det som ju är utmärkande principiellt, teologiskt, kyrkosynsmässigt för den lutherska kyrko- och bekännelsetraditionen, liksom de stora kyrkorna, det är att vi skulle ha vår utgångspunkt i den av Kristus givna enheten, i den treenige Gudens enhet och att kyrkans enhet grundas inte på vår bekännelse utan på nådemedlen, ordet och sakramenten.

Många av de stora traditionerna i vår kyrka har ju haft den här grunden och det som har varit tragiskt med decennier av debatt, det är att fokus har blivit på oss som enskilda ämbetsbärare, på enskilda människor som har farit illa, inte känt att vi har kunnat komma till vår rätt, inte blivit respekterade som ämbetsbärare eller som bärare av en viss uppfattning.

Jag tycker också att det finns anledning att lyfta fram att Läronämnden, men även Kyrkomötet faktiskt, har sagt att vi kan ha olika uppfattningar i själva grundfrågan om vilken som är den bästa ämbetsordningen, eller mest trogna ämbetsordningen, men reflektionen som har gått vidare, den har handlat om vad som konstituerar kyrkans enhet i ett trossamfund med evangelisk-luthersk bekännelse. Där har vi då hamnat i frågorna om gudstjänstgemenskap och sakramentsförvaltnings giltighet. Men ibland talar vi från båda sidor i ämbetsfrågan, som om det bara vore en enda uppfattning som Kyrkomötet och dess läronämnd har accepterat i själva grundfrågan, men så är ju faktiskt inte fallet. Jag tror det behövs väldigt mycket samtal. Jag tycker Yngve Kalins punkter är väl värda att reflektera över, men jag känner att det är att hoppa många steg framåt i processen innan vi ens har gått vägen. Ekumenikutskottet, de håller ju på med hur vi skall börja och längre kan vi nog inte komma i dag.

URBAN GIBSON:

Jag tycker det är ett fint samtal och det finns mycket att reflektera över. Att jag står här nu beror då på att Dag Sandahl ropade upp några stycken av oss. Jag vill bara på den punkten kort säga att när man får en fråga per telefon, den är inte alldeles särskilt klart formulerad, så finns det inga möjligheter att nyansera. Då är det ja eller nej, en eller två alternativ. Men jag vill inte ha fler Solberga, och den frågan motionerade jag om i fjol och då lämnades det ärendet över till biskoparna för samtal och på den punkten väntar jag nu på någon rapport. Förstår att den kanske inte är färdig till det här mötet, men den bör komma.

Jag tycker när jag står här, att jag också måste säga någonting om min personliga situation. Många utav er har ju sett mig som en representant för mångfald. Jag vill inte ha en kyrka som är inrutad i detaljer. Men det finns vissa grunder som måste finnas, för att vi skall kunna tala om att vi har en gemenskap. Ragnar Persenius formulerade ju alldeles nyss vad det är som konstituerar en kyrka, eller vår kyrka. Jag tror att de samtal vi för med andra kyrkor är väldigt värdefulla, och jag vet att det är många kyrkor där som reflekterar på att gå över mer i den traditionen vi har när det gäller ämbetsfråga, men bortsett ifrån det tror jag också att det finns många vägar till frälsning. Det finns många olika religioner, många olika sätt att tolka kristendomen, som vi inte behöver kritisera när vi har valt vår väg. Men vad är det nu som har hänt i Svenska kyrkan under 40 år? Vi har haft en liten minoritet från Margit Sahlin och framåt, som verkligen inte har haft en majoritetssituation i kyrkan utan har varit en undanträngd minoritet. Det tycks vi glömma bort i kväll, när en annan minoritet nu

talar om att man är martyrer. Vi måste ha balans på dialogen, men någonting är konstitutivt, och det är bl.a. att vi måste kunna ha full gudstjänstgemenskap, full sakramentsgemenskap.

Vi har en svår situation, och jag uppskattar KG Hammars sätt att tala till oss i utskottet och också i kväll, hur vi skall kunna gå vidare och se detta, men vi måste ju också erkänna varandras situation. Det är inte bara, som här har sagts i kväll från många, att det är en liten minoritet som stängs av kyrkopolitiker att komma in i tjänster. Vi måste komma ihåg, att vill vi ha en kyrka som vi har bestämt oss för nu under de sista 40 åren, då måste vi också göra detta troligt och trofast i fortsättningen. Vi får inte sälja ut det ena för det andra. Men tack för tillfället för samtal!

YNGVE KALIN (REPLIK):

Ja, man bli förvånad! Vem har talat om martyrer? Vem har talat om kränkningar att inte få tjänster? Urban Gibson. Vi försöker tala här om vägar framåt. En förutsättning för ett samtal är att jag får definiera mig själv. Jag blir oerhört besviken, Urban, att du lägger ord i min mun som jag aldrig har tagit.

URBAN GIBSON (REPLIK):

Ja, det var inte du Yngve, utan det var din kollega Lars Edvardsson här, som talade om att vi stängde vägen för unga män som ville bli präster.

LARS EDVARDSSON (REPLIK):

Det jag sa är ju så uppenbart sant och tydligt för hela denna församling, så det borde ju inte någon över huvud taget lyfta på ögonbrynen för. Det är värdefullt med samtal, men om det är så att byråkratin löper vidare som om samtalen inte fördes, så blir man undrande.

URBAN GIBSON (REPLIK):

Varken Edvardsson eller Kalin svarar ju på den fråga som jag grundläggande har här: Varför kan ni inte ha just denna lilla sak, som kan se liten ut men som naturligtvis är stor för både er och mig, varför kan vi inte fira nattvardsgudstjänst fullt ut tillsammans, män och kvinnor? Varför gör vi detta till en sådan fantastisk sak, som nu verkligen då fortfarande skiljer oss i kyrkan? Men det är ni som skall svara på varför ni har er position!

YNGVE KALIN (REPLIK):

Ja, det är väl ganska uppenbart? På grund av att vi inte har samma syn på ämbetet. Men vi är alla medlemmar av Svenska kyrkan. Vi är döpta av den, vi är konfirmerade, somliga av oss har mottagit prästvigningens gåva. När jag prästvigdes gällde andra regler. Ibland får man anklagelsen slungad mot sig: "Hur kan det komma sig att du har den uppfattningen?" och jag svarar: "Jag är född och uppvuxen i denna tradition. Det var detta jag lärde mig. Det var på de här premisserna som kyrkan antog mig. Biskop Sven Lindegård visste mycket väl vem jag var. Jag sökte en kyrkoherdetjänst. Jag fick den." Skulle jag på måndag säga upp mig och söka tjänsten på tisdag, är jag inte behörig på den tjänst jag har. Då är biskop Eckerdal välkommen till Mjöback att förklara detta. Det blir ganska många i kyrkan.

URBAN GIBSON (REPLIK):

Kan Yngve Kalin, Edvardson och Dag Sandahl som här har fört argumenteringen, visa på en enda kyrka i världen som har två olika nattvardsfirandetyper inom kyrkan som grundläggande? Finns det någon sådan kyrka? Men det vill ni ha i Svenska kyrkan?

BIRGER PALO (REPLIK):

Jag har lyft fram den verklighet som finns i dag och jag har sagt att vi får inte präster ur de egna leden. Det här samtalet i kväll tycker jag har varit mycket positivt. Det har ändå antytts att det finns möjligheter att samtala med varandra och försöka fortsätta att leva tillsammans med varandra, trots våra olikheter, och att vi kan fortsätta att verka inom Svenska kyrkan med bevarad identitet och särart. Men på Urban Gibsons tal här verkar det som om han är beredd att kasta ut oss. Är det så Svenska kyrkan vill ha det? Är det det som är Kyrkomötets beslut i kväll?

YNGVE KALIN (REPLIK):

Nä men Urban, det var väl inte nattvarden vi diskuterade? Vi har många nattvardssyner i Svenska kyrkan, det finns både lutheraner och filippister och katoliker. När det gäller frågorna hur man löser de olika uppfattningarna i ämbetsfrågan kan vi gå ut i världen. Vi kan gå till England med *flying bishops*, där man nu överväger en tredje provins om man inför kvinnliga biskopar. Visst finns det sådana kyrkor som lever med två uppfattningar – och märk väl, inga aparta uppfattningar, utan två stycken uppfattningar som är gängse i världskristenheten och som 1993 kallades två hedervärda uppfattningar i det arbete som lades ned, bl.a. av biskop Odenberg, Dag Sandahl, Jonas Jonson m.fl. i förberedelsen för ett samrådsdokument. Jag är ledsen att säga att jag tror att där försatte vi en stor chans. Tack.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):

Det där nämnda dokumentet var också, förutom ett vittnesbörd om ett ömsint samtal som hade förts, ett vittnesbörd om hur snabbt man hamnar i kyrkopolitik. Det vi nu har lyssnat till är ju ett vittnesbörd om hur sårigt detta är. Jag tycker det finns anledning att påminna om att kyrkan är ingen åsiktsgemenskap, för då får vi det väldigt besvärligt, inte bara i den här frågan utan i många andra. Utan kyrkan är grundad i Kristus och i nådemedlen. Skall vi över huvud taget komma någon vart måste vi nog börja samtala först, och samtala om det som är centrum och inte omedelbart hamna i kyrkopolitik och paragrafer.

KATARINA WEDIN (REPLIK):

Jag har hört en hel del uppgivenhet och besvikelse här, och otålighet. Det som slår mig väldigt snabbt är det här med *Charta Oecumenica* som har citerats, att det är en ekuumenisk förpliktelse särskilt när splittring hotar att söka dialog och samtala om frågorna i evangeliets ljus. Nu är inte jag teolog och jag får säkert på pälsen för att jag säger det här, men jag har fått ett bibelord som jag skulle vilja dela med er. Det är från Lukas 13 och handlar egentligen om liknelsen om fikonsträdet, så det är inte det vanliga sättet att se på det, men i vers 8 står det: ”Herre, låt det stå kvar ett år till, så skall jag gräva runt det och gödsla. Kanske bär det frukt nästa år.”

DAG SANDAHL (REPLIK):

Herr ordförande! Svaret på Urban Gibsons fråga, det är väl – alla kyrkor. I alla kyrkor är det skrynkligt kring nåden. Det är det i Svenska kyrkan också och det får vi faktiskt

leva med. Kyrkan är ingen åsiktsgemenskap, det har vi aldrig någonsin påstått. Men kyrkan är möjligtvis en insiktsgemenskap, och de kristnas insikter skall vi vara lite försiktiga med. Sakfrågorna får vi faktiskt ta upp och bearbeta med vanliga ekumeniska metoder och verktyg. Mitt problem är att jag tror att det är fullständigt möjligt. Jag tilltror teologer den kompetensen. Däremot tror jag inte att jag själv tillhör någon minoritet. Ja, i omröstningar i sakfrågor, där blir vi minoriteter lite till mans, men den som definierar mig som minoritet i Svenska kyrkan blir jag djupt oense med. I Svenska kyrkan skall jag definieras som en medarbetare. Jag har som aposteln arbetat mer än de flesta. Man kan inte vara församlingspräst i nästan 30 år och definieras som minoritet, när man går och sköter sitt jobb och kanske lite till. Nej, jag är i den här kyrkan en medkristen och en medarbetare och jag känner inget fysiskt främlingskap inför andra fromhetstraditioner i den här kyrkan. Jag är svenskkyrklig in i märgen. Det kanske är det som är mitt problem, men det är alltså också det som är min situation. Jag låter mig inte bortdefinieras från mitt andliga hem. Varför skulle jag?

FREDRIK SIDENVALL:

Herr ordförande! Jag vill bara först lite grand få vittna om den stämning som rådde i ekumeniskutskottet när det här behandlades, där vi både skrattade och grät tillsammans. Det kändes mycket hoppfullt och jag fick anledning att säga till Gunhild Bolander, som inte är här nu, när hon undrade hur jag upplevde det hela och jag sa att det känns som om man gått och varit olyckligt kär i en kvinna i 25 år och plötsligt får ett uppmuntrande ögonkast. Då sa hon till mig: ”Ja du, Fredrik, det är ömsesidigt.”

Men kära vänner, jag tror att en förklaring till läsningen i den här frågan, det är att Svenska kyrkan under 1900-talet, bl.a. på grund av en utmaning som fanns ifrån den framväxande frikyrkliga väckelsen, hade anledning att återupptäcka ämbetssteologin. Prästämbetet såsom någonting i skriften förankrat och givet. Men det är möjligt att vi i olika grupper, från olika utgångspunkter, har varit för fixerade vid prästämbetet. Vårt ämbete, min ställning i kyrkan och dess eventuella status och auktoritet. Det kanske kunde vara frigörande om vi åtminstone kunde vara överens om att det inte är prästämbetet som är det viktigaste. Det är hur det glada budskapet skall nå ut till det svenska folket, hur människor skall föras till den eviga saligheten. Har vi det i fokus, då kan man ju även om man inte tycker att den här ordningen är den riktiga och bibliska, glädja sig åt om en kvinnlig präst kan föra en människa till tro, till salighet, genom att få förmedla Guds ord till den människan – även om det nu inte var precis den riktiga ordningen. Och en kvinnlig präst kanske kan glädja sig åt att en kyrka t.ex. i Stockholm fylls av människor som firar gudstjänst i tro och övertygelse, även om man då inte är glad åt att den prästen inte i allt godtar kvinnans ämbetsinnehav. Alltså jag menar inte att vi skall tycka att ämbetsfrågan är oväsentlig, men om vi fokuserar på evangelium, på rättfärdiggörelsen, så kanske den kan bli lite mindre laddad.

Sedan vill jag säga till biskop Persenius, som försökte uttyda vad luthersk kyrkosyn är här, att det inte är riktigt korrekt att bara betona bruket av nådemedlen, utan det är också evangeliet, evangeliets klara förkunnelse. Det har i lutherska sammanhang alltid varit en förutsättning för bruk av nådemedel, att det finns en grundläggande läro- och bekännelsegemenskap. Svenska kyrkan är en bekännelsekyrka, som har sin identitet i sin bekännelse, icke en bekännarkyrka, där man avkräver ett personligt ställningstagande från alla. Men i förberedelsen för bruket av nådemedlen så har ju funnits den elementära undervisningen t.ex. i Katekesen. Det hänger ihop med att när vi firar nattvarden tillsammans så skall det vara en tro. Vi kan inte splittra Kristi kropp, vi skall ha en bekännelse och därför är nattvardsgemenskapen målet och inte medlet.

I domkyrkan finns det två exempel som jag ville nämna här, om hur enhetsarbete kan bedrivas. På 300-talet i Konstantinopel förekom ju olika kyrkor, bl.a. nestorianer. När de ortodoxa fick stöd av kejsaren så gjorde man allt för att pressa dessa nestorianer till nattvardsgemenskap. Man satte dem i fängelse – de böjde inte knä för detta. Då skickade man till slut in soldater med tröpåkar, man bände upp munnen på dem och så stoppade man in en invigd oblat och sa: ”Nu har vi nattvardsgemenskap med varandra.” Det är ett sätt att bedriva enhetsarbetet med sakramentet och gudstjänstgemenskapen som utgångspunkt. Ett annat exempel från 200-talet, när kyrkan ännu inte hade en överhet till stöd. Där förekom det att en församling hade antagit en millenniansk lära, ungefär som Jehovas vittnen har. Biskopen kom till dem, satte sig ned och de samtalade dag och natt på ett respektfullt sätt i två-tre dygn. Efter det samtalet hade man uppnått fullständig gemenskap och kunde på nytt ha sakramental gemenskap med varandra. Så har kyrkans enhetsarbete gått till i historien, och så skall det göras också i framtiden. En tro, ett dop och en Gud som är allas fader.

Jag yrkar bifall till de av Yngve Kalin här under förhandlingen framförda attsatserna.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):

Nu känns det som vi skulle kunna börja samtalet. Evangelium är självfallet det som är grunden. Jag betonade inte bruket av nådemedlen, utan min poäng var att Kristus verkar genom nådemedlen, och det är mer primärt än den som tar emot eller förmedlar dem. Det handlar helt enkelt om att börja i det av Gud givna. Men det fanns mycket där i Fredriks ansats som var väl värt att samtala vidare om.

ESKIL JINNEGÅRD:

Ordförande! Ja, det är intressant att lyssna på det här samtalet. Flertalet av oss som är här har i våra församlingar både män och kvinnor och det fungerar mycket bra. Men det är samtidigt intressant att lyssna på detta.

Jag vill spegla verkligheten, om jag uttrycker det så, hos mig själv eller i mitt eget pastorat där jag för närvarande har två män och en kvinna, jag har tidigare haft två kvinnor och en man, och det har fungerat alldeles utmärkt. Vi har liksom aldrig de tankarna, vi arbetar helt och hållet tillsammans vid nattvardsbordet och i hela församlingsverksamheten. Vi arbetar framåt hela tiden. Det är väl så för flertalet så vitt jag förstår, att det finns både män och kvinnor i de olika pastoraten i våra olika stift och vi arbetar tillsammans hela tiden. Vi har inte de frågeställningarna som ständigt kommer fram i det här samtalet. De finns inte. Jag har aldrig haft dem, trots att jag nu slutar i Kyrkomötet här och har arbetat tillsammans med sex kyrkoherdar, varav en kvinnlig kyrkoherde. Det har fungerat utomordentligt bra på den punkten och även i fortsättningen är det likadant. Den första kvinnan som kom till mig, det var 1985, då sade ingen nej, eller på något sätt. Jag tror att det är en fördel att vi har både män och kvinnor i våra pastorat. Det har man märkt ständigt. Det är ungefär som manliga och kvinnliga läkare.

Jag vill ändå säga detta nu, med tanke på det samtal som har varit här hittills, att i flertalet fall så finns det män och kvinnor och det fungerar mycket bra och vi arbetar helt på den bibliska grunden och ingen annan.

KRISTIAN NYLUND ARNETZ:

Mycket, mycket givande samtal, att få sitta där nere och lyssna på teologerna som pratar och jag tänkte: hoppas att vi kyrkopolitiker, förtroendevalda, håller oss borta

från debattstolen, men det gjorde vi inte. Därför är jag uppe här, för jag ville inte låta Eskil få sista ordet. Om jag sedan får sista ordet får nästa talare avgöra. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 44.

95 § Mission

FREDRIK SIDENVALL:

Herr ordförande! Jag skall tala på utskottets vägnar, en för mig lite ovan roll, som gläder mig. Det gäller mission. Från Jan-Anders Ekelund och Joakim Svensson, så har det lämnats in en motion i det här ärendet som efterfrågar en tydlighet i Svenska kyrkans missions övergripande målsättning, en tydlighet i bekännelsen till Jesus Kristus, till frälsningen i honom.

Ekumenikutskottet har valt att hantera motionen på ett sådant sätt att vi har haft en översyn över Svenska kyrkans missions handlingsprogram och i dem kunnat hitta mycket tydliga uttryck för förpliktelsen att förkunna evangelium om Jesus Kristus. Det finns formulerat på olika sätt, bl.a. "Svenska kyrkans mission är att i solidaritet med utsatta människor dela evangelium om Jesus Kristus, söka kyrkans enhet och vara ett tecken för Guds rike i världen" och vidare, "Svenska kyrkans mission skall genom delande och samverkan i den världsvida kyrkan förmedla evangeliet om Guds rike, om befrielsen i Kristus och om ett nytt liv i den Helige Ande". Vi menar att vi då i Svenska kyrkans missions officiella handlingar hittar den här tydliga missionsinriktningen som efterfrågas i motionen. Dessutom har utskottet i sin behandling av SKM:s årsredovisning haft tillfälle att föra samtal och ha hearings med företrädare för Svenska kyrkans mission. Där har bl.a. SKM:s ordförande, biskop Jonas Jonson, i sammanhanget uttryckt sin övertygelse om vikten av att arbeta för kyrkans katolicitet, och med det menar han kyrkans apostoliska tro.

Vi har också i vår granskning av årsredovisningen påpekat vikten av att också i missionens verksamhet, den gemensamma deklARATIONEN om rättfärdiggörelseläran beaktas som ett positivt innehåll i missionens arbete. Det har vi gjort två år i rad nu. Därmed har vi menat att de intentioner som finns i motionen skulle vara besvarade på ett tillfredsställande sätt vad det gäller missionens officiella handlingar.

Därmed yrkar jag bifall till utskottets betänkande.

JAN-ANDERS EKELUND:

Ordförande! Jag bejakar allt det som Fredrik sade här nu och jag tänker inte komma med något speciellt yrkande. Men jag skulle ändå inför er här vilja motivera varför vi skrev motionen. Anledningen är en osäkerhet som finns ute bland många av våra församlingsmedlemmar, och även bland andra kristna, över vilken missionsteologi som råder inom vår kyrka. Det har under de senaste åren funnits flera tecken på att det finns strömningar inom kyrkan på en förändrad syn på vad mission innebär. Många med mig blev konfunderade när vi i maj månad kunde läsa i *Budbäraren* nummer 21 och 22 om den undervisning som givits i Kyrkans hus på SKM:s och EFS missionärskurs. En handläggare för ekumenik på Svenska kyrkans internationella avdelning kom med följande påstående under kursen: "Jesus är inte enda vägen till Gud. Att säga det är att kränka andra människor." Det är ju ganska självklart när en av kyrkans ledande tjänstemän uttalar sig så, så blir det en osäkerhet ute bland många församlingsmedlemmar och bland många kristna. För den kristna kyrkan har det alltid varit en självklarhet att Jesus är enda vägen till Gud. Det finns ett klart samlat bibliskt

stöd för detta. Jesus vittnar klart om detta i Johannesevangeliet. ”Jag är vägen, sanningen och livet. Ingen kommer till Fadern utom genom mig.” Det är ju detta som är det unika med den kristna tron, att Jesus har banat väg för oss människor till Gud. Det är för denna tro som martyrerna lidit och fortfarande lider. Vi har fått i uppgift att på ett frimodigt sätt föra ut budskapet, både i vår närmiljö och internationellt. Det skall vi självklart göra på ett sätt som inte kränker andra människor, men vi har inget mandat att ändra på det anspråk Jesus själv gör.

Jag är mycket glad för att missionen har fått en så framträdande plats i vår kyrkoordning, men det är ju då också viktigt att vi inte devalverar innebörden av vad mission är. En av våra viktigaste uppgifter i dag är att inspirera våra församlingsmedlemmar till mission. Vi måste få tillbaka glöden för missionen. Vi måste också få en förnyad nöd för våra medmänniskor. Jag tror dock inte vi får detta om vi tar bort udden från det kristna budskapet.

Tyvärr finns det fler exempel på en förändrad missionssyn inom vår kyrka. Detta framkom ganska tydligt i SKM:s årsbok för 1999 i en artikel av Kajsa Ahlstrand. Det är svårt att tolka artikeln på annat sätt än att Ahlstrand ställer sig bakom en mycket relativistisk sanningssyn, vilket leder till att det inte har någon större betydelse vilken religion man tillhör. Vi har också i motionen pekat på kollektcirkuläret från trettondedagen, där religionsdialogen blir ett mål i stället för ett medel att hjälpa människor till tro.

Jag vill nu tacka utskottet för det betänkande som man har gjort. Jag tycker att det är en positiv skrivning om mission, men den största vikt är att vi är klara i den Kristusbekännelse som finns i SKM:s dokument och som utskottet pekar på i sitt betänkande, och att det också kommer till uttryck i missionens arbete. Tack.

JOAKIM SVENSSON:

Herr ordförande! Som Jan-Anders Ekelund har beskrivit så är bakgrunden till motion 45 en oro för inriktningen på SKM:s arbete, som vi motionärer har hyst och som jag tror att vi har delat med många andra. En oro som grundar sig i beskrivningen av missionsarbetet i årsredogörelser och i det här nämnda kollektcirkuläret. Men nu, med reservation för att vi från tid till annan här i Kyrkomötet lägger olika betydelser i ord, så kan jag säga att jag känner en lättnad när jag läser betänkandet från utskottet. Även om jag själv skulle välja andra ord än de som utskottet använder för att beskriva uppgiften i missionen, så förstår jag det ändå som om vi motionärer och utskottet delar uppfattningen om vad som är missionens centrala mål, nämligen att sprida budskapet om frälsningen i Jesus Kristus.

När vi nu har och är eniga om den här stora och viktiga uppgiften, skulle jag ändå vilja framföra en liten önskan om ökad tydlighet. Möjligheten för alla inom Svenska kyrkan att delta i missionssträvandet på ett positivt sätt ökar naturligtvis, om den viktiga uppgiften framgår tydligt i alla sammanhang. Inom näringslivet talar man i dag ofta om att företag skall ha en vision, en vision som gör det möjligt att gemensamt sträva i en önskad riktning. Vi har förmånen att tillsammans ha fått oss given en vision som lyser klarare än alla andra visioner, nämligen att enligt Jesu egen befallning gå ut och göra alla människor till lärjungar. Låt oss inte skymma den här viktiga uppgiften i det material som tas fram om mission, utan låt den få den placering den förtjänar, nämligen den främsta. Det finns många viktiga uppgifter som kan vara viktiga i världen och i samhället, men för oss inom Svenska kyrkan är det ändå uppgiften att visa människor på Jesus som borde vara den allt annat överskuggande. Därför tror jag att ett klarare material och tydligare skrivande skulle ge ett större engagemang och ett frikostigare givande till Svenska kyrkans mission.

LARS EDVARDSSON:

Ordförande! Ledamöter! Fredrik Sidenvall skall väl inte vara ensam om att ge denna nationella församling lite grand av lokalfärg. Det finns tre församlingar i Svenska kyrkan som bär namnet Hällestad. Den jag känner bäst utav dem är Hällestad i Jäsene härad, numera Västra Götalands län och Floby pastorat. Min far ansvarade för pastoralvården där mellan 1940 och 1975 och varje gång han kom hem ifrån en syföreningsauktion i den församlingen, så hade han en liten undran: Varför var de så ivriga på att samla in pengar i missionssyfoereningen? De själva nötte inte precis på kyrkbänkarna; det brukade komma en handfull.

Jag hoppas det inte är på samma sätt med tjänstemän och styrelse i Svenska kyrkans mission, att den information som sänds ut ifrån Uppsala är så lite missionsinriktad i klassisk mening, därför att de som arbetar med de här frågorna är alldeles för moderna för att använda de termerna. Det är riskabelt när man vädjar om kollekt till Svenska kyrkans mission ute bland dem som fortfarande är de stora givarna. Det finns en ljuvlig tradition i Göteborgs stift när det gäller givande till Svenska kyrkans mission. Jag som själv i olika omgångar har varit kontraktsmissionsombud för SKM, såväl i Nylöse kontrakt som numera i domprosteriet, har varit med om ett antal möten mellan ombuden för Göteborgs stift och tjänstemän ifrån Uppsala, där det många gånger har blivit en ganska onödigtvis stridig debatt om vad missionen egentligen går ut på. Det borde vi allesammans vara eniga om och det finns alltså utomordentliga skrivningar ifrån Svenska kyrkans mission, som borde göra att den saken var alldeles tydlig.

Sedan vill jag göra en liten randanmärkning som väl egentligen är riktad till Fredrik Sidenvall. Det var så när missionärerna kom ut på missionsfälten, 1800-talets mitt, lite grand senare, att de upptäckte att man inte kunde nöja sig med evangelium i ord, utan det fanns också ett evangelium i handling som följde med. Det var mycket sällan som missionssällskap gick en renodlad predikolinje och det här är någonting som vi skall ta fasta på. Vi skall aldrig någonsin glömma vad mission egentligen innebär, att predika Kristus, men vi skall heller inte glömma att Kristus har händer här i världen, som är våra.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Jag vill bara, herr ordförande, meddela att jag har absolut ingen avvikande mening i detta. Det är kyrkans självklara uppgift att bedriva diakoni, både hemma och internationellt, men göra det i en utgivande kärlek och inte genom att tvinga andra till det. Så det vill jag bara instämma i. Tack!

ANDERS ÅKERLUND:

Ordförande! I den aktuella motionen så andas det en viss betoning på Kristus exklusiva drag. Det är klart att det finns en exklusivitet i Kristusbilden. Det är kärlekens språk, inte maktens språk, där det finns en tydlig framtoning också av Jesu barmhärtighet och sårbarhet. Det exklusiva draget finns i varje möte, det kan kallas för identitet, men i varje riktigt möte finns det också öppenhet och ett inklusivt drag. Det är det som utskottet har utvecklat i sin skrivning och som finns också i SKM:s sätt att hantera missionsbegreppet. Curt Forsbring talade i en annan fråga nyligen, om dialogen som pågår. För mig är det en stor förvåning att den inte är intensivare. Jag hade väntat ett jättestort samtal just om dialogfrågor, vår syn på oss i världsreligionsperspektiv, i den globalisering som vi lever i. För mig har den diskussionen nästan inte förekommit på ett tydligt sätt. Jag väntar fortfarande på den. Men nu är det kanske tid. Vi har just behandlat frågan om vårt förhållande till judendomen. Det är tid att gå vidare, att

se vår identitet i förhållande också till världsreligionerna, och kanske också till det sekulariserade samhället utifrån ett dialogperspektiv. Freden, rättvisefrågorna och miljön i vår värld för oss samman på vår gemensamma planet.

I själva verket bestäms kanske den kristna trons framtid och relevans av i vilken mån vi som kristna är nyfikna och modiga nog att bryta genom kulturella och provinssiella mönster, och vidga vår förståelse för andra synsätt och erfarenheter som olika yttringar för en och samma längtan efter frälsning, frihet och rättfärdighet. Förutsättningen för det, dialogen, är en fördjupning av vår egen tradition, vår Kristusväg, vår Kristusbild. Det kanske visar sig just i det sökandet att den kristna trons inneboende radikalitet, när den tas på fullt allvar, kan öppna upp för ett synsätt där Guds gärningar med skapelsen, världen och folken tydliggörs. Det är ingen tillfällighet att Nathan Söderblom, vår store visionär i början av det förra århundradet, på sin dödsbädd lär ha sagt: ”Jag vet att Gud lever. Jag kan bevisa det genom religionshistorien.” Han sade alltså inte kyrkohistorien. 125 år av möten. Det handlar om att vi tar oss själva och dem vi möter på allvar. Möter man dem på allvar så har den jag möter också någonting att bidra med. Vi får leva i dialog i mötesplatser som bygger på tydlig identitet och en härlig öppenhet. Bifall till utskottets hemställan.

HENRY SVENSSON:

Ja, helt kort – jag vill bara komma med en liten glimt ifrån fältet, som man säger. Jag reste till Panama och Costa Rica för några månader sedan. Just det här att det verkligen finns mission med och inte bara undervisning, och vad det nu är för någonting som det talas om här. En folkhögskola var jag på t.ex., inne i regnskogen, där man kunde undervisa i alla möjliga ämnen, längre eller kortare kurser, men allting fokuseras till slut på att det har med Guds skapelse och evangeliet att göra. I en liten indianby uppe i bergen med undervisning av olika slag – de fick på dagen lära sig mycket som hade med naturen att göra och så. På kvällen satt vi kring en eld och pratade och lekte olika lekar med barn och gamla. Rätt som det var, så avbryter en (det var ett ekumeniskt samarbete det här) pastor ifrån Peru alltihop och sätter igång i princip ett regelrätt husförhör. Barn och gamla får svara på saker och ting. Dagen efter var det ytterligare undervisning, ett pass med rent bibelstudium helt enkelt. Så det blandas verkligen!

ANGELA BOËTHIUS:

Herr ordförande! Ledamöter! Jag vet hur man i våra församlingar sliter med frågan ”Vad är mission för oss i dag?” Utskottet säger: ”Det betonades också att det tydliggörande av Svenska kyrkans missions inriktning och utförda arbete som givits i bakgrunden ovan kan utgöra ett viktigt bidrag till det lokala arbetet med församlingsinstruktionen.” Jag vill bara veta: hur är det tänkt att den informationen skall nå ut till församlingarna och till våra missionsombud?

LENA PETERSSON:

Jag skall bara ge en kort sakupplysning. Vi är några stycken i Svenska kyrkan som under framför allt förra hösten har fått vara med om ett samtal som rör detta. Man har tillsammans med Svenska kyrkan och Sigtunastiftelsen samtalat kring mission i nyare perspektiv, hur det ser ut här i Sverige med erfarenheter från missionärer som varit ute på fältet, de som funderar kring mission och religionsdialog på akademisk nivå och så några stycken av oss som har stått i missionsarbete i de nya missionsituationer som finns här i Sverige, i t.ex. Rosengård där jag har varit. Resultatet av det kommer att publiceras, förmodligen under hösten. Där kommer att finnas dels aka-

demiska artiklar, dels erfarenheter av pastorala situationer som vi har samlat på oss, dels en dialog med dem som har varit ute i missionsarbete på fältet. Förhoppningen är ju att den här samlade boken skall vara ett instrument för församlingar och enskilda att fortsätta samtalet om mission, både ute på fältet och i de nya situationer som vi befinner oss i här i Sverige.

FREDRIK SIDENVALL:

Herr ordförande! Jag skulle väl egentligen försöka svara på den seriösa fråga som Angela Boëthius ställde, och mitt svar är att det får vi med förtroende överlämna till dem som har det operativa ansvaret på SKM och för det arbetet. Utskottet har inte möjligheter att lösa den frågan. Det var en visionär information, men jag tror att vi får svara så. Tack.

ÅSA INGÅRDA:

Det är viktigt att Angela får ett svar på sin fråga. För visst är det angeläget i det arbete vi står i runt om i våra församlingar, hur vi skall arbeta med begreppet mission. Vad mission är hemma hos oss och i den världsvida kyrkan. I det arbete som pågår i vår kyrka just nu finns det ett nära samarbete mellan verksamhetsområdena Mission och Internationell diakoni på Kyrkans hus, där handläggare jobbar ständigt med dessa frågor, och just i ett nära samarbete med våra stift. Arbetet pågår. Vi har tidigare hört i veckan här om arbetet kring frivillighetens former, och församlingarnas stöd i detta arbete skall främst komma från stiftet. I detta arbete får vi gemensamt försöka hitta sätt att nå varandra, men det är ständigt dialog emellan Kyrkans hus, stiftet och förstås våra församlingar. Så, främst från stiftet skall stöd ges.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 45.

Kyrkomötet
2001:5, anföranden

Torsdagen den 20 september 2001

99 § En konfliktförebyggande helhetssyn: Svenska kyrkans helhetssyn vad gäller vapenhandel, bistånd och konfliktförebyggande

URBAN GIBSON:

Herr ordförande! Ursprunget till den här skivelsen vi har fått från Kyrkostyrelsen var en motion från Britta Olinder i 1998 års ombudsmöte, där man beslöt när det gäller fattigdomsbekämpning och vapenhandel att ge ett uppdrag, som sedan gick från styrelsen till Nämnden för internationell diakoni och Lutherhjälpen, att bereda Svenska kyrkans helhetssyn på vapenhandel och bistånd och skulle särskilt innefatta i helhetssynen ett konfliktförebyggande perspektiv.

Vi vet ju att Svenska kyrkan historiskt har mycket lång erfarenhet av ekumeniskt arbete på freds- och försoningsområdet, och ett av de viktigaste tillfällena att visa detta var väl just här i detta rum när Svenska kyrkan hade värdskapet för Kyrkornas världsråds Assembly 1969. Det som kom ut av det som är särskilt minnesvärt är ju arbetet på att bekämpa rasism och den fond som man gjorde på det. Jag tror att om man kommer tio-femton år fram i tiden och tittar tillbaka skall man kanske säga att det här dokumentet vi har nu kommer att ha en viss historisk betydelse. Jag tycker i varje fall det är ett mycket, mycket värdefullt arbete som har lagts ner och det är bra saker som har kommit fram i diskussionerna kring det.

Styrelsen har som ni har sett lagt fram ett antal satser som Kyrkomötet skall besluta om. De var åtta stycken och så kommer sedan utskottet med ytterligare två. Jag skall bara kort peka på dem. Man skall i ekumenikarbetet arbeta medvetet med konfliktförebyggande insatser, de frågorna. Man skall stärka arbetet på Kyrkornas världsråds årtionde för att övervinna våldet. Kyrkomötet uppmanar alla sina nämnder och styrelser att arbeta med det konfliktförebyggande perspektivet i sina olika uppgifter. Kyrkomötet uppmanar också styrelse och nämnder att beakta innehållet i skrivelsen när det gäller arbetet på att ta fram etiska kriterier för kapitalplaceringen. Kyrkomötet betonar vikten i det beslut vi skall ta med att Svenska kyrkan bidrar med sina kunskaper och erfarenheter från internationellt arbete i syfte att skapa opinion mot vapenhandel och för att stärka mänskliga rättigheter.

Jag uppdrar åt våra organ i Svenska kyrkan att följa utvecklingen och konsekvenserna utav det mellanstatliga avtal som Sverige har gått in i tillsammans med sex EU-länder om försvarsindustrisamarbete. Jag uppmanar att i det ekumeniska arbetet medverka till att understryka det särskilda ansvar som FN:s organ i säkerhetsrådet har för att begränsa spridningen av vapen, och vi pekar på det viktiga arbete som har gjorts och nu allra sist av en stor konferens i FN för att minska spridningen av handeldvapen och, bara för att poängtera det, inte så många människor dör i krig som dödas av små vapen, handeldvapen, som sprids över världen utan någon särskild kontroll egentligen.

Till det här har då utskottet på sidan 5 lagt till två ytterligare sådana här satser som vi föreslår att Kyrkomötet skall ställa sig bakom: att Kyrkomötet betonar vikten av att Svenska kyrkan, i de sammanhang där den finns representerad, arbetar i linje med skrivelsen över huvud taget i sitt uppdrag att arbeta för fredsfrämjande uppgifter också i vårt eget land, som vi tyckte behövde läggas till i detta. Slutligen vill vi att Kyrko-

styrelsen år 2005 till Kyrkomötet redovisar vad Svenska kyrkan har gjort under det här temat *Årtiondet för att övervinna våld* som Kyrkornas världsråd nu arbetar med.

I det här sammanhanget har det då väckts tre motioner, och utskottet yrkar bifall till den av Åsa Ingårda och den av Birger Sjungargård och Lars Rydje, men föreslår att avslå Hans-Olof Andréns motion. Jag skall säga ett par ord om det, men vi återkommer väl kanske till det lite senare i debatten. Andréns vill att man inte skall uppmana styrelse och nämnder att beakta innehållet i skrivelsen när det gäller frågan om kapitalplacering, de etiska kriterierna, och han ifrågasätter då vissa av de kriterierna. Jag tycker det är väldigt mycket värdefullt som sägs i Hans-Olofs motion, men just att undandra den biten i det här paketet tar ju bort helhetssynen, och det går naturligtvis inte att göra så. Nu är det ju så att det pågår en utredning på både Kyrkostyrelsens och kyrkofondsstyrelsens initiativ och man har tillsatt ytterligare en särskild beredning för att se över de etiska kriterierna för kapitalplacering. Så vi får tillfälle vid senare Kyrkomöte att ta ställning till de förslag som kommer fram där.

Utskottet har själv i sin egen motivering för det här pekat på att våld finns av många olika slag. Det är inte bara direkt våld, som vi oftast tänker på, utan det kan också vara våld som förorsakas av ekonomiska orättvisor. Det kan vara våld som förorsakas av olika kulturella skillnader. Rasism och könsdiskriminering kommer in också här. Vi har ifrån utskottets sida fört in, när det gäller det konfliktförebyggande perspektivet, en syn på att man skall ha beredskap för civil krishantering, och det kanske är det nästa som Sverige som stat är inblandad i nu när man bygger upp krafter för att kunna ha en beredskap för civil krishantering inom EU gemensamt. Vi ser ju av vad som har hänt den sista veckan hur oerhört nödvändigt det är att man har resurser för att också gå ut och hjälpa till i civila stora kriser.

I övrigt ansluter sig utskottet till skrivelsens formuleringar och understryker ytterligare vissa saker som vi tycker är viktiga. Jag skulle bara vilja lägga till här att på försommaren deltog Svenska kyrkan i ett internationellt möte som Kristna Fredsrörelsen och Sveriges Kristna Råd anordnade i Göteborg om vapenexport. Där var också representanter från Kyrkornas världsråd och från katolska kyrkan i Rom, alltså *Holy See's* internationella representanter på det här området. Där kom man fram till vissa konklusioner och rekommendationer för hur vi som kyrkor bör ställa oss till vapenexportfrågorna och just till att stödja FN:s arbete för att stoppa spridningen av små vapen. Detta papper kommer naturligtvis också så småningom till Kyrkomötet, om inte annat så för kännedom i samband med rapporter från våra lokalorgan.

Jag vill bara, herr ordförande, med det här anförandet då ytterligare understryka att vi från utskottet yrkar bifall till Kyrkomötets skrivelse med de tillägg vi har haft, att vi yrkar bifall till motionen 2001:98 och till 2001:102, men föreslår att Kyrkomötet avslår motionen 2001:104.

DAG SANDAHL:

Herr ordförande! Fredrik Sidenvalls korta reservation kunde med fördel ha byggts ut, för jag tror reservanten är ute efter någonting viktigt, nämligen frågan om kyrkans egenart och kyrkans uppgift i världen. Det kan bedrivas mycket politiskt ofog under religionens täckmantel och fader Luther varnar för att evangeliet skall blir lag och Kristus bli en ny Moses. Detta är samtida faror. Kristen tro har någonting att säga om den här världen, men de tider när kyrklig och politisk makt sammanfallit har inte varit de för evangeliet mest lyckosamma. Och den samtida faran i den nymoralismens tidsålder som är vår är hotet mot evangelium, dvs. att kyrkan kommer att tala med alla präktiga för alla präktiga genom att säga just det som alla andra just nu säger.

Här kommer tvåregementsläran in. Det behövs inga välvilliga kristna för att fatta goda beslut. Det behövs sakkunskap och kunnande. Och ett kyrkomöte har inte den allmänpolitiska kompetensen. Det är en poäng, för det behöver inte ha det heller. Vi väljer politiker till riksdag och där kan ansvarskännande medborgare fatta beslut. Svenska kyrkan arbetar med sitt, förkunnar evangelium och erkänner att det politiska vardagsarbetet faktiskt är arbetet som ses som Guds ena hand. Att människor som tar emot ord och sakrament kan rustas för konkret politiskt ansvarstagande är självklart. Det sker sedan i politiska organ, men fromhetslivet säkerställer inte att de frommas beslut blir bättre än de andras. Också de kristna i politiken måste vara kompetenta.

Här illustreras problemet med att Kyrkomötet ägnar sig åt välvilliga och allmänna uttalanden eller ställningstaganden. Den tid som vi lägger på detta tas i kyrkomöte och kansli från andra frågor, de egentliga frågorna, frågorna om missionen i ett av världens mest sekulariserade länder. *Back to basic*, säger jag. Det är politiskt mer vitalt i samhället när kyrkan är kyrka och inte ett opinionsinstitut.

I motion 102 pläderas för en minröjare som vi nu får veta är bäst. På två år har den röjt hela en miljon kvadratmeter på Balkan. Fakta är att denna minröjare, Scanjack, är en av de fyra som försvarsmakten provar. Om den är bättre är Bofors minröjare, Hydrema eller Minecat vet vi inte förrän nästa år. Då är testerna klara. Sedan testar man 2003 också, och så kanske produktionen startar om försvaret köper 2004. Det tycks mig inte självklart att Svenska kyrkan skall investera i en av dessa firmor innan testerna är klara, inte av skälet för att skapa opinion. En omskrivning för sysslan att skaffa sig egen god reklam genom att säga det som alla är överens om, inte ens av skälet att firman finns i Säter där Birger Sjungargård håller till, vilket torde vara motionens egentliga skäl för yrkande.

Den har röjt en miljon kvadratmeter, sägs det. Jag räknar på en uråldrig s.k. mintröska, ni vet den där Hobart's Funnies, Shermanvagnen som byggdes om och kallades Krabban. Under andra världskriget röjde den 2,4 km på en timme med 2,7 meters bredd. En sådan gammal mintröska röjde alltså på en enda månad det som i motionen anges vara resultatet efter ett år av full verksamhet för den svenska vagnen. Vad skall vi rösta om egentligen?

Det är uppenbart att här inte finns kompetens att hantera den sortens frågor, och det behöver vi inte ha heller. Fast då blir resten svårt. Vilket är det teologiska bidraget när vi beskriver Svenska kyrkans helhetssyn vad gäller vapenhandel, bistånd och konfliktförebyggande? Noga taget har den helhetssynen inte formulerats vare sig i Kyrkostyrelsens skrivelse eller i utskottets. Där beskrivs en mängd projekt, men den teologiskt motiverade helhetssynen lyser med sin frånvaro. Är det en helhetssyn som presenteras över huvud? Levereras inte i stället ett antal nedslag följda av en uppsättning propåer? Det räcker inte. Reservationen pekar på behovet av djupare tag i frågeställningarna.

Och så till sist, som det heter. I valdebatten, den genomlidna, karaktäriseras reservanten och posk antydningssvis som nazianstuckna med reservationen som vapen. Detta är inte bara lögnaktigt, ärevördigt och kränkande. Det är värre än så. Om nazismen skall vi tala allvarligt av respekt för nazismens offer för att lära av det som skedde, därför att den sortens barbari alltid hotar. När man talar så sker det utifrån kunskap om vad de gjorde och tänkte som höll med och vilka som höll emot och tänkte så. Det var både bekännelsemedvetna lutheraner och betydelsefulla reformerta teologer som stod i den kampen. Om det kyrkopolitiska skriandet, av det slag vi fick bevittna i valrörelsen på Fredrik Sidenvall och på posk, skall vara livsform, tystnar det teologiska samtalet, vill jag stillsamt ha sagt, och det blir förödande konsekvenser av det.

Ordförande, jag avstår från yrkande.

URBAN GIBSON (REPLIK):

Tiden rullar iväg och jag hann inte säga något i mitt första anförande om Fredrik Sidenvalls reservation. Jag vill bara berätta att Fredrik har tillfört diskussionerna i utskottet många goda saker, men vi kan naturligtvis inte gå med på hans förslag att det hela inte skall tas upp.

Dag Sandahl har många gånger stått här i talarstolen och talat för att vi skall ha kyrkans röst hörd inte bara genom riksdagen utan som kyrkans röst. Kyrkan har inte samma kunskap som statsmakten, givetvis inte, men vi har väldigt mycket speciell kunskap inte minst bland våra tjänstemän och många av dem som varit ute internationellt. Vi måste också kunna höja den rösten och tala om att ibland kanske det staten har föreslagit, det riksdagen har beslutat, inte är fullständigt. Vi har en annan bild som vi också vill föra till. Därför är det riktigt att vi ändå tar upp de här frågorna. Sedan kan jag dela synpunkterna från Fredrik Sidenvall att vi behöver fortsätta den teologiska reflektionen, men den hoppas jag inte skall avstanna i alla fall.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Herr ordförande! Var i materialet sägs då det som staten inte redan visste? Det är min enkla fråga, och den frågan kanske jag kan få besvarad rätt omedelbart och rätt utförligt.

URBAN GIBSON (REPLIK):

Dag Sandahl hade en stark kritik också mot Sjungargårds motion, men jag vill säga att det vi föreslår att vi skall ställa oss bakom är inte det Dag talar om, utan det står så här i beslutssatsen: "Kyrkomötet uppmanar styrelser och nämnder på alla nivåer att beakta innehållet i skrivelsen i arbetet med etiska kriterier för kapitalplacering och ge hög prioritet till satsningar för fredsindustriella projekt", alltså inte bara negativa kriterier utan också några positiva kriterier utan att där ta ställning till några speciella frågor. Och när det gäller Dags sista fråga här behöver jag mycket, mycket mer tid än det som finns här, och vi kan väl kanske sätta oss kring ett seminariebord någon gång och prata, Dag, om det du frågar om.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Herr ordförande! Därmed är ju problemet bara illustrerat, och det var ju det jag ville göra. Sedan vill jag också slå ett slag för hemslöjden i Dalarna och peka på att det inte bara är dalahästar som görs där utan också minröjare, vars kvalitet vi inte kan bedöma. Men hemslöjd som hemslöjd!

FREDRIK SIDENVALL:

Herr ordförande! Vi har nyligen varit med om att relationsförändringen mellan kyrka och stat har genomförts och det har varit ett viktigt beslut. Men det är viktigt att vi också mentalt gör skillnad på kyrka och stat. Vad är kyrkans kallelse i världen och vad är statens kallelse i världen? Som lutheraner är vi övertygade om att både kyrkan och staten står i Guds tjänst. Till skillnad kanske från en del av motionärerna här är jag övertygad om att Göran Persson och hans regering är Guds tjänare i sina ämbeten, och jag har fullt förtroende för vad den svenska staten fattar för beslut om vapenexportlagar och annat. Kyrkans uppgift kan tyckas lite irrelevant, inte så praktisk och inte så konkret, men det är att förkunna evangelium, det glada budskapet. Det finns ingen annan som står för det. Det måste tjatas in, det måste nötas in, för det är det mest obegripliga och oförnuftiga som finns och mest opraktiska, att syndare blir för-

klarade rättfärdiga av nåd allena. Det får vi aldrig upphöra att förkunna. Och då får vi inte göra kyrkan till en stat som försöker att med olika påtryckningar, olika politiska manifest, utöva påtryckning.

Den lutherska kyrkan har aldrig i egentlig mening strävat efter en kristen stat. Det är andra konfessioner som gjort det, och egentligen är det så – utan att jag vill hoppa på några andra här – att detta med kristdemokratiska partier tror jag inte skulle kunna ha sitt ursprung i luthersk teologi. Det är ganska symptomatiskt att det har sitt ursprung i katolska och också reformerta sammanhang. Och det är inget fel med det, men jag vill bara säga att vi i lutherska sammanhang inte tänker oss att en stat kan vara kristen eller att en politik kan vara kristen. Om staten är kristen är den en kyrka, för kristen är den om den förmedlar Guds nåd. Kristendom är inte moral, inte lagar och bud, utan nåd och evangelium. Det är därför jag har velat sätta ner foten i det här fallet. Vi har hört genom åren här olika detaljer i den praktiska politiken, och nu tyckte jag det var nog och jag ville markera. Jag är ledsen om någon upplevde det här som ett påhopp, att jag skulle misstänkliggöra någon för att vara marxist, det är inte så jag har avsett. Hela den svenska vänstern kan nog ge mig rätt att det är groteskt att misstänka socialdemokrater för att vara marxister.

Jag ville ta tillfället i akt att nu få läsa ur en skrift som vi ibland ändå har anledning att vända tillbaka till, och det är Svenska kyrkans bekännelseskrifter ur Augsburgska trosbekännelsens tjugooåttonde artikel om den andliga makten: ”Då sålunda den andliga makten meddelar eviga gåvor och utövas blott genom ordets ämbete står den icke i vägen för den världsliga styrelsen lika litet som konsten att sjunga gör intrång i den samma. Ty den världsliga styrelsen sysslar med helt andra ting än evangelium. Överheten skyddar icke själar utan kroppar och lekamliga ting mot uppenbara oförrätter och betvingar människorna med svärd. Evangelium skyddar själarna mot ogudaktiga åsikter, mot Djävulen och den eviga döden. Den andliga och den världsliga makten böra för dens skull icke sammanblandas. Den andliga makten har befallning att predika evangelium och förvalta sakramenten. Den skall icke giva sig in på främmande uppgifter, icke förfoga över kungakronor, icke upphäva överhetens lagar, icke fritaga från lagstadgad lydnad, icke lägga hinder i vägen för domar som röra världsliga ordningar eller avtal, icke föreskriva överheten regler angående samhällsskicket såsom Kristus säger: Mitt rike är icke av denna världen. Eller, vem har satt mig till domare eller skiftesman över eder? Kyrkans Herre är Jesus, Josefs och Marias son ifrån Nasaret, inte Jesus Barnabas, han som med politiska maktmedel sökte skapa Guds rike på jorden.”

Men skall då inte kyrkan bidra till förbättringen här i världen? Jo, det skall vi göra som kristna, i våra olika uppdrag i samhället. Där vi var och en står skall vi inspireras av Guds ord och där tillsammans med andra människor av god vilja vara en surdeg som genomsyrar samhället. Sedan förstår jag också, det kan vara en kyrkans uppgift, att i fall där samhället fullständigt demoniseras och förnuftet skjuts åt sidan så att gudstron och respekten för den naturliga lagen försvinner, den som vi har i de tio budorden, där måste kyrkan lyfta upp sin profetiska röst. Men om vi håller på och småpratar under tiden och kommer med det ena lilla påpekandet efter det andra, vem lyssnar då på oss när det är allvarstider och kyrkan med stor tydlighet måste mana en värld till besinning för människovärdet.

Därför vill jag på den här punkten säga: låt oss på nytt upptäcka rikedomarna och värdena i våra egna grundläggande dokument i den evangelisk-lutherska bekännelsen och med förtroende se att vi i samhället kan tjäna Gud, var och en med de gåvor vi har, utifrån vårt förnuft och utifrån vår tillit till samvetet och till det Gud har uppenbarat genom de tio budorden. Och låt oss också här i Kyrkomötet besinna att vi inte

här sitter som en representant, som någon säger, för Sveriges största folkrörelse. Kyrkan är icke en folkrörelse. Den är en gudsrörelse in bland folken, där du och jag nu är kallade att vara Guds tjänare och tala inte å våra egna vägnar utan å Guds vägnar. Och det är ett stort ansvar.

Tack för ordet.

URBAN GIBSON (REPLIK):

Men Fredrik, är det inte just det vi vill göra, precis det du säger. Evangeliet kräver av mig personligen att verka i evangeliets anda, och då kan vi inte vara tysta. Och vad jag minns av kyrkohistorien sade väl också Luther att kyrkan har en plikt att tala när överheten inte talar, och vi skall tala ur evangeliskt perspektiv. Teologiskt kan jag väl inte tillföra mycket men jag kan ändå peka på att kyrkan har ett ekumeniskt perspektiv, en ekumenisk erfarenhet, som kanske inte staten har och det måste vi ändå kunna föra med oss.

Vi har med oss i bagaget all djup erfarenhet – vi som inte har varit utanför vårt land men som har läst om det, de som varit med om det på missionsfälten, vi har varit med dem som varit med Lutherhjälpen ute – erfarenhet av allt lidande som lokala krig för med sig i världen. Och det var inte då eller någon gång i framtiden, det är just nu! Just nu mördas många människor. Vi måste stå upp för det, försöka göra det lilla vi kan, och en sådan sak är detta att försöka att bland annat stoppa vapenhandeln och se till att det blir mindre vapen och därmed mindre dödande i världen. Det kan väl också vara en teologi, Fredrik.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Ja, men det är dålig teologi, Urban. Det är dålig teologi. Alltså, som kyrka har vi inte den uppgiften att utöva världslig makt och världslig påtryckning i enskilda politiska frågor. Vi har att rusta kyrkans medlemmar och inspirera dem till att i sina olika uppdrag såsom kristna verka i samhället tillsammans med andra människor av god vilja. Och när vi då uttalar oss måste vi vara så försiktiga.

Urban sade nyss att utskottet har sagt att våld också kan orsakas av andra skäl, såsom ekonomiska, alltså strukturellt våld. Men det är inte så det står, utan vad utskottet säger är att våld också är ekonomiska orättvisor. Man har alltså valt – och det finns också i helhetssynsdokumentet – att omdefiniera våld, så att det också definieras som sociala, ekonomiska orättvisor. Det är inget annat än revolutionär ideologi. Det är livsfarligt att utvidga våldsbegreppet på det sättet. Jag är så glad för min reservation, att jag gjorde den, särskilt efter det som hände på Göteborgs gator i mitten på juni vid EU-kravallerna. Alltså, det som var drivkraften till det som hände där, till det laglösa våld som utövades, var naturligtvis en ideologi som säger: Vi har blivit utsatta för våld, ekonomiska orättvisor, och därför ger vi bara igen. Vi bara försvarar oss när vi krossar fönster och kastar gatsten på polisen. Skall det vara Svenska kyrkans uppgift att ikläda sig aktivismens kängor och ta upp aktivismens gatstenar? Det är fel. Och det står som ett hindrande tecken för evangelium. Låt kyrkan avkläda sig polisuniformen, domaruppgiften, lägga ner gatstenen och på nytt lyfta upp Kristi kors till frälsning för nödlidande människor och omvända deras hjärtan och fylla dem med Guds kärlek.

URBAN GIBSON (REPLIK):

Så får man inte resonera, Fredrik Sidenvall. Du kan inte dra paralleller med att vi i utskottet säger att det finns ekonomiska orättvisor som också ligger till grund för våldshandlingar med att säga att vi därmed står bakom att man kastar sten på poliser

och slår sönder skyltfönster i Göteborg. Självfallet inte. Vi är alla motståndare till det och vi säger ingenting om det i vårt utskottsutlåtande. Jag är den förste som vill bekämpa de människor som har kommit in på de här tankegångarna, men vi måste bekämpa dem med upplysning och samtal naturligtvis. När de tar till våld måste de stoppas med det våld vi har, alltså polisen. Och låt oss stärka och skydda vårt fria samhälle, naturligtvis.

Men när staten inte räcker till, när staten kanske inte har den fulla erfarenheten som kyrkan tycker sig ha, då är det vår plikt att tala evangelium.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Jag måste läsa innantill ur betänkandet. Det står ju så här: ”Utskottet konstaterar vidare att inte enbart vapen för direkt våld utan även vapen i form av strukturellt våld, t.ex. genom ekonomiska orättvisor...” Alltså, våld får här en vidgad betydelse. Jag har skrivit om detta tidigare. Det är lika farligt som när man talar om våld inom äktenskapets ramar, där det ofta är så att män misshandlar kvinnor. Då säger man: Ja, men kvinnan utövar ju ett verbalt våld genom sitt intellektuella och verbala övertag. Men det ger ju legitimitet till det fysiska våldet. Låt oss med våld mena fysiskt våld. Sedan kan vi tala om sociala, ekonomiska orättvisor, men det är livsfarligt att börja kalla det för våld. Jag förstår att Urban inte har kopplat det till göteborgskravallerna och inte menat att ge stöd åt detta, men det finns andra tänkare bakom detta som då komprometterar och detta leder fel. Det är en delsak i detta, men det visar bara på hur vanskligt det är när vi ger oss in i politiska detaljfrågor. Vi måste vara mycket, mycket återhållsamma med detta och verkligen fråga oss: Vad är vår kallelse och vad är vår uppgift som kyrka?

Jag vill också erinra om, om jag har någon minut kvar, att 1938 ringde alla kyrkklockor i Europa. Varför? Jo, för att man i München just hade överlåtit Tjeckoslovakien till Hitler. När man inte hade rustat sig och kunnat värna sig mot övervåldet, hoppades man nå fred genom att överlåta territorium till Tredje Riket. Då ringde kyrkklockorna som en seger för freden. Vi ser ju nu i historiens backspegel att det var ett misstag. Ibland är det så att i denna värld, där vi aldrig kan tro att ondskan helt skall kunna besegras innan Kristus kommer tillbaka, har staten på Guds uppdrag rätten att värna sig också med vapen i hand.

HANS-OLOF ANDRÉN:

Herr ordförande! Kyrkostyrelsens skrivelse nummer 8 är läsvärd och tänkvärd och en del är oerhört glädjande, t.ex. att militärutgifterna i Europa under 90-talet minskade med nästan 50 procent. Vem hade för tolv år sedan kunnat tro att Europa i dag i stort sett skulle bestå av demokratiska stater, att Warszawapakten skulle vara försvunnen och att stormakternas terrorbalans skulle vara borta? Är vi egentligen tillräckligt tack samma för att Europas folk nu lever i frihet och att våra barn slipper växa upp med hotet av ett kärnvapenkrig ständigt närvarande? Och samtidigt, vem hade kunnat tro att kommuniststaternas sönderfall skulle leda till så fruktansvärda krig på Balkan i vår egen världsdal? Och totalt i världen var det inte mindre än 110 väpnade konflikter under 90-talet.

Skrivelsen visar att Svenska kyrkan kan göra och faktiskt också gör en hel del som bidrar till förebyggande av konflikter genom ekumeniskt arbete, genom lutherhjälp och mission och genom påtryckningsarbete för att minska flödet av vapen till konflikthärddar. Det allra mesta som sägs i skrivelsen tycker jag är riktigt och bra och nödvändigt för en kyrka som tar evangeliet på allvar. Jag har dock reagerat på en punkt, nämligen frågan om vapenproduktion som skrivelsen kommer in på så där i förbifår-

ten och där jag tror att skrivningen inte är riktigt helt genomtänkt. Jag tror nämligen att frågan om tillverkningen av vapen är mer komplicerad och jag tror att den kan delas upp i åtminstone tre delar.

För det första: vissa vapentyper bör av humanitära skäl över huvud taget inte tillverkas. Dit hör kärnvapen, stridsgaser och truppminor, eller antipersonella minor som det ibland kallas. Detta är självklart, men det är viktigt att bevaka att svensk industri inte blir inblandad i produktion av komponenter för t.ex. kärnvapensystem. Sånt har faktiskt hänt tidigare.

För det andra: vissa vapen måste vi ha och därför tillverka. Poliser som jagar beväpnade bankrånare eller narkotikasmugglare måste nödvändigtvis själva vara beväpnade, och svenska soldater som skall tjänstgöra i fredsbevarande FN-förband på Balkan måste naturligtvis ha pansarvagnar och kulsprutor och vad man nu behöver för att klara sina uppgifter. Vapensystem för försvarets behov hör till denna kategori.

För det tredje: vapen skall inte hamna i orätta händer. Kriminella skall inte komma över militärens och polisens vapen och vapen skall inte få exporteras till konflikthärdar. Det finns lagar och exportkontroll men det behöver bevakas att dessa följs. Det har ju som bekant skett grova övertramp tidigare. Vi minns alla Boforsaffären för ett antal år sedan. Genom den europeiska vapenindustrins samarbete kan Sverige i viss mån påverka även export från andra länder samtidigt som bevakningen av den svenska exporten kan bli svårare.

Jag menar alltså att det i vissa fall måste vara en etiskt försvarbar verksamhet att utveckla och tillverka vapen för Sveriges och andra pålitliga staters behov. Och det är också etiskt försvarbart att exportera och importera vapen dessa länder emellan, eftersom sådan handel är alldeles nödvändig för att hålla kostnaderna på en rimlig nivå. Jag tycker det är dubbelmoral att kräva stopp för svensk vapenexport samtidigt som det förutsätts att andra länder skall exportera vapen till oss för att täcka våra behov. Jag undrar om inte det vore en god etik, att investera i sådan vapenindustri som sköter sig och följer alla regler för vapenexport och att undvika investeringar i företag som smugglar vapen till länder eller organisationer som inte skall få köpa vapen. Jag tror att Svenska kyrkan behöver tänka igenom det här med vapenproduktion ordentligt och önskar därför ett uppdrag till Kyrkostyrelsen om ett arbete på den här punkten. Och som en konsekvens av detta tycker jag att punkt 4 i skrivelsen, och det är väl samma i betänkandet tror jag, som handlar om de etiska placeringsreglerna och hänvisar till skrivelsens resonemang, för närvarande inte skall bifallas. Det innebär naturligtvis inte att jag inte tycker vi skall ha etiska regler. Det skall vi självklart ha. Men just när det gäller vapenproduktion är det inte färdigtänkt med de etiska riktlinjerna.

Så vad jag vill är alltså att Kyrkomötet skall bifalla min motion, dels uppdraget till Kyrkostyrelsen och dels det här med att för ögonblicket avstå från punkten 4, och tekniskt gör vi väl det på det här viset att jag yrkar bifall till utskottets hemställan med den ändring som föranleds av bifall till motion 104 av Hans-Olof Andrén. Nu är det så att i min hand har jag ett papper där det står att det är Christina Schnackenburg som har framfört detta yrkande, och det får det gärna heta, men det är precis samma då som hon troligen kommer att säga snart. Tack.

URBAN GIBSON (REPLIK):

Får jag säga till Hans-Olof att alla de kriterier du drog upp här står jag bakom och jag är övertygad om att hela utskottet göra det. Det är ju en god redovisning du gör, och det uppdrag som du ville ge Kyrkostyrelsen att fundera vidare på är heller, tycker jag, inte ett problem. Men ditt yrkande om att ta bort punkt 4 var det som vi vände oss emot i utskottet.

Jag kan säga att jag själv har växt upp i Karlskoga och Bofors och har sett på nära håll både behovet av vapen under andra världskriget och vilka etiska diskussioner som hela arbetet där har förorsakat under tiden efter, så jag är väl medveten om både nödvändigheten och den etiska problematiken. Men vi säger ingenstans här att Sverige inte skall kunna producera de vapen vi behöver. Vi säger ingenstans att vi inte heller skall kunna delta i vapenexport, och vi gör det nu tillsammans med andra länder i Europa. Vi vill bara att man följer de restriktioner vi har och inte går över dem och framför allt att det, som du också säger, inte skall komma ut vapen illegalt. I den konferens vi var med om här i början på året hade vi närvarande representanter från statsmakterna som sysslar med just vapenexport och också närvarande personer som representerar industrin. Alla var där överens om att om vi bara kan hantera det inom de ramar som Sverige har dragit upp och få andra länder att verka för det, kommer det att bli mycket mindre tillfälle till att vapen kommer på drift och används på ett icke riktigt sätt. Men utskottet har inte sagt nej till vapenproduktion som sådan.

HANS-OLOF ANDRÉN (REPLIK):

Herr ordförande! Nej, det är riktigt att utskottet inte har sagt det, men vad jag reagerade på var ju skrivningen från Kyrkostyrelsen, där man ifrågasätter om det över huvud taget är etiskt försvarbart att investera i företag som sysslar med vapenproduktion. Jag menar att då gör man det lite lätt för sig, för så enkel är inte frågan och den behöver bearbetas vidare. Det var det som jag reagerade mot, inte mot utskottet.

CHRISTINA SCHNACKENBURG:

Ordförande! Jag har alltså reserverat mig i utskottet till förmån för Hans-Olof Andréns motion 104, och jag vill börja med att peka på att ett beslut i Svenska kyrkans högsta beslutande organ får genomslag i den allmänna debatten. Jag kommer fortfarande ihåg när frågan om bojkott av Nestlé behandlades av Kyrkomötet. Som ni kanske erinrar er gällde det frågan om företagets distribution av mjölkersättning till underutvecklade länder. Jag minns också att flera Bjuvbor hörde av sig med anledning av de här diskussionerna, för Findus tillhörde ju Nestlékoncernen och de anställda menade att man oskyldigt drabbades av en eventuell bojkott, eftersom deras möjligheter att påverka företagets policy i den här frågan var ytterligt begränsade.

Som Hans-Olof André just har beskrivit är frågan inte så enkel att man bara i största allmänhet kan avfärda allt som har med vapenproduktion att göra. Om det är så att ett företags huvudsakliga verksamhet skall vara vägledande vid en eventuell kapitalplacering tror jag ändå att det här kommer att medföra många svåra avvägningar. Och hur känner sig en kristen gräsrot när den får klart för sig att han eller hon genom sitt yrkesliv eller sin yrkesverksamhet deltar i en verksamhet som strider mot evangeliet och Svenska kyrkans hållning?

Därför yrkar jag att Kyrkomötet bifaller utskottets hemställan med den ändring som föranleds av bifall till motion 104 av Hans-Olof André.

MARIANNE KRONBERG:

Den senaste veckans händelser har ju på ett mycket, mycket tragiskt och chockartat sätt belyst vikten av att kyrkan med otålighet och uthållighet arbetar för fred och försoning. Tyvärr kunde nog inte Kyrkostyrelsen i sin vildaste fantasi föreställa sig aktualiteten i denna skrivelse när beslut nu skall fattas. Men den senaste veckans händelser, terrorattacken, har också givit våldet och kriget ett nytt ansikte när civila plan och människor används som missiler i ett krig. Begreppet vapen har fått ett nytt innehåll sedan skrivelsen togs i styrelsen för ett halvår sedan.

Förvisso är det på det sättet att rubriken "en konfliktförebyggande helhetssyn" är mycket ambitiös, och frågan är om vi någonsin kan få det här arbetet att vara avslutat. Här är ju en fråga som vi ständigt måste jobba med att utveckla och driva vidare. Men detta är ett försök föranlett av ett tidigare beslut i det förra ombudsmötet att sammanfatta och att sätta ner foten i en mycket viktig uppgift för kyrkan, att ange en riktning i det här arbetet. Jag tycker det är positivt och glädjande att det finns en så stor uppslutning kring i vart fall sju av de åtta punkter som Kyrkostyrelsen föreslår. Och det är ju de här åtta punkterna som är styrelsens förslag till beslut i Kyrkomötet. Jag tycker det är viktigt att komma ihåg det. Runt en av punkterna finns det olika uppfattningar. Mot den här bakgrunden yrkar jag självfallet bifall till styrelsens förslag, och även om det inte har varit behandlat i styrelsen tror jag att jag törs säga, att jag även på styrelsens vägnar yrkar bifall till de två kompletterande punkter som utskottet föreslår.

Men sedan kommer vi till ytterligare en fråga som utskottet har tagit upp, och det är att man yrkar bifall till motion 98 av Åsa Ingårda. Här väddar jag till Kyrkomötet att slå upp sidan och se vad det är för beslut ni är på väg att fatta om ni skall gå på utskottets förslag. Det är inget litet uppdrag som ni lägger på eller i så fall har för avsikt att föreslå Kyrkostyrelsen att arbeta vidare med. Den sista punkten i den här att-satsen i motion 98 lyder: "att Svenska kyrkan främjar en debatt om hur vi som kyrka skall ställa oss till svensk försvarspolitik." Hur vi som kyrka, måste i det här sammanhanget tolkas som hur Svenska kyrkan skall ställa sig till svensk försvarspolitik. Om det kommer att bli Kyrkomötets beslut kommer vi, menar jag, att få lägga mycket, mycket tid och resurser på arbetet att ta fram den här synen på hur vi ställer oss till hela svenska försvarspolitiken – resurser som i annat fall till stor del hade kunnat läggas på att driva frågan vidare i enlighet med de punkter som Kyrkostyrelsen har föreslagit.

Mot den bakgrunden yrkar jag avslag på den här att-satsen.

ÅSA INGÅRDA:

Ordförande! Systrar och bröder! Ombudsmötet 1993, nuvarande kyrkomöte, biföll en motion med hemställan att ombudsmötet som sin mening ger regeringen till känna att en omställning från militär till civil produktion snarast bör ske inom militärindustrins exportinriktade delar, med målsättning att svensk vapenexport på kortast möjliga sikt skall kunna avvecklas. Det sade vi då.

Med den skrivelse som vi nu har att fatta beslut om visar vi att vi har kommit mycket långt i vår insikt om hur olika perspektiv står i relation till varandra, och i betänkandet kan vi läsa: "Det är en utveckling från en jämställdhet mellan de tre perspektiven konfliktförebyggande, vapenhandel och bistånd till att omfatta en konfliktförebyggande helhetssyn som det grundläggande perspektivet med konsekvenser för såväl bistånd som vapenhandel." Med anledning av denna skrivelse vill jag lyfta fram just min motion om Svenska kyrkans medlemskap i Centralförbundet Folk och Försvar. Förbundets uppgift är att utveckla intressegemenskapen mellan medborgarna och totalförsvaret genom att informera om den säkerhetspolitik och det totalförsvaret som regering och riksdag har att fatta beslut om, att främja debatten om säkerhetspolitiken och totalförsvaret samt frågor om frihet och fred och att tillsammans med totalförsvarets myndigheter stärka försvarsviljan. Där är vi medlemsorganisation, och den största medlemsorganisationen.

Utifrån detta skulle man kunna tro att min motion skulle handla om utträde ur denna sammanslutning, men det gör den inte utan om vikten av att vi som största medlemsorganisation använder oss av möjligheten att påverka och arbeta för det vi

tror på och står för. Därför anser jag det vara självklart att vi också främjar en debatt, för hur skall vi kunna finnas med där om vi inte vet vad vi står för och hur vi ser på svensk försvarspolitik i dag. I våras erbjöds Kyrkostyrelsen en styrelseplats i Centralförbundet Folk och Försvar och tackade nej. Det menade jag är helt fel tillvägagångssätt. Skall vi vara med, så skall vi vara där för att vi ser att vi kan var med och utveckla begreppen fred och frihet och ta vårt uppdrag som fredsstiftare på allvar. Vi har en enorm möjlighet att arbeta för den helhetssyn som vi i denna skrivelse skall ta ställning för, en helhetssyn som omfattar vårt arbete som kyrka såväl inom vårt land som i samarbete med systerkyrkor och organisationer i andra delar av världen. Och visst kan jag känna ibland att det är en glädje och en frustration att tillhöra en folkkyrka där vi tolkar vårt uppdrag och budskapet så olika. Men jag kan känna att det också är en stor glädje att vi är många som vågar ta på oss tolkningsföreträdet om vad det är att vara kyrka och vad teologi i dag är. För tillsammans är vi Guds röst i världen och vi måste hitta olika vägar och använda oss av de sammanhang där vi i dag är.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i sin helhet.

OLOF LÖNNEBORG:

Ordförande! Vi som träder in i den här lokalen passerar en port där det står ovanför: "Det är stort att tänka fritt, det är större att tänka rätt." Vi kan småle lite grand åt professor Hägerströms filosofiska modeller ifrån 1800-talet, men vad han kanske säger till oss är: Tänk! Fatta mod och tänk! Det tror jag är behållningen av den där devisen som vi ser.

Etik och någon form av tänkande, etisk reflektion över vad det är man gör är ju oerhört centralt. Svenska kyrkans etiska tradition är framför allt den som är ganska bred. Vi tillhör inte den här mer etiskt utopiska traditionen i någon större utsträckning. Vi har aldrig sagt nej till rättfärdiga kriget-traditionen. Och i vår etiska tradition blir det då kolossalt viktigt att vi ständigt på nytt reflekterar över den nya kunskapen och vad kristen tro har att tillföra, på samma sätt som vi också tillerkänner varje enskild människa en rätt och kapacitet att göra de här etiska övervägandena. För den naturliga lagen är stark i luthersk teologi, som hävdar att varje människa har kännedom om Guds vilja och utifrån sin intellektuella kompetens kan fatta sådana här avgöranden.

Så när motionären Andrén och reservanten Schnackenburg vänder sig mot det etiska ställningstagandet som har gjorts i punkt 4 i skrivelsen – nu varierar det tydligen här lite grand under debatten – måste vi nog ändå med bestämdhet ta avstånd ifrån att vi inte skall göra de här etiska bedömningarna. Det ingår i vår tradition och det ingår i kristen människosyn att vi gör det. När då kyrkan uttalar sig i en sådan här etisk fråga innebär det naturligtvis inte att vi fördömer varje enskild annan människa i den här frågan. Kyrkan ger i någon utsträckning ett socialetiskt råd, och kyrkan tar ansvar för sin egen verksamhet. Det är det centrala.

Därför är det absolut nödvändigt att vi försöker med möda och med svårighet ta upp de här frågorna. När vi då får reda på att luthersk teologi inte skulle innebära att vi tar den här tankemödan, fattar mod och funderar, då skall vi förstås veta att luthersk teologi naturligtvis är kontextuell, den är formad i ett tidsskede när nationalstaterna bröt fram. Det är ett 1500-talets sätt att tänka kring kyrka och politik som egentligen avspeglas. Det är aldrig det som är centrum primärt i riktlinjerna för luthersk teologi, utan det är naturligtvis det som driver till frälsning, Kristus som Skriftens kärna och stjärna. Det gör att vi nog måste bemöda oss även när det gäller den lutherska traditionen att försöka tänka nytt och tänka vidare och se vad som är vårt ansvar i dag.

Och vårt ansvar i dag är faktiskt att främja fredens kultur. Den frågan är mindre intresserad av hur vi teologiskt dogmatiskt skiljer upp och gör oss lite schizofrena som

individer. Det centrala är att vi deltar i arbetandet för freden. Med fredsforskaren Johan Galtung och hans långa erfarenhet kan man nog hävda att det som alltid är fredens största problem är att få de vanliga människorna att delta i en fredslösning. Det är därför som kyrkan har den här centrala rollen. Vi är en del av dem som skall skapa freden.

Jag yrkar bifall till utskottets skrivning.

HANS-OLOF ANDRÉN (REPLIK):

Herr ordförande! Jag vill understryka igen, så det inte blir något missförstånd, att självklart menar jag att vi skall ha etiska regler för vår penningplacering. Självklart har vi det hemma i Göteborgs kyrkliga samfällighet, när vi placerar vår likviditet. Självklart har jag placerat mina pensionspengar i en etisk fond, osv. Det är inte det saken gäller. Vad saken gäller är hur de etiska reglerna skall se ut. Och eftersom det finns en otydlighet här nu – man hänvisar till en skrivelse som innehåller som jag anser inte etiskt riktiga regler – måste man vänta med just den punkten. Men självklart skall vi ha etiska regler. Det är inte alls det som saken gäller.

Bifall till Schnackenburgs yrkande.

CHRISTINA SCHNACKENBURG (REPLIK):

Men om nu kyrkan tar ansvar för sin egen verksamhet, så tar den väl också ansvar för våra medlemmar. Och vi tar inte avstånd från etiska placeringar. Vad vi begär är att Kyrkostyrelsen ser över och ger oss vägledning.

BIRGER SJUNGARGÅRD:

Herr ordförande! Vägen till helgelse går i vår tid med nödvändighet genom handling. De orden av Dag Hammarskjöld känns viktiga att ta fram i det här sammanhanget, kanske främst för att Svenska kyrkan inte bara ger pekpinna åt andra hur de skall handla utan även är beredd att själv, när det gäller placeringen av de egna medlen, ta ett större ansvar för sitt handlande. Det är naturligtvis så vi konkretiserar vad vi menar med vår tro när det gäller egna placeringar och satsningar.

Vi är kanske ovana vid att tänka på vår egen kapitalplacering, ekonomi ochushållning, på det sättet. Därför var det så skönt när vår ärkebiskop i våras bekände. Ja, ordförande, jag är lite nervös för jag har aldrig yttrat mig i budgetsammanhang tidigare. Men jag tror jag är som majoriteten av er i Kyrkomötet, att det är väldigt lätt för de här budgetexperterna att dribbla med oss andra. Det kändes skönt, för det har liksom inte varit riktigt rumsrent att ta upp sådana här frågor i kyrkliga sammanhang som utskottet nu gör. Det har varit något av ett smutsigt hantverk över det, en passivitet som har kunnat få legitimering i en något snävt uppfattad Luther-tolkning, så som Olof Lönneborg påpekade. Det var en sådan snäv tolkning av lutherdomen som gav legitimitet åt en passivitet inför förintelsen. Om detta må vi inte tåga. Det här har ju också biskop Martin Lind tagit upp i detta sammanhang.

Denna passivisering har varit förödande för vår kyrka, och det här är ett sätt att göra upp med det. Det är vad Fredrik Sidenvall och vi har tagit upp nu, även personligt så som Fredrik Sidenvall tog upp det. Tack, Fredrik, för den ursäkten som du framförde, och jag vill återgälda den också ifrån vår sida om det har uppfattats som ett personligt påhopp. Det som är viktigare för Fredrik och mig är naturligtvis att kunna ta upp sakfrågan. Det är därför det är bra att frågeställningen kommer upp om hur vi hanterar våra egna medel och ser dem som något mer än bara kortsiktiga placeringar.

Nu är det alltså frågan om ett aktivt, positivt ställningstagande till en konfliktförebyggande helhetssyn som Svenska kyrkan vill driva. Det är ett legitimt kyrkligt ansvarstagande. Konkret gäller det vapenhandel, bistånd och satsning på ett aktivt fredsarbete. Det är naturligtvis av vikt för vår kyrka att kunna medverka till att vårt land utvecklar också en fredsindustri och skapar en profil i aktivt fredsarbete. Det är alldeles riktigt, där skall vi vara med. Det är det vi skall ge hög prioritet enligt det föreliggande förslaget.

Och, herr ordförande, eftersom det i skrivelsen hänvisats till konkreta projekt som Svenska kyrkan satsar på tyckte vi att det var viktigt att kunna konkretisera just vad en sådan här sak kan innebära. Vi pekade på ett konkret exempel där en idé om en maskinell minröjare kunde förverkligas. Den hade inte kommit till stånd om vi inte hade varit ett antal människor som satsat på den. Krister Nordin, kapten från Härnösand, hade arbetat med minröjning i fem år i Mocambique. Han visste kanske mer än både Dag Sandahl och jag om vad det innebar i praktiken. Han satsade sin personliga förmögenhet i detta. Vi var några stycken som gick ihop för att satsa på det som skulle vara etiskt positivt, inte kortsiktigt, och möjligt att följa från projekt till utförande. Det är klart att Dag Sandahl kan raljera om detta, om hemslöjd etc., och framställa sig själv som expert på minröjning. FN har sagt att den här var en av de mest effektiva. Det har skett i arbete nere på Balkan. Där har ingen av de andra fått någon av de order som det här har varit frågan om. Det Dag talar om är försvarets provning, som förra året skulle ha kostat pengar men nu inte kostar något. De betalar till och med för det.

Det är naturligtvis genom ett aktivt ställningstagande som vi skall ta del i utformningen av ett samhälle, inte som en utopi utan med Kristus som förebild.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Herr ordförande! Det blir mer angeläget att bara korrigera. Jag har faktiskt inte framställt mig som expert på minröjning, jag har bara frågat. Nej, jag är inte expert på minröjning. Däremot är jag expert på hemslöjd.

BIRGER SJUNGARGÅRD (REPLIK):

Jag uppfattar det som att du talade om exakt vad minröjningstester innebar, och jag tycker inte man skall raljera om hemslöjd när det rör människor som lemlästas, som alltså får sina kroppsdelar sönderslitna. Det här har Krister Nordin sett under sina fem år i Mocambique. Det har säkerligen oerhört många andra gjort. Jag tycker inte det är passande att ha den samtalstonen i det sammanhanget. Därför avstår jag helt ifrån att bemöta det. Tack.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Herr ordförande! Jag raljerar inte. Jag konstaterar nu att vi faktiskt fick veta att några här i lokalen är delägare, och jag kanske undrar om inte deras motion då snarast är en reklambroschyr. Jag vill ha sakmaterial att ta ställning till, och gäller det minröjning frågar jag minröjningscentrum vid Eksjö garnison vad som faktiskt gäller. Och problemet är att detta inte är frågor som Kyrkomötet egentligen skulle syssla med. Jag tror att statsministern är en klok karl och jag tilltror försvarsministern någon slags kompetens, och försvarsberedningen arbetar och den kan man följa i litteratur. Det är ju det här som är problemet. Det kanske också hade – och nu raljerar jag sannerligen inte – varit klokare om vi fått veta att det fanns egna ekonomiska intressen i investeringen av det de skriver om.

BIRGER SJUNGARGÅRD (REPLIK):

Herr ordförande! Den här hade inte kommit till stånd om inte människor hade satsat, naturligtvis inte. Vi har tagit upp det som ett exempel, och vi har inte stuckit under stol med det. Insinuationen om personliga ekonomiska intressen finner jag synnerligen olämplig. Vi har tagit upp det som ett exempel, och vad vi menar är att kyrkan alltså skall kunna gå in så som den gör på olika projekt. Vi har inte framhållit detta som att det är det som kyrkan skall syssla med. Det kan jag inte finna. Och jag finner fortfarande att det är uttryck för en människosyn, när man använder ord och raljerar om hemslöjd etc. i ett sådant här sammanhang. Vad vi har pekat på är att satsningar kan betyda skillnaden mellan liv och död för människor, och det var väl det ansvaret som ärkebiskopen pekade på i våras. Tack.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Herr ordförande! Först vill jag tacka Birger Sjungargård för den ursäkt som du har framfört här och också verkligen erkänna det varma engagemang som finns i detta. Jag menar att vi ju vill mänskligheten väl, det vill vi allesammans, men vad är vägarna att nå ut till detta? Det är det vi diskuterar här. Och kritiken mot kristenheten i Tyskland är en allvarlig kritik. Vi kan diskutera orsakerna. Hur påverkades den av den tidigare sekulariseringen i Tyskland? Hur bröts de evangelisk-lutherska kyrkorna ner genom påtvingad union och annat?

Jag vill ändå säga, att detta med insnävningen är inte så entydigt att det jag talar för innebär en insnävning av etiken. Jag vill ju vidga etiken till att den kristna etiken inte bara har sin plats inom kyrkan i våra inåtvända möten här på Kyrkomötet utan ute i samhället, där vi tillsammans med våra medmänniskor, inspirerade av Guds ord, vägleda av den naturliga lagen som är tydliggjord i Skriften, har ett uppdrag att verka och där vi med förtroende kan lita på att Gud också verkar utanför kyrkan genom staten, genom samhället. Så långt denna replik. Tack.

BIRGER SJUNGARGÅRD (REPLIK):

Det är glädjande att Fredrik just pekar på att vilja vidga synen, vidga uppgiften, till att just ha ett sådant ansvar. För det är ett sätt att göra upp med passiviseringen som vi har reagerat mot, den passivisering som innebar att man snävade in sig. Vad det nu handlar om är inte att ge pekpinna åt andra utan att ta upp hur kyrkan själv skall ta ansvar för sina egna medel, och jag gläder mig åt att vi då har kunnat lämna eller göra upp med den snäva synen, den som gjorde passiviteten möjlig, till att vända oss framåt. Det är så jag, herr ordförande, uppfattar det beslut som vi nu skall fatta. På ett sätt är det en ideologisk uppgörelse med det som har varit för Svenska kyrkans del till en satsning framåt, en aktiv sådan satsning på fredsarbete. Tack.

BRITTA OLINDER:

Ordförande! Vänner i Kyrkomötet! Det är klart att det behövs en utveckling både teologiskt och när det gäller mycken annan kunskap om en konfliktförebyggande helhetssyn. Det här är ju bara början. Och jag tycker det är så härligt att se att min gamla motion om sambandet mellan vapenhandel och bistånd har utvidgats till en konfliktförebyggande helhetssyn, som vi ser måste fortsätta att utvecklas. Det framgår ju också av utskottets skrivning, det sista stycket före hemställan.

Det är ju så här att det är gudstjänsten och det glada budskapet som vi tar emot där som driver oss att omsätta vår tro i praktiken. Och i det här avseendet gäller det att vi verkar för ett förhindrande av spridning av vapen, särskilt den illegala vapenhandeln

naturligtvis och i synnerhet handeldvapen, som åstadkommer mest död och förintelse i världen trots att det inte är så spektakulärt som vissa andra saker. Det är det första.

Det andra har med de här etiska placeringarna att göra, att vi alltid måste ha etiken med i våra överväganden. Vi får inte låta bara ekonomiska hänsyn spela in. De etiska övervägandena resulterar i att vi inte sätter pengar i sådant som är negativt, som strider mot vår etik. Det handlar om förvaltande av de resurser vi har som kyrka, som enskilda. Men det är också de etiska placeringarna med positiva aspekter, t.ex. placeringar i min-röjare, inte något specifikt företag utan där vi har bästa möjlighet att rädda miljoner människors liv. Det här är väldigt viktigt och där behövs ordentliga satsningar.

Sedan gäller det strukturellt våld. Vi har alla förfärats över terrorådalen i New York och Washington förra veckan med tusentals offer. Men ett väl så stort antal barn dör varenda vecka, vecka efter vecka, av hunger och fattigdomens övriga följder. Det är orättvisan som ligger bakom detta, orättvisan i världen, och där vi passivt är en del av problemet. Jag vet inte om vi kan jämföra med passiviteten inför nazismen, men det är en fråga. Är det inte vår kristna uppgift att försöka förstå varför det är på det här viset och att göra vad vi kan för att värna Guds skapelse?

Bifall till utskottets hemställan.

BISKOP CLAES-BERTIL YTTERBERG:

Herr ordförande! Jag måste personligen säga att jag känner mycket stark sympati med Fredrik Sidenvalls sätt att slå vakt om det som är centralt i den evangelisk-lutherska tron, nämligen nådesaspekten, rättfärdiggörelsen av tro allena. Det är också väldigt lätt att utifrån ett missförstått evangelium hamna i en sorts kristlig moralism, som egentligen bara är en karikatyr av det som ett socialtiskt engagemang med kristna förtecken står för. Så det vill jag gärna tacka Fredrik för, det vaktsläendet.

Men sedan när det är sagt måste man också säga, att det är lätt att driva ofog med den lutherska tvåregementsläran. Det är lätt att hårdra den, så att det uppstår ett slags berlinmur mellan de två regementena. Och då uppstår lätt en tystnad av den kristna rösten i samhället. Vi har en lite besvärande luthersk tradition när det gäller den tystnaden, inte minst under mellankrigstiden och det som ledde fram till andra världskriget här i Europa.

Det är sant att Gud uppehåller världen med människor i samhället som utifrån sitt samvete och sitt förnuft tar sitt politiska ansvar. Men det är också sant att de människorna behöver upplysas av evangeliet och Guds ord, och den upplysningen får social-etiska konsekvenser som inte alldeles nödvändigtvis måste likställas med någon sorts calvinistisk legalism. Jag kan se en fara för calvinistisk legalism om man missförstår evangeliet, men jag hittar inte så mycket av den calvinistiska legalismen i det dokument som vi här håller på att diskutera ifrån Kyrkostyrelsen. Det är ju ett dokument som handlar om erfarenheter som kyrkan på skilda nivåer har och som enskilda kristna människor har. Det är ett dokument som, utifrån vad vi sade här för några dagar sedan, inte skall betraktas som någonting absolut utan som någon sorts vägledning, en sorts riktlinjer som kan ge människor hjälp att orientera sig när man nu skall ta ställning i dessa svåra frågor och där det ofta, kanske ibland alltför ofta, ropas på kyrkliga klara yttranden.

Sedan finns det en sorts, ska vi säga, kristenhetens jantelag som egentligen handlar om att om vi inte har fullständig insikt och kunskap i alla de politiska mysterierna skall vi vara tysta, därför att vi har ingenting att bidra med. Jag tror att vi har någonting att bidra med med den erfarenhet vi har i den här ofullkomliga världen, och det behöver vi inte skämmas för. Och vi behöver inte heller vänta tills vi har den fulla insikten, för det kommer inte att ske förrän på den yttersta dagen – och då är det för sent.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Herr ordförande! Problemet är ju att ingen definierar "vi". Vilka vi? Vi som individer, vi som gemenskap, vi som grupper, vi som kyrkomöte eller vi som Svenska kyrkan? Jag tror inte riktigt att teckningen av Berlinmuren mellan olika uppgifter i samhället är riktigt återgiven. När biskopen Claes-Bertil Ytterberg någon dag reser sig för att resa till Stockholm, är det ju biskopen som arbetar som äldreberedningens ordförande och det har väl ingen någonting att invända emot, men inte i sin egenskap som biskop utan som Claes-Bertil Ytterberg, en döpt kristen. Och när han på tisdagsmorgonen står och tittar från biskopsgårdens fönster och ser sin fru dra i väg till Stockholm för att vara riksdagsledamot kan jag inte heller se att där är några större berlinmurar, mer än biskopsgårdens rätt ansenliga murar. Det är ju så vi fungerar. Och varför i all sin dar skall vi försöka baka ihop oss och säga att moderat och socialdemokratisk försvarspolitik skulle vara det samma? Det är det ju inte. Vi hittar några slags kritiska frågor, och när vi hittar de frågorna har vi något att tillföra.

För att vara lite petig: devisen som vi går in under är Thomas Thorilds. Han var en dissident som satt utanför tankesystemen, och just därför hade han någonting att tillföra, kanske till skillnad från professor Hägerström. Kyrkans dissidentskap, att vara vad själen är i kroppen för världens skull, det är det vi måste slå vakt om. Och det är där det just nu slirar betänkligt när vi inte definierar vilket "vi" vi är.

BISKOP CLAES-BERTIL YTTERBERG (REPLIK):

Jag får tacka Dag Sandahl för dessa förmedlade insikter av vårt privatliv hemma i biskopsgården. Sedan tror jag också att vi är rätt överens om den grundläggande uppgiften för en kristen människas liv. Det sker i världen, utanför de kyrkliga sammanhangen, och evangeliets uppgift är att rusta människor för att förverkliga sitt liv, inte i kyrkliga getton utan i den värld som vi solidariskt delar med alla.

Får jag bara till slut påminna om vad som sades när Thomas Thorilds citat sattes upp här utanför Uppsala universitet. "Tänka fritt är stort, tänka rätt är större. Vad är det för lort, att sätta upp på dörre!"

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:

Ja, ordförande! Jag tycker det är en plågsam devis det här med att tänka rätt. Vi vet ju hur mycket ont som har skett i namn av just rättänkande. Men det var inte det det skulle handla om.

Man kan också ha en praktisk infallsvinkel på detta. Det behöver inte handla om vem som, så att säga, drar de rätta konsekvenserna av den lutherska synen på vad de båda regementen betyder just i vår tid och tvista om det. Man kan också se det väldigt praktiskt. Vi ställs ständigt och jämt i Svenska kyrkan på alla möjliga nivåer och olika avdelningen inför frågor. Vad är konsekvensen? Vilken frukt växer ut av tron om vi talar bibliskt? Detta att du har mött evangelium, vad betyder det nu i den här situationen?

Internationellt ställs vi inför frågorna, inte minst när vi relaterar till medkristna i tredje världen, som är utsatta för krafter som vi inte riktigt kan ana, och de frågar: Vad drar ni för konsekvenser av att ni är kristna just i ert sammanhang? Vi känner så här. Och då kan vi inte säga: Jo, vi är frälsta i Jesus allihop och vi litar till att Göran Person är nog klok att tolka det där. Det går liksom bara inte. Och det betyder att vi allesammans hela tiden allt efter vår syndiga förmåga försöker att förstå vad det innebär att vara kristen just i det här sammanhanget.

Då är ambitionen med den här skrivelsen att vi alla på något sätt skall ta tag i den svåra frågan att vara konsistent, nämligen att försöka få en helhetssyn. Det är näst intill en omöjlig uppgift, av principiella skäl därför att vi som lutheraner erkänner att det är den enskildes samvete som har domsmakten och att vi kan dra olika slutsatser. Men det kan man ju inte göra till en praktisk handlingslinje genom att säga: Ja, det kan bli vad som helst av det. Försöket är att skapa den här helhetssynen så att vi säger så likartade saker som möjligt. Så även om vi säger olika saker kan man därifrån sluta sig till vad den människan innerst inne har för grundvärderingar. Då handlar det om att vi utsätts för risken att bli legalister eller gärningsrättsfärdiga, och det är därför språket i sådana här texter måste vara öppet och varsamt. Vi märker att så fort det blir för konkret låser det sig, och då skall vi ta varning av det. Vi måste tala lite sonderande och lite öppet, men alternativet är inte att tiga och det är ingen skam att vi inte har något eget att tillföra. Det är bara det att då är ju konsekvenserna av vår tro på ett visst område så, så att säga, allmängiltiga att vi mycket lätt kan relatera till andra människor som känner samma sak. Jag har använt ordet "vägledande" när det gäller etiska frågeställningar flera gånger. Bara vi då kan låta bli att tolka det som något överlägset, som att man talar om för folk hur det är, utan mer att man i dialogens form drar in folk i ett sammanhang.

Det globala sammanhanget nämnde jag. Det här med vapenindustri t.ex., det illustrerades väldigt starkt av de kristna i Sydafrika för något år sedan när man gjorde en satsning på JAS i Sydafrika. Det var ju inte så att vi gick här hemma i Sverige och kände ett behov att få tala om hur det egentligen är med JAS, utan det var så att de kristna i Sydafrika krävde av oss att ha en åsikt om detta. Då kunde man ju säga: Ja, vi litar till Göran Persson. Men det gjorde åtminstone inte jag just då. Det handlar inte om att utöva världslig makt. Det är ju hela tiden så att den politiska apparaten har makten i de här frågorna. Det här är att delta i ett samtal som alla vill att vi skall delta i. Vad gör vi med de resurser vi har? Vilka investeringar gör vi? Och då måste vi dra igång frågorna, fråga oss själva inåt och delta i samtalet utåt.

När det gäller språket om våld så är det väldigt svårt, och jag kan hålla med Fredrik Sidenvall i den bemärkelsen att man ibland kan använda språk så att det lurar en själv. Men vi är också här en del av ett globalt sammanhang. Det här med *structure of violence*, det är inte vi som har hittat på det i den här skrivelsen. Det är faktiskt så att det är så man talar i hela den världsvida kyrkan just för att bredda frågeställningarna och fördjupa dem. Det här blir aldrig färdigt. Det är inte ett dokument som talar om att så här är det bara, utan det är egentligen ett sätt att binda ihop i ett samtal, där vi alla är delaktiga, var vi befinner oss just nu.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Jag får be om ursäkt att ni ska behöva höra min röst igen. Jag kan bara trösta er med att jag har det värre som behöver lyssna till mig själv dag ut och dag in, året runt.

Jag skulle bara vilja påpeka detta att för den kristna kyrkan är enheten av största vikt, att vi så långt som möjligt kan skapa en enhet omkring Guds ord och sakrament för att föra människor till frälsning och evig salighet. Det tycker jag är viktiga saker. Och då är det ju så att det finns vissa frågor, läropunkter, där Skriften är klar och entydig. Det är vår lutherska tro, och det samlar ihop, inte för att slå folk i huvudet utan för att en anfäktad människa som tvivlar om hon någonsin skall kunna få sina synders förlåtelse skall få ett entydigt och klart besked: Dina synder är dig förlättna. Det är det det handlar om i ett lutherskt sammanhang när det gäller att tänka rätt.

Sedan finns det andra frågeställningar här i världen, där Skriften inte ger besked utan där det får vara en koppling mellan impulser som vi får ifrån Guds ord till ett liv

i utgivande kärlek till medmänniskan, kombinerat med vårt förnuft att i olika konkreta situationer här i tiden, här i skapelsen, försöka hitta konkreta lösningar till det. På den nivån kan vi aldrig komma till enhet, för vi tänker olika, vårt förnuft ser olika ut och våra konkreta situationer ser olika ut. Jag såg ett ord i Aftonbladet av en regissör för några år sedan som jag tyckte var så lysande. Han hade sagt: "Bara en idiot kan undgå att vara förvirrad i vår tid." Det tycker jag är trösterikt. Och därför kan vi ju inte komma fram, även om det skulle vara praktiskt – och jag förstår att ärkebiskopen ändå är ute efter att man skall nå praktiska resultat – att nå det i alla dessa delfrågor, utan det måste vi lämna till de kristna, enskilt och i grupper att lösa, men inte i kyrkans namn.

LARS EDVARDSSON:

Jag har inte anledning annat än att instämma i Fredrik Sidenvalls framställning av den lutherska läran och vad som är avgörande när det gäller församlingens verksamhet. Det finns ju också tydligt återgivet i vår kyrkoordning. Men vi borde tänka något på den situation som vi befinner oss i några hundra år efter Martin Luthers framträdande.

Då är det ju så att vi överöses av en information som är så omfattande att inte ens det mest receptiva huvud kan ta till sig alltsammans och dra alla relevanta slutsatser. Men det vi kan ha att bidra med som kyrka, vid sidan av alla andra som uttalar sig i frågor med eller utan rätt, är ju omsorgen om människorna, och då är det ju faktiskt så att bilden i världen är mycket komplicerad. En judisk stat kan förtrycka kristna och muslimer. En muslimsk kan förtrycka kristna och judar. En ateistisk stat kan förtrycka kristna, buddister och muslimer. Och världen är så vansinnigt ond och har så fruktansvärda medel till sitt förfogande att vi skräms varje dag, och det vi skräms av är att det är de utsatta människorna runt om i världen som drabbas av den här onsdan, som det ibland ligger strukturer bakom, ibland enskilda personer och grupper. Kyrkan, även i form av Kyrkomötet, kan ha anledning att uttala sig. Och vi kan vara vissa om att varje sådant uttalande alltid har några brister, men det vore kanske kärlekslöst att ingenting säga alls.

Därmed yrkar jag ingenting.

FREDRIK SIDENVALL:

Jag skall fatta mig kort. Jag skulle då yrka på min reservation.

MARIANNE KRONBERG:

Det var en fråga som jag glömde ta upp i mitt förra anförande som jag bara vill kommentera kort, och det är Hans-Olof Andréns hemställan, där jag upplever det som att det framgår i debatten som om det är ett mycket större gap mellan vad Hans-Olof Andréns anser och vad Kyrkostyrelsen de facto skriver och föreslår i sin skrivelse. Därför vill jag bara påminna om att Hans-Olof Andréns menar att vi skall lämna ett uppdrag till Kyrkostyrelsen att redovisa Svenska kyrkans syn på vapenproduktion. Och mot den bakgrunden skulle därför inte Kyrkomötet över huvud taget kunna ställa sig bakom punkten 4, som handlar om att man skall uppmana styrelser och nämnder på alla nivåer att beakta innehållet i skrivelsen i arbetet med etiska kriterier för kapitalplacering.

I Kyrkostyrelsens skrivelse vad gäller vapenhandel ställer Kyrkostyrelsen själv en fråga. Man ger inget svar utan vi ställer en fråga: Är det möjligt att utifrån ett konfliktförebyggande perspektiv investera kapital i företag som deltar i utvecklingen av vapendelar osv.? Vi framhåller också i skrivelsen, alltså som ett svar på vår fråga, att man har knutit ett etiskt råd till Kyrkofonden och att Kyrkostyrelsen har initierat ett

projekt om aktieförvaltning med etisk placeringsinriktning och att det kan förväntas att diskussioner om etiska aspekter på kyrkans kapitalplaceringar kommer att leva så länge det sker placeringar i företag som har del i vapenproduktion. Så den här efterlysningen som Hans-Olof Andrén gör menar jag redan är på gång och att det förs en diskussion och det kommer att föras en fortsatt diskussion. Det kommer att successivt lämnas underlag för vägledning till alla dem som jobbar med kapitalplaceringar.

Så jag menar att den här åsiktsskillnaden inte är riktigt så stor som jag upplever att det har framskymtat i debatten tidigare.

JAN-ERIK ÅGREN:

Herr ordförande! Vänner i Kyrkomötet! Det staten, regering och riksdag gör är många gånger bra. Men som kyrka har vi ett stort ansvar för våra medmänniskor för att föra fram synen på allas lika värde, mänskliga rättigheter osv., och ett konfliktförebyggande arbete är någonting absolut nödvändigt och där har också kyrkan ett stort ansvar. Kyrkan behöver vara tydlig, mer än vad hon ibland är. Jag tycker det här är ett sådant område där det är bra att kyrkan är och vill vara tydlig.

Efter Kyrkostyrelsens skrivelse nummer 8 står det så här: ”Efter att skrivelsen behandlats i nämnderna för SKM och Lutherhjälpen har Kyrkostyrelsen föreslagit Kyrkomötet att ...” Och så finns det åtta punkter, där det som tidigare har sagts är diskussion om en av punkterna nu, den fjärde punkten. Jag vill hålla med om det Marianne Kronberg sade alldeles nyss när det gäller det här med etiska regler. Det får ju inte bli så att det beslut som Kyrkomötet tar uppfattas som att vi säger nej till det, för det gör vi inte. Vi jobbar ju med frågan och det är viktigt att det finns. Det som man kan diskutera är i så fall hur de här reglerna skall vara utformade.

Jag tror det finns en stor enighet om att det är viktigt med konfliktförebyggande insatser. Sverige har en god tradition att vara med där på olika områden, och den skall vi ställa upp för. När det gäller att delta i fredsbevarande insatser, som vi också har en bred enighet om i vårt land, kan man inte göra vissa delar av det utan att man har tillgång till vapen oavsett vad man tycker om det, vapen och skydd för dem vi skickar ut.

Jag vill yrka bifall till utskottets förslag med undantag av punkt 4 i motion 98, som handlar om att Svenska kyrkan främjar en debatt om hur vi som kyrka skall ställa oss till svensk försvarspolitik. Det är näst intill en omöjlig uppgift, och jag tycker inte vi ska prioritera den. Vi vet att det finns oerhört många olika uppfattningar om det.

När det gäller punkt 2 i motion 98 om Centralförbundet Folk och Försvar tycker jag det skulle vara naturligt att Kyrkostyrelsen, om det ges tillfälle, tar vara på möjligheten att få en plats i styrelsen för att där kunna påverka, och där har jag helt samma uppfattning som Åsa Ingårda.

Bifall alltså till utskottets förslag med undantag för punkt 4 i motion 98. När det gäller motion 104 av Hans-Olof Andrén menar jag att det skulle kunna ge fel signaler om vi sade ja till den. Därför är det rätt som utskottet har gjort att yrka avslag på den.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Herr ordförande! Jan-Erik Ågren har ju förmånen att vara verksam i Sveriges riksdag också. Där finns just den här möjligheten att vägledas av insikter här ifrån kyrkan och ifrån den inspiration som det ger verka för allt detta goda, och jag är övertygad om att du gör det också.

Men det är en annan sak att också göra det i kyrkans namn, även om målinriktningen är densamma. Det är så knepigt att människor då kan stötas bort om man inte delar alla våra delbeslut i olika politiska sakfrågor. Skall man då komma till den insikten, nej, den här kyrkan kan inte jag vara med i för den har intagit ståndpunkter som

är främmande för mig. I ett handlingsprogram eller ett dokument från regeringen som är citerat i *Helhetssynen* står det, att en av vår tids stora faror är politiseringen av religionen, och är det inte det som vi själva medverkar till? Vi kan vilja så väl men så blir det ändå fel. Inte minst när man får in de här begreppen strukturellt våld och vidgar våldsbegreppet är man ute på ett farligt område. Jag tror inte att det är det medvetna syftet, men det är ord som våld, fysiskt våld, som de som utövar det på våra gator och i terrorhandlingar kan gömma sig bakom när våldsbegreppet vidgas. Vidgas våldsbegreppet är risken stor att också våldet vidgas.

JAN-ERIK ÅGREN (REPLIK):

Tack ordförande! Jag tycker inte att kyrkan skall ge sig in i den partipolitiska debatten och ha åsikter där. Men det här är inte frågor av den karaktären. Eftersom Fredrik Sidenvall återopade mitt uppdrag som riksdagsledamot vill jag nämna, att när jag rest främst i öststaterna och det har kommit fram att jag är präst i Svenska kyrkan, har det kommit mycket, mycket av förväntningar på Svenska kyrkan och dess ställningstaganden i olika frågor. Man har alltså förväntningar, och en del av de förväntningar som jag har mött kan vi motsvara om vi ställer upp på det som finns i förslaget i den här skrivelsen. Jag ser det alltså som någonting positivt.

Sedan kan jag också säga att jag inte tror vi skulle kunna få någon enighet, någon majoritet i Kyrkomötet, om vi inte insåg att vi i det som vi står inför och skall besluta om inte kan få som vi vill till punkt och pricka, utan vi måste försöka komma överens om så mycket som möjligt som vi har gemensamt och som vi tycker är bra. Det är för sakens skull, och då kan en och annan formulering kanske inte bli som jag eller någon annan skulle önska. Men för sakens skull ställer vi upp, och då gör vi en bra insats. Och det menar jag att vi gör om vi ställer oss bakom det här.

MARGARETHE ISBERG:

Jag utgår ifrån att de flesta sakerna redan är sagda i den här debatten. Några små kommentarer. Jag tycker det är en så bra överskrift som utskottet har skrivit, En konfliktförebyggande helhetssyn. Det tar bort lite av det där krampaktiga Svenska kyrkans helhetssyn och diskussionen om vem som kan uttala sig på vems vägnar och så vidare. Det är ju så genomgående i den här punkterna som Kyrkostyrelsen lägger fram för Kyrkomötet att det handlar om vägledning. Det syns i verben som används: konstaterar, ser, finner, uppmanar, betonar osv.

Utskottet har behandlat Kyrkostyrelsens skrivelse väl, tycker jag, även om man kanske har försökt förbättra den en aning. I den första punkten som Kyrkostyrelsen lägger fram, som handlar om Svenska kyrkans arbete med ekumenik och mellankyrkliga frågor, tycker jag hela poängen ligger i att vi vet att kyrkorna världen över har unika erfarenheter ifrån freds- och konfliktarbete. Och det är alltså erfarenheter och kunskaper som man frågar om i världen i dag. Jag tycker man kan påminna om Sankt Egidius arbete t.ex. för fredsarbetet i Mocambique.

Jag tycker också personligen att de här punkterna skulle vara bra att ha med när jag jobbar ekumeniskt i Europa. De skulle verkligen kunna fungera som en vägledning rent praktiskt i det arbetet. Jag tror också det är så att många tillhöriga i vår kyrka önskar att kyrkan också aktivt engagerar sig i de här frågorna.

Om man skall nå enhet antar jag att man kanske bör vara så lite konkret som möjligt. Det är därför det är bra att det är vägledning i de här punkterna. Och jag vill yrka bifall till det första momentet i utskottets skrivelse.

ÅSA INGÅRDA:

Tack! Ja, det är just det som Margarethe Isberg trycker på som jag vill trycka på, vägledning. Och när vi nu finns med i Centralförbundet Folk och Försvar, som har som uppgift att främja debatt om säkerhetspolitik och totalförsvar och om frihet och fred, tycker jag det är på sin plats att vi också som kyrka vill främja en debatt för hur vi ser på det här frågorna. Det känns väldigt angeläget, för om vi inte kan främja en debatt, hur skall vi veta vad vi tycker och vad vi tror och vilka aspekter och perspektiv vi har på de här frågorna. Det behöver inte betyda så mycket mer resurser än vad vi lägger i dag, men det innebär att vi faktiskt vågar främja en debatt om det som vi arbetar för och det tycker jag är oerhört viktigt.

Förstås yrkar jag bifall igen, som jag gjorde tidigare, på utskottets hemställan i sin helhet.

URBAN GIBSON:

Herr ordförande! Jag vet inte om debatten blir bättre för att jag nu kommer med fem korta synpunkter på det som har sagts för rätt länge sedan, men jag följer presidietts rekommendation.

Christina Schnackenburg hade som argument i sitt anförande att vi uttalar oss och att det på det sätt vi gör det blir det en börda för enskilda kyrkomedlemmar. Jag vill peka på att vi som beslutande organ och vi som är utskott inte har sagt något om den enskildes ställningstagande. Vi uttalar oss och uppmanar att kyrkans olika organ skall agera på visst sätt. Det är klart att det kan bli vägledande för den enskilde, men det behöver ju inte kännas som något samvetstvång att följa det också i det enskilda hanterandet. Det må stå var och en fritt att där göra den avvägningen.

Marianne Kronberg hade i sitt första anförande sagt väldigt vist – jag vill bara instämma i det just nu – att begreppet vapen inom de senaste fjorton dagarna har fått ett helt nytt innehåll, det är alldeles klart. Mycket som händer här och händer i fortsättningen får ju inflytande också på vad vi kommer att tycka i fortsättningen, och det är som ärkebiskopen sade att det här dokumentet inte är färdigt utan måste leva hela tiden.

Men däremot kan jag inte riktigt förstå Marianne Kronberg när hon säger att på grund av bristande resurser skulle vi inte kunna ta upp den stora frågan som Ingårda har i sin att-sats. Och sedan kommer Ågren och understryker och har samma yrkande, om jag förstår rätt, att vi skall ta bort den fjärde punkten i Åsa Ingårdas motion och det vi ställer oss bakom ifrån utskottet, om att vi skall främja en debatt om hur vi som kyrka skall ställa oss till svensk försvarspolitik. Det är en av de stora frågorna, och försvarspolitiken får allt mer inslag av säkerhetspolitik och krishantering, militärt och civilt. Militär och civil krishantering är en av de allra största frågor som debatteras nu, bl.a. i Europa och också i vår riksdag och regering. Varför skall vi som kyrka just avstå från de stora och tunga frågorna för att de är stora och tunga? Vi får väl komma med vår kunskap inom de resurser vi har. Det behöver ju inte dra mer resurser.

Punkten tre, Andrén och Schnackenburg. Ja, jag håller med vad Marianne Kronberg sade som replik på det. Vi håller ju på och utreder. Under tiden kan vi inte avstå från att ändå säga att vi har etiska regler och att vi skall försöka leva efter dem. Det blir väldigt konstigt om vi tar bort den här att-satsen. Vi kommer igen och får debattera innehållet i den.

Det fjärde, det blir mycket teori, Sidenvall. Vi har praktiska erfarenheter från det ekumeniska fältet. Jag skall bara förkorta det och säga att jag instämmer med vad

Hammar pekade på om Sydafrika helt och hållet. Vi måste ta hänsyn till vad våra ekumeniska vänner tycker.

Och låt oss då avslutningsvis också stödja Margarethe Isberg i hennes ekumeniska arbete som representant för oss genom att stödja utskottets förslag. Margarethe Isberg hade ingen annan åsikt än att hon stödde utskottets hemställan nummer ett. Hon tog inte ställning till motionerna.

Jag yrkar bifall till hela utskottets framställning.

FREDRIK SIDENVALL (REPLIK):

Herr ordförande! Mycket teori och lite praktik, var det så Urban sade? Och nu har vi i alla fall en praktisk erfarenhet vad det leder till när vi går in i de politiska sakfrågorna. Vi har hållit på här en lång stund och vi kunde fortsätta i det oändliga. Vi kan diskutera försvarspolitik, och jag kunde ha salvelsefulla utgjutelser här om hur oerhört viktigt det är med socialpolitik, med familjepolitik, med alla andra områden. Och så får vi till slut här en slags blek kopia av riksdagen där vi skall ta ställning i alla möjliga samhällspolitiska frågor. Och vad händer då? Ja, vi kan säga att det är vägledning, men det skapar i längden ett främlingskap bland kyrkans medlemmar som inte kan känna igen sig i de vägledande synpunkter som vi då utger i Guds namn – för det är i Guds namn, det är i Kristi kyrkas Herres namn som vi talar här, inte bara som ett konglomerat av individer och åsikter. Därför måste vi vara så återhållsamma, för att när den tid kommer då något absolut avgörande måste sägas och förkunnas med profetisk klarhet och tydlighet bli hörda, den dag då vargen verkligen kommer.

Jag yrkar på nytt på min egen reservation.

URBAN GIBSON (REPLIK):

Vargen kanske inte är här i Sverige i dag. Men jag som många var väldigt stolt över att vi som land kunde producera ett sådant fantastiskt vapen som JAS för att försvara oss med under det kalla kriget. Men när jag får höra vilka implikationer, vilka förödande effekter det får för ekumeniska vänner i Sydafrika om vi skall exportera vårt vapen dit, då förstår jag att okej, låt oss behålla det för oss själva. Vi kan inte vara med om en politik som också gör våra vänners liv sämre. Och Fredrik, du må tycka vad du vill, men det du säger är teori och det ärkebiskopen pekar på är praktik och jag vill hellre här stödja praktiken.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 48.

100 § Svenska kyrkans ekumeniska arbete

YNGVE KALIN:

Herr ordförande! Det finns en liten chans i Kyrkomötet att få en motion bifallen, i alla fall 6 på 108. Och det var väl skönt att vi fick det nu efter den komplicerade fråga som vi varit inne på.

Vad min motion handlar om är vikten av att det internationella ekumeniska perspektivet lyfts fram i den svenska debatten. Jag är glad att ekumenikutskottet har förstått intentionerna med min motion, för utan det ekumeniska perspektivet klarar inte vi som kyrka den nödvändiga balansgången mellan det allmänkyrkliga perspektivet och den svenska kontexten. Det är därför nödvändigt att verksamhetsberättelsen varje år innehåller en beskrivning och sammanfattning av arbetet inom de stora ekumeniska organisationerna, där Svenska kyrkan är medlem. Men det är också viktigt att denna redogö-

relse är allsidig. Vad gäller krisen i Kyrkornas världsråd och de ortodoxa kyrkornas betänkligheter har ju den officiella återrapporteringen varit i det närmaste obefintlig.

Men nu ser vi fram mot utförliga rapporter och hur de personer som representerar Svenska kyrkan utför sina uppdrag, vilka ställningstaganden de gör och vilka eventuella direktiv de har med sig från Kyrkostyrelsen. För det är väl inte så att dessa personer utför sitt uppdrag utan en återkoppling hem till Kyrkostyrelsen och nämnderna?

Jag vill också kommentera frågan om den s.k. Endowment Fund som utskottet berör i sitt betänkande och där, om jag har förstått saken rätt, Kyrkomötets värderade ordförande också är ordförande. Som kanske somliga minns var jag ju oerhört kritisk till det sätt som LVF fick sitt stöd på från Sverige, men jag var det framför allt på ett principiellt plan. Jag vet att det finns tveksamheter också inom Kyrkornas världsråd inför den här konstruktionen. Dessa organisationer är ju summan av sina medlemmar, och en s.k. Endowment Fund gör att organisationerna inte utvecklas, att medlemskyrkorna kommer bort och ansvaret lätt minskar. ”Vi har ju gett pengar en gång.”

Nu blev LVF-fonden uppenbarligen inte den halvmiljardfond som det talades om, men frågan om dessa fonders vara eller icke vara är principiellt viktig. Med detta vill jag säga att vi i stället måste stödja dessa organisationer direkt och tydligt och ta vårt ansvar i den vanliga budgetprocessen.

Avslutningsvis hoppas jag att revideringen av riktlinjerna för Svenska kyrkans ekumeniska arbete blir varsam. Dokumentet har i sin nuvarande form många kvaliteter, inte minst att det ekumeniska perspektivet hålls samman med missionsperspektivet. Och jag är lite orolig att detta tappas bort i en ny skrivning. Låt det t.ex. förbli som det trosvisst står, att kyrkorna söker enheten inte för sin egen del men för att världen skall tro och för att världen skall leva. Kyrkorna möter tillsammans sekulariseringen för att förkunna Kristus i religionernas värld, stå emot tilltagande orättvisor och bekämpa globala hot mot människor och miljö. Det kan inte uttryckas bättre. Ekumenik, mina vänner, är en förpliktelse, inte en fritidssysselsättning. Det är en förpliktelse för att världen skall tro. Det kan vi aldrig komma ifrån. Ekumenik och mission i religionernas värld hör samman. Vi behöver stå eniga för att världen skall tro.

Bifall till utskottets hemställan.

STEN LUNDGREN:

Herr ordförande! Ekumenikutskottet hemställer att Kyrkomötet bifaller Yngve Kalins motion 2001:108. Sedan har vi ju då vissa kommentarer, där vi finner att utskottet har en ganska fullig bakgrundsteckning för att uppfylla motionärens önskan om vilka personer som deltagit i det ekumeniska arbetet från Svenska kyrkans sida.

Beträffande ekumeniken är det ett fortsatt arbete i enlighet med de riktlinjer som man antog 1992. Beträffande ekonomin kan man notera att Svenska kyrkan har varit mera generös visavi Lutherska världsförbundet än Kyrkornas världsråd, som ju Yngve Kalin har påpekat. Beträffande arbetet finner vi att det mångsidiga relationsnätet, där vi nu befinner oss med många kyrkor och många samtal, fordrar en bättre sammanhållen handläggning inom kyrkokansliet. De europeiska kyrkorna befinner sig i en ekumenisk situation där man närmar sig varandra, och här har vi den nyligen av Konferensen för europeiska kyrkor och den katolska europeiska biskopskonferensen den 22 april i år undertecknade *Charta Oecumenica*, ett viktigt dokument.

Utskottet önskar liksom motionären få en presentation av det ekumeniska arbetet i nästa verksamhetsberättelse. Slutligen kan en intensifiering av Svenska kyrkans insats inom Sveriges Kristna Råd vara önskvärd.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 50.

101 § En Kyrkomötets förtjänstmedalj

ÅKE BENDIX:

Ordförande! Kära vänner i Kyrkomötet! Utskottet har när de har behandlat denna motion, liksom i fråga om alla de andra motionerna som har hamnat på deras bord, gjort en väldigt gedigen utredning. Som slutsats kommer man då fram till att vi motionärer har alldeles rätt när vi hävdar att just den typ av medalj inte finns som vi har föreslagit borde inrättas. Det är alltså frågan om en medalj som skall vara som tack för betydelsefulla insatser på nationell nivå, alltså för Svenska kyrkan som har nationell bäring. Det är inte frågan om en medalj som skall utdelas till ledamöter av Kyrkomötet eller personer som är anställda och verksamma inom Svenska kyrkan på den nationella nivån utan till sådana som har gjort betydelsefulla insatser för Svenska kyrkan.

Men samtidigt som utskottet konstaterar detta, säger man samtidigt att det är väldigt jobbigt att ta fram en utredning för att försöka sätta på pränt vad som är en betydelsefull insats. Därför föreslår man helt enkelt att motionen avslås. Jag fick i mitt huvud den tanken att det var ju ändå väl att Alfred Nobels testamente inte gick på remiss till något utskott som hade samma inställning som kyrkolivsutskottet har i den här frågan, för då hade vi absolut inte haft några nobelpris i dag. Det måste ju vara betydligt mycket svårare att vaska fram vem som under året har gjort mänskligheten den största tjänsten genom en uppfinning eller upptäckt, än vad det är att vid lämpligt tillfälle när man hittar förtjänstfulla personer att kunna ge en utmärkelse för det.

Sedan konstaterar utskottet att ärkebiskopen har möjlighet att dela ut Stefansmedaljen. Men det är ju inte Kyrkomötets medalj. Låt mig göra en jämförelse med hur det är på det statliga området. Där delar hans majestät konungen ut olika medaljer till förtjänta medborgare, samtidigt som regeringen har möjlighet att dela ut medaljen *Illis Quorum* i olika valörer till dem som regeringen anser bör hyllas. Den medalj som vi föreslår är alltså inte någon som skall delas ut för att man har varit verksam under en viss tid eller som tack för en livslång insats. På samma sätt som nobelpriset och även Svenska Dagbladets bragdmedalj är ett sätt att hylla en person för en enskild insats är denna motion avsedd på samma sätt för en enskild speciell insats inom kyrkans område.

Nu vet jag att det finns människor som gärna gör sig lustiga över den här sortens motioner. Sådant här ”lull lull” är omodernt och Svenska kyrkan har viktigare saker att ägna sig åt. Trots detta betyder en utmärkelse av det här slaget oerhört mycket för den som får den. Detta att få känna sig uppskattad, att få känna att man inte har arbetat helt förgäves, betyder enormt mycket för självkänslan. Och det kan också vara bra för kyrkan att under ett kort ögonblick få rikta strålkastarljuset på någon enskild person och vad den har gjort och som kan stimulera andra att göra liknande insatser. Svenska kyrkan behöver hängivna medarbetare.

Eftersom Kyrkomötet saknar detta instrument för att hylla någon för betydelsefulla insatser på nationell nivå på det sätt som jag har fört fram i motionen vill jag yrka bifall till motionen, dvs. att man låter utreda instiftandet av en Kyrkomötets förtjänstmedalj.

BENGT GUSTAFSSON:

Fru ordförande! Som Åke Bendix sade har vi i utskottet verkligen seriöst behandlat denna motion och vi ville absolut inte göra oss lustiga på något sätt över den. Ni ser i betänkandet att vi som bakgrund har tecknat dels tidigare behandling av ombudsmötet i frågor som rör belöning och avtackning och dels lyft fram de förtjänsttecken som

redan finns, där vi bl.a. nämner Stefansmedaljen. Det har ju Åke Bendix redogjort för. Det är en hög och mycket ärorik utmärkelse att få.

När vi har konstaterat vad som redan finns har vi också konstaterat att det inte behövs något ytterligare förtjänsttecken eller någon förtjänstmedalj. Med det kommer vi i utskottet enligt fram till att vi föreslår Kyrkomötet att avslå motionen, och jag vill därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 50.

102 § Friskolor med kristen profil

LARS RYDJE:

Ordförande! Vad man kan konstatera i vårt land är ju för det första att friskolorna finns, och vi har i utskottet försökt att på ett så bra sätt som möjligt få utrett hur man skall kunna möta det här behovet av friskolor. Vi har också tagit fram den tidigare behandlingen som man har gjort i Kyrkomötet t.ex. om statsbidrag till friskolor.

Vad som är viktigt att se i utskottets behandling av ärendet är att vi klart har sagt att det viktigaste ändå är att man från kyrkans sida finns i de skolor som finns inom församlingarnas gränser, med andra ord att man försöker verka i den kommunala skolan i första hand. Vi har också sagt att friskolor kan vara en lämplig form för Svenska kyrkan att arbeta med barn och ungdomar på, men vi har också sagt att för att man över huvud taget skall kunna starta friskolor, eller bör starta friskolor, om man nu tänker sig det, krävs ett mycket starkt engagemang från den lokala delen och därför har vi också betonat hur viktigt det engagemanget är.

I Svenska kyrkan på central nivå har man redan också någonting som heter *Idétorg barn*. Där har man sagt att man kommer att lägga ut en information på sina webbsidor om hur man kan starta kristna förskolor och där man också talar om hur andra har gått till väga för att starta en kristen förskola. Däremot kan vi inte tillfredsställa motionären fullt ut när man kräver att man på central nivå skulle börja utreda och föreslå lämpliga institutioner och organisationer som skulle kunna starta friskolor. Vi menar att om man över huvud taget skall starta friskolor bör det här vara ett engagemang som finns på den lokala nivån och inte som en slags central verksamhet. Och vi menar då från utskottet att det inte föreligger någon anledning att från den nationella nivån utreda de här friskolorna, utan det bör som sagt startas utifrån ett lokalt engagemang.

I övrigt hänvisar jag till det som står skrivet i utskottets skrivning och yrkar bifall till utskottets hemställan.

SIGVARD HÄRNRING:

Fru ordförande! Alla har noterat att det finns en reservation i den här frågan, och då kan man säga att den bl.a. beror på att jag faktiskt är en av motionärerna, även om jag inte hann skriva på i rätt tid. Jag har varit med om den grundliga diskussion som Lars Rydje talade om här och anser mig ha argumenterat mycket väl, så jag har vunnit en halv seger genom den hemställan som utskottet har.

Men jag ville gå lite längre och då fick jag veta att jag dock inte i det här fallet fick reservera mig till förmån för samma att-sats som står i motionen, så jag fick hastigt – eftersom jag alltid gör som jag blir tillsagd – skriva en ny att-sats och försökte få den att betyda exakt det samma med kanske lite mjukare ord. Jag anser att den inte alls är

ute efter något centralt diktat uppifrån, utan jag håller med om detta med det lokala engagemanget.

Kort, bifall till reservationen.

MARIANNE KRONBERG:

Det här tycker jag är typexemplet på ett utskottsutlåtande där man till varje pris vill framtona som positiv till idén, bejaka idén och tycka allting är positivt ända tills man kommer fram till beslut. För då kan man inte alls tänka sig att tillstyrka motionen. Detta är också ett utskottsutlåtande där jag menar att man blandar äpplen och päron friskt. Man svarar i utskottet på någonting som inte har föreslagits i motionen. Motionen pratar inte om att vi skall verka uppifrån för att våra egna församlingar inom ramen för skolkyrkan skall starta olika typer av friskolor. Motionen pratar om att vi måste bli bättre på att få andra att starta friskolor på alla nivåer med kristen profil, alltså precis i enlighet med de intentioner som utskottet trots allt försöker få fram mellan raderna, att det är bra att verka ute i samhället, att verka genom andra, att få fler skolor över huvud taget som alltså har en kristen profil.

Det förslag som läggs nu handlar inte om att det skall vara någon stor tung utredning om hur man skall gå till väga, utan det motionärerna och däribland undertecknad föreslår är att man skall försöka initiera samtal med andra möjliga organisationer eller institutioner som skulle kunna ha ett intresse av att starta friskolor med kristen profil. Och motionärerna ger inte ett förslag utan i alla ödmjukhet ett litet exempel på en sådan kanske möjlig institution eller organisation, nämligen SKS. Fast det heter inte så längre.

Jag är den första att skriva under vikten av att allt det här som sägs om vikten av att det finns lokala eldsjälar. De två friskolorna i Medborgarskolans regi som nämns är bl.a. jag själv initiativtagare till, och jag vet att det tar tid. Men jag vet också vilken fin verksamhet det kan bli i ett studieförbund och det är en av tankarna bakom det här.

Jag tror sammantaget att det finns många organisationer som kanske önskar ha Svenska kyrkan som ett stöd, som ett litet bollplank, som ett råd – det kan vara på församlingsnivå, det kan vara på stiftsnivå, det vet jag inte. Om man kan få kyrkan att fungera som en samtalspartner tror jag att det skulle kunna vara en väg till att öka tillkomsten av friskolor med kristen profil. Det är väl någonting som jag tror att de flesta av oss borde kunna ställa upp på.

Mot den bakgrunden yrkar jag bifall till Sigvard Härnrings reservation.

MARIANNE UPMARK:

Fru ordförande! Årade representanter för Svenska kyrkan! Jag har begärt ordet eftersom jag tycker det här betänkandet är väldigt viktigt ur ett principiellt perspektiv, och jag kommer att försöka belysa frågan från helt andra synvinklar än vad de tidigare talarna har gjort.

Vad jag vill göra är att höja ett varningens finger. Jag kommer inte att lägga något eget yrkande, men jag vill höja det här varnande fingret för att hindra oss från att bara rusa åstad i vår iver att sprida kristna och humanistiska värden. För jag tror att det är en stor risk att, om vi rusar åstad som jag ser det och på olika sätt pläderar för kristna friskolor, vi på så sätt motverkar andra mål som vi vill sträva mot från Svenska kyrkans sida. Och för att undvika alla missförstånd vill jag betona, eller jag skulle snarare vilja säga bedyra, att de farhågor jag vill framföra inte har med friskolor i sig att göra utan det handlar just om kristna friskolor.

Som betonades i frågestunden i måndags är barn och ungdom en grupp som vi som kyrka måste värna speciellt om. Min övertygelse är att vi alla i den här salen ställer oss bakom detta vällovliga syfte. I många olika sammanhang betonas det att vi lever i ett

mångkulturellt samhälle. På ett helt annat sätt än tidigare måste vi vara uppmärksamma på tecken på fördomar, främlingskap och rasism. Som starka motkrafter till de här fenomenen vill jag åberopa de krafter som biskoparna nämnde i sitt brev som gick ut med anledning av hoten mot muslimer. Där sade man att de starkaste motkrafterna var kunskap, samtal och personliga relationer.

De här motkrafterna växer sig inte starkast genom samtal mellan kyrkliga ledare utan de växer sig starka i vår vardag. Bland de mest naturliga samtalen och sådana samtal som kan skapa både kunskap och personliga relationer är förskolan och skolan. Den unika möjlighet vi då har att skapa de här mötesplatserna har framför allt att göra med att barn sällan bryr sig om etnisk eller religiös tillhörighet då de skapar vänskapsband och kanske senare även kärleksband. Dessutom brukar det vara så att föräldrar i sina kontakter med både förskola och skola, i sin strävan att uppnå så goda uppväxtbetingelser som möjligt för sina barn, kastar av sig de andra rollerna de har i samhället och är just föräldrar i sin gemensamma strävan att göra det så bra som möjligt för barnen. I detta brukar det ju också då ingå att man känner sig ansvarig för alla barn i gruppen eller klassen.

En annan aspekt av det här är att det är oerhört viktigt för barn av annat etniskt ursprung att få träffa svenska barn för sin språkutvecklings skull. Alla vet vi hur viktigt det är för inläring av samtliga teoretiska ämnen och senare i livet för inträdet på den svenska arbetsmarknaden.

Men hur skall man då göra om man som kyrka vill sprida kristna och humanistiska värden bland barn och ungdomar? Den frågan var ju uppe i frågedebatten häromdagen och som Catarina Agrell, som är ordförande för Nämnden för kyrkolivets utveckling, då påminde om pågår det många lovvärda försök att finna olika metoder för det här. Och Dag Sandahl påminde också om våra gamla metoder, som söndagsskolan t.ex.

Sammanfattningsvis vill jag varna för en utveckling där vi förordar lösningar som gör en uppdelning av barn efter deras religiösa tradition. En sådan uppdelning torde motverka den förståelse mellan folk med olika ursprung som vi i andra sammanhang talar så varmt för och värnar om. Det här priset tycker jag är alltför högt, och jag tycker att vi som kyrka på alla nivåer bör söka andra vägar än kyrkliga för- och friskolor för arbete med barn och ungdom.

SUSANN TORGERSON:

Fru ordförande! Kyrkomötesvänner! Just nu sker en stark och glad expansion av friskolor i Sverige. Det startas ett stort antal varje år och det finns en stor efterfrågan på stöd och hjälp för dem som gör det. Det här är ju väldigt bra även för den vanliga skolan, den kommunala skolan, därför att det ger en stimulans till den att förnya sig och att verkligen se till sitt uppdrag att vara så bra för eleverna som möjligt så att man kan dra till sig elever. Vi liberaler ser väldigt positivt på den här utvecklingen.

Men, orsaken till att åtminstone jag inte kan biträda den här reservationen är det som står i den faktiskt, att man från reservanternas sida vill att Svenska kyrkan skall ta initiativ till att identifiera lämpliga institutioner och organisationer som skulle kunna starta kristna friskolor, uppta samtal med dem – som det står i motionen – i syfte att initiera tillkomsten av friskolor med kristen profil. Då har man gått ifrån att vara uppmuntrande och tillåtande och att vara ett stöd till att bli aktiv och styrande. Det är där den stora skiljelinjen är, tror jag, mellan oss här med olika utbildningsideologier och annan ideologi.

Vi har ju alla någon slags styråra som styr oss, och jag tror att man här kan se tre skillnader. Dels socialdemokraterna som i det här fallet – och det syns väldigt tydligt – har ett snällt yrkande där man säger att man ger till känna. Men Marianne Upmark

talar här i fem minuter om vådan av friskolor. Hon talar om att de kan vara segregande, vissa barn kanske inte kommer dit och då blir samhället segregerat och det är av ondo. Men man tillåter det därför att man känner att det finns ett starkt tryck.

Och så finns å andra sidan motionärerna som tillhör den moderata gruppen och som vill att man aktivt skall se till att det här kommer till. Medan vi som är liberaler – och det tycker jag inte är något fel att tala om i det här sammanhanget, för det är vi ju även när vi tar ställning till frågor här i Kyrkomötet – ser det mera som en positiv sak och att Svenska kyrkan skall ge det stöd och den hjälp vi kan, inte bara genom att lägga ut en webbsida egentligen, tycker jag. Vi skulle kunna bidra med mycket mer, nämligen att ge stöd och hjälp och råd, kanske genom att starta kurser och konferenser för dem som vill starta friskolor, kanske genom att ordna studiecirkelar, kanske genom att ha någon anställd person på kyrkokansliet som kan vara friskolerådgivare när det finns en församling som vill starta en friskola. Då tycker jag man bidrar på ett positivt sätt till att hjälpa de lokala initiativ som naturligtvis är grunden för detta. Och säger vi positivt, så är det så vi skall göra i stället för uppifrån styra, leta reda på, se till att de gör som vi har tänkt, ni som nu har motionerat, och styra det hela.

Jag tror faktiskt det här är en ideologisk fråga och jag vill säga att jag för min del stöder yrkandet i utskottet, yrkar bifall till det, men egentligen har en annan motivering. Det kanske vi kan återkomma till vi ett annat tillfälle, för jag tror det finns lite skillnader i åsikter där. Det var det jag ville deklarerera.

MARIANNE KRONBERG (REPLIK):

Jag vet inte hur Susann läser reservantens att-sats men det hon läste upp var i alla fall inte det som står i reservationen. Där står ju precis det du själv efterlyser, att man skall stimulera tillkomsten av friskolor med kristen profil. Det handlar inte om styrning uppifrån.

SUSANN TORGERSON (REPLIK):

Det är alldeles riktigt, jag läste inte upp reservationen utan jag läste upp Marianne Kronbergs motion och yrkandet i den. Där talas det om att identifiera lämpliga institutioner och organisationer som skulle kunna starta kristna friskolor, uppta samtal med dem i syfte att initiera tillkomsten av skolor med kristen profil, och jag uppfattade reservationen som ett stöd för motionen.

MARIANNE KRONBERG (REPLIK):

Ja, Susann, jag konstaterar bara att jag själv inte har yrkat bifall till motionen utan yrkat bifall till reservationen. Så om du också vill omföra det i handling, det du säger ifrån talarstolen, tycker jag du skall ställa dig bakom den här reservationen.

SUSANN TORGERSON (REPLIK):

Ja, vi kanske inte ligger så långt ifrån varandra när det gäller yrkandet. Men jag tror ändå att de här tre linjerna finns och jag tycker att det vi liberaler säger ja till ryms inom utskottets yrkande. Jag uppfattar ändå att den här reservationen inte hade kommit till om inte motionen hade funnits, så att den ändå ligger bakom den. Vi får väl lösa det här senare. Jag tror att det finns en skillnad faktiskt i åsikter om tillvägagångssättet och hur man bemöter dem som vill starta och kan ligga i möjlig riktning för att göra det.

MARIANNE UPMARK (REPLIK):

Jag vill bara med anledning av vad Susann sade förtydliga att min varning var för kristna friskolor och för indelning av barn efter religiös tillhörighet. Jag tycker inte frågan om friskolors vara eller inte vara eller fördelar eller nackdelar är en fråga för oss på Kyrkomötet att befatta oss med, utan det var en varning för indelningen av barn efter religion.

STAFFAN HOLMGREN:

Fru ordförande! Jag begärde ordet med anledning av Marianne Upmarks första anförande, som jag måste säga jag tyckte var synnerligen anmärkningsvärt. Helt riktigt konstaterade hon nu i sin replik att det inte ligger på vårt bord om det skall finnas friskolor eller inte. Nu finns det friskolor i det här landet, och då tycker jag det är ganska självklart att vi som svensk kyrka och företrädare för en stor del av kristenheten skall värna om att vi även får kristna förskolor. Marianne Upmark sade, om jag uppfattade det hela rätt, att hon varnade för en spridning av friskolor med kristen och humanistisk inriktning, och det står man och säger på Svenska kyrkans kyrkomöte där vi arbetar för att sprida de kristna humanistiska värdena i det här samhället. Då har man alltså kommit väldigt snett, tycker jag, om man skall tillåta alla andra riktningar att ha friskolor men Svenska kyrkan skulle inte få ha det, utan vi skulle på något sätt lägga ner vapnen, om man nu vill uttrycka sig så – det är ju lite dumt när vi har haft en försvarsdebatt här. Men vi får väl inte vara så återhållsamma att vi inte värnar om och kämpar för de kristna värdena även i framtiden i det här landet. Det tycker jag kräver en förklaring ifrån Marianne Upmark, om hon är här på Kyrkomötet för att arbeta emot vad Svenska kyrkan står för.

Däremot kan jag ha en allmän tveksamhet för just den uppdelningen som kan bli. Friskolor har också nackdelar. Men nu finns de, som vi konstaterade, i systemet. Vi kan konstatera att kristendomen har trängts tillbaka i stort sett helt och hållet i den allmänna skolan, och det är ju det som är anledningen till att det startas kristna skolor och förskolor. Det tycker jag att vi på Kyrkomötet självklart måste ställa oss bakom. Det är precis i linje med vår målsättning.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

MARIANNE UPMARK (REPLIK):

Självfallet, som jag också sade, är jag övertygad om att vi alla i den här salen vill sprida kristna och humanistiska värden. Vad jag ville säga var att vi i vår iver att göra det måste besinna vilka metoder vi väljer. För om vi samtidigt väljer metoder som kan öka segregationen vad gäller barn av olika religionstillhörighet, tycker jag vi skall försöka finna andra vägar. Och jag är övertygad om att det finns väldigt många sådana vägar och, som jag också sade, att den här debatten i måndags visade prov på.

STAFFAN HOLMGREN (REPLIK):

Jag tror också att det finns många olika vägar, och vi skall naturligtvis arbeta även i den allmänna skolan där vi kommer in, i förskolan osv. Men nu kan vi ju konstatera att vi befinner oss i en samhällssituation där det finns friskolor av helt annan inriktning. Vi har t.ex. muslimska förskolor. Om vi då skulle avstå från kristna skolor, tycker jag att vi på något sätt har avstått från att ta vara på den möjlighet som vi har att föra ut de värden som vi står för och som vi tycker är viktiga. Det innebär ju inte att vi skall tvinga någon in i kristna förskolor. Då hade jag också varit väldigt oroad.

BISKOP ANDERS WEJRYD:

Fru ordförande! Jag tänkte mest påminna om en massa jobb. Vi hade en lång diskussion här före lunchen om hur lätt det är att bli ett särintresse och hur vi önskar att genomsyra människors liv, att den kristna tron är någonting som tar sitt uttryck i många olika sammanhang. Och då vill jag påminna om den ambition som vi vill ha att kristna människor skall möta skolungdomar i deras skolor och påminna om vad vi ofta glömmer, nämligen att vi här borde ha en ambition att också synas i friskolor. Vi har massor av jobb. Det är svårt att vara en sådan här genomsyrande faktor. Hela vårt samhälle är upplagt efter att man skall finnas i en viss grupp, att det blir hanterligare och tydligare på alla sätt. Ändå skall vi försöka upprätthålla den här genomsyrandetanken.

Självklart är det fint med kristna förskolor också, det tycker jag med. Men då får vi inte glömma, att även om vi startar kristna förskolor har vi det andra ansvaret kvar. Finns det en lokal opinion för detta, människor som vill jobba? Fint! Men vi skall orka med bägge sakerna, annars sviker vi vårt ansvar för dem vi har döpt.

Och så det andra. Det blev en liten allmänpolitisk debatt här nästan. Då skulle jag vilja påminna om att vi ju har grundprincipen, att när det gäller stöd till församlingarna är det stiftens resurser som skall tas i anspråk. Här är det nog ganska olika med hur stiftet har satsat på stöd till dem som vill starta friskolor, men jag tror det är någonting vi skall ta med oss hem. För det är, som jag har uppfattat det, framför allt ett stiftsansvar att kunna fungera praktiskt där.

BÖRJE HENRIKSSON:

Ordförande! Om det är någonting som jag är känslig för när det gäller möten, så är det signaler, så är det atmosfär, så är det liksom själva känslan. Och en känsla jag har haft den här veckan, de här dagarna efter den stora smällen i New York är alltså försiktighet, ömhet, känsla. Jag har aldrig känt det så mycket som när jag satt vid TV:n hemma för några dagar sedan. Klockan 18.15 var det ett sådant där program som gick mig direkt till hjärtat när vår KG Hammar och representanter för den muslimska delen av Sverige hade ett program, där tal, musik, dans och känslor möttes på ett fantastiskt sätt.

Då tänkte jag att det här ärendet där vi skall profilera oss vad gäller kristna skolor, muslimska skolor osv. kommer väldigt olyckligt. Det jag vill är att vi skall tänka till här. Det som då kommer att hända, om det nu blir en stark debatt här om mera skillnader, är att detta kommer att slås upp väldigt starkt i våra massmedia, och det tycker jag inte det skall vara. Vi har ju redan fått ord på vägen. Vi har utskottets förslag, vi har de här orden om kunskap, samtal, personliga relationer. Vi har så mycket att ta fasta på, men behöver inte just i dag gå in på någon sådan där hård votering eller argumentering mot varandra i de här frågorna. Jag tycker att utskottet har gjort en fin skrivning som täcker väldigt många åsikter i den här församlingen. Vi är här som Svenska kyrkan, och det är viktigt att vi kanske också lyssnar nu till Anders Wejryds ord. Det är ju också till slut en resursfråga för oss. Vi skall inte fatta beslut som vi vet om medför väldiga konsekvenser även ekonomiskt.

Så jag yrkar alltså med de här orden bifall till utskottets hemställan. Tack för ordet.

LARS RYDJE:

Ordförande! Det blir lite underligt i debatten. Om jag lyssnar av är det egentligen ingen som direkt har sagt att man är emot förskolor, utan på något sätt är alla för, men det är bara på vilket sätt vi skall vara för. Vi har ju från utskottets sida inte vid något tillfälle sagt att man inte skall starta några förskolor, men däremot har vi sagt

att det inte kan vara rimligt att man begär att man från centralt håll skall jaga reda på folk eller organisationer som skall starta förskolor. Det måste den organisationen eller den församlingen eller det stiftet eller vad det nu är själva komma till insikt om, att man vill, att man kan och att man möjligen också har råd. Det är det vi har sagt.

När vi tittar i skrivningen på de studieförbund som vi har pekat på, t.ex. på Medborgarskolan och Folkuniversitetet, har alla som har tillkommit på det sättet tillkommit därför att initiativet har kommit underifrån. Det är ingen som har jagat på dem och sagt att nu måste ni starta och nu måste ni starta, utan det har kommit underifrån.

Så egentligen känner jag att det är den delen i resonemanget som vi inte är riktigt överens om, och jag hävdar fortfarande att det inte kan vara rimligt att begära att man från centralkyrkan i Uppsala skall identifiera, leta upp och hitta dem och försöka rycka igång friskolor. Utan det måste de som funderar över detta få fundera på själva och själva komma till insikt om att man vill.

Sedan har vi också talat om att det just nu finns vissa möjligheter att titta på webbsidorna hur man gör. Man har fått se hur andra har gjort och om det sedan kommer mera informationsmaterial, eller vad det nu skall vara, är det naturligtvis alldeles utmärkt. Men som sagt var, det kan inte vara någon mening att Kyrkostyrelsen skall verka för en aktiv utveckling av kristna förskolor, utan den aktiviteten får vi kanske överlämna åt dem som själva tänker starta.

Fortfarande bifall till utskottets hemställan.

MARIANNE KRONBERG:

För det första verkar det vara en viss sammanblandning mellan en del begrepp här. Våldigt många pratar om förskolor som att det är det vi pratar om. Men motionen handlar om friskolor och friskolor finns på alla nivåer från den traditionella förskolan ända upp till gymnasienivå.

Det det här handlar om för min del är ju mycket om vi skall vara med. Skall vi bidra till att skapa, skall vi bidra till att vara med i den utveckling som sker i samhället i dag och som pågår? Skall vi vara med om att kunna möta människors efterfrågan och möta människors behov? Den konsekvens som jag drar, eller som jag tycker att Marianne Upmark skulle dra utav sitt eget inlägg, är ju i så fall att verka för att samtliga friskolor i Sveriges land som har en religiös grund skall förbjudas. Det är konsekvensen av ditt inlägg som jag uppfattar det. För du kan väl i alla fall inte mena att alla andra skall ha möjlighet att starta, men vi från Svenska kyrkan skall inte kunna bidra till att starta den här typen av processer. Och jag vill verkligen understryka det här. Det var några som sade det som så, att motionären vill jaga på. Jag menar att det inte alls är det vi är ute efter utan det är just att försöka vara med i den utveckling som sker och bidra till att starta och stimulera olika typer av processer.

KRISTINA LUNDGREN:

Fru ordförande! Sveriges Kyrkliga Studieförbund hade förbundsstyrelse i förra veckan, och då diskuterade vi inriktning för framtiden. Vi var då också väl medvetna om att den här motionen förelåg. Där kom vi fram till att det är folkbildning vi skall arbeta med och inte minst inom kyrkan och nu också kanske framför allt för förtroendevalda och med förtroendevalda inför den här nya perioden. Vi kan också vara de här mötesplatserna för att få ha diskussionerna med vuxna, att hjälpa dem ett steg in kanske, lite närmare kyrkan. Det känns lite konstigt att det är dig, Lars Rydje, jag skall stödja när du säger så här i dag, att initiativet faktiskt måste komma där det skall genomföras, det är där kraften finns. Vi har i Dalarna startat många friskolor och känner att det är det rätta sättet, och SKS – som först nästa år introducerar namnet Sensus –

kanske kan vara till hjälp att starta på det lokala planet. Men om vi som organisation gör det som någonting centralt, då tror jag att vi är fel ute. Vi behövs för folkbildningen inom SKS.

MARIANNE UPMARK:

Jag begärde ett ytterligare inlägg eftersom det är uppenbart att det är väldigt lätt att bli missförstådd i den här frågan. Självfallet vill jag inte förbjuda friskolor, för jag tycker inte debatten handlar om det, och framför allt inte kristna eller andra friskolor som baseras på religiös tillhörighet. Utan vad jag vill – i alla fall i mitt manuskript hade jag ordet besinna – är att vi bör tänka efter innan vi startar kristna friskolor. Det handlar ju också om vilken typ av område det här skall startas i. Är det t.ex. i storstadsområden, där det redan är väldigt stor segregation, är det väl en helt annan situation än om det är på landsbygden, där det kanske inte finns några barn vare sig med annat språk eller annan religiös tillhörighet. Så jag pläderar absolut inte för något förbud, men jag vill att vi som kyrka tänker efter innan vi startar, att vi tar med de här aspekterna i beaktandet. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 51.

103 § Svenska kyrkans församlingsstatistik

GUNVOR JOELSSON:

Utskottet har behandlat två motioner om församlingsstatistik. I den första motionen vill motionären ha en tydligare bild av kyrkans frivilligverksamhet. I den andra vill motionärerna att Svenska kyrkans statistik inrapporteras via Kyrknätet, och genom webb-basering blir den då tillgänglig för alla som ett viktigt underlag vid verksamhetsplanering och budgetering.

Redan 1992 bifölls en motion som gick ut på att statistiken skulle omfatta hela den kyrkliga verksamheten. Så långt har man inte kommit, men en utveckling har fortlöpande skett sedan dess. En översyn gjordes senast inför årsredovisningen av statistik för år 2000. Man gjorde då ett tillägg där man fick fram antal frivilliga, barn- och ungdomsverksamheten och likaså antal konfirmandassistenter. Kyrkokörer och syföreningar har länge funnits med i statistiken.

Planer finns att utveckla formuläret för redovisningen och att det skall omfatta även besöksgrupper, kyrkvårdar och ombud för den internationella verksamheten. Utskottet ser positivt på det försök som gjordes under de första månaderna i år med att ta in kyrkostatistik via webben. 250 representativa församlingar valdes ut, men utvärderingen visar att 7 församlingar saknade internetuppkoppling. Ett 30-tal församlingar hade inte tillgång till den nödvändiga programvaran. Många församlingar skickade inte in statistiken på grund av tekniska problem eller på grund av tidsbrist.

Det här försöket visar på att mycket återstår att göra ute i församlingarna. Men man går vidare. Målet är en databas med aktuella och historiska data tillgänglig via nätet. Det ger församlingen möjlighet att göra tidsserier och se utvecklingen i relation till stiftet och landet i övrigt. Man skall själv kunna välja vilka variabler man vill studera närmare.

Utskottet vill också nämna det försök som har gjorts med statistik över församlingens diakonala arbete, där det visat sig bli väldigt komplext och omfattande för att man skall kunna använda vanliga formulär. Det skulle säkert inte vara enklare när det gäller den frivilliga verksamheten, och därför diskuteras nu att det vart tredje år ut-

över den årliga församlingsstatistiken skall göras ett särskilt studium av kyrkans frivilligarbete.

Utskottet konstaterar att det motionärerna efterfrågar redan är på gång och utskottet hemställer att Kyrkomötet avslår motion 2001:8 och 2001:39. Bifall till utskottets hemställan.

STAFFAN HOLMGREN:

Fru ordförande! Carina Etander Rimborg och jag som har motionerat i det här ärendet har gjort det för att vi är otåliga. Vi är otåliga över att den statistik som kommer årligen kommer alldeles för sent. Det har varit jobbigt att få fram den och få tillgång till den, och vi är otåliga över att den inte finns allmänt sett ute på webben. Orsaken till att vi tar in statistik är ju inte ett självändamål utan att den skall finnas som underlag för verksamhetsutvärdering och budgetarbete och då är det alldeles för sent att få den långt fram på hösten, som man oftast får den nu.

Nu säger utskottet här, och det tycker jag är bra, att det finns två huvudsyften med att samla in församlingsstatistiken via Internet: det är administrativa vinster och materialet blir tillgängligt på ett enklare sätt. Det är ju alldeles utomordentligt. Men sedan har man en massa resonemang, den obotfärdiges förhinder för att göra det hela något mer konstruktivt, tycker jag. Det är att man hänvisar till dem som inte har någon datormognad. Man talar om att det finns 30 församlingar som saknar nödvändig programvara eller inte är uppkopplade på Internet. Men det är väl fullständigt ointressant, skulle jag vilja säga. I dag när snart sagt vart och vart annat hushåll är internetuppkopplat är det väl närmast pinsamt att det finns församlingar som inte är internetuppkopplade. Det kan väl inte vara ett argument för att vi inte skall driva på den här utvecklingen och snabbast möjligt få fram en webb-baserad statistik och även samla in den. Är det så att man går över till detta tvingar man ju fram att alla har det ganska snabbt, för alla måste väl vara intresserade av att få statistik.

Utskottet hoppas att datormognaden inom Svenska kyrkan ökar på sikt. Jag hade ju önskat att utskottet hade sagt att man förutsätter att kyrkokansliet snabbt arbetar för att höja datormognaden och att den snabbt förs in i samtliga församlingar. Den offensiva inställningen tycker jag hade varit mycket roligare att läsa. Även om utskottet i övrigt är positivt till själva sakfrågan hade det varit mycket roligare och då hade jag kunnat yrka bifall till utskottet. Nu måste jag yrka bifall till motion 2001:39.

SVEN HÅKANSSON:

Fru ordförande! Som ni märker har vi förflyttat oss från de stora ideologiska frågorna till något mer triviala sammanhang. Min motion härrör sig naturligtvis inte i första hand från att jag är intresserad av statistik utan det är det frivilliga arbetet som jag är intresserad av. Och det är för att jag tror att det är en stor överlevnadsfråga för kyrkan, att vi kan ha en bra frivillig verksamhet.

I vintras bestämde jag mig för att försöka fördjupa kunskaperna om det frivilliga arbetet i Svenska kyrkan. Då stötte jag på problem när det gällde att se omfattningen, och motionen skrevs alltså med lite irritation och frustration över att det inte fanns statistik att tillgå som visar vilken omfattning det frivilliga arbetet har. Det bedrivs forskning på det här området och det finns en rad forskningsrapporter som kan vara intressanta. Exempelvis har bl.a. Ersta/Sköndals högskola publicerat ett antal forskningsrapporter om frivilligt arbete inom Svenska kyrkan och i frikyrkorna. Och under slutet av 80-talet och hela 90-talet har det bedrivits en omfattande forskning om frivilligt arbete i allmänhet i Sverige och i Norden, så det finns mycket material att hämta men tyvärr ännu inget som är lite mer heltäckande när det gäller Svenska kyrkan.

Det är ju så att allt pekar på att det frivilliga arbetet i kyrkan ökar, och det har fått ändrad inriktning eller nya områden har tillkommit. Vi har ju exempelvis fått gudstjänstgrupper i stort sett varannan församling. Vi har diakonigrupper, vi har internationella grupper och mycket annat. Uppfinningsrikedomen är stor och det tas många trevliga initiativ. I de här forskningsrapporterna som finns kan man exempelvis få reda på varför man har engagerat sig, och då är det så att de flesta engagerar sig därför att någon har bett dem. Ibland är det så trivialt som att någon har sagt: Skulle inte du kunna baka en sockerkaka till kyrkkaffet på söndag! Och så är man snart inne som frivilligarbetare. Man kan också få reda på varför man slutar, vad det finns för problem och vad det finns för glädjämnen. Och varför håller man på? Jo, man håller på för att man tycker att man arbetar för en god sak och man upplever att man får respons och uppskattning för det arbete man gör, och så får man en social samvaro som är betydelsefull.

Till alla dem som tycker det är jobbigt att rekrytera frivilliga kan jag väl då ge lite tröst och hopp. Enkätundersökningar visar att det finns ett stort intresse, en stor potential för att få fler frivilliga. Bland föräldrar är det naturligtvis så att de är intresserade av sina barn, och där finns en potential. De är intresserade av att hjälpa till med barn- och ungdomsverksamhet. Också inom andra områden finns det intresse för att hjälpa till. Det är bara det att ingen har frågat dem. Det gäller alltså för oss att vara aktiva och fråga människor.

Jag gladdes mycket över morgonandakten i dag, och en av mina älsklingspsalmer fick vi sjunga. Jag skulle då vilja sluta det här lilla anförandet med att citera vers fyra i psalmen.

”Jag har en uppgift att fylla, Kristus har bruk för mig! Därför, helige Ande, vill jag nu tacka dig.”

Jag har inget eget yrkande.

ROLAND JOHANSSON:

Fru ordförande! Jag står här därför att jag är en mycket aktiv användare av församlingsstatistik och upplever att den är mycket användbar i församlingsarbetet. För mig är det ingen trivial fråga utan det är en mycket viktig fråga för att få en bas för arbetet. Det har gjorts ett antal försök att samla intressenter i Sverige som håller på med kyrkostatistik. Men det har varit svårt, för det har varit sådan omsättning på folk. Och det är ett budskap kanske framför allt till kansliet här, att kontinuitet på dem som ansvarar för kyrkostatistiken skulle vara en fördel. Det har bytts mycket folk.

Jag har själv jobbat med en analysmodell – om någon vill ha en kopia kan jag maila den till er om ni bara talar om det för mig efteråt – där man kan lägga in statistik i ett Excel-program för fem år och sedan få fram en skala, en kurva, en utveckling. Man får fram relationstal, det som står här i utskottets skrivning. Jag tror det är det som har varit ett problem. Vi använder inte statistiken på ett operativt sätt. Vi tittar på någon siffra och vi vet egentligen inte vad den står för. Vi ser att vi hade så och så många besök i kyrkan förra året eller i något sammanhang, men står det i relation till någonting annat?

Och då vill jag också bara framföra ett önskemål, och det är att ni som jobbar med det här och som har beslutsformen här i Uppsala: koppla den församlingsstatistik vi har till SCB:s nyckeltal för Svenska kyrkan. Då blir det ännu mer användbart.

GUNVOR JOELSSON:

Det är väldigt roligt att höra dig säga det här. För det är ju så att i den egna församlingen kan man göra sin egen statistik på det sätt som Roland talade om. Det görs

naturligtvis på många håll, men det ser inte lika ut i varje församling och varje församling är unik. Det som är möjligt om man får webb-baserad statistik är ju att de små församlingarna som inte har resurser kan använda de här församlingarna som förebilder och på så sätt komma vidare i frågan. Roland som kommer från Sollentuna har ju mycket material att komma med i de här sammanhangen.

Jag vill bara önska församlingarna lycka till och hoppas att det här skall gå snabbt. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 51.

104 § Idématerial med inriktning på verksamheter för pojkar och män

LARS-IVAR ERICSON:

Fru ordförande! Kyrkomötesledamöter! I mitten av 70-talet fanns en bok som ibland användes i kyrkans barn- och ungdomsverksamhet. Om jag minns rätt var titeln *Hanssons hemlighet*. Den handlar om en persons levnad här på jorden och hur han sedan kommer till Guds himmel. Och när han ser allt det fina som finns där säger han: ”Inte kunde jag ana att det var så här bra!”

Jag vill använda samma åsikt när jag läser igenom utskottets svar på min motion: inte kunde jag ana att det var så här bra. För egen del kände jag inte till att det fanns så mycket inom det här området. Jag känner till det utmärkta materialet *Vingar som bär*, ett material som jag varmt rekommenderar till användning i pastoraten och församlingarna.

Min motion behandlar ett angeläget ämne för en kyrka som än så länge tycks ha lättare att nå flickor och kvinnor. Men det behövs alltså mycket material för att vi skall nå killar och män. Och min förhoppning är nu att utskottets sammanställning över befintligt och kommande material skall nå en vidare krets än Kyrkomötet. Med de orden vill jag tacka för svaret på min motion.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 52.

105 § TV-sända gudstjänster på söndagar

ROLAND JOHANSSON:

Fru ordförande! Får jag börja med att yrka bifall till utskottets hemställan.

I de här motionerna framförs ett visst missnöje med ett minskat antal TV-sända gudstjänster i framför allt då Sveriges Television. Och det är ju sant, de har blivit färre. Skulle man med samma beräkning som jag har använt några gånger tidigare här i Kyrkomötet säga att vår *share of voice* i samhället har minskat, så är det alltså så att vi inte alls har hängt med i utvecklingen. Nu har vi 1, 2, 3, 4, 5, 6 osv., men vi har gudstjänster bara i en kanal fortfarande. Så egentligen handlar det ju inte om att vi skall behålla det vi har utan att vi skall försöka öka. Det står också i motionen att de som går miste om det här att få höra predikningar och att vara med om gudstjänster i många fall är äldre, sjuka och handikappade. Nu finns det en del undersökningar som visar att de flesta som ser på detta är vanliga människor.

Jag tror att vi för att kunna komma åt det här måste bli bättre på att göra TV-gudstjänster. Vi måste produktutveckla TV-gudstjänsterna. De av oss som har intresse av hockey och har sett det under många år har kunnat notera en förändring i hur t.ex.

en hockeymatch börjar. Här kommer åkarna in genom ibland ett papper och sedan bara in på isen, och det är rök och det är musik och det är lite av varje. Jag är inte ute efter att prästen skall komma framhoppande ur något papper eller så, men någonting måste ske för att göra TV-gudstjänsterna intressantare. Vi har så mycket utveckling i samhället och inte minst då på TV-sidan. Men gudstjänsterna är lite – jag skall inte säga tråkiga, men det har inte hänt så mycket. Så jag skulle vilja att vi tittade på en produktutveckling av TV-gudstjänster. Vi har i vår egen kyrka ibland dans som komplement eller som illustration till predikan. Det kunde också vara i TV. Man kan ha måleri. Det finns många former. Men här måste vi då hjälpas åt att produktutveckla TV-gudstjänsterna.

Det står i utskottets skrivning att ärkebiskopen KG Hammar tillsammans med två personer från kansliet har haft samtal med televisionen. Det står också att det har bildats en grupp. Sveriges Kristna Råd har samlat alla kyrkor och samfund i Sverige för att samtala om hur vi kan gå vidare. Nu är det så här att vi ju i Sverige har en unik position med public service-företag som sänder TV-gudstjänster. Det finns de som tycker att vi skulle starta egna TV-kanaler – det kommer motioner om det också här, tror jag, senare i dag – men så länge vi har möjlighet att använda oss av public service-företaget skall det utnyttjas optimalt. Frågan är då: hur gör vi det? Ja, igen, om vi kan produktutveckla våra TV-gudstjänster.

I en kontakt med Bengt Bergius för några år sedan, när vi talade om vad vi kan göra eller vad kyrkan kan hjälpa till med för att få bättre och flera gudstjänster, sade han: Bygg en TV-kyrka utanför studion i Umeå, så kan vi ha avsevärt många fler TV-gudstjänster. Nu ligger Umeå långt bort, men det var en idé. Då kunde församlingar komma dit och ha sina gudstjänster från en gemensam kyrka. Då säger ni: Nej, vi skall ha olika traditioner, vi skall ha olika landsändar osv. – men till vilket pris har vi då dagens situation? Kanske att vi skulle, om vi kunde bygga en TV-kyrka utanför TV-huset i Stockholm, få avsevärt många fler gudstjänster och nya former av gudstjänster.

Vi har haft ett eget produktionsbolag, eftersom Verbum hade ett, men det har lagts ner, ett bolag som skulle producera TV-program. Jag tror att så länge vi har public service skall vi ha kvar det, men vi måste också börja producera TV-program för andra media. Hur många av oss har inte tillgång till att på datorn hemma koppla upp oss via Internet och följa och se program. Där kunde ju finnas kyrkans kanal eller kyrkans program. Men om några år när vi har utbyggt med bredband i Sverige och alla möjliga möjligheter måste kyrkan vara med, och jag har sagt det tidigare i den här talarstolen på Kyrkomötet, att vi måste satsa mer på att synas i de här sammanhangen. Det är ju så att det i dag är stor fokusering vad gäller kyrkans mediabolag på tidningar och framför allt böcker. Det vore bra om vi kunde hjälpas åt, vi som har möjlighet till det – några av er kanske sitter i någon styrelse för Verbum eller så – att försöka få dem att förstå att det är viktigt att hitta nya media, nya kanaler.

Ja, ni har mycket text i skrivningen. Ordförande! Jag yrkar då bifall till utskottets hemställan.

ERNA ARHAG:

Ordförande! Utskottets talare har just med inlevelse beskrivit de olika möjligheter man har att förmedla TV-gudstjänst och annat via även andra media, och jag var tvungen att titta efter om jag möjligen har missuppfattat hemställan, om det var att man skulle bifalla våra motioner. Men jag ser att där faktiskt står avslag, så jag tyckte det stämde inte riktigt.

Det är väl ingen tillfällighet att det är många önskemål om TV-sända gudstjänster som har framförts på olika sätt till årets kyrkomöte. Och i skenet av centrala informa-

tionsinsatsers miljonbelopp om kyrkovalet ter sig våra motioner kostnadsmässigt mycket blygsamma och rimliga. Det är en bra redovisning och en positiv skrivning av utskottet, som påvisar en stor samstämmighet i utskottets och motionärernas uppfattning om vikten av TV-sända gudstjänster. Bland annat skriver ju utskottet i den positiva skrivningen att det är glädjande att Sveriges Kristna Råd har bildat en referensgrupp som skall föra en dialog med Sveriges Television om religionsutbudet i TV. Och man förutsätter då att referensgruppen skall påverka utbudet i TV i den riktning som vi motionärer begär. Men så kommer slutklämman, där man gör en kullerbytta och säger att motionerna skall avslås. En logisk tanke tycker jag borde vara att motionerna bifalls efter den här positiva skrivningen, och det är ju också rimligt att så är fallet. Referensgruppen får då ett verkligt stöd från oss här i Kyrkomötet för att kunna påverka TV-utbudet av antalet TV-sända gudstjänster i den fortsatta dialogen med Sveriges Television. Avslag på motionerna ter sig märkligt i en diskussion om förändring av nuvarande TV-utbud. Ett avslag tyder på att man är nöjd med nuvarande programutbud och inte önskar någon utökning av TV-sända gudstjänster.

Jag yrkar därför bifall till motion 2001:19, hemställan moment 2.

BRITT LOUISE AGRELL:

Herr ordförande! Vänner i Kyrkomötet! Jag tycker det var helt fantastiskt att höra utskottets representant tala om alla möjligheter som finns när det gäller att förmedla gudstjänster till människor som inte har möjlighet att komma till kyrkan. Det visar ju att utskottet uppenbarligen har diskuterat det här mycket noggrant, och jag kan väl lite grand hålla med Erna Arhag att man blir lite betänksam över slutet.

Jag tycker nog för min del att man inte kan börja diskutera en produktutveckling om man inte har någon produkt. Det är ju det som är den stora problematiken här. Jag har tidigare stått här i Kyrkomötet, för många år sedan upptäckte jag när jag läste utskottets betänkande, och talat för att öka antalet TV-gudstjänster. Det är uppenbart att det nu har minskat ytterligare och att detta är någonting som många har uppmärksammat. Det här handlar om någonting som är verkligen nära människor, som direkt berör människor på ett helt annat sätt än mycket annat av det vi håller på med här i Kyrkomötet. Möjligheten att delta i gudstjänst, trots att man på grund av ålder eller sjukdom eller av något annat skäl inte kan komma till kyrkan på söndagen, är mycket viktigare för många än vad många tror. Dessutom handlar det här om människor som inte så lätt kan göra sin röst hörd, men som är väldigt ledsna och besvikna över att man inte längre i samma utsträckning kan delta i gudstjänsten på det här sättet.

Jag kan nämna att det bara för några veckor sedan var så, att det inte gick att delta i gudstjänst i TV – det är i och för sig inget ovanligt, men det gick inte. Då försökte man slå på radion, men det gick inte där heller, och det tycker jag är väldigt ynkligt. Vi har i Svenska kyrkan ett ansvar för de här människorna. Dessutom får man inte glömma att det kan vara så – det var Roland som sade det, tror jag – att ”vanliga människor” lyssnar på eller deltar i de här gudstjänsterna. Det kan vara så att man har ett litet motstånd mot att gå till kyrkan. Det syns ju om man går till kyrkan, men om man deltar i gudstjänsten hemma i sitt eget hem är det mycket lättare, och då blir det här en del av vårt stora missionsuppdrag som man absolut inte får glömma.

Då är frågan vad man kan man göra för att förändra den här situationen. Jag tycker alltså att vi har ett ansvar för att göra någonting. Man lyfter fram den här samtalsgruppen, som jag måste erkänna att jag inte kände till och inte hade fått information om när vi skrev motionen. Det är naturligtvis bra. Sedan finns det andra möjligheter precis som Roland Johansson sade, att vi själva ordnar detta på något sätt. Men jag

bryr mig egentligen inte så mycket om hur man gör, bara man gör. För det här är en oerhört viktig fråga som vi måste ta ansvar för.

Jag ville, precis som de övriga motionärerna, lyfta upp den här frågan på bordet och ge den den vikt som den verkligen har. Jag tycker nog att vi i och för sig har lyckats i det avseendet, därför att, om ni kommer ihåg frågedebatten i tisdags, så kom också den här frågan upp om att man numera inom Kyrkostyrelsen ville försöka jobba för att öka utbudet av gudstjänster. Och tanken togs också upp att det här är någonting som vi måste ha med i vår nästa mål och ram.

Jag hade ett litet problem i samband med motionen, att man ju inte kan hänvända sig till Kyrkostyrelsen när man själv sitter där. Jag har alltså inget eget yrkande, utan för mig är det viktigaste att vi lyfter fram det här och att vi arbetar för det här på alla nivåer i Svenska kyrkan. Och jag lovar att göra vad jag kan i Kyrkostyrelsen.

ROLAND JOHANSSON:

Ordförande! Jag kanske är en dålig representant för utskottet som var så entusiastisk i den här frågan, men jag tror jag var det också i utskottet. Man får ju inte alltid med sig alla på de idéer och tankar man har, men jag har ändå fått chans att stå här som talesman.

Jag kan då också tala om att man i samtalen som pågår inom SKR redan nu är informerade om de här motionerna. Jag har talat med informationschefen där om detta och kommer efter mötet här också att ge en rapport om att frågan har varit uppe till diskussion och tala om att vi står bakom det här och att det finns motioner, även om vi säger nej till det nu. Men jag kan också beklaga, och det kan man ju se från tidigare års liknande diskussioner, att det har varit en entusiasm inför motionerna men det har blivit avslag. Jag håller med, det är ingen rolig situation, men jag lovar att jag skall ta med mig frågan till SKR så att de kan jobba vidare med den. Och de kontakter som jag i övrigt har med televisionen skall jag också utnyttja för att försöka påverka i den riktning som motionärerna här säger.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 52.

106 § Församlingens grundläggande uppgift

GERD GULLBERG-JOHNSON:

Ordförande och kyrkomötesledamöter! Motionen handlar om att församlingarna i sitt arbete med församlingsinstruktionerna i allt högre grad bör lägga fokus på gudstjänsten i stället för på församlingens missionerande uppgift, att man skall göra tydligare prioriteringar. I vår bakgrundstext ser ni att vi har tagit fram, att man i arbetet med församlingsinstruktioner skall ha en reflektion över de grundläggande fyra uppgifterna, hur man samspelar och hur de förhåller sig till varandra. Och det arbetet, vet vi, håller vi på med allihopa väldigt intensivt. I bakgrundstexten har vi också informerat om att material har framtagits av de olika stiftens som stöd för oss när vi arbetar med de här frågorna.

Utskottet delar motionärens uppfattning att gudstjänst och utåtriktat arbete hör ihop. Detta belyser Läronämnden också i sitt yttrande 6:Y, och jag kan läsa Olov Hartmans ord, som Läronämnden hänvisar till. Jag tycker man verkligen kan begrunda detta när vi håller på med församlingsinstruktionerna. ”Man går inte hem från gudstjänsten. Man går hem och fortsätter den. Kyrkomurarna är egentligen bara ett skydd mot regn och vind. Kyrkan slutar inte där. Gatorna är hennes sidoskepp. Fabriker är kapell och torgen förgårdar. Gudstjänsten pågår där också. Altaret i kyrkan

är den plats där allt detta som bröd och vin får sin dom och välsignelse. Murarna mellan altare och arbete får inte skymma sikten och inte hindra processionen mellan den ena platsen och den andra. Ty Guds lag och evangelium har inneslutit alltsammans under ett enda valv.”

Med de orden menar utskottet att det då inte är fyra huvuduppgifter som församlingen enligt kyrkoordningen har att utöva, utan en grundläggande uppgift med de här fyra dimensionerna som då skall ingå i församlingsinstruktionen. Och vi hoppas att arbetet med församlingsinstruktionerna skall ge mycken kraft och ny vind i församlingarna. Jag tycker att jag själv ser runt omkring mig att det ger mycket att tacka för när vi får göra de här församlingsinstruktionerna och reflektera.

Men utskottet delar då inte motionärens uppfattning att man skall prioritera. Därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan att avslå motionen.

HENRY SVENSSON:

Fru ordförande! Ärade åhörare! Och jag som hade tänkt att få sluta med de där Hartmans fina ord, men det tog Gerd ifrån mig! Men det var lika bra att få börja med dem och koncentrera det hela till vad han uttryckte.

Jag skall börja med att läsa min motion. Den är väldigt kort, så slipper ni leta reda på den. ”Gudstjänsten i centrum, navet i församlingen, mittpunkten i allt församlingliv” – och jag kopplar till en modell där som Per-Anders Grunnan har i sin motion 28, Gudstjänsten som en hjärtpuls. ”Gudstjänsten står också först bland församlingens fyra huvuduppgifter”, där har jag alltså skrivit fel, och jag fick mycket bassning i gruppen för det eftersom det inte skall heta så utan det skall heta ”dimensioner i den gemensamma huvuduppgiften”. Det finns en tendens att automatiskt sätta gudstjänsten först i arbetet med och tillämpningen av församlingsinstruktionen. Det finns risk att vi kör fast i det som Birger Hassel kallar ”kom-till-oss-struktur”. Jag hittade det i *Mitt i församlingen* 2000:4 under kapitlet Kultursamverkan. Många församlingar skulle behöva kraftsamla på en ”gå-ut-struktur”, med fokus på den missionssituation vi befinner oss i och där tyngdpunkten ligger på mötet med människor ute i samhället och vardagen.

Motionen grundar sig på vad jag har erfarit i mitt arbete under årens lopp och hört och läst kring arbete med församlingsinstruktionen. Efter att ha arbetat ett helt arbetsliv, kan man väl säga, i kyrkans tjänst – jag har ju varit kyrkomusiker – har jag märkt att om det i en församling börjar gå lite trögt och en viss hopplöshet sprider sig och man letar efter lösningar, så förlitar man sig på åtgärder av olika slag i kyrkobyggnaden. Man sneglar på prästen och undrar vad han kommer att hitta på för någonting. Ni vet ju, det är så lite folk som kommer till kyrkan nu och ledsamma gudstjänster. Det måste vara nya grepp och mera musikgudstjänster och annorlunda predikan och kyrkbackskaffe och allt vad man nu hittar på för att få det bättre. Vad jag menar är, att tendensen är den att man liksom vänder sig in mot sig själv, in i kyrkan så att säga, för att hitta på några åtgärder. Det är en van miljö, där är varmt och skönt och man märker liksom vad man gör för någonting. Man kanske flyttar på lite väggar och man ändrar på gudstjänstformen lite grand och det är lättast att ta itu med någonting som man är van vid.

Utskottet konstaterar ju också att det finns en tröghet på många håll att förändra arbetet. Vad jag menar är alltså: glöm inte de tre övriga dimensionerna i församlingens uppgifter och vad som bör ske mellan gudstjänsterna under veckan. Utskottet slutar med att hoppas på att arbetet med att ta fram församlingsinstruktionen skall skapa en större frimodighet att pröva nya sätt att nå ut, och det låter ju bra. Så jag ansluter mig till utskottet. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 53.

108 § Stöd till förnyad evangelisation**GERD GULLBERG-JOHNSON:**

Ordförande och kyrkomötesledamöter! Den här frågan hör ihop lite grand med den tidigare motionen och utskottsbetänkandet jag redogjorde för. Motionären har tagit upp en av Svenska kyrkans kärnfrågor, evangelisation. Vi anser att evangelisation är något vi måste ha med oss. Det är allas vårt ansvar, alla anställdas, alla förtroendevaldas och frivilligas, att ha det här som grund vad vi än arbetar med. Jag tycker att vi måste vara mentorer för dem som kommer nya som förtroendevalda, för jag tror detta kan vara svårt för många nyvalda. Det var inte det denna motion handlade om, men vi måste ha det här som grund i allt vad vi gör.

Det motionären önskar i motionen är att man på nationell nivå skall lägga in evangelisationsperspektivet i alla verksamhetsgrenar där det är möjligt. För det första att öka medvetenheten bland präster och andra andliga medarbetare, för det andra att genom Kyrkofonden tillskapa stipendier som kan utdelas och för det tredje att Kyrkofonden tillskapar bidrag som kan utdelas till församlingar med försöksperioder att rekrytera volontärer, bl.a. i storstadsregioner.

I bakgrundstexten har vi svarat att det i kyrkoordningen står just detta med församlingens grundläggande uppgifter: fira gudstjänst, bedriva undervisning, utöva diakoni och mission. Sedan har vi också skrivit om inspirationsmaterial som finns. Vi har beskrivit evangelisationskampanjer. Vi har tagit med *Team Jesus Generation*, en skolevangelisation, och vi har också beskrivit forskarstudier i den frågan. Därför svarar utskottet, att vi delar Läronämndens uppfattning att den grundläggande uppgiften måste utvecklas i församlingarna efter lokala förutsättningar. Detta med det lokala ansvaret är ju enligt kyrkoordningens intentioner. Det är i det lokala sammanhanget som reflektionen skall äga rum om vad det kristna vittnesbördet innebär och hur det gestaltas.

Vi menar då att utskottet inte finner det vara förenligt med kyrkoordningen att ge direktiv uppifrån när den lokala nivån utgör grunden. Det är vårt gemensamma och enhälliga uttalande, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

LARS EDVARDSSON:

Vi talade i går ganska mycket om mission, det man normalt har talat om som yttre mission, vare sig det nu gäller judarna eller något annat folk i världen. Bakgrunden till Grunnans motion förefaller vara en bedömning av situationen i Sverige och i vår svenska kyrka, att det alltså har uppstått ett oerhört stort evangelisationsbehov, det man i ett tidigare skede har kallat för inre mission, alltså ett re-evangelisationsarbete som skulle kräva väldigt mycket av Svenska kyrkan när det gäller reflektion och av hennes anställda och medlemmar när det gäller arbetsinsatser. Sanningen är ju den, om man tittar lite grand bakom statistiken och de siffror som redovisas, att det finns områden i vårt land, inte alls bara i storstädernas ytterområden utan också på många andra håll, där den kyrkliga verksamheten framför allt när det gäller gudstjänsten i hög grad är vacklande.

Då skulle man behöva börja tänka sig nya satsningar i kyrkan. Kanske är det så att en del av en församlings personal skulle ägna sig åt det uppehållande och andra skulle våga sig ut som missionärer i en verklighet som alls inte är enkel. Det skulle till och med vara på det sättet att en församling som fungerar med gudstjänst och kristet liv skulle kunna utföra missionsinsatser på ett annat ställe där detta inte fungerar, ett nytänkande som måhända skrämmer någon men som jag tror är alldeles nödvändigt.

Risken är annars att vi hamnar i en situation som man i dag står i i Ryssland, där man är så ängslig för alla de missionsprojekt som bedrivs utifrån andra länder och kyrkor i andra länder. Det vore väl illa om Svenska kyrkan i så hög grad misslyckades med sin re-evangelisation att det skulle behöva komma t.ex. amerikanska missionsällskap för att klara ut situationen.

Med dessa ord vill jag ställa mig bakom Per-Anders Grunnans motion och yrkar alltså bifall till den.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 53.

109 § Handlingsplan för Svenska kyrkan

PER-ÅKE AXELSSON:

Fru ordförande! Närvarande och vakna ledamöter! Bengt Olof Dike väcker i sin viktiga motion många, många viktiga frågeställningar som jag tror är angeläget att vi funderar och reflekterar över. Han efterlyser en mer etisk och profetisk kyrka. Han säger: Kyrkan måste vara ett rättesnöre, våga gå till offensiv mot ondskan. Kyrkan måste bli en klar och tydlig kraft i samhället, höras, synas och märkas. I detta instämmer jag och hela utskottet, förmodar jag, samt den större delen av er som är närvarande här i salen i dag. Alla vill vi, önskar vi och ber vi för en andlig vitalisering.

Men ett enigt utskott har ändå yrkat avslag på motion 56 av Bengt Olof Dike, bl.a. av följande skäl. Det första är det pågående arbetet, eller nyss avslutade beroende på hur långt man har kommit i processen, med församlingsinstruktionen, där ju församlingarna samlas kring sin grundläggande uppgift, fira gudstjänst, bedriva undervisning, utöva diakoni och mission. Ni kan de där snart i sömnen. Men dessutom har varje församling möjlighet att lägga fokus på det som ger särprägel åt just den församlingen, och vi i utskottet menar att där finns möjligheterna förhoppningsvis att uppnå det som motionären efterfrågar. En klar och tydlig kyrka, en klar och tydlig kraft i samhället. Och det målet upprepar jag än en gång: det tror jag att vi allihopa längtar efter.

Vi har också yrkat avslag på grund av det jag kan kalla för tidsfaktorn. Jag tycker att det är ganska olämpligt att störa arbetet med pågående församlingsinstruktion. Sedan kan jag väl tycka efter 25 år som präst att jag har en viss trötthet vid påbud uppifrån, alla dessa handlingsplaner, direktiv och påbud, även om de nu råkar vara episkopala. Jag kan väl känna ibland, för att travestera Cicero, för övrigt anser jag att samtliga handlingsplaner bör förstöras. Men jag skall inte skämta om en sådan viktig sak. Vi menar också att det är omöjligt att implementera arbetet på så kort tid. Det skulle vara klart till nästa års kyrkomöte. Det brinner ju alltid för Bengt Olof.

Sedan tycker jag att det är viktigare att lyfta fram och betona en människosyn och en kyrkosyn, där alla tillhöriga allt utifrån den gamla goda lutherska tanken om det allmänna prästadömet ses, som vi har sagt i utskottet, som myndiga och kapabla kristna. Det framgår ju också bland annat av medieutredningen, där biskop Claes-Bertil Ytterberg har varit ledamot. Visst har vi en episkopal kyrka, men alla har ansvar, befogenheter och skyldigheter. Jag tycker inte vi skall sitta och vänta på att biskoparna skall initiera detta, med all respekt för våra bröder och systrar i röda skjortor. Biskopsmötet behandlar ju många etiska frågor. Olika etiska frågor behandlas i biskopsbrev, remissyttranden avges, vi har Läronämnden. Biskoparnas röster hörs visst i dag för den som vill höra. Markus 4:9: ”Hör, du som har öron att höra med.”

Det är också viktigt att instämna i erfarenheterna från arbetet med folkkyrkoprojektet. Projektet visar på vikten av att ”inte uppifrån” – jag citerar där, utan tillstånd – ”föreskriva hur församlingarna bör arbeta utan att tillvarata, samtala och dela möjliga sätt att vara folkkyrka i dag och i framtiden.” Åter igen detta: vi tillsammans.

Till sist vill jag säga: vi har tretton stift och fjorton olika biskopar, fjorton original förhoppningsvis och inte fjorton kopior. De här biskoparna tror, tänker, handlar, agerar utifrån sina gåvor och förutsättningar tillsammans med stift och församlingar för att våga gå till offensiv mot ondskan och nedbrytande krafter, ”höras, synas och märkas” – åter igen ett citat från Bengt Olof – på det sätt som vi alla, är jag övertygad om, och inte enbart motionären önskar och efterfrågar. Kort sagt, jag är övertygad om att vi alla är ense om målet. Vi tror, vi hoppas, vi ber och vi arbetar för att få vara denna kraftfulla vitala kraft i samhället. Men medlen, sättet att nå dit, är vi inte överens om. Och bara för att vi inte följer den väg som Bengt Olof vill behöver vi ju inte ramla i ett dike för det!

Jag tror inte att vi når det här målet, sammanfattningsvis, genom en biskoplig handlingsplan. I stället, mina vänner medkristna, tror jag att det hänger på att om vi brinner tillsammans behövs det ingen episkopal tändvätska. Med detta som jag nu har sagt yrkar jag på bifall till utskottets hemställan och därmed naturligtvis avslag på motion 2001:56.

DAG SANDAHL:

Ordförande! Det som genomförts i Svenska kyrkan under de senaste decennierna är egentligen det socialetiska programmet från 50-talet. I den här kyrkan är folket subjekt och folket röstar och folket bestämmer hur evangelium skall utläggas och tolkas. På 50-talet tänkte man sig att det här inte var så problematiskt för alla visste vem Jesus var. Det var fullständigt självklart. Det var det socialetiska konceptets grundbult.

Ja, jag har inte riktigt trott på det tidigare, jag tror det fortfarande inte. Jag läste valprogrammen i kyrkovalet, det genomlidna, och letade efter ordet Jesus. Jag hittade det ingenstans. Jag vet inte, som en god vän i New York sade om en företeelse, vad det betyder men, men någonting betyder det. Det är möjligt att vi skulle starta i den frågan. Vem är Jesus? Att göra honom känd, trodd, älskad, efterföljd, det är kanske det till sist som alltihop skulle handla om. Och varför är vi då så otydliga där?

Jag kunde tänka mig att utskottet valt en annan väg och sagt: Det finns somliga saker vi faktiskt kan göra, och det är bråttom. Jag skulle gärna sett att det då handlat om den där Jesus. Nu menar utskottet att det är svårt att hitta en enda värdeuppfattning som kan gälla för hela kyrkan, eftersom Svenska kyrkan rymmer många olika grupperingar. Ja, fast påståendet att Jesus är herre, kan vi inte enas om det, vad är vi då alls ense om? Och det andra: Metodiskt släpper man bara loss mångfalden. Vi behöver inte alls vara ense på varje punkt. Låt tusen blommor blomma. Det är bara när en kyrka börjar marginalisera somliga fromhetsgrupper som hon får svårt med sin mångfald. Om hon utmanar dem och låter dem leva och växa blir det mycket mer stimulerande. Det är därför jag tror att försoningsprogrammet hör med också i den här bilden.

Fast sedan finns det några punkter att röja upp i. Något handlar om kategoriserandet. Att stämpla ut somliga som elitkristna hör till det ovärdiga. Att jaga prästföraktet – det finns ett sådant i Svenska kyrkan – hör också dit. En kyrka som förnyar sig måste se till att det är klass på prästerna. Jag struntar i alla invändningar nu att andra människor är viktiga också. Men fungerar inte prästerna fungerar faktiskt inte det andra heller. Jag tror att det är Gregorius den Stores kyrkoprogram.

Jag skulle gärna vilja att vi talade om kyrkan i det offentliga rummet, för där måste kyrkan höra hemma, lika väl som kyrkan i hemmen. Jag skulle vilja att vi talade om församlingen och gudstjänsten, för en kyrkokristens verklighet är att söndagen är en dag för gudstjänst, och faller det på det, ja, vad skall vi då vara kyrka för? Jag skulle gärna vilja att vi talade om den kyrkliga kompetensen, präster och lekfolk, hela kyrkan, och den intellektuella lusten i trons liv, att det faktiskt är roligt att leta efter vad Gud vill. Jag skulle vilja att vi talade om andligheten, det inre livets växt, att kyssa spåren där Kristus har gått fram för att använda lite kvinnlig teologi. Var växer vårt folk? Ja, sannerligen, det är inte i varje högmässa som människor växer. Det är inte varje högmässa man går hem ifrån och tänker: Det här kan du leva och dö på, i alla fall den här veckan.

Vi kanske också borde tala om vad en folkkyrka kan vara i den typ av samhälle vi har. Jag börjar allt mer misstänka att vi inte kan vara folkkyrka, för skälet är ju enkelt. Vi är inte ett folk. Vi är en massa. Folkkyrkoteologin växte fram i det 30-tal när folken blev massa, och jag hänvisar till den kända boken *Acceptera på svensk botten*. Hur är kyrkan kyrka i massamhället, där några eliter kommenderar vad vi skall tycka och tänka? Vi skall slippa de långa referenserna till vad det här handlar om, men vi har inte tänkt färdigt. Och detta borde få oss att ställa nya frågor.

Nu tycker jag problemet egentligen är om vi har resurser till allt det här, och jag är glad över att Bengt Olof Dike jagar på och säger att det är bråttom. För det är fullständigt sant att det är det. Det tragiska är att den här resursrika kyrkan inte förmår utnyttja sina resurser. Det är som att ha en bra dator eller en snabb bil och ändå bara köra med begränsad kraft. Detta tror jag kommer att vara den historiska anklagelsen mot de decennier som vi lever i. Frågan hur vi mobiliserar är en bra fråga. Sedan älskar jag att vara felfinnare. Det var väl ändå inte Cicero som sade det där utan Cato, om jag minns min gamla latinlärare rätt. Inget yrkande.

PER-ÅKE AXELSSON (REPLIK):

Jag tackar ödmjukast, fru ordförande! Ja, min gamla latinlektor skulle vända sig i graven om han hörde min felsägning. Det var Cato, ja. Om det var den yngre eller den äldre, det kommer jag nu inte ihåg.

Broder Sandahl står och säger att han skulle vilja – och så räknar han upp i gammal god ordning alla de punkter där han skulle vilja säga något och låter också orden bli kött och gör det hela tiden. Vad är det då som hindrar dig, Dag? Du har ju möjligheter att göra det här i arbetet i din lokalförsamling. Jag förstår heller inte riktigt om detta är riktigt formen för det hela. Skulle det vara något mot utskottet? För övrigt anser jag det vara en självklarhet att Jesus Kristus inte bara är Bibelns kärna och stjärna utan även kärna och stjärna i varje kristen församling.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Det är ju det enklaste bara för att slippa säga det, att man har möjligheter. Ja, det hade man kanske en gång i tiden men inte med den kyrkoordning som gäller, inte för mig. Det kanske är bättre att ta de stora tagen då. Callum G. Brown har skrivit om *Det kristna Britanniens död*, en nyutkommen bok. Han säger: ”Vi ser inte en tillbakagång, vi ser en kristen kulturs död.” Det är omdömet. Det är inte kyrkornas död, säger han. De lever kvar som skelett med en minskande skarars ökande engagemang. Ja, har han rätt att det är en minskande skara med ett ökande engagemang, då får en kyrka inte göra sig kvitt de engagerade eller ta deras engagemang ifrån dem. Det är inte heller så att tron på Gud dör. Även om den minskar kan den finnas kvar som en folkens grundläggande tro, säger Brown. Ja, om det är så, då ska vi tala om Jesus.

Men det räcker inte att pastorn står i predikstolen på söndagen och talar om Jesus. En kyrka på nationell nivå måste göra någonting, och jag börjar tröttna på talet om att det görs så mycket uppifrån. Jag har aldrig talat uppifrån. På den tiden när jag var församlingspräst och satt i Svenska kyrkans centralstyrelse var jag faktiskt alltid nerifrån. Hur i all sin dar kan man vara uppifrån bara för att man kommer till Uppsala? Vi är ju företrädare för det vi står i på gräsrotsnivå. Gör er, gott folk, inte märkvärdigare än vad ni är. Så uppe är ni inte när ni talar och delar med er av erfarenheter på nationell nivå.

BENGT OLOF DIKE:

Ja, fru ordförande! Först är det väl en av de första gångerna under de sista kyrkomötesperioderna som Dag Sandahl har varit uppe utan att ha någon uppfattning om någon motion. Men det kommer kanske så småningom.

Låt mig då säga att utskottet har ägnat den här motionen tre hela sidor med en lång uppräkningslista av frågor som Biskopsmötet behandlat. Bekännelsearbetet har mynnat ut i studien *Kyrkan som folkkyrka* och antalet tjänster som finns på mediaavdelningen i Kyrkans hus och det arbete som medieutredningen har sysslat med. Hurra, mina vänner, vad vi ändå har gjort mycket, tillspetsat uttryckt. En sådan inställning ger emellertid utrymme för passivitetens filosofi, upprabblades estetik som om de huvudsakligen internt uppmärksammade och förvisso uppskattade insatserna vore tillräckliga. Särskilt som den föregår utskottets märkliga slutsats, att en biskoplig handlingsplan skulle – hör och häpna – som ni har läst i texten, försnäva det arbete som församlingar och stift gör. Lyssna på det ordet en gång till: försnäva arbetet i församlingarna och stiftet. Biskoparna skulle alltså försnäva arbetet i de stift där de själva är chefer. Låter det troligt? Låter det sannolikt? Låter det ens möjligt? Vad är det för biskopar vi har då om det skulle bli så som utskottet säger?

En offensiv missionsinsats ledd av våra kyrkliga andliga ledare skulle i stället bidra till att underlätta arbetet. Det är ju en hjälp, ett stöd, en injektion för kyrkans decentraliserade organ, en välbehövlig, nödvändig förstärkning som bidrar till att kyrkans samlade röst hörs och budskapet förstärks i den ständigt pågående – det vill jag understryka och det håller ni säkert med om – sekulariseringsprocessen. För den tar inte semester. Den gör inte uppehåll. Och värdenihilismen stannar inte upp och vänder tillbaka, om inte kyrkan gör någonting.

Därför måste också kyrkan, som jag har skrivit i min motion, vara ett rättesnöre och våga gå till offensiv mot ondskan och de nedbrytande krafterna och bli just en klar och tydlig kraft i samhället, höras, synas och märkas och därmed återta de senaste decenniernas förlorade terräng. Vem vill egentligen på allvar gå emot detta i den här församlingen? Får jag be honom eller henne träda fram då. Och det visade ju faktiskt utskottets företrädare att det vill man inte. Men vad händer i stället? Jo, alla dessa argument som kom mig att tänka på just det som nyligen sades här uppifrån av någon talare som citerade Dag Hammarskjöld, att handling är att visa vad man vill, alltså det är ju handling. Men här kommer man med vackra ord: Ja visst har Bengt Olof Dike rätt, men, men, men, men, men. Och så kommer alla ursäkterna. Vad kallas det för? Jo, den obotfärdiges förhinder. Vänta i fortsättningen, så får ni alla ombud här höra ytterligare argument som då är signaturer, verbala signaturer, för just de obotfärdiga. Vi har redan hört några här.

För min egen del skall jag avsluta detta inlägg i talarstolen naturligtvis med bifall till motionen som har nummer 2001: 56. Och då yrkar jag med andra ord bifall till en aktiv kyrka, till en orädd kyrka, till en offensiv kyrka. Jag yrkar bifall till startskottet för en kristen offensiv, där tron och läran måtte levandegöras och praktiskt omsättas

överallt i samhället. Det blir också därmed ett bifall till det startskott som borde få alla i den här församlingen, och inte minst biskoparna själva, att med glädje och entusiasm springa det anbefallda maratonloppet. Det blir ett långt maratonlopp, betydligt längre än de etablerade lopp som har en viss längd. Det är ni medvetna om och det tror jag utskottet är medvetet om också. Välkommen att springa det loppet! Välkommen, kära utskottsföreträdare och omvänd ditt utskott!

PER-ÅKE AXELSSON (REPLIK):

Tack för ditt kärvännliga tilltal, det var något ovanligt men rart. Ibland tycker jag, Bengt Olof Dike, att du gör dig skyldig till det som Nils Ferlin varnar för, att halka på sin egen halhets halka. Du står här, fast vi säger ifrån utskottet att vi delar ditt mål, din vision och ditt brinnande engagemang. Vi hoppas, vi ber, vi tror på det. Men vi menar att detta förhoppningsvis nu redan är på gång. Vi arbetar med det på församlingsplanet, i församlingsinstruktionen. Och, Bengt Olof Dike, vad är ditt förslag till handlingsplan utfärdad av biskoparna om inte ytterligare ord på ord på ord i det som du säger att du vill undvika! Då får vi ytterligare ord hela tiden. Är det inte bättre att vi fortsätter med den handling och den process – det där modeordet nu – som är på gång i församlingarna? Kan vi inte ha tilltro till att vi alla kristna är kapabla till att försöka uppnå det här målet?

Käre Bengt Olof Dike, du är välkommen hit igen, och jag tror inte jag kommer att åvägabringa någon *methanoia*, någon omvändelse av mitt utskott, utan vi står fast i det vi säger.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Ja, det verkar som om i så fall utskottet har låst sig på förhand, och det är ju en märklig inställning, herr utskottsföreträdare. Det är ju ändå så att man skall lyssna på sakargumenten, tycker jag, och jag har den underförstådda känslan, vet ni, att många i utskottet och säkert många av er också egentligen innerst inne, i varje fall till 90 procent, håller med om vad som står här men av någon annan eller andra anledningar, vilka vet jag inte, ändå säger nej. Och det är en gåta att det ibland blir så i den här församlingen. Det kan ju kanske ibland vara svårt att skilja mellan sak och person. Sedan frågar utskottsföreträdaren: Vilket är receptet? Men snälla nån', har han inte läst motionen? Har han inte läst motionens kläm? Har han inte gått igenom vad jag vill göra? Jag vill ha en offensiv kyrka, där man levandegör tron och omsätter den i handling. Är inte detta ett besked? En text, en röst så klar som den kan vara. Däremot måste jag då kontra med att fråga utskottsföreträdaren vad som menas med ursikten i motionen, som jag faktiskt inte kan förstå, med följande mening: "Det är också problematiskt att hitta en enda värdeuppfattning som kan gälla för hela kyrkan, eftersom Svenska kyrkan rymmer många olika grupperingar." Det var faktiskt en nyhet. Har vi inte en värdeuppfattning? Är det inte tron på Herren Jesus Kristus? Är det inte tron på kristendomen? Är det inte den gemensamma värdeuppfattningen? Jag ber faktiskt utskottsföreträdaren tala om vad som menas med detta. Finns det flera värdeuppfattningar i kyrkan?

PER-ÅKE AXELSSON (REPLIK):

Jo, Bengt Olof, nu följer vi ditt klassiska sätt att argumentera om något annat i stället, tycker jag, än det som var tänkt från början. Vi har en uppfattning, en värdeuppfattning, om vi med det menar att Jesus Kristus är, som jag sade, Bibelns kärna och stjärna. Att vi sedan vill nå målet med en andlig, vital och levande kyrka som en kraft i samhället, det är vi överens om. Men åter igen, det är vägen dit, medlen, som vi inte är

riktigt överens om. Om vi sedan skall hålla på och debattera – det har jag lärt mig på alla de här åren i Kyrkomötet – vilken uppfattning i singularis vi har utöver den som jag redan har sagt, lär vi sitta kvar här bra länge.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Jag noterar att Axelsson inte gick in på frågeställningen om vi har en gemensam värdeuppfattning eller inte. Det förbluffade mig att se en sådan text från ett utskott när det gäller den här frågan. Här gäller det ju också, som jag har sagt och skrivit så många gånger tidigare, att just visa handling, att kyrkan måtte visa det kurage, som den tunge företrädaren för den socialdemokratiska gruppen Torgny Larsson sade i går.

En annan fråga, kyrkan måste visa kurage. Kyrkan måste vilja något, måste våga något, måste vara tydlig, måste vara klar. Hur många gånger har det inte stått företrädare här och talat om detta, men när det gäller handling viker man undan. Innan vi fick den skilsmässa som jag var motståndare till talades så väldigt mycket om att man just skulle gå fram och få en andlig vitalisering. Vi hade den debatten häromdagen. Men när vi nu är där och kyrkan har blivit fri och allting, då är det alldeles stopp. Då finns det så många ursäkter, än den ena och än den andra här uppräknade. Jag tror inte Svenska kyrkan kommer framåt på den passiva vägen. Jag tror inte Svenska kyrkan kommer fram bara genom att ligga still och passa, som man säger i andra sammanhang. Jag tror det måste till en ordentlig offensiv och jag hade hoppats att våra biskopar, som förvisso inte är några original som någon sade här innan, men många varma och engagerade teologer på många sätt, skulle välkomna det här initiativet, sluta upp bakom det. Man kan diskutera detaljer osv., och jag hoppas de gör det också innerst inne. Vi får väl höra nu, för här sitter ju en biskop och väntar på sin tur. Men att utskottet skulle ha de här synpunkterna förvånar mig faktiskt.

BISKOP LARS-GÖRAN LÖNNERMARK:

Ordförande! Handlingsplan är ett för många rejält ord, och säger man en offensiv handlingsplan blir det spännande. Och säger man att denna offensiva handlingsplan skall formulera kristen tro, tradition, lära och normer och lägga fram det till Kyrkomötet nästa höst, noterar jag att förtroendet hos Bengt Olof Dike hos biskoparna är stort och jag tar det till mig.

Bakom en handlingsplan finns visioner, och när vi går till att tänka visionärt märker vi hur rik den kristna tron är och hur många perspektiv det finns att anlägga. Vi kan utgå från Jesu ord om Guds rike, från korset och försoningen, från uppståndelsen och om trons växtplatser, anlägga skapelseperspektivet och tala om människovärde och människosyn, rättvisa, fred och miljö, eller tio Guds bud och ta upp de etiska frågorna – allt detta har vi tillsammans.

När det nya kyrkomötet samlades 1983 ställde man de här frågorna, och det ledde fram till bekännelsearbetet för tio år sedan, då man ville att det skulle föras samtal i stift och församlingar om många viktiga frågor. Och det skedde på många håll. Nu har vi efter år 2000 fått en kyrkoordning där det på sätt och vis dikteras en handlingsplan, nämligen församlingsinstruktionen, där vi i varje församling mot bakgrund av en omvärldsanalys skall ta upp frågan om gudstjänsten, undervisningen, diakonin och missionen. Jag menar att detta är viktigt, med det perspektiv som anläggs i utskottets betänkande att framhålla vikten av det arbete som sker i församlingarna. Och där har biskoparna naturligtvis en viktig roll, i stiftet och för församlingarna, att stimulera, att var med och inspirera i det här arbetet. Situationen i de olika stiftet kan variera, omvärldsanalysen kan se lite olika ut, men offensiven är viktig. Det som jag är

tveksam till är en allomfattande handlingsplan som skall läggas över hela Svenska kyrkan, men jag ställer mig inte tveksam till offensiven eller det lokala engagemanget. För Skara stift har jag sagt orden: gör Kristus känd! Det vet församlingarna. Det kan för denna höst också betyda en så banal sak som att vi i vårt stift måste lägga särskild vikt vid de många små församlingar som nu till årsskiftet väljer att gå samman och uppmuntra där att det lokala engagemanget fortsätter, så att vi lokalt kan uppmuntra människor att ta det ansvar som vi vill att de skall ta i församlingarna.

Frågorna som Bengt Olof Dike tar upp är naturligtvis centrala och viktiga, och jag är med på att arbeta för dem. Men jag tror inte på en central handlingsplan.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Jo, det är alldeles riktigt, biskop Lönnermark, mitt förtroende för biskoparna är mycket stort. Och det skulle faktiskt bli ännu lite större om biskoparna ställde sig bakom den här motionen, i alla synnerhet som biskop Lönnermark på ett mycket fint sätt illustrerar just det här behovet av en offensiv, som jag försöker uttrycka i motionen på skilda sätt med ett antal exempel också på vad som kan göras. Det är ju inte så att det skulle behöva vara en allomfattande handlingsplan, som biskopen säger och som han är tveksam till, för allting måste ju förbättras successivt. Men det viktigaste är ett startskott så att man kommer i gång med den här kyrkliga offensiven ute i landet, just mot sekulariseringsprocessen som så många har talat om.

Det viktigaste är att man gör någonting och startar någonting, för annars kan det ju bara bli sämre. Sedan kan vi kalla det vad vi vill. Om man vill kalla det någonting annat går det precis lika bra. Här finns ingen prestige från undertecknad i det sammanhanget. Men vad jag är ledsen över är, att utskottet med en rad undanflykter och hänvisningar till det som redan har skett då försöker komma från själva uppdraget som sådant genom att säga nej till motionen, men ändå säga genom sin företrädare här att allt detta är viktigt. Ja, men gäck då ut och visa handling, är mitt svar på detta.

BISKOP LARS-GÖRAN LÖNNERMARK (REPLIK):

Jag vill gärna säga att det här maratonloppet som Bengt Olof Dike nämnde förut har vi för längesedan inlett och springer i när det gäller de här frågorna om sekularisering, om ondskan, om människovärde och den delen. Jag fattade först att din handlingsplan verkligen skulle vara en allomfattande handlingsplan för Svenska kyrkan. Det tror jag inte på. Men att det i fråga efter fråga kan preciseras och så, då kan biskoparna visst ta initiativ och gör också i den ena frågan efter den andra, men då blir det inte i form av en jättelik handlingsplan.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Nej, det skall inte vara någon jättelik handlingsplan – vi skall också vara försiktiga med orden här – det har jag aldrig sagt, utan en handlingsplan som skall gälla på alla nivåer. Nu säger biskop Lönnermark att maratonloppet redan har inletts. Ja, det kanske det har. Men det pågår också ett annat maratonlopp och det är just sekulariseringens, de destruktiva krafternas, maratonlopp. Och jag är inte alldeles säker på att vi leder det loppet i den tävlan, om man skall kalla det så banalt härifrån, som pågår mellan ondskan och det goda. Men vi skall försöka göra någonting för att ta initiativet, för att ta ledningen, tränga tillbaka dessa ondskans krafter som vi har sett få sådana förfärliga uttryck för en vecka sedan och långt tidigare också och som nu på många plan i samhället inte minst bland ungdomar också ges påtagliga uttryck när man ser våldet, språkbruket, hänsynslösheten och råheten bland ungdomar, till och med nere bland barn. Jag tycker faktiskt vi behöver fundera ordentligt på den här

frågan och ta några initiativ så att vi kommer någonstans, och då inte bara avspisa ett förslag genom att säga att det inte går och den är inte allomfattande osv. och att man då på något underligt sätt med ursäkter som sakligt inte håller försöker komma från den viktigaste frågan som finns, nämligen att ta tillbaka förlorad terräng, att göra Herren Jesus Kristus synlig, sprida kristendomens budskap till allt fler. Vem är emot allt detta här? Än en gång, gå ut och gör någonting, mina vänner!

GÖRAN WAHLSTRÖM:

Fru ordförande! Det är ju så att säga en offensiv kyrka som Bengt Olof Dike vill ha. Jag vill angripa det här från en lokal synpunkt. Som kanske många av er vet har jag jobbat i många år inom skolväsendet i Sverige, bland annat i 43 år i Norrköping och de sista fem åren som rektor. Jag besöker ofta min gamla skola och då får jag vissa erfarenheter. Bland annat är det så att jag möter många uppgivna lärare. Jag möter en slapphet i ordvalet, indikativerna är många och framför allt är det då flickorna som blir utsatta för en hel del tillmälen av icke särskilt god karaktär. Jag har pratat med lärare, och det finns lärare som tycker att kyrkan skulle kunna göra en hel del saker i skolan. Man tycker att kristen etik och moral kanske skulle bli mer gällande i våra skolor. Det är inte alla lärare som utgår från detta men en hel del.

Jag skrev också för några år sedan en tidningsartikel som berörde detta, och där tyckte jag bl.a. att kyrkan skulle vara mera offensiv och knacka på dörren och våga gå in i skolan. Det finns många företrädare för kyrkan som säger: Ja, men vi vill inte tränga oss på. Jag menar att vi måste väl kunna ta risken att kanske göra det, och jag tror säkert att många skulle hälsa med tillfredsställelse om kyrkan var mera offensiv bl.a. i skolan. Med andra ord tycker jag att Svenska kyrkan och dess företrädare skall vara mera frimodiga och våga vara kristna och våga hävda kristen etik och moral.

Däremot är jag kanske inte riktigt överens med Bengt Olof att en sådan här handlingsplan skulle vara det rätta. Men det är min förhoppning att varje församling i sin församlingsinstruktion tar med det här att vara mera offensiva och konkret gå in t.ex. i skolan. Jag tycker man skall kunna gå in i idrottsföreningar. Jag är medlem i styrelsen för en idrottsförening och vi har idrottsgudstjänster två gånger om året, och kyrkan är faktiskt välkommen där. Så en större frimodighet, en mer offensiv anda som skall komma till uttryck i bl.a. församlingsinstruktionerna, men jag är inte riktigt övertygad om att en sådan här handlingsplan skulle vara den gordiska knuten eller liknande.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Då får jag väl försöka övertyga min vän Göran Wahlström hädanefter – vi samarbetar ju i samma kyrkoråd – att bli lite mera övertygad om en sådan handlingsplans betydelse. Man måste ju börja någonstans. Låt mig bara, för att göra den här saken så kort som möjligt som ordföranden visade till mig alldeles nyss, ställa frågan igen till utskottet. På vilket sätt skulle en biskoplig handlingsplan förnäva arbetet när det kan vara en hjälp till det? Kan utskottets företrädare ge ett exempel på hur det skulle förnäva om biskopen, som är stiftets andliga ledare, kommer med en sådan plan och aktiverar arbetet och att man gemensamt utformar en plan för en offensiv i den riktning som motionen har anbefallt. På vilket sätt skulle det förnäva arbetet för församlingar och stift? Om svar anhålles vänligen, herr ordförande, även om det kan ta lite tid.

GÖRAN WAHLSTRÖM (REPLIK):

Ja, bara kort till Bengt Olof här, att ditt syfte med motionen är gott, tycker jag. Och jag kan försäkra dig att när vi börjar jobba med församlingsinstruktionen nu i höst skall det vara en väsentlig del som tar upp de problem och mål som du har i din motion.

BISKOP LARS-GÖRAN LÖNNERMARK (REPLIK):

Angående försnävningen tror jag utifrån samtalet i utskottet, där jag deltog, att det helt enkelt innebär, att om man gör en gemensam handlingsplan för Svenska kyrkan och sedan anlägger den på respektive stift stämmer det inte exakt med vilka behov som är just där. Jag tror att det är så enkelt det skall tolkas, det här ordet försnävning.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Det beror ju alldeles på vad man lägger i innehållet, biskop Lönnemark. Det behöver ju inte alls vara på det sättet att det innebär någon försnävning. Jag anser att det är precis tvärtom. Någon, jag tror det var Axelsson, sade här inledningsvis att det alltid brinner i knutarna för Bengt Olof Dike. Nej, det brinner faktiskt i knutarna för Svenska kyrkan om vi skall försöka hejda den våg av sekularisering, den våg av destruktion, som går genom samhället. Då kan vi inte sitta här och vara passiva. Och jag är helt övertygad om och ger just en rad exempel i min motion också på vad kyrkan skulle kunna göra på ett mycket mer aktivt sätt. Jag är naturligtvis realistisk nu – så länge har jag trots allt varit med – att inse att jag inte får igenom den här motionen om några minuter. Då skulle det ske ett under. Och under sker förvisso, men det undret sker nog inte.

Jag tycker ändå att det har blivit så många positiva ord om hur viktigt allt detta är som jag har satt på pränt, att jag får väl tillåta mig vara nöjd då utan att ha fått svar på en rad frågor och utan ha fått höra den gamle trätobrodern Dag Sandahl komma upp och förklara sig, när han stannade på en neutral ståndpunkt och inte hade något yrkande. Jag får väl nöja mig med de positiva orden som ändå har fällt om motionen. Trots allt är det ett fall framåt för en som brukar få sina motioner nermalda i den byråkratiska utskottskvarnen. Men den här gången hoppas jag ändå att det bakom denna kvarn kommer ut någonting som skall vara positivt.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Fru ordförande! Jag säger bara vad jag sade tidigare. Det är inte alldeles säkert att det man snickrar ihop på hemmaplan blir alldeles perfekt. Varför skulle det bli det? Där har vi utskottet som arbetar. Jag tycker att utskottet har gjort en rätt medioker insats. Bengt Olof Dike har inte rätt i detaljerna, han har rätt i en ansats. Det trodde jag att jag egentligen sade när jag pläderade för mångfalden, för det är inte i det enda programmet som chansen för Svenska kyrkan ligger – bortsett från frågan vem Jesus är förstas – utan det är mångfaldens program, och det skulle vi i normalfallet kunna genomföra, men kanske inte nu.

FREDRIK SIDENVALL:

Fru ordförande! Jag har glatt mig både åt den här motionen och åt betänkandet. Jag har tidigare för ett år sedan kritiserat Bengt Olof Dike för att han, som den undersökande kritiske journalist han är, kanske ensidigt kritiskt granskat medmänniskor här och olika sakfrågor i kyrkan men inte så tydligt presenterat ett positivt alternativ. Det här är skrivet i positiv anda och det gläder mig. Och det berör mycket centrala saker.

Jag har också glatt mig, måste jag säga som ett komplement till det Bengt Olof Dike själv skriver om, åt Läronämndens yttrande om den här motionen. Det är alldeles utmärkta ord som finns där som ett komplement till viljan till aktivitet och till åtgärder. Läronämnden vill påminna om att även målskrivningsarbetet kan bli lagiskt så att resultatet uppfattas som restlöst avhängigt av våra planer, vår egen förmåga och initiativkraft. Församlingens identitet är djupast sett grundad i det som den av nåd tar emot. Det ger kyrkan anledning att varken misströsta eller förhäva sig. Det är alldeles utmärkta ord.

Jag vill ändå säga till Bengt Olof Dike att varken tro eller visioner kan kommenderas fram. Det kan inte heller beslutas fram. Men jag tror att det du har gjort här, med det du har aktualiserat, har satt igång processer både hos biskopar och oss församlingspräster och andra att med förnyad kraft ta upp de här frågorna, och det är mycket vunnet med det. Men det måste komma inifrån. Det kan inte komma utifrån som ett program som beslutas fram. Och evangelisationen, de här nya krafttagen, måste ha sin utgångspunkt i evangelium, i kärleken till medmänniskorna och utifrån deras behov. Inte om det brinner i kyrkans knutar eller hur det ser ut i Svenska kyrkan utan för människornas skull, för att de skall nås av det glada budskapet. Först om vi själva inför evangelium blir befriade och brinnande kan vi med glädje dela med oss. Och den processen tror jag är viktig, och jag skulle sedan bara önska att du Bengt Olof Dike själv kanske kunde säga någonting, om du har några tips. Hur brukar du göra när du för människor till tro, när du evangeliserar? Du kanske har någonting som vi kan ta med oss hem och praktisera. Tack för ordet.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Först skall jag bara notera att Fredrik Sidenvall hade glatt sig både åt min motion och åt utskottets yttrande, och då hamnar man ju lite på båda sidor här. Men finalen i det han sa var ju ändå positiv, och sedan ställde han en direkt fråga till mig. Jag hade ju hoppats att få hjälp att kunna omvända människor till tro med en sådan handlingsplan, och jag försöker så gott min ringa förmåga räcker till att på olika sätt tala för det som jag och vi alla här tror på. Mer kan man inte göra. Men, om man har just någon gemensam handlingsplan som skulle gälla och som har en offensiv prägel, tror jag vi skulle kunna åstadkomma stora resultat.

INGRID EMANUELSON:

Jag instämmer i utskottets hemställan, men jag kan inte låta Dag Sandahls påstående stå oemotsagt, nämligen att Jesus inte skulle vara nämnd i något valprogram. Då har du inte läst tillräckligt med valprogram. I vårt, alltså socialdemokraternas valprogram i Norrstrands församling i Karlstad, finns Jesus nämnd.

LENA GUSTAVSSON:

Det är Nalle Puh och Nasse som håller på och talar med varandra. Nalle säger så här: "Hör du Nasse, vill du gå ut? Vill du följa med mig och jaga tesslor? Jag tänkte du kunde följa med mig om du inte har något särskilt för dig." Och Nasse säger så här: "Hör du, Nalle, jag har inget särskilt för mig förrän om fredag, så visst kan jag följa med."

Det här är en barnslig bild men min finaste bild på vad kyrka är, vad medvandring är. Och är det inte det vi som kyrka skall vara, en medvandrare. Jag tänker på Dikes motion som jag tycker är mycket bra. Men jag hittar pekfingrar i den, och jag är rädd för att vi, om vi skulle bevilja motionen, blir en kyrka som kommer med pekfingret och talar om hur folk skall leva. Jag tror inte att folk ute i samhället bryr sig om på det sättet vad vi tycker. De skiljer sig, de gör abort och mycket, mycket annat oavsett vad vi tycker. Men kanske är det så att de mår rätt dåligt och lider under tiden. Som kyrka måste vi vara där. En kyrka som är på offensiven och att våga vara kyrka är inte att komma med pekfingret och tala om hur människor skall leva. Att våga vara kyrka är att finnas där människan befinner sig. Och när kyrkan är där som människan befinner sig i sitt liv, då tiger inte kyrkan och då är den inte passiv, utan då talar kyrkan och agerar enligt kärleksevangeliet, enligt Jesu Kristi missionsbefallning.

Visst måste kyrkan vara tydlig och klar och vara ett salt ute i världen, men är det genom en massa påbud hur människor skall leva eller vi alla skall leva? För jag känner

åtminstone, fast jag är präst, att jag är en del av världen utanför. Att vara kyrka, oavsett hur många påbud vi än får, är att handla i kärlek bland våra medmänniskor, att lida med den som lider, att gråta med den som gråter, att skratta med den som skrattar. Och precis som Nasse gjorde följa med Nalle Puh en bit på vägen. Vi kan inte gå med människor hela vägen men vi kan vara där och vi kan gå en bit. Tack.

BÖRJE DAHLVID:

Fru ordförande! Kamrater! Jag är väldigt förtjust i Bengt Olof Dike, för han är en enormt duktig debattör. Men jag är lite grand förvånad över honom också, för jag väntar mig aldrig att Bengt Olof Dike skall vara den som initierar att man ger dekret uppifrån. Uppifrån i det här stycket är alltså den här församlingen och det är Kyrkostyrelsen. Vad Bengt Olof vill är alltså att det ges dekret härifrån via Kyrkostyrelsen till biskoparna, som sedan naturligtvis i sin tur skall agera utåt, ut i församlingarna i sina respektive stift.

Jag har alltså den uppfattningen att Bengt Olof i sak så att säga kan tyckas ha rätt. Idén bakom hans motion är riktig. Det behövs en offensiv. Men, mina vänner, det är ändå på det viset att vi håller på med, eller vissa kanske redan har avslutat, församlingsinstruktionen. Vad är det som säger att inte de idéer som föds ute i respektive församlingar är av den karaktär som nu Bengt Olof efterlyser?

Jag vågar påstå att många av oss som sitter här i salen och många som finns ute i församlingarna är de idékläckare som behövs när det gäller offensiverna. Och jag tror alldeles säkert, att när man är färdig med sitt arbete har man nått i alla fall något, ett steg på vägen, i den offensiv som Bengt Olof Dike efterlyser. Vi skall inte lämna dekret uppifrån. Vi skall ta emot det som kommer nerifrån. Tack.

ELISABETH ENGBERG:

Javisst är det så som alla har sagt. Visst vill vi ha en andlig vitalisering i kyrkan. Visst vill vi att kyrkan blir en klar och tydlig kraft i samhället. Men hur gör vi? Hur blir orden handling oavsett om det rör sig om orden i en handlingsplan eller orden i en församlingsinstruktion? För det är ju först då som det verkligen betyder någonting. Visst hoppas vi på församlingsinstruktionerna, att de kan bli ett viktigt redskap för församlingarna, men orden måste bli handling.

Ibland när man kan känna sig uppgiven eller modlös, otålig eller arg kan det hjälpa att lyfta blicken från vår egen situation och titta utåt. I somras mötte jag tre sydafrikanska ungdomar som var gäster i vårt stift för att vara med på ett internationellt ungdomsläger. De ställde frågor till oss, obekväma frågor, frågor som fick oss att börja fundera. De kom med sina perspektiv och mötte vår kyrka. De kom från sin situation och mötte vår situation i Sverige. Deras frågor fick mig att börja fundera.

Det är kanske dags att börja vända på perspektiven. Vi pratade en hel del om mission i går. Mission i retur talades det om för några år sedan. Jag tror att vi kan lära väldigt mycket av våra systerkyrkor även när det gäller de här frågorna. Vi kan också lära varandra i internationella kontakter och de kyrkor vi har kyrkogemenskap med. Vi är inte ensamma om att arbeta i en sekulariserad situation. Det är andra som jobbar med samma frågor. Kanske vi kan hjälpas åt och se oss själva i ett nytt perspektiv med hjälp av kristna bröder och systrar från andra delar av världen. Och kanske med deras hjälp, tillsammans, kan våra ord bli handling.

Jag har inget eget yrkande.

BENGT OLOF DIKE:

Då följer jag därmed vår värderade ordförandes lilla råd till mig tidigare att samla ihop replikerna så att vi förkortar tiden. Det väntar viss något gott lekamligt utanför så småningom i kväll.

Jag avser inte att i likhet med Lena Gustavsson tala om Nalle Puh och Nasse, men när hon säger att hon hittar pekfingrar i motionen vill jag bara erinra om, att det väl är vår uppgift som kyrka att visa vägen, på samma sätt som tränaren, eller coachen som det nu heter för ett ishockeylag, talar om för sina spelare hur man bör spela och på samma sätt som mamman och pappan talar om för sina barn vad de bör göra och vilken väg de bör gå. Jag tycker inte att den där passiva hållningen, att man bara hela tiden skall lyssna och lyssna och lyssna och inte säga vad som är rätt och riktigt enligt vad vi tror är rätt och riktigt i det kristna budskapet, att den skall få råda. Så säger hon, folk skiljer sig och gör abort oavsett vad vi tycker. Men tänkt om vi kan minska skilsmässorna då en hel del genom en offensiv. Tänk om vi kan få färre aborter. Varje skilsmässa som inte kommer till stånd är en framgång. Varje abort som kan förhindras på grund av en kyrklig offensiv eller en kyrklig insats är en framgång. Vi måste vara så modiga att vi vågar peka ut vad vi anser vara den riktiga vägen.

Slutligen till Börje Dahlvid som är rädd för att en handlingsplan är ett dekret. Det ordet har jag ju som ni har hört inte använt. Sedan säger han att många i församlingarna är idékläckare. Javisst är de det, och de skulle då få just en entusiasmerande hjälp och ett stöd och en injektion från biskoparna med en sådan här handlingsplan, som förekommer i alla andra sammanhang, i organisationer, i företag och i allt, om ni tillåter jämförelsen. Så det råder ingen motsatsställning där. En handlingsplan är inte ett dekret.

ROLAND JOHANSSON:

Fru ordförande! Det sades här i inledningen att det kanske var så att utskottet till 90 procent sagt ja men av någon anledning sedan sade nej. Då vill jag bara till motionären säga att jag pläderade hårt för den här motionen. Jag kan nog säga att jag till 99 procent säger ja, men av de skäl som utskottets talesman har framfört yrkar jag avslag.

BISKOP CHRISTINA ODENBERG:

Fru ordförande! Jag blir lite ledsen när jag hör mycket i det här samtalet. Jag tror att om de många församlingsbor som sitter ute i våra församlingar och sliter dagarna i ända på olika sätt för att få kyrkan att leva, för att få församlingen att leva och för att visa vägen på Kristus skulle höra den här diskussionen, skulle de säga: Är ingenting av det vi gör värt någonting? Börjar vi i något slags vakuum eller nolläge? Jag tycker det är viktigt att fundera över var vi börjar någonstans.

Jag är glad över Bengt Olofs entusiasm. Jag tycker det är bra. Det behövs idésprutor på olika sätt. Men jag är livrädd för den kyrka som jag tycker vi har alldeles för mycket av, en auktoritetskyrka där människor inte är myndiga kristna. Vi har alldeles för lite av människor som upplever sig som myndiga kristna i våra församlingar. Per-Åke var inne på det i sitt första inlägg när han talade för utskottet.

Bengt Olof frågade om vi har några vittnen omkring detta att direktiv uppifrån försnävar. Jag menar att vi har massor av sådana exempel i vår kyrka. Jag skall bara ta ett exempel som var så påtagligt. Vi kommer ihåg när vi skulle göra vår doppastoral. Vad hände då i stora delar av vår kyrka? Jo, det hände att man frågade efter och ville ha en plan på hur doppastoralen skulle se ut. Det fanns välvilliga i vår kyrkas ledning som tillhöll denna plan, och då vet vi vad som hände: många församlingar tog

planen, lånade grannförsamlingens, lade ett kalkerpapper på och behövde aldrig arbeta igenom situationen. Man fick inte känna att det var ens eget. Och det skulle vara intressant egentligen, när man nu gör församlingsinstruktionen, om vi tittade på vad det blev av doppastoralen.

Jag tror att varenda biskop, det här vet jag inte för jag har inte frågat kollegorna, har råkat ut för det som vi i vårt stift har råkat ut för när vi skulle börja arbeta med församlingsinstruktionen, att man frågade från de olika församlingarna och pastorn: Kan vi inte få en plan på hur vi skall göra den, vad den skall innehålla? Och det är väldigt lätt sådana gånger: Visst, vi skall tillhandahålla någonting. Vi har åtminstone i Lunds stift inte gjort det, därför att det handlar om att hjälpa människor att känna att de är kyrkan, de är myndiga kristna, de är väldigt kapabla med sina erfarenheter att kunna driva offensiv kristen verksamhet för att hjälpa människor att möta Gud, möta Kristus och hantera de etiska frågor som är förlängningen av gudsmötet. Jag tror det är oerhört viktigt hur vi pratar om de här frågorna och hur vi hanterat dem. Jag kommer i alla fall aldrig att vara med om några handlingsplaner von oben. Vi måste hjälpa våra församlingsbor att känna att de är myndiga kristna, att de är församlingen, att de är kyrkan. För jag tror att biskopars främsta uppgift i dag inte är att lägga handlingsplaner utan att uppmuntra människor att känna hur viktiga de är, därför att det är de som är kyrkan.

Bifall till utskottet.

DAG SANDAHL (REPLIK):

Fru ordförande! Det Christina Odenberg beskrev var inte direktiv uppifrån utan hur människor frågar efter hjälp nerifrån. Direktiv uppifrån är ju krav som sänds från de höga herrarna. Det intressanta är alltså att vi inte har fått de resurser som finns på lokalplanet att se vad de själva förmår. Men det skall man inte behöva göra heller. Har vi många fromhetsriktningar kommer det att finnas inspiration och plocklådor där man själv kan ta material och se hur de egna erfarenheterna stämmer med andras erfarenheter. Den processen kan inte vara svår att organisera om man vill låta tusen blommor blomma.

Sedan undrar jag ibland vilken kapacitet som finns i våra församlingar att göra allt detta goda arbete som vi påstår. Det finns ju en vardag också. Hur mycket tid orkar man lägga ner på det kyrkliga arbetet om man skall vara en vanlig människa därtill och inte bara en organisationsmänniska? Fast min poäng var mycket enkel. Det Christina Odenberg beskrev som direktiv var inga direktiv utan bön om hjälp, och biskoparna kanske då skall ligga på knä med örat mot marken och höra vad som viskas i församlingarna och inte bara vad som sägs i festtalen och vad kyrkorådets ordförande har att säga. För jag tror att det finns ett budskap att lyssna på i Svenska kyrkan som Bengt Olof Dike har samlat upp.

BENGT OLOF DIKE (REPLIK):

Christina sade ju att hon blev ledsen när hon hörde samtalet och att hon trodde att en sådan här handlingsplan också skulle göra församlingsfolket kanske ännu mer ledsna. Men snälla Christina, det råder ju ingen motsatsställning mellan detta. Varför skulle det ena försvåra för det andra? Jag har hela tiden förklarat att det skulle vara en hjälp och ett stöd för dem som arbetar att med gemensamma krafter uppifrån och nerifrån stärka kyrkans roll. Och så säger Christina att det är kyrkans roll att hjälpa människor för de är myndiga kristna. Javisst, men alla som inte är kristna då? De blir ju dessvärre fler och fler i samhället. Vi hade den debatten om statistik och annat. Det är ju dem vi skall vända oss till i första hand och försöka få dem att komma in i vår kyrka,

vända oss till barnen, få en renässans för denna söndagsskola, denna godnattbön ”Fader vår som är i himlen”, som i dag beds av allt färre. Det är ju detta som är det viktigaste. Vi måste våga någonting också. Och där, kära Christina, där föreligger ingen motsatsställning mellan dig som biskop i Lunds stora stift och dina församlingsbor, dina församlingspräster ute, det försäkrar jag. Ni går hand i hand för en gemensam uppgift, även om du skriver under en handlingsplan till offensiv mot sekularisering, ondska och destruktion i samhället.

PER-ÅKE AXELSSON:

Tack, Bengt Olof Dike, för den här debatten som har aktualiserat så mycket. Tack för ditt brinnande engagemang som jag sade att jag hoppas och förutsätter att vi alla delar. Tack också biskop Christina för dina goda, kloka, varma och visa ord. Får jag sluta med att läsa Läronämndens yttrande: ”Målskrivningsarbete kan bli lagiskt så att resultatet uppfattas som restlöst avhängigt av våra planer, vår egen förmåga och initiativkraft. Församlingens identitet är djupast sett grundad i det som den av nåd tar emot. Det ger kyrkan anledning att varken misströsta eller förhäva sig.”

Herre, gör ett under med oss. Låt våra hjärtan brinna. Tack för ordet.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 54.

111 § Pastoral program för andlig vård

ÅKE UTTERBERG:

Fru ordförande! Ärade ledamöter! Innan vi hade rast här var det många ord som sades om handlingsprogram, och i slutet kom Elisabeth Engberg in och sade att det är många, många ord men hur blir ord handling? Och kanske blir det lite grand av det som vi skall prata om nu.

Vi skall nämligen behandla en motion, 2001:69 av Sten Lundgren, som handlar om pastorala program för andlig vård. Sten vill här framhäva att församlingarna får mer och mer ansvar för den andliga vården inom församlingens gränser och det krav detta innebär för kyrkans själavårdsarbete. Det blir ju allt vanligare att vård vid livets slutskede sker i hemmen och att de som arbetar inom vården efterfrågar samtal med kyrkan. Motionären framhåller även att det finns andra, exempelvis anhöriga till personer som begått självmord samt utvecklingsstörda, som behöver andlig vård i särskilda grupper, och han anser att till stöd för församlingarnas arbete med församlingsinstruktionen det också behövs pastorala program för den andliga vården inom den öppna vården och av särskilda grupper. Att-satserna han hemställer om till Kyrkomötet är då att ge uppdrag åt Kyrkostyrelsen att utarbeta pastorala program för den andliga vården inom öppna vården och att ge uppdrag åt Kyrkostyrelsen att utarbeta pastorala program för den andliga vården av särskilda grupper, där en samverkan mellan församlingarna är nödvändiga.

Jag skall ge lite bakgrund till det här med andlig vård. På nationell nivå arbetar ju Svenska kyrkan tillsammans med Samariterhemmet. Samariterhemmet och Svenska kyrkan har slutit ett avtal om arbete för andlig vård inom hälso- och sjukvården. Det är Kyrkolivets utveckling och Diakonistiftelsen som har slutit det här avtalet. Dessutom har vi sjukhuskyrkan som är mycket väletablerad och som arbetar mycket inom sjukhusvården. Där finns det ett utarbetat pastoralt program, och de utarbetar utbildningar på nationell nivå. Men för den öppna vården som då ökar mer och mer saknas lite för mycket en modell för hur den skall skötas.

Modeller och utbildningsprogram till stöd för stiftens och församlingarnas arbete inom detta arbetsområde behöver alltså utvecklas. Den öppna vården är inte något enhetligt begrepp. Det finns ju vård av psykiskt sjuka och det finns inom den palliativa vården som vi sade innan, alltså vården i livets slutskede. Det finns också annan avancerad hemsjukvård och hemsjukvården i övrigt och det finns även vård inom servicehus. Så det finns många ställen där det numera finns personer som behöver hjälp med andlig vård. Det finns också många huvudmän som – kanske – kan ställa till lite problem, såväl landsting och kommuner som privata vårdgivare.

Men det finns ju också någonting som vill samla ihop det här, och det planeras inom vår kyrka en utbildning under senhösten 2001 utifrån det behov som finns. Det är en konferens som stift och församlingar nu aktivt arbetar in mot, och den handlar om den öppna vården. Inom Sveriges frikyrkosamfund finns det redan en arbetsgrupp som arbetar med den andliga vården inom den öppna vården, och där finns Svenska kyrkan representerad med en handläggare. Men förhoppningen är att även Svenska kyrkan skall kunna bilda en sådan.

I de flesta sådana här sammanhang lutar vi oss mot att vi ju håller på med en församlingsinstruktion i församlingarna, där det här arbetet som nu poängteras skall ingå under begreppet diakoni. Och visst skall det göra det. Men det är inte bara diakonin som skall arbeta med det här, utan det kräver präster och andra medarbetare och även oss som är frivilliga.

Om vi nu skall gå över till utskottet, tycker vi att det inte finns någon anledning att lägga en femte dimension i den grundläggande uppgift som skall göras i församlingarna utan att, som jag sade innan, det ingår i diakonin. Däremot tycker vi det är angeläget att det utvecklas metoder och policier för arbete med den andliga vården inom den öppna vården lokalt. Men, det är någonting som den lokala delen kanske inte är så där väldigt bra på själva, och därför behövs kompetensutveckling. För det arbete som bedrivs av våra medarbetare, kanske främst diakoner men även präster och andra medarbetare, fordras att de har en bra grund att stå på. Detta är väldigt jobbiga saker att ta i. För att gå ut till dem som ligger i livets slutskede, att vara så förberedd att kunna ta detta, måste man vara väldigt känslig mot den som är sjuk och även mot anhöriga. Av den som går till en familj där fadern i fyrtioårsåldern har hängt sig och tar hand om den fordras det väldigt mycket. Därför krävs det mycket kompetensutveckling, och i det sammanhanget hoppas utskottet på det samarbete som finns på det nationella planet med Svenska kyrkans centrum för andlig vård inom hälso- och sjukvården. Och detta bedrivs ju, som jag sade i inledningen, på Samariterhemmet.

Jag vill säga några ord till om diakonin, som som sagt var gör det mesta, men även de andra. Detta är en väldigt viktig bit av vårt arbete ute i församlingarna, att gå ut utanför portarna, utanför murarna, och besöka och hjälpa och stötta de här människorna som drabbas av de olika sakerna. Men här vill jag då på grund av de att-satser som motionären lade yrka bifall till utskottets hemställan att Kyrkomötet avslår motion 2001:69. Tack.

STEN LUNDGREN:

Fru ordförande! Jag ber att få tacka Åke för den mycket fylliga redogörelsen. Sedan om den femte dimensionen. Jag undrar om inte det bärande i sjukhuskyrkan har varit det att man har varit nära människan som lider, på samma sätt som vi i kyrkan får vara det. Men att här kommer det oss mycket materiellt nära. Det ställer oss själva inför en mängd frågor, och det gäller också dem som arbetar i vården. Samhället har bedömt detta i Statens Offentliga Utredningar, Om vård i livets slutskede, och jag skall läsa ur den så att ni får höra vad samhället tycker. ”Vid avgörande händelser i

livet såsom inför en obotlig sjukdom kan religionen vara särskilt viktig, även om den inte är det i det dagliga livet. I varje kultur uttrycker man sina känslor inför sjukdom, lidande, död och sorg på olika sätt. Inom sjukhusen finns det i dag en lång erfarenhet av samverkan med sjukhuskyrkan och andra trossamfund när det gäller självård, etik och livsfrågor." Och så kommer det: "Kommunen har inte samma erfarenhet av samarbete av kyrkan, något som man har uppmärksammat på några håll i landet. Kommittén anser att det är viktigt att trossamfund arbetar tillsammans i ett nätverk för att öka vårdpersonalens kompetens och bistå vårdpersonalen att stödja patienter och deras närstående eller personalen själv när de egna erfarenheterna inte räcker till."

Är inte detta ett rop: Kom över och hjälp oss! Vad skall vi svara? Det här ropet riktar sig särskilt till Församlingsförbundet och Kommunförbundet, där det finns arbete med vård i livets slutskede. Den här saken kan ju naturligtvis bara ske i ett ekumeniskt samarbete. Sedan, vid diskussionen om dövkyrkan, kom det fram att församlingarnas nätverk är för glest för att fånga upp de "små" behoven. Därför bör det här vara ett led i främjandefunktionen hos stiftet.

En ung man går inte till skolan. Han går däremot bort. Hans familj får hjälp av lokalförsamlingen med begravningen, men sedan är det allt det andra. Vem skall stödja och styrka dem? Där behöver vi riktlinjer från stiftet hur vi bär oss åt, så att de skall kunna få samtala med andra familjer som har drabbats av samma sak.

Jag vill sluta med att läsa vad kommittén gör för bedömning. "Det är viktigt att kanaler för ett förtroendefullt samarbete byggs upp mellan företrädare för verksamheter som vårdar patienter i livets slutskede och företrädare för etniska grupper och religiösa samfund." Tack.

MARGARETA HOLMBERG:

Fru ordförande! Vänner i Kyrkomötet! Samtidigt som jag yrkar bifall till utskottets hemställan vill jag lyfta fram det ansvar Svenska kyrkans nationella nivå tar för kontinuerlig utveckling av den andliga vården i hälso- och sjukvården, just det som Åke Utterberg nyss nämnde. Utformningen av framtida utbildningar, utvecklingen av metoder och riktlinjer analyseras, struktureras och utvärderas nämligen från ett ekumeniskt samarbetsråd där jag för närvarande är ordförande. Samarbetsrådet arbetar för och med den institutionsbundna självvården, dvs. sjukhuskyrkan, och för tillfället intensivt med att också söka utveckla modeller och utvecklingsprogram till stöd för stiftens och församlingarnas arbete inom den öppna vården.

Den konsulent som företräder Svenska kyrkan på centret förbereder t.ex. just nu en konferens som skall hållas i början på 2002. Under en sexmånadersperiod har en anställning ytterligare knutits till detta projekt. I förberedelserna ingår att ta fram ett arbetsmaterial för konferensen, dvs. att man skall kartlägga det arbete inom den öppna vården som i dag redan utförs i stift och församlingar och man skall ta reda på samhällets förväntningar på kyrkan i det här avseendet. Detta genom att gå igenom t.ex. lagtexter, offentliga utredningar och Kommunalförbundets synpunkter och jämföra det med kyrkoordningen. Resultatet av konferensen förväntar vi oss skall kunna utmejsla ett antal metoder, utbildningar och former för kompetensutveckling. Efter konferensen planerar man att bilda en referensgrupp på nationell nivå och att initiera konferenser på stiftsnivå. Allt för att inspirera församlingar, att ge dem information om att metoder finns och att föreslå adekvata utbildningar för det viktiga arbetet också i den öppna vården.

CATARINA AGRELL:

Jag vill bara ta chansen att fylla på lite grand av det Margareta har sagt. Nu den här tiden, då vi fokuserar så mycket kring detta att tusentals människor har omkommit i en stor katastrof, är det viktigt att se att katastrofen finns i varje människas hjärta, och när en enda anhörig drabbas och går bort blir sorgen minst lika stor. Alltså är det här ett väldigt viktigt område, där vi aldrig kommer att räcka till och göra de insatser som egentligen skulle behövas.

Då hade jag en synpunkt på Ytterbergs definition av diakoni, att det främst är prästernas sak men kanske också andras. För mig är det främst alla döptas uppgift att bry sig om sin medmänniska, särskilt en medmänniska i nöd. Sedan har vi människor som är specialutbildade för att klara speciellt svåra situationer och kanske också stötta hjälparna. Men vi får aldrig lägga över det här ansvaret på andra. Vi har det alla, att ställa upp för våra medmänniskor. Dessutom är det ju så att andlig vård i olika skeden i livet ingår i fackutbildningarna för våra kyrkligt anställda, framför allt för präster och diakoner. Det är klart att det behövs en kompetensutveckling, men jag utgår från att varje nyvigd präst och varje nyvigd diakon har en grundläggande kompetens för att möta svåra situationer.

Jag har inget särskilt yrkande.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 55.

112 § Svenska kyrkans kommunikation

SIGVARD HÄRNRING:

Fru ordförande! Kära vänner i Kyrkomötet! Den här motionen är ingiven av Carina Etander Rimborg. Hon kräver tre saker i sin hemställan. Hon vill att Kyrkomötet beslutar att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att ta fram underlag och förutsättningar för tre ting, nämligen starta en egen TV-kanal, starta en egen radiokanal och för det tredje starta ett eget produktionsbolag. Betänkandet är ganska utförligt. Jag skall bara plocka några saker därur.

För det första känner vi igen det här kravet från kulturutskottet 1997 och 1998 i ombudsmötet, då man krävde kristen radio- och TV-kanal. Och då skriver utskottet så här: "Kulturutskottet bejakade att det var viktiga områden som motionären önskade få belysta i den då aktuella mediautredningen, men utskottet ansåg att mediautredningens direktiv och kompetens borgade för att detta skulle komma att finnas med som en del i utredningen." Därför avslog man motionerna. Sedan behandlas mediautredningen väldigt utförligt. Den pågick 1998 till 2000, och den redovisade sitt arbete i *Kommunicera mera med flera*. Det var Svenska kyrkans utredningar 2000:7. Jag utgår ifrån att alla har läst den skriften ordentligt, därför att den är så viktig.

Sedan skall jag citera det mesta av vad utskottet säger i sin mycket korta text under rubriken Utskottet. "Av bakgrundstexten framgår det att nästan samtliga remissvar som inkommit med anledning av mediautredningens förslag är positiva till att Svenska kyrkan i första hand skall inrikta sig på bättre samverkan med befintliga medier. Utskottet delar denna uppfattning. Utskottet anser dessutom att det inte finns ekonomiska förutsättningar att starta och driva egen radiokanal, TV-kanal och eget produktionsbolag för Svenska kyrkan. Vår hemställan är alltså att kyrkan avslår motionen."

Bifall till utskottets hemställan.

CARINA ETANDER RIMBORG:

Fru ordförande! Ledamöter! Kyrkolivsutskottet föreslår, efter en lång uppräkningslista vad som gjorts och sagts under flera år, att min motion att ta fram underlag och förutsättningar att driva en egen radiokanal, TV-kanal och ett eget produktionsbolag skall avslås. Att man skall vara försiktig och inte hoppa på projekt som är dumdristiga eller ogenomtänkta kan jag förstå, men varför skall Svenska kyrkan stå där år efter år med händerna i byxfickorna och bocka inför public service-företagen och hoppas få lite tid? Vart har vårt mål och vår frimodighet tagit vägen? Vi ser ju att TV drar in på gudstjänsterna och producerar andra typer av program, mer eller mindre lyckade. Skall vi nöja oss med det? Och några av årets motioner handlar ju också om TV-sända gudstjänster. Frågan är högst aktuell. Vi hör att radion drar in på andakter och också förändrar i sina tablåer, mer eller mindre lyckade. Skall vi nöja oss med detta?

Jag skall besvara den frågan åt er: Nej! Nej, det är inte rillräckligt. Vi måste ta för oss mer. Vi är inte ensamma på marknaden, och vi ligger redan långt efter. Men visst kan vi komma i kapp. Om vi ser vad som finns på Kyrkans hus i dag har vi ca 50 personer anställda som arbetar med information och insamling. 25 personer är på kommunikation och media. Av dessa är en, jag upprepar en, person utbildad filmare/fotograf och jobbar med TV-produktion. Det är Leif Gustavsson, och han gick på Valand på 60-talet. I somras kunde vi se ett program, Hela jorden sjunger, som gjordes av TV-huset i Jönköping som numera är nedlagt, det kunde vi läsa i Kyrkans Tidning. Det gjordes efter en idé av Leif Gustavsson som han utvecklade ihop med Per Harling. Det är ju egentligen så här jag skulle vilja att vi skulle fungera. Svenska kyrkan tog fram en idé, såg till att den blev genomförd och sålde den till TV. Och det kanske är det som jag menar med produktionsbolag. Det är kanske inte rätt benämning. Det kanske skall kallas någonting annat. Men tänk om vi kunde göra så även med TV-sända gudstjänster. Vi har idéerna och TV köper. Om vi hade lite framåtanda, vågade satsa lite, skulle vi kunna göra så mycket. Att då bara ta fram förutsättningarna och underlaget, dvs. idéerna och förslagen på hur en sådan avdelning på kansliet skulle se ut och hur den skulle finansieras, är väl ändå inte för mycket begärt. Där kanske vi kunde se hur det skulle fungera om vi byggde ut och utvecklade det här samarbetet med andra produktionsbolag, som vi också kunde läsa om i Kyrkans Tidning, sidan 39.

Utskottet skriver att det inte finns några ekonomiska resurser för att starta en TV-kanal, radiokanal och eget produktionsbolag. Jag tycker det är konstigt att utskottet kan ha en åsikt om detta utan att ha något helt underlag. Först måste vi ju faktiskt veta vad detta kostar innan vi kan ta ställning i frågan. Kyrkostyrelsen själv konstaterar i sitt svar på frågan om kyrkan och Sveriges Radio att gudstjänsterna och de kristna programmen i TV och radio är viktiga. För att bevisa att Kyrkostyrelsen menar vad man säger vore det faktiskt inte så svårt eller farligt att ta fram underlag för hur vi skall stärka gudstjänsterna och de kristna programmen i TV och radio, att ta fram förslag på idéer hur detta skall gå till, hur det skall kunna organiseras och vad kostnaden skulle bli.

Nu skall jag göra det lätt för Kyrkomötet och för Kyrkostyrelsen och yrkar därför bara bifall till att-sats tre i motion 2001:73, att Kyrkomötet ger Kyrkostyrelsen i uppdrag att ta fram underlag och förutsättningar för Svenska kyrkan att starta ett eget produktionsbolag. Tack.

RUNE ENTELIUS:

Fru ordförande! Kyrkomötesmedlemmar! Jag vill lägga några synpunkter med anledning av Carinas motion. Men till att börja med vill jag säga, att det som skall rädda

Svenska kyrkan över huvud taget är väl den här entusiasmen som Carina visade nu när hon framförde sina synpunkter på sin motion. Jag kommer inte alls att låta lika entusiastisk.

Den här motionen tillkom i alla fall när Carina hade läst mediautredningen *Kommunicera mera med flera* och blivit besviken, eftersom hon fann att utredningen speglade väldigt lite framåtanda och nytänkande. Det hörde vi ju nyss. Mediautredningen föreslår på sidan 8 att ”kyrkans kommunikation med medlemmarna och med samhället i stort i görligaste mån bör ske genom de allmänna medier som står till buds”. Därför handlar de viktigaste förslagen om hur ”Svenska kyrkans samverkan med de allmänna medierna skall förbättras samt ur kyrkans kommunikation med alla dem som tillhör henne skall möjliggöras”.

Carina påpekar med rätta att sedan mediautredningen kom har antalet TV-gudstjänster på söndagarna blivit allt färre och ofta bytts ut mot andliga samtal. Radiotiden för andakter är kortare och ofta inte kristna utan i public svervice-anda alltså multireligiösa för att passa vårt mångkulturella samhälle. Hon menar, och också det med rätta, att vi inte skall skämmas för vårt kristna budskap och att vi skall använda alla sätt för att sprida det, t.ex. genom att Svenska kyrkan har en egen TV- och radiokanal och ett eget produktionsbolag. I motionens hemställan föreslår hon ju att Kyrkostyrelsen tar fram underlag och förutsättningar för just detta. Nu har hon dragit tillbaka två tredjedelar av detta yrkande som vi hörde nyss.

Den typiska behandlingen av en motion är ju, det vet vi alla, att den avslås. Den här motionen var naturligtvis lätt att avslå för utskottet, eftersom ”det inte finns ekonomiska förutsättningar att starta och driva egen radiokanal, TV-kanal och eget produktionsbolag för Svenska kyrkan” (ur utskottets hemställan). Det är sådana argument som vi alla accepterar som för en gång alltid givna.

Vad är det då för glädje med den här motionen? Jo, det mest positiva med alla motioner är ju att det kan bli en mycket djupgående debatt i utskottet och förhoppningsvis en fortsättning av den debatten i plenum. Det får vi strax se. Det tråkiga för Carinas del är det faktum att debatten just nu anses avslutad i och med att utredningen har kommit. De flesta remissorganen var positiva till utredningens skrivningar om samarbete med befintliga medier och den uppfattningen delades av utskottet, något som framgår av klämman i betänkandet. Det jag skulle vilja är att debatten om media och om hur Svenska kyrkan skall förhålla sig till den måste fortsätta, och även om vi i dag avslår motionen får de som företräder kritiska och tveksamma röster naturligtvis inte förtrötas. För övrigt är risken stor att mediautredningen som så många andra utredningar hamnar i total glömska och bara samlar damm. Den måste aktiveras i debatten.

Det var intressant att höra Roland Johansson komma med så många nya idéer om hur mediaverksamheten skulle kunna bedrivas, och jag hoppas att det kan ge uppslag till många nya debattinslag. Mediautvecklingen sker för övrigt numera så snabbt att det som var riktiga slutsatser när utredningen kom i mars förra året inte behöver vara det om t.ex. fem år. Så försök hålla den här mediadebatten i gång, och det gäller naturligtvis också Carina, var hon nu sitter.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

BISKOP TONY GULDBRANDZÉN:

Det jag tycker mig möta bland människor i mångt och mycket i dag är den individuella tron, att jag plockar mina trosuppfattningar på olika håll och jag plockar delar av tron under olika tider i mitt liv. Ibland har jag inte tid att vara engagerad i kyrka och församling för att få material för mitt inre liv. Ibland får jag en kort weekend någonstans på en retreat eller jag åker till Taizé.

I detta tänkande, där människor får korta stunder av material för att utvecklas och växa i sin tro, kommer det här med media in på ett helt nytt sätt. Allt fler människor börjar leva sitt liv, när det gäller livsåskådningsfrågor över huvud taget, via mail, chat, SMS-meddelanden och TV-snuttar. Senast i dag har jag haft ett samtal som gick ut på att jag hittar ingen församling, jag lever mitt liv via TV-gudstjänster. Hela den här problematiken att vid olika livstillfällen, i olika livssituationer, kunna ge en input av kristet trosmaterial som jag kan bearbeta, ta till mig och kanske leva på en längre tid är en av vår tids viktigaste utmaningar. Och till det hör produktionsbolag för TV, till det hör program, till det hör att utveckla webbmaterial, SMS-meddelanden med bibelord och många, många andra bitar. Håll den här debatten levande för den är oerhört viktig för människors växt i kristen tro.

BRITTA OLINDER:

Fru ordförande! Det räcker inte med att hålla debatten levande. Vart är kyrkan på väg? Här har vi en möjlighet där vi kan nå människor. Jag tycker det är otroligt om vi inte nu ställer upp bakom Carinas förslag, så att vi kan nå ut till människor. Jag vill bara stödja Carinas förslag och hoppas att det kan gå igenom.

SIGVARD HÄRNRING:

Fru ordförande! Kära ledamöter i Kyrkomötet! Det är klart att man inte når fram till målet bara genom att debattera, men den första förutsättningen för att komma någonstans är faktiskt att föra en konstruktiv och analyserande debatt. Och för dem som inte har läst mediautredningen säger jag bara, gör det med det samma! Plocka fram den där dammiga utredningen när ni kommer hem.

Bifall till utskottets hemställan.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 56.

113 § Målskrivning för Svenska kyrkan

ROLAND JOHANSSON:

Fru ordförande! Det kan finnas en risk att jag talar så positivt att ni kanske röstar emot det som jag då i utskottet har sagt att jag skall representera. Så gick det ju i förra frågan då jag var uppe och talade. Men det beror på att vi i utskotten har olika uppfattningar, men jag har då blivit ombedd att vara talesman i just den här frågan om målskrivning.

Om jag ber er blunda – ni behöver inte – men om ni blundar och sedan försöker se ordet mål framför er, kanske många av er ser ordet mål på en banderoll i samband med ett lopp ni har varit med och sprungit eller ni har sett på TV. Man skall alltså nå någonstans, man skall komma till målet, man springer in under det här skynket och så har man nått det mål man skulle nå. Det kan vara korta lopp, det kan vara långa lopp. Jag tror att det är viktigt att man springer många korta lopp så att man kommer till målet ofta, för det är så positivt att komma till ett mål. Ni kanske har varit ute och rest, ni har haft ett mål för er resa och ni kommer fram och är lyckliga och glada. Men ni kanske också har rest utan mål, men då kan man säga att det har varit ett mål att bara få vara med och uppleva saker, se nya resmål och få en del intryck.

Hur många minns inte: ”Den glider i mål!” Jag är tillbaka i hockey igen, när pucken gled in i mål. Igen, en rörelse, man skulle nå ett mål. Och när det blir mål blir alla så glada. Har ni inte sett det på fotbollsmatcher och liknande hur man hoppar upp med

varandra, man bildar små grupper och alla ser så positivt på att vi har lyckats med någonting. Men det finns ett problem i det här med att göra mål. Det finns ju målvakter. De står där för att stoppa, så att man inte skall få in bollen eller pucken i det mål man har framför sig.

När vi talar om mål kan jag fråga här: Vi sitter väl här allesammans med något mål för vårt engagemang i Kyrkomötet? Jag satte upp ett mål för ett år sedan, och det var att den grupp som jag representerar från Stockholms stift skulle ha fyra mandat efter valet. Jag har jobbat för det och jag blev så glad när Paul Trossö sade till mig för några dagar sedan att vi hade nått målet. Det blev glädje och jag gick ut på kvällen och firade det hela.

Men vi har också andra mål naturligtvis för vårt engagemang. Mitt engagemang i kyrkan är det samma som jag har hemma i min församling, där vi säger att vi skall göra Gud tydlig i världen. I min lokala kyrka i Kummelby har vi nog med att göra Kristus känd. Och att göra Kristus känd eller göra Gud tydlig i världen kan jag tycka vara en kortversion av det som finns i utskottets skrivning, som är missionsbefallningen. Jag har lagt några motioner under årens lopp om information och senast 1999 tillsammans med dagens motionär, Carina Etander Rimborg, och det handlade om att man skulle ge resurser till kyrkan centralt för att kunna genomföra kampanjer. Och ni som minns, jag lade också en motion om att vi skulle satsa 50 miljoner på annonsering. Det var många år sedan jag lade den motionen, men den fick avslag. Det är det vanliga när det handlar om sådana här kampanjer. Men nu har vi fått pengar. Nu har vi genomfört en kampanj i samband med valet, och vi vet vad det blev: chokladkakor och cigarettpaket och lite av varje. Och då har en del frågat sig: Är det det här som vi skall göra? Och då kan jag fråga mig: hade reklambyrån fått en rätt målskrivning för sitt arbete? Hoppas det, men många har ju undrat.

Men då är min fråga: Pågår arbetet på kyrkans kansli om att ta fram en målskrivning? Vi säger att det pågår sådant arbete, men vi säger också i vår skrivning här att när det här görs finns det en risk att målet blir reducerat. Jag har lite svårt att förstå det, för om man har ett sådant kort mål som jag har nämnt tidigare, att göra Kristus känd, är det ingen reduktion av ett mål. Det är ett klart definierat mål att göra Kristus känd.

Men, och nu kanske jag är ute på djupt vatten, jag vet inte, när jag då läser Läronämndens yttrande i den här frågan – det har tidigare både av Fredrik Sidenvall och Per-Åke Axelsson hänvisats till Läronämndens skrivning som jag tolkar lite annorlunda än de tidigare talarna – står det : ”Läronämnden vill påminna om att även målskrivningsarbete kan bli lagiskt så att resultatet uppfattas som restlöst” – och jag har förstått att man kan säga ”helt och hållet” i stället – ”avhängigt av våra planer, vår egen förmåga och initiativkraft.” Jag kan tolka det som så att det är på något sätt stopp. Man är målvakt. Man låter oss inte uppleva oss vara, som biskop Christina sade, myndiga kristna. Jag upplever mig vara myndig kristen och jag vill jobba för att sätta mål men också nå mål. Men kan det vara så att Läronämnden på något sätt vill stoppa det här arbetet med risk, som de säger, att det kan bli lagiskt och uppfattas som avhängigt av våra planer, vår egen förmåga och initiativkraft. Vi har väl alla fått genom tilltal av Herren det vi gör och säger. Jag hoppas i alla fall att det är så.

Så därför hoppas jag att vi kan komma i gång med det här jobbet, och även om jag står här som talesman för utskottet, och då ska säga att vi inte ger stöd till den här motionen, tycker jag ändå att Carinas motion är en bra motion och jag tror att vi i Svenska kyrkan behöver en sådan här kort, fin, övergripande målskrivning. Tack.

CARINA ETANDER RIMBORG:

Fru ordförande! Utskottet konstaterar att Svenska kyrkan framträder som folkkyrka, bekännelsekyrka och brokyrka – folkkyrkan som faktiskt har sitt ursprung för att visa sitt oberoende från staten och de politiska partierna, bekännelsekyrkan en trohet mot bekännelsen som då enligt kyrkoordningen sammanfattas i bl.a. Guds heliga ord, Bibeln, och brokyrkan att slå broar mellan skilda kristna traditioner. Jag tror att Svenska kyrkan på nationell nivå behöver ett tydligare skrivet mål, och det hade precis som Roland sade här kanske hjälpt när vi fick en inomkyrklig debatt t.ex. om annonskampanjen.

Att leta i inledningstexter, bekännelseskrifter eller verksamhetsberättelser ger ingen klar bild. Jag har förstått att min motion orsakat en del diskussion i utskottet. Det visar hur svår men kanske också hur nödvändig en målskrivning är. Men jag skall inte driva detta vidare just nu och har därför inget eget yrkande.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:

Ordförande! Det var ju en intressant beskrivning av Läronämnden, att vi nu agerade målvakt här för alla entusiaster. Det är väl så att vi i vissa lägen är mållösa.

Vad vi har försökt ge uttryck åt är den kristna erfarenhet som ligger i att vi inte har kontroll över resultat. Till exempel, en är den som sår, en annan den som skördar, men det är Gud som ger växten. Vad Läronämnden försöker säga i den här restlösa meningen är att vi inte skall fästa vår frimodighet, vår tillit, vårt engagemang i resultat utan på något sätt försöka låta dessa vara förankrade och vila i, det som vi har talat om så många gånger, Guds nåd. Vi är mottagare, det är det primära.

Men vi har ett uppdrag, och Gud verkar genom sin Ande i oss. All erfarenhet säger att det inte är så enkelt att bara bestämma sig, och ännu mindre enkelt är det ju så fort vi sätter mål. Vi lever i en slags dubbel verklighet. Å ena sidan sätter vi mål för vår verksamhet och det skall vara avläsbart osv., och det är riktigt och viktigt. Men samtidigt å andra sidan måste vi göra det med ett leende, annars blir det bara så att säga avprickbar statistik. Så fort vi säger att vi skall öka konfirmandfrekvensen från 50 till 70 procent eller från 10 till 20 procent måste man ju ställa sig frågan: Är det säkert att 20 procent är bättre än 10 procent? Det beror väl på vad som händer under processen. De viktigaste målfrågorna i vår kyrka skulle formuleras så här, att vi vill bidra till att människor får hjälp att fördjupa sin Kristus-relation. Och hur mäter man fördjupning? Skall jag tala om att i fjol kände jag mig 10 procent relaterad men i år är det 25 procent? Då märker vi hur omöjligt det är. Alltså måste vi samtidigt som vi anammar de effektiva arbetsformerna att arbeta med mål vara insiktsfulla och veta, att det som är riktigt viktigt här i livet går inte att målbeskriva, går inte att mäta. Man kan bara i ödmjukhet ta emot. Det var det vi försökte uttrycka i Läronämnden.

GERD GULLBERG-JOHNSON:

Ordförande och kyrkomötesledamöter! Tanken i den här motionen behövs, och vi diskuterade en hel del runt andemeningen och fick rannsaka oss själva: Hurudant är det? Därför har vi skrivit missionsbefallningen i utskottets betänkande. Ni ser den sist i utskottsbetänkandet. Och det var just det som vi i utskottet var eniga om och är eniga om, att vi skall göra det på lokal nivå, som kyrkoordningen säger, att detta arbete har vi alla ansvar för. Det kommer fram i församlingsinstruktionerna som vi arbetar med, det målskrivningsarbetet pågår och det är där vi ser det som motionären syftar på, att vi arbetar med det för fullt ute i församlingarna.

Därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 56.

114 § Ökad tillgänglighet av Svenska kyrkans material i olika frågor

EVA FORSSELL ARONSSON:

Ordförande! Övriga ledamöter i Kyrkomötet! Carina Etander Rimborg och jag har skrivit i motion 76 att vi önskar att information om Svenska kyrkans material skall bli mer tillgängligt än vad det är i dag. Ibland behöver man söka information om olika frågor och temata. En anställd i en församling kan ju vilja ha nya idéer för sitt konfirmandarbete, en lekman kan vilja ha teologiska reflektioner kring kanske temat dödshjälp, en journalist vill veta vilken forskning som bedrivs inom Svenska kyrkan och så vidare och så vidare. Inom Svenska kyrkan tas det fram mycket material av varierande slag och detta görs på Svenska kyrkans olika nivåer. Exempel på sådant material är projektrapporter, idémateriel, biskopsbrev, *Svenska kyrkans utredningar*, *Mitt i församlingen*, *Tro och tanke*. Om vi tycker att detta material är bra, måste människor också kunna få veta att materialet över huvud taget existerar.

Som jag ser det har utskottet i sin behandling av ärendet fastnat i tekniska detaljer kring hur information skall presenteras på Internet. Det var inte motionens avsikt att fokusera på de tekniska och teoretiska detaljerna. Det som motionen vill betona är att det är viktigt att den som så önskar på ett någorlunda enkelt sätt kan få del av Svenska kyrkans material. Presentationen av detta material kan göras på olika sätt. Det viktigaste är att kunna få fram vilket material som finns inom ett visst ämne. Det räcker då att lägga upp ett sökbart register med hänvisning till var man kan få ta del av materialet. Och detta är relativt enkelt att ordna. När det är gjort får man successivt välja ut det material som kan, får och bör läggas ut på Internet i delar eller i sin helhet. Det viktigaste är dock att materialet finns förtecknat och att denna förteckning finns lätt tillgänglig för alla som vill ha den.

Jag läser i utskottets betänkande att man arbetar vidare med att få en gemensam portal till alla kyrkans webbplatser och att denna portal skall spegla hela Svenska kyrkan. Detta låter mycket bra. Det skall också finnas olika sökmöjligheter, så att man kan söka på olika ämnesord. Detta ligger också precis i linje med min önskan. Däremot är det en detalj som oroar mig. Man anser att det skall vara olika anpassade ingångar för olika målgrupper, dvs. anställda, förtroendevalda, journalister osv. Jag hoppas verkligen att det inte blir så att man separerar informationen när det gäller Svenska kyrkans material, så att inte allt material är tillgängligt för alla målgrupper. Det är viktigt att allt material är tillgängligt för alla, och jag hoppas att min oro i detta fallet är obefogad.

En annan sak som förundrar mig när jag läser detta betänkande är att ombudsmötet har beslutat att samla idéer från församlings-, stifts- och nationella nivån i ett kyrkligt datanätverk. Detta beslut fattades redan 1995, alltså för sex år sedan. Vad har hänt i denna fråga? Finns denna idébank i dag, och var finns den i så fall? Om idébanken existerar är jag rädd att den enbart finns på Kyrknätet, men detta intranät är bara öppet för anställda i Svenska kyrkan. Jag som enkel lekman kan alltså inte ta mig in på Kyrknätet och inte heller majoriteten av de kyrkotillhöriga eller svenska folket. För att jag och andra som arbetar frivilligt i församlingarna skall kunna utnyttja detta idémateriel måste det vara tillgängligt. Här kanske någon som är mer insatt i ärendet kan svara mig.

Jag hoppas alltså att arbetet med att öka tillgängligheten av Svenska kyrkans material går vidare och att vi inte behöver vänta alltför länge innan sammanställningen av materialet finns ute på Svenska kyrkans hemsida. Jag har inget eget yrkande. Tack.

GERD GULLBERG-JOHNSON:

Ordförande och kyrkomötesledamöter! Det är bra att vi har så bra anställda med oss här i plenisalen så att vi får uppgifter. Det är så här, att jag precis har fått meddelandet att mycket av det motionären frågar efter redan finns. Det finns inget annat yrkande än utskottets hemställan, men jag skulle bara ge upplysning om att det finns väldigt mycket. Så ta kontakt med Kyrkans hus och Ingrid Andersson, så får ni detta. Bara en upplysning.

EVA FORSSELL ARONSSON (REPLIK):

Jag tycker då egentligen inte att man skall behöva ringa en viss person i Kyrkans hus för att komma åt det materialet, utan det skall vara enkelt tillgängligt via Svenska kyrkans hemsida. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 56.

115 § Användande av alkohol vid representation

ALF G JOHANSSON:

Fru ordförande! Motionären tar genom sin motion upp ett angeläget samhällsproblem, alkoholmissbruket. Jag delar motionärens synpunkter att vi har ett ansvar i kyrkan för att förändra attityden till alkoholen och på alla sätt motverka skadeverkningar vid alkohol- och drogmisbruk.

Motionären hemställer i sin motion att Kyrkomötet beslutar att avstå från rekommendationer om användande av alkohol vid representation inom Svenska kyrkan. Jag tror liksom kyrkolivsutskottet att genom att slopa rekommendationen, som tidigare ombudsmöten ställt sig bakom, inte löser några problem. Vid 1998 års ombudsmöte var frågan uppe till behandling. Församlingsutskottet gav då till uttryck i sitt betänkande att rekommendationen om spritfri representation var en hållbar ståndpunkt. Ombudsmötet beslöt enligt betänkandet.

Kyrkolivsutskottet hänvisar i sitt betänkande i år till den rekommendation som nu gäller. Utskottet anser att det följer risk för avsaknad av rekommendation. Det kan ge felaktiga signaler till allmänheten och massmedia. Bifall till utskottets hemställan om avslag på motionen.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 56.

116 § Åtgärder beträffande ungdomars alkoholvanor

SIGVARD HÄRRING:

Fru ordförande! Kyrkomötesvänner! Eskil Jinnegård tar i en motion upp en fråga som jag kan säga, av egen ganska tuff och bitter erfarenhet, är oerhört allvarlig. Som tidigare gymnasielärare i Eslöv och sedan länge boende i Lund har jag sett hur den skrämmande utvecklingen mot mera alkohol och drickande i allt lägre åldrar har utvecklats både bland gymnasister och studenter, och det ser man ju t.ex. vid examens-

fester och insparksfester. Mycket skrämmande! Det är alltså ingen tvekan att detta är ett viktigt ämne som vi bör diskutera.

Jag vill bara nämna att utskottet i sin rätt utförliga bakgrundsbeskrivning ger exempel från internationell verksamhet, och från kyrkan nämner man t.ex. organisationen *Hela människan*, det som vi tidigare kallade DKSN och vars RIA-gårdar är dess mest kända verksamhet. Utskottet ger också exempel från arbete i stift, från Västerås stift, Luleå stift och Lunds stift, och jag kan ju nämna det sistnämnda eftersom det är mitt stift. Där har man numera en utbildning för personal och kyrkorådspresidier i församlingarna kring alkoholism, en förebyggande utbildning. Den kallas *Kristet mod* och genomförs lokalt under en dag och avser att främja arbetet med en lokal handlingsplan kring alkohol och drogberoende på arbetsplatsen. Det berör då i den formuleringen just att det handlar om det lokala planet, och utskottet säger ganska kort i sin sammanfattning att det inte föreligger några behov av en centralt utarbetad handlingsplan utan snarare att samordna det material som finns centralt, medan däremot konkret att unga i farozonen kan vi bara nå lokalt. Därför behöver arbetet vara församlingsförankrat och det kan med fördel ske i samarbete med socialtjänst, skolor och polis. Exempel på sådant arbete finns ju på rätt många olika håll.

Bifall på utskottets hemställan som innebär avslag på motionen.

ULLA CARLSON:

Ordförande! "I Guds kärlek vill jag vila, vet mig önskad, älskad, sedd." Alla känner inte den tilliten. En socialsekreterare i kommunen ringde och bad att vi skulle träffas för ett samtal. Det samtalet kom bl.a. att handla om en grupp unga flickor på 14-15 år. De vill vara med, vara önskade, älskade, sedda. De vill vara med i ett gäng av äldre pojkar. Det finns en inträdesbiljett till gänget: sprit och samlag. Och biljetten betalas om och om igen. Jag vet att den här socialsekreteraren arbetar bland dessa flickor och gör ett mycket gott arbete, så jag bad henne att vara med på Diakonins dag den 13:e söndagen efter trefaldighet och hon kom. Och då var också våra konfirmander med, och de är ju just i den här åldern, 14-15 år.

Den frågan vi vuxna skall ställa oss är: Är vi förebilder och förebedjare för barnen? Leder vi dem på trons väg genom livet? Ja, ni känner nog igen orden från dopgudstjänsten. Har ni förresten läst insändaren i den Kyrkans Tidning som vi fick i går och som hade överskriften, Taizéresor rena fylleslaget. Jag vill ta ett citat ur insändaren: "Fler och fler församlingar tar med sig konfirmandgrupper till Taizé. I somras fick vi vada genom drivor av berusade svenska konfirmander medan deras ledare låg i sina baracker och drömde söta drömmar om gudsmöten och inre frid." Jag har inte varit i Taizé, men om det så bara är vid något enda tillfälle så som insändaren beskriver, har konfirmanderna svikits av dessa som skulle vara förebilder och ledare på trons väg.

I början av september var jag på läger med våra konfirmander. Vi åkte elva mil till Kastlösa på Öland. Vad var det som fick mest plus i utvärderingen? Jo, det fick Christer. Och ni känner ju inte Christer, så jag måste berätta vem det är. Christer bor i pastoratet. Han blev missbrukare vid 14 års ålder och tillhörde då ett gäng på 30 ungdomar och det är för 35 år sedan. Han och två till lever i dag. Och när Christer berättar om sitt liv lyssnar alla, för han gör det rakt och osminkat och han låter konfirmanderna komma med sina frågor. Jag vet hur jag höll på att svettas ihjäl för ett par år sedan när någon böjde sig fram och sade: "Har du mördat någon?" Då svarade Christer: "Det hoppas jag att jag inte har gjort, men jag kan ha gjort det." Han bor som sagt i pastoratet. Han känner till det mesta på missbruksfronten, trots att han nu i fem år har kunnat vara fri från sitt missbruk. Och han har ställt upp också och sagt att vill någon ha hjälp av honom skall han göra vad han kan.

Jag tycker det är riktigt som utskottet skriver att unga i farozonen endast kan nå lokalt och att arbetet därför behöver vara församlingsförankrat. Men så är det det här med materialet, och alldeles nyss talade vi om en motion från 1995, nummer 531. Det är jag det. För då motionerade jag om en idébank för lokalplanet i ett kyrkligt data-nätverk, där vi skulle ha en samordning av material. Men såvitt jag vet, och jag har frågat på Kyrkostyrelsen vilket kan vidimeras av kamraterna där, hörde jag inte nu heller sista gången talas om att denna idébank har kommit till stånd. Har den det under de senaste dagarna vill jag gärna ha reda på det.

För allt i världen, allt tar sin tid. Men under tiden finns våra ungdomars önskan att vara just önskade, älskade och sedda. Och jag ber: Låt oss inte svika dem!

ESKIL JINNEGÅRD:

Ordförande! Ledamöter i Kyrkomötet! Jag har aktualiserat den här frågan. Det är en mycket stor fråga för samhället och för kyrkan. Jag tackar också för den redovisning som utskottet har gjort, bl.a. där man har tagit fram uppgifter från en folkhälsorapport – och den ser ju inte bra ut – där man säger att ungdomar i Sverige dricker mycket alkohol vid olika tillfällen, oftare än i flera andra EU-länder. Och det är ju definitivt inte bra. Många svenska ungdomar dricker redan i 14-årsåldern och därefter stiger konsumtionen undan för undan.

Det är en fråga för oss alla, vi som jobbar på lokalplanet också, att tillsammans med skolan och övriga organ verkligen göra insatser på det här området och givetvis även på stiftsplanet och på riksplanet. Vi vet ju, när vi ser även på vuxna, att ungefär tio procent av svenska folket har för hög alkoholkonsumtion. Det är 850 000 personer som på ena eller andra sättet inte kan fungera i hemmet eller på arbetsplatsen. Dessutom är det också stora kostnader, både för vuxna och för ungdomar, så här är ju många insatser som behöver göras. Inte minst kan vi spara pengar inom vården. Vi fick en uppgift bl.a., att det här i Europa är 58 000 ungdomar som avlider varje år på grund av alkoholrelaterade skador.

Det är klart att detta är kämpigt. Det är inte lätt att ändra det här arbetet för ungdomar. Vi hör sådana här exempel, men ändå kan vi inte bara låta det gå utan vi måste försöka vara så aktiva vi kan. Och kyrkan har här en stor uppgift att hjälpa människor att fungera på ett bra sätt, så att de inte blir skadade för hela livet. Jag tackar utskottet för den redovisning som ni har gjort. Den är värdefull för oss alla här i Kyrkomötet, och jag har inget annat yrkande än utskottets.

MARIANNE UPMARK:

Fru ordförande! Jag skulle bara vilja komplettera med några sakupplysningar med anledning av vad de tidigare talarna har sagt. Att ungdomar i Sverige dricker mer än ungdomar i övriga Europa stämmer inte, men däremot att ungdomar i Sverige dricker annorlunda. Det är berusningsdrickandet som är ett problem. Och med anledning av EU-inträdet har de medel som vi då tidigare hade att begränsa alkoholkonsumtionen med förändrats. Därför tillsatte man en kommitté som utarbetade ett förslag som heter *Nationell handlingsplan* för att förebygga alkoholskador och som togs av riksdagen i våras. I det här kommittéarbetet läggs ett väldigt stort ansvar på kommunerna, och man lägger tonvikten vid att förebygga skadlig alkoholkonsumtion hos ungdomar. Vad man vet om det som har effekt är det väldigt breda och långvariga insatser, och med breda avses då att man inom ett samhälle samarbetar så att alla, myndigheter, frivilligorganisationer, kyrkan, föräldrar osv., ger samma budskap. Och där har kyrkorna en väldigt naturlig roll att fylla.

Därutöver skulle jag vilja lämna en lite mer personlig reflektion kring det här. Vad gäller ungdomars alkoholvanor finns det forskare inom socialantropologi som ser det här med ungdomars alkoholkonsumtion som en vad man kallar övergångsrit, ett sätt att bli vuxen. Och då är det ju så i vårt samhälle att vi i dag nästan inte har några sådana här riter i samband med tonåren eller puberteten, vid 13, 14, 15 år, utan då har det blivit att dricka sig full. Så gott som alla vuxna dricker alkohol, och då är det ju ganska naturligt när ungdomarna börjar känna sig vuxna att de också vill dricka alkohol.

Jag vill plädera för och tror att konfirmationen, förutom då att den ger kristendomsundervisning, kan ses som en sådan här övergångsrit från barn till vuxen. Så även ur den här aspekten tycker jag konfirmationen är oerhört viktig. Jag tycker det är väldigt alarmerande siffror och såg just här i någon statistik i *Bulletinen*, att totalt i Stockholm som jag själv kommer från var det 39 procent av åldersgruppen som konfirmerades. Men tittar man på innerstadsförsamlingar, där det är väldigt få ungdomar som tillhör någon annan religion, och ser man på hela åldersgruppen är det bara 30 procent, dvs. en tredjedel av ungdomarna som konfirmeras. Så där tycker jag att vi har en väldigt stor uppgift, och jag är övertygad om att vi med samlade krafter skulle kunna erbjuda ungdomarna det här, så att de skulle kunna få bearbeta existentiella frågor, och som då också, är jag övertygad om med stöd av de här socialantropologiska forskarna, indirekt skulle kunna ha en alkohol- och drogförebyggande effekt. Tack.

HERBERT SJÖDIN:

Ordförande! Ledamöter! Jag måste bekänna en sak. Jag är faktiskt muslim. Ja, i ett avseende. Jag är nykterist. Skälet? Jag brukar säga att konjak är gott, men den är alldeles för dyr. Jag är nykterist av ekonomiska skäl. Vad kostar alkoholen oss här i detta land årligen? Det kanske inte är alldeles obekant. För en del år sedan kostade den 100 miljarder kronor i runda tal per år. I dag räknar man med ca 110 miljarder, 110 000 miljoner kronor. Jag tycker att konjaken är för dyr. Vad blir det på mig som genomsnittlig skattebetalare per år? Och på dig som genomsnittsskattebetalare? 20 000 eller kanske 22 000 kronor om året. Jag avstår från alkohol. Jag klarar mig ändå. Och jag vill ha mina 20 000 kronor varje år. På fem år har jag satsat ca 100 000 kronor på alkohol. Och då var det någon som sade att det är lika bra du dricker lite konjak du också, för du får i alla fall inte dina 20 000 kronor. Men jag ger inte upp. Jag vill ha mina 20 000 kronor. Och i familjen, man och hustru, 40 000 kronor om året. Det är rätt mycket pengar.

Det kan jämföras med kostnaden för sjukvården. Jag hörde häromdagen att sjukvården i vårt land kostar totalt 83 miljarder kronor om året. En stor del av dessa miljarder ingår i de 110 miljarderna för alkoholen. Det finns ett axiom, menar jag, i det här sammanhanget, och det är att utan bruk blir det inget missbruk. Det tycker jag är ganska viktigt.

Det här som man nu säger i utskottets beredning av ärendet, att det ankommer på församlingarna – varför skall inte Svenska kyrkan kunna säga ifrån i en sådan här stor fråga? En ödesdiger fråga. Måste vi satsa så här mycket pengar på alkohol? Man kan ju faktiskt klara sig utan. Jag tycker det är svagt om inte Svenska kyrkan skulle kunna deklarerera en klar ståndpunkt här.

Jag yrkar bifall till motion 101.

TIMMY LEIJEN:

Ordförande! Den här frågan om ungdomars alkoholvanor är väldigt viktig. Men den blir ännu viktigare om vi inte rycker ut den ur ett sammanhang, ur hela tonårsperspektivet. Ungdomsstyrelsen har gjort en undersökning på ungdomars situation och

hur de upplever det här själva. Och då till en sakupplysning först. Undersökningen är från i vintras och den visar att ungdomar i Sverige har högre alkoholkonsumtion än i övriga Europa. Men däremot har vi mycket lägre annan droganvändning bland ungdomar.

Men hur mår ungdomar då? Ja, vi vet att det är väldigt hög suicidrisk bland unga män. Unga kvinnor försöker mycket oftare men misslyckas. Hur är synen på dem själva, var får de den ifrån? Jo, vad det gäller tjejer får de den utifrån media, vänner och killar. Hur får killarna sin självbild? Jo, utifrån sig själva, vänner och sedan media. Varför säger jag det här? Jo, det är så här också att i den här undersökningen fick man också reda på att värderingar är väldigt kontextuella och speciellt för ungdomar. Det är ju viktigt att vi jobbar inte bara med en fråga eller tar ställning till en enda fråga när det gäller ungdomar utan jobbar med hela ungdomsperspektivet. Därför tycker jag det är ett viktigt beslut som utskottet har tagit, att inte göra någonting på riksplanet vad gäller bara en fråga utan säger att vi skall jobba med det här på lokalplanet.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 57.

117 § Satsa på och värna om Svenska kyrkans personal

STEN ELMBERG:

Fru ordförande! Ärade ledamöter! Den här motionen har tillkommit med vetskap om församlingarnas arbetsgivaransvar, med vetskap om Församlingsförbundets roll och ansvar, med vetskap om pågående projekt ÖSUT och planerat projekt kring rekrytering.

Vi som motionärer vill att Svenska kyrkans medarbetare skall känna en arbetsglädje och inspiration som räcker igenom hela uppdraget inom kyrkan/livet. Vi vill inte att Kyrkomötet om 25-30 år skall behöva erfara det som vi i dag många gånger erfar, nämligen den medelålders, trötta, orkeslösa medarbetaren, som om Anden hade flytt. Utskottets svar påminner om Församlingsförbundets erbjudanden. Men vi kan konstatera undermedvetet, att deltagarna i de här erbjudandena som finns kunde varit fler. Syftet och röda tråden i motionen är att söka implementera ett livslångt lärande, alltså ständigt kompetenshöjande med exempelvis de tio nyckelord vi nämnt. Men jag vill säga att utskottets svar svävar lite grand i intentionen. Det står i näst sista stycket: "Ansvaret för kompetensutveckling åvilar den lokala arbetsgivaren men redan i grundutbildningen kan ett grundläggande synsätt läggas till ett livslångt lärande." Jag skulle vilja säga att det bör naturligtvis vara ett grundläggande synsätt med ett livslångt lärande.

Det blir naturligtvis då viktigt att framöver på nationell nivå inspirera, att kunna se samman t.ex. vad Församlingsförbundet gör, att se vad ÖSUT säger och vad andra personalbefrämjande insatser meddelar. Det handlar alltså om att inte vara reaktiv utan att vara proaktiv för att rekrytera, inspirera och behålla medarbetarna.

Yrkar bifall till utskottets hemställan. Tack.

LISEN RIDNE:

Fru ordförande och kyrkomötesdeltagare! Visst är det lite trist att motion efter motion avslås med olika grader av vänlig uppskattning. På riksdagstiden, om jag inte minns fel, kallades det här att begrava med krans, eller något i den stilen. Men även jag måste tillstyrka utskottets hemställan om avslag av motion 2001:91.

Men några saker dock. Utskottet pekar på personalpolitiska utvecklingsavtalet, och detta den kyrkliga arbetsmarknadens parter gemensamma och ständigt kollektivav-

talsmässigt aktuella material vore i sig väl värt en liten predikan. Men det tänker jag hoppa över. Däremot, utskottet har naturligtvis med bistånd utav en i det här ämnet mycket väl insatt person i form av Marie Schött belyst tingens ordning. Men jag skulle faktiskt gärna vilja veta om det finns någon av er ledamöter som aldrig har sett detta avtal? Och skulle så vara fallet, lägg en lapp med namn och adress i mitt fack nummer 52, så skall ni få det på post.

Det var den ena saken. Den andra är utskottets konstaterande att fler kyrkoherdar och ledamöter i råd och nämnder behöver få en god personalpolitisk utbildning gällande sitt ansvar som chef, som arbetsgivare eller som arbetsgivarföreträdare. Nu stundar det tider då det kommer in nyvalda ordförande och ledamöter i våra kyrkliga enheter, och lika viktigt som det har varit för nuvarande beslutande människor att erhålla eller skaffa sig fortlöpande utbildning och kompetens inom ansvarsområdet personal och avtal, lika viktigt är det att alla nya får sina grunder och sin kompetensrätt tillgodosedd. Jag menar att det är en stor tillgång för kyrka, församlingar, med i personalpolitik väl insatta förtroendevalda, för de vet vad som gäller. De vet i sin tur och i kraft av sin insatthet att det krävs god personalvård och fortlöpande kompetensutveckling för såväl chefer som andra anställda. Att exempelvis bara skicka en ledamot i kyrkorådet på kurs i tron att vederbörande skall ge ut till resten av ledamöterna vad han eller hon har lärt sig är egentligen oförsvarligt naivt. Men tyvärr är det alltför ofta förekommande. Jag menar även att utbildningsresurserna finns. Kräv att de ställs till förfogande och använd dem! Tack.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 57.

118 § Etiska frågor

LARS RYDJE:

Ordförande! Det här med etik är ett jättesvårt ämne. Och det är ju också på det sättet att allting går så snabbt och det dyker upp olika företeelser så snabbt att man börjar fundera över vilka etiska regler vi skall ha här och vilka etiska regler vi skall ha där. Motionärerna har alldeles rätt i att de nya landvinningarna gör att man på något sätt inte är förmögen att kunna gripa över hela problemkomplexet, och det är naturligtvis viktigt att man funderar över detta. Vad är ett människovärde, exempelvis? Skall man ha rättigheter att försöka lösa livets gåtor? Skall man ha rätt att genetiskt manipulera? Skall man ha rätt att behandla djur på ett speciellt sätt? Skall man placera sina pengar på något annat sätt? Det finns alltså en lång, lång, lång rad med olika händelser och saker som gör att man börjar fundera på etiska regler. Hur skall vi göra etiskt och vad är det som är viktigt? Det är naturligtvis väldigt svårt att begära att man skall veta vilka regler man skall vidta för att möta alla de här händelserna.

Man har ju behandlat de här frågorna tidigare på den tiden när det hette ombudsmöte, där man försökte skapa reflektion, förutsättningar för att teologiskt reflektera över frågorna och göra vissa ställningstaganden i de etiska frågorna. Om vi tittar oss omkring ser vi att det i kyrkan bedrivs ett arbete i de socialetiska frågorna. I Biskopsmötet, i Läronämnden, i Svenska kyrkans teologiska kommitté och Svenska kyrkans forskningsråd bedrivs det olika verksamheter och arbeten i de socialetiska frågorna i Svenska kyrkan. Vad som är ledsamt är naturligtvis att det i dag inte finns någon etikforskare vid forskningsavdelningen på kyrkokansliet, men man håller förstås de här frågorna under ständig bevakning. Det finns en projektanställd med en inriktning på

forskning om djuretik ur ett teologiskt etiskt perspektiv, och man räknar med att kunna presentera någonting om det i ett nummer i *Tro och tanke*.

En kyrklig, teologisk bearbetning av frågan om hur en kristen människosyn kan uttryckas och vilka konsekvenser en sådan människosyn får på olika områden i samhället saknas. Men eftersom så mycket redan är på gång och så mycket händer, har utskottet sett att det här kanske inte är lämpligt att man tillfredsställer motionären fullt ut. Vi tycker ändå det är viktigt att man pekar på de här frågorna och att Kyrkomötet ger Kyrkostyrelsen till känna det som vi har skrivit i vårt betänkande. Jag tänker inte ta upp mera av det här. Jag förutsätter att var och en är läskunnig och man har haft de här papperen hemma ända sedan förra mötet. Men det finns en beredskap från Svenska kyrkans sida att delta i debatten och att också ge vägledning i de etiska frågorna. Det som vi tycker är viktigt och som vi har tryckt på alldeles särskilt och som jag vill ta upp är den sista raden under utskottet. Det är att vi gärna skulle se en kyrklig, teologisk bearbetning som görs om frågan om den kristna människosynen.

Med detta, ordförande, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

BRITTA OLINDER:

Fru ordförande och ledamöter! Man kan inte annat än bli imponerad av all den etiska beredskap som finns inom kyrkan centralt. Men det är också viktigt att föra ut debatten. Att man i rapportering från vetenskapliga etiska råd får höra vad katolska kyrkan anser men ingenting om vad Svenska kyrkan anser tycker jag det känns lite jobbigt. Och när man hör från människor, ja, från Svenska kyrkan kan vi inte vänta någonting, då blir man också ledsen. Det är viktigt att föra ut debatten. Det är viktigt att det blir en samhällsdebatt om det här och där kyrkan verkligen finns med. Det är ju så här att man ibland skulle vilja sätta en raket under kyrkans centrala arbete, så att det blev ett sprakande fyrverkeri som alla tillhöriga och andra kunde få se och uppleva. Det är klart att ansvaret för att information kommer fram inte bara ligger på den som skickar iväg den, avsändaren, utan också på mottagaren. Så det är väl ett ansvar som vi behöver ta allihopa.

Utskottet hemställer att Kyrkomötet ger Kyrkostyrelsen till känna vad utskottet har anfört, och då vill jag särskilt betona den första meningen: "Utskottet anser liksom motionärerna att det är viktigt att Svenska kyrkan finns med i samhällsdebatten." Det är inte bara beredskapen det gäller utan att kyrkan verkligen deltar i samhällsdebatten.

KERSTIN HESSLEFORS PERSSON:

Ordförande och alla andra! Jag måste faktiskt få tala om att jag heter Hesslefors och inte Hesselfors, för nu har jag hört det flera gånger och jag känner inte riktigt igen mig. Det handlar om identitet.

Jag vill tacka utskottet för behandlingen av vår motion om etiska frågor i ett informativt betänkande. Det blir tydligt att många dokument tas fram när det gäller den etiska debatten. Det kommer bra fram, tycker jag. Rakt igenom betänkandet går en önskan om att fortsätta det arbetet och fördjupa reflektionen över vad det är att vara Svenska kyrkans röst i samhället och vägleda människor i etiska frågor. Jag vill trycka lite på att aktivt delta i det offentliga samtalet, för det är ju också viktigt, både genom i god tid planerade uttalanden och sådana som behöver göras mitt uppe i livet, mitt uppe i det som sker. Det är ju så att om vi inte säger något, talar tystnaden också sitt språk. Bokmässan i Göteborg i förra veckan är ett gott exempel på att kyrkan gör sin röst hörd i det offentliga samtalet också i etiska frågor. Mer sådant!

Samtidigt som Läronämnden bejakar hur viktigt det är att belysa etiska frågor allsidigt betonar de också att många av de etiska frågorna till sist är individuella samvets-

frågor. Det är ett viktigt påpekande. Att lyssna till människors ärliga, äkta försök att reflektera över etiska frågor gör det spännande att lyssna och det bidrar till den egna reflektionen.

Och till sist är jag glad över att utskottet ser positivt på en teologisk bearbetning av frågan om den kristna människosynen. Den behövs, inte minst i de tider vi lever i nu. Under livets olika skeden behöver vi reflektera över våra handlingar, vi som får leva i evangeliets och nådens kyrka. Jag har inget annat yrkande än utskottets hemställan.

BISKOP ANDERS WEJRYD:

Jag skulle bara vilja uppmuntra Kyrkomötet, som har talat om biskopar som inte kommer till tals och svårigheterna med att få ut de här frågorna och säga, att just nu är en av biskoparna med i det här öppna programmet *Panelen* på radio om stamcells-diskussionen. Svåra frågor, där vi inte kan ge lösningen. Men vi måste vara med i samtalet och komma ihåg att, liksom ett universitet är ett ställe där man brottas med frågor och kommer till olika svar i olika tider, kan det vara någonting sådant i kyrkan också. Ett rum där vi får brottas med frågorna och inte alltid kan svara tidlöst, därför att vi skall ha rum för ny kunskap och för ansvar för vad människor har fått av Gud.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 58.

119 § Kyrkostyrelsens verksamhetsberättelse och årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå år 2000

BIRGER PALO:

Ordförande! I betänkandet har utskottet skrivit att "utskottet har i sina överläggningar känt en osäkerhet om huruvida Kyrkostyrelsens förvaltningsansvar också omfattar nämndernas verksamhet. Det i sin tur väcker frågan om vem som beviljar ansvarsfrihet för nämnderna. Detta bör tydliggöras till nästa skrivelse." Det är ju så att vi här i Kyrkomötet utser dels Kyrkostyrelsen, dels styrelsen för Kyrkofonden, och frågan är, vem är det egentligen som har ansvaret?

Det som förvånade mig och många med mig i budgetutskottet var att den här frågan inte var klargjord. Det var så att det fanns en PM inom kyrkokansliet som var skriven av Lars Friedner. I den står det bl.a. att "Kyrkostyrelsen i förhållande till Kyrkomötet ges det samlade ansvaret för verksamheten på den nationella nivån. Kyrkostyrelsen får därvid i revisionsmanhanget svara för den verksamhet som bedrivs av Kyrkofondens styrelse och nämnderna." Ni som har erfarenhet av kommunal verksamhet ser ju att detta är någonting helt annat än vad som finns inom kommunerna. Är det så att kommunfullmäktige utser en nämnd som har ekonomiskt ansvar har de också ansvar för sin verksamhet. Men när jag ser på det här verkar det som om detta inte gäller inom kyrkan, utan den här frågan är fortfarande oklar och som vi i budgetutskottet föreslår blir klargjord till nästa år. Har vi utsett en styrelse eller en nämnd som har ekonomiskt ansvar och dessutom för sin verksamhet, skall de också vara ansvariga för vad de har gjort. Annars blir det ju så att Kyrkofondens styrelse kan göra saker och ting och ändå är det Kyrkostyrelsen som har ansvaret, enligt det här. Därför finns den här skrivelsen med.

SUZANNE FREDBORG:

Ordförande! Ledamöter! Jag vill inledningsvis instämma i den problematik som Birger Palo pekar på med ansvarsfriheten. Jag har hört experterna förklara hur det hänger

ihop i den nya organisationen och att det är helt riktigt att det enbart är Kyrkostyrelsen som får ansvarsfrihet. Men det känns ändå inte riktigt bra ute i verksamheterna när man sitter i nämnder och styrelser just med kopplingen hur det ser ut i omvärlden, så det är väl bra om man kan titta på det för framtiden och ge det en mer tillfredsställande utformning.

I övrigt noterar budgetutskottet att redovisningen har blivit mycket, mycket bättre i fråga om sambanden, men att det fortfarande är svårt att se kopplingen till de beställningar Kyrkomötet gjort genom budgeten. Det är viktigt att det tydligt framgår vilka uppdrag Kyrkostyrelsen fått och hur det utförts. Ett exempel på detta, som inte står i den här men som väl var uppe till diskussion och som ju gäller förra året, vill jag då ta upp i fråga om de medel för forskarstudier som var på diskussion förra Kyrkomötet. Där kom ju budgetutskottets initiativ från att man ansåg det vara ett väldigt anslag till informationen och att det inte riktigt fanns motiverat och beskrivet hur man skulle använda detta stora anslag. Därför tog man ett initiativ att som en informationsinsats satsa sex miljoner på tre år till forskarstudier, och detta kom i samband med att i den vevan sex doktorandplatser i Lund hade dragits in. När det här hade processats genom Kyrkomötet hade det visserligen inte den direkta kopplingen till informationsinsatsen och budgetutskottets direktiv, utan det var någonting som Kyrkostyrelsen skulle inarbeta i budgeten. Forskningsrådet lär ha tagit initiativ redan under hösten, vilket var meningen. Det var meningen att detta skulle gå fort, att det skulle effektueras redan under 2001 för att ha någon effekt. Men någonstans har det hängt upp sig, och jag skall inte gå in på 2001 för det här gäller 2000. Men jag beklagar att det hängt upp sig under 2000, för därigenom kan jag ifrågasätta hela den fortsatta processen med forskarpengarna. De borde ju i så fall komma på ett initiativ från Kyrkolivets utveckling och de organ som i övrigt finns inom kyrkokansliet och inte kopplas till det här initiativet från budgetutskottet. Är det ett långsiktigt projekt som skall ligga inom kyrkans ram, kan det inte härröra från ett enstaka initiativ där man alternativt använder pengar.

I övrigt har jag bara att yrka bifall till utskottets hemställan.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:

Ordförande! Nu är det en sådan där uppmuntransinsats från min sida igen, alltså att försöka förstå vad vi pratar om. Först måste jag säga, Suzanne, att jag inte förstår varför du pratar om forskningspengar när det handlar om verksamhetsberättelse för 2000. Du verkar vara ute en dag i förtid på något sätt, är det inte så? Det var i fjol det beslöts att det skulle tas ut, och då är det ju det här året vi skall jobba med det enligt Kyrkomötets beslut. Det var inte så att Kyrkomötet beslöt enligt budgetutskottet utan frågan förändrades i Kyrkomötet. Då lades det in i nästa års uppdrag, och det är ju det vi har hållit på med nu. Det är det första. Vi får lugna oss lite innan vi låter irritationen gå ut. Låt den komma på rätt punkt.

Det andra är, och det är ju helt riktigt som du säger, att det skall vara en koppling mellan budgetskrivelse och verksamhetsberättelse. Det är en sådan där sak vi håller på att lära oss hela tiden. Men vi håller på att hitta formerna för budgetskrivelsen, och det får liksom komma i den ordningen. Först en bra budgetskrivelse, sedan redovisar vi kopplat till den budgetskrivelsen. Det är så vi tänker i Kyrkostyrelsen, så har jag fattat det i alla fall. Och då får man dröja lite med att tycka att verksamhetsberättelsen skall vara bättre. Vi får först göra en bra budgetskrivelse – med er hjälp och det tar vi i morgon – och sedan skall ni få se tidernas verksamhetsberättelse efter det.

Det här som Birger Palo säger har ju vi också rivit vårt hår över. Det är bara det att vi inte vågar göra något annat än vad revisorerna säger. Vi har verkligen diskuterat

fram och tillbaka det konstiga i att sitta i en Kyrkostyrelse som har ansvar för alltihop när man är utsedd av Kyrkomötet och när man har sina egna regler att leva efter. Men vi skall inte hänvisa till hur det är i det kommunala. Vi är ett trossamfund nu och hittar nya former, och då har man sagt med utgångspunkt från de nya reglerna och den nya identiteten vi har, att det här blir riktigast för oss att ni tar ett helhetsansvar. Så det är där vi lever. Men vi får nog ta och argumentera vidare om den saken både med revisorer och med oss själva, för jag menar att det är helt klart att frågan inte är färdigtänkt hos oss. Men vi har gjort precis som revisorerna har sagt och det känns oftast tryggast.

I övrigt tyckte ni ju det var bra och där är vi överens.

SUZANNE FREDBORG (REPLIK):

För det första, för att sedan retirera. Det är ju inte bara verksamhetsberättelsen som ett papper i sin form utan det är också vad det innehåller. Det var ju dock några månader mellan september och december i det här som skulle kunnat beskriva vad som hade hänt med det beslut jag var inne på.

Men låt oss lämna den biten och bara ge ett uppmuntrande tillrop då i fråga om i vilken ordning man kan saker och ting, nämligen att det ibland ju kan vara roligare att börja med en verksamhetsberättelse och se hur den kan återkoppla bakåt än att vänta på den ideala budgetskrivelsen. Det är ofta roligare att beskriva vad man faktiskt har lyckats göra och försöka koppla det till någonting som fanns tidigare. Och då kanske det blir lättare att göra budgetskrivelsen också, så vi behöver inte se så dystert på – eller? – att vi först måste ha den perfekta budgetskrivelsen. Får vi vet ju många gånger att väntar vi på perfektionen, så ...

Tack.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Ja, jag behöver inte en minut, ordförande. Bara det jag hade på känn i bakhuvudet. Så här skriver de som vet: Budgetutskottets initiativ föll i plenum. Det var Marianne Upmarks motion om forskarstipendier som gick igenom. Först utredning och sedan pengar. Och vi brukar i Kyrkostyrelsen försöka följa Kyrkomötets beslut.

That's why it's not in this year's report.

BIRGER PALO (REPLIK):

Jag har ingenting emot att Kyrkostyrelsen tar ansvaret för vad andra gör, så där har jag ingen invändning. Men däremot undrar jag om ni klarar av i längden att fortsätta med det, för om det skulle vara så att Kyrkofondens styrelse förskingrar pengarna ur Kyrkofonden är ni ansvariga för det. I den PM som jag har framför mig står det: "Kyrkofondens styrelse och nämnderna har vidare full frihet att ta initiativ inom sina respektive verksamhetsområden. En nämnd kan till exempel därvid besluta om verksamhet som ekonomiskt och resursmässigt i övrigt ryms inom det utrymme som står nämnden till buds." Och så står det vidare här att slutsatsen är att "om kyrkofondens styrelse eller en nämnd har fattat beslut där denna kompetens har överskridits, torde en ledamot i Kyrkostyrelsen kunna ställas till ansvar när ledamoten av vårdslöshet underlåtit att ingripa. Sådan vårdslöshet föreligger sannolikt dels om styrelseledamoten fått kännedom om ett missförhållande men avstått från att agera med anledning av detta, dels om styrelseledamoten inte sett till att organisera arbetet t.ex. i kyrkokansliet, så att sådana missförhållanden blir kända."

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 58.

120 § Redogörelse för Kyrkostyrelsens behandling av Kyrkomötets och SFRV:s ombudsmötes ärenden

SUZANNE FREDBORG:

Det är väl egentligen bara att konstatera att det är sista gången, och på det viset lite historia, som man lägger verksamhetsberättelsen från ombudsmötet till handlingarna.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 58.

121 § Om öppen redovisning av Svenska kyrkans åtaganden i lånefonderna Oikocredit, ECLOF m.fl.

GUNNAR PRYTZ:

Nu sitter vi alla och väntar på festligheterna, och det här ärendet kanske inte är så festligt. Men vi som har skrivit motionen, Olof och jag, har skrivit med en begäran om en öppen redovisning av ett antal fonder, och vi vill tacka utskottet för en saklig behandling och för att man bifallit motionen till största delen. Betänkandet är innehållsrikt men kortfattat. Därav följer att många frågor lämnas obesvarade, men utskottet föreslår alltså att en tydlig redovisning nu skall ske.

Några påpekanden vill jag trots det göra. Överst på sidan 2 i betänkandet, första stycket, talas det om Svenska kyrkans representant i Oikocredits styrelse och det talas också om att Svenska kyrkan är representerad i styrelserna för såväl Oikocredit som U-fonden och ECLOF. Då kan man ju undra vem som har utsett de här representanterna, hur de återrapporterar och vilket uppdrag de har. Det måste ju, tycker man, finnas något sådant beslut.

Sedan i nästa stycke som har rubriken Riktlinjer och utvärderingar menar utskottet utifrån vad man skriver här att punkt 2 i vår hemställan är besvarad redan, mot bakgrund av att Kyrkomötet antagit effektmål i sin mål och rambudget. Man skriver ju här bl.a. att en utvärdering av de två fonderna i Sydafrika och Indien är planerade att ske under hösten 2001. Vi utgår från att det då åligger Kyrkostyrelsen att utforma klara riktlinjer för förvaltandet av medlen i dessa fonder och att Kyrkomötet varje år får del av utvärderingar och redovisningar för hur de olika fonderna förvaltas.

Anmärkningsvärt och läsvärt är också vad utskottet påpekar i slutet av betänkandet. ”Utskottet ser dock ett behov av information om de senaste årens utveckling gällande de lokala kreditfonderna, liksom av en nulägesbeskrivning, och menar med tanke på de belopp det här är fråga om att det varit rimligt med en fylligare beskrivning i verksamhetsberättelsen. Till viss del kan bakgrundsbeskrivningen i detta betänkande ge information i det aktuella fallet, men för framtiden anser utskottet att verksamhetsberättelsen bättre bör reflektera verksamhet som berör belopp av den här storleksordningen.”

Det instämmer vi motionärer i och jag yrkar då bifall till utskottets hemställan.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 58.

Kyrkomötet
2001:6, anföranden

Fredagen den 21 september

126 § Mål och rambudget för Svenska kyrkans nationella nivå åren 2002-2004

SUZANNE FREDBORG:

Ordförande! Ledamöter! Åter en mål och rambudget har färdigställts och beretts i budgetutskottet. Vi konstaterar att utformningen av budgeten för varje år vinner i sin framställning. Bättre kopplingar mellan beskriven genomförd verksamhet och det man tänker göra för framtiden. Då kan det bli ännu bättre i fråga om att ta fram nyckeltal som redan finns framme men dessutom också sociala värdegrundsmätare som då blir en fylligare utfyllnad av vad man vill åstadkomma.

Kyrkostyrelsen påpekar i sin skrivelse att det finns betydande osäkerheter inför framtiden, sådana som medlemstalsutveckling, avgiftsunderlaget för kyrkoavgiften, konjunkturutvecklingen, finansmarknadens utveckling, hur man lyckas samla in pengar till olika verksamheter och de offentliga bidragens utveckling, och sist men inte minst personalkostnader. Dessutom får man inte minst tack vare det organ vi sitter i nu en mängd utredningsuppdrag, som också gör det svårt att klart beräkna hur mycket pengar man behöver. Därför har en tyngdpunkt i skrivelsen varit att få en stor andel pengar för oförutsedda utgifter, som föreslås öka från nuvarande 10 miljoner till nästa år 20 miljoner, år två 30 miljoner och år tre 40 miljoner. Tanken med de här oförutsedda medlen bejakas av budgetutskottet på det viset att man vill ha det som ett planeringsinstrument. Man vill inte utlova pengar till olika verksamheter förrän man har kommit lite längre i planeringsskedet. Det kan vara en mycket bra princip. Det gäller bara att i beredningsskedet också kunna visa för budgetutskottet, så att man vet vad de här pengarna i stort är tänkta till.

Här kan konstateras att det underlaget inte fanns när budgetutskottet hade sin beredningsperiod. Trots att det efterfrågades kom det inte in någonting förrän beredningsprocessen var avslutad. Därmed har budgetutskottet i sitt betänkande och sin hemställan föreslagit att man skall ha ett oförändrat belopp för oförutsett under åren ett, två och tre, nämligen 10 miljoner kronor, men öppnar dörren helt, ja helöppen, för att Kyrkostyrelsen i nästa års budgetskrivelse skulle kunna komma igen och motivera varför man då behöver 30 miljoner för år två och 40 för år tre och säger också, om man läser i betänkandet, att det inte är något större problem att få pengarna då. Det är bara att man behöver motiveringen. Därför ser hemställan ut som den gör från budgetbetänkandet.

Efter det kan man då säga att det kommit in nya fakta i målet, genom att alla har fått tillgång till en promemoria som behandlar hur medlen för oförutsett är tänkta att användas de kommande tre åren. Det är naturligtvis ett värdefullt dokument. Man kan bara beklaga att det inte fanns tillgängligt i beredningsprocessen. Vi måste värna våra arbetsformer. Man kan säga att det kanske inte händer i framtiden när våra sammanträden ligger närmre varandra. Men det gör det ju inte mera lyckligt att man sitter i en demokratisk process, där man inte har fakta på bordet, och att det sedan slängs in fakta som påverkar utan att beredningsorganet har kunnat ta till sig det. Med detta kan man då säga att diskussionen kring det här egentligen har flyttat från budgetutskottet hit till plenum, som jag ser det.

Vidare finns det en passus i betänkandet som rör oron kring effekterna av den särskilda kyrkoavgiften, och där finns det då en femte hemställan som jag vill anmäla faller utanför det jag nu kommer att yrka bifall till, eftersom det faller utanför utskottets kompetens att ha en sådan hemställan.

Här borde jag sluta, men jag har två minuter på mig. Då kan vi ta det här att det som är viktigt med budgetskrivelsen framöver är att den verkligen blir det styrdokument som inte bara ger Kyrkostyrelsen ett perspektiv på framtiden utan också beskriver de närmaste åren för oss ledamöter av Kyrkomötet, så att vi klart förstår tankarna och hur utvecklingen av verksamhet, men också – vill jag framhålla – avvecklingen av viss verksamhet fortsätter. För i den här PM:en talas det om att prioriteringar måste göras, men i en anda av att man inte behöver ta ställning till att någon måste bort, utan vi skall liksom orka med allting. Och där är väl en sådan problematik som också budgetutskottet påpekar i sitt betänkande och Kyrkostyrelsen i sin skrivelse, nämligen problemet med balansen mellan tilldelade resurser och arbetsuppgifter. Det finns en flaskhals i att man inte har resurser i form av personal som kan utföra allt detta som åläggs enligt olika uppdrag. Därför måste man ju också våga säga att det här och det här och det här kan vi inte göra längre, eller det här får vänta, för att få en rimlig möjlighet för både styrelse och hela den administrativa apparaten skall kunna fungera på ett bra sätt. Och detta också då mot bakgrund av de osäkerhetsfaktorer som Kyrkostyrelsen själv har benämnt i sitt betänkande.

Jag vill härmed yrka bifall till utskottets hemställan, moment ett till fyra.

DAG SANDAHL:

Herr ordförande! Utskottet prutar när det gäller medlen för Kyrkostyrelsens post för medel till förfogande för oförutsedda händelser och åtaganden. Det är inte välbetänkt. I det gamla statliga systemet fungerade Kyrkofonden som reserv. Där kunde Svenska kyrkans dåvarande centralstyrelse begära pengar. Det var inget generöst system, sannerligen inte, men det var hanterligt. Nu finns inte längre den här typen av reserver att hämta. Budgeten ligger fast. Därför behöver Kyrkostyrelsen en reserv, och vad den som allra mest begär är en reserv, där merparten redan är destinerad, som motsvarar ett normalt brevporto per kyrkotillhörig.

Ekonomi skall alltid göras begriplig. Jag prövade alltså tanken när det gäller barnbarnens veckopeng. Om hon kom och sade: ”Morfar, kan jag få fem kronor som ekonomisk reserv för oförutsedda utgifter under året! Jag lovar att bara använda den om den behövs, och du skall med det samma få veta vad jag har använt pengarna till.” Då hade mitt hjärta smält, av flera olika skäl. Också om grannbarnen skulle ställa sig i kö och säga: ”Kan vi få var sin femma som reserv under året på samma villkor!” Då hade jag gjort slut på mina femmor, de som annars går till parkeringsautomaten. Eller pröva tanken att församlingens kyrkoråd vill ha motsvarande reserv, det skulle i Två Systrars församling i Kalmar betyda 20 000 kronor, egentligen en mycket liten självklarhet som reserv betraktad.

Det är det här som på nationell nivå handlar om 30 miljoner kronor. Men det handlar också om någonting annat. Vi väljer en kyrkostyrelse som vi har förtroende för, i alla fall i nomineringsgrupperna. Vi väljer den för att den skall ha möjlighet att ta ansvar. Den skall få möjlighet att ta ansvar också ekonomiskt, den skall ha resurser för sitt ansvarstagande. Hur skall man annars kunna utkräva något ansvar? Och den skall mötas med förtroende. Det är själva grundbulten för att styrelsen skall fungera. Vi lämnar faktiskt inte ut pengar alldeles i det blå. De används för en verksamhet som revideras och granskas av Kyrkomötet. Min slutsats här är att det får vara någon mät-

ta på bristen på generositet, men det är liksom perspektivet morfar-barnbarn jag startar i, det existentiella om ni förstår vad jag menar.

Min slutsats blir alltså att här skall budgetutskottets betänkande inte antas i denna del. Jag inser när jag ser på mitt bord, att ett yrkande behöver jag just nu inte ställa, för den saken kanske reglerar sig. Men ord och handling måste höra samman på något sätt. Jag tänkte nu egenrättfärdigt bevisa min beredvillighet genom att av egna medel anförtro Kyrkostyrelsens ordförande här, ärkebiskopen, ett belopp just så stort som min andel av den här reserven. Och det får han ha som reserv för styrelsens arbete. Och mer till, han behöver aldrig redovisa hur han använder reserven, för det skulle kosta hela reserven om han skulle skriva till mig och berätta det.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:

Ordförande! För att spara portot i informationshänseendet talar jag redan om att jag tänder ett ljus i domkyrkan.

PER-ÅKE AXELSSON:

Herr ordförande! Kyrkomötesledamöter! Jag har en kort fråga. Under punkten två på sidan nio här under punkten Hemställan står det: "Kostnader för utjämningsystemet och för det internationella katastrofbiståndet under år 2002 får överskridas om detta kan finansieras genom ökade intäkter under året." Bara en kort fråga: Varför har man den skrivningen? Är det någon form av fribrev för eventuella överskridanden av budgetramarna? Eller är det en budgetteknisk finess? Eller är det så att jag är så dum så jag inte begriper det? Troligtvis kanske det är det sista.

Varför kan eventuella överkostnader för utjämningsystemet och det internationella katastrofbiståndet inte tas från punkten Medel till förfogande för oförutsedda händelser och åtaganden? Är inte just det här exempel på oförutsedda händelser och åtaganden? Tack för ordet.

SUZANNE FREDBORG (REPLIK):

En allmän reflektion kan ju vara att de här hemställansatserna är väldigt vittgående, speciellt den fjärde, omDispositioner, som i stort sett ger Kyrkostyrelsen helt carte blanche. Det skall man väl vara medveten om, att det verkligen inte bara är förtroende från nomineringsgrupperna utan i de här hemställandena ligger att man visar ett oerhört förtroende för Kyrkostyrelsen i sin helhet. Och det är väl ändå bara som det skall vara, hoppas jag.

Beträffande den här frågan då. Om jag börjar med internationellt katastrofbistånd finansierar man ju det dels genom egna pengar, dels genom bidrag från Sida framför allt, men även från andra håll. Inträffar en stor katastrof kan man, eftersom Lutherhjälpen har väldigt goda relationer med Sida och har fullföljt sina uppdrag på ett bra sätt, få väldigt mycket pengar och då spränger det kanske det man har beräknat i budget beroende på vad det är för katastrof. Och för utjämningsystemet har man ju kostnader. Man har dock intäkter som är beroende av avgiftsunderlaget. Om det då händer någonting som betyder väldigt stora kostnader, men man samtidigt har fått in mer i kyrkoavgift till fonden för att avgiftsunderlaget har varit större ute i församlingarna, då kan man finansiera de ökade utgifterna genom att man har fått in mer pengar.

PER-ÅKE AXELSSON (REPLIK):

Jag vill bara tacka för svaret, som säkert var klart och tydligt fast jag inte begrep någonting. Tack!

ANN BERG:

Dag Sandahl har redan pratat om förtroende för styrelsen, och det var förtroende jag kände för dem när jag lade min reservation i budgetutskottet. Jag tyckte att vi måste lita på vår styrelse. Visserligen skall man ju spara pengar, men jag har fullt förtroende för Kyrkostyrelsen på den punkten.

Sedan har det ju runnit en hel del vatten under broarna och den här PM:en har kommit som alla har sett. Nu har Yngve Kalin och jag skrivit ihop ett yrkande som är ett litet klagörande av min reservation, och ni har fått det i facken allihopa. Vi yrkar då enligt det här papperet som är utdelat i facken.

BIRGER PALO:

Ordförande! Vänner i Kyrkomötet! Alla ni som har jämfört Kyrkostyrelsens budgetskrivelse och det betänkande som budgetutskottet har lagt fram märker, att vi har föreslagit att Kyrkomötet beviljar alla de pengar som Kyrkostyrelsen har äskat. Förutom det har vi som förfogandemedel föreslagit 10 miljoner. Det är 10 miljoner för år 2002, och sedan får Kyrkostyrelsen återkomma för att visa att behovet finns. Just nu kan vi bara konstatera att motiveringarna för behovet är mycket bristfälliga. Den promemoria som vi har fått är enligt mitt sätt att se också bristfällig. Jag kan ju påminna om, att varje gång budgetarbetet påbörjas i budgetutskottet skickar vi ut en skrivelse till alla utskott, där ni anmodas att komma med besked om ni föreslår utredningar och saker som kostar pengar, så där borde ju Kyrkomötet kunna finansiera det i förväg. Dessutom kan vi påminna varandra om, att den här frågan varit uppe tidigare också, att Kyrkostyrelsen har klagat över att de inte har tillräckligt med pengar. Då har vi fått höra beskedet till dem att de kan komma till Kyrkomötet och säga: Vi hade inte pengar att genomföra det här, men ge oss pengar så skall vi göra det.

Därför tar jag och föreslår att vi ger bifall till utskottets hemställan punkterna ett till fyra.

YNGVE KALIN:

Herr ordförande! Vänner i Kyrkomötet! Jag tror att en del av den här problematiken ligger i att ordet förfogandemedel så lätt kan missförstås. I vårt vanliga arbete och på många sätt läser vi detta som oförutsett, och det är naturligtvis så att en budget också måste ha en post av det slaget. Men läser man noga handlar förfogandemedel här lika mycket om att säkerställa pågående och beslutad verksamhet. När jag säger att man måste läsa noga, betyder det att vi inte kunde se det tillfredsställande i våras. Men nu kan vi se det i den PM som Kyrkostyrelsen har distribuerat.

Nu böjer jag mig för argumenteringen där. Det är en stor verksamhet vi har och därför är det rimligt att förfogandemedelsdelen har den här nivån. Sedan gläder det mig naturligtvis oerhört att man nu äntligen ser de där miljonerna till den nödvändiga forskningen. De står där klart och tydligt. Därför yrkar jag bifall till det yrkande som Ann och jag har skrivit samman. Detta är egentligen reservationen, men förtydligad så att vi får rena och tydliga alternativ. Jag lämnar fem kronor, jag också, och ärkebiskopen är ju nästa talare när han kommer upp här. Så blir det ett ljus till i domkyrkan.

Därmed yrkar jag bifall.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR:

Ja, ordförande! Några budgetperspektiv från Kyrkostyrelsens horisont. Om allt går väl kanske den här budgetprocessen ändå visar sig vara välsignelsebringande, som vi

säger i våra sammanhang, dvs. i den bemärkelsen att vi får större delaktighet allihop och förstår mer vad det är vi håller på med.

I Kyrkostyrelsen är vi faktiskt väldigt stolta över vår mål och rambudget det här året. Det har varit ett otroligt arbete i hela vårt kansli. Alla har varit inblandade under väldigt lång tid, och ambitionen har varit att det skall bli så tydligt för oss alla som det över huvud taget är möjligt vad det är vi håller på med och var beslut tar vägen. Vi som i Kyrkostyrelsen ju ofta är mottagare av kansliets arbete har förundrats över att vi har lyckats så bra som vi har gjort. Samtidigt är det helt klart att de yttre förutsättningarna med ett majsammanträde inte var de bästa och att människor i vårt system egentligen har arbetat alldeles för mycket. Vi vet också att det kan bli ännu bättre, och där är dialogen med Kyrkomötet och med dess representanter i budgetutskottet helt nödvändig för att vi skall se vad det är som inte har fungerat och vad som kan bli bättre. Och vi tackar och tar emot och försöker göra det ännu tydligare nästa gång.

På en punkt, en dramatisk sådan, misslyckades vi ju dock kapitalt i maj månad, att tydliggöra vad vi faktiskt ville. Det smärtsamma var att det kanske var den punkt vi var allra mest stolta över, nämligen det här sättet att rulla framför sig ett system som skulle tydliggöra beslutsprocessen och också själva budgeten som ett styrinstrument. Alltså, precis de argument som har använts emot oss i utskottets skrivning var egentligen det vi försökte tydliggöra. För det är aldrig så att det skall vara mer än 10 miljoner oförutsedda i detaljbudgeten som vi beslutar om i Kyrkostyrelsen efter Kyrkomötets beslut. Men genom att rulla 20/30/40 skulle vi visa in i framtiden vad vi förutser men inte vill beräkna än, eller inte kan beräkna än.

Den gamla modellen är att man höftar till i en slags nervositet och säger: ja, det kommer nog att kosta det, och det är bättre att ligga lite i överkant. Vår budget var full av sådana lufthål. Nu har vi tagit bort alla dem, och om ni har den här PM:en framför er ser ni att det inte är oförutsett utan medvetna saker som inte finns med därför att vi inte vill höfta till utan ha ett bättre beräkningsunderlag, och för varje år blir det alltså tydligare och tydligare. Då är det beräknat och kommer igen, och så blir det ju aldrig mer än de 20 miljonerna för det närmaste året, varav de 10 endast skall återfinnas i detaljbudgeten. Men de skall vara ograverade och inte redan in-tecknade.

Sedan är det ju egentligen är en demokratisk sak också, detta att Kyrkomötet därmed kan känna en viss frihet att ge Kyrkostyrelsen till känna, t.ex., spontant ifrån golvet. För det är ju så att ni ger ingenting till känna utan att det kostar pengar, och det är det vi också vill tillgodose. Så det är tänkt som ett sätt att tydliggöra beslutsprocessen, att tydliggöra styrinstrumentet, det är bakgrunden till sättet att tänka i 20/30/40, för det skall inte slutligen bli 40 hela tiden, utan 40 blir det bara det tredje året. Sedan är det nerväxlat i text och beräkning hela vägen ju närmare vi kommer.

Jag hoppas, kära Kyrkomöte, att ni inser ert eget bästa och inte skjuter upp den här geniala tanken till nästa år, på grund av att – och det erkänner vi – vi inte var tydliga nog i maj månad. Vi har fått tid på oss att tänka efter och förstå vad vi håller på med.

SUZANNE FREDBORG (REPLIK):

Det låter väldigt bra, just det här att det blir klart och tydligt om framtiden, så det är uppfattbart. Jag tänkte bara i det sammanhanget säga, att det ju ligger ett förslag i det här om tvåårsbudgetering, att man hela tiden skall ha tvåårsbudget för att på det viset slippa ha så mycket återrapportering, som tar kraft från kärnverksamheten i huset, som är kopplat till budgetarbetet. Men i nuläget är då budgetutskottet tveksamt till det förslaget, kanske som vi ser att vi inte har utvecklat rutinerna ännu och revisorererna har påpekat att det är svårt att veta hur man praktiskt skall kunna åstadkomma det här. Men däremot är det ju intressant att Kyrkostyrelsen utvecklar tankegångarna

vidare och eventuellt då finner former, som skulle kunna resultera i en förändring på något längre sikt i fråga om längre budgetering. Men nu ser vi med tillfredsställelse att man finslipar formerna.

ÅKE BENDIX:

Herr ordförande! Kära vänner i Kyrkomötet! Jag vill bara lyfta fram några tankar som kyrkolivsutskottet har satt på pränt när det gäller yttrandet i detta ärendet i budgetutskottet. Det är en sak som oroar oss för att vi tror att man kanske drar på sig onödiga kostnader, och det vill vi inte förorsaka. Därför, med hänvisning till ett par tidigare skrivelser angående grafisk profil, säger vi att "när det gäller grafisk profil för Svenska kyrkan vill utskottet betona att uppdraget från Kyrkomötet inte var att ta fram en ny grafisk profil utan enbart att se över det grafiska programmet samt att öka kännedomen om logotypens symbolik. Utskottet finner därför Kyrkostyrelsens agerande förvånande i förhållande till Kyrkomötets beslut." Jag vill gärna lägga er detta varmt om hjärtat, dessa tankar som kyrkolivsutskottet har framfört.

LARS EDVARDSSON:

Ordförande med flera! Här finns ju också tjänstemän och andra närvarande och de är också inneslutna i dessa hälsningsord. Det är så när det gäller Kyrkostyrelsens skrivelse till Kyrkomötet att där finns ett moment 13, Verksamhetsområdet kyrkolivets utveckling, som börjar på sidan 50. Jag skall citera några väldigt fina punkter som gäller inriktningsmålen längst ner på sidan 53 och högst upp på sidan 54. "Verksamheten skall bidra till kyrkolivets utveckling i Svenska kyrkan genom att verksamhetsområdet tillämpar framtidsinriktad omvärldsanalys, att stödja stiftens när det gäller att främja ett varierat gudstjänstliv som bygger på de många delaktighet med syfte att upprätta och befria människor, att utveckla handlingsmodeller och metoder för medarbetare så att människor upprättas och befrias, att rusta medarbetare som utifrån sin specialistkompetens uppmuntrar och tar till vara den resurs som finns i församlingarna i vårt mångkulturella samhälle."

Då skulle jag vilja återvända till en älsklingsstanke med en något annorlunda turnering den här gången. Det är ju så att vi befinner oss i en situation då det sker en väldig utglesning av befolkningen på många ställen, och kanske är det tydligast från Klarälvsdalen till Treriksröset. Människorna bor allt mera längs kusterna och på universitetsorterna och inte på så många andra ställen, och vi får en ganska extrem glesbygdssituation trots att samhället har försökt vidta en mängd åtgärder av politisk natur, ekonomisk natur, för att vända flyktströmmarna. Och då skulle det vara en speciell uppgift för Svenska kyrkan att stanna kvar när alla andra ger sig av. Vi riskerar att få någon slags Alaska-situation i stora delar av Sverige och det vore djupt olyckligt, och det borde Svenska kyrkan motverka genom en tydlig närvaro på de ställen där befolkningen glesar ut väldigt. Jag tänker på vad min svägerska som har tjänstgjort som domkapiteltjänsteman i Härnösand brukade säga på den tiden när hon hade byrådirektörstjänsten där att "det är så märkligt att Herren kallar till kustbygden men inte till fjälltrakterna".

I anslutning till det har jag ett konkret förslag som skulle kunna vara intressant att ta upp i överläggningar mellan olika åsiktsgrupperingar inom Svenska kyrkan. När det nu är så att Herren inte kallar de bekännelsetrogna till de områden där det finns mycket folk, är det möjligt att han skulle kunna kalla dem som missionärer och lekmannapredikanter dit ingen annan vill söka sig. Kanske finns det ytterligare en vigningstjänst i kyrkan för sådana.

Jag har därmed inget yrkande.

LEVI BERGSTRÖM:

Ordförande och Kyrkomöte! Det är väl så att det man pratar mycket om och det man diskuterar i omgångar till slut blir ganska självklart, man tänker inte på att när man då skall försöka förklara för andra eller vara så pedagogisk som möjligt, då misslyckas man. Och vi kan väl ta på oss från Kyrkostyrelsens sida att vi nästan misslyckas att vara pedagogiska, eller som vi brukar säga, vi var opedagogiska. I motsats till vad någon tidigare sade här tycker jag att den här PM:en som har delats ut till alla förklaras så pass mycket att det pedagogiskt är så långt vi kan komma. Det kan vara en svårighet, och jag citerar ur budgetutskottets betänkande, där man skriver: "Medel till förfogande för oförutsedda händelser." I det här förslaget som Kyrkostyrelsen har, har vi alltså medel till oförutsett och medel till förfogande, och medlen till oförutsett är inbakade i medlen till förfogande. Det är där som jag tycker att vi lite grand kan diskutera hur vi uttrycker oss. Men principen är den, precis som KG Hammar sade, att av tillförogandemedlen, de 10 miljonerna för nästa år, vet vi vad vi skall göra. Vi vet inte exakt vad det kommer att kosta, men vi vet att sakerna skall utföras och vi har ett tak där på 10 miljoner.

Däremot har vi 10 miljoner ytterligare till oförutsett som vi inte vet vad det skall vara till, och med Sandahls mått är det alltså inte fullt två kronor per kyrkomedlem till saker vi inte vet riktigt vad vi skall göra. Jag skall erkänna nu att lite grand vet vi, därför att vi i Kyrkomötet har gett Kyrkostyrelsen uppdrag, drygt 30 nya uppdrag. Så en del saker vet vi kommer att tas ur detta oförutsedda som vi i maj inte visste vad vi skulle göra med utan bara hade. Ordförande, jag har säkert virrat till det här ännu mer, men jag vill bara försäkra, eller åtminstone göra klart för budgetutskottet, att vår strävan är att till nästa år göra en skrivelse, där vi tänker på att vara så pedagogiska att det inte skall finnas något skäl till att inte förstå vad vi har skrivit.

Därmed yrkar jag bifall till Yngve Kalins förslag.

ESKIL JINNEGÅRD:

Ordförande! Ledamöter i Kyrkomötet! I Kyrkostyrelsens skrivelse på sidan 47 står det bl.a.: "Utjämningsystemet är komplext och dess införande har föregåtts av ett omfattande utredningsarbete. Det nuvarande utjämningsystemet har efter en infasningsperiod kommit i fullt bruk först år 2000 och därför föreligger inte någon anledning att redan under år 2002 göra några större förändringar. En första utvärdering av utjämningsystemet kommer dock att påbörjas under 2001. Budgetförslaget utgår självklart från det nuvarande utjämningsystemet."

I lagen om Svenska kyrkan som är beslutad av riksdagen och Kyrkomötet står ju bl.a. att vi skall fira gudstjänster, vi skall bedriva diakoni, undervisning och mission, men dessutom står det att kyrkan har ansvaret för en rikstäckande verksamhet. En rikstäckande verksamhet är det vi har, och då frågade jag statsrådet hur det skall gå till. Ja, det får ske genom utjämningsystemet. Vi är ingen kommun nu utan vi är trossamfundet Svenska kyrkan. Vi arbetar på Bibelns grund. Den bibliska grunden säger att de starka skall hjälpa de svaga. Det är viktigt att vi har det klart för oss även i framtiden, att vi tänker i de banorna och inte uppträder som en kommun. Det är vi ju inte längre, utan vi är trossamfundet Svenska kyrkan. Utjämningsystemet kan förändras, det kan det finnas anledning till, men ändå måste det ju ge resurser så att vi kan upprätthålla verksamheten i hela landet och erbjuda alla människor kyrkans budskap. Det är ju en förutsättning. Nu finns det många statliga ämbetsverk i Stockholm exempelvis, och det kan på sitt sätt kanske vara bra och mest rationellt. Men det är klart att om vi skulle flytta Skolverket till Skara, skulle det bli ett helt annat ekonomiskt

underlag, därför att det ju självklart är så att Skolverket inte bara är till för Stockholms stift. Det är ju till för alla stift, och då är det helt naturligt att de stora inkomster som Skolverket och andra ämbetsverk ger rimligen då bör fördelas genom det här utjämningsystemet.

Jag hoppas att Kyrkostyrelsen i framtiden har klart för sig att vi arbetar på den bibliska grunden, att de starka skall hjälpa de svaga. Det var mitt inlägg i den här ekonomiska debatten. Detta är ju en väldigt stor fråga, och det är också mycket pengar det rör sig om. Jag har ju följt den frågan under många år, hur mycket vi betalar in och hur mycket vi betalar ut för att upprätthålla vår församlingsverksamhet och till alla människor kunna ge gudstjänster, undervisning, diakoni och mission. Tack.

BERTIL PERSSON:

Ordförande! Jag har hört ett par gånger i debatten under veckan och läst i några motioner att det fortfarande finns en känsla av, att om man vill göra nya satsningar är det bara att rekvirera pengar från Kyrkofonden. Tyvärr är det nog inte så.

Kyrkofondens roll när det gäller mål och rambudget består av två uppgifter. Den ena är att förse Kyrkostyrelsen med ett bakgrundsmaterial, att göra antaganden om utvecklingen av olika faktorer, och det har vi gjort och det har redovisats i Kyrkostyrelsens skrivelse. Den andra är att försöka beräkna inkomstsidan. Däremot har vi som styrelse egentligen inte någonting med utgiftssidan att göra.

Saker och ting ändrar sig fort. Om vi går ett år drygt tillbaka i tiden, när vi lade fram material för budgeten för 2001 – då var vi alltså i februari/mars år 2000 – övervägde vi att föreslå en sänkning av den allmänna utjämningsavgiften i slutet av planeringsperioden. I våras, ett år senare, var läget ett helt annat och inte ens jag, trots den nomineringsgrupp jag tillhör, kunde drömma om att föreslå någonting sådant. I stället konstaterade vi att den konsolidering som behövs, de reserveringar som behövs, förutsätter att utgiftsramarna för 2003 och 2004 inte höjs alls utan skulle ligga oförändrade, och det var Kyrkofondsstyrelsens förslag. Att Kyrkostyrelsen sedan inte har följt det vet vi utav skrivelsen.

Sedan dess har det gått ytterligare ett halvår, och jag skall inte trötta er med siffror om avkastningen på det kapital som Svenska kyrkan har. Men alla som vet hur läget är på kapitalmarknaden kan gissa att det inte är så särskilt lysande. Och därför, den bedömning som låg till grund för att vi i våras sade att budgetramarna bör ligga oförändrade var snarare för optimistisk.

Jag har inte förberett något yrkande i dag. Det verkar finnas tillräckligt många sådana ändå. Men det jag vill säga är att när vi om ett halvår börjar jobba med budgeten för 2003 skulle det inte förvåna mig ett dugg, om den ramen då måste läggas lägre, att budgeten för 2003 måste hamna på en lägre nivå än den ram som Kyrkomötet nu fastställer, oavsett vilket yrkande som till slut kommer att gå igenom. Så illa tror jag att det är.

JOAKIM SVENSSON:

Herr ordförande! Dag Sandahl säger att han har ett stort förtroende för sina barnbarn, och som förälder vet jag, att far- och morföräldrar ofta har ett enormt förtroende för barnbarnen. Därför känner man sig ibland som förälder tvingad att ge vissa direktiv för hur umgänget skall ske och vilken uppfostran man trots allt på något sätt vill framföra till sina barn. Min yngsta dotter Elisabeth skulle säkerligen äta plättar varje dag om morfar fick bestämma.

Jag tror inte man skall se det här betänkandet från budgetutskottet som någon form av misstroende mot Kyrkostyrelsen. Jag slår vad om att alla i budgetutskottet hyser

förtroende för Kyrkostyrelsen. Däremot är ju budgeten ett sätt för oss alla här att avge en viljeyttring om vilken verksamhet som skall bedrivas under år 2002, en gemensam viljeyttring och ett gemensamt innehåll. Det är ju därför vi har en sådan detaljerad budget på en detaljerad nivå och olika områden. Hade det bara varit fråga om förtroende hade vi ju inte behövt lägga ner detta stora arbete som vi gör på budgeten. Då kunde vi bara sagt: Vi väljer en kyrkostyrelse vi har förtroende för. Vi fastställer en stor ram, och sedan är det bra.

I det här fallet har alltså Kyrkostyrelsen önskat en ökad ram till egen disposition, och under arbetet har alltså budgetutskottet i våras efterfrågat hur det här var tänkt och egentligen inte fått det svar som vi hade hoppats. Därför har budgetutskottet beslutat som man har gjort. Nu i efterhand har vi fått en specificering, alla ombud i Kyrkomötet, och det är klart att det ju hade varit en fördel om den hade funnits i våras. Det jag reagerar lite grand emot kanske är ur en egen synpunkt. Man sitter och jobbar en vecka i budgetutskottet och tar ledigt från sitt vanliga arbete. Sedan känner man sig på något sätt lite överkörd när allt det arbetet egentligen är till ingen nytta utan annan information kommer i efterhand. Det kan också visa på problemet när plenum ligger så långt efter utskottsförhandlingarna.

Jag tror säkerligen att vi kan anförtro Kyrkostyrelsen de här extra 10 miljonerna och därför har jag inget eget yttrande.

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR (REPLIK):

Min replik handlar om detta, Joakim, att det var för deprimerat att säga "till ingen nytta", för vad ni har gjort är ju till väldigt stor nytta. Ni har gått igenom och tagit ansvar för att budgeten ligger rätt och bra. Att det har handlat om en enda bit i detta, nämligen hur vi skall använda tillförogandemedel och dess roll som planeringsinstrument, betyder ju inte att allt annat arbete är förgäves. Så räta på ryggen, det finns ingen anledning till annat!

Apropå vad Bertil sade vill jag bara säga att den frågan alltså inte hör ihop med tillförogandemedlen alls, utan de här 10/20/30/40 miljonerna är ett sätt att planera, att tydliggöra vad vi vill göra. Och ramarna beror på hur livet formar sig för oss allihop.

JOAKIM SVENSSON (REPLIK):

Jag får naturligtvis ge ärkebiskopen rätt, "till ingen nytta" var ju ett överord, helt klart. Däremot kan man kanske känna en viss frustration när man lägger ner mycket arbete och sedan märker att det kommer direktiv därefter som hade varit bra att ha när man utför själva arbetet.

STEN JOHANSSON:

Ordförande! Jag vill tacka Bertil Persson för något av den omvärldsanalys han gav oss här nu. Jag tror det är väldigt viktigt att veta att vi skall vara försiktiga. Vi vill så mycket bra, och det är goda idéer och goda tankar som Kyrkostyrelsen för fram. Men vi måste också se till att kunna finansiera dem. Bertil Persson sade här att det ekonomiska läget faktiskt är på det sättet, att risken är att vi redan vid nästa budget får sänka ner det, ta bort de här 20 och sänka det till 10 miljoner igen. Vi vet alla hur läget är på den ekonomiska fronten ute i vårt samhälle och i världen. Jag vill mana till försiktighet, och jag tycker det förslag som budgetutskottet lade om 10 miljoner just nu, på grund av den ekonomiska situation som vi befinner oss i, är det som är det bästa förslaget för att inte behöva backa i framtiden. Tack.

BENGT OLOF DIKE:

Ja, herr ordförande! När man lyssnar på den här debatten och hör inlägg från flera håll, frestas man att tro att det finns något av en guldgruva att ta ur. Jag vet inte om de ärade ledamöterna, de som vill ha den här summan på ökade tillförfogandemedel, igen har observerat att inkomsterna successivt minskar, och dessvärre befarar jag att den minskningen kommer att accelerera i framtiden.

Ärkebiskopen sade att det är viktigt att tydliggöra beslutsprocessen. Förvisso, förvisso. Men än viktigare är det att tydliggöra de ekonomiska realiteter som finns till förfogande, och utvecklingen när det gäller värdepapper och annat, som Bertil Persson närmare kan redogöra för eftersom han sitter som Kyrkofondens styrelseordförande, visar ju klart nu att det pekar drastiskt nedåt. Vi har ingen guldgruva att ösa ur, och jag välkomnade därför vad Sten Johansson sade i sitt sista inlägg. Kyrkostyrelsen skall förvisso också betros förtroende till att sköta uppgifterna, men det måste ändå finnas en ram som är framdiskuterad, då efter långa och inträngande diskussioner i budgetutskottet, där också Ann Berg och Yngve Kalin, som nu kommer här med ett särskilt yrkande, var med och aktivt deltog. Jag har lite svårt att förstå, att det yrkandet som de kommer med skulle basera sig på den verkliga insikten som jag tror de har, att det saknas just pengar om man också skall kunna ha någonting i ladorna för framtiden.

Samtidigt är det förvisso, herr ordförande, saligare att giva än att taga. Och jag skulle också kunna gå ner till min bank och ta plånboken och lyfta upp fem kronor som Dag Sandahl gjorde här. Men spektakulära drag av det här slaget gynnar ju på intet sätt saken. Jag vill alltså säga att ekonomisk realism är mycket bättre än teatralisk spektakulism, och mitt förslag är i stället, även om jag inte kan yrka på det här, att man säljer Ansgarsliden så kanske det blir lite ökat till förfogande till Kyrkostyrelsen.

SUZANNE FREDBORG:

Jag ville koppla på det här med guldgruva, för att-satserna i hemställan skiljer sig ju åt, och då bara förklara kort den andra att-satsen som inte skall finansieras fullt ut inom de medel som anslås här utan är beroende av givmildhet utifrån. Per-Åke Axelsson, det är så här att om man har en budget på katastrof på 100 miljoner kronor, räknar Lutherhjälpen med att man har 80 miljoner kronor i insamlade medel och får 20 miljoner från Sida. Men om man då lyckas samla in 160 miljoner får man 40 miljoner från Sida, och då har man ju finansierat det hela. Och det är insamlade medel som inte vi anvisar här, utan det beror på pengar som kommer utifrån.

Nu till mitt anförande. Jag skulle vilja ta upp en koppling till som har att göra med att det är viktigt att få en sammanställning över vilka relationer vi har. Önskemål om en klarare redovisning av olika externa relationer har också framförts genom åren och det har blivit bättre, men det är fortfarande svårt att utläsa en viss överskådlighet. Möjlighet måste finnas att utläsa förhållandet mellan en uppdragsbeställning och en uppdragskostnad, och detta är viktigt inte minst för kopplingen mellan budgetskrivelse och verksamhetsberättelse. Jag ser det som att förbättra beställarkompetensen, det är närmast en överlevnadsfråga.

Det är med smärta man läser artiklar, som tack och lov var mitt i sommaren så att många kanske inte läste dem, om hur olyckligt den här informationskampanjsupphandlingen hade gått till som ju rönt viss kritik. Vidare finns det andra externa avtal, vi talade om ECLOF och Oikocredit i går, där jag hoppas att man för framtiden ser över möjligheten att avsluta externa konsultuppdrag när man nu har kompetens inom huset. Detta är möjligheter för Kyrkostyrelsen att se över och minska kostnaderna i budgeten för framtiden. Det kan vara många bäckar små, men det är viktigt att göra

det. Och samma sak gäller ju olika ekumeniska relationer, där det kan vara väldigt bra att vi i den här församlingen kan utläsa hur saker och ting hänger samman för att få en bättre inblick.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 62.

127 § Avskaffande av lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan

URBAN GIBSON:

Herr ordförande! Det har nu gått sex år sedan vi på Kyrkomötet i Sigtuna antog principöverenskommelsen om att genomföra en relationsändring med staten. Och i stort sett är väl de flesta berörda ense om att övergången från en mycket starkt statligt reglerad kyrka till den nya kyrkoordningen har gått förvånansvärt smärtfritt. Församlingarna har fått behålla det utjämningsystem som gällde redan före reformen och de har fått ett större ansvar för de anställda i församlingen. Alla kyrkotillhöriga får nu genom direktvalen vara med och påverka kyrkans regionala och centrala organ.

Relationsändringen byggde på kompromisser, kompromisser mellan Svenska kyrkan och staten, kompromisser mellan oss i Kyrkomötet som hade olika profileringar som vi ville tillgodose i reformen. Utan denna kompromissvilja hade vi troligen fortfarande väntat på reformen.

Under utredningarnas lopp och i den debatt som föregick det grundläggande kyrkomötesbeslutet fanns det många som uttryckte sin rädsla och sina farhågor för det nya som man kände som främmande. Före övergångsbeslutet betonade de som fruktade för reformen, att den ekonomiska stabiliteten måste vara garanterad och allt som kunde skulle vidtas för att säkra att den kyrka som kom ut ur förvandlingsprocessen också skulle vara identisk med den kyrka som man lämnade bakom sig. Majoriteten av Kyrkomötets ledamöter vågade dock inte lita på sig själva som beslutsfattare i Kyrkomötet. Det krävdes som förutsättning för besluten om förändring att riksdagen skulle garantera denna trygghet. Så kom kravet på att få en egen lag om den svenska kyrkan fram från kyrkan själv och blev tillgodosett av statsmakten i lagstiftningen om reformen.

Ett par grundläggande byggstenar i reformens lagtekniska arbete var att det skrevs in i grundlag, i regeringsformen, att det i Sverige vid sidan av bolag och föreningar och andra associationsformer skulle finnas en ny sådan form, trossamfund. Det blev stadfäst att det skulle finnas registrerade trossamfund. En annan fundamental grundsten var att staten var beredd att reglera sina mellanhavanden med trossamfunden i en speciell lag, lag om trossamfund. Kyrkorättsutskottet anför nu som huvudskäl för avslag på min motion, som vill lägga grunden för ett initiativ för att avveckla lagen om Svenska kyrkan, att lagen ingår i en större helhet med den konstitutionella lösningen, begravningsverksamhetens organisation och klarläggandet av den kyrkliga egendomens status som beståndsdelar och att den därför inte självständigt kan ändras.

Lagen om Svenska kyrkan preciserar allt som kan anses som grundläggande för kyrkan. Den beskriver som vi vet Svenska kyrkan som trossamfund, hur det är organisatoriskt uppbyggt, systemet med kyrkoavgiften, den kyrkliga egendomens reglering, öppenheten i fråga om handlingar och uppgiftslämnande, hur kyrkans arkiv skall förvaltas och hur överprövningar av kyrkliga beslut skall ske. Allt väsentligt av detta är också redan utvecklat i Svenska kyrkans egen kyrkoordning. Den konstitutionella ordningen garanteras på annat sätt genom bestämmelserna i grundlag. Begravningslagstiftningen regleras i särskild lag. Reglerna för överförandet av den kyrkliga jorden

och annan kyrklig egendom bestäms också i annan lag, lag om införandet av lagen om Svenska kyrkan. Denna nödvändiga lagstiftning kunde, även om lagen om Svenska kyrkan inte tillkommit, ha utgjort en egen lagstiftning även om under annat namn. Lagen om Svenska kyrkan behövs därför inte.

Jag menar att de övriga elementen i reformen inte behöver vackla eller förändras för att lagen om Svenska kyrkan tas bort. Nå, spelar det någon roll om lagen om Svenska kyrkan finns eller inte. Ja, att staten har skapat en separat lagstiftning om sina relationer till Svenska kyrkan och därmed särbehandlat andra trossamfund i landet är en betydande stötesten i det ekumeniska arbetet. Men tolkningen av Svenska kyrkan har också förorsakat inomkyrkliga diskussioner redan nu, det har vi sett i arbetet i Kyrkofondens styrelse. Men värre är den ekumeniska debatten.

Svenska kyrkan kommer inte att vara trovärdig i ekumeniska sammanhang om vi inte eftersträvar full religionsfrihet, inte bara i andra länder utan också i vårt eget. Vi har som stat skrivit under flera kommissioner som understryker betydelsen av religionsfrihet och gjort långtgående överenskommelser om tros-, religions- och samvetsfrihet med bl.a. de 54 staterna i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa. Man kan möjligen acceptera att det tar lång tid att finna riktiga lösningar på religionsfrihetsfrågor i länder som har fått leva under ateistiskt styre och vars folkkyrkor nu i frihet inte alltid vill acceptera konkurrens på religionsområdet. Men det är svårare att uppleva att vi i vårt eget land inom Svenska kyrkan kan finna uttryck för en mindre generös syn på små och i vissa fall nya trossamfund.

Herr ordförande! Jag ber att få återkomma i ett andra anförande till mitt yrkande.

LARS EDVARDSSON:

Ordförande! Ett par ting gjorde mig ganska besviken när Svenska kyrkan blev en s.k. fri kyrka. Jag hade inga särskilt stora förväntningar när det gällde förändringen i och för sig, men två saker tycker jag är uppseendeväckande. Det ena som jag tänker på är att de politiska partierna fortsätter att ställa upp i kyrkliga val, en djup besvikelse.

Det andra är just lagen om Svenska kyrkan. Det är sådana oklarheter i skrivningen. Egentligen står det för mycket, så att man egentligen undrar vad lagen går ut på. Det finns föga enighet om vad det innebär att det är ett evangelisk-lutherskt trossamfund. Det har redan visat sig, att kyrkan har stora svårigheter att verkligen vara rikstäckande. Och när det gäller jämlikheten – ja visst finns det en biblisk jämlikhet som skulle utmärka även Svenska kyrkan, men det övriga jämlikhetstänkandet kan ju regleras på annat sätt utan lag om Svenska kyrkan.

Det andra perspektivet har Urban Gibson redan tagit upp och det är det ekumeniska. Jag menar att Svenska kyrkan saknar trovärdighet i det ekumeniska arbetet så länge hon inte är ett vanligt trossamfund tillsammans med de andra, och det eventuella avskaffandet av den här lagen skulle råda bot på åtminstone något av det problemet. Därför yrkar jag bifall till Urban Gibsons motion.

NILS GÅRDER:

Herr ordförande! Med anledning av vad Urban Gibson och Lars Edvardsson nu sagt och lite med tanke på de motiv som har anförts i utskottets betänkande skulle jag vilja göra det tillägget, att jag anser att Urban Gibson och Lars Edvardsson bortser från ett förhållande som är viktigt, nämligen att Svenska kyrkan till sin natur skiljer sig från de andra trossamfundet. Svenska kyrkan är inte en genom avtal sammanbunden grupp av lokala föreningar som på avtalsrättslig grund hålls samman, utan Svenska kyrkan består av ett stort antal församlingar och stift som alla är självständiga juridiska personer, eller som det heter organisatoriska enheter i trossamfundet. Och dessa per-

soner hålls samman av lagen om Svenska kyrkan. Utan den lagen skulle inte en sammanhållen kyrka finnas enligt min uppfattning, annat än om det skulle träffas avtal mellan samtliga dessa enheter, och svårigheten att ingå sådana avtal kan alla förutse.

Min uppfattning är att det rent tekniskt sett inte är möjligt att avskaffa lagen om Svenska kyrkan utan ett totalt nybildande av ett nytt trossamfund. Och det var skälet, menar jag, till att denna lagstiftning var nödvändig och förblir nödvändig.

URBAN GIBSON (REPLIK):

Jag kan inte hålla med Nils Gårder om den bedömningen. Jag tycker ju att den kyrkoordning vi har antagit ger en tillräcklig grund för oss att säga att vi är en kyrka, vi är Svenska kyrkan. Och det är klart att det är många enheter som skall tycka och vara med, men titta på Församlingsförbundets, eller tidigare Pastoratsförbundets, framgångsrika arbete med att förena församlingarnas olika viljor och tyckanden på det lönetekniska området helt frivilligt i en form. Jag är inte alls rädd för att vi inte skulle kunna klara oss också, även om det kan komma fram skäl för att vi på annat sätt skulle vilja ha andra relationer till staten, om vi nu skulle avskaffa lagen om Svenska kyrkan. Som jag visade alldeles nyss finns ju allt det som står i lagen om Svenska kyrkan intäckt på andra sätt.

NILS GÅRDER (REPLIK):

Herr ordförande! Vi skall inte föra ett alltför långt tekniskt resonemang här, tror jag, men min uppfattning är alltså att kyrkoordningens giltighet är betingad av att Kyrkomötet i kraft av lagen är Svenska kyrkans högsta beslutande organ. När det gäller möjligheten att hålla samman med frivillighetens grund, som nämndes här med Församlingsförbundet, har vi väl nyss bevittnat en debatt i den frågan angående den obligatoriska tillhörigheten.

URBAN GIBSON:

Herr ordförande! Som jag sade förut är det alltså svårt att förstå att vi inte skall följa de regler och lagar som vi antar tillsammans med andra länder på religionsfrihetsområdet, och detta är vi nog inte riktigt uppmärksamma på. Vi måste, tycker jag, inom Svenska kyrkan inse att de regler vi har varit med och skapat genom de nya relationsförändringarna med staten inte håller för en internationell granskning av regelsystemet för religionsfrihet i Sverige, om vi som norm skulle ta de religionsfrihetsregler som vi varit med och accepterat inom FN-systemet, inom Europarådet och inom Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa. Full religionsfrihet innebär bl.a. likhet inför lagen och lagarnas likvärdiga utformning också i förhållande till trossamfunden i vårt land.

I den svenska ekumeniska debatten ser man alltför ofta att inte Svenska kyrkan har den trovärdighet som vi tror oss ha och som vi gärna naturligtvis vill ha i det ekumeniska samarbetet. Det är inte fråga om mindervärdighetskomplex hos de små samfundet. Varje litet trossamfund har sin alldeles otvetydiga rätt från statens sida att bli behandlad precis på samma sätt som den stora kyrkan.

Vi i Kyrkomötet kommer ju inte heller att vara trovärdiga inför alla de andra samhällsmedborgare som ser ett samarbete mellan trossamfunden som en förutsättning för att medmänniskorna skall acceptera kyrkor och samfund som goda partner i samhällsarbetet. Jag tycker vi skall göra allt vad vi kan för att åstadkomma den trovärdigheten. Jag förstår mycket väl att vid detta Kyrkomöte kommer inte många att vilja stödja mitt yrkande, även om jag alldeles nyss fick ett stöd, fast av helt andra skäl. Men jag vet av egen erfarenhet hur droppen kan urholka stenen. Vid 1979 års all-

männa kyrkomöte var jag bara en av en handfull lekmän som tillsammans med biskopar och präster i mötet argumenterade för att Kyrkomötet skulle anta ett principbeslut om en kyrka-stat-reform. Det vi då argumenterade för var i stort sett den reform som Kyrkomötet genomförde 25 år senare. 25 år kan tyckas vara en lång tid, men i det historiska perspektivet som vi måste se religionsreformerna i är det inte så avsevärt lång tid.

Allt är som sagt var inte fulländat än, men steg för steg måste vi gå vidare mot full religionsfrihet. Och jag yrkar, herr ordförande, därför bifall till yrkandet i min motion att Kyrkomötet måtte besluta att i skrivelse till regeringen föreslå att regeringen föreslår riksdagen att lagen 1998:1591 om Svenska kyrkan upphävs.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS:

Ordförande! Ledamöter och biskopar! Med tanke på att Urban Gibson hänvisade till biskopar får jag väl beklaga då jag får gå emot den här gången. Man kan kalla den här samlade lösningen på olika sätt. Man kan kalla den för en kompromiss om man så vill, och då kanske man kan tycka att det är lite okänsligt att inte kunna hålla sig till kompromissen något längre. Men man kan också se det som ett antal viktiga element som, om man skulle klara Svenska kyrkan i ett övergångsskede och för framtiden, det var viktigt att ha den här bredden, och en av dem är naturligtvis lagen om Svenska kyrkan.

Det var inte av juridiska eller ekumeniska skäl som lagstiftningen blev utformad på det här sättet utan det var på grund av den sociala, historiska och ekonomiska särställning som Svenska kyrkan har. Under årtiondena före den här reformen talade man som om den enda möjligheten att få religionsfrihet och en verkligt ekumenisk relation skulle vara att alla samfund skapades efter en viss modell. Och det som närmast låg i tankarna då var väl en föreningskyrka av frikyrkomodell.

Jag menar att lagen om Svenska kyrkan behövdes för att klara övergången. Jag menar att den inte är stötande ur religionsfrihetssynpunkt, eftersom den inte drabbar något av de samfund som inte omfattas av den. Jag konstaterar att alla trossamfund som så önskar kan ha del av samma rättsform, nämligen registrerat trossamfund. Men det innebär inte att de är likartade, utan det avgörs ju av vilket grunddokument de själva har. För övriga samfund blir det så att man lämnar in sin kyrkostadga eller vad det är, och för vår del är det då kombinationen av lagen för Svenska kyrkan och kyrkoordningen som avgör vår identitet. Detta kan över huvud taget inte vara något som helst problem ur religionsfrihetssynpunkt. Sedan kan man tycka att man skulle ha utformat lagstiftningen på annat sätt eller så. Tvärtom kan man väl säga att erfarenheten från den tid som har gått sedan reformen visar att den tenderar att bli mycket stabilare än kanske många har tänkt sig. Inte minst betydelsefullt har det ju varit att så pass många samfund har valt att ta upp sina kyrkoavgifter via det allmänna utdebiteringssystemet.

Så, min förmodan skulle väl snarast vara den att med spännvidden från katolska kyrkan till Nybygget kristen samverkan blir det här mycket stabilare än vad vi någonsin hade kunnat tro vid tiden för reformen. Sedan vill jag också säga – men jag kan inte gå in på det i detalj och motivera det – att min bedömning av hur det här ser ut ur ett europeiskt lagstiftningsperspektiv inte alls stämmer. Det beror ju bl.a. därpå att vi har den här kombinationen av grundlag, lagen om trossamfund och lagen om Svenska kyrkan, som tillsammans ger en mycket tydlig religionsfrihet både för enskilda och för samfund, men som dessutom – och det är det som jag tycker du bortser ifrån, Urban Gibson – ger en möjlighet för Svenska kyrkan att bevara sin identitet som folkkyrka med en stabil grund. Och det är vi själva som genom vårt Kyrkomöte tydligt anger vår identitet. Det gör inte staten i lagstiftning.

URBAN GIBSON (REPLIK):

Jag är naturligtvis fullt medveten om att den väg vi gick var nödvändig för att vi skulle få den reform vi har haft. Jag har bara velat peka på att nu har reformen genomförts. Det har gått sex år sedan vi kom överens om principöverenskommelsen. Vi står på stadiga ben och vi står framför allt på en stadig kyrkoordning, och jag tycker det skall vara tillräckligt i fortsättningen. Jag skall gärna i annat sammanhang sätta mig med Persenius och titta på olika typer av religionsfrihetsutformningar. Det är spännande, det här. Men jag har inte samma mening som du på den här punkten.

RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):

Det är bara det att det var mer än en principöverenskommelse. Det var ju faktiskt också en helt utformad lösning som bestod av olika element. De tillsammans ger då den här stabiliteten. När man i dag skall se vad Svenska kyrkan är får man gå till dess kyrkoordning. Det gör varken till eller från på ett sätt då, det här som du nu tar upp. Jag förstår bara inte vad det över huvud taget finns för motivering att gå in och riva i detta vid det här tillfället. Vi kunde väl ägna vår tid åt Svenska kyrkans framtidsuppgifter i stället.

URBAN GIBSON (REPLIK):

Mitt motiv föds när jag följer och läser den ekumeniska debatten i Sverige, Ragnar Persenius, och när du säger att nu följer andra samfund efter oss när det gäller relationen till staten och avgifterna är det naturligtvis ett bra sätt. Men det bygger ju inte på att vi har lagen om Svenska kyrkan, utan det bygger på lagen om trossamfund. Sedan ser vi nu också andra perspektiv framför oss, samtal som kanske vår ärkebiskop är inblandad i och som är spännande, men frågan är, behöver vi lagen om Svenska kyrkan?

Jag håller med dig om att det kanske finns viktigare frågor för Kyrkomötet att tala om, men jag ser också ur samvetssynpunkt detta som väldigt viktigt att tala om. Jag har varit med och genomfört reformen som en kompromiss. Låt oss sedan skala bort sådana saker som vållar irritation och låt oss arbeta i stor ekumenisk enighet på en gemensam framtid för kyrkorna i Sverige. Jag trodde när jag skrev det här att det var mitt sista Kyrkomöte och min sista möjlighet att säga detta. Annars kanske jag skulle ha väntat några år. Men så småningom kommer den här debatten, Ragnar.

RAGNAR PERSENIUS (REPLIK):

Det är det att jag tycker du bortser ifrån att det finns en viss hierarki mellan grundlagen, lagen om trossamfund och lagen om Svenska kyrkan. Frågan om förhållandet mellan trossamfunden och religionsfriheten behandlas ju primärt i grundlagen och i lagen om trossamfund. Där finns också Svenska kyrkan omnämnd. Lagen om Svenska kyrkan handlar om Svenska kyrkan. Den handlar inte om andra samfund.

THOMAS SÖDERBERG:

Herr ordförande! När det gäller lagen om Svenska kyrkan som religionsfrihetsfråga har ju det varit föremål för vår bedömning både under 90-talet och på vägen in på 2000-talet, att vi har hittat en form där staten utifrån sitt perspektiv menar att religionsfriheten helt är tillgodosedd, och det gällde inte minst när frågan om dop och kyrkotillhörighet löstes. I övrigt är det en praktisk fråga. Och det är uppenbart, som biskop Persenius sade, att det när det gäller den internationella situationen finns många olika former för relationer mellan stat och kyrka.

Men egentligen finns det två grundläggande frågor. Den ena är att man har en relation mellan stat och kyrka i form av avtal eller också i form av lagstiftning, om det nu inte är så att staten över huvud taget inte vill ha med kyrkorna att göra eller tvärtom. Och detta har inte varit aktuellt i Sverige. Här finns det ett sätt att samarbeta mellan kyrka och stat som gör det möjligt att också se positivt på alla kyrkors och samfunds liv eller, som regeringen har sagt under arbetet, att det religiösa arbetet är viktigt för samhället i sin helhet.

Och då är frågan: Vad är då lagen om Svenska kyrkan i det sammanhanget? Ja, det är inte bara en lag utan den kan kombineras med ett avtal. Jag skulle vilja säga till Lars Edvardsson, att det alltså handlar om att lagen om Svenska kyrkan är ett sätt att uttrycka kyrkans egen syn på sig själv. Det var ju i samspel mellan stat och kyrka, mellan Svenska kyrkan och staten, som den här lagen kom fram. En sorts avtal som har blivit lag som, om man skulle kunna säga det, nästan är konkordialt. Hjärta till hjärta. Och det är det som gör det svårt att se den här hätskheten mot lagen om Svenska kyrkan.

När det sedan kommer till nästa steg att plocka bort det här, hör jag Urban Gibson säga att han var med och gjorde en kompromiss och att nu är det dags att ta bort irritationsmomenten. Skulle jag vara elak, Urban Gibson, skulle jag då inte riktigt kunna säga, vad roligt att du kommer tillbaka till Kyrkomötet nästa gång! För detta är ju ett sätt där vi har kommit överens inom Kyrkomötet, mellan de olika grupper som finns. Alltså, här skall vi få fram den här helheten. Det är inte frågan om att plocka bort irritationsmoment då utan att säga, att det här är vi överens om. Det är det här vi skall föra vidare. Sedan får vi se när nästa generation kommer, om vi nu skall vänta så länge, hur det kommer att se ut då och hur förutsättningarna ser ut. För överenskommelser, menar jag, är till för att hållas. Och när Urban Gibson då tar fram att det är mer än fem år sedan överenskommelsen grundlades 1995, kan jag säga att det var ingen enkel väg fram till 1999 års beslut, och lagen som sådan har gällt i ett och ett halvt år. Det har aldrig sagts att det skulle vara en övergångsbestämmelse. Skall en överenskommelse hållas, måste den också hålla under längre tid och inte ifrågasättas omgående. För då börjar också nya frågor att komma upp.

När det sedan gäller Lars Edvardssons andra fråga där han kände sig besviken var det om de politiska partierna. Jag orkar egentligen inte ta den diskussionen nu. Jag har inte hållit på med annat under den kyrkovaalrörelse vi har haft än att försöka försvara min och många andras rätt att engagera mig i kyrkofrågor med utgångspunkt ifrån att jag faktiskt är intresserad av kyrkan och att jag är medlem i en partiorganisation som är beredd att stötta mig i det engagemanget. Det innebär att frågan om vem som duger i kyrkovalet har fått ta alldeles för mycket tid och kraft i det kyrkovalet som har varit, i stället för att vi skulle fått fundera tillsammans över hur det fortsatta samtalet ser ut om kyrkans framtid.

Med det här yrkar jag bifall, herr ordförande, till kyrkorättsutskottets betänkande.

URBAN GIBSON (REPLIK):

Jag vill bara säga till vännen Thomas att jag är inte irriterad, det är inte det det är frågan om. Jag har velat peka på en för mig förvånande debatt som har uppkommit, där man alltså visar en irritation i andra trossamfund mot att vi har gått den här vägen. Och jag tycker inte det är bra för det ekumeniska klimatet och vi bör göra vad vi kan för att underlätta de samtal som vi för i viktigare frågor tillsammans.

Sedan vill jag gärna tacka dig för vad du säger om den rätt vi har som människor att vara engagerade både i rikspolitik och i Svenska kyrkan och att detta stora debattämne har visat på att vi har en mycket, mycket stor gemensam informationsuppgift,

både mot press och mot många i allmänheten, att tala om att vi är här därför att vi har omsorg om Svenska kyrkan och inte därför att vi har uppdrag på andra håll i politiken.

THOMAS SÖDERBERG (REPLIK):

Herr ordförande! Den här irritationen som finns i andra samfund över lagen om Svenska kyrkan har jag inte mött på samma sätt, och ändå arbetar jag just nu i en organisation som har ekumenisk grundval. Det är rätt intressant. Men då tänker jag på att alltid i ekumeniska sammanhang försöka ha den öppenhet som det handlar om att möta andra traditioner, andra tankar, men också vara beredd att stå för och vara stolt över den situation i vilken den egna kyrkan är. Vi skall inte behöva på det sättet skrapa med foten, för gör vi det kan man alltså använda det som orsak till att pressa på ytterligare i vilket som helst sammanhang. Samtalet måste faktiskt få pågå utifrån det perspektiv, den situation, där varje kyrka och samfund befinner sig.

LARS EDVARDSSON (REPLIK):

Jag menar helt kort att för att Svenska kyrkan skall kunna känna en rätt identitet räcker det med evangelium. Det behövs ingen lag om Svenska kyrkan. Självklart behövs det kyrkoordning och andra bestämmelser, men någon lag om Svenska kyrkan behövs alls icke för det ändamålet.

Sedan en kommentar till partipolitiken, som ju inte i och för sig var min avsikt föra in i sammanhanget. Jag tillhör själv ett politiskt parti, nämligen kd. Där har det visat sig att man har dragit olika slutsatser på olika ställen om man skall ställa upp i kyrkovalet. I Göteborgs kyrkliga samfällighet har man inte gjort det. Jag vänder mig inte alls bort ifrån detta att politiska grupperingar och intressen skulle kunna bevaka sitt tänkande i Kyrkomötet, och det jag förespråkar är alltså icke att de politiska partierna skall föras bort från valens sammanhang utan att man har olika grupperingar som ställer upp och bakom dem kan politiska partier dölja sig.

SUSANN TORGERSON:

Herr ordförande! Kyrkomötesdeltagare! Jag vill peka på att jag har lämnat ett särskilt yttrande vid kyrkorättsutskottets behandling av den här frågan och vill ändå för protokollet få peka på att det finns en aspekt till, som faktiskt inte har varit berörd i debatten.

Jag tycker att det här är en tidsfråga i mycket, och därför delar jag utskottets uppfattning och tycker inte att man skall begära att få lagen om Svenska kyrkan upphävd. Men det är ju också en religionsfrihetsfråga, och principiellt är det naturligtvis konstigt att det i ett land finns två lagar, en som gäller alla trossamfund och sedan en lag som gäller ett speciellt trossamfund. Men vi alla som sitter här och hela Svenska folket är medvetna om att lagen tillkom därför att Svenska kyrkan har en särställning bland trossamfundet, eftersom den har en så lång historia i Sverige och sekellånga band med staten, t.o.m. tusenårsband med staten. Och frågan gäller då om vi skall ha bara en lag eller om vi skall ha en särskild lag också för Svenska kyrkan. Där är meningarna delade. Vissa anser att det vore bra med en förändring och andra är rädda för den, därför att de tror att den skulle suddas ut Svenska kyrkans karaktär av öppen folkkyrka och framför allt göra det omöjligt för Svenska kyrkan, eller försvåra för Svenska kyrkan, att ha den utbredning över hela landet som vi ju är angelägna om och också den öppenhet mot människor som inte går i kyrkan så ofta och som inte är så aktiva som vi eftersträvar och som jag tror att vi är ense om här.

Jag kan instämma med Thomas Söderberg att jag också är oändligt trött på den här debatten, att man under kyrkovalet hela tiden har fått försvara sitt andra enga-

gemang i partipolitiken, och det beklagar jag, därför att jag tror att vi alla behövs. Jag har känt att man under kyrkovalrörelsen har drivits in i någon slags försvarsposition för att även andra än de som är anställda i kyrkan och som är oerhört aktiva på olika sätt skall ha en hemortsrätt och känna sig välkomna och känna att det är någonting som gäller dem också.

Det är det som talar för den här särskilda lagen om Svenska kyrkan, där vi ju lovar att ha en utbredning över hela landet och vara anpassade till många människor, att vara en öppen folkkyrka. Jag tycker det är helt klart att frågan är för tidigt väckt. Sedan får vi se i en framtid, och jag tror kanske inte att det handlar om nästa mandatperiod utan tio eller tjugo år framåt i tiden, när inte så många av oss som sitter här nu kommer att vara med och bestämma. Då kanske det inte känns så naturligt att ha det så här. Vi kan ju se på utvecklingen i Tyskland t.ex. att det kan ta några decennier, och sedan är kyrkans situation en helt annan. Medlemstal och sådant kan förändras, och då kan den här frågan komma upp igen. Principiellt tycker jag att Urban Gibson har rätt i sin motion, men det finns annat än principer. Det finns en verklighet och en historia som vi också skall bejaka.

THOMAS SÖDERBERG (REPLIK):

Herr ordförande! Det Susann tar upp nu också är religionsfrihetsfrågan, och den skulle vi kanske behöva få samtala ytterligare om, nämligen ur andra perspektiv. För det jag lyssnar till i både Urbans och Susanns inlägg är religionsfrihetsperspektivet i kyrkan men från ett statligt, alltså ett utifrån kommande, perspektiv. Och då tänker jag så här: Är inte lagen om Svenska kyrkan i förhållande till religionsfriheten en statlig fråga, dvs. att staten får säga, vi kan av religionsfrihetsskäl inte längre bestå med den här lagen. Varför skall vi då i så fall be staten om att avstå från lagen därför att vi tycker det eller någon här tycker det? Det andra är det kyrkliga religionsfrihetsperspektivet, där vi i dag har tagit ett uttalande på förmiddagen där vi säger, rätt och frihet till religion i hela landet för alla, oavsett vilken trosbekännelse man har.

TORGNÝ LARSSON:

Ordförande! Efter det att jag begärde ordet har Thomas Söderberg vid flera tillfällen fört en som vanligt god och vettig argumentation, så jag kan väl i stort sett bara nöja mig med att ansluta mig till vad han har sagt. Jag vill bara lägga till då, att det för oss inom den nomineringsgrupp som jag tillhör är självklart att vi skall hålla fast vid den överenskommelse som träffades. Jag är lite förvånad över att Urban Gibson håller på och letar efter religionsfrihetsfrågor. Jag menar att religionsfriheten i högsta grad är tillgodosedd, och även lagen om Svenska kyrkan är utformad i högsta grad i enlighet med religionsfriheten så att den tillgodoses. Liberalismen har gjort oerhört mycket gott, alltifrån allmänna rösträttens införande och kampen för den, men leta gärna efter någonting annat som kanske kan upplevas mer angeläget.

URBAN GIBSON (REPLIK):

Jag letar inte efter sådana här saker, men när jag ser dem uppenbara vill jag också tala om dem. Och som jag sade till Persenius, kanske vi behöver ett annat forum för det här för att gå djupare in i det.

BIRGER SJUNGARGÅRD:

Herr ordförande! Kyrkomöte! Den 28 augusti 1991 tog jag i Kyrkomötet för första gången upp begreppet ramlagstiftning. Det var första gången begreppet nämndes i Kyrkomötet. Jag tog upp det i ett anförande och jag ansåg att Svenska kyrkan borde

omfattas av en ramlagstiftning för samfund som önskar en offentligt reglerad status. Det har nu gått elva år sedan dess. Bakgrunden var det engagemang för en öppen demokratisk folkkyrka som vi hade haft diskussion om, och det var alltså grundat bl.a. på religionsfriheten så som frihet till religion i ett pluralistiskt samhälle. Jag hade upplevt den nere i Jerusalem, där man då hade olika religioner på det här sättet. Jag är mycket glad över den utveckling som blev. Legalt reglerade blev också då de inomkyrkliga stadgar för Svenska kyrkan och övriga samfund som ville omfattas av de här. Således blev även de s.k. frikyrkligas stadgar, eller vad man nu skall säga, legalt reglerade. Jag ser ingen motsättning mellan de här lagarna som har uppkommit.

Jag vill bara erinra om att de skäl som Urban Gibson nu anför hade han inte för elva år sedan. Urban Gibson pekade då på något positivt att kunna ta efter, nämligen den finska modellen. Där fanns systemet med två samfund som hade kommunkaraktär. Jag noterar att Urban Gibson tyckte det var positivt att man kunde ha det och såg inte några ekumeniska hinder i förhållande till andra samfund i det sammanhanget.

Jag förstår Urbans synpunkt och varför han vill ta upp det här, och jag tycker det ligger någonting viktigt i det. Det är Svenska kyrkans självsyn. Jag är oerhört glad över att så många har sett Svenska kyrkan såsom ett nådessamfund, där olika grupper kan engagera sig. Jag har själv varit tveksam till det, på samma sätt som generalsekretären Sören Ekström tog upp sådana här funderingar i det s.k. Söråkersdokumentet. Men jag tycker det är oerhört positivt att märka hur olika nomineringsgrupper vill ta ett aktivt ansvar i Svenska kyrkan. Det är ett trendbrott, någonting helt nytt. Det skall vi vara oerhört glada för och vi skall se på varandra med respekt. För mig är det viktigt att då betona framtiden i det som jag tror att Urban vill ta upp med det här. Det är det ständigt pågående arbetet för Svenska kyrkan att kunna se sin egen bestämmelse. Den är ett nådessamfund. Det är den verklighet jag står i som sjukhuspräst, en kyrka för de svaga och utsatta. Det har vi som folkkyrka. Och det är det jag tycker är oerhört viktigt, att man kan möta en människa i djupaste sorg och svårighet, utan krav på medlemskort av ett eller annat slag.

Därför yrkar jag bifall till utskottets förslag. Tack, herr ordförande.

URBAN GIBSON (REPLIK):

Jag kan inte erinra mig samtalet för elva år sedan, men jag vet att jag många gånger har pekat på den finska modellen när det gäller valfrågorna. Men jag skulle bara vilja säga att just nu har man i Finland lagt fram ett förslag om en ny religionsfrihetslag. Jag tror att den har passerat finska evangelisk-lutherska kyrkans kyrkomöte, men den har väl inte antagits än, tror jag. Och det är väl värt för oss att studera.

ESKIL JINNEGÅRD:

Ordförande ! Ledamöter i Kyrkomötet! Biskop Persenius gav ju en klar och bra bild av hur det har kommit fram och hur det fungerar och det var sakligt verkligen ett bra anförande.

Vad jag vill säga är närmast det att Svenska kyrkan har ansvaret för att i hela landet bedriva en kristen verksamhet. Det är bara Svenska kyrkan som har det. Vi har en rikstäckande verksamhet. Det är ingen annan som har det ansvaret, vi har det ansvaret. Det är ju bl.a. på grund av vår struktur, kan man säga, att vi har så många församlingar över hela landet. Det är ju uppbyggt sedan 1500-talet och vi fortsätter att ha det ansvaret. Det är oerhört viktigt att det är på det sättet, därför måste det vara så även framledes. Vi ska ju inte arbeta här i Kyrkomötet för att försämra våra möjligheter. Vi konstaterar att samhällets olika organ har stora förväntningar på Svenska kyrkan. När jag deltog i Sigtuna i slutet på förra året var rubriken: Svenska kyrkan, en resurs i

krishantering. Samhällets olika organ var där och redovisade olika synpunkter, och de förväntade sig att Svenska kyrkan skall göra en insats i krishanteringen. De redovisade alla de händelser som har skett under de senaste 15-20 åren. Det var ett exempel på att samhällets olika organ förväntar sig av Svenska kyrkan att den skall göra insatser, lokalt, på stiftet och på riksplånet i olika sammanhang. Det är därför det är viktigt att vi uppfyller de önskemål som samhällets olika organ har.

Beträffande frikyrkosamfundet har jag inte alls mött någon kritik på den punkten som Urban Gibson har mött, utan tvärtom har vi ett bra samarbete. Nu på söndag har vi en gemensam gudstjänst i min församling, där jag skall läsa en text bl.a., och den är i missionskyrkan. Så jag förstår inte det, utan tvärtom tycker jag det fungerar mycket bra.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 64.

130 § Utvärdering av kyrkoordningen

DAG SANDAHL:

Herr ordförande! När Sten Johansson och jag skrev en motion var det för att man i parlamentariska former skulle granska hur kyrkoordningen fungerar. Det blir nu avslag på motionen. Jag tror ändå att motionärernas betoning av det parlamentariska arbetet är viktigt.

Skulle vi inte vara rätt överens om att det är fyra saker som skall göras. Inventering av behov, det som pågår och som skall vara klart vid årsskiftet. Det årsskiftet som kommer, det är viktigt. Analys, utvärdering och rådslag därefter. Det kunde vara en poäng att de som arbetade med kyrkoordningen, parlamentarikerna, kallas in för att se hur det blev med det hela. Jag skall inte vara alldeles brutal, men jag ser det så att de som tog beslutet också har ansvar för att se i första vändan vad som hände. Jag vill se det som en demokratisk fråga. Jag vill inte se det som en sverigedemokratisk fråga, om ni förstår vad jag menar. De som byggde reformen borde få rådsla om resultatet, analysera det, när inventeringen är gjord. Det leder möjligtvis till tredje delen, till konkret översyn. Det behövs kanske, och det får då nästa kyrkomöte ta hand om. Och den fjärde punkten är det självklara: det pågår en kontinuerlig översyn.

Sten Johansson och jag har egentligen varit angelägna om att de som fattade beslutet skall följa beslutet och inte lämna över det alldeles utan vidare till ett nytt kyrkomöte utan också själva vara indragna i processen. Det står ju Kyrkostyrelsen fritt att kalla till ett rådslag när inventeringen är gjord, men jag tror att det är rätt bråttom.

Då har jag inget annat yrkande än utskottets, fast motionen var så lysande!

GÖSTA ÄNG:

Ordförande! Ja, det var ju en fantastiskt bra motion som Dag Sandahl och Sten Johansson har kommit med. Så många av oss här i salen som var med på denna fantastiska utredning med remisser både fram och tillbaka! Det är väl bara vettigt att vi får en utvärdering av en så jättestor fråga. Ni som var med kommer ihåg att vi tog det där beslutet i full demokratisk anda. Sedan har jag funderat på det där demokratisk anda. Demokrati, vad är det? Jag har trott att demokrati var att rätta sig efter fattade beslut.

Till kyrkovalet i söndags var det några som sade att vi ju skall arbeta för en demokratisk kyrka, demokratisk folkkyrka. Men vi går tillbaka till kyrkomötesbeslutet 1995 som gällde att skilja kyrkan från staten. Det ville inte jag, och inte närmare hälften av oss här, för jag mådde inte illa av att vara i vår stadskyrka. Vi hade där så vida

ramar att förnygra och förnya vår kyrkas verksamhet så mycket vi orkade, och vad de utredningarna kostade är det ingen som har velat erkänna. Vi förlorade rösträkningen, men efter beslutet har jag arbetat positivt för ändrade relationer.

När vi tog beslutet om ny kyrkoordning ingick i detta beslut många delbeslut, t.ex. att alla präster skulle kunna arbeta tillsammans oavsett kön – det där var en hälsning till vännen Dag Sandahl. När vi i Kyrkomötet 1999 tog beslut om direkta val var det även då nästan hälften som var emot detta, som ville ha kvar rätten för församlingarnas direktvalda ledamöter att utse stifts- och kyrkomöte. Dels för att spara 100 miljoner kronor för kyrkan, dels för att förhindra att förut ej kyrkointresserade grupper i samhället skulle kunna ”kuppa” sig in. Nu är det ju inte våra församlingsfullmäktige som valt kommande kyrkomötesledamöter. Nej, nu är det våra partier och andra grupperingar som valt oss. Det sades i premisserna före skiljandet att församlingen skulle få mer att säga till om efter skiljandet. Men tänk efter vad jag sade nyss. Det blev tvärtom. Nu är jag utsedd av ett politiskt parti. Så den här frågan som Dag och Sten tar upp tycker jag vi har rätt att få veta, men jag ser att utskottet har velat skjuta fram den och jag hoppas bara man menar skjuta fram.

Eftersom Dag Sandahl inte yrkar bifall till sin egen utredning, avstår jag också. Men tankemeningen är den jag har sagt.

LARS EDVARDSSON:

Ordförande! Vi är ju många i denna församling som har ägnat mycken tid åt remissarbetet inför kyrkoordningens tillkomst, och då hade det varit värdefullt att också kunna utvärdera den ganska snabbt. Jag skall ta en lite annan vinkling på det här och säga följande. Min företrädare i ämbetet som kyrkoherde i Nylöse församling i Göteborgs stad, Hilding Alrik Hammarén, som även var min vördade förman och frände, brukade säga så här någon gång: Du skall icke kacka i eget bo!

Det skall jag göra nu. Och då är det ett par avsnitt i kyrkoordningen som jag menar att man särskilt skulle titta på och rent av avskaffa. Vi befinner ju oss i ett modernt land, och där har vi någonting så omodernt som monarki. Nog är det bra egendomligt, i synnerhet när den har tappat all formell makt. Avsnittet om hovförsamlingen borde utgå.

Den andra punkten som jag skulle vilja ta upp handlar om upphandling. I anslutning till tidigare tankar om en fri kyrka menar jag, att den fria Svenska kyrkan inte skulle vara kommunalkyrka på det sättet att man hade upphandlingsavtal, utan det skulle man lösa på ett mycket smidigare sätt. Det skulle säkert också löna sig.

Jag har inget yrkande.

ROBERT SCHÖTT:

Herr ordförande! Ibland är det väl tråkigt att vi bara har svaren avslag eller bifall. Det skulle kanske ha varit bättre för Dag Sandahl med svaret att motionen fick anses besvarad. Och jag vill tacka Dag Sandahl som också höll sig till saken. Jag ser ingen motsättning heller i den skiss som Dag Sandahl drog upp för det fortsatta arbetet, men låt oss se den tågordning som då utskottet har redovisat här och där bollen närmast nu ligger hos Kyrkostyrelsen. Jag ser inte heller att det finns något hinder att de som har varit med och fortfarande är med, och har varit med men inte fortfarande sitter här, kommer att delta i den fortsatta dialogen omkring att få en kyrkoordning som på bästa sätt uttrycker vår enighet och vår gemenskap och är det byggnadsverk som vi står på, på fast grund.

Jag yrkar alltså bifall till utskottet.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 64.

132 § Arvode och annan ersättning till förtroendevalda på nationell nivå

GÖSTA ÄNG:

Herr ordförande! Ledamöter! Jag har tittat på de här beräkningarna och det är ju faktiskt nedlagt ett enormt arbete. Jag förstår att intentionerna har varit att få det så rättvist som möjligt.

Nu är det så här att jag bor i Uppsala stift och har relativt nära, men jag har tittat på ett förhållande för ledamöter som bor i Skåne och Lappland. Till exempel kan vi ta Kyrkofonden. Där är en ledamot borta 16 timmar och får då halva kyrkomötesarvodet, om jag förstår förslaget rätt. Timpningen där kan jag räkna ut. Bodde jag inne i stan i Uppsala kanske ett sammanträde tog 3-4 timmar. Det blir 250-300 kronor i timmen, medan den som bor uppe i Lappland inte ens får 50 kronor i timmen. Det är en sak jag tror vi kan ha i åminnelse. Visserligen finns ersättning för förlorad arbetsförtjänst, men det vet många av er att det fungerar inte så bra t.ex. för egna företagare, damfrisörer och liknande. Så där är det inte ersättning för bortavaron. En del stift har det och det fungerar jättebra. Jag rekommenderar det.

KERSTIN KEDVALL:

Ordförande! Jag har ju deltagit i kyrkorättsutskottets behandling av arvodesfrågorna och ställt mig bakom hemställan. Egentligen hade jag tänkt skriva ett särskilt yrkande men det blev inte så, och därför tänkte jag säga detta från talarstolen i stället.

Det gäller de fasta arvoden som föreslås för särskilt arbets- och ansvarstygda poster och som alltså skall vara utöver sammanträdesarvodena. Jag tycker då i ett par fall att de här arvodena är tämligen höga. För de båda vice ordförandena i Kyrkostyrelsens arbetsutskott föreslås två basbelopp som fast årsarvode. För övriga AU-ledamöter föreslås ett basbelopp. När jag har talat med nuvarande och tidigare AU-ledamöter från olika nomineringsgrupper, har jag fått intrycket av att alla i AU gemensamt axlar arbetet, inte att ett par stycken av dem arbetar dubbelt så mycket eller tar dubbelt så stort ansvar. Därför var jag tveksam till detta förslag och vi debatterade det en del i utskottet. Jag framförde då att om man skall ha det enligt förslaget, borde man lägga på de här två personerna ansvar och arbete i paritet med arvodena, och detta bejakade såvitt jag förstår andra utskottsledamöter. Därför vill jag ändå säga detta som kanske ett budskap till Kyrkostyrelsen att så ju bör bli fallet.

Jag vill alltså föra fram denna synpunkt, men för enighetens skull har jag ställt mig bakom utskottets förslag och yrkar alltså bifall till hemställan.

BÖRJE HENRIKSSON:

Ordförande! Jag skall börja med att yrka bifall till utskottet. Att jag begärde ordet beror på en uppföljning av vår diskussion om Lutherhjälpen och den nya nämnden för lutherhjälp och mission som kommer, och det var det här med suppleanternas ställning.

Jag har tagit upp det i en del andra sammanhang och menar att detta måste redas ut, och jag läser innantill nu ur den skrift som finns här vid utskottet, och det är paragraf 3. "Sammanträdesarvode skall utgå till ordinarie ledamot samt till tjänstgörande ersättare och ersättare som är närvarande på ordförandens särskilda kallelse." Och på reseförmåner under 12 står det så här: "Bestämmelserna om reseförmåner för ledamöter skall även tillämpas för ersättare som tjänstgör i ledamots ställe eller som efter särskild kallelse deltar i ett sammanträde." Det här betyder i klartext, med den skrivning också som vi fick igenom från organisationsutskottets sida, att det här måste tas upp och att det ges en rejäl möjlighet för suppleanter att närvara. Tack för ordet.

BENNY JÖNSSON:

Tack, herr ordförande! Det här var ett arbete som blev ett resultat av beslut på Kyrkomötet redan 1999, och den dåvarande valberedningen fick ett uppdrag att lägga fram ett förslag till Kyrkomötet år 2000. Vi som satt i valberedningen med Paul Trossö i spetsen lade ner ganska mycket arbete på detta, tänkte, analyserade och fick fram underlag från kyrkokansliet om närvarofrekvens och allt som kunde finnas. Vi lade fram ett förslag där vi var eniga på nästan alla punkter. Det bästa med det förslaget var att man totalt hade sänkt kostnaderna för arvoden med någonstans mellan tjugo och trettio procent. Nu schabblade man ju bort det här förra året, tyvärr. Det hamnade mellan ett antal stolar, som det heter. I stället har då kyrkorättsutskottet fått arbeta med det.

Det är lite synd att de inte följde en hel del av tankegångarna från valberedningen, men det blir ju så när det hamnar i utskott. Utskotten här är ju kompromissernas värld. Jag skall kommentera något som Gösta Äng tog upp om förlorad arbetsförtjänst. Vi diskuterade det oerhört mycket. Och det är svårt, inte bara här. Det är likadant i kommuner och landsting, det här med egna företagare, lantbrukare kontra pensionärer, och det går aldrig att hitta en perfekt lösning på detta. Men det viktiga är att man har rätten till förlorad arbetsförtjänst. Man skall inte behöva betala för att fullfölja uppdrag.

När det gäller Kerstins synpunkt kan jag säga, att hade valberedningens förslag gått igenom hade du fått dina synpunkter tillfredsställda, därför att vi var inne på att sänka arvodena för de båda vice. Men samtidigt fanns det ju ett konkret kyrkomötesbeslut att de skulle ha 200 procent av basbeloppet.

Slutligen en kommentar kring det material som har delats ut om de 2,5 miljonerna, de som figurerar i ett papper med anledning av den mål och rambudget vi tog. När jag såg det här tänkte jag: det här kan inte stämma, för vi har ju haft en klar ambition, både i valberedningen och jag själv som sagt på kyrkorättsutskottet, att det inte är meningen att kostnaderna skall öka bara för att man justerar arvodena och ändrar på principer. Efter att ha samtalat med tjänstemännen och fått reda på hur de räknat, vidhåller jag att de här 2,5 miljonerna inte stämmer. För den nya stora kostnaden är ju att vi får sammanträdesarvode från första dagen, och det är ungefär 700 000 kronor. Samtidigt sänker vi arvodena för kyrkomötesdagarna med ungefär samma belopp, så det går jämnt ut. Det andra är justeringen av de fasta arvodena, och där kan man räkna ut på öret att det är ungefär 220 000 kronor på helårsbasis i den nuvarande organisationen. Men efter nästa kyrkomöte kommer ett antal nämnder att slås samman och då minskar kostnaderna. Det är det ena.

Det andra är att vi också har sänkt sammanträdesarvodena från någonstans 925 kronor, eller vad det är i dag, till föreslagna 732 kronor. Så de där 2,5 miljonerna kan inte stämma. Man säger då från kansliets sida att man har gjort en schablonberäkning på förlorad arbetsförtjänst, men det har vi ju redan nu. Och vi kan se i det material som valberedningen tog fram 1999 att det inte rör sig om mer än 1,3 miljoner på ett helår. Att det dramatiskt skulle öka tror jag inte på.

Så, herr ordförande, jag yrkar bifall till utskottets förslag!

GÖSTA ÄNG (REPLIK):

Ordförande! Jag ville bara fråga Benny det här. Ni diskuterade aldrig just den här bortavaron? I Uppsala stift har vi det på stiftsnivå och det fungerar mycket bra. Ni diskuterade aldrig det?

LENA PETERSSON:

Ordförande och andra här i salen! I valrörelsen fanns det en fråga som de allra flesta av oss var överens om, vågar jag säga, och det var att vi behöver öka antalet unga i de beslutande organen i Svenska kyrkan. Det är många som har uttalat sig om att man gärna skulle se yngre människor på sina listor och i de beslutande organ där man befinner sig. Hur resultatet blev vet vi inte, kanske inte så mycket framåt och så många fler unga som vi hade önskat, många av oss. Vi vet inte heller vad det kommer att betyda nu när vi som är valda till organ kommer att välja styrelser, råd och nämnder utifrån respektive organ.

Många unga är studenter. Med dagens studiemedelssystem är det så att det oftast inte räcker att klara sig på de pengarna. Man får allt jobba lite extra. Förutom att man är mycket engagerad i Kyrkans Ungdom eller i Svenska kyrkan eller i båda delarna måste man också jobba extra. Det går sällan att få någon ersättning när jag som ung avstår från mitt extraknäck för att kunna delta i sammanträde. För att kunna delta i kyrkomöte eller andra beslutande organ finns det oftast inget system för det. Jag har för några år sedan som student själv suttit i beslutande organ, och som student är det ett helt ideellt arbete man gör, därför att de regler och de system vi har är uppbyggda på att man har ett arbete och då oftast får ersättning för förlorad arbetsförtjänst och en liten summa i sammanträdesarvode.

Jag tänker inte lägga något yrkande här. Jag tog upp detta många gånger när vi diskuterade de här arvodesreglerna i vår grupp. Om vi på allvar vill att unga skall kunna sitta med måste vi också ha system som tar hänsyn till det. Det finns lite meningar i det här som mjukar upp det och som säger att man kanske kan få ersättning motsvarande sjukpenning. Ja, men problemet är ju att unga oftast inte är kvalificerade för sjukpenning. Men det finns också andra rader som gör att det kanske skulle kunna finnas andra regler.

Det jag önskar och det jag skulle vilja uppmana oss alla är, att när man nu skall besluta om regler även på stifts- och lokalplan även fundera på att om vill man ha med de unga, gör det då också ekonomiskt möjligt! Det är väldigt få unga människor som gör det här för att man skulle tjäna pengar på det, men man har ingen som helst rimlig chans att få ersättning för de extraknäck som man låter bli att ha för att kunna delta. Det är en uppmaning till oss alla och inget yrkande.

LARS JOHNSON:

Ordförande! Ledamöter i Kyrkomötet! Som Benny redan har varit inne på har det här att arbeta med arvoden och ersättningar varit ett ganska mödosamt arbete. Många har varit inblandade. Valberedningen har gjort ett stort jobb tidigare. Kyrkomötets ordförande har lagt förslag till det här kyrkomötet.

Vi har i utskottet strävat efter att hitta en enighet runt ett förslag och runt ett antal principer, principer att det här skall vara enkelt, tydligt och lättfattligt. Vi har förenklat en del regler och vi anser att det finns två delar. Arvoden är till för det förberedelsejobb och sammanträdesjobb som man lägger ner. Det är den ena delen. Sedan skall man ha ersättning för förlorad arbetsförtjänst, alltså för att man skall ha möjlighet att delta. De två principerna har vi försökt följa. Vi lägger fram förslag om förändringar i arbetsordningen, där det bara kommer att finnas kvar en passus om att man har rätt till arvoden, och vi lägger fram ett förslag till ny ersättningsstadga.

Om vi kommenterar Lena Peterssons fråga står det i ersättningsstadgan nu, att man kan få ersättning upp till sjukpenning även om man inte kan visa på att man har för-

lorat arbetsförtjänst. Så en viss öppning, som Lena påpekade själv, finns det ju i alla fall i det här. Man kanske kan komma längre någon annan gång.

Herr ordförande! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 65.

133 § Begravningsverksamheten i församlingsinstruktionen

STAFFAN HOLMGREN:

Herr ordförande! Utskottet har behandlat motionen av Anders Åkerlund, som vill att församlingsinstruktionen även skall omfatta begravningsverksamheten. Han är rädd för att personalen vid begravningsverksamheten skulle komma att utgöra ett B-lag om så inte var fallet.

Utskottet kan inte se att begravningsverksamheten hör hemma i församlingsinstruktionen, eftersom kyrkoordningen reglerar att församlingsinstruktionen skall behandla de obligatoriska uppgifter som finns enligt kyrkoordningen. Och begravningsverksamheten är en följd av regleringen i begravningslagen. Dessutom är det ju så att begravningsverksamheten är en allmänsamhällelig uppgift som Svenska kyrkan sköter på entreprenad för samhället, kan man säga. Det är viktigt för vår trovärdighet mot alla medborgare, att vi inte blandar samman de här verksamheterna, även om vi har ansvaret för hela begravningsverksamheten, och den andra verksamheten. Därför säger utskottet att det inte är rimligt att man integrerar detta i församlingsinstruktionen.

Jag skulle vilja säga att det naturligtvis är oerhört viktigt med en god personalpolitik, och det innebär att den som är chef och de som är arbetsledare på olika nivåer naturligtvis måste se till att alla anställda har samma förutsättningar och att man håller ihop verksamheten. Nu beror detta väldigt mycket på om det är en stor eller en liten förvaltning. En liten förvaltning har ju mycket närmare till församlingens andra verksamheter än vad en mycket stor förvaltning har, där begravningsverksamheten, kan man säga, är helt separerad egentligen ifrån den övriga verksamheten. Därför menar jag att man måste ha lokala lösningar, och att då tvinga in detta i församlingsinstruktionen framstår inte som rimligt.

Dessutom skulle jag vilja tillägga att jag tycker vi skall arbeta oss bort ifrån att allting måste vara reglerat i kyrkoordning eller andra reglementen som går upp till högre nivåer. Vi måste börja bli lite mer flexibla och kunna arbeta utan att vara beroende av instruktioner hit och dit. Och det talar ännu mer för utskottets ställningstagande.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan som innebär avslag på motion 2001:70.

ANDERS ÅKERLUND:

Ordförande! Jag har ofta under den senaste tioårsperioden återvänt till min reflektion kring ett uttalande av Bo Berggren, som med hjälp av framtidsspanare inför en väldigt kvalificerat publik i slutet av sitt föredrag sade: "Lite slarvigt uttryckt kan man säga att kyrkan är rätt business på 90-talet." Då avsågs att värderingarna skulle komma i centrum, och så blev det. Jag är inte riktigt säker på att vi har fattat så mycket av det i vår organisation, dels i förhållande till omvärlden där det ofta är konsultpräster som går ut och gör det här samhällsjobbet och inte direkt ur kyrkan, dels också i den interna verksamheten där man låter värderingarna styra oss och inte pengar. För värderingarna kan styra oss och vi kan styra genom pengar, och inte tvärtom.

Jag delar helt utskottets uppfattning i den här frågan. Vi skall naturligtvis inte ha begravningsverksamheten med avstamp i Svenska kyrkans grundläggande uppgift. Det

är inte alls min avsikt. Det står också i min motion. Men jag delar också utskottets angelägna signaler om att få ett helhetsperspektiv på hela vår verksamhet och hålla ihop den. Jag talar inte utifrån regleringsperspektiv utan snarare utifrån ett processperspektiv och ett pastoralt perspektiv, och jag tror till att börja med att den här motionen hade mått bättre i kyrkolivsutskottet än i kyrkolagsutskottet. Jag kan nämna som ett exempel hur vi har arbetat hemma, och många med mig jobbar ungefär på liknande sätt. Vi tar vårt avstamp i en gemensam plattform när det gäller församlingsinstruktionen, som kyrkofullmäktige kan anta för hela verksamheten och börja där och sedan låta inriktningmålen finnas i tydlig identitet för begravningsfrågorna respektive församlingsfrågorna i nästa fas. Och det har varit en process där alla har deltagit och givit bidrag i processen, och det var ju det som var tanken med det här. Den som är intresserad av hur vi reflekterar och tänker och vad vi kommer fram till för slutsatser kan gå in på vår hemsida för Stora Tuna församling. Med en gemensam plattform kan man gå vidare.

Jag tänker också i det sammanhanget mycket på den mycket spännande analys som har gjorts i *Kampen om folkkyrkan* av Sven Tidevall, där man ser hur den religiöst idébärande motiverade folkkyrkotanken blev väldigt mycket en kyrkokommun. Ibland kan vi uppfattas som ett fastighetsföretag eller en kommunal förvaltning, mer eller mindre. Det här är ganska tungt att leva i när vi har en önskan att få vara en tydlig kyrka med en sammanhållen verksamhet. Det ställer frågor om hur man ser på det här med helhet, för det är det jag vill ha. Kan man ha ledningsgrupper tillsammans med kyrkogårdschefen och kanslichefen och distriktsprästen? Är det bra? Eller är det så att vi skall ha separat verksamhet? Kan man inbjuda alla, inklusive säsongarbetare och andra, till en medarbetarsamling med mässa eller andakter? Vid visitationer av biskop eller prost, är det rimligt att man möter alla medarbetare då eller skall vi skilja på dem? Det är sådana här frågor det här ställer. Det är en pastoral fråga som jag tror är viktig, och det finns mycket känslor i dessa frågor.

Om man betonar tillsyn kan man komma till den slutsats som kyrkorättsutskottet kommer till, men betonar man mera främjandaspekten och den pastorala aspekten kan man komma till en annan slutsats i de här frågorna. För mig är det inte en fråga om att blanda samman och integrera, det är inte alls det. Det är frågan om att hålla ihop. Jag vill inte vid den här tidpunkten i Kyrkomötets arbete anhålla om bifall till motionens hemställan, det är inte rimligt, därför att jag tycker inte ens motionen är behandlad riktigt som jag hade tänkt mig. Men jag skulle heller inte vilja lämna bifall till kyrkorättsutskottets hemställan. Däremot, herr ordförande, tackar jag för ordet.

LARS EDVARDSSON:

Ordförande! I denna motion för Anders Åkerlund fram vad han uppfattar som ett problem, att de anställda på kyrkogårdarna skulle kunna framstå som ett B-lag i kyrkan. I den mycket välskötta kyrkogårdsförvaltningen i Göteborgs kyrkliga samfällighet har jag aldrig uppfattat saken på det sättet. De som är anställda där har aldrig haft anledning att på något sätt känna sig som ett B-lag. De har varit hyggligt betalda också vad jag har förstått.

Det står i utskottets skrivning här, alltså andra sidan och den första meningen under just ordet utskottet: "Begravningsverksamheten är en samhällelig uppgift som har anförtrotts Svenska kyrkan." Jag tror Staffan Holmgren talade om ett entreprenadavtal. Det är ju inte överallt som det är Svenska kyrkan som har det uppdraget. En lösning på Anders Åkerlunds problem vore ju att upphäva detta entreprenadavtal.

Jag har inget yrkande.

LISEN RIDNE:

Herr ordförande! Biskopar och kyrkomötesledamöter! Anders Åkerlund säger i sin motion att församlingsverksamhet och begravningsverksamhet är kärnverksamheten i Svenska kyrkan och menar att den verksamheten därför skall inrymmas i församlingsinstruktionen, vilket utskottet säger nej till med hänsyn till att begravningsverksamheten är en samhällsuppgift.

Vad vi kanske glömmer är att begravningsgudstjänsten, inklusive omtanke och kontakten med sorghus och ramar kring detta, nog måste inrymmas i församlingsinstruktionen. Det är faktiskt en församlingsverksamhet, likaväl som dop, vigsel och konfirmation. Säkert betyder det mer än vi tänker på hur församling och präst betar sig mot människor i sorg och rädsla. Det här var det ena. Det andra är det praktiska handhavandet kring den döda människan, det som begravningslagen anger skall bekostas av begravningsavgiften. Där skall det vara en glasklar ekonomisk skillnad mellan denna del av begravningsverksamheten och det som är församlingens verksamhet.

Anders Åkerlund talar om risken att den praktiska delen av begravningsverksamheten blir en sekundär verksamhet inom församlingen och att kyrkogårdsfolket skulle bli något à B-lag. Och jag kan förstå Anders tankegång här, för något av detta har nog anats ibland. Men det måste bli historia. Våra kyrkogårds- och krematorieanställda är goda och kunniga människor med en stark yrkesidentitet, men som nog av och till har kunnat uppleva sig som otillhöriga den församlingsomvårdnad som har gällt för andra församlingsanställda.

Det vill till att vi som förtroendevalda ser till att den goda personalpolitik som vi givetvis bedriver gäller alla. Det är den här, som jag sade, glasklara ekonomiska skillnaden. Den skall gälla just enbart ekonomin, de som betalar. Skicka gärna kyrkogårdsarbetarna tillsammans med församlingsarbetande diakoner på samma kurs, det vore jättebra. Men det är en kansliuppgift, och ingen annans uppgift, att se till att kyrkogårdsarbetarnas kurskostnader tas ifrån begravningsavgiftens budgeterade utbildningskonto, och församlingsarbetarna belastar samma församlingskonto. Alla skall ha samma möjlighet till kompetenshöjning, till personalvård och gemensamma samlingar. Då blir man ett. Det är vår enkla skyldighet i vårt uppdrag som huvudman för begravningsverksamheten att se till att resurser finns för detta, personellt och ekonomiskt. Och jag skulle vilja se den myndighet som skulle underkänna normal personalomkostnad som underlag för begravningsavgiften. Sköter vi inte vårt uppdrag med samma omtanke som vi har om övrig verksamhet, kanske vi inte blir betrodda längre med denna – för att använda Anders goda ord – kärnverksamhet.

Dessutom är kyrkogårdsfolket verkligen församlingens ansikte i sin vardag, dag ut och dag in, bland sörjande eller minnande människor som kommer till sina gravplatser eller skall se ut nya gravplatser eller någonting annat. Jag menar alltså att en utredning är en onöda och hoppar över resten och yrkar bifall till utskottets förslag.

STAFFAN HOLMGREN:

Jag vill understryka, herr ordförande, att begravningsverksamheten naturligtvis inte är en sekundär uppgift, men däremot är det lite olika beroende på vad man har för lokal struktur hur den ligger placerad i organisationen. Har man en samfällighet är det samfällighetens uppgift att svara för begravningsverksamheten, och är det en stor samfällighet ligger man ju längre ifrån församlingsverksamheten. I det sammanhanget vill jag säga till Lisen Ridne att begravningsgudstjänsten, alltså den konfessionella delen av begravningsverksamheten som Svenska kyrkan svarar för, självfallet ligger i församlingsinstruktionen. Den tillhör den del som församlingen svarar för och den går ju också på kyrkoavgiften, medan den andra verksamheten bekostas av begravningsav-

giften. Och där har vi ju särkostnadsredovisningen, vars olika delar det är oerhört viktigt att vi håller reda på.

Sedan tycker jag att Anders Åkerlund var alldeles utmärkt här när han gav lokala exempel på hur man kan arbeta med de här frågorna, och med en progressiv arbetsledning är det ju självklart att man kan hitta väldigt bra lösningar där man integrerar och framför allt får med alla delar av verksamheten. Och självklart kan man ha gemensamma ledningsgruppsammansattnaderna. Det beror precis på hur den lokala organisationen ser ut. Man kan alltså utforma det utifrån sina egna förutsättningar.

Slutligen vill jag säga till Lars Edvardsson då, att det här om vi skall fortsätta vara huvudmän för begravningsverksamheten är ju en större fråga som inte är uppe i dag. Men jag kan inte undgå att tacka så mycket för det goda berömmet till kyrkogårdsförvaltningen i Göteborg. Det värmdes.

I övrigt fortsätter jag att yrka bifall till utskottets hemställan.

ANDERS ÅKERLUND (REPLIK):

Jag kan faktiskt i stort sett instämma med samtliga föregående talare, nästan, i den här frågan. För jag diskuterar egentligen andra frågor i den här motionen, hur vi får ihop alltihopa.

Jag har en sådan stor glädje faktiskt, att vi i ett så stort pastorat som Stora Tuna är nu – 45–46 000 invånare och över hundra medarbetare varav mer än hälften är på kyrkogårds- och begravningsssidan – för första gången under min tid som präst, och jag har varit präst länge, har gjort ett gemensamt måldokument, där medarbetare, förtroendevalda och folk i möten i hela bygden också kan få vara med. Att gå hem och säga då att ”nej, vi skall inte göra så här” är inte rimligt. Jag talar om en helt annan process, nämligen, att ha en plattform i början som grund när man sedan går vidare med de här specifika församlingsinriktade målen. Det är så vi har arbetat, och vi har kunnat skriva ihop oss om en plattform tillsammans. Det är spännande att kunna göra det. Titta på vår hemsida!

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 65.

135 § Särskild konsumentombudsman för begravningsfrågor

STAFFAN HOLMGREN:

Herr ordförande! I det här betänkandet behandlar vi en motion av Britas Lennart Eriksson, som föreslår en särskild ombudsmannaorganisation och också en utredning om detta och samråd med begravningsbranschen. Utskottet är ganska kortfattat i sitt yttrande. Vi tycker att det finns en ordning för konsumentfrågor i samhället, och den kan ju användas även när det gäller frågor som rör begravningsbranschen. Vi har i alla fall uppfattat motionären så att det här inte gäller de begravningsfrågor som vi handhar i Svenska kyrkan utan de som, normalt sett i alla fall, ligger utanför det som Svenska kyrkan arbetar med. Jag vet inte om det finns någon kyrklig begravningsbyrå i dag. Då skulle den kunna komma att omfattas av detta naturligtvis.

Samtidigt säger utskottet, eftersom vi naturligtvis har diskuterat hur förhållandena ser ut inom branschen, att det kan finnas behov av ett stärkt konsumentskydd. Men det är då i första hand en sak för samhället att ta upp och lagstifta om. Vi skall ju också vara försiktiga med att ta fram nya utredningsuppdrag till Kyrkostyrelsen, och i det här fallet tycker vi då att detta klarar samhället bra självt.

Därför yrkar utskottet avslag på den här motionen.

BRITAS LENNART ERIKSSON:

Ordförande! Jag har på sätt och vis stor förståelse för utskottets behandling av den här motionen. Det finns organ, så att säga, där man handlägger konsumentskydd och sådana saker. Men just när det gäller begravningsverksamheten – och jag pratar om all begravningsverksamhet – råder speciella situationer där det finns så många flera faktorer än bara att man är en konsument. Utskottet konstaterar i sitt betänkande att konsumentskyddet i begravningsfrågor behöver förstärkas.

Det som jag tycker är konstigt är när då utskottet säger att det här inte är en fråga för Svenska kyrkan att ta initiativ till. Jag tycker nog att Svenska kyrkan för sin egen skull skall bevaka sådana här frågor, att allt det som rör begravningsverksamheten är en angelägenhet för Svenska kyrkan, att det håller en hög kvalitet och att man ser till att man har en kvalitetssäkring när det gäller handhavandet av begravningar.

Ni har sett att jag har lagt ett särskilt yrkande, ett annat yrkande än det som jag har i motionen, som då finns utdelat i bänkarna. Jag skall förklara lite grand varför. Det är nämligen så att om nu utskottet var ganska svalt i det här, har motionen och betänkandet väckt intresse hos Konsumentverkets KO. Där har man förklarat att man är intresserad av dels att förstärka det här intresset och dels gärna samarbeta med Svenska kyrkan i en sådan här fråga. Ifrån deras horisont ser man de lösningar man har på andra områden när man organiserar sådant här. Till exempel finns Stiftelsen Konsumenternas bankbyrå som är en självständig och obunden rådgivningsbyrå och som är bildad som en stiftelse med Svenska bankföreningen, Konsumentverket och Finansinspektionen som huvudmän. Det finns flera andra exempel på liknande som också skulle kunna arbeta inom det här området.

Jag har alltså i mitt yrkande velat anpassa mig till det intresse som den här frågan har väckt på Konsumentverket, och jag tycker att det faktiskt vore att försitta en chans här att inte ta den utsträckta handen som Konsumentverket och samhället sträcker fram till kyrkan i denna fråga. Vi skulle inte bara själva vinna förtroende utan också stärka förtroendet inom hela begravningsverksamheten, tror jag, om vi tillsammans med Konsumentverket ville ta det här initiativet.

Jag behöver inte läsa yrkandet utan det har ni själva kunnat läsa. Jag yrkar då bifall till yrkandet.

LISEN RIDNE:

Herr ordförande! Biskopar och ledamöter! Nu har ju visserligen Britas Lennart ändrat sitt yrkande, men jag tänker ändå säga det här. Detta med ytterligare ombudsmän är inte så populärt här. Vi sågade ju Dags personalombudsman. Kyrkorättsutskottet förordar samma avslag här och det menar jag är rätt. Framför allt skall vi inte själva utse någon att granska vår samhällliga verksamhet, vårt uppdrag, och än mindre skulle vi anställa någon. Begravningslagen är inte speciellt luddig vad gäller skyldigheter och rättigheter och sätt att hantera det uppdraget. Däremot är det kanske inte lika fullt klart för efterlevande och gravägare vart man går med problem utan att man trampar någon på tårna. Konsumentskydd gäller ju alla köp, och för oss förtroendevalda tror jag det är väsentligt att inse att det då kan gälla viss begravningsverksamhet.

Twister mellan gravägare, gravstensförsäljare exempelvis eller annat privat ärende, ligger inte inom vårt uppdrag som huvudmän för begravningsverksamheten och är som jag ser det verkligen ett ärende för Konsumentverket. Vi kan i sådana fall naturligtvis hjälpa till med hänvisning osv., och jag menar att det är vår skyldighet att bistå med hänvisningar och råd eller vad vi nu kan se som möjligt. Och i de fall vi har gjort fel får inte prestigen bli någon typ av faktor. Det är ju så att i ett gott företag är det

inte främmande att kunden alltid har rätt tills motsatsen har bevisats. Sedan har ju Svenska kyrkan en arbetsgivarorganisation med uppgift enligt sina stadgar att hjälpa till och bistå sina medlemmar. Det finns vidare ett samarbetsorgan som i vissa stycken inom den här verksamheten kan hjälpa till. Det heter Centrala gravvårdskommittén, där det finns representanter från olika organisationer men även industri. Jag tror att ingendera säger nej till att hjälpa till i någon form, om inte själv så med hänvisning till vart man kan vända sig.

Med detta, herr ordförande, tillstyrker jag utskottets hemställan.

BRITAS LENNART ERIKSSON (REPLIK):

Ordförande! Jag inser ju att det här med ombudsman inte direkt är något populärt tilltag i den här församlingen och kanske inte över huvud taget. Men anledningen till att det var formulerat så i motionen var alltså inspiration från hur man har löst detta i England.

Jag vill säga också till Lisen Ridne att jag faktiskt pratar om ett opartiskt organ. Jag pratar inte om kyrkans egna organ. Och jag pratar om människor och inte om organisation, regleringar och bestämmelser. Ett organ dit människorna skall kunna gå om de vill beklaga sig eller om de på något sätt känner sig förorättade i de här frågorna. Det handlar inte bara som sagt om konsumentköpfrågan, utan över huvud taget hur man har blivit behandlad vid en begravning.

LISEN RIDNE (REPLIK):

Herr ordförande! Nej, jag menar inte att Svenska kyrkans egna organ skall ta i det här. Det blir lite jävigt och konstigt. Men jag menar att kyrkans egna organ faktiskt har en skyldighet. Det är inte bara att säga att det finns ett konsumentverk, ni får vända er dit. Vi har inte med det här att göra. Jag menar att det är vår skyldighet att hjälpa till, så att folk hamnar där om de inte själva känner till det. Det var så jag menade.

STAFFAN HOLMGREN:

Ordförande! Jag tycker man också skulle försöka klara ut vad som är begravningsverksamhet, för i det här yrkandet från Britas Lennart Eriksson talar han om frågor som kan ha uppkommit inom begravningsverksamheten. Det är tveksamt, för begravningsverksamhet, om den definieras normalt, är ju den verksamhet som är den samhälleliga uppgiften som Svenska kyrkan har. Det är begravningsverksamheten. Sedan har vi den verksamhet som då bedrivs av olika typer av begravningsbyråer t.ex. Det kan man i och för sig i dagligt tal tala om som begravningsverksamhet, men i våra sammanhang här är det inte det. Jag tror vi skulle vinna på att vi klargjorde det, annars blir det väldigt konstigt när vi får sådana här diskussioner om vem som har ansvar för vad osv.

Sedan är väl frågan om inte det här yrkandet är ett nytt ärende egentligen. Motionen handlade om en konsumentombudsman och nu talas det om en utredning om ett fristående organ. Det är ju inte säkert att det skulle vara riktigt samma sak. Sedan skulle jag vilja stryka under det Lisen Ridne sade om medling i tvister. Där har vi ju ett rättsligt förfarande som ligger på huvudmannen för begravningsverksamheten, att medla i tvister som rör gravsättning och begravningsform, dvs. om det skall vara kremering eller inte. Så det är ju avgjort på det sättet.

Sedan tycker jag också att Britas Lennart Eriksson, när han refererade till konsumentombudsmannen som tydligen har intresserat sig för det här fallet, redan har uppnått sitt syfte egentligen när samhället, där utskottet tycker att det ligger, har tagit ett initiativ. Då kan man väl bara utgå ifrån att Svenska kyrkan på något sätt blir en remiss-

instans och så kan påverka det som vi menar är en samhällelig uppgift. Slutligen vill jag också säga att det i många kommuner finns många lokala konsumentvägledare som också kan vara ett stöd för den enskilde här.

Så, herr ordförande, jag tycker att allt talar för utskottets hemställan.

LARS RYDJE:

Ordförande! Det här handlar ju inte bara om gravstenar och sådant, utan det handlar också om hur man behandlar människor i en svår situation, människor som är anfåttade av sorg och som då konfronteras med någon som kan behandla dem på ett sätt som inte är värdigt. Jag tycker det är märkvärdigt att vi inte skulle kunna tänka oss, när Konsumentverket ber att vi skall vara med, att kunna ställa upp och säga: Okej, vi tycker det, vi är med och vi vill jobba på det här.

I går kväll – ja, det låter konstigt att säga att när vi hade vår festlighet kom vi också in på att diskutera begravningsfrågan. Jag vet inte varför, men det kanske var någon som var på väg. Då berättade man att på en begravningsbyrå frågade begravningsentreprenören sorgehuset om de vill ha jordgubbar. Med detta menar man bärare. Jag tycker att i sådana sammanhang får man inte behandla folk hur som helst, alltså inte göra sig lustig och fråga, behöver ni inte ha jordgubbar? Då menar jag att Britas Lennart har alldeles rätt. Här behövs ju faktiskt någon som tar tag i den biten när människor behandlas illa på det här sättet. Det behöver inte vara fråga om gravstenar, det är fråga om hur man med ord och handling bemöter en människa.

Låt oss ta en utsträckt hand och hjälpa till. Bifall till Britas Lennart Erikssons yrkande.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 66.

136 § Kyrkomötets arbetsformer

KERSTIN HESSLEFORS PERSSON:

Ordförande och alla andra! Tänka fritt är stort, tänka rätt är större. Det där har vi haft över våra huvuden nu under en vecka när vi har gått in och ut ganska ofta ur den här salen. För mig blir inskriptionen en uppmaning till att ifrågasätta. Tänka vad man vill är stort, men att försöka tänka och uttrycka det man tror är rätt och sant är större. Våga ifrågasätta om du tror att det gagnar det som är rätt och bra. Därför vågar jag ifrågasätta Kyrkomötets arbetsformer.

Under förra Kyrkomötet 2000 tittade jag på hur många timmar vi satt här och hur många vi var. Det kan ju hända att det inte skulle stämma om vi använder många år, men låt oss ändå säga att vi mellan tummen och pekfingret förbrukar så där fem tusen timmar under vårt sammanträde på ett kyrkomöte och har ungefär fem minuter i snitt i talartid. Den använder vi lite olika. Förra året var det knappt hälften som utnyttjade tiden. Av dem var två tredjedelar män och en tredjedel kvinnor. Det här skulle vi kunna gå vidare med. Ibland när jag suttit här har jag tänkt att vi skulle ha betalkort, ungefär som de man har i sin mobiltelefon och som man laddar med en viss tid eller i pengar. Då vet man att så här lång tid har jag, och så kommer det en liten uppmaning att nu är det snart slut. Det har vi ju på ett sätt, men det skulle vara en variant.

När jag funderade kring det här blev det tydligt för mig att det inte går att gå in i en detalj. Det finns mycket att fundera kring under vägen, hur vi tar del av tiden och hur vi utnyttjar alla resurser. När vi väl går till beslut gör alla sin röst hörd och varje röst är då lika mycket värd. Men på vägen till beslut skulle vi kanske kunna använda våra resurser bättre. När jag initierade den här motionen valde jag att göra det under sista

året i mandatperioden, för att signalera att vi inte skall sätta personerna i centrum utan uppdraget. En del kommer att vara kvar, andra kommer till. Kyrkomötets uppgift finns kvar. Vi är många som har synpunkter på Kyrkomötets arbetsformer, ja kanske allihopa. Så här efter att suttit tillsammans har vi mycket i oss och många funderingar.

Det som behövs är att vi ser över våra arbetsformer ur ett helhetsperspektiv och skapar större delaktighet i processen. Utskottet konstaterar att Kyrkomötet skall vara ett beslutsforum men behöver också vara ett samtalsforum. Hur kan vi utveckla detta? Det intresserar mig. Många samtal som förs här skulle få andra möjligheter till reflektion och dialog i ett mindre sammanhang. Jag ser fram mot det arbete som Kyrkomötets presidium har framför sig och hoppas att alla ledamöters erfarenheter och synpunkter kommer att samlas in utifrån vad som är bra och vad som kan bli bättre. För här finns så mycket klokt folk, så mycket god vilja och en så stark önskan att göra det som är det bästa för kyrkan.

Ett tack till utskottet för behandlingen av vår motion och därmed bifall till utskottet.

BÖRJE HENRIKSSON:

Ordförande! Först och främst bifall till utskottet. Det är många av oss som har varit med om de här motionerna som ligger för behandling, och jag skall nu citera lite grand ur vår motion, t.ex.: ”Plenardebatten skulle kunna hyfsas om praxis infördes att utskottets ställningstagande ej refererades utan man utgick ifrån att alla läst betänkandena.” Vissa frågor som tas upp flera gånger under en session, det skulle kanske räcka att behandla en stor fråga en enda gång. Man skulle kunna planera tiden så att de punkter som t.ex. hamnar i slutet av en session, vilket nu detta är, skulle kunna få lika mycket tid som en del andra punkter under mellandagarna. Och man skulle kunna ordna det på en särskild PR- och IT-grupp t.ex. Vi har gett en hel del andra exempel.

Men det jag är orolig för nu är vilket presidium det är som vi lämnar över detta till. Jag fattar det så att det är nästa års presidium, men här är ju mycket som behöver göras direkt. Vi har alltså ett antal nya personer som kommer hit och behöver känna att det är en trivsamt arbetsplats, och här är mycket som skulle kunna göras fram till nästa session. Till exempel skulle utskottsarbetet kunna ändras om. Det är ju i utskotten vi kan förändra oss mest. Det är i utskotten man möter de nya människorna. Fram med suppleanterna t.ex. till bordet. Möblera om rummen. De är ärevördiga men de är inte så väldigt praktiska. Låt oss ta nytta av den kapacitet suppleanterna har. Låt oss göra något åt långprateriet. En självsanering för oss allihopa borde komma till stånd. Det kan bli ett samtal, men det behöver inte vara så där långa, långa inlägg och inte fullt så många repliker heller. Man kan ändå få det till att bli ett ordentligt samtal, en debatt. Högtalarsystemen i vissa lokaler borde ses över. Måltiderna t.ex. under den här andra sessionen vi haft, där skulle man kunna tänka sig ytterligare en restaurang för middagen, så att vi slapp att stå i kö i regn. Det är alltså detaljer, men det är viktiga detaljer för att vi och de nya personerna som kommer skall känna sig tillfreds med sitt uppdrag. Det finns säkerligen fler saker. Liksom Kerstin sade, låt oss skicka in förslag till presidiet. Och kära nuvarande sittande presidium, ta fasta på framför allt en sak. Hur skall suppleanterna till det nya Kyrkomötet informeras? Hur många av suppleanterna skall få kallelser osv.? Det är ju viktigt att de kommer in i arbetet, och som det nu är har det inte fungerat med att suppleanterna har blivit informerade. Många kommer hit och är väldigt så att säga svagt insatta i arbetena. Det är visserligen nomineringsgruppernas uppgifter att göra detta också, men det ligger även på ledningen av Kyrkomötet.

Så alltså, presidiet nu och presidiet kommande har en jättefin uppgift att fullfölja. Tack så mycket för ordet.

CARINA ETANDER RIMBORG:

Herr ordförande! Ledamöter! Kyrkomötets arbetsformer har ju många dimensioner, och jag skulle bara vilja tillföra några av de här praktiska sakerna som behöver belysas.

Jag har saknat tydliga och klara direktiv på t.ex. hur tilläggsyrkanden kan och skall se ut samt hur de har delgivits Kyrkomötet. Jag har också under flera år genom vår gruppleadare framfört till presidiet att det vore bra om vi kunde få se föredragningslistan och talarlistan, gärna med replikskiften, på den stora skärmen som vi har här framme. Det skulle spara mycket tid som i dag går åt till förflyttning, och enligt ljudkillarna är det faktiskt inget tekniskt problem utan kan ordnas i princip omgående. Då kan man ju också visa talarlistan på TV-skärmarna här ute i hallen. Något att tänka på inför nästa presidium.

Sedan vill jag också framföra att det var väldigt bra att vi till detta möte fick en tydlig sluttid, så att inte flera av ledamöterna åker innan Kyrkomötet är helt slut. Det finns givetvis ytterligare synpunkter som kan lämnas för att underlätta Kyrkomötets praktiska arbete, men jag tänker inte ta mer tid till det utan nöjer mig med det redan sagda. Tack.

BENNY JÖNSSON:

Ja, herr ordförande! Det är ju inte långt kvar här. Många längtar hem. Ordföranden längtar till sina äppleträd och Reidar Gustafsson längtar till gumman där uppe i skogen. Att då ha en lång debatt om arbetsformerna är kanske inte så pedagogiskt. Jag måste säga någonting ändå.

Jag skrev ju en artikel i Kyrkans Tidning förra året, där jag beskrev intrycken av mitt inträde i denna ärevärdiga församling för några år sedan och mitt möte med de stora elefanterna Trossö och Reidar. Det var för mig en helt annan värld än den jag var van vid från landsting och kommun. Men jag tänkte att det väl bara är en tillfällighet att det är så här, lite trögt och gammaldags. Åren har gått och jag har konstaterat att det är så här, lite trögt och gammaldags, och därför skrev jag och Sven-Olof Karlsson en motion till Kyrkomötet om en översyn av arbetsformerna.

Det är möjligt att de här arbetsformerna passar er som har suttit med väldigt länge. Men jag kan försäkra er att kommande generationer kommer att ha många synpunkter. Jag leder just nu ett utredningsarbete i region Skåne om regionens politiska arbetsformer och jag har fått läsa väldigt mycket material. Faktum är att det här med arbetsformerna för många förtroendevalda är en oerhört viktig sak. Det är inte bara det att man har ett uppdrag. Man skall trivas med det och man skall känna delaktighet och inflytande. Man skall ha möjlighet att prata osv., att få service och hjälp. Därför behöver man se över arbetsordningen för Kyrkomötet.

Utskottet har varit positivt. Det var en sådan sak jag fick lära mig första gången jag kom hit. Förvänta dig aldrig ett positivt utskottsytrande! Det var Trossö som lärde mig det. Det har blivit bättre med åren. Vi har t.o.m. fått en motion tillstyrkt, Susann och jag, vilket var rätt så glädjande. Det som är en liten nackdel, som någon var inne på här, är ju att man ger uppdraget till Kyrkomötets presidium. Det kan då ta tid innan vi får några nya förslag.

Men det går också att förändra utan att man ändrar arbetsordningen. Jag skall ta ett enda exempel, herr ordförande, och det är det här när man presenterar utskottens förslag. Här har vi fått handlingarna månader i förväg. Man kunde ligga på stranden i Bjärred och läsa kyrkorättsutskottets eminenta förslag som vilken annan sommarno-

vell som helst som man läser på stranden. Och då begriper inte jag varför man går upp här, den ene utskottsföreträdaren efter den andre, och läser upp utskottets förslag. Vi har ju läst det en gång! Och de som inte har läst det för skylla sig själva.

Vi hade en tjänsteman på Länsstyrelsen. Han satt där för några år sedan, han var trafikansvarig, en äldre man, en gammal statstjänsteman. Och då sade alltid landshövdingen: Har herr Norling någonting att anföra i ärendet? Ja, svarade han, och så stod han och läste upp hela tjänstepromemorian från första till sista bokstaven. Det spelade ingen roll om det var en A4-sida eller om det var fyra. Det gick aldrig att stoppa honom. Jag känner igen lite grand av det här när man redovisar utskotten. Utgå från att vi ledamöter har läst handlingarna. Svara på frågor och ta en debatt. Bara för att presentera utskottet går det åt en halv dag sammanlagt av tiden, och den kan användas bättre, till längre diskussionen och kanske något seminarium, som många här önskar.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och jag önskar Reidar en trevlig resa hem.

TORGNY LARSSON:

Ordförande! Birger Sjungargård sade till mig: Börja nu inte med att säga att ”jag skall inte förlänga debatten”! I början av veckan var det någon som frågade mig: När tror du vi blir färdiga? Då sade jag: På fredag mellan 15.45 och 15.50. Det ser ut som om det blir ungefär så. Jag är mycket övertygad om att hade vi haft en dag mindre till förfogande, hade vi hunnit det också.

Vi behöver självklart förbättra arbetsformerna. Jag skall inte försvara det som har gjorts, men från början, om vi tar från 1983, fanns det ingen tid för gruppmöten och det fanns inte heller någonting som nu är gruppleddare och presidiekonferens och mer smörja i maskineriet. Det är mycket, mycket annat som har gjorts under åren, men vi behöver fortsätta. Jag ser en viktig sak i sammanhanget. Vi är egentligen i första hand här för att fatta beslut, men samtidigt är det ju ett slags samtalsforum. På något sätt behöver vi hitta balansen i det här, och det finns en hel del olika förslag. Men med hänsyn till att vi skall bli färdiga inom någon halvtimme nöjer jag mig med detta och önskar bifall till utskottets hemställan.

KERSTIN KEDVALL:

Ordförande! Jag får väl återvända till 1983, jag också. Då fick jag nämligen lära mig av Bengt Törnell, som var Kyrkomötets sekreterare, att Kyrkomötet hade sin förebild i riksdagen, och riksdagen i sin tur hade lånat sina drag från det engelska parlamentet, som i sin tur var inspirerat av den romerska senaten. Så vi kan ju tänka att vi nog är lite antika i våra former i alla fall!

När jag kom till Kyrkomötet då, minns jag att det kändes som att få på sig en stärkkrage. Så stelt kändes det. Och jag har förstått, när vi har haft utvärderingar i vår grupp i början av varje period, att nya människor alltid känner sig främmande och tycker det är stelt, byråkratiskt och svårt att förstå och det tar lång tid att ta sig in i arbetet. Då är det ju väldigt lätt att entusiasmen svalnar, och det är inget bra sätt att ta vara på människors engagemang. Det är att missbruka demokratin egentligen. Det är allvarligt ur demokratisk synpunkt.

Sedan har det ju som Torgny sade hänt en del sedan 1983. Vi har lämnat riksdagshuset t.ex. och kommit till kyrkans egen huvudstad. Vi kan numera ha seminarier. Vi kan mingla tillsammans och på sistone har vi också lärt oss att sjunga allsång, som i går kväll t.ex. Så formerna har ju faktiskt blivit lite friare under de år som har gått. Men det går att göra mer.

Samtalet har motionärerna betonat. Det betonde vi också i utskottet och det betonade Torgny. Det är oerhört viktigt med samtalet för att det skall bli bra beslut. Det är väldigt viktigt för att man skall kunna förstå varandra, att vi inte bara betraktar varandra som motståndare utan som medkristna med lite olika utgångspunkt. Och därför är det särskilt viktigt att den här gruppen jobbar vidare, inte minst med samtal. Där kanske vi behöver lära oss i de olika nomineringsgrupperna att umgås mer med varandra. Detta är min egen ståndpunkt, det har vi inte haft uppe i utskottet. Det är väldigt lätt att träffa mest dem som man redan känner väl.

Sedan är det ju också viktigt att Kyrkomötet fattar sina beslut under säkra former, för att det skall bli rättssäkerhet och trygghet och respekt för besluten. Därför har utskottet markerat att det arbete som skall genomföras bör ske inom rådande bestämmelser. Att ändra på antal ledamöter, antal utskott och sådant är ju faktiskt större frågor.

Nu finns det många förslag. En del finns i motionerna och det kan komma fler. Många goda krafter behöver sättas i rörelse. Det är en uppgift naturligtvis för Kyrkomötets presidium, inte för Kyrkostyrelsen som det fanns en antydning om i någon motion. Det är Kyrkomötet som äger den här frågan. Det kommande presidiet som skall arbeta med detta har en angelägen och rolig uppgift framför sig. Kanske kan nuvarande presidium också hinna med att göra något till nästa session, vad vet jag.

Jag yrkar i alla fall bifall till utskottets hemställan.

SIGVARD HÄRRING:

Herr ordförande! Vänner i Kyrkomötet! Det går ju inte att lämna aulan här utan att än en gång kommentera Thomas Thorilds formulering ovanför dörren här ute. Kerstin Hesselfors Persson tänkte sig att den sista delen skulle betyda, att tänka det som är rätt och sant. Det är nog inte riktigt så. För det första är ju vad som är rätt och vad som är sant olika saker. Kom ihåg att Thomas Thorild var filosof, och han torde ha menat vad som är logiskt följdriktigt, logiskt rätt. Tack för ordet.

KERSTIN HESSELFORS PERSSON (REPLIK):

Jag sade bara att inskriptionen uppmuntrade mig till att ifrågasätta.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 67.

137 § Församlingar utan beslutsmässiga organ

EVERT JOSEFSSON:

Herr ordförande och kyrkomötesvänner! Vi har kommit fram till det betänkande som vi fick att ta tag i när vi kom hit. Om vi summerar det väldigt snabbt kan man säga så här att beslutsförhet, omval, församlingskriterier har vi i kyrkoordningen. Men vad händer nu efter eventuella omval, och några omval kan vi förutse där det saknas beslutande organ. Då gäller det att vi på något sätt kan agera och ha förslag till konkreta åtgärder. Några tänkbara möjligheter har ni på sidan 3 i betänkandet, och vi skriver där också att det kan tänkas att det finns ytterligare möjligheter. Det gör det säkert.

Vi har i utskottet format ett förslag till beslut. Det vi har diskuterat mycket är var den paragrafen skall placeras. Vi har haft tankar om att den skall finnas i kyrkoordningens övergångsbestämmelser eller i ett särskilt beslut. Utskottet fann att eftersom den är av generell normgivningskaraktär borde den ligga i kyrkoordningen, och vi fastnade i förrgår kväll vid att den skulle läggas i övergångsbestämmelserna som

punkt 28, som ni har fått delat. Sedan fortsatte arbetet under gårdagen när det hade delats. Vi hade konstruktiva överläggningar med kyrkorättsutskottet på ordförandenivå. Där har då delats ett yrkande från detta som kommer att läggas alldeles strax och jag vill bara meddela att vi är helt överens. Vi tycker det är okej, vi vågade bara inte gå så långt att vi skulle lägga in det direkt efter kriterierna. Så vi tillstyrker från organisationsutskottet det förslag som har dukats i dag.

LARS JOHNSON:

Ordförande! Ledamöter av Kyrkomötet! Som Evert Josefsson sade här fortsatte arbetet och diskussionerna runt hur vi skall hantera den här exceptionella situationen som kan komma att uppstå efter att betänkandet lagts, och det är därför jag står här nu. Låt oss konstatera först att det är Kyrkomötets uppgift att besluta om kyrkoordning och att värna om den. I den uppkomna situationen, att Svenska kyrkan kan komma att få församlingar som inte har beslutsmässiga organ, tvingas dock Kyrkomötet att som ett undantag i just denna specifika situation ge Kyrkostyrelsen möjlighet att besluta om generella undantag från kyrkoordningen, för att församlingar fortsatt skall kunna fullgöra sina grundläggande uppgifter. Och ett sådant bemyndigande har naturligtvis kyrkoordningskaraktär.

Som organisationsutskottet i sitt betänkande konstaterar bör bestämmelser av generell karaktär finnas samlade i kyrkoordningen. De övergångsbestämmelser som finns är ju just precis övergångsbestämmelser och ikraftträdandebestämmelser till 1999 års kyrkomötes beslut om införande av den nya kyrkoordningen, och de är till för att klara den övergången. Det är alltså inte lämpligt att nu lägga in nya bestämmelser där. Tillägg och ändringar i kyrkoordningen skall alltså som princip och som huvudregel tas in i kyrkoordningen. Efter att vi har tagit del av motiveringen i organisationsutskottets betänkande är det naturligt att vi lägger in den här tidsbegränsade bestämmelsen, som alltså organisationsutskottet och kyrkorättsutskottet är helt överens om, i kyrkoordningen i anslutning till åttonde avdelningens 37 kap., ändring av indelning. Och bestämmelserna faller där lämpligt på plats i en särskild paragraf efter 2 §. 2 § behandlar just församlingskriterier, där det bl.a. sägs, som alla vet, att det för att det skall kunna vara en församling måste det finnas människor som är beredda att ta ansvar för församlingens uppgifter.

Herr ordförande! Jag yrkar alltså bifall till det på borden dukade yrkandet.

EVERT JOSEFSSON:

Herr ordförande! Jag ber att få tillstyrka det yrkandet. Jag har talat med en del av utskottets ledamöter under gårdagskvällen, och jag har inte funnit att det finns några invändningar på den punkten. Så jag tror att utskottet är enigt om detta. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 1 sidan 67.

Personregister

Siffrorna efter rubrikerna Motion, Fråga och Svar på fråga anger motionens respektive frågans eller svarets nummer (dessa handlingar återfinns i Kyrkomötets protokoll, del 2.). Siffrorna efter rubriken Debattinlägg anger sidnummer i denna anförandebok.

A

Agrell, Britt Louise, 1944, advokat, Uppsala

Motion: 34 (söndagsgudstjänster i TV)

Svar på fråga: 5 (kyrkan efter skiljandet från staten), 7 (utvärdering av relationsändringen)

Debattinlägg: sid 13 (kyrkomöte mars 2002), 22, 23, 24, 28 (kyrkan efter skiljandet från staten), 81 (biskoparnas ställning och antalet ledamöter i Kyrkomötet), 201 (TV-sända gudstjänster på söndagar)

Agrell, Catarina, 1942, socionom, Stockholm

Debattinlägg: sid 46 (barn- och ungdomsverksamheten), 85 (dövkyrkan), 221 (pastorala program för andlig vård)

Alm, Inga, 1952, förbundskassör, Uppsala

ledig maj, ers av Alvar Gahm

Motion: 65 (ställning som egen församling), 66 (äktenskap genom kyrklig vigsel), 67 (mindre församlingars rätt att existera)

Anbäcken, BoLennart, 1939, redaktör, Uppsala

ledig sept, ers av Marianne Ekblom

Motion: 7 (visioner om nya arbetsformer), 29 (territorialprincipen)

Andersson, Britt, 1953, diakon, Uppsala

Motion: 29 (territorialprincipen)

Andersson, Ann-Christine, 1947, exploateringsassistent, Lund

ledig maj, sept, ers av Ann-Marie Nilsson

Andersson, Lennart, 1933, f.d. distriktsåklagare, Härnösand

Motion: 44 (tillsättning av domprost)

Andrén, Hans-Olof, 1947, bitr. professor, Göteborg

Motion: 104 (vapenproduktion)

Debattinlägg: sid 123 (uppgiftsskyldighet till kyrklig arbetsgivare), 171, 173, 176 (vapenhandel, bistånd och konfliktförebyggande)

Appel, Margareta, 1943, leg. sjuksköterska, Lund

Debattinlägg: sid 119, 120 (livstestamente och dödshjälp)

Arhag, Erna, 1940, konsult, Lund

Motion: 19 (TV-sända gudstjänster), 20 (redovisning av Överklagandenämndens domar), 27 (arbetet med handboks- och evangelieboksförslag), 77 (offentlighet för handlingar), 78 (obehörighet att utöva kyrkans vigningstjänst), 79 (domkapitlets handläggning av beslutsprövningsärenden), 80 (domkapitlets partsställning), 81 (beslutförhet och ersättare i Överklagandenämnden), 82 (varning för den som har uppdraget att utöva kyrkans vigningstjänst), 83 (extra sammanträde för Kyrkomötet efter val)

Fråga: 2 (användningen av Kyrknätet)

Debattinlägg: sid 18 (användningen av Kyrknätet), 90 (behörighetsprövning av pastorsadjunkter m.m.), 121 (demokrati och delaktighet), 200 (TV-sända gudstjänster på söndagar)

Arousell Berglund, Anna-Lena, 1948, församlingspedagog, Uppsala

Aurelius, Nils Fredrik, 1946, riksdagsledamot, Växjö

Debattinlägg: sid 132 (kyrkoavgiften), 148 (klyftan mellan fattiga och rika)

Axelsson, Per-Åke, 1953, komminister, Uppsala

Debattinlägg: sid 205, 207, 209, 218 (handlingsplan för Svenska kyrkan), 241 (mål och rambudget 2002-2004)

B

Backlund Rune, 1937, biskop, Luleå

Beijer, Staffan, 1951, kyrkoherde, Visby

ers sept för Gunhild Bolander

Debattinlägg: sid 115 (förhandlingar om prästlöner m.m.)

Beijer, Britt, 1931, försäljningschef, Stockholm

ledig maj, ers vakant

Bendix, Åke, 1936, direktör, Göteborg

Motion: 1 (Kyrkomötets förtjänstmedalj)

Debattinlägg: sid 188 (Kyrkomötets förtjänstmedalj), 244 (mål och rambudget 2002-2004)

Berg, Bengt, 1932, prost em., Strängnäs

Berg, Ann, 1940, förste intendent, Stockholm

Debattinlägg: sid 242 (mål och rambudget 2002-2004)

Bergman, Berit, 1934, vik. komminister, Uppsala

Motion: 66 (äktenskap genom kyrklig vigsel)

Bergman, Kerstin, 1935, lektor, Linköping

Motion: 13 (ökad delaktighet), 49 (kyrkan och demokratin), 50 (total clearing), 64 (utjämningsavgiften)

Debattinlägg: sid 137, 138 (Guds vägar – judendom och kristendom)

Bergström, Levi, 1947, landstingsråd, Luleå

Svar på fråga: 2 (villkor för anställning), 8 (policy för uttalande å Svenska kyrkans vägnar)

Debattinlägg: sid 31, 32 (policy för uttalande å Svenska kyrkans vägnar), 80 (biskoparnas ställning och antalet ledamöter i Kyrkomötet), 100, 103 (kyrkoombudsman), 245 (mål och rambudget 2002-2004)

Björk, Kerstin, 1950, assistent, Västerås

Björk, Rune, 1935, byrådirektör, Lund

ers maj, sept för Hans Hernström

Björkman, Anna-Maria, 1944, högskolelärare, Växjö

ledig maj, ers vakant

Björner, Birgitta, 1941, fru, Stockholm

Björsson, Vanja, 1942, utredningssekreterare, Strängnäs

Blomqvist, Åke, 1942, förvaltningschef, Stockholm

Motion: 5 (rätten att välja församling), 11 (plats för unga i kyrkoråd och stiftsstyrelser), 12 (kyrkoantikvarisk ersättning), 21 (tillhörighet till Svenska kyrkan), 32 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 34 (söndagsgudstjänster i TV), 54 (finansiering av domprosttjänster)

Debattinlägg: sid 48 (vigsel av homosexuella), 73 (unga i kyrkoråd och stiftsstyrelser), 90 (tillsättning av domprost), 114, 117 (förhandlingar om prästlöner m.m.)

- Boëthius, Angela, 1942, teol.kand., fil.kand., Göteborg
ers sept för Marianne Pettersson
Debattinlägg: sid 140 (Guds vägar – judendom och kristendom),
163 (mission)
- Bohlin, Görel, 1930, f.d. länshövding, Stockholm
Motion: 48 (ledningsorganen på Svenska kyrkans nationella nivå)
Debattinlägg: sid 21 (avtalet Ansgarsliden-Amica), 61 (organisationen
på nationell nivå)
- Bolander, Gunhild, 1932, f.d. riksdagsledamot, Visby
ledig sept, ers av Staffan Beijer
Motion: 64 (utjämningsavgiften)
- Båfält, Lisbet, 1940, lärare, Växjö
ers sept för Stig-Göran Fransson
- Börjesson, Mikael, 1962, stud, Göteborg
Motion: 3 (kyrklig vigsel även för homosexuella), 46 (församling i
Moskva)

C

- Carlson, Ulla, 1939, prost, Växjö
Svar på fråga: 1 (kyrkoherdarnas semester)
Debattinlägg: sid 18 (kyrkoherdarnas semester), 229 (ungdomars
alkoholvanor)
- Carlsson, Gudrun, 1948, undersköterska, Skara
- Carlsson, Björn-Eric, 1942, kontraktsprost, Växjö
ledig maj, ers av Mats Green
- Carlsson, Ella-Britt, 1937, gymn.lärare, Växjö
ers sept för Ebbe Westergren
- Carlsson, Martha, 1933, studieadministratör, Lund
Motion: 34 (söndagsgudstjänster i TV)
- Claeson, Jösta, 1954, institutionschef, Stockholm
- Cruce, Martin, 1953, kyrkoherde, Lund
Debattinlägg : sid 51, 58 (gudstjänst- och församlingskriterier),
79 (biskoparnas ställning och antalet ledamöter i Kyrkomötet)

D

- Dafgård, Inger, 1951, diakon, Skara
Motion: 71 (dövkyrkan)
Debattinlägg: sid 83 (dövkyrkan)
- Dahlgren, Kjell, 1937, rektor, Västerås
ers maj, sept för Marianne Rosenkvist
- Dahlin, Lennart, 1934, lantbrukare, Härnösand
ledig maj, ers av Olof Montelius, sept av Gunnar Jansson
- Dahlvid, Börje, 1931, f.d. byrådirektör, Lund
Debattinlägg: sid 93, 102, 105 (kyrkoombudsman), 215 (handlings-
plan för Svenska kyrkan)

Dike, Bengt Olof, 1940, redaktör, Linköping

Motion: 13 (ökad delaktighet), 41 (löneförhandlingsrätt för präster),
56 (handlingsplan för Svenska kyrkan)

Fråga: 4 (avtalet Ansgarsliden-Amica), 5 (kyrkan efter skiljandet från
staten)

Debattinlägg: sid 19, 20, 21, 22 (avtalet Ansgarsliden-Amica), 22, 23,
25, 27, 28 (kyrkan efter skiljandet från staten), 38 (LVF-representation i
FN), 146 (klyftan mellan fattiga och rika), 208, 209, 210, 211, 212,
213, 214, 216, 217 (handlingsplan för Svenska kyrkan), 248 (mål och
rambudget 2002-2004)

E

Eckerdal, Lars, 1938, biskop, Göteborg

Edvardsson, Lars, 1947, kyrkoherde, Göteborg

ers maj för Marianne Pettersson, ers sept för Per-Anders Grunnan

Debattinlägg: sid 138, 142 (Guds vägar – judendom och kristendom),
152, 156 (minoriteternas ställning i Svenska kyrkan), 162 (mission),
182 (vapenhandel, bistånd och konfliktförebyggande), 204 (stöd till
förnyad evangelisation), 244 (mål och rambudget 2002-2004), 250,
255 (avskaffande av lagen om Svenska kyrkan), 259 (utvärdering av
kyrkoordningen), 264 (begravningsverksamheten)

Ehrenheim, Carl Gustaf von, 1929, godsägare, Uppsala
ordförande

Debattinlägg: sid 1 (inledningsanförande)

Ekblad, Lars, 1950, kontraktsprost, Strängnäs

Ekblom, Marianne, 1931, f.d. lärare, Uppsala

ers sept för BoLennart Anbäcken

Ekelund, Jan-Anders, 1962, leg. tandläkare, Göteborg

Motion: 45 (mission), 51 (kyrkliga val)

Debattinlägg: sid 87 (kyrkliga val), 160 (mission)

Eklundh, Inga-Lisa, 1943, grafiker, Lund

Eliasson, Stina, 1927, Härnösand

Svar på fråga: 12 (kyrkan och Sveriges Radio)

Debattinlägg: sid 39, 40 (kyrkan och Sveriges Radio), 120 (livstesta-
mente och dödshjälp)

Elmberg, Sten, 1953, fältprost, Strängnäs

Motion: 52 (Kyrkomötets arbetsformer), 55 (rösträtt för präster inom
Försvarsmakten), 91 (värna om Svenska kyrkans personal)

Debattinlägg: sid 232 (Svenska kyrkans personal)

Emanuelson, Ingrid, 1936, universitetslektor, Karlstad

Debattinlägg: sid 214 (handlingsplan för Svenska kyrkan)

Emanuelsson, Ulla-Britt, 1934, barnskötare, Västerås

Engberg, Elisabeth, 1961, tandläkare, Luleå

Debattinlägg: sid 92 (offentlig kungörelse lediga befattningar),
101 (kyrkoombudsman), 118, 120 (livstestamente och dödshjälp),
215 (handlingsplan för Svenska kyrkan)

- Engdahl, Sten-Åke, 1951, kontraktsprost, Skara
Motion: 100 (utjämningsavgiften)
Debattinlägg: sid 44 (barn- och ungdomsverksamheten), 125 (kyrkoantikvarisk ersättning), 128 (särskilda utjämningsavgiften)
- Englund, Bengt, 1931, byggnadsingenjör, Göteborg
- Engman-Ericsson, Gunborg, 1932, Luleå
Debattinlägg: sid 109, 110 (lika arbete och likvärdigt arbete), 111 (förhandlingar om prästlöner m.m.)
- Engström, Håkan, 1935, laborant, Lund
- Entelius, Rune, 1930, f.d. studierektor, Karlstad
Motion: 2 (tillsättning av domprost)
Debattinlägg: sid 222 (Svenska kyrkans kommunikation)
- Ericson, Lars-Ivar, 1948, kyrkoherde, Lund
Motion: 4 (verksamhet för pojkar och männen), 60 (donationer m.m. vid församlingssammanläggningar)
Debattinlägg: sid 199 (verksamhet för pojkar och män)
- Ericsson Löfgren, Birgitta, 1937, speciallärare, Lund
- Eriksson, Britas Lennart, 1952, stiftsdirektor, Västerås
Motion: 84 (konsumentombudsman för begravningsfrågor)
Svar på fråga: 4 (avtalet Ansgarsliden-Amica)
Debattinlägg: sid 20, 21 (avtalet Ansgarsliden-Amica), 86 (dövkyrkan), 111 (lika arbete och likvärdigt arbete), 118 (förhandlingar om prästlöner m.m.), 267, 268 (konsumentombudsman för begravningsfrågor)
- Eriksson, Stig, 1957, teol.kand., Luleå
Motion: 53 (utjämningsavgiften)
- Eriksson, Ulla, 1934, utredningssekreterare, Skara
Motion: 11 (plats för unga i kyrkoråd och stiftsstyrelser), 12 (kyrkoantikvarisk ersättning), 21 (tillhörighet till Svenska kyrkan), 34 (söndagsgudstjänster i TV)
- Etander Rimborg, Carina, 1964, Göteborg
Motion: 39 (Svenska kyrkans statistik), 72 (dödshjälp), 73 (Svenska kyrkans kommunikation), 74 (målskrivning för Svenska kyrkan), 75 (församlingstillhörighet och valbarhet), 76 (tillgänglighet av Svenska kyrkans material)
Debattinlägg: sid 112, 117 (förhandlingar om prästlöner m.m.), 119 (livstestamente och dödshjälp), 222 (Svenska kyrkans kommunikation), 226 (målskrivning för Svenska kyrkan), 271 (Kyrkomötets arbetsformer)

F

- Finnstedt, Börje, 1939, kontraktsprost, Växjö
Motion: 1 (Kyrkomötets förtjänstmedalj), 24 (utjämningsavgiften), 43 (livstestamente)
Fråga: 6 (Skeppholmskyrkan), 7 (utvärdering av relationsändringen)
Debattinlägg: sid 24 (kyrkan efter skiljandet från staten), 120 (livstestamente och dödshjälp), 127 (särskilda utjämningsavgiften)
- Fjärstedt, Biörn, 1936, biskop, Visby
Debattinlägg: sid 108 (Svenska kyrkan och homosexualiteten), 138, 139 (Guds vägar – judendom och kristendom)

- Flock Andersson, Ingegerd, 1945, universitetsadjunkt, Strängnäs
- Florén Winther, Ethel, 1927, f.d riksdagsledamot, Stockholm
ers maj för Monica Karlsson, ers sept för Michael Martinson
- Forsberg, Jan-Erik, 1943, löneadministratör, Växjö
- Forsbring, Curt, 1933, lektor, Uppsala
Svar på fråga: 11 (LVF-representationen i FN), 13 (stöd till forskarstudier)
Debattinlägg: sid 36 (LVF-representation i FN), 40, 41 (stöd till forskarstudier), 140 (Guds vägar – judendom och kristendom)
- Forsdahl, Anna-Lena, 1946, församlingspedagog, Karlstad
Motion: 2 (tillsättning av domprost)
- Forslin, Rolf, 1948, diakon, Uppsala
ers maj, sept för Carl-Henric Grenholm
- Forsner, Tomas, 1952, kyrkoherde, Skara
ledig maj, sept, ers av Gunvor Torstensson
- Forssell Aronsson, Eva, 1961, docent, Göteborg
Motion: 75 (församlingstillhörighet och valbarhet), 76 (tillgänglighet av Svenska kyrkans material)
Debattinlägg: sid 76, 78 (biskoparnas ställning och antalet ledamöter i Kyrkomötet), 227, 228 (ökad tillgänglighet av Svenska kyrkans material)
- Fransson, Stig-Göran, 1950, skyddsingenjör, Växjö
ledig sept, ers av Lisbet Båfält
- Franzén, Anita, 1934, ämneslärare, Göteborg
1:a vice ordförande
Motion: 14 (söndagsgudstjänster i TV)
- Fredborg, Suzanne, 1953, Stockholm
Motion: 85 (revidering av kyrkans böcker), 87 (friskolor med kristen profil), 90 (sloppande av tvång att tillhöra Svenska kyrkans församlingsförbund)
Debattinlägg: sid 41 (stöd till forskarstudier), 236, 237 (verksamhetsberättelse och årsredovisning 2000), 238 (Kyrkostyrelsens behandling av Kyrkomötets och SFRV:s ombudsmötes ärenden), 239, 241, 243, 248 (mål och rambudget 2002-2004)
- Frising, Ursula, 1952, gymnasielärare, Lund
- Frylmark, Tor, 1950, kontraktsprost, Uppsala
ledig maj, sept, ers av Lena Gustavsson
- Fröjd, Anna-Lisa, 1928, pensionär, Karlstad
ers maj för Sven E Kragh

G

- Gahm, Alvar, 1934, , Uppsala
ers maj för Inga Alm
- Gibson, Urban, 1930, överförmyndare, Stockholm
Motion: 5 (rätten att välja församling), 25 (tjänstebostad för präst), 30 (avskaffande av lag om Svenska kyrkan), 31 (kyrkomötestrycket), 32 (biskoparnas ställning i Kyrkomötet), 33 (ekumeniskt nattvardsfirande), 54 (finansiering av domprosttjänster), 95 (Kyrkomötets mandattid)

- Debattinlägg: sid 37 (LVF-representation i FN), 48, 50, 51 (ekumeniskt nattvardsfirande), 74, 78, 79, 80, 81, 82 (biskoparnas ställning och antalet ledamöter i Kyrkomötet), 155, 156, 157 (minoriteternas ställning i Svenska kyrkan), 165, 168, 170, 172, 185, 186 (vapenhandel, bistånd och konfliktförebyggande), 249, 251, 253, 254, 256, 257 (avskaffande av lagen om Svenska kyrkan)
- Green, Mats, 1979, studerande, Växjö
ers maj för Björn-Eric Carlsson
- Grenholm, Carl-Henric, 1945, professor, Uppsala
ledig maj, sept, ers av Rolf Forslin
- Grunnan, Per-Anders, 1970, redaktionssekreterare, Göteborg
ledig sept, ers av Lars Edvardsson
Motion: 28 (söndagsledighet), 35 (evangelisation)
- Grunselius, Sonja, 1954, komminister, Skara
Debattinlägg: sid 135 (clearing)
- Guldbrandzén, Tony, 1942, domprost, Stockholm, fr.o.m. 26/8 2001
biskop, Härnösand
ledig maj, sept, ers av Sune Holgersson, deltog sept som biskop
Debattinlägg: sid 223 (Svenska kyrkans kommunikation)
- Gullberg-Johnson, Gerd, 1944, arbetsterapeut, Strängnäs
Motion: 37 (lika arbete – likvärdigt arbete)
Debattinlägg: sid 110 (lika arbete och likvärdigt arbete), 202 (församlingens grundläggande uppgift), 204 (stöd till förnyad evangelisation), 226 (målskrivning för Svenska kyrkan), 228 (ökad tillgänglighet av Svenska kyrkans material)
- Gustafsson, Bengt-Åke, 1944, förste taxeringsinspektör, Uppsala
- Gustafsson, Bengt, 1938, ingenjör, Göteborg
Motion: 14 (söndagsgudstjänster i TV)
Debattinlägg: sid 188 (Kyrkomötets förtjänstmedalj)
- Gustafsson, Reidar, 1943, Luleå
Debattinlägg: sid 126, 127 (särskilda utjämningsavgiften), 129, 130 (tjänstebostäder)
- Gustavsson, Lena, 1946, Uppsala
ers maj, sept för Tor Frylmark
Debattinlägg: sid 214 (handlingsplan för Svenska kyrkan)
- Gårder, Nils, 1951, advokat, Lund
Motion: 92 (Kyrkomötets protokoll)
Debattinlägg: sid 67, 71 (församlingstillhörighet), 95 (kyrkoombudsman), 109 (Överklagandenämndens domar), 120 (livstestamente och dödshjälp), 122 (domkapitlets partsställning), 250, 251 (avskaffande av lagen om Svenska kyrkan)

H

- Hagelin, Mats, 1960, kyrkoherde, Lund
- Hallin, Ann-Marie, 1933, kamrer, Göteborg
Debattinlägg: sid 134 (stiftelser och egendom vid församlingssammanläggningar)

Hammar, KG, 1943, ärkebiskop, Uppsala

Debattinlägg: sid 3 (hälsningsanförande), 24, 25, 26 (kyrkan efter skiljandet från staten), 32, 33 (policy för uttalande å Svenska kyrkans vägnar), 53 (gudstjänst- och församlingskriterier), 103, 104, 105 (kyrkoombudsman), 141 (Guds vägar – judendom och kristendom), 152 (minoriteternas ställning i Svenska kyrkan), 180 (vapenhandel, bistånd och konfliktförebyggande), 226 (målskrivning för Svenska kyrkan), 236, 237 (verksamhetsberättelse och årsredovisning 2000), 241, 242, 247 (mål och rambudget 2002-2004)

Hansson, Hans-Olof, 1936, domprost, Göteborg

Motion: 89 (offentlig kungörelse av lediga befattningar)

Debattinlägg: sid 65 (organisationen på nationell nivå), 92 (offentlig kungörelse lediga befattningar)

Hedin, Erik, 1939, vaktmästare,

Västerås

Hemminger, Peter, 1940, jur.kand., Lund

Henriksson, Börje, 1934, gymnasielärare, Lund

Motion: 7 (visioner om nya arbetsformer), 86 (utjämningsavgiften)

Fråga: 12 (kyrkan och Sveriges Radio)

Debattinlägg: sid 39, 40 (kyrkan och Sveriges Radio), 64 (organisationen på nationell nivå), 77, 78 (biskoparnas ställning och antalet ledamöter i Kyrkomötet), 148 (klyftan mellan fattiga och rika), 194 (friskolor med kristen profil), 260 (arvode och annan ersättning till förtroendevalda), 270 (Kyrkomötets arbetsformer)

Herbst, Lena, 1937, lågstadielärare, Lund

Hernström, Hans, 1935, arbetsförmedlare, Lund

ledig maj, sept, ers av Rune Björk

Hesslefors Persson, Kerstin, 1960, präst, Göteborg

Motion: 52 (Kyrkomötets arbetsformer), 91 (värna om Svenska kyrkans personal), 97 (etiska frågor)

Debattinlägg: sid 34 (nomineringsgruppernas utbildningsbidrag),

78 (biskoparnas ställning och antalet ledamöter i Kyrkomötet),

98 (kyrkoombudsman), 234 (etiska frågor), 269, 273 (Kyrkomötets arbetsformer)

Hjertén, Christina, 1943, leg.sjuksköterska, Skara

Svar på fråga: 15 (digitala signaturer i Kyrknätet)

Debattinlägg: sid 42 (digitala signaturer i Kyrknätet)

Holgersson, Sune, 1935, diakon, Stockholm

ers maj, sept för Tony Guldbrandzén

Debattinlägg: sid 145 (klyftan mellan fattiga och rika)

Holmberg, Margareta, 1935, konsult, Stockholm

Debattinlägg: sid 220 (pastorala program för andlig vård)

Holmgren, Christina, 1948, mellanstadielärare, Luleå

Holmgren, Staffan, 1948, förvaltningschef, Göteborg

Motion: 38 (kyrkoavgiften), 39 (Svenska kyrkans statistik), 40 (uppgiftsskyldighet till kyrklig arbetsgivare), 44 (tillsättning av domprost),

47 (församlingstillhörighet), 87 (friskolor med kristen profil)

Fråga: 14 (religions- och yttrandefrihet), 15 (digitala signaturer i Kyrknätet)

- Debattinlägg: sid 41 (religions- och yttrandefrihet), 42 (digitala signaturer i Kyrknätet), 79 (biskoparnas ställning och antalet ledamöter i Kyrkomötet), 124 (uppgiftsskyldighet till kyrklig arbetsgivare), 131 (kyrkoavgiften), 193 (friskolor med kristen profil), 197 (församlingsstatistik), 263, 265 (begravningsverksamheten), 266, 268 (konsumentombudsman för begravningsfrågor)
- Hultén, Eivor, 1939, husmor, Stockholm
Debattinlägg: sid 76, 80 (biskoparnas ställning och antalet ledamöter i Kyrkomötet)
- Hultman-Boje, Birgitta, 1934, arbetsterapeut, Stockholm
ers maj för Jörgen Silén
- Huzelius, Margareta, 1948, förskollärare, Stockholm
ers sept för Jörgen Silén
- Håkansson, Glenn, 1933, kontraktsprost em., Lund
Motion: 85 (revidering av kyrkans böcker)
Debattinlägg: sid 51 (ekumeniskt nattvardsfirande), 60 (alla helgons dag)
- Håkansson, Sven, 1932, socionom, Göteborg
Motion: 8 (statistikformulär)
Debattinlägg: sid 106 (Svenska kyrkan och homosexualiteten), 197 (församlingsstatistik)
- Härnring, Sigvard, 1934, fil.lic., Lund
Debattinlägg: sid 189 (friskolor med kristen profil), 221, 224 (Svenska kyrkans kommunikation), 228 (ungdomars alkoholvanor), 273 (Kyrkomötets arbetsformer)
- Hörberg Stake, Ulrika, 1931, skolpsykolog, Karlstad

I

- Ingwall, Barbro, 1939, arbetsterapeut, Växjö
ledig maj, sept, ers av Berit Lundén
- Ingårda, Åsa, 1968, Strängnäs
Motion: 98 (stärka försvarsviljan)
Debattinlägg: sid 45 (barn- och ungdomsverksamheten), 63 (organisationen på nationell nivå), 164 (mission), 174, 185 (vapenhandel, bistånd och konfliktförebyggande)
- Isberg, Margarethe, 1949, domprost, Stockholm
Svar på fråga: 6 (Skeppsholmskyrkan), 16 (vart är Svenska kyrkan på väg)
Debattinlägg: sid 43 (vart är Svenska kyrkan på väg), 184 (vapenhandel, bistånd och konfliktförebyggande)

J

- Janson, Sven, 1931, lektor, Uppsala
Motion: 85 (revidering av kyrkans böcker)
Debattinlägg: sid 143 (klyftan mellan fattiga och rika)
- Jansson, Gunnar, 1928, ing./pensionär, Härnösand
ers sept för Lennart Dahlin
- Jansson, Kerstin, 1932, kassör, Västerås

- Jinnegård, Eskil, 1925, f.d. kommunalråd, Skara
Motion: 100 (utjämningsavgiften), 101 (ungdomars alkoholvanor)
Debattinlägg: sid 30 (kyrkan efter skiljandet från staten), 55 (guds-
tjänst- och församlingskriterier), 73 (församlingstillhörighet),
100 (kyrkoombudsman), 112, 113, 116, 117 (förhandlingar om
prästlöner m.m.), 159 (minoriteternas ställning i Svenska kyrkan),
230 (ungdomars alkoholvanor), 245 (mål och rambudget 2002-2004),
257 (avskaffande av lagen om Svenska kyrkan)
- Joelsson, Gunvor, 1929, f.d. talpedagog, Stockholm
Debattinlägg: sid 196, 198 (församlingsstatistik)
- Johansson, Alf G, 1928, f.d. landstingsassistent, Göteborg
Motion: 63 (antalet ledamöter i Kyrkomötet)
Debattinlägg: sid 75 (biskoparnas ställning och antalet ledamöter i
Kyrkomötet), 228 (alkohol vid representation)
- Johansson, Ann, 1963, tandhygienist, Lund
- Johansson, Birgitta, 1937, Växjö
- Johansson, Dan, 1951, ingenjör, Härnösand
ledig maj, sept, ers av Jennie Nordin
- Johansson, Roland, 1939, konsult, Stockholm
Debattinlägg: sid 198 (församlingsstatistik), 199, 202 (TV-sända guds-
tjänster på söndagar), 216 (handlingsplan för Svenska kyrkan),
224 (målskrivning för Svenska kyrkan)
- Johansson, Stellan, 1944, fastighetsskötare, Luleå
- Johansson, Sten, 1937, kontraktsprost, Lund
Motion: 6 (utvärdering av kyrkoordningen), 58 (kyrkoavgiften),
59 (gudstjänst- och församlingskriterier)
Fråga: 17 (barn- och ungdomsverksamheten), 18 (framtida kollekt-
intäkter)
Debattinlägg: sid 43 (barn- och ungdomsverksamheten), 47 (framtida
kollektintäkter), 136 (clearing), 247 (mål och rambudget 2002-2004)
- Johansson Fjellman, Ingrid, 1935, tandläkare, Strängnäs
Debattinlägg: sid 55 (gudstjänst- och församlingskriterier)
- Johansson Flygg, Mats, 1951, kyrkoherde, Karlstad
ers maj, sept för Bo H Larsson
Debattinlägg: sid 82 (biskoparnas ställning och antalet ledamöter i
Kyrkomötet), 96, 101 (kyrkoombudsman), 115, 116 (förhandlingar
om prästlöner m.m.)
- Johnson, Gillis, 1932, f.d. marknadsassistent, Skara
ers sept för Mari Lönnerblad
- Johnsson, Lars, 1946, Strängnäs
Debattinlägg: sid 10 (hänvisning av skrivelser och motioner till utskot-
ten), 80 (biskoparnas ställning och antalet ledamöter i Kyrkomötet),
262 (arvode och annan ersättning till förtroendevalda), 274 (försam-
lingar utan beslutsmässiga organ)
- Jonson Jonas, 1939, biskop, Strängnäs
Debattinlägg: sid 64 (organisationen på nationell nivå)
- Josefson-Hultgren, Birgitta, 1960, lantbrukare, Lund
Motion: 57 (utjämningsavgiften), 61 (kyrkoavgiften), 105 (nämnd för
internationell mission och diakoni)
Debattinlägg: sid 61, 64 (organisationen på nationell nivå)

Josefsson, Evert, 1933, rektor, Göteborg

Fråga: 3 (rikskollekt 2002)

Debattinlägg: sid 18, 19 (rikskollekt 2002), 65 (organisationen på nationell nivå), 73 (församlingstillhörighet), 82 (biskoparnas ställning och antalet ledamöter i Kyrkomötet), 83 (fältprostens och militär-distriktpastoreernas rösträtt), 87 (dövkyrkan), 273, 274 (församlingar utan beslutsmässiga organ)

Josephsson, Marianne, 1934, diakon, Göteborg

Järvinen, Tanja, 1971, Uppsala

ledig maj, sept, ers vakant

Jönsson, Benny, 1949, ombudsman, Lund

Motion: 26 (ersättare i Valprövningsnämnden), 36 (Kyrkomötets arbetsordning), 87 (friskolor med kristen profil), 90 (slopande av tvång att tillhöra Svenska kyrkans församlingsförbund)

Fråga: 8 (policy för uttalande å Svenska kyrkans vägnar)

Debattinlägg: sid 14 (kyrkomöte mars 2002), 31, 32, 33 (policy för uttalande å Svenska kyrkans vägnar), 261 (arvode och annan ersättning till förtroendevalda), 271 (Kyrkomötets arbetsformer)

K

Kalin, Yngve, 1950, kyrkoherde, Göteborg

Motion: 9 (minoriteternas ställning i Svenska kyrkan), 108 (Svenska kyrkans ekumeniska arbete)

Fråga: 13 (stöd till forskarstudier)

Debattinlägg: sid 10 (hänvisning av skrivelser och motioner till utskottet), 40 (stöd till forskarstudier), 150, 153, 156, , 157 (minoriteternas ställning i Svenska kyrkan), 186 (Svenska kyrkans ekumeniska arbete), 242 (mål och rambudget 2002-2004)

Karlsson, Göte, 1939, rektor, Strängnäs

Karlsson, Monica, 1947, landstingspolitiker, Stockholm

ledig maj, ers av Ethel Florén Winther

Karlsson, Sven-Olof, 1934, partiombudsman, Stockholm

Motion: 36 (Kyrkomötets arbetsordning)

Kedvall, Kerstin, 1947, diakon, Växjö

Debattinlägg: sid 13 (kyrkomöte mars 2002), 260 (arvode och annan ersättning till förtroendevalda), 272 (Kyrkomötets arbetsformer)

Kennedy, Jill, 1959, Uppsala

Kero, Helga, 1928, f.d. skolledare, Luleå

Debattinlägg: sid 142 (församling i Moskva)

Kjellström, G Olof, 1938, kyrkogårdsföreståndare, Göteborg

Kogler-Johnsson, Marija, 1967, montessorilärare, Lund

Kragh, Sven E, 1944, prost, Karlstad

ledig maj, ers av Anna-Lisa Fröjd, sept av Hans Tallberg

Krantz, Inger, 1941, utredare, Stockholm

Debattinlägg: sid 143 (församling i Moskva)

Kronberg, Marianne, 1951, chefredaktör, Stockholm

Motion: 87 (friskolor med kristen profil)

Debattinlägg: sid 173, 182 (vapenhandel, bistånd och konfliktförebyggande), 190, 192, 195 (friskolor med kristen profil)

Krook, Caroline, 1944, biskop, Stockholm
Debattinlägg: sid 70 (församlingstillhörighet), 78 (biskoparnas ställning och antalet ledamöter i Kyrkomötet), 108 (Svenska kyrkan och homosexualiteten)
Köpsén, Monica, 1945, handelsanställd, Luleå

L

Larsson, Ann, 1925, leg. sjuksköterska, Stockholm
Motion: 96 (överklaga domkapitlets dom)
Debattinlägg: sid 122 (obehörighet att utöva kyrkans vigningstjänst)
Larsson, Birgitta, 1933, banktjänsteman, Uppsala
Motion: 61 (kyrkoavgiften)
Larsson, Bo H, 1946, kvalitetsingenjör, Karlstad
ledig maj, sept, ers av Mats Johansson Flygg
Larsson, Maja, 1932, banktjänsteman, Lund
Larsson, Torgny, 1938, kyrkoherde, Göteborg
Debattinlägg: sid 12 (kyrkomöte mars 2002), 81 (biskoparnas ställning och antalet ledamöter i Kyrkomötet), 98 (kyrkoombudsman), 256 (avskaffande av lagen om Svenska kyrkan), 272 (Kyrkomötets arbetsformer)
Leijen, Timmy, 1961, Strängnäs
Debattinlägg: sid 232 (ungdomars alkoholvanor)
Lewin, Allan, 1931, Karlstad
Debattinlägg: sid 54 (gudstjänst- och församlingskriterier)
Liedholm, Magnus, 1966, kvalitetstekniker, Stockholm
Lifv, Inger, 1940, vårdbiträde, Göteborg
Lind, Martin, 1944, biskop, Linköping
Motion: 13 (ökad delaktighet)
Debattinlägg: sid 121 (demokrati och delaktighet)
Lindberg, Per, 1956, revisionsledare, Skara
Linder, Kerstin, 1936, Strängnäs
Lindström, Lena, 1957, vik. diakoniassistent, Luleå
ers maj för Tomas Lång
Linvall, Bengt, 1948, kontraktsprost, Västerås
Svar på fråga: 3 (rikskollekt 2002)
Debattinlägg: sid 19 (rikskollekt 2002)
Lothigius, Johan, 1944, chefspsykolog, Karlstad
Lundblad Mårtensson, Anna, 1950, stiftskonsulent, Linköping
Motion: 13 (ökad delaktighet), 71 (dövkyrkan)
Debattinlägg: sid 84 (dövkyrkan)
Lundén, Berit, 1931, Växjö
ers maj, sept för Barbro Ingwall
Motion: 34 (söndagsgudstjänster i TV)
Lundgren, Kristina, 1936, utbildningskonsult, Västerås
Motion: 47 (församlingstillhörighet), 62 (antalet ledamöter i kyrko-
fullmäktige)
Debattinlägg: sid 195 (friskolor med kristen profil)

- Lundgren, Sten, 1935, konsulent, Uppsala
Motion: 69 (pastorala program för andlig vård)
Debattinlägg: sid 187 (Svenska kyrkans ekumeniska arbete),
219 (pastorala program för andlig vård)
- Lundquist, Göran, 1942, lantbrukare, Växjö
Motion: 24 (utjämningsavgiften)
- Lundquist Larsson, Annette, 1962, landstingsrådssekreterare, Stockholm
- Lång, Tomas, 1962, kyrkoherde, Luleå
ledig maj, ers av Lena Lindström
- Lönneborg, Olof, 1951, högskoleadjunkt, Luleå
Motion: 106 (redovisning av ekumeniska fonder)
Debattinlägg: sid 175 (vapenhandel, bistånd och konfliktförebyggande)
- Lönnerblad, Mari, 1944, kanslissekreterare, Skara
ledig sept, ers av Gillis Johnsson
Motion: 71 (dövkyrkan)
- Lönnermark, Lars-Göran, 1939, biskop, Skara
Debattinlägg: sid 210, 211, 213 (handlingsplan för Svenska kyrkan)

M

- Magnfält, Joel, 1936, lantbrukare, Linköping
Motion: 13 (ökad delaktighet), 64 (utjämningsavgiften)
- Malm, Madeleine, 1967, Linköping
Motion: 13 (ökad delaktighet), 41 (löneförhandlingsrätt för präster)
- Martinson, Michael, 1962, studierektor, Stockholm
ledig sept, ers av Ethel Florén Winther
Debattinlägg: sid 12 (kyrkomöte mars 2002)
- Mellgren, Annika, 1948, adjunkt, Skara
- Moberg, Inga-Lis, 1923, frilansjournalist, Linköping
Motion: 13 (ökad delaktighet), 64 (utjämningsavgiften)
- Mohlin, Christer, 1948, marknadschef, Växjö
Motion: 24 (utjämningsavgiften)
Debattinlägg: sid 96, 105 (kyrkoombudsman), 124 (regelsystemet för kyrkofonden)
- Montelius, Olof, 1935, kh em, Härnösand
ers maj för Lennart Dahlin
- Månsson, Catharina, 1973, jur.kand., Lund
ledig maj, ers av Sven G Månsson
- Månsson, Sven G, 1923, folkskollärare, Lund
ers maj för Catharina Månsson
- Mårtensson, Christina, 1946, fil.mag., Göteborg
- Möllebäck, Berit, 1940, sjuksköterska, Lund
Motion: 57 (utjämningsavgiften), 60 (donationer m.m. vid församlingssammanläggningar)
Debattinlägg: sid 134 (stiftelser och egendom vid församlingssammanläggningar), 135 (clearing)
- Möller, Nils, 1933, professor em., Uppsala

N

- Nilsson, Ann-Marie, 1936, f.d. egenföretagare, Lund
ers maj, sept för Ann-Christine Andersson
- Nilsson, Bengt, 1937, avdelningsdirektör, Linköping
Motion: 13 (ökad delaktighet), 18 (diakonernas medverkan i gudstjänsten), 64 (utjämningsavgiften)
Debattinlägg: sid 48 (diakonernas medverkan i gudstjänsten)
- Nilsson, Bo E, 1936, rektor, Västerås
- Nilsson, Fredrik, 1947, klinisk provningsledare, Lund
- Nilsson, Karl-Johan, 1925, teknisk direktör, Stockholm
Motion: 10 (domkapitlets delegationsrätt)
- Nilsson, Leif, 1944, fritidsassistent, Härnösand
Motion: 64 (utjämningsavgiften)
- Nordin, Jennie, 1976, Härnösand
ers maj, sept för Dan Johansson
Debattinlägg: sid 44 (barn- och ungdomsverksamheten), 99 (kyrkoombudsman)
- Norrgård, Bo, 1935, fastighetschef, Stockholm
- Nybelius, Margareta, 1944, adjunkt, Västerås
- Nylander, AnnMarie, 1942, företagare, Göteborg
- Nylund, Gurli, 1935, f.d. byrådirektör, Härnösand
2:a vice ordförande
- Nylund Arnetz, Kristian, 1974, intendent, Stockholm
Debattinlägg: sid 159 (minoriteternas ställning i Svenska kyrkan)

O

- Odenberg, Christina, 1940, biskop, Lund
Debattinlägg: sid 216 (handlingsplan för Svenska kyrkan)
- Olinder, Britta, 1932, docent, Göteborg
Motion: 52 (Kyrkomötets arbetsformer), 97 (etiska frågor)
Fråga: 16 (vart är Svenska kyrkan på väg)
Debattinlägg: sid 42 (vart är Svenska kyrkan på väg), 45 (barn- och ungdomsverksamheten), 62 (organisationen på nationell nivå), 81 (biskoparnas ställning och antalet ledamöter i Kyrkomötet), 178 (vapenhandel, bistånd och konfliktförebyggande), 224 (Svenska kyrkans kommunikation), 234 (etiska frågor)
- Olson, Boris, 1931, ingenjör, Växjö
Motion: 90 (slopande av tvång att tillhöra Svenska kyrkans församlingsförbund)
Debattinlägg: sid 131 (kyrkoavgiften)
- Olsson, Allis, 1937, kulturarbetare, Karlstad
- Olsson, Mona, 1957, telefonist, Linköping
Motion: 13 (ökad delaktighet), 41 (löneförhandlingsrätt för präster), 64 (utjämningsavgiften)

P

Palo, Birger, 1934, adjunkt, Luleå

Motion: 64 (utjämningsavgiften)

Debattinlägg: sid 154, 157 (minoriteternas ställning i Svenska kyrkan), 235, 237 (verksamhetsberättelse och årsredovisning 2000), 242 (mål och rambudget 2002-2004)

Patriksson, Runar, 1944, musikledare, Karlstad

ledig maj, sept, ers av Bengt Peterson

Persenius, Ragnar, 1952, biskop, Uppsala

Debattinlägg: sid 29, 30 (kyrkan efter skiljandet från staten), 49, 50 (ekumeniskt nattvardsfirande), 57 (gudstjänst- och församlingskriterier), 66, 72 (församlingstillhörighet), 75, 78 (biskoparnas ställning och antalet ledamöter i Kyrkomötet), 97, 98 (kyrkoombudsman), 116 (förhandlingar om prästlöner m.m.), 155, 157, 159 (minoriteternas ställning i Svenska kyrkan), 252, 253 (avskaffande av lagen om Svenska kyrkan)

Persson, Bertil, 1940, civilekonom, Stockholm

Motion: 90 (slopande av tvång att tillhöra Svenska kyrkans församlingsförbund)

Debattinlägg: sid 122 (obehörighet att utöva kyrkans vigningstjänst), 125 (regelsystem för kyrkofonden), 128 (särskilda utjämningsavgiften), 246 (mål och rambudget 2002-2004)

Persson, Gunilla, 1943, diakonissa, Västerås

Peterson, Bengt, 1936, leg. tandläkare, Karlstad

ers maj, sept för Runar Patriksson

Petersson, Lena, 1958, präst, Lund

Debattinlägg: sid 52, 56, 58 (gudstjänst- och församlingskriterier), 85 (dövkyrkan), 163 (mission), 262 (arvode och annan ersättning till förtroendevalda)

Pettersson, Barbro, 1934, revisor, Stockholm

Motion: 47 (församlingstillhörighet)

Debattinlägg: sid 129 (särskilda utjämningsavgiften), 133 (utjämnings-systemet m.m.)

Pettersson, Göran, 1941, sekreterare, Stockholm

Motion: 85 (revidering av kyrkans böcker), 87 (friskolor med kristen profil)

Pettersson, Marianne, 1948, diakon, Göteborg

ledig maj, ers av Lars Edvardsson, sept av Angela Boëthius

Pierazzi, Irène, 1943, kanslisekreterare, Stockholm

Motion: 93 (alla helgons dag som allmän helgdag), 94 (kyrkoherdars och församlingsprästers löner)

Debattinlägg: sid 59 (alla helgons dag)

Pregmark Gyberg, Christina, 1952, redovisningskonsult, Linköping

Motion: 13 (ökad delaktighet)

Prytz, Gunnar, 1945, kyrkoherde, Skara

Motion: 106 (redovisning av ekumeniska fonder), 107 (kompletterande mässmusik)

Debattinlägg : sid 54 (gudstjänst- och församlingskriterier), 238

(Svenska kyrkans åtaganden i lånefonderna Oikocredit, ECLOF m.fl.)

R

- Rantanen, Juhani, 1931, prost, Skara
- Reinholdson, Bengt Arne, 1945, personalsekreterare, Göteborg
- Reinholdsson, Anders, 1951, kontraktsprost, Göteborg
Svar på fråga: 18 (framtida kollektintäkter)
Debattinlägg: sid 30 (kyrkan efter skiljandet från staten), 47 (framtida kollektintäkter)
- Ridne, Lisen, 1930, Strängnäs
Debattinlägg: sid 95 (kyrkoombudsman), 113, 118 (förhandlingar om prästlöner m.m.), 232 (Svenska kyrkans personal), 265 (begravningsverksamheten), 267, 268 (konsumentombudsman för begravningsfrågor)
- Risberg, Bengt, 1935, kontraktsprost, Härnösand
Motion: 64 (utjämningsavgiften)
- Roos Ydell, Astrid, 1942, apotekare, Stockholm
- Rosbro, Birgitta, 1934, rektor, Karlstad
ledig sept, ers vakant
- Rosén, Per-Göran, 1941, musikedirektör, Lund
- Rosenkvist, Marianne, avliden 4/9 2001
ers maj, sept av Kjell Dahlgren
- Rydje, Lars, 1936, överförmyndare, Västerås
Motion: 59 (gudstjänst- och församlingskriterier), 102 (aktivt fredsarbete)
Debattinlägg: sid 189, 194 (friskolor med kristen profil), 233 (etiska frågor), 269 (konsumentombudsman för begravningsfrågor)

S

- Samuelsson, Ulla, 1946, kyrkokamrer, Lund
- Sandahl, Dag, 1948, komminister, Växjö
Motion: 6 (utvärdering av kyrkoordningen), 15 (församlingstillhörighet), 16 (kyrkoombudsman), 17 (Svenska kyrkan och homosexualiteten)
Fråga: 9 (nomineringsgruppernas utbildningsbidrag), 10 (villkor för anställning), 11 (LVF-representationen i FN)
Debattinlägg: sid 26, 27 (kyrkan efter skiljandet från staten), 34 (nomineringsgruppernas utbildningsbidrag), 35 (villkor för anställning), 36, 37, 38 (LVF-representation i FN), 46 (barn- och ungdomsverksamheten), 88 (kyrkliga val), 94, 95, 97, 99, 101, 104 (kyrkoombudsman), 106, 108 (Svenska kyrkan och homosexualiteten), 151, 157 (minoriteternas ställning i Svenska kyrkan), 166, 168, 177, 180 (vapenhandel, bistånd och konfliktförebyggande), 206, 207, 213, 217 (handlingsplan för Svenska kyrkan), 240 (mål och rambudget 2002-2004), 258 (utvärdering av kyrkoordningen)
- Sandberg, Kjell, 1936, snickare, Lund
ledig sept, ers av Kjerstin Sörngård Thulin
- Sandström, Kristina, 1968, jur.kand., Lund
- Sandström, Monika, 1946, universitetsadjunkt, Luleå
- Schnackenburg, Christina, 1937, banktjänsteman, Stockholm
Debattinlägg: sid 173, 176 (vapenhandel, bistånd och konfliktförebyggande)

- Schött, Robert, 1953, hovrättsråd, Stockholm
Motion: 83 (extra sammanträde för Kyrkomötet efter val),
87 (friskolor med kristen profil)
Svar på fråga: 10 (villkor för anställning), 14 (religions- och yttrande-
frihet)
Debattinlägg: sid 35 (villkor för anställning), 74 (Valprovsningsnämnd
och Överklagandenämnd), 90 (behörighetsprövning av pastorsadjunk-
ter m.m.), 259 (utvärdering av kyrkoordningen)
- Sehlberg, Gunnar, 1931, lantbrukare, Uppsala
- Sibbmark, Gunnar, 1946, kommunalråd, Växjö
- Sidenvall, Fredrik, 1962, kyrkoherde, Göteborg
Debattinlägg: sid 30 (kyrkan efter skiljandet från staten), 52, 55, 58
(gudstjänst- och församlingskriterier), 71 (församlingstillhörighet),
102, 103 (kyrkoombudsman), 136, 137, 139, 141 (Guds vägar –
judendom och kristendom), 145, 146 (klyftan mellan fattiga och rika),
158 (minoriteternas ställning i Svenska kyrkan), 160, 162, 164
(mission), 168, 170, 171, 178, 181, 182 183, 186 (vapenhandel, bi-
stånd och konfliktförebyggande), 213 (handlingsplan för Svenska kyr-
kan)
- Silén, Jörgen, 1952, redovisningsman, Stockholm
ledig maj, ers av Birgitta Hultman-Boje, sept av Margareta Huzelius
- Sjungargård, Birger, 1940, sjukhuspräst, Västerås
Motion: 102 (aktivt fredsarbete)
Debattinlägg: sid 99 (kyrkoombudsman), 176, 177, 178 (vapenhandel,
bistånd och konfliktförebyggande), 256 (avskaffande av lagen om
Svenska kyrkan)
- Sjödin, Herbert, 1928, ämneslärare, Härnösand
Motion: 64 (utjämningsavgiften), 65 (ställning som egen församling),
67 (mindre församlingars rätt att existera)
Debattinlägg: sid 55, 56 (gudstjänst- och församlingskriterier),
231 (ungdomars alkoholvanor)
- Sköld, Inger, 1935, kontraktsprost, Linköping
Motion: 13 (ökad delaktighet), 64 (utjämningsavgiften)
- Sorby, Bo-Gustaf, 1929, lantbrukare, Visby
Motion: 64 (utjämningsavgiften)
- Spännar, Elsa, 1939, lärare, Västerås
- Starkerud, Lars, 1939, utredningschef, Stockholm
ledig sept, ers av Erik Stenberg
- Stegö, Ann-Charlott, avliden 22/3 2001
ers maj, sept av Lennart Åslid
- Stenberg, Erik, 1942, civ.ing., Stockholm
ers sept för Lars Starkerud
- Stjernström, Martin, 1974, studerande, Västerås
- Strömbäck, Gunnar, 1927, administrativ assistent, Luleå
- Svensson, Ann-Charlotte, 1942, fritidsassistent, Lund
Motion: 7 (visioner om nya arbetsformer)

Svensson, Henry, 1936, kantor, Skara

Motion: 22 (församlingens fyra huvuduppgifter), 23 (klyftan mellan rika och fattiga)

Debattinlägg: sid 68, 69, 72 (församlingstillhörighet), 144, 146 (klyftan mellan fattiga och rika), 163 (mission), 203 (församlingens grundläggande uppgift)

Svensson, Joakim, 1964, revisor, Göteborg

Motion: 45 (mission), 51 (kyrkliga val), 103 (kyrkofondens förvaltning)

Debattinlägg: sid 114, 118 (förhandlingar om prästlöner m.m.), 124 (regelsystem för kyrkofonden), 161 (mission), 246, 247 (mål och rambudget 2002-2004)

Svensson, Nils, 1939, kyrkvaktmästare, Växjö

Motion: 24 (utjämningsavgiften)

Söderberg, Kjell, 1941, fil.dr, Luleå

Motion: 85 (revidering av kyrkans böcker)

Söderberg, Thomas, 1948, prost, Västerås

Debattinlägg: sid 11 (kyrkomöte mars 2002), 53 (gudstjänst- och församlingskriterier), 253, 255, 256 (avskaffande av lagen om Svenska kyrkan)

Sörngård Thulin, Kjerstin, 1941, kurator, Lund

ers sept för Kjell Sandberg

T

Tallberg, Hans, 1934, f.d. rektor, Karlstad

ers sept för Sven E Kragh

Thorkilsson, Solveig, 1945, husmor, Göteborg

Tildemyr, Lennart, 1944, diakon, Linköping

Motion: 13 (ökad delaktighet), 99 (clearing vigselavgift)

Debattinlägg: sid 135 (clearing)

Torgerson, Susann, 1943, biträdande partisekreterare, Stockholm

Motion: 5 (rätten att välja församling), 11 (plats för unga i kyrkoråd och stiftsstyrelser), 26 (ersättare i Valprövningsnämnden), 54 (finansiering av domprosttjänster), församlingstillhörighet

Debattinlägg: sid 66, 69, 70 (församlingstillhörighet), 191, 192

(friskolor med kristen profil), 255 (avskaffande av lagen om Svenska kyrkan)

Torstensson, Gunvor, 1946, lärare, Skara

ers maj, sept för Tomas Forsner

Debattinlägg: sid 60 (organisationen på nationell nivå)

Trossö, Paul, 1940, leg. sjuksköterska, Stockholm

Tyrberg, Conny, 1951, ekonom, Linköping

Motion: 13 (ökad delaktighet)

Tyrberg, Karl-Johan, 1936, biskop, Härnösand

deltog maj

U

Ulfvebrand, Hans, 1952, kyrkoherde, Stockholm

Motion: 85 (revidering av kyrkans böcker), 87 (friskolor med kristen profil), 90 (slopande av tvång att tillhöra Svenska kyrkans församlingsförbund)

Debattinlägg: sid 71 (församlingstillhörighet)

Upmark, Marianne, 1945, Stockholm

Svar på fråga: 9 (nomineringsgruppernas utbildningsanslag)

Debattinlägg: sid 33, 34 (nomineringsgruppernas utbildningsbidrag), 190, 193, 196 (friskolor med kristen profil), 230 (ungdomars alkoholvänor)

Utterberg, Åke, 1942, posttjänsteman, Linköping

Motion: 13 (ökad delaktighet)

Debattinlägg: sid 218 (pastoral program för andlig vård)

W

Wadensjö, Bengt, 1937, biskop, Karlstad

Motion: 2 (tillsättning av domprost)

Debattinlägg: sid 10 (hänvisning av skrivelser och motioner till utskott), 56 (gudstjänst- och församlingskriterier), 91 (tillsättning av domprostar m.m.), 96, 99 (kyrkoombudsman)

Wahlström, Göran, 1927, fil.mag., Linköping

Motion: 13 (ökad delaktighet), 41 (löneförhandlingsrätt för präster), 42 (resurser till stift och församlingar), 64 (utjämningsavgiften)

Fråga: 1 (kyrkoherdarnas semester)

Debattinlägg: sid 17, 18 (kyrkoherdarnas semester), 112, 113, 117 (förhandlingar om prästlöner m.m.), 133 (utjämningsystemet m.m.), 212 (handlingsplan för Svenska kyrkan)

Wallenborg, Nelly, 1927, f.d. landstingsledamot, Göteborg

Wedin, Katarina, 1955, barnläkare, Luleå

Debattinlägg: sid 149, 157 (minoriteternas ställning i Svenska kyrkan)

Wejryd, Anders, 1948, biskop, Växjö

Debattinlägg: sid 105 (kyrkoombudsman), 140 (Guds vägar – judendom och kristendom), 147 (klyftan mellan fattiga och rika), 194 (friskolor med kristen profil), 235 (etiska frågor)

Westergren, Ebbe, 1951, antikvarie, Växjö

ledig maj, ers av Göran Åberg, sept av Ella Britt Carlsson

Wetterling, Vivianne, 1951, komminister, Göteborg

Motion: 25 (tjänstebostad för präst)

Debattinlägg: sid 129, 131 (tjänstebostäder)

Wiklund Molberg, Birgith, 1944, socialdirektör, Härnösand

Svar på fråga: 17 (barn- och ungdomsverksamheten)

Debattinlägg: sid 44, 45, 46 (barn- och ungdomsverksamheten)

Wrede, Birgitta, 1947, projektledare, Strängnäs

Wällgren, Per-Jan, 1929, överläkare, Karlstad

Motion: 44 (tillsättning av domprost)

Y

Ytterberg, Claes-Bertil, 1943, biskop, Västerås
Debattinlägg: sid 29 (kyrkan efter skiljandet från staten), 179, 180
(vapenhandel, bistånd och konfliktförebyggande)

Z

Zetterberg, Kerstin, 1939, speciallärare, Strängnäs
Motion: 34 (söndagsgudstjänster i TV), 71 (dövkyrkan)
Debattinlägg: sid 83, 87 (dövkyrkan)

Å

Åberg, Evy, 1953, lågstadielärare, Linköping
Motion: 13 (ökad delaktighet), 64 (utjämningsavgiften)
Åberg, Göran, 1935, docent, Växjö
ers maj för Ebbe Westergren
Åberg, Kenneth, 1955, bankdirektör, Växjö
Motion: 7 (visioner om nya arbetsformer), 24 (utjämningsavgiften)
Debattinlägg: sid 128 (särskilda utjämningsavgiften)
Ågren, Jan-Erik, 1944, prost, Härnösand
Debattinlägg: sid 143 (församling i Moskva), 183, 184 (vapenhandel,
bistånd och konfliktförebyggande)
Åhs, Ingemar, 1944, ekonom, Lund
Motion: 5 (rätten att välja församling), 32 (biskoparnas ställning i
Kyrkomötet), 34 (söndagsgudstjänster i TV)
Åkerlund, Anders, 1940, kontraktsprost, Västerås
Motion: 52 (Kyrkomötets arbetsformer), 70 (begravningsverksamheten)
Debattinlägg: sid 51, 54 (gudstjänst- och församlingskriterier),
148 (klyftan mellan fattiga och rika), 162 (mission), 263, 266 (be-
gravningsverksamheten)
Åkerlund, Christina, 1932, förvaltningssekreterare, Härnösand
Debattinlägg: sid 70 (församlingstillhörighet), 93 (domkapitlets dele-
gationsrätt)
Åslid, Lennart, 1925, rektor, Linköping
ers maj, sept för Ann-Charlott Stegö
Motion: 13 (ökad delaktighet)

Ä

Äng, Gösta, 1931, lantbrukare, Uppsala
Motion: 24 (utjämningsavgiften), 61 (kyrkoavgiften), 68 (utjämnings-
systemet)
Debattinlägg: sid 258 (utvärdering av kyrkoordningen), 260, 262
(arvode och annan ersättning till förtroendevalda)

Ö

Öberg, Ingemar, 1937, lantbrukare, Skara

Motion: 88 (alkohol vid representation)

Öhlén, Lars, 1941, drifttekniker, Härnösand

Motion: 105 (nämnd för internationell mission och diakoni)

Debattinlägg: sid 72 (församlingstillhörighet)

Östling, Göran, 1932, f.d. överläkare, Strängnäs

Motion: 85 (revidering av kyrkans böcker)

